

DES. ERASMI ROT. Auctor eius damnati. opus vero permissum.

APOPHTHEGMATUM LIBRI OCTO, CUM PRImis frugiferi, denuò uigilanter ab ipso recogniti autore, non sine lucro nouae accessionis.

omnia opera Erasmi caute legenda: tam multa n. impuna correctio digna, ut vix omnia expurgari possint.

FRO BEN.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBENIANA, ANNO M.D.XXXV

INDEX AVTORVM VNDE potissimum collecta sunt apophthegmata.

Illu/

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI IVNIORI GVILHELMO, *duci Cliuensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Rauēspurgo, &c.* DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

QVONIAM *priores libellos quos mei erga te animi uelut arrabonem qualencunq; miseram, tam comiter accepisti Guilhelme Princeps Iunior illustrißime: nec tu modo, sed & ambo clarißimi parentes tui, uisum est aliquid & tua nobilitate dignius, & tuis studijs, ni fallor, utilius adiungere. Proin ex optimis quibusq; autoribus collegi, quæ Græci uocãt* Apophthegmata, *hoc est, egregie dicta, quod uiderem non aliud argumenti genus principi præsertim iuueni magis accommodum. Sunt illa quidem scitu dignißima, quæ philosophi de moribus, de repub. administranda, deq; bello gerendo literis prodiderunt. Sed quotocuiq; uel priuato tantum est ocij, ut apud* Platonem Socraticarũ argutationũ, *ironiarum & Isagogarum ambages ac labyrinthos euoluere uacet? Aristoteles autem copiose quidẽ scripsit de moribus, sed philosophis scripsisse uidetur nõ principi. Dilucidiora sunt quæ tradidit de re œconomica & politica, sed is uir nusquam non requirit lectorem & attentum & ociosum: ad hæc, quoniã affe*

 ctibus

ftibus caret, nō perinde retinet animū principalibus curis intentum. Iam in philosophicis & M Tullij de philosophia libris pleraq; sunt eius generis, ut nō ad modum referat principem ea scire: quod genus sunt quæ disputantur ab illis de finibus bonorū ac malorum, maiore subtilitate quàm fructu. Cōueniunt hæc illorum instituto, qui de honesto per omnem uitā nihil aliud quàm disputant. At ei qui ditioni nascitur, statim expedienda uirtus est, nō per ocium disputanda. Restat historia, quæ quoniā res præclare secúsue gestas uelut in tabula spectandas repræsentat, nec id absq; uoluptate, magnatib. uiris aptior esse uidetur: sed hic ut infinitā uoluminū uim principi uacet euoluere, quis possit meminisse? Atqui quēadmodū ij qui certant in palæstra, certos quosdā ꝑhendendi elabendiq; modos ad manū habēt: ita qui in pacis belliq; negocijs uersantur certas rationes in promptu habere conuenit, quibus admoneātur, quid pro re nata sit facto opus, quid non. Hac in parte uidemus eruditissimos uiros principū curas sua diligentia subleuare conatos, quorū alij scripsere sentētias, ueluti Theognis & Isocrates, alij celebriū uirorum strategemata & apophthegmata, ueluti Valerius Maximus, & Sextus Iulius Frontinus, qui indicat idem ab alijs nōnullis factitatū. Non mediocris ocij res est aurum scrutari in uenis, aut gemmas in harenis mariue quærere. Is demū occupatissimo principi gratum præstat officium, qui aurū purum factūq; exhibet, qui selectas ac repur-

repurgatas gemmas, auro inclusas, aut poculis additas offert, Id officiũ quum à multis tentatũ sit, mea tamen sententia, nemo felicius præstitit q̃ Plutarchus, qui post æditũ egregie frugiferũ opus de uitis uirorum illustriũ, in quo permixtim facta simul ac dicta illorũ referuntur, Traiano Cæsarũ laudatiss. collegit insignia diuersorũ apophthegmata, quod in his uelut in certissimo speculo repræsentatur animus singulorum. Nam in factis, bonã laudis partem sibi uindicat cõsiliarius, dux ac miles, maximã fortuna, per quam uidemus interdũ optime cõsulta pessimũ habere exitum: rursus quorundam inconsultam temeritatẽ feliciss ime cedere. Nam quemadmodũ dixisse fertur Siramnes Persa, Dux ut opinor, interrogatus quur facta præclaris eius dictis non responderent: quid loquar mihi in manu est, quid eueniat in arbitrio fortunæ & regis. Nec tamen ideo sua laude frustrantur honesta cõsilia. Plutarchus aũt non tãtum in delectu cæteris præstat, uerumetiã in explicãdo, Habẽt enim apophthegmata peculiarẽ quandam rationem, & indolem suam, ut breuiter, argute, salse, & urbane cuiusq; ingenium exprimãt. Siquidẽ ut singulis hominibus, ita singulis etiã nationibus suus quidam genius est: unde fit ut alia conueniant Alexandro, alia Philippo aut Antigono, alia Phocioni, alia Alcibiadi: rursus alia quadrent in Laconem, alia in Scytham aut Thracẽ, alia in Atheniensem, aut in Romanum. In his igitur exprimendis mihi dilutior uidetur Xenophon, suf-

frigidus Herodotus,loquacior Diodorus et Qu. Curtius,ne pergam de cæteris dicere. Plutarchus omnes impleuit numeros. Eoq; uisum est hunc ex omnibus potißimũ sequi. Quicquid igitur erat in huius opere quod inscripsit,de apophthegmatibus,hic in solidum reperies. Comperimus hoc opus bis latine uersum,primum à Francisco Philelpho,deinde à Raphahele Regio,quẽ Patauij nouimus.Philelphus in nonnullis locis fuerat lapsus,quæ restituit Raphahel,sed ipse rursus impingens alicubi: nimirũ homines erant ambo.Sed uterque nihil aliud esse uoluit q̃ interpres, nos Plutarchum multis de causis sequi maluimus q̃ interpretari,explanare quàm uertere.Primum ut dilucidior esset oratio, quippe minus astricta Græcis uocibus. Non enim hæc Traiano scribuntur, uiro tum utraq; literatura,tum longo rerum usu exercitatißimo:sed adolescenti principi,imò per te pueris & adolescentulis omnibus liberalium studiorum candidatis:nec illo seculo, quo dicta gestaq; eiusmodi uulgi fabulis celebrabantur,in balneis,in cõuiuijs ac circulis forensibus:dein ut mihi liceret indicare dicti argutiam, si quod occurreret obscurius, qualia nunc sunt permulta,non solum rudibus, uerumetiam ultra mediocritatẽ eruditis.Me certe in multis torsit diuinatio,& haud scio an alicubi fefellerit etiã.Nec paucis in locis lucta fuit cum mendis codicum,in quas necessario impegerũt etiam interpretes.Vix enim credibile est quantum sibi permiserint uel librarij, uel

scioli

scioli quidam in hūc autorem, cui summa debebatur religio. Nullus enim extitit inter Græcos scriptores Plutarcho præsertim quod ad mores attinet, sanctior aut lectu dignior. Atqui hoc ipsum quod absterrere debuerat, inuitauit gloriæ quæstusq; sitientes ad deprauandum, addendum, detrahendum. Etenim quo quisq; scriptor est plausibilior ac celebrior, hoc magis ad quæstum corrumpitur. Arguit hoc ipsa Græcorum codicū uarietas. Nam ut alijs omißis, de hoc opere qđ est in manibus loquar, quædā habet Philelphus quæ Raphael nō attigit, & contrà. Deinde quū Plutarchus in præfatione, profiteatur sese in uitis, dicta factáq; uirorum illustrium promiscue retulisse, sed in hoc opere compendij gratia tantum apophthegmata contexuiße, permulta tamen admixta uidemus, quæ nihil aliud sunt quàm strategemata. Iam eodem in opere toties eadem repetita, nónne palàm clamitant, argumentum hoc ab alio contaminatum? Vt iam ignoscamus apophthegma referri sub eius nomine cui dictum est, non à quo dictum est, ut de Lysimacho & Philippo. Nam in Plutarchi collectaneis quod à Philippo respōsum est Lysimacho, sub titulo Lysimachi refertur. Maioris erat audaciæ, quod ex uno opere fecerūt duo. Quoniam enim Plutarchus è Laconicis quæ plurima ferūtur, ea dūtaxat attigisset quæ uidebatur occupatißimo Cæsari futura satis, ille quisqs fuit, si modo fuit unus aliquis, Lacedæmoniorū

quam in his distinguendis frustra sudauit M. Tullius, nec Quintiliano satisfecit Marsus homo doctißimus, atq; adeo nec ipse Quintilianus Marso doctior sibi, non arbitratus sum operæpreciũ in hoc anxiam operam sumere, sat habens alicubi dicti, iociúe speciẽ obiter indicasse. In his certe quæ nos adiecimus, sedulo cauimus, ne strategemata cum apophthegmatis confunderemus, tum ne quid omnino poneremus, nisi ex probatißimis utriusq; linguæ scriptoribus iisq; uetustis decerptũ: non quod nesciam à recentioribus permulta referri salse, lepideq; dicta, sed plus habent autoritatis quæ consecrauit antiquitas, & adhibendus erat operi modus. Ne illud quidẽ quenquam mouere debet, quod non nunquam idem dictũ, ab hoc ascribitur huic, & ab illo tribuitur alteri. Nec enim tam refert à quo quid dictũ sit, q̃ quid dicatur, etiamsi celebris & gratiosus autor, nonnihil ponderis & gratiæ dictis adiungit. Id frequentius occurrit, quàm ut exemplis sit probandum. Fit aũt hoc interdũ humanæ memoriæ lapsu, quanquam nihil uetat eandẽ sententiam à diuersis autoribus proficisci, siue id faciat imitatio, siue casus: quemadmodũ hunc senarium, σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, cõstat esse Sophoclis, & tamen citatur à Platone ex Euripide. Rursus hic uersus, γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγὼ, quum sit in Philoctete Sophoclis, tamẽ idem reperitur in Bacchis Euripidis. Similiter hic uersus, σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια, quum sit in

Aeschyli Prometheo, depreheditur apud Euripidē, duabus literulis immutatis σιγᾶν λέγειν. Nonnunq̄ nec de re nec de nomine cōuenit inter autores. Velut qui Fabio Max. exprobrauit, quòd ipsius opera re/cepisset Tarentū M. Tul. est Liuius Salinator, Tito Liuio M. Liuius, Plutarcho M. Lucius, siue ut Græci codices habent μάρκιος λεύκιος. Item Fabius Phi lostratus narrat Leonem Sophistam corpore insigni ter obeso mouisse risum populo Atheniensi, Plutar/chus pusillo. Valerius Max. & Plinius de altercatio ne Cn. Domitij & Lucij Crassi quàm dissonant in narrando. Illa frigidissima sunt, quæ personis fabulo sis affinguntur, quod genus sunt Philostrati sophistæ, quū Palamedi Vlyssi ac similibus affingit quod libet: eaq; fiunt bis frigida tractando, quorū omnino nihil attigimus. Proxima sunt, quæ uarijs personis attribu untur in dialogis, non ad ueri fidem, sed ad delectan/dum cōfictis. Minus illa frigent quæ dicuntur in co/mœdijs aut tragœdijs, habentq; magnam gratiam in loco adhibita, tametsi sub apophthegmatis appellati onē nō cadunt, nisi quū ab autore nobili, ad rem præ sentē accōmodantur, gratiora si nōnihil etiā ad alie/nū sensum detorqueātur. Veluti quū Aristoteles Cali sthenē liberius cū Alexādro q̄ expediret agentē, Ho merico uersu admonuit,

ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ ἀγορεύεις.

Nec ex Herodoto libuit multa colligere, q, pleraq; uideātur à scriptoris ingenio repta. Eiusdē farinæ sūt quæ incidūt in oratiōib. quas historiographi pro suo

quam in his distinguendis frustra sudauit M. Tullius, nec Quintiliano satisfecit Marsus homo doctißimus, atq; adeo nec ipse Quintilianus Marso doctior sibi, non arbitratus sum operæpreciũ in hoc anxiam operam sumere, sat habens alicubi dicti, iociue speciẽ obiter indicasse. In his certe quæ nos adiecimus, sedulo cauimus, ne strategemata cum apophthegmatis confunderemus, tum ne quid omnino poneremus, nisi ex probatißimis utriusq; linguæ scriptoribus ijsq; uetustis decerptũ: non quod nesciam à recentioribus permulta referri salse, lepideq; dicta, sed plus habent autoritatis quæ consecrauit antiquitas, & adhibendus erat operi modus. Ne illud quidẽ quenquam mouere debet, quod non nunquam idem dictũ, ab hoc ascribitur huic, & ab illo tribuitur alteri. Nec enim tam refert à quo quid dictũ sit, q̃ quid dicatur, etiamsi celebris & gratiosus autor, nonnihil ponderis & gratiæ dictis adiungit. Id frequentius occurrit, quàm ut exemplis sit probandum. Fit aũt hoc interdũ humanæ memoriæ lapsu, quanquam nihil uetat eandẽ sententiam à diuersis autoribus proficisci, siue id faciat imitatio, siue casus: quemadmodũ hunc senarium, σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, *cõstat esse Sophoclis, & tamen citatur à Platone ex Euripide. Rursus hic uersus,* γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ, *quum sit in Philoctete Sophoclis, tamẽ idem reperitur in Bacchis Euripidis. Similiter hic uersus,* σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια, *quum sit in*

Aeschyli

Aeschyli Prometheo, deprehēditur apud Euripidē, duabus literulis immutatis σιγᾷν λέγειν. Nonnunq̄ nec de re nec de nomine cōuenit inter autores. Velut qui Fabio Max. exprobrauit, quòd ipsius opera recepisset Tarentū M. Tul. est Liuius Salinator, Tito Liuio M. Liuius, Plutarcho M. Lucius, siue ut Græci codices habent μάρκιος λεύκιος. Item Fabius Philostratus narrat Leonem Sophistam corpore insigniter obeso mouisse risum populo Atheniensi, Plutarchus pusillo. Valerius Max. & Plinius de altercatione Cn. Domitij & Lucij Craßi quàm dißonant in narrando. Illa frigidißima sunt, quæ personis fabulosis affinguntur, quod genus sunt Philostrati sophistæ, quū Palamedi Vlyßi ac similibus affingit quod libet: eaq; fiunt bis frigida tractando, quorū omnino nihil attigimus. Proxima sunt, quæ uarijs personis attribuuntur in dialogis, non ad ueri fidem, sed ad delectandum cōfictis. Minus illa frigent quæ dicuntur in comœdijs aut tragœdijs, habentq; magnam gratiam in loco adhibita, tametsi sub apophthegmatis appellationē nō cadunt, nisi quū ab autore nobili, ad rem præsentē accōmodantur, gratiora si nōnihil etiā ad alienū sensum detorqueātur. Veluti quū Aristoteles Calisthenē liberius cū Alexādro q̄ expediret agentē, Homerico uersu admonuit,

ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ' ἀγορεύεις.

Nec ex Herodoto libuit multa colligere, q̄ pleraq; uideātur à scriptoris ingenio repta. Eiusdē farinæ sūt quæ incidūt in oratiōib. quas historiographi pro suo

quisq; ingenio solent attexere personis, licet & illa plurimũ conducant, & ad iudiciũ, & ad dicendi facultatem. Optimũ apophthegmatis genus est, quod paucis uerbis sensum non uulgarem significat potius quàm exprimit, quale nemo facile poßit studio finge re, quodq; quo propius ac diutius contemplere, hoc magis ac magis delectat. Vniuersum autẽ hoc genus quod prouerbia, sententias, insigniter dicta factaq; cõplectitur, accõmodatißimũ est principibus uiris, quibus ob reip. negocia non uacat magnã uitæ partem libris impendere. Hæc autem ut cum uoluptate discuntur, facileq; insidunt animo, ita longe plus habent philosophiæ in receßu q̃ prima fronte præ se ferunt. Legimus Cæsarẽ Augustum, quicquid usquam talium præceptorum nactus eßet, describendũ curare solitũ, & ad uaria loca mittere. Videmus autem priscis illis sapientibus hoc præcipuo fuiße studio, ut res dignas cognitu, uoluptatis illecebra teneris ingenijs insererent, quo rudis ætas nondum matura serijs philosophiæ præceptis per lusum disceret quæ per omnem uitam magno forent usui. Hoc consilio cosmographiam, astrologiam, & musicam, naturalem ac moralem philosophiam scite confictis fabulis & apologis asperserunt. In his uero nostris uidebuntur eße quædam, quæ nihil faciant ad bonos mores, sed risum modo commoueant. Ne id quidem uitio dandum existimo, risu nonnunquam relaxare animum curis fatigatum, modo risus sit argutus ac liberalis. Hæc enim

enim exhilarant ac uegetant iuuenum ingenia, nec mediocriter faciunt & ad uitæ comitatem, & ad orationis iucunditatem. Quid enim magis edulcat M. Tullij dictionem, quàm quod eam huiusmodi dictis subinde condit? Quid porrò sunt Plutarchi moralia, nisi aulæa huiusmodi coloribus picturata? Iam illa quæ maxime uidẽtur ridicula, tractando fiunt seria. Quid enim magis ridiculũ quàm Diogenes in meridie cum lucerna obambulans, & hominem se in frequenti foro quærere dictitans? At interim ridendo discimus, non esse statim homines qui speciem habent hominis, quam habent & statuæ, sed ut inuenias hominem, inuestigandus est animus. Is si recta ratione ducitur potiusquam affectu, tum demũ repperisti hominem. Item quid æque ridiculũ, atq; quod Phryne, stipulata ut quod ipsa prior faceret, idem cæteræ mulieres in conuiuio facerent omnes: manum bis aquæ immersam admouit fronti, hoc commento magno omnium risu prodens cæterarum fucos, quum ipsa uideretur etiã formosior? Sed hic risus nos docet idem quod serio dixit Socrates, ut tales esse studeamus quales haberi uelimus, ne detracto fuco pro gloria male affectata reportemus ignominiam. Docet & illud, ne nitamur bonis externis fluxisq;, quæ uarijs casibus facile eripiũtur homini, sed paremus ueras opes animi, in quas nullũ ius habet fortuna. Tantum seriæ philosophiæ docet nos illud ridiculũ meretriculæ factum. Proinde quanq̃ alioqui seueris rationibus institueret

tueret

tueret ciues suos Lycurgus, tamē liberales iocos illis non solū permisit, sed etiā præcepit. Instituit enim exercitamenti genus quod λέσχας appellabat, ad quod cōueniebant seniores iam à publicis functiōibus emeriti, lepidis dictis liberalibusq; iocis tempus cum uoluptate transmittentes, sed quæ uel ad honesti laudē, uel ad uitiorum uituperationē cōducerent. Quin & signū collocauit γέλωτι deo, id est, Risui, quod utilissimū iudicaret modestis facetijs animorū uigorem recreare, & ad honestos labores alacres reddere, quādo in rebus humanis, quod caret alterna requie durabile nō est. Quin & Cleomenes adeo seuerus, ut nec mimos, nec psaltrias, nec tibicines unquā admiserit in remp. probauit tamē ut ciues iocis liberalibus, salsisq; dicterijs inter se decertarent. Deniq; quoties datur à negocijs uacuū tempus, aut ipsa res postulat hilaritatē, quanto decentius est huiusmodi dictis ludere, quàm illiberalibus, indoctis, & obscœnis fabulis oblectari. Mihi uidetur aliquanto consultius pueros in ludis litterarijs huiusmodi thematis exerceri quàm uulgaribus istis, quæ ut sensiculos habēt frigidos, ita nō indicāt linguæ latinæ mysteria: modo præceptor indicet rationes quibus quod breuiter dictū est queat dilatari, & quod ridicule dictum est, possit ad usum serium accōmodari. His addam & illud: in sacris cōcionibus fortaße nō conuenit scripturis diuinis admiscere iocos humanos, sed tamen excusatius hæc adhiberentur ad excitandos dormitantes, quàm

aniles fabulæ, quas nõnulli solent ex abrupto interpõ nere, prorsus è media uulgi fece haustas. Iulius Cæsar tot ciuilia bellicaq; negotia sustinẽs, argutis dicterijs, quibus adeo delectabatur, ut etiã in ipsum torta probaret, modo scita, solet curarũ laßitudinẽ discutere. Vix alius imperatorũ fuit Augusto Cæsare uel sanctior uel occupatior. At rursus quis in hoc genere urbanior? De M. Tullio nihil dicam, qui nõnullis uidetur in iocando, nec modi nec decori satis meminisse. Xenocrates philosophus ingenij fuit tristioris, uir alioqui magnus, sed hunc Plato subinde iubebat litare Gratijs. Zenon totus Stoicus, Socratẽ ob perpetuam sermonũ urbanitatẽ, scurram Atticũ solet appellare: nullus tamẽ est quin fateatur Socratẽ utroq; sanctiorem. Ne commemorẽ quod nullorũ dicta magis celebrantur quàm quæ leporibus condita sunt, certe pueris instituendis utilior esset Socrates, Diogenes aut Aristippus, quàm Xenocrates aut Zeno. Quod si recte uisum est sapientißimis uiris primã ætatẽ oblectamentis quibusdã ad amorẽ sapientiæ seuerioris allicere, multo magis id cõuenit tum iuueni tum Principi, quẽ ut uigilantem esse decet, ita non oportet nec ipsum unquã esse tristẽ, nec quenq̃ à se tristẽ dimittere. Animus aũt amœnioribus studijs educatus, fit ad omnes curas ferendas uegetior, & ad omnẽ hominũ consuetudinem festiuior. His rationibus me tueri poteram, si nihil collegissem nisi facetias: nũc serijs hæc duntaxat admixta sunt, ueluti conuiuij condimenta. Quo genere si te sensero delectatũ, haud me pœnite-

bit huius operæ licet humilioris, ut aliqui fortaße iu/ dicabunt. Scribunt alij prouectioribus, nos principis ætatem tenerã lactamus. Quod si hæc infra tuos pro fectus fuerint, certe optarim esse, tamẽ scio tibi nõ in/ gratum fore, per te communibus adolescentulorũ stu dijs hoc utilitatis accesßisse. Et nos fortasse dabimus aliquando seueriora, posteaquàm hæc edidiceris. Nã edíscenda sunt omnino, quo semper ad manũ præsto sint. Quanq̃ quid meis opus, quũ domi habeas Conra dum Heresbachiũ, uirum omni genere literarũ abso lutum, quẽ sic in te uideo affectũ, ut quod optimo præ ceptore dignum est, alumni sui cõmodis & ornamen tis impensius gaudeat quàm suis. Is ut tuã pueritiam formauit literis, ita grandiorẽ ætatem poterit fideli/ bus prudentibusq; cõsilijs adiuuare. Mihi quoq; non minus iucundum quàm honorificũ fuerit, quantula- cunq; ex parte felicißimam indolẽ tuam, nostra pro/ mouiße industria. Quod superest deũ Opt. Max. pre camur, ut sua dona quæ largißime in te contulit, ser/ uare, tueri, & augere dignetur, quo simul & lauda/ tißimorum parentũ uotis respondeas, & clarißimis maiorũ tuorũ imaginibus dignus euadas, & luculen tæ ditioni, cui natus ac destinatus es, par esse queas. Desinam, si uerbũ addidero: dum in his uersaris, me/ mento te non Christianorũ, sed ethnicorũ apophthe/ gmata legere, uidelicet ut legas cum iudicio. Apud

Friburgum Brisgoiæ IIII Kal. Martias

ANNO M. D. XXXI

APOPHTHEGMATA

LEPIDEQVE DICTA, PRINCIPVM, *philosophorum, ac diuersi generis hominum, ex Græcis pariter ac Latinis autoribus selecta, cum interpretatione commoda, dicti argutiam aperiente, per Des. Erasmum Roterodamum.*

APOPHTHEGMATA LACONICA

secundum ordinem literarum Græcum. Liber primus.

AGASICLES.

ACEDAEMONII *quoniam seueriores erãt, ac moribus incorruptioribus, bellicꝗ gloriam potissimum spectabãt, contemnẽbãt omneis arteis quæ ciuium animos uidebantur emasculare, & à uera uirtute ad ociosam ostentationẽ traducere. Nam & Roma cum adhuc spiraret germanam illam austeritatem, Græculos psissores urbe exegit. Hoc genus studijs nulla Græciæ pars corruptior erat quàm Attica, ubi*

ea, ubi Gorgias, Lysias, Isocrates, Prodicus, aliiq; innumeri sophistæ magno cum applausu populi, nec mediocri mercede garriebant.

1 *Cum igitur Agasicli Lacedæmoniorum regi diceret quidam, admirari sese quòd cum esset auidus discendi, non adiungeret sibi Philophanem sophistam,*

Generose *regali prorsus indole respondit, Eorum, inquiens, uolo esse discipulus, quorum sum & filius: significans non minus interesse quos nactus sis parentes, quàm quos asciscas præceptores. Etenim ut liberi fermè referunt maiorum unde prognati sunt ingeniũ, ita præceptorum uitia demigrant in eos quos instituunt. Et honestæ uitæ institutio potissimũ ab illis petenda est, qui uirtutem ipsis factis præstiterunt, non ab iis qui compositis arte uerbis de uirtute nugantur. At nunc summi orbis monarchæ futuri, deum immortalẽ, quibus interdum uiris à teneris annis formandi instituendiq; creduntur? quum principi non minus tum perniciosum sit tum indecorũ, ab inhonestis institui, quàm nasci. Nec quælibet artes discendæ sunt principi, sed hæ duntaxat quæ tradunt rationem rectè administrandi regnum.*

2 *Rursus quum alius quispiam ab eo sciscitaretur, quo pacto posset aliquis tutò imperare, nullo stipa-*

Grauiter ac moderate *tus satellitio, respõdit, Si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis. Nemo plura dixit unquã maiore compendio. Domini tantum timentur à seruis, quo*

tis,quo mali metu cohereeantur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberis consulit potius quàm sibi,diligitur ab illis,sic ut autoritatem comitetur reuerentia. Aduersus hos adeo nõ est opus satellitio,ut non aliud sit satellitiũ fidelius illorum stipatu. Quòd si rex beneuolentia ac benefactis adiungeret sibi ciuium animos,non esset opus barbarico conductitioq; satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectũ. Porrò quibus placet hoc dictum,oderint dum metuant,nullos magis habẽt suspectos,quàm quibus oporrebat maxime confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

AGESILAVS

Agesilaus ille magnus Lacedæmoniorum rex, 5 quum in compotatione quadam sortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij (huius autem partes erant præscribere quantum quisq; biberet) rogatus à pincerna, quantum cuiq; uini deberet apponere, Si multum,inquit, uini paratum est, dato cuique quantum poscit:sin parum, cunctis ex æquo diuidito. Hac dexteritate mire prospexit,ne uel parata uini copia deesset quibus placeret largior potatio:uel ad bibendum cogerentur quibus placeret sobrietas. Rursus in maligniore uini copia, per æqualitatẽ exclusit occasionem murmuris. Etenim cum singulis æqua uini portio distribueretur, nihil deerat his qui Solerter

bibebant moderatius: et qui largius fuerant bibituri, quum haberent quod naturæ satis esset, queri non poterant si deerat libidini, eo quod nemo omnium plus aut minus haberet cæteris. Itaq; æquis animis se illi quoq; ad moderationem componebant, quibus alioqui placebat luxus. Porrò Lacedæmonij præter cæteros Græcos uictus frugalitatem probabant.

4 *Quũ uero narraretur apud eum, maleficũ quempiam ac scelerosum hominem constanter pertulisse*

Grauiter *tormẽta, Vt insigniter, inquit, miser est homo, qui tolerantiam ac patientiam in res flagitiosas ac turpes collocet. Apud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ si suscipiatur ob res honestas, magnam promeretur laudem: sin ob turpes, non solũ non meretur fortitudinis laudẽ qui tolerat, sed hoc miserior est ac uir peior, quo constantius se gesserit. πονηρὸς enim Græce & malum sonat, & translato tono, laboriosum siue calamitosum. Dolebat egregio duci, tantum animi robur ac naturæ uim in re turpi consumptam, quam si attulisset ad res honestas, magno usui poterat esse rei publicæ.*

5 Alio quodam laudante rhetorem hoc nomine,

Salse *quod mirifice res exiguas uerbis amplificaret. Ego, inquit, ne sutorem quidem arbitrer bonum, qui paruo pedi magnos inducat calceos. Veritas in dicendo maxime probanda est: et is optime dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas*

litas potius quàm ex artificio.

Quum quidam urgeret illum improbe postulando, diceretq; ei, promisisti, atq; idem crebro repeteret, quasi iam fas nō esset negare quod petebatur, Recte sanè, inquit, si quidem iustum est quod petis, promisi: sin minus, dixi, non promisi. Hoc dicto elusit flagitatoris improbitatem. Ille uero quum nondum face ret flagitādi finem, sed subijceret, Atqui decet reges præstare quicquid uel capite annuerint, Nihilo magis, inquit, quàm eos qui reges adeunt, decet ea petere loqui; quæ iusta sunt, spectantes simul & opportunitatem, & quid regibus conueniat decorumq; sit. Sunt qui principes uelut ex insidijs adoriuntur, & à bene potis, aut alioqui aliud agentibus, ut non uacet quale sit quod petitur cōsiderare, postulant quod ini quum est: his merito negatur quod promissum est, & repulsi immerito requirunt fidem à promissore, qui sui officij non meminerunt in postulando. 9 Iuste et urbaniter

Quoties audiebat aliquos ab alijs laudari aut uituperari, existimabat, non minus esse discendos eorū mores qui loquebantur, quàm eorū de quibus loquebantur. Sensit uir prudētissimus, qui auide obtrectāt alienæ laudi, magis prodere morbum suū q̄ detegere mores alienos: & qui ob rēs parum honestas laudāt quempiam, aut ob laudibiles uituperāt, indicare stultitiam suam peruersumq; iudicium. L Prudenter

Quum adhuc puer esset, & ageretur ludus solen 8

 nis, quo

nis, quo pueritia tum exercebatur, atq; is qui nego-
tio præfectus erat, statuisset illum in loco parum ho-
norifico, paruit quidem, tametsi iam rex designatus,
Magnanimiter ac dixit, Bene sane habet, ostendam enim, non locum
uiris, sed uiros loco conciliare dignitatem. Nimirum
uox ea declarat in puero, miram animi celsitudinem
cum pari moderatione coniunctam. Nec alij magis
sunt administrando regno idonei. Simile quiddam tri
buunt Aristippo.

9 Quum medicus quispiam illi præscriberet cura-
tionem nimis exactam, minimeq; simplicem, qualis
Argute esse solet apud Lacedæmonios, Per geminos, inquit,
sumam quæ præscribis, si mihi prorsus est in fatis ut
non uiuam, etiamsi non omnia sumpsero. Significa-
bat eiusmodi curatiões citius acceleraturas mortem,
quàm depulsuras morbum. Nec tam operosa phar-
maca sumẽda, nisi qui destinauit mori. Omnibus in re
bus ei genti placuit frugalitas ac simplicitas.

10 Quum adstantem aræ Palladis, cui apud Sparta-
nos ab æreo delubro χαλκιοίκῳ cognomen est, ut
bouem immolaret, momordisset pediculus, non auer-
Simpliciter sus est, sed arreptũ palam omnibus occidit, Per deos,
inquiens, equidem insidiatorẽ lubens uel in ipsa ara:
uidelicet declarauit animũ nec inepto pudori, nec su
perstitioni obnoxiũ: tecteq; significauit, insidias mo-
lientibus nullã aram aut asylũ oportere tutum esse.

11 Quum puer quidã eo uidente murẽ captũ è cauo
protraheret

protraheret, musq; conuersus momordisset tenentis manum atque effugisset, Agesilaus indicauit his qui aderãt, dixitq; , Posteaquàm minimum animalculum sic ulciscitur eos à quibus læditur, quid uiros oporte at facere cogitate. Ita dux fortißimus undecunq; captata occasione animum addere studebat suis, ut audentiores fierent aduersus hostem. Sed idem exemplum magis eò ualet, ne quis quamlibet potens iniuria prouocet infirmiorem. Fit enim sæpenumero, ut qui, sicut ait Flaccus, fragili quærit illidere dentem, Infringat solido.

Quum in animo haberet mouere bellum aduersus regem Persarum, quo Græcos Asiam incolentes libertati restitueret, consuluit oraculum Iouis Dodonæi. Nam ea gens ex oraculis deorum pleraque gerebat. Is quum iußisset, ut pro suo arbitratu bellum institueret, Agesilaus dei responsum renuntiauit Ephoris (Hi erant quinque iudices, quorum autorita ti reges quoque parere cogebantur) Illi uero suaserunt ut adiret & Delphicum oraculum, iisdem de rebus sciscitaturus. Eò profectus, hoc pacto proposuit consultationem, Apollo, num idem tibi uidetur quod patri? Quum Apollo comprobasset Iouis oraculum, ita demum delectus imperator bellum apparat: uni co facto non unam rem nos docens, primum moderationem animi, qui quum rex esset, non grauatus sit Ephoris obtemperare rem superuacaneam imperan 12 Religiose

tibus: deinde declarauit, quàm non temere sit bellum capessendum. Illis non sat erat Iouis oraculum, quum hodie principes frequenter inconsultis uel potius inuitis proceribus ac ciuitatibus ad arma prosiliant. Postremo demonstrauit, quàm religiosam haberet de dijs opinionem, qui si inter se dissentiant, non sint dij: obiter notans Homeri fabulas, qui fingit deorum ac dearũ atrocia dißidia, & quod in principibus ac magistratibus turpe sit, adscribit suis numinibus.

15 *Tissaphernes Persarũ dux eum Agesilao fœdus non ex animo, sed metu percusserat, hac lege, ut Græcas ciuitates sineret libere suisq; uiuere legibus: mox ingentibus copijs à rege suo accersitis bellum illi denuntiauit, ni Asia decederet. Hoc fœdus uiolatum libēter arripuit Agesilaus, legatis hilari uultu respondens, Se magnā habere gratiam Tissapherni, quòd periurio suo & deos & homines sibi infensos reddidisset, aduersæ uero parti propitios. Rectè sensit, absque prouidentia dei nihil geri in rebus mortaliũ, magisq; fidendum diuino fauori quàm humanis consilijs aut uiribus. Cæterum exercitum mouit uelut in Cariam impreßionem facturus: quò quum Tissaphernes ignarus doli, cogeret militem, Agesilaus repente copias mouit in Phrygiam: ubi quum multas cepisset urbes, magnamq; pecuniarum uim abstulisset, dixit amicis, Fœdera quidem uiolare præter causam impium est, cæterum hostibus imponere, non modo iustũ est* Iuste

ac laude

ac laude dignum, uerum etiam & iucundum & lucrosum. Vir bellandi auidus, tamen ab iniusto bello abhorrebat, nec eius suscipiendi ansam dare uoluit, datam feliciter arripuit: nec turpe putauit dolis in illum uti, qui uiolato fœdere periurio fefellisset & deos & homines.

Idem quum parum esset instructus equitatu, Ephesum sese recepit: ibi opulentis denũtiauit, ut quisquis pro se uirum & equum præberet, à militia esset immunis. Hac arte factum est, ut pro ignauis ac timidis diuitibus breui colligeret & equos et uiros strenuos ac bello idoneos. Qua quidem in re dicebat sese Agamemnonis exemplum retulisse, quòd is acceptа equa generosa uirum diuitem, sed ignauum, militia liberasset. Locus autem est apud Homerum Iliados ψ. 14 Callide

Τὴν ἀγαμέμνονι δῶκ' ἀγχισιάδης ἐχέπωλος
Δῶρ', ἵνα μή οἱ ἕποιθ' ὑπὸ ἴλιον ἠνεμόεσσαν.
Ἀλλ' αὐτοῦ τέρποιτο μένων. μέγα γὰρ οἱ ἔδωκε
Ζεὺς ἄφενος. ναῖεν δ' ὅγ' ἐν εὐρυχόρῳ σικυῶνι.

de equa loquitur,

Quam dederat Anchisiades Echepolus Atridæ
Dono, ne huic comes iret ad altæ mœnia Troiæ,
Sed remanere domi, ac sese oblectare liceret.
Nam uiro opes pater altitonans donarat opimas.
Incoluit uero prædiuitem agris Sicyonem.

Hæ sunt artes excellenti principe dignæ, quibus efficitur

citur, ut quod ad reip. dignitatem incolumitatemúe necessarium est, non per uiolentiam inuidiosam extorqueat, sed ea dexteritate impetret, ut nec tenues grauet, & à ditioribus etiam gratiam ineat.

15 Cæterum quum edixisset ut captiui nudi uenderentur, Laphyropolæ, quorum munus erat res prædatitias diuendere, quod erant iussi faciebant: ac uestium quidem, quoniam iuxta barbaricũ morem erant splendidæ multiq; pretij, complures extiterunt emptores: cæterum ipsa corpora candida, prorsusq; tenera ac delicata, nec quicquam uirile præ se ferentia, quippe in umbra, otio ac uoluptatibus educata, adeo nemo concupiuit emere, ut deriderent etiã hoc mercium genus, uelut inutilium, nec ullius omnino pretij. Id animaduertens Agesilaus, qui auctioni præsidebat, & hunc casum torsit ad animãdos ad fortitudinem milites, Hæc, inquit, sunt pro quibus pugnatis, ornamenta captiuorũ ostendens: hi quibus cum pugnatis, nuda captiuorũ corpora demonstrãs. Duplici nimirum argumẽto addidit suis animos, amplissima spe præmiorũ, et hostiũ imbelliũ extremo contẽptu.

Solerter

16 Idem quum in Lydia Tissapherñẽ uertisset in fugam, ac quamplurimis interemptis iam in agros regios fecisset incursionem, rex Persarum per legatos, quorum præcipuus Titraustes ingentẽ pecuniarum uim ultro ad illum misit, petens ut à bello desisteret: Agesilaus spreta pecunia respondit, Pacis quidem tempore

Animose

tempore reip. uigere autoritatem, ut ius habeat decernendi quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem censuerit conducere: belli uero tempore non item. Sibi uero iucundius esse, si milites suos ditet, quàm si ditescat ipse: præterea se pulcherrimum ducere, si Græci non munera caperent ab hostibus, sed armis pararent spolia. Vox excellentis animi, qui non aliud uirtutis præmium ambiret quàm gloriam, nec pacem hosti uenderet fraudato milite. Liberalitas

17 *Quum Megabates Spithridatis filius, eximia forma adolescens, Agesilaum adisset aliquando salutandi gratia, ac iuxta Persarum morem osculum offerret, quòd ab eo uideretur admodũ amari: Agesilaus auertit uultum refugiens osculum. Cæterũ quum erubuisset ille, ratus se contemptui fuisse, ac deinceps salutaret eum eminus: rex pœnitẽs uitati osculi, finxit se mirari quid accidisset Megabatæ, quòd ipsum non salutaret osculo: familiares respondērũt, ipse fuisti in causa ò rex qui uenientem non exceperis, sed formosi basium exhorrueris: alioqui nunc quoq; persuaderi poterit ut tibi ueniat ad osculum, tantum ne rursus refugias. Hic posteaquàm Agesilaus aliquandiu tacitus suo cum animo cogitasset, Non est, inquit, opus ut illi reditum persuadeatis. Nam ego mihi sic uideor affectus, ut malim huiusmodi rebus superior esse, quàm aduersariorũ urbem fortibus uiris instructißimam per uim capere. Præstantius enim duco,* Continentia

ut

ut quis sibi ipsi seruet suam libertatẽ, quàm ut alijs libertatẽ adimat. O uirum gerendo in alios imperio idoneũ, qui suis cupiditatibus imperare posset. Quis non miretur tam philosophicũ in homine militari iudicium? Intellexit, neminẽ esse liberũ qui seruiret cupiditatibus: intellexit, nullũ esse imperiũ speciosius, quàm si quis animo suo posset imperare. Hoc exemplum temperantiæ multo pulchrius uidebitur reputanti, quòd Græcorũ leges formosorũ adolescentium amorẽ concedant, citra turpitudinẽ tamen aut uim. Quanquam hoc apophthegma Plutarchus in Vitis paulo secus refert, Ego, inquit, denuo malim illã de osculo pugnare pugnam, quàm omnia quæ uiderim mihi fieri aurea. Quo uir ille sensit amoris flammam acriorem, hoc pulchrius ducebat, nõ obsequi animo.

18 Cum cæteris in rebus esset rigidior, & exacte iusti legumq; tenax, tamen in amicorum negocijs existimabat, inhumanitatis ac sæuitiæ prætextum esse, nimium aduersus illos esse iustum. Huius rei testis est epistola quædã perbreuis, quæ fertur ad Hidrieum Carem scripta, qua cuidam amico ueniam deprecatur in hunc modum: Nicias si nihil peccat, dimitte hominem: si peccat, mihi dimitte, sed omnino dimitte. Innocentem punire, scelus est: culpam interdum condonare in gratiam honesti deprecatoris, humanitas est. Quum enim iustitiam semper oporteat esse clementia temperatam, quoties nacta est grauem interpellato

Humaniter

pellatorem, & minus habet inuidiæ, & plus impetrat gratiæ. In plerisq; igitur amicorum negocijs ad eum modum se gerebat Agesilaus: interdum tamen magis sequebatur reip. utilitatem per occasionẽ oblatam, quàm indulgebat amicitiæ.

Quodam ergo die quum castra tumultuosius essent mouenda, adolescentem cuius amore tenebatur relinquebat ægrotum, quumq; is & blandis precibus & lachrymis illum remorari conaretur, uersus ad suos, Quàm difficile est, inquit, simul & misereri & sapere: malens sequi quod id temporis expediebat, quàm quod dictabat in amicum affectus. His animi dotibus cæteris præcellebat Agesilaus. 19 Continenter et sapienter

Cæterum quod ad corporis curam attinebat, nulla in re melius habebat quàm hi quibuscum uiuebat: à saturitate quidem & crapula in totum abstinens: somno uero sic utebatur, nõ ut ille dominaretur, sed ut seruiret negocijs: aduersus æstum autem & frigus sic erat instuctus, ut quatuor anni temporibus unicis tantum uestibus uteretur. Cæterum quum in tentorijs inter milites ageret, uelut unus quilibet è numero, nihilo meliorem culcitram habebat quàm cæteri: illud assidue habens in ore, Principis esse, nõ mollicie delicijsúe, sed temperantia ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. O uere regiam uocem, si addidisset, sapientia. Nam ea uox omnes principis uirtutes complectitur. 20 Temperate

Sciscitante

21 Moderate *Sciscitante quodam quid Spartæ fructus attulis/ sent Lycurgi leges, Voluptatū, inquit, contemptum: uidelicet indicans, non alia magis ex re nasci reip. corruptelam, quàm ex delicijs.*

22 Sapienter *Alij euidam qui se dicebat admirari, quòd Agesi laus cum cæteris Lacedæmonijs tam frugali cibo ue stituq; uteretur, Atqui, inquit, ô hospes, pro hac fru/ galitate opimam messem metimus, libertatem: sapi/ enter admonens nullam esse uoluptatem uiris inge/ nuis libertate suauiorem: nec ibi diu libertatem esse posse, ubi regnat luxus.*

23 Continenter et constanter *Rursus quum alius quidam eum admoneret, ut aliquid de uitæ rigore remitteret, causam addens, quòd, quæ est uitæ uolubilitas, euenire posset, ut tem pus ipsum exigeret aliam uiuendi rationem, At ego, inquit, me consuefacio, ut quæcunq; inciderit fortunæ mutatio, ne quæram ipse mutationem. Mira animi continentia, qui nec in austeriore uita delicias re/ quireret, nec inter delicias agens ab illis corrumpi posset.*

24 Grauiter *Quin ne senex quidem factus quicquam de ui/ ctus uitæq; ratione & corporis exercitijs remisit. Itaque percontanti qur per aerem hyemē solo pal lio tectus obambularet absq; tunica homo tam pro/ uectæ ætatis, Vt, inquit, iuuenes hanc uitæ rationem imitentur, quum exemplum habeant & extremæ se nectutis hominē, & principē: sapienter admonens;*

senibus

ſenibus ita uiuendũ eſſe, ut adoleſcentibus exhibeant
recte uiuendi formã: & uulgus nihil imitari libẽtius,
quàm quod à uiris principibus cõſpexerint factitari.

Thaſiorum gens ut copia rerum abundabat, præ 25
cipuæ uini præſtantia nobilis, ita delicijs erat addi/
ctior: per horum agros cum exercitu proficiſcenti
Ageſilao Thaſij honoris gratia miſerunt farinas, an/
ſeres, bellaria, liba ex melle cõdita, & item omnis ge
neris alia maximi precij tum eſculenta, tum pocu/
lenta: at ille præter farinas nihil accepit, reliqua do/ Frugaliter
mum referri iuſsit ab his qui attulerant, tanquam ſi/
bi ſuisq; prorſus inutilia. Cæterum quum illi preci/
bus & obteſtationibus urgerent omnino ut accipe/
ret xenia, iuſsit ea inter Helotes diſtribui: id erat a/
pud Lacedæmonios mancipiorum genus. Eius facti
cauſam ſciſcitantibus reſpondit, Non decere qui uir/
tutis ac fortitudinis ſtudio tenerentur, id genus deli/
cias cupediasq; recipere: propterea quod iſtiuſmodi
res quibus ineſcarentur ingenio ſeruili nati, oporte/
ret à liberis procul abeſſe: grauiter taxans Thaſio/
rum mores, qui dum uoluptatibus ſeruirent nec in/
genuos ſe præſtarent nec liberos: & ſapienter oſten
dens, nihil eſſe ſeruilius abiectiusq;, quàm gulæ uen/
trisq; uoluptatibus obnoxium uiuere.

Aduerſus uoluptates quidẽ inuicti pectoris hoc 26
ſpecimen dedit: aduerſus inanem gloriam non mi/
nus inſuperabilem fuiſſe declarat quod dicturus ſum.

Thaſij

Thasij quoniam intelligebant Agesilaum de ipsis optime meritum, templis ac diuinis honoribus illum dignati sunt: atq; hæc de re legationem ad illum miserunt. Is ubi legisset honores quos legati ad illū detulerant, percontatus est, num illorum patria potestatem haberet ex hominibus faciendi deos: quum illi respondissent, habere, Agedum, inquit, primum uos ipsos deos facite: id si præstiteritis, tum uobis credam quòd me quoq; deū facere poteritis. Vtrum hic prius admirari conuenit, animi celsitudinem adeo contemnentis oblatū, ob quod Empedocles philosophus semet in Aetnam coniecit, quodq; tot eruditi principes tot artibus & impendijs ambierunt: an ingenij solertiam, qua Thasijs uel summam stultitiam, uel abiectam adulationem suam in oculos ingeßit.

Libere et grauiter

27 Nec minus excelsi animi fuit, quod quū nationes quæ id temporis Græciam incolebant, decreuissent illi in clarißimis quibusq; ciuitatibus honoris causa statuas erigi, rescripsit illis hunc in modum, Mei nulla sit imago, neq; picta, neq; ficta, neq; ullo alio artificio parata. At principum uulgus hoc honoris genere se dijs æquiparari credebat, summumq; rerum bene gestarum præmiū arbitrabatur: Agesilaus ipso honesto contentus, negligebat eiusmodi adulationes uerius quàm glorias, malens insculpi prudentum ac bonorum hominum pectoribus, quàm in foro æreus aureusúe stare. Eximiam uirtutem sponte suum consequitur

Magnanimiter

ſequitur decus. Nec ulla ſpecioſior ſtatua, quàm ho-norifica bene actæ uitæ memoria.

28 *In Aſia quum ædes quaſdam cõſpexiſſet, quarum tectum quadratis trabibus contextum eſſet, rogauit ædium dominum, num apud illos ligna quadra naſcerentur: qui quum negaſſet talia naſci, ſed ex rotundis arte quadrari, Quid, inquit, ergo ne ſi quadrata naſcerentur faceretis rotunda? Immane quãtum abſuit illius regis animus à noſtrorum ædificiorum delicijs, in quibus nihil placet, niſi ex alieno deuectum orbe, aut multo artificio adulteratum.* Temperate

29 *Quum aliquãdo quidã percontatus eſſet, quinam eſſent fines Laconicæ ditionis, uibrata lancea, Quouſq;, inquit, hæc ualeat pertingere. Vox egregio duce digna, qui bellum non niſi iuſtum ſuſciperet, imperiumq; uirtute partum uirtute tueretur.* Fortiter

30 *Rurſus alij cuidam percontanti, quam ob cauſam Sparta non cingeretur mœnibus? oſtendit ciues armatos, Hi, inquiens, ſunt Spartanæ ciuitatis mœnia: ſignificans reſp. nullo munimento tutiores eſſe, quàm uirtute ciuium.* Fortiter

31 *Similiter quum alius quidam hoc idem percontatus eſſet, reſpondit, Ciuitatem non ſaxis ligniſúe, ſed pro uallis ac mœnibus, incolentium uirtute muniri oportere: quos ſi iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.* Sapienter

32 *Aduerſus pecuniarum ſtudium, quo uitio plæri-*

Sapienter que laborāt,amicos admonere cōsueuit,ne tam pecu nijs q̄ fortitudine ac uirtute studerēt ditescere: quòd frustra parat opes qui ueris animi bonis uacat.

33 Impigre exempli Si quid autē esset quod per milites celeriter confici uellet,primus ipse sub oculis omnium operas aggrediebatur,quo uel pudore ad industriam extimularentur. Efficacißimum exhortationis genus,principem hoc facere,quod ab alijs fieri uelit.

34 Grauiter Illud sibi cum primis ducere solet gloriæ,quòd cū rex esset, cæterisq; cōsilio prospiceret, nihilo secius in laboribus obeūdis nemini cederet: quodq; sibi ipsi imperaret,suiq;,ut ita loquar, rex esset,id pulchrius esse iudicabat, quàm quòd regnū obtineret in alios.

35 Facete Quidam conspiciens Lacedæmonium quendam claudum ad bellum exeuntem,quum ei equum ueluti debili necessarium quæreret, Non intelligis, inquit Agesilaus,in bello opus esse, non qui fugiant,sed qui loco maneant? Significans eos demum esse bello utiles milites,quibus decretum est in prælio aut uincere,aut mortem oppetere.

36 Grauiter Vitae contemptus Percontanti cuidam qua ratione sibi pararet eximiam gloriam, Si mortem,inquit,contempseris. Nihil enim in bello præclaræ rei geret, cuius animum mortis metus occupauit. Idem affectus in omni uita mortaliū à pulcherrimis facinoribus reuocare solet.

37 Prudenter Roganti quam ob causam Spartiatæ ad tibiarum cantum inituri prælium exercerentur, Vt quum ad numerum

numerum, inquit, incedunt, appareat qui formidolosi sint, qui fortes. Nam anapæstorum ictus strennuis addebant animum, uehementer meticulosis pallorem ac tremorem incutiebant. Itaque quum pes non responderet ad modulos tibiarum, prodebatur ignauorum imbecillitas. Magni siquidem refert, ut dux perspectos habeat militum suorũ animos, quo norit qui sint à prælio submouendi, aut qui qua parte exercitus collocandi. Valerius Maximus libro secundo putat tibias adhiberi solitas ad incitandos militum animos: cõtrà Thucydides apud A. Gellium tradit, pro tubis & cornibus Lacedæmonios ad præliũ tibijs uti solitos, ad moderandam uim & impetum militũ, ne sparsi dispalatiq; proruerent in hostem, sed compositè incederẽt suo quisq; ordine. Proditũ est liter, is Cretenses cithara præcinente prælium inire solitos.

Quum quidam apud Agesilaum admiraretur regis Persarum felicitatem, quòd admodum iuuenis esset, Ne Priamus quidẽ, inquit, quum hoc esset ætatis, erat infœlix: indicans neminem appellandum beatum nisi ad supremũ uitæ diem peruenisset, quòd nec Priamo nec Crœso contigit. 38 Argute

Quum maximam Asiæ partem armis sibi subegisset, constituerat ad ipsum regem Persarum proficisci, ut eum compesceret: qui sic erat quietus à bello, ut interim Græcorũ duces pecunia corrumperet: cæterum reuocatus domum ab Ephoris ob Spartam 39

Moderate Græcorum obsidione cinctam (Nam id rex Persarũ pecunijs mißis effecerat) paruit dicens, Bonum imperatorem legũ imperatis parere oportere: citraq; cunctationem soluit ex Asia, magno sui desiderio relicto Græcis Asiaticis. Offerebatur rei bene gerendæ occasio, inuitabat illum Græcorum affectus ut instituta perageret, sed rex à tyrannide alienißimus legum autoritatẽ existimabat omnibus anteponendã.

40 Quoniam uero Persarum numisma sagittariũ habebat insculptum, ex Asia discedens aiebat, se triginta sagittariorum millibus à rege Asia depelli. Tot enim Daricorum aureorum millibus Athenas ac Thebas deportatis, & in plebis moderatores distributis, Timocrates effecerat ut populus hostilem animũ aduersus milites susciperet. Ephoris autem rescripsit in hunc modum, Agesilaus Ephoris salutem. Asiam magna ex parte subegimus, barbaros expulimus, frequenter in Ionia confliximus: attamen quoniam pro magistratus autoritate iubetis ut istuc ad diem præscriptum adsim, consequor hanc meam epistolam, ac fortaßis anteuertam etiam. Nec enim mihi principatum gero, sed tum reip. tum socijs & amicis reip. Atque ita demum qui potitur imperio, uere legitimeq; imperat, quum & ipse paret imperio legũ & Ephororum, aut quicunque sint illi, qui in rep. magistratu funguntur. Quid huius ducis animo moderatius? at quid eodem excelsius?

Facete (margin, beside line beginning "bebat insculptum")

Moderate (margin, beside line beginning "hunc modum")

Dein quum trāſmiſſo Helleſponto iter faceret per 41
Thraciam, nulli quidem barbarorum ſupplex fuit ut
daretur tranſitus: ſed mißis ad ſingulos nuncijs roga Fidenter
bat utrum per hoſtium an amicorum regionem iret:
ac cæteri quidem illum amice recipiebāt uenientem,
ac diſcedentem deducebant. Cæterum qui Troaden-
ſes appellantur, à quibus, ut fertur, Xerxes datis mu
neribus tranſeundi copiam emerat, tranſitus merce-
dem poſtulabant ab Ageſilao, centum argenti talen
ta, totidemq́; fœminas. At is irridens eos, rogauit cur Animoſe
non protinus uenißent accepturi quod poſtulabant.
Admouit exercitum, & congreſſus cum his qui ſe
obiter collocarāt in acie, omnes uertit in fugam, com
pluribus trucidatis: itaq; ſibi ferro uiam aperuit.

Itidem & ad Macedonum regem nuncios miſit, 42
rogans utrum per hoſtium ſolum irent an amicorū.
Quum ille reſpondiſſet, ſe conſultaturū, Fiat, inquit, Intrepide
igitur conſultatio, nos tamen interim iter faciemus.
Rex admiratus hominis audaciam ſibiq́; metuens, ſa
tius eſſe cenſuit illum ut amicum ſuſcipere.

Theſſalorū, qui hoſtibus tulerant ſuppetias, agros 45
depopulatus eſt. Virtus ſic erat æquitate tempera- Seuere
ta, ut nec amicos læderet, nec inimicis parceret, ubi
fortuna dediſſet ulciſcendi occaſionē. Hoc apophthe-
gma non eſt, & ab indocto quodam truncatim adie-
ctum eſt.

Ad Lariſſæos autem qui non iuuerant res hoſtiū, 44

*Xenoclem ac Scythen legatos misit amicitiæ conci-
liandæ gratia. Hos quum Larissæi comprehensos as-
seruarent in custodia, cæteri quidem id factum graui
ter ferentes censuerunt, ut Agesilaus admoto exerci
Moderate tu Larissam urbem obsidione uallaret. At ille nega-
bat, se uel uniuersam Thessaliam hac cōditione uelle
Amice capere, ut ex his quos miserat alterius faceret iactu-
ram, amissurus utrunq; si illos bello lacessisset: itaque
captos acceptis conditionibus liberauit ac recepit.
Tam atrocem iniuriam duorum amicorū incolumi-
tati condonauit, alioqui cōtumeliarum impatiens: di-
cas illum suos affectus in sua habuisse potestate.*

45 *Feliciter pugnatum erat apud Corinthum: in eo
prælio quanquam accepisset Spartanorum admodū
paucos desideratos, cæterum è Corinthijs & Athe-
niensibus alijsq; socijs ingentem numerum interisse,
adeo non gauisus est, nec elatus ea uictoria, ut graui-
Clementer ter ingemiscens deploraret Græciæ uicem, Heu, in-
quiens, Græciam, quæ tot uiros intestino bello perdi
dit, quot uniuersis barbaris debellandis satis esse po-
terant. Viro magnanimo uictoria erat optabilis, sed
charior erat sociorum incolumitas. Quo animo tu-
lisset ille si plurimorum ciuium interitu fuisset empta
uictoria? Non parū laudis promeretur hic affectus in
duce Lacedæmonio tum natura bellaci, tum ethnico:
at Christiano principi nulla nō debet esse lugubris ui
ctoria, quæ plurimorū etiam hostiū exitio contigit.*

Cæte

Cæterum quum Pharsali urgerent, latrocinijsq́; 46
uexarent ipsius exercitum, sexcentis equitibus uer/ Feliciter
tit illos in fugam, moxq́; trophæum statuit sub Nar/
thacijs. Nec alia uictoria magis lætatus est, quòd ipse
per se constituto equitatu paucorum, nec alijs adhibi
tis copijs, eos superaßet qui de re equestri præcipue
gloriabantur. Pulchrum est uincere laceßentes, præ
sertim his præsidijs, quibus hostes potißimum sese
iactant.

Nunc accipe geminum in gloriæ cupidißimo du/ 47
ce temperantiæ exemplum. Quum Diphridas illi è
patria nuncium attulißet, ut omißis quæ tum agebat
protinus in Bœotiam irrumperet, quanquam destina
rat hoc ipsum postea maiore aggredi apparatu, ta/
men magistratibus obtemperans, accersitis ad se ui/
ginti millibus eorum qui apud Corinthum militabãt,
inuasit Bœotiam, ac iuxta Coroneam cõgreßus cum
Thebanis, Atheniensibus, Argiuis & Corinthijs, am
bas acies superauit, licet ipse multis acceptis uulneri/
bus corpore eßet grauiter affectus. Quæ pugna cum Modestie
eßet inter res ab illo gestas omniũ maxima, quemad/
modũ scripsit Xenophon, tamẽ domũ reuersus nihil
de pristino uictu uitæq́; modestia mutauit ob tantos
rerum succeßus totq́; uictorias. Multo dignior erat
triumpho uictoria, qua uir ille primum suis consilijs
anteposuit legum autoritatem, deinde tot egregijs fa
cinoribus nihilo factus est insolentior.

48 Animaduertens ciuiũ nonnullos qui in precio habebantur, ac sibi placebant quòd equis alendis intenderent animum, sorori Cyniscæ persuasit, ut conscenso curru certaret in Olympijs: hoc pacto Græcis ostendere cupiens, id genus exercitamenta nullius esse ueræ uirtutis, sed nihil aliud habere quàm opũ & impendiorum ostentationẽ, eoq; fœminis esse digniora quàm uiris.

Facete

49 Quum haberet apud se Xenophontem illum sapientem, eumq; plurimi faceret, iußit ut filios suos accerseret Lacedæmonem, docendos artem omniũ pulcherrimam, uidelicet imperare & parere imperio. Athenis florebat omnium liberalium disciplinarum genus, sed hanc cæteris omnibus præstantiorem existimabat nusquam melius disci quàm apud Lacedæmonios, ubi non uerbis disputabatur de bene administrãda rep. sed ciuiũ moribus honestißimæ rei exemplum exprimebatur. Simul indicans, eos non esse gerendo magistratui idoneos, qui legibus ac magistratui nescirent obsequi.

Grauiter

50 Proinde rogatus abs quopiã, quam ob rem Spartanorũ resp. præ cæteris, secũdis rebus floreret, Quoniam, inquit, plus cæteris in hoc sese exercent, ut pariter & imperare & parere sciant. Quæ duæ res à ciuibus excludũt seditiones, & tuentur concordiam.

Disciplina ciuilis

51 Cum uita defunctus esset Lysander, Agesilaus numerosam sodalitatem aggregatam comperit, quam ille

ille ex Asia domum reuersus statim aduersus Agesilaum instituerat: id indigne ferens Agesilaus, destinabat omnibus palàm facere, cuiusmodi ciuis fuisset Lysander dum uiueret: ac perlecta quadam oratione, quam Lysander in libro descriptam reliquerat, compositam quidem à Creonte Halicarnasseo, sed in hoc ut hanc Lysander edisceret, atq; apud popularẽ multitudinem recitaret (Tractabat autem oratio de nouandis rebus deq; mutãdo reip. statu) hanc, quoniam arguebat Lysandrum fuisse ciuem perniciosum ac seditionis auidum, Agesilaus uoluit euulgare. Cæterũ ubi senex quidam Ephorus orationẽ perlegisset, metuens dictionis grauitatem ac uehementiam, ne lecta quoq; multos ad rerum nouarum studium excitaret, consuluit Agesilao ne Lysandrum sepultum refoderet, sed orationem premeret. Senis consilio paruit, et à cœptis conquieuit Agesilaus, doctus non solum obtemperare publicis legibus ac magistratui, uerum etiam priuato senioris cõsilio. Vir excelsi animi plus apud se ualere uoluit publicam utilitatem q̃ priuatũ odium, simulq; perspexit, indecorum esse, simultatem exercere cum sepulto. Hac moderatione usus est aduersus manifestum inimicum. Moderate

Porrò qui clanculum ipsi aduersarentur, eis palàm quidem non exhibebat negotium, sed efficiebat ut ipsum in militiam sequerentur, atq; ex his nonnullos duces exercitus ac magistratus factos euehebat: 52 Callide

qui cũ se in magistratu improbe & auare gesissent, eoq; in ius uocati periclitarentur, rursus Agesilaus illis patrocinabatur, & ab ipsis stabat, atq; hac arte reddebat eos ex clancularijs hostibus amicos, & ad se reuocabat: quibus rebus factum est, ut iam neminẽ haberet aduersarium. Quid hac prudentia ciuilius, qua mederi maleuolis maluit q̃ ulcisci? Moderate

55 Quidam petijt ab Agesilao, ut se scriptis ad hospites & amicos suos Asiaticos literis commendaret, quo apud illos ius suum cõsequeretur: respondit, Nihil esse opus literis commendatricibus. Nam mei, inquit, hospites sua sponte quæ iusta sunt faciunt, etiã si illis nõ scripsero. Apud bonos in bona causa superuacua est cõmendatio, quum ipsa res impetret quod precibus exoraretur. Dux egregius non nisi cum sui similibus hospitium coniunxerat. Iuste Humaniter

54 Ostendebat illi quidam ciuitatis cuiusdam muros bene tutos ualideq; extructos: quumq; rogasset uiderentur ne pulchri, Pulchri, inquit, per Ioueˉ: uerũ apparet in hoc paratos, ut mulieres inhabitent non uiri: sentiens, non alijs mœnibus rectius cõmuniri ciuitatem quàm strennuis ciuibus. Grauiter

55 Megarensi cuidam multa iuueniliter de sua ciuitate aducrsus Agesilaum iactãti, Adolescens, inquit, tui sermones opus habent magnis uiribus. Significãs indecenter eum magnifice loqui, cui uires non suppetunt orationi pares. Modeste

Tantum

Tantum & cæteris in rebus aberat à uulgi iudicio uir prudentißimus, ut quæ cernebat alios admirari, ipse in tantũ contemneret ut ne nosset quidem. Quod euenit in Callipide. Is erat tragœdiarũ autor, multi nominis, famæq; celebris apud Græcos, & à cunctis in pretio habitus. Primum quidem occurrit Agesilao, eumq; est allocutus: post improbe semet admiscuit his qui simul cum rege ambulabant, seseq; ostentabat, ratus futurum ut rex prior ipsum comiter & cum beneuolentia quadã amplecteretur. Id quum non fieret, tandem nõ, inquit, agnoscis me ò rex, nec audisti qui sim? Agesilaus autem intuitus illum, An non tu es, inquit, ille Dicelicta? Nam hac uoce peculiaris Lacedæmoniorum lingua signat mimum, hoc est imitatorem. Δείκηλον enim illis simulachrum sonat aut effictam imaginem. Adeo uir prudens, & omnia reip. commodis metiens, nullo honore dignatus est histrionem quamuis insignem, cuius ars ad solam parata uoluptatem corrumpendis ciuium moribus eßet accommodatior quàm erudiendis. 56 Grauiter

Huic simile est, quod rogatus ut uellet audire quendam, qui mira similitudine lusciniæ uocem imitabatur recusauit, Frequenter, inquiens, ipsam audiui lusciniam: significans ineptam eße uoluptatem, magis delectari ipsa simulatione quàm natura. 57 Argute

Quemadmodum autem ipse singulari modestia præditus erat, ita non tulit in alijs arrogantiam. Me- 58

necrates

necrates quidam medicus, quum desperatæ quædam curationes ipsi feliciter cessissent, populari adulatione dictus est Iupiter. Hoc cognomento uir arrogantis ingenij delectatus insolentius usus est eo titulo. Tandem quum & Agesilao scriberet, nec ueritus esset hac uti salutatione, Menecrates Iupiter Agesilao regi salutem, Rex eo offensus proœmio, prætcrea nihil dignatus est legere, sed rescripsit in hunc modum, Rex Agesilaus Menecrati sanitatem. Facete *χαίρειν Græci dicunt quibus bene precantur, ὑγιαίνειν ambiguum uerbum ferè in malum sonat, quum significamus abesse sanitatem mentis. Eo uerbo quidã Cæsari exprobrauit insaniam.* Modeste

59 *Fortitudinis etiam in rebus aduersis insigne dedit specimẽ. Conon & Pharnabazus per classem regiam mari potiti obsidebant maritimas Lacedæmoniorum regiones, quum interim Atheniensium ciuitas mœnibus esset cincta. Itaq; Lacedæmonij Pharnabazo donante pecuniã pacem incunt cum rege, mittuntq; ciuem Antalcidã ad Teribazum, Græcos Asiaticos pro quibus bellum gesserat Agesilaus, tradentes regi: unde pessime cuenit, ut huius ignominiæ portio recideret in Agesilaum. Antalcidas enim inimicus erat Agesilao, eo pacem quacunq; occasione confecit, inuidens illius gloriæ, quẽ uidebat bello crescere, reddiq; maximum ac maxime celebrem. Nec tamen hæc infelicitas deiecit illius animum, quin etiam cui-* Fortiter

am cuidam dicenti quòd Lacedæmonij Medissarent, ita respondit, Imò Medi potius Laconissant: significans indolem suæ gentis corrumpi fortuna nō posse.

Quodam tempore rogatus, utra uirtus esset præstantior, fortitudo an iustitia, grauiter respondit, Fortitudinis nullum esse usum nisi adsit iustitia. Quòd si omnes essent iusti, nihil opus fore fortitudine. En animum summo dignū duce, qui nihil ui præter æquum iudicarit faciendum: rectéq; perspexerit, plurimum interesse inter audaciam & fortitudinem. 60 Iuste

Quum Græci qui Asiam incolebant, Persarū regem ex more magnum appellarent, Qua, inquit, re ille me maior est, nisi sit iustior ac temperatior? Contempsit uir egregius externa bona, quæ uulgus præcipue suspicit, totamq; hominis felicitatem animi bonis metiebatur. Ea sententia philosophis esse consueuit in ore, sed hanc bellator expreßit affectu. 61 Animose

Notans præposteram licentiā eorum qui Asiam incolebant, eius gentis corrupti moribus, dicere solet: inter illos qui improbi essent, eos eße liberos: contrà qui probi, eos eße seruos: quòd ibi uicijs licerent omnia, uirtus haberetur odio. 62 Grauiter

Interrogatus qua ratione potißimum quis aßsequi poßet, ut apud homines honestā haberet famam, Si loquatur, inquit, quæ sunt optima, & faciat quæ sunt honestißima. Quid dici poterat breuius, at rursus quid absolutius? Itidem Socrates idem percontanti 63 Sapienter

tanti, Si talis, inquit, esse studeas, qualis haberi uis. Si quidem fucis parta gloria ut non est uera gloria, ita nec diuturna est.

64 Iuste Moderate Celebratur & hoc illius dictum principibus discendum, Imperatoris officium esse, erga rebellantes audacia, erga subiectos beneuolentia uti: quod idem Maro nobili carmine docuit,

Parcere subiectis & debellare superbos.

Neque enim uere uictor est, qui iracundiæ uindictam flagitanti frenum nescit imponere.

65 Sapienter Cuidam sciscitanti, quæ potissimum pueris essent discenda, Ea, inquit, quibus usuri sint & quum ad uirilem peruenerint ætatē. Recte censuit uir prudens, solam uirtutem primum ac statim à teneris unguiculis disci oportere: nec ullam æui portionem artibus friuolis dandam: quæ ut in pueris habent ostentationem plausibilem, ita nec grandibus decoræ futuræ sint, nec ad seria uocatis utiles.

66 Idem quum in causa quadam sederet iudex, & is quidem qui accusabat recte dixisset, patronus cōtrà male, subinde tamen repeteret inter dicendum, Agesilaë, decet regem opitulari legibus: perinde quasi bonam haberet causam, & ab ipso starent leges: hominis improbitatem interpellans Agesilaus, Si quis, Salse inquit, tibi domum perfoderit, aut uestem abstulerit, num expectaturus esses, ut architectus, aut qui uestem contexuit tibi sit auxilio futurus? Subindicabat regem

regem esse ueluti legum architectum, nec conuenire, ut is opituletur ei qui contra leges aliquid admiserit.

Cum pax coisset, eiq; à rege Persarum essent allatæ literæ, quas Perses unà cum Callia Lacedæmonem perferebat, de hospitio deq; amicitia tractantes, non recepit: sed iussit illos regi renunciare, Nihil esse necesse priuatim ad ipsum literas mittere: cæterum si perspicuum foret, illum bene uelle Lacedæmonijs & Græcis, ipsum quoq; illi pro uiribus futurum amicum. Quòd si deprehenderetur insidias tendere, ne putet, inquit, quòd me sit habiturus amicum, etiamsi uehementer multas ab eo recepero epistolas. Quid hoc animo sublimius, cui in omnibus rebus gerẽdis hic unicus erat scopus, cõsulere reip. cõmodis? 67 Incorrupte

Quum miro esset affectu erga liberos suos, dicitur aliquando arundine pro equo cõscensa, unà cum pueris lusisse domi. Id quum forte uidisset ex amicis illius quidam, rogabat ne cui diceret quod uiderat, priusquàm ipse quoq; liberorum parens esset factus: festiue subindicans eum lusum non esse leuitatis, sed pietatis: nec hoc quod agebat uideri posse ineptum ei, qui modo expertus esset quàm ingens sit affectus charitatis parentum erga filios. 68 Pie, urbane

Quum assidue belligeraretur aduersus Thebanos, ac in prælio quodã uulnus accepisset, Antalcidas, ut fertur, ait, Præclara doctrinæ tuæ præmia recipis à Thebanis 69 Salse

Thebanis Ageſilae, quos quũ nec uellent bellare nec ſcirent, bellare docueris. Nam aiunt re uera, Thebanos crebris Lacedæmoniorum aduerſus ipſos expeditionibus multo bellicoſiores eſſe factos quàm antea fuerant. Eoq; Lycurgus ille priſcus legum conditor in legibus quæ uocatur Rhetræ, ueluti dicas oracula à dijs profecta, uetuit ſæpius eoſdem bello laceſſi, ne hoſtes uſu bellare diſcerent. Quanquam hoc apophthegma non eſt Ageſilai.

70 *Audierat ſocios moleſte ferre tam crebras expeditiones, præſertim quum ipſi permulti Lacedæmonios numero paucos ſequerentur. Ageſilaus itaq; uolens oſtendere quanta eſſet Lacedæmoniorum multitudo, iuſsit uniuerſos ſocios ſimul conſidere permixtos inuicem, Lacedæmonios item ſeparatim ſolos.*

Solerter *Mox per præconem edixit, ut primi omnium ſurgerent figuli: hi quũ ſurrexiſſent, ſecundo loco per præconem iuſsit ſurgere fabros ærarios: deinceps architectos, ac domorum opifices, ſimiliter & aliarum artium ſingulos. Ita factum eſt, ut propemodum ſocij ſurgerent omnes, Lacedæmoniorum uero nullus, eo quòd Lacedæmonijs, qui militiæ parantur, interdictum ſit, opiſicium aut artem ſedentariam uel exercere uel diſcere. Hoc facto riſit Ageſilaus, Videtis, inquit, ò uiri, quãto plures nos educimus quàm uos? Hoc ſtrategemate dux inclytus demonſtrauit, non perinde referre quàm numeroſum militem educas*

in præ-

in prælium, ut quàm fortem & exercitatum.

In pugna Leuctrica quum Lacedæmoniorum multi fugissent, iiq; legibus pœnas dare deberent, Ephori reputantes ciuitatem uiris desertam egere militibus, cupiebant eam ignominiam militibus remittere, simulq; seruare leges. Deligunt igitur Agesilaum *nouarum legum conditorem. Is prodiens in suggestum,* Ego, *inquit, alias leges haudquaquã laturus sum. Neque enim his quas habetis aut additurus sum aliquid, aut detracturus, neq; quicquam omnino mutaturus. Sed mihi rectum uidetur, ut leges quas habetis, à die crastino robur habeant & autoritatem. Eo commento uir solers simul & præsenti ciuitatis necessitati consuluit, & periculosum mutandarum legum exemplum exclusit à republica, uno tantum die legibus abrogatis.* 71 Solerter

Exemplum erat præsentis & imperterriti animi, quòd quum Epaminondas *cum admirabili impetu ac procella irrueret, adeo ut Thebani socijq; iam de uictoria gloriarentur, nihilo minus* Agesilaus *tutatus est Spartam ciuitatẽ: in qua tametsi perpauci erant, tamen hostes coegit domum reuerti. Hoc quocunq; nõie uoces licebit, certe apophthegma dici nõ potest.* 72 Fortiter

Vt hoc erat fortitudinis, ita quod dicturus sum cõ silij prudentiæq; laudem habet. Cum pugnaretur apud Mantineam, *admonuit Lacedæmonios ut cæteris omissis omnibus, in unum* Epaminondam *intende* 73

Prudenter rent uim prælij, dicens, Solos cordatos esse uiros fortes, hosq; solos esse autores uictoriæ. Itaque si hunc, inquit, ceperimus, facillime cæteros in potestatem nostram redigemus, utpote uecordes nulliusq; precij, quod & euenit. Nam inclinãte ad Epaminondam uictoria, quum nonnullorum fuga fieret, adhortanti illi suos & à fuga reuocanti Lacedæmonius quispiam letale uulnus inflixit. Eo prostrato qui erant cũ Agesilao à fuga reuersi, iam ancipiti Marte cum hoste depugnarunt, sic tamem ut multo inferiores Thebani, multo præstantiores Lacedæmonij uiderentur. Hac arte prudentia ducis consuluit incolumitati suorum, qui fuerant haud dubie perituri: simul illud docuit, in bello plus habere momenti unum uere prudentem & cordatum, q̃ turbam imprudentium.

74 Pie in patriam Quum Spartanos pecuniæ deficerent ad bellum, eo quod alerent externum militem, Agesilaus in Aegyptum profectus est, ab Thaco Aegypti rege accitus stipendio. Cæterũ Agesilaus ob corpus incultum ac uestis uilitatem uenit in cõtemptũ eius gentis hominibus, qui sperarant se uisuros Spartanũ regem talem, qualis esset rex Persarũ, corpore decẽtissime ornatum: perperam sane de regibus sentientes, quos externo cultu putarint æstimandos potius quàm animi uirtutibus. Nihil ille quidem de cultus ac uictus simplicitate mutauit, sed interim ostendit, maiestatem dignitatemq; regiam non uestium splendore, sed prudentia

dentia ac fortitudine parari oportere: grauiterq́; ta-
xauit uulgares monarchas, quibus si diadema, purpu-
ram, aurum & gemmas detrahas, nihil uideas præte-
rea regium. Quin eodem facto declarauit insignem
erga patriam pietatem, qui ob publicam utilitatem
non grauatus sit in Aegyptum proficisci: nec ætatis
iam feræ ac uergentis ad annum octogesimum excu-
satione uti uoluit, quo minus apud barbaros stipen-
dium faceret, modo reipublicæ subueniret. Athenæus
hoc modo rem narrat. Agesilaus in Aegyptum pro-
fectus Tacho regi laturus suppetias, quoniam corpo-
re erat pusillo, his uerbis à rege contemptus est, Par-
turijt mons, Iupiter metuit, at ille peperit murem. Id
ut audiuit Agesilaus, At ego, inquit, aliquando tibi
uidebor leo. Nam pòst, quum illi non adesset Agesila-
us, regno pulsus confugit ad Persas.

Cæterum ubi quos educturus erat in aciem con- 75
spiceret ob imminens periculum formidolosos, par-
tim propter hostium multitudinem (erant enim nu-
mero ducenta millia, partim ob ipsorum paucitatē,
decreuit ante conflictum rem diuinam facere, ueluti
capturus auspicium ab extis: itaq; non conscijs cæ-
teris, leuæ manus uolæ literis inuersis uictoriā inscri- Callide
psit, deinde iecur ab aruspice acceptum supposuit ma-
nui quæ clàm scripturā habebat, diuq́; tenuit fingens
interim se deliberabundum, ac dubitantis speciē præ
seferens, donec literarum figuræ iecinori imprime-

rẽtur: moxq; militibus quos in aciem educturus erat ostendit, dicens, deos his literis certò portendere uictoriam. Illi uero existimantes sese certum habere signum futuræ uictoriæ, uehementer animati sunt ad pugnã. Hic dolus multo plus ualuit q̃ oratio quamuis prolixa ac meditata. Et hoc strategema est non apophthegma.

76 Cum hostes Agesilai exercitum fossa cingerent, id quod facile poterant ob multitudinem, ac Nectabius, cui suppetias ferebat, censeret erumpendum & cum hoste conserendas manus, ne quod instituerant

Animose perficerent, ille negabat impediendos hostes, qui pares hostibus esse studerent, non superiores. Siquidem fossa utrisq; adimebat cõfligendi copiam. Porrò quũ parum abesset quin fossa coiret, per hoc angustum interuallum instruxit quod erat reliquum militum: ac inter partes commissa pugna uertit illos in fugam, hostiumq; ingentem stragem edidit paucis militibus quos secum habebat, atq; ex præda magnã pecuniarum uim misit Spartam.

77 Decessit ab Aegypto patriã repetens morbo implicitus in portu qui Menelai dicitur. Moriẽs autem mandauit ijs qui aderãt, ne quam fictilẽ aut aliâs imi

Modeste tatam corporis sui imaginẽ facerent, Si quod, inquit, præclarũ facinus gessi, hoc erit monumentũ mei: sin minus, ne omnes quidem statuæ, quum sint uilium ac nullius rei opificum opera, illustrabũt mei memoriã.

Quis

Quis nō miretur in bellatore pect⁹ tā philoſophicū?

Crebro ſolet in concione admonere milites ſuos, ne captiuos ut facinoroſos cruciarent, ſed ut homines ſeruarent. Infantibus etiam in bello captis prouidit ut in unum locum comportarentur, ne mutatis caſtris relicti perirent. Eandem curam impendit ſenibus captiuis, ne, quoniam ſequi non poſſent, à canibus lupisúe diſcerperentur. Hæc autem humanitas illi non ſolum aliorum, uerum etiam captiuorum miram beneuolentiam conciliauit. Et nunc homines ſibi uidentur, qui trucidatis infantibus ac ſenibus, eam ætatem abducunt, quæ uel libidini apta eſt, uel labori, uel utriq;. Quò progreſſa eſt immanis illa feritas? 78 Humaniter

EX PROBO AEMILIO.

Apud Coroneam Athenienſes ac Bœotios cū ſuis ſocijs, Ageſilai iter impedire conatos graui prælio uicit: ei uictoriæ per ſe magnificæ multum laudis appoſuit religionis exemplo. Multi è prælio confugerant ad templum Mineruæ, de his rogatus quid uellet fieri Ageſilaus, uetuit illos uiolari, quū in eo prælio uulnera aliquot accepiſſet: uidereturq; uehementer iratus omnibus qui tum arma aduerſus ipſum tulerant, tamen plus apud illum ualuit religio quàm īra. Neque hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa deorum haberet ſancta, uerumetiam apud barbaros ſumma religione ſimulacra araſq; conſecrauit, quaſi in hæc nullum eſſet ius belli. Itaq; præclare ſolitus eſt di 79 Religioſe

c 3 cere

cere, se uehementer admirari, eos non haberi sacrile gorum numero, qui læderent ipsis supplices, ac per deos obtestãtes: nec grauiores sumi pœnas de his qui religionem minuerent, q̃ qui templa spoliarent: recte iudicans, dijs esse chariorem hominum salutem q̃ mu ta templorum ornamenta.

80 Accipe nunc exemplũ fortitudinis clementia tem peratæ. Posteaquàm ingenti strage fregisset Corin thiorum uires, eosq; intra mœnia compulisset, multis

Moderate hortãtibus ut urbem oppugnaret, negauit id suæ uir tuti conuenire, qui peccantes ad officium cogeret, non qui nobilissimas Græciæ urbes subuerteret. Vt

Prudenter hoc est eximiæ cuiusdam moderationis, ita quod ad iecit, admirabilẽ uiri prudentiã arguebat, Si, inquit, eos extinguere uoluerimus qui nobiscũ aduersus bar baros steterunt, ipsi nos expugnauerimus uel quie scentibus hostibus, qui subuersis socijs nullo negocio quando uolent nos opprimeut.

81 Diuinitatis cuiusdam esse uidetur quod adijciam. Quũ adornaretur expeditio apud Leuctra, quæ La cedæmonijs fuit luctuosissima, Agesilaus quum à ple risque urgeretur ut exiret, proficisci noluit, perinde quasi calamitatẽ irrecuperabilẽ animo præsentiret.

82 Rursus accipe solertiæ reip. salutaris argumentũ. Quũ Epaminondas incredibili impetu Spartam ur bem inuaderet, ac ciuitas careret mœnibus, aliquot adolescentes hostium aduentu territi statuerant ad Thebanos

Thebanos trãsfugere, iamq; locum extra urbem edi tum occuparant. Agesilaus perpendens, actum fore de ciuitatis incolumitate, si sensisset populus aliquos ad Thebanos transfugere conari: dißimulans cũ suis ad adolescentũ turmam peruenit, ac perinde quasi id bono animo fecissent collaudauit consiliũ, quod eum locum occupassent: sibiq; in animo fuisse dixit idem fa cere. Sic adolescentulos ficta laudatione temperauit, & adiunctis suis comitibus locũ tutum reddidit. Ete nim qui transfugiendi consilium clàm ceperant, ui dentes maiorem adiunctum numerũ eorum qui eius consilij fuerant expertes, nõ ausi sunt sese cõmouere: eoq; libentius conuenerunt, quòd latere arbitraban tur quæ cogitarant. Absq; dubio Sparta non erat fu tura Sparta, nisi tum Agesilaus celeritate consilij sa lutem attulisset. Eadẽ arte & iuuenili temeritati re medium adhibuit pro supplicio. Solerter

AGESIPOLIS CLEOMBROTI

Agesipolis Cleombroti filius, quum quispiã apud ipsum ceu rem magnificam prædicaret, quòd Philip pus Macedonum rex intra pauculos dies subuertis set Olynthum, Atqui per deos, inquit, talem ciuita tem longe maiore tẽporis spatio nõ exstructurus est: significans multo regalius esse condere urbes, quàm conditas demoliri. 85 Clementer

Cũ alius quidã dixisset, ipsum eũ rex esset cũ æqua libus suis fuisse obsidẽ, non liberos aut uxores eorũ, 84

 uelut

uelut hoc esset regi dedecorosū dari in manus ac ius aliorum, quum alij reges soleant uxorem ac liberos

Iuste pro se dare obsides. Et quidem iure, inquit, optimo: par est enim ut nos nostra ipsorum feramus errata: subindicans si quid calamitatis accidit in bello aut in rep. regum uitio accidere, eoq; iustum esse, ut hi potissimum puniantur per quos uenit calamitas. Cæterum morem iniquum eße quo receptū est, ut cōiuges ac liberi qui nihil cōmeruerint dedantur obsides.

85 Idem quum è Sparta iußißet mitti catulos, ac respondisset aliquis, nō exportari apud Lacedæmonios

Argute catulos, Ne uiros quidem, inquit, antea, atqui nunc fieri cœpit. Festiuiter indicabat, in republica bene instituta omnia proficere in melius. Olim Lacedæmonij ægre sua tuebantur, pòst ausi sunt reges ac gentes procul semotas bello laceßere. Quemadmodum autē recta institutio uiros reddit bello & reip. utiles, ita canes ad uenatū habiles reddit educatio.

AGESIPOLIS PAVSANIAE.

Agesipolis Pausaniæ filius, quū Athenienses querimoniarum, quas cum ipso mutuas habebant, arbi-

86 trimoniarum, quas cum ipso mutuas habebant, arbitram delegissent Megarensium ciuitatem, quæ con-

Generose trouersiam inter eos cōponeret, Turpe, inquit, si Megarenses melius norunt quid iustum sit, quàm hi qui se Græcorum duces ac rectores præstitissent. Megarenses apud Græcos male audiebant, de quibus iacta tum est, quod neque primi eßent, neque secundi, neq; tertij

tertij,neque quarti, neq; ullo in numero:quum Athenienses pleræque Græciæ imperarint. Ab ipsis igitur quibuscum litem habebat rex uolebat finiri dissidium: simul declarans, & quàm suæ fideret causæ, & quàm aduersarijs non diffideret: malens clarißimæ ciuitatis iudicio uinci, quàm Megarensium arbitrio uincere.

AGIS PRIMVS

87 Agis Archidami filius,quum Ephori quodã tempore dicerent,Proficiscere iuuẽtutem tecum ducens ad huius patriam:nam is ipse te perducet in arcem, Et qui cõuenit,inquit,ô Ephori,tot iuuenes ei credere,qui suam ipsius patriam prodidit? grauiter admonens, nihil illis tutò credi qui in patriã pfidi fuerint. Proditio turpis

88 Interrogatus à quodã quod disciplinæ genus potißimum exerceretur apud Spartanos,Scire,inquit, & imperare,& ferre imperium. Athenis enim complures disciplinæ colebantur,curiosæ magis q̃ ad recte gubernandam remp.necessariæ. Hoc ante dictum pag. 24 apoph. 49 et 50

89 Fortiter et illud dixisse fertur, Lacedæmonios nõ oportere percontari quot sint hostes,sed ubi sint: significans nõ à militum numero pendere uictoriam, sed à fortitudine,reiq; gerendæ celeritate. Statim enim congredi uult qui quærit ubi sint hostes. Animose

90 Apud Mantinæã qbusdã dissuadẽtibus nc cũ aduersarijs quòd numero plures essent cõfligeret,Cũ multis,inquit, pugnet oportet, q̃ multis uelit imperare. Animose

91 *Argute* Cuidam sciscitãti quot essent Lacedæmonij, Quot satis sunt, inquit, ad propulsandos malos: ostendens magis referre quàm fortes uiros habeat ciuitas, quàm quàm multos.

92 *Salse* Idem quum præteriret Corinthiorũ mœnia, conspiceretq; uehementer excelsa munitaq;, & in longum porrecta spatium, Quæ sunt, inquit, mulieres hunc locum incolentes? innuens fortibus uiris nõ esse opus mœnibus.

93 *Salse* Cum sophista quispiam apud eum dixisset, orationem esse rerum omnium præstantißimam, uidelicet prædicans artem quam profitebatur, Ergo, inquit Agis, tu quum taces nullius es pretij: significãs multo præclarius esse res magnificas gerere, q̃ habere linguam ad magnifice loquendũ expeditam.

94 *Solerter* Vicerat Argiuos prælio, qui pòst redintegratis uiribus rursum ferociores illi occurrebant. Agis itaque conspicatus multos è socijs turbari, Sitis, inquit, bono animo uiri: quũ enim nos qui uicimus trepidamus, quid facere cẽsetis eos qui à nobis uicti sunt? Eo dicto ducis solertia protinus reddidit animũ suis.

95 *Loquacitas notata* Peculiaris erat Lacedæmonijs uerborum paucitas, unde & ab ea regione breuiloquẽtia Laconismus dicitur. Quum igitur Abderitarũ legatus apud Agidem multa loquutus, uix tandem dicendi finem fecisset, rogaretq; quid ciuibus suus esset renunciaturus: Agis, illud, inquit, renuncia, quantũ temporis tibi fuit

opus

opus ad dicendum, tantum me silentem audisse. Hoc dicto exprobrauit stolido oratori inanem loquacitatem responso indignam.

96 *Quibusdam Eleos hoc nomine prædicantibus, quòd in certaminibus Olympiacis essent iustißimi, Quid, inquit, magni miriùe faciunt, si intra quinque annos uno tantum die se iustos præstant? Non putabat uir sapientißimus in eum competere iustitiæ laudem, nisi qui per omnem uitam in omnibus actionibus iustitiam coleret. Nam ludi Olympiaci semel tantum intra quinquennium celebrabantur.* Iuste

97 *Quum quidam apud illum dicerent, esse nonnullos alienæ familiæ qui ipsi inuiderent, Geminam igitur, inquit, habebũt molestiam, quos & sua ipsorum mala discruciabunt, atq; insuper tum meis, tum amicorum meorũ bonis torquebuntur. Magnifica uox declarans eos quos habet inuidia, magis esse misericordia dignos quàm ira: propterea quòd inuidus abunde dat pœnarũ, etiamsi nemo ulciscatur.* Inuidia notata

98 *Cuidam consulenti ut hostibus fugientibus daret transitum, Et quomodo, inquit, pugnabimus cum his qui ob fortitudinem manent, si non pugnamus cum fugientibus? Existimabat uir animosus, aduersus hostes nullam prætereundam occasionem.* Argute

99 *Cum de Græcorum libertate quidam in medium adduxisset, magnifica quidem, sed factu perquàm difficilia, Tua, inquit, uerba hospes opus habent uiribus* simile Agesilaus pag. 26 apoph. 55.

uiribus & pecunia: perquàm ſcite declarans, fruſtra de his uerba fieri, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas. In *conſultationibus enim non ſolum ſpectandum eſt quid ſit factu pulcherrimum, ſed quid fieri poßit.*

100 Moderate Quodam dicente, Philippum effecturum ne Lacedæmonijs pateat iter in Græciam, Nobis, inquit, ô hoſpes noſtra patria ſufficit ad illic uiuendū. *Pectus ad utrunq; paratum, & ad proferendum imperium ſi contingat, & ad boni conſulendum fortunam licet mediocrem: quum principum uulgus nec quod obtigit ſapienter adminiſtrent, nec ullis ſatientur ditionis acceßionibus.*

1 Perinthiorum orator in Lacedæmoniam mißus, quum apud Agidem dixiſſet admodum prolixe, ubi peroraſſet rogauit eum, quid eſſet Perinthijs renunciandum, Quid aliud, inquit, niſi quod tu uix dicendi finē feceris, ego uero tacuerim. *Hoc apophthegma ſimillimum eſt illi, quo ſuperius Abderitæ legati multiloquium taxarat.* Loquacitas

2 Simpliter Cum legationem ſuſcepiſſet, ſolus ad Philippum profectus eſt. Is ubi admirans dixiſſet, quid hoc rei eſt? Vnus uenisti? Agis, quid ni, inquit, ad unū? *Grauiter taxauit aliorum principum ambitionem, qui ſumptuoſis ac ſplendidis legationibus exhauriūt ærarium, quum unus uir cordatus poßit totū hoc præſtare quod reip. intereſt.*

Quum

Qu͂um è senioribus quidã uidens priscas leges & instituta uetera aboleri, & alia praua succedere, atque ob id res Spartanorum inuerti, quæ summa fuerant in imum deiectis, & conteri: hæc quum apud Agidem iam senem deploraret, ioco respondit, Si fit inquit, quod narras, recto ordine res procedunt. Siquidem ego puer à patre audiui, quòd iam tum illis temporibus res inuerterentur. Itaq; si rursus inuertuntur, redierunt in locum pristinum. Hoc quidẽ ille ludens. Cæterum serio dicebat, se puerum hoc quoq; accepisse à patre, nihil esse mirum si præsentibus succedant deteriora, sed mirandum si succedant meliora, aut similia. Notauit peculiarẽ senibus querelam de rebus in deterius prolapsis, simulq; rerum humanarũ hanc esse naturam, ut usq; in peius degenerent. 3 Lepide

Rogatus à quodam, quo pacto quis libertatem suam tueri poßit, Si mortem, inquit, contempserit. Hic metus qui cadere dicitur in constantem uirum multos deterret à pulcherrimis facinoribus, hoc qui caret, poteſt ubiq; quod rectum eſt ſequi, nec eſt quòd timeat improbos, qui ut extrema moliantur nihil aliud poßunt quàm occidere. 4 Et hoc antea habetur pag. 18. apoph. 36.

AGIS SECVNDVS

Agis iunior, Demadi dicenti quòd enses Laconici ob breuitatem à circulatoribus ac præstigias imitantibus deuorarentur, Atqui his, inquit, ensibus Lacedæmonij aßequuntur hostes longioribus armatos 5 Vrbane

gladijs:declarans nō referre quo quid apparatu fiat, sed quantū efficiatur. Siquidē hoc speciosior uictoris gloria, quo minus habet præsidij præter uirtutē.

6 Libere Quemadmodum ad improbum subinde percontantem quis esset inter Spartiatas uir optimus, Qui tui, inquit, est dißimillimus. Indigne tulit uir generosus, eum de uirtutis præstantia loqui qui ipse eßet uitijs obsitus.

AGIS VLTIMVS

7 Agis Laconicorum regum ultimus, per insidias captus, ac præter meritum ab Ephoris cōdemnatus, quum ad laqueum duceretur, cōspiceretq; quendam è lictoribus flentem ob indignitatem rei cuius cogebatur eße minister, Define, inquit, ò homo uicem me Fortiter am flere. Nam sic moriens præter ius & æquum, melior feliciorq; sum his qui me occidunt. Hæc loquutus ultro collū laqueo induit. Quo nemo Stoicorum docuit quicquam fortius, hoc ille iuuenis non uerbis sed re præstitit, felicitatem omnem solo honesto metiens, eosq; iudicans infeliciores qui faciūt iniuriam quàm qui patiuntur.

8 Parentibus rogantibus ut sibi in re quapiam iniusta adeßet, recusauit illis aliquandiu: cæterū quum Iuste instarent, hunc in modum respondit, Donec eßem a- Grauiter pud uos, nullam omnino tenebam iustitiæ scientiam, uerum ubi me patriæ tradidistis, patriæq; legibus, insuper & iustitiam & honestatem pro uiribus docuistis,

stis, conabor huic magis optemperare quàm uobis. Et quandoquidē hæc est uestra uoluntas, ut quæ sunt optima faciā: optima uero sunt quæ iusta sunt, quum homini priuato, tum præcipue principatum gerenti: quæ uultis faciā, quæ dicitis negabo. Narrant Agidem puerum in summis delitijs fuisse educatum, sed simulatq; adolescens etiamnum ad reip. gubernacula admotus est, incredibili mutatione reiectis pristinæ uitæ uoluptatibus huc totum animum adiecit, ut Spartam barbarorum ac Græcorum moribus corruptißimam ad pristinam frugalitatem reuocaret: quæ res illi fuit exitij causa. Vtinam autem cæteri principes, quorum prima ætas ferè luxu delitijsq; corrumpitur, saltem cum Agide tum animum uertant ad bonam frugem, quum regni habenas accipiunt: atq; hanc formam sequantur, quam præscripsit Agis, si quis quid petat ab ipsis quod legibus et honesto aduersatur. Nec tamen egregius iuuenis morosa atq; aspera recusatione cōtristauit parentū animos, sed mira ciuilitate respondit, se magis hoc pacto obtemperare parentibus, si faceret quod illorū perpetuò uoluntas optabat, quodq; semper essent probaturi, quàm si præsenti affectui indulsisset.

9 *Idem quum in carcere rogaretur ab Ephoro, num pœniteret eorū quæ gesßisset, impauide respondit, Se nulla tangi pœnitentia consilij cum prudentia honestóque coniuncti, tametsi non ignoraret se mortem*

Ex Plutarchi Vitis

Constanter

mortem premij loco relaturum: sciens ipsam uirtutem abunde magnum esse sui præmium, quicunq; sequatur euentus.

10 *Agesilaus Ephorus quum ipsius suasu factũ esset ut fieret omnium debitorum solutio, iamq; tabulis in forum Clarium comportatis ignis esset iniectus, ac flamma exurgeret, cæteris ereditoribus mœstis insultabat dicens, Se nunquam clarius lumen, aut ignẽ uidisse puriorem. Debebat enim ipse plurimũ, & erat agrorum prædiues, nihil tamen cuiquam soluere habebat in animo. Extrema improbitatis est linea, etiam illudere quos afflixeris.* Improbe

ALCAMENES

11 *Alcamenes Telecri filius cuidam percontanti, quo pacto quis optime regnum seruare posset, Si lucrum, inquit, non magni fecerit: longe lateq; dissentiens à uulgo principum, qui non alia magis ratione principatum constabilire student, quàm attenuandis ciuium, suis augendis opibus: quum iustitia & æquitas maxime reddant diuturnum imperium.* Grauiter

12 *Alio quodam rogante quur à Messenijs oblata munera recusasset, Quoniã si recepissem, inquit, cum legibus pacem habere non poteram. ò mentem regno dignam, quæ magno obuioq; lucro legum autoritatem antepostuit. Et ubi sunt interim qui clamant, quod principi placuit, legis uigorem habet: & principem dare quidem leges, at non teneri legibus?* Integre

Cum

Cũ quidam illi obijceret quòd parce frugaliterq́; 15
uiueret, quum facultates amplas poßideret, Decet e- Continenter
nim, inquit, eum qui multa poßidet, pro ratione non pro libidine uiuere: significans perniciosas esse diuitias ni adsit animus diuitijs superior, qui poßit earum usum non ex copia sed ex neceßitate moderari.

ANAXANDRIDAS

Anaxandridas Leontis filius cuidam acerbe fe- 14
renti quòd cogeretur urbe exulare, Ne, inquit, uir Sapienter
optime exhorrescas exulare ciuitate, sed à iustitia exulare horrendum est. Sensit, non esse miseros quibus præter meritũ incolumiq́; innocentia accidit aliqua calamitas, sed eos uere deplorãdos, qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiamsi nulla sequatur calamitas.

Cum quidam Ephoris opportuna quidem loque- 15
retur, sed pluribus quàm sat erat, Anaxandridas, ho Loquacitas
spes, inquit, re necessaria in non necessario uteris: significans quod per se rectum est & utile, non egere prolixa oratione: quòd ipsa causæ bonitas facile seipsam commendet. Quòd si usquam locus est loquacitati, eam oportet ad inhonestas causas adhibere.

Percontanti cuidam cur Lacedæmonij Helotibus 16
(sic apud illos dicebantur quorum conditio media erat inter seruos & ingenuos) committerent colendos agros, ac non ipsi potius eos colerent, Quoniam Argute
inquit, non ipsorum causa, sed nostra Helotas nobis

comparauimus: uidelicet stultitiam eorum taxans, qui mancipia ad ostentationem alunt otiosa, & seruos socios ac ministros uoluptatum habere malunt, quàm frugiferis operis occupatos.

17 Alius quidam quum dixisset, gloriam ac celebre nomen nocere, coq; felicem esse qui illud effugerit,

Salse Ergo, inquit Anaxandridas, si uera loqueris, qui nefaria perpetrant felices erunt. Nam qui fieri potest, ut qui sacrilegium committit, aut aliud iniustum facinus perpetrat, gloriæ curam habeat? *Notauit eos qui sic contemnunt laudē, ut interim per ignauiam nihil gerant laudabile: quū eximiam uirtutē honesta fama comitetur ultro, ac generosis animis amor laudū ueluti stimulus ad præclara facinora sit innatus.*

18 *Alij cuipiam percontanti quam ob causam Spar*

Prudenter *tani impauide semet exponerēt periculis,* Quoniam, inquit, pro uita timere consuescimus, non aliorū more expauescere: *significans moderatam uitæ curam addere calcar ad fortiter agendū, immodicum mortis pauorem ab egregijs factis deterrere.*

19 *Cuidam ab ipso sciscitanti, quam ob rem seniores apud Lacedæmonios plures dies sumerent ad cognoscendum in causis capitalibus, & si quis fuerit absolutus,*

Prudenter *lutus, nihilo minus obnoxius sit legi,* Ideo, inquit, plu

Iuste ribus diebus cognoscunt, quoniā si in capitis discrimine errauerint, nō est corrigendi consilij potestas. *oportet autem à causa liberatum obnoxium manere*

legibus

legibus, quòd fieri potest, ut secundũ eandem legem liceat aliquid rectius de reo statuere. Hoc temperamento prouisum est, ne uel occidatur innocens, uel effugiat nocens: qui quamuis errore iudicum sit absolutus, potest eadem lege denuo conueniri pœnasq; dare legibus.

ANAXANDER

20 Anaxander Eurycratis filius roganti cuidã quur Spartani non colligerent pecunias in ærarium publicum, Ne, inquit, corrũpantur qui facti fuerint illarũ custodes. Quàm male consulunt integritati suæ, qui priuatim pecuniarũ uim in arcam recondunt, si uir prudens ciuium suorũ moribus timuit à pecunia publica, cuius tantum erant custodes futuri non domini. Integre

ANAXILAS

21 Cuidam admiranti quòd Ephori regibus non assurgerent, præsertim à regibus constituti, Ob hoc ipsum, inquit Anaxilas, quòd Ephori sunt. Magistratus est apud Lacedæmonios, quo qui fungũtur Ephori dicuntur, eos prisci reges in hoc instituerant ut essent regum ministri, quorum potentia postea eò creuit, ut ipsis etiam regibus imperarent, demum & occiderent. Vox animi moderatißimi testis, quod percontator ille cõtumeliosum ac superbum iudicabat, ille interpretatus est esse ius legitimum. Moderate

ANDROCLIDAS

22 Androclidas quidã Lacon crure claudicans con-

Simile habetur superius pa.18.ap.35. iecit sese in ordinem bellatorũ: id prohibituri quum insurrexissent quidam ob cruris uitium, ille, Imò, inquit, non fugientem, sed manentem oportet bellare cũ hostibus: perquàm lepide hoc ipso uitio ob quod reijciebatur se colligens utiliorem prælio, quàm essent cæteri pedibus integris.

ANTALCIDAS

25 Antalcidas quum in Samothraecia initiaretur, rogatus à sacerdote quid egregium patrasset in uita.
Modeste Si, quid, inquit mihi tale per[illegible]um est, sciunt ipsi dij: existimans ineptum commemoratione suorum gestorum se dijs commendare, qui siue prædicaret siue sileret nihilominus nouerant. Nam apud sacerdotem poterat etiam falsa narrare. Sit hoc modestiæ exemplum, ac de deo præclare sentientis.

24 Quum Atheniensis quidam Lacedæmonios ap-
Grauiter pellaret indoctos, Soli igitur nos, inquit, nihil mali à uobis didicimus. Sensit artes quibus se iactabant Athenienses, magis ad ostentationẽ, ocium ac uoluptatem accommodas, quàm ad remp. gubernandam, ad quod nulla disciplina deerat Lacedæmonijs.

25 Alteri cuidam Atheniensi sic apud ipsum glorianti, ueruntamẽ nos sæpenumero uos à Cephiso pro-
Salse pulimus, Sed nos, inquit, uos nunquã ab Eurota summouimus: significans hoc ipsum esse fortitudinis argumentum, quòd Lacedæmonij frequenter ausi fuissent usq; ad Cephisum flumẽ Atticæ progredi, quum Athe-

Athenienses nunquam sustinuissent accedere ad Eurotam Spartæ fluuium.

26 Sapienter
Rogatus à quodam, quo pacto quis maxime placere posit hominibus, Si, inquit, loquatur illis iucundissime, præstet autem utilissima. Admonuit in colloquijs adhibendam sermonis comitatē, in officijs præstandis spectandam utilitatem, Reprehendendi sunt qui quum re sint fideles, tamen officiū orationis asperitate corrumpunt: his peiores sunt qui sermone benigni, re lædunt: pessimi uero qui quum uerbis molesti sunt, tum factis noxij.

27 Salse
Cum sophista quispiam appararet recitare librum, & Antalcidæ percōtanti quod esset argumentum, respondisset, Herculis encomium, Quis, inquit, illum uituperat? superuacaneū existimans in eo laudando sumere operam, quem uno ore prædicarent omnes. Hercules autem apud Spartanos religiosissime colebatur.

28 Est superius pa.31.ap. 69.
Ad Agesilaum in pugna cum Thebanis uulneratum, Habes, inquit, doctrinæ tuæ mercedem, qui eos pugnare docueris, quū ante pugnare nec scirent nec uellent. Videbantur enim Thebani crebris Agesilai aduersos ipsos expeditionibus euasisse bellaces. Significabat inutile semper cum iisdē bello confligere, ne usu colligant bellendi peritiam.

29
Idem muros Spartæ dicebat iuuenes esse Spartanos: fines autem Spartanæ ditionis esse lancearum

Et hoc ante pa.17, ap.29 et 30, et 31. cuspides: sentiens ciuitatem non egere mœnibus quæ iuuentutem alat bellis idoneam: & eousq; porrigi ditionem Lacedæmoniorum, quousq; pertingerent armis: significans uirtute non dolis aut pecunia propagandum imperium.

50 Lepide Cuidam roganti, quamobrem Lacones in bello breuibus pugionibus uterentur, Quoniam, inquit, eo minus eum hoste pugnamus. Lepide torsit in argumentum fortitudinis, quo ille uolebat eos uideri minus utiles bello.

ANTIOCHVS

31 Argute Antiochus Ephorus quũ audisset quòd Philippus Messenijs dedisset agros, percontabatur num uires quoq; dedisset, per quas aduersus pugnantes p̄ agris tueri possent quod erat datum.

ARGEVS

32 Pudicitia coniugum Argeus, quibusdam non suas sed aliorum quorundam uxores prædicantibus, Per deos, inquit, de bonis & honestis mulieribus nihil temere loquendum est, sed in totum quales sint oportet ignorari, præter quàm solis maritis quibuscum uiuunt. Tam insignis erat apud priscos uirginũ & uxorum pudicitia, ut eas ab alijs quàm à parentibus aut suis maritis conspici, gradus aliquis ad impudicitiam haberetur: tantáq; cautione consulebatur illarũ famæ, ut parum pudica uideretur de qua rumor quãuis uanus oriri potuit: sed ea demũ summa matronalis pudicitiæ laus haberetur

haberetur

haberetur, si mulier adeo domi conclusa uiueret, ut
nullus esset qui de ea uel bene uel male loqui posset:
propterea quòd hoc ipsum, matronã uersari in fabu/
lis trabiq; per ora hominũ, prostitutionis genus puta
retur. Etenim qui laudat alienã uxorẽ, uidetur habe
re cognitam cuius laudes prædicat, quod ipsum ali/
quid detrahit pudori fœmineo. Quid igitur uir ille
præclarus sentiret de matronis, quæ sine maritis inte
resse gaudẽt iuuenũ cõuiuijs, quæ cursitant ad aliena
rum ciuitatũ dies festos & emporia, quæ ducũt cho/
reas ex uiris ac fæminis alterne mixtas, quæ in balne/
is corpus nudũ ostendũt quorũlibet uirorum oculis.

Quodam tempore faciens iter per Selinuntem, 53
quum in monumento quodam hoc Eleagiacum car/
men uidisset inscriptum,

Hosce tyrãnida dũ extinguũt Mars sustulit atrox,
Ponè Selinuntis mœnia conciderant.

Iure perijstis, inquit, qui tyrannidem ardentem cona
ti sitis extinguere: contrà magis oportuit illam sine/
re, donec tota deflagraret. Arripuit iocum ex occa/
sione uerbi extinguere. Extinguitur enim quod op/
primitur, & extinguitur incendium.

ARISTO

Aristo cuidam laudibus uehenti dictum Cleome 54
nis, qui rogatus, quid oporteret bonũ regem facere,
respondit, Amicis benefacere, inimicis male, At quã/ Humaniter
to præstãtius est, inqt, uir optime, amicis benefacere,

& ex inimicis reddere amicos? Hanc sententiam citra controuersiam primus omnium Socrates prodidit, & ad illum aurorem refertur.

35 *Alij cuipiam roganti, quot essent numero Spartiatæ, Quot, inquit, ad arcendos malos sufficiunt.*

Idem Agis 1.

36 *Cum Atheniensis quidam apud illum recitaret funebrem orationem cōscriptam in laudem eorum qui fuerant à Lacedæmonijs in bello cæsi, Quales igitur, inquit, nostros esse putas qui istos uicerunt? Mos erat apud Athenienses, ut qui in prælio cecidissent, publicitus oratione laudarentur, quam illi uocant Epitaphium: in hac magno artificio amplificabantur & ciuitas Atheniensis & populus: postremo peculiariter hi qui fortiter in bello mortem oppetissent. At uir generosi animi non inuidit arte exaggeratis Atheniensium laudibus, sed eas in suæ gentis gloriam retorsit. Itaq; recitator ille magis illustrabat uirtutem Lacedæmoniorum q̃ Atheniensium: quandoquidē hoc consilio Homerus multis modis attollit uirtutem Hectoris, ut Achillis uictoriam reddat illustriorem.*

Argute

37 *Archelaus regni socius Charilao solitus est de illo dicere, Quo pacto nō sit uir bonus Charilaus, qui ne sceleratis quidem molestus est? Fertur enim Charilaus mansuetissimi fuisse ingenij. Hoc mox in catalogo commemoratur in diuersam sententiam, ac meo iudicio argutiorem. Et haud scio an in uita Lycurgi supersit syllaba οὐκ. ad hæc nescio an Charilaus & Charillus idem sint.*

ARCHIDAMIDAS

Archidamidas cuidam in laudem Charilli prædicanti quòd pariter erga cunctos fuisset mitis ac mansuetus, Et qua fronte laudetur aliquis, inquit, qui erga sceleratos se mitem præbeat? Perspexit uir egregius, mãsuetudinem cum iustitia coniunctã esse oportere. Alioqui principis in facinorosos lenitas quid aliud est q̃ in bonos crudelitas? 38 *Iuste*

Idem cuidam qui uitio uertebat Hecatæo rhetori, quòd adhibitus ad ipsorum conuiuium nihil dixisset, Videris, inquit, mihi nescire, quòd is qui dicendi nouit artem, etiam dicendi norit opportunitatem. In senatu, in foro, in concionibus, in legationibus, alijsq́; reip. negocijs locus est oratori: in conuiuijs temulentis maiore cum laude silet eruditus q̃ loquitur. Sic periti bellatoris est, nõ minus scire fugiẽdi artem quàm pugnandi. 39 *Silere in tempore*

ARCHIDAMUS

Archidamus Zeuxidami filius, roganti qui nam eßet Spartanæ ciuitatis præfecti, Leges, inquit, ac legitimi magistratus. Grauiter censuit, in rep. bene institutam supremam autoritatem esse legibus deferendam, nec ulli magistratui fas eße quicquam contra leges publicas tentare. 40 *Legum autoritas*

Apud hunc quum quidam prædicaret citharœdũ, eiusq́; in canendo facultatem admiraretur, Heus, inquit, uir optime, quid honoris ac præmij abs te feret 41 *Artes inutiles*

boni uiri, quum tantopere prædices citharœdũ? Recte taxauit non uulgi modo, uerum & principũ præpostera iudicia, qui plerunq; pluris faciũt Mimũ aut morionem, q̃ sapientem fidiq; cõsilij uirũ. citharœdũ uero cuius ars non reip. sed uoluptati seruit, adeo nõ iudicauit prædicandum, ut nec inter bonos uiros habendum duceret.

42 Ad eum qui ipsi cantorem cõmendare uolens dixit, hic est bonus cantor, At apud nos, inquit, hic est bonus condimentorũ artifex: perinde quasi nihil referret, utrum quis musicorum instrumentorum sono, an obsonijs & condimentis uoluptatem adferret. Apud Athenienses cãtores erant in summo pretio, quũ coquis non haberetur idem honos: Lacedæmonijs uero nihil placebat artium quod ciuium animos effœminaret magis q̃ ad uirtutem accenderet.

Ars inutilis

43 Quodã illi pollicente uinum suaue, Quorsum, inquit, opus? quandoquidem & plus absumetur, & quæ fortes decent uiros ea reddet inutiliora. O uere masculinum animum & omnium deliciarum contemptorem.

Continenter

44 Cum Corinthiorum urbem obsideret, uidit è solo mœnibus proximo exilire lepores, moxq; uersus ad commilitones, Habemus, inquit, hostes expugnatu faciles: quod fortuitu acciderat uelut in omen rapiens. Molles enim ac parum uiros Græci leporis uocabulo notare solent: argumento est illud è comœdia

Solerter

dia, Tute lepus es, & pulpamentum quæris?

A duobus inter se dißidentibus delectus arbiter, 45
ambos duxit in lucum Mineruæ cognomento Chalciœcæ sacrum, ibi exegit ab illis iusiurandū ut starēt arbitri iudicio: id ubi iurassent, Pronuntio, inquit, ne prius hunc locū exeatis, q̄ quod inter uos est dißidij deponatur, & inuicem recōciliemini. Reperit uir ingeniosus quo pacto fieret, ut nec ambos offenderet recusato arbitrio, nec alterū ē duobus alienaret, si pro altero contra alterū tulisset sententiam. Apud Lacedæmonios autē nefas erat fallere quicquid in Mineruæ templo promissum esset. Solerter

Cum Dionysius Siciliæ tyrannus filiabus Archidami uestes splendidas multiq; pretij dono misisset, 46
recusauit accipere, dicēs, Vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes uideantur. Intellexit uir prudens uirgines nullo cultu melius ornari quàm simplici: porrò sericis, gemmis & auro dehonestari magis quàm ornari: propterea quòd uestium luxus arguit animum parum sobrium, & intuentium animos ad libidinem solicitat citius quàm ad honestam opinionem. Decet autem ut uirgo tota & undiq; uirgo sit, nec ulla ex parte det corruptæ mentis significationem. Seuere

Conspiciens filium suum cum Atheniensibus iuueniliter ac temere cōgredientem, Aut uiribus, inquit, 47
adde, aut animis adime: docens, periculosam esse audaciam si uires nō suppetant spiritibus. Audacia periculosa

Archi-

ARCHIDAMVS ALTER

48 Archidamus Agesilai filius post conflictum apud Cheroneam habitum quum à Philippo rege Macedonum literas accepisset acerbius scriptas, huic in mo- Arrogantia dum rescripsit, Si metieris umbram tuam, haud quaquam reperies illam factam maiorem quàm erat ante uictoriam. Grauiter admonens, non esse prudentis ob fortunæ successum intumescere, quum ipse sit nihilo maior. Aequum autem est, ut homo se suis ac propriis bonis metiatur potius q̃ externis, quæ fortuna cum libet dat, quum uisum est eripit.

49 Hoc ante dictum pa. 17 apoph. 29 Percontanti quàm spaciosam regionem obtinerent Spartiatæ, Quantam, inquit, hasta possunt asse- qui. Allusum est autem ad mensores agrorum, qui decempedis aruorum spatia metiuntur.

50 Degeneratio Periandro qui quũ esset arte medendi celebris, et imprimis laudatus, carmina scriberet infelicia, Quid inquit, tibi accidit Periander, ut pro eleganti medico malus poeta uocari concupiscas? Notauit hominum mores, qui res honestas aggressi degenerant ad sordidiora, quum consultum sit unumquenq; in ea se arte exercere in qua ualet plurimum.

51 In bello quod gerebatur cũ Philippo, quibusdam Fortiter suadentibus ut procul à patria pugnaretur, Haud istud spectandum est, inquit, sed bene pugnantes hostibus erimus superiores: significans non perinde referre ubi confligas cum hoste, ut quàm strenue se gerat dux aut miles in bello.

Cum Arcadas bello superaßet, ob id laudatus à quodam, Præstantius, inquit, si illos prudentia quàm uiribus superaßemus. Intellexit dux egregius nullam esse speciosiorē uictoriam, q̄ uirtute uincere, quā uiribus superemur & à brutis animantibus. 52 Victoria speciosa

Cum irrupißet in Arcadiam, audito quòd hostibus Elei ferrent auxilium, scripsit illis in hunc modū, Archidamus Eleis, Quies bona. Nō potuit breuius et suadere quod erat illis commodum, & minari malū si quid perperam aggrederentur. Decet hæc breuiloquentia & ducem & Laconem. 53 Breuiter

In bello Peloponnesiaco socijs rogantibus, quanta pecunia futura eßet satis, ac postulantibus ut tributorum certum modum præscriberet, Bellū, inquit, non quærit definita: significans eos qui bellum susceperun, oportere per omnia seruire belli neceßitatibus, quarum nullus est certus modus, quòd uariæ sint bellorum præter expectationem occasiones. 54 Belli incerta

Vbi uidiſſet iaculū catapulta mittēdū id tēporis primum ex Sicilia aduectum, exclamans inquit, Hercules perijt uiri uirtus. Quoties enim instrumētis bellū geritur quæ mißo telo saxóue procul feriunt, minimum interest inter fortem uirum & ignauum: uerum ubi cominus res geritur, tum apparet qui uiri sint, qui non. 55 Fortiter

Quum Græci nollent rescindere pacta quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem 56

tatem quam offerebat Archidamus, ueriti ne grauiores essēt habituri Lacedæmonios quàm Macedones,
Vafre. Ouis, inquit, semper eandem ædit uocem. Cæterū homo multas ac uarias emittit uoces, donec quod decreuit confecerit: hoc dicto significans fallendam esse fidem, si qua magna inuitet utilitas. Nullum autem est animal cui tam uaria uox sit quàm homo. Hoc apophthegma uideri possit indignum Lacone, nisi pòst integritas eius gentis, barbarorum commercio degenerasset. Dicti potest honestus aliquis usus esse, ueluti si quis admoneat pro tempore proq; re nata uariandum esse sermonis habitum. Est ubi loquendum sit seuerius, est ubi blandius, est ubi magnificentius, est ubi submißius, est ubi iucundius, est ubi durius: id si fiat citra perfidiam, prudentia est. Porrò ouilli mores dicuntur hominū stupidorum, qui sese nesciūt rebus ac psonis accōmodare. Græcorū igitur cōstantiam Archidamus stultitiæ tribuit, q proposita libertate nollent mutare uocem.

ASTYCRATIDAS

57. Astycratidas posteaq̄ Agis superatus est apud Megalopolin in prælio aduersus Antigonum, cuidam dicenti, Quid nunc facturi estis Lacedæmonij? an Macedonibus seruituri? Quid tandem, inquit? num Antigonus uetare potest quo minus in pugna pro patria mortem oppetamus? Generosa uox, sentiens libertatem urbis esse uita chariorem, nec turpiter occumbere qui

Generose

re qui pro patria pugnans moritur. Quoniã morien di potestatẽ nullus hostis potest eripere, quisquis mortem contemnit habet quo quũ uult semet in libertatẽ asserat. Ea uox arguit egregie fortem animũ, sed cuius exemplũ nulli bono sit imitandũ. Fortius est diutinam seruitutẽ quamuis duram perferre, q̃ morte finire dolores: multoq; sanctius est quod docet Socrates, non esse fas animam de corporis præsidio decedere iniussu imperatoris.

BIAS LACEDAEMONIVS

Bias Lacon insidijs circũseptus ab Iphicrate Atheniensiũ duce, quũ illius milites rogarẽt quid in eo rerum statu esset faciẽdũ, Quid aliud, inquit, nisi ut uos seruemini, ego pugnando moriar? Talis erat animus Catonis Vticẽsis, q cæteris suasit ut suæ saluti cõsulerent, ipse spontanea morte turpẽ effugit seruitutem. 58 Fortiter

BRASIDAS

Brasidas quum murem in caricis comprehendisset, morsus ab eo dimisit captum, moxq; ad eos qui aderant, Vt nullum, inquit, est animal tam minutum, quin seruari possit, modo ausit ulcisci inuadentes. Hoc dicto fortis & animosus dux suis animum adder sus hostes addidit. 59 Solerter

In prælio quodam per clypeũ uulneratus, eduxit hastã è uulnere, & eadem hostẽ interemit qui uulnerauerat. Pulcherrimum est inimicũ suis ipsius armis opprimere. Hoc apophthegma non est. 60

Cuidam

61 Cuidam percontanti quomodo uulnus accepisset, perquàm festiuiter respondit, Prodente me scuto. Ita crebro malum per illos uenit, quorum præsidio credimus nos esse tutos.

Lepide

62 Egressus ad bellum hunc in modum scripsit Ephoris, Quicquid erit malorum in bello aut profligabo aut moriar: testatus animum fortissimo duce dignum. Nam euentus homini non est in manu. Cæterum ubi cecidisset in prælio dum Græcos Thrasiam incolentes liberat, & id nuntiari oratores Lacedæmonem missi matrem eius Archilconidem adissent, illa nihil prius rogauit, quàm an Brasidas honeste occubuisset. Thracibus illius uirtutem collaudãtibus dicẽtibusq́; non esse apud Lacedæmonios alium illi parem, Ignoratis, inquit, hospites, quales sint Lacedæmonij. Erat quidem uir bonus Brasidas, cæterum Sparta multos habet illo præstantiores. Vtrum in hac fœmina magis admirari conuenit? animi ne generositatem, quæ de filij morte quòd obtigisset honesta, gloriandum etiam putaret, tantum abest ut muliebriter defleuerit: an modestiam & in patriam affectum, quæ non passa sit ita filium prædicari, ut reliquorum Spartanorum gloriæ decederet aliquid.

Fortiter

DAMONIDAS

63 Damonidas quum à chori magistro postremum in choro locum accepisset, Euge, inquit, chorage reperisti quo pacto & hic locus quum per se sit inhonoratus

Habetur antea simile pa. 6. apoph. 8

noratus, fiat honorificus. Generosus adolescentis animus, qui fiducia sui non metuit ne locus abiectior esset dedecori, sed citius futurum arbitrabatur ut per ipsum locus fieret honoratior. Id enim sæpenumero factũ legimus, ut hominis uirtus magistratui per se contempto & humili dignitatem conciliarit.

DAMIS

Damis, quum Alexander Magnus per literas pe- 64
tiisset ut Lacedæmoniorũ decreto decernerentur ipsi diuini honores, & in deorum numero referretur, Age, inquit, concedamus Alexandro si uelit appellari deus. Vt despectim risit stultam principis ambitionem, qui putarit ab ijs posse creari deos, qui ipsi nihil aliud essent quàm homines: aut si hoc non putauit, insigni stultitia falsi nominis umbra gloriaretur. Ambitio notata

DAMINDAS

Damindas quum Philippus irrupisset in Pelopon- 65
nesum, & quidam ita loqueretur, periculũ est ne acerba patiantur Lacedæmonij nisi Philippo reconcilientur, O semiuiri, inquit, quid nobis poterit acerbe accidere, qui mortem contemnimus? Mortis contemptus

DERCILLIDAS

Dercillidas orator missus ad Pyrrhum, qui iam 66
exercitum induxerat in terram Spartanorũ, ut cognosceret quid sibi uellet: quum Pyrrhus præscriberet ut regem suum Cleonymum reciperent, alioqui futurum ut intelligerent se nihilo cæteris esse fortio-

Refertur inter dicta Lycurgi res, hunc in modũ respondit, Si deus est Cleonymus, non metuimus eum, quippe qui nihil sceleris commisimus: sin homo est, nihilo est nobis præstantior. Hoc dilemmate taxauit superbas regum minas. Dij qui quos uelint possunt lædere, nec à quoquam lædi uicissim, nõ nocent nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt. proinde qui superbe minantur alijs, aut dij sibi uidentur, aut non cogitant id quod minantur alijs in ipsos posse recidere.

DEMARATVS.

67 Demaratus postquàm cum ipso colloquium Orontes habuisset asperius, cuidam dicenti, asperius tecum egit Orontes ô Demarate, Nihil, inquit, in me peccauit. Siquidem qui ad gratiam colloquuntur hi lædunt, non qui durius cumq; maleuolentia uerba faciunt. Intellexit uir prudens, nihil esse nocentius blandiloquio, quod ut non fallat, reddit hominem insolentiorem: at qui ex odio durius loquitur, adeo non lædit, ut interdum prosit etiam ei, præsertim qui nouit ex inimico decerpere fructum aliquem. Blandiloquium

68 Cuidam percontanti quam ob causam apud Spartanos qui scutum abiecissent notarentur ignominia, & infami uocabulo Rhipsaspides appellarentur: qui galeas aut thoraces, non item, Quoniam, inquit, hæc sua ipsorum causa gerunt, scutum uero communis exercitus gratia: significans unicuique pluris esse Publica utilitas

faciendam

faciendam communem utilitatem, quàm propriam. Qui galeam aut thoracem abiecit, seipsum prodit tantum & exarmat: qui scutum abiecit, prodit uniuersam phalangem. Nam obtentu clypeorum tota acies tuta est aduersus hostium iacula.

Cum audiret cantorem quendam ostentantem artem suam, nihil aliud laudis illi tribuit, tantum ait, Mihi uidetur non male nugari. Tantus erat contemptus artium, quæ licet essent operosæ, tamen solummodo delinirent aures, nullam seriam utilitatem adferrent reip. 69 Ars inutilis

In consessu quodam rogatus, utrum ob stultitiam an ob sermonis inopiam sileret, Atqui stultus, inquit, ne poßit quidem silere. Quidam hoc præclarum existimant si nunquam sileant, quum id sit certißimum fatuitatis argumentum: ut contrà silentium, ubi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est. 70 Silentium opportunum

Cuidam percontanti qur exularet Sparta quum esset rex, Quoniam, inquit, leges sunt in ea potentiores: significans regem apud Lacedæmonios esse principem ciuitatis, at non legum dominum, sed his non minus obnoxium regem quàm ciues: hoc ipsum laudabat in suæ gentis iustitutis, per quod cogebatur exulare. Dedit interim insigne moderationis specimen, æquo animo ferens exilium autoritate legum indictum, nec de patria male loquens, nec de legum iniquitate querens. 71 Moderate

72 *Cum Persa quidam crebris muneribus puerum quem amabat* Demaratus,*tandem abduxisset,atque id iactitās apud illum dixisset*, O Lacon *uenatus sum*

Moderatè *amasium tuum*,Per deos, *inqait,non tu sane uenatus es,sed mercatus : in iocum uertens contumeliam, ob quam alij solent cœlum miscere terræ: simulq; signi/ficans,non esse speciosum pecunia uincere.*

73 *Persa quidam à rege defecerat,Is suasu* Demara/ *ti mutatus quum reuertisset ad suos, tentarctq; eum*

Clementer *rex interficere*, Turpe, *inquit*, *fuerit ò rex*, *si cum hostis fuerit non potueris ab eo defectionis pœnas su mere,nunc amicum factum uelis occidere.Hoc pru/dentissimo dicto, & regis indignationem tempera/uit, & eius cui reditū persuaserat incolumitati con/suluit* . Vtrique consultor *utilis*, *alteri ne quid indi/gnum regia mansuetudine cōmitteret, alteri ne pœ/niteret ab errore reuocanti paruisse.*

74 *Ad eum uero qui apud regem Persarum parasi/tum agebat, ac subinde in* Demarati *exiliū dicterijs*

Moderatè *ludebat*, Non, *inquit,amice tecum pugnarurus sum, nam uitæ aciē absumpsi.Ludens ex ambiguitate uo/cis.* τάξις *enim Græce,tum ordinem sonat,tum aci/em.* Nullus *autem ad pugnam instructus est,cui nul/la superest acies: & ordinem uitæ absumpsit, qui ex rege factus est exul.*

EMEREPES

75 *Emerepes Ephorus, ex Phrynidis musici cithara*

nouem

nouem habente chordas, duas incidit, Noli, inquiens, deprauare musicam. Prisci cantores non nouerant nisi septem chordas, quibus aliquid addere, ac musicam pro simplici reddere operosiorem, iudicabat artis esse corruptelam. Adeo Lacedæmonijs nulla non in re placebat simplicitas ac frugalitas. Frugaliter

EPAENETVS

76 *Epænetus dicere solitus est, mendaces omniũ scelerum & iniuriarum autores esse. Ea sententia non dissonat à literis Hebræorum, quæ narrant serpentis mendacio primum fores apertas omni uitiorum generi. Mendacium autem nomine continentur assentatores, calũniatores, infidi consiliarij, peruersi educatores, qui fontes sunt ferè malorũ omnium quibus sursum deorsum turbatur uita mortalium.* Mendacium

EVBOIDAS

77 *Euboidas audiens à quibusdam prædicari uxores alienas, nõ approbauit id factũ, dicens, De moribus ingenioq́; uxorum apud exteros nullam omnino faciendam esse mentionem. Qui non tulit laudari coniuges aliorum, quid faceret uituperantibus? Prima laus pudicitiæ matronalis est, nulli notam esse præterquàm suo uiro quicum cubat.* Habetur pag. 54. apoph. 32

EVDAMIDAS

78 *Eudamidas Archidami filius, Agidis frater, quum audisset Xenocratem iam senem in academia cum amicis disputantem, percontatus est, quis esset ille*

 senex

senex: ubi respondent aliquis, illum esse uirum sapientem, & ex eorum numero qui uirtutem quærerent, Et quãdo, inquit, ea usurus est, si adhuc quærit? Visum est Laconi ineptum, per omnem uitam de uirtute disputare ueluti de re controuersa, quum oporteat à prima statim adolescentia habere certissima decreta de honesto impressa animo, & secundum uirtutem exerceri, non quærere quemadmodũ faciunt philosophi, qui magna cõtentione inter ipsos de summo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem satis consentientes quid sit uirtus aut beatitudo.

Argute

79 Idem audito philosopho qui disseruerat, solum sapientem esse bonum belli ducem, Sermo quidem, inquit, mirificus est, at qui eum dicit fide caret, eo quòd illum nunquam circumsonuit tuba. Probauit sententiam, sed indicauit neminẽ cum fide loqui de re quam nullo modo sit expertus.

Experientia

80 Die quodam quũ Xenocrates argumentũ quod tractabat disserendo absoluisset, iamq; finem dicendi fecißet, superuenit Eudamidas: cui quum comitum quispiam dixisset, posteaquam nos adsumus tum ille desijt dicere, Recte, inquit, siquidem ea dixit quæ uoluit. Rursus quum alter diceret, bonum erat audire, putans fore ut sua causa iuberet Xenocratem eadem de integro disserere, Quid, inquit Eudamidas, si uenissemus ad iam cœnatum, num postularemus ut cœnaret iterum? Ciuilitas erat quòd philosophum ad iteran-

Vrbane

iterandam disputationem perpellere noluit, quòd ea res non caruisset tædio dicentis: Laconicæ uirtutis erat, quòd magis admirabatur præclara facinora designantes, q̃ de uirtute disserentes.

Cuidam percontanti quur ciuibus bellum aduersus Macedones suscipere uolentibus ipse autor esset quiescendi, Quoniam, inquit, nolo illos mendacij arguere: tecte significans, Spartanos gloriose magis quàm serio bellum poscere: eos prodidisset Eudamidas, si ipse quoque bellum approbasset. Tum enim fore putabat, ut ciues bellum detrectarent. Nunc effecit, ut per ipsum stetisse uideretur, quo minus bellũ susceptum esset, ac ciuibus fortitudinis gloriam reliquit integram, quasi promptos haberent ad bellandum animos. Ciuiliter

82 Cum quidam cõmemorando laudem ac trophæa quæ Lacedæmonij ex rebus cum Persis præclare gestis retulissent, hortaretur ad bellum cum Macedonibus suscipiendum, Ignorare mihi uideris, inquit, istuc idem esse, ac si quis deuictis mille ouibus pugnaret cum quinquaginta lupis: significans Persas ut delicijs effœminatos, & ob id imbelles non fuisse difficile uincere: sed aliud esse cum Macedonibus bellacissima gente rem habere. Proinde qui ob uictorias à Persis reportatas censeret cum Macedonibus bellum item suscipiendum, nihilo probabilius diceret, q̃ si quis ei qui uicisset mille oues diceret, aude cũ quin- Argute

quaginta lupis congredi, qui tot oues deuiceris.

83 *Rogatus de cantore quodam, qui feliciter cecinerat, qualis ipsi uideretur, Magnus, inquit, in re parua delinitor.* Contempsit operosam artem, cuius nullus erat fructus præter inanem ac temporariam delectatiunculam aurium.

Ars inutilis

84 *Cum quispiam prædicaret laudes urbis Athenarum, Quis, inquit, eam ciuitatem merito laudet, quam nemo dilexit factus seipso melior?* Non iudicauit eam urbem esse dignam ulla laude, quæ sic esset corrupta delicijs ac uitijs, ut nullus in ea libenter uiuens euaderet melior, sed deteriores omnes: tacite præferens Spartam Athenis, in qua qui uixisset efficeretur melior.

Integre

85 *Argiuo cuidam dicenti, Lacedæmonios peregrinationibus reddi deteriores, quòd interim degenerent à maiorum legibus & institutis, At uos, inquit, quum Spartã uenitis nõ deteriores, sed meliores euaditis.* Dictum retorsit in Argiuum. Nam hoc dicens magis suam gentem uituperauit quàm Lacedæmoniorum: simul indicauit, quantopere referat inter quos uiuas.

Argute

86 *Cum Alexander in Olympijs præconio ius fecisset omnibus exulibus in suam cuiq; patriam redeundi præterquàm Thebanis, Infortunatum quidem, inquit, præconium, sed uobis ô Thebani gloriosum. Solos enim uos metuit Alexander.* Ad cõsolandos Thebanos

Argute

banos sic interpretatus est uir animi solertis. Etenim qui permittit exulibus reditum in suam patriam, non metuit ne moliantur uindictã. A Thebanis igitur solis metuebat.

Rogatus à quodam, quam ob causam Lacedæmonij priusquàm irent in prælium Musis immolarent, quum Musis nihil uideretur cum Marte esse commercij, Vt rebus, inquit, fortiter gestis contingat honesta commemoratio. Bene gerendæ rei laudem sibi tribuebant: ut autem egregia gesta splendidis uerbis celebrarentur, hoc à Musis eloquentiæ præsidibus petendum iudicarũt, eo quòd ipsi negligerent eloquentiæ studium: simul admonebat, non expetendam honorificam memoriam nisi rectè factis promeritam. 87 Generose

EVRYCRATIDAS

Eurycratidas Anaxandridæ filius, percontanti quur Ephori per singulos dies de conuentis & contractibus ius dicerent, Vt inter hostes etiam, inquit, mutuam fidem inueniamus. Maiore reip. discrimine pacta uiolantur in bellis, sed illic quoq; uiolantur ab his qui domi consueuerint fallere. 88

HERONDAS

Herondas quum esset Athenis audissetq; quendam iudicum sententia damnatũ de crimine ocij, qui mœstus incederet, & ab amicis mœstis deduceretur, iussit sibi cõmostrari eum qui in causa liberali reus peragetur. Lacedæmonij quicquid erat sordidarum 89 Generose

 artium

artium, non per ciues, sed per Helotas mãcipia exerceri uolebant: eoq; mirabatur Herondas, ob id quenquam uocari in ius quòd seruilia non exerceret, ibiq; pro crimine haberi quod Lacedæmone iudicaretur honestum ac liberale.

THEARIDAS

90 *Calumnia* *Thearidas quum gladium eote acueret, rogatus à quopiam num esset acutus, Acutior, inquit, calumnia: grauiter innuens rem omnium rerum nocentissimam esse calumniam.*

THEMISTEAS

91 *Humaniter* *Themisteas quum esset uates prædixit Leonidæ regi, futurã apud Thermopylas internicionem tum ipsius tum commilitonum eius. Itaq; quum à Leonida Lacedæmonẽ mitteretur, hoc quidem titulo ut renunciaret euentura, sed re uera ne simul cum alijs periret,* *Fortiter* *nõ sustinuit ire, dicens, Vt pugnarẽ huc missus sum, non ut ferrem nuncia. Quis nõ admiretur in uate tam præsentem animum? Præuidit exitiũ, nec euitare uoluit, quum id liceret honesto titulo. Admirabilis etiam fuit Leonidæ moderatio, qui uati tristia nuncianti non tantũ nõ succensuit, ut principũ uulgus solet, sed & uitæ & famæ illius consultũ uoluit.*

THEOPOMPVS

92 *Moderate* *Theopompus interroganti quo pacto quis regnũ tutò posset tueri, Si, inquit, amicis concedat iustam libertatem, pro uiribus interim aduigilans ne subditi afficiantur*

afficiantur iniuria. Multis principibus exitio fuit, quòd amicis nihil non permitterent, ciues iniuria afflictos negligerent. Hic temperantia adhibenda est, ut princeps nec amicos alienet tyrannica saeuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti ad quiduis audendum praeter ius aduersus plebeios, qui nimiũ irritati saepe reges suos excusserunt.

Hospiti cuidam iactanti quòd apud Theopompi ciues philolacon, hoc est, Laconũ amans diceretur, Praestaret, inquit, si φιλοπολίτης, id est, ciuium amans dicereris, potiusquàm Laconum. Alter expectabat ut sibi pro studio erga Lacones agerẽtur gratiae, at ille notauit hospitem, qui alienae ciuitatis studiosus haberi mallet quàm suae, quum prima charitas debeatur patriae. Porrò quisquis alienam remp. uehementer adamat, suam quodammodo uituperat. 93 Argute

Huic simile est illud, Quũ legatus ab Helide missus diceret, sibi ob id à ciuibus legationem cõmissam, quòd unus Laconicã uitam admiraretur: rogauit hominem utrum meliorem duceret uitam aliorum ciuium, an suam ipsius: quum is respondisset, suam ipsius, Qui potest, inquit, igitur ista ciuitas seruari, in qua quũ multi sint, unus tãtũ bonus est? Salse taxauit oratoris imprudentiã, q Lacedaemonios ac sese laudarit cũ suorũ ciuiũ uituperatiõe. Probabat Lacedaemoniorũ mores, sed solus Helidensiũ: restabat igitur ut apud Helidẽses nõ esset nisi unus uir bonus, cui placerẽt honesta. 94 Argute

Dicente

95 Grauiter Dicente quodam, ideo seruari remp. Spartanam, quòd reges scirēt imperare, Imò potius, inquit, quòd ciues sciant parere: insigni modestia regum laudem in ciues transferens. Multum habet momenti principis integritas, sed multo plus ciuiū recta institutio.

96 Modeste Cum Pylij decretum ædidissent quo Theopompo tribuebantur summi honores, rescripsit, Mediocres honores ipsum tempus auget, immodicos abolet. Hoc animo quid excellentius? quod alij sibi aut uindicant arroganter, aut ambiunt inepte, hoc ultro delatum reiecit, simul & suam declarans modestiam, & amicos admonens, in omni re modum esse optimū. Quin & illud acute perspexit, quæ subito crescunt in altū, non esse diuturna, quod genus sunt betæ & cucurbitæ: cæterū quæ paulatim augescunt, ea ferre ætatem, ueluti quercum & buxum.

97 Non est hic in Graeco, sed Philelphus uertit habetur bis alibi Cuidā ostendenti ciuitatis suæ mœnia ac percontanti, num ualida & alta uiderentur, Minime, inqt, siquidem sunt mulierum: sentiens ciuitatem satis munitam esse si uiros habeat: sin minus, nihil prodesse quamlibet operosa munimenta.

98 Sapienter Vxori obiurganti, quòd regnum humilius ac minus esset filijs traditurus q̄ accepisset, Hactenus igitur, inquit, maius, quod diuturnius. Ita Plutarchus in Vita Lycurgi. Quæ moderata sunt in longum tempus durant, & hoc ipso meliora sunt.

Tecta-

TECTAMENES

Tectamenes posteaquam Ephori capitis senten 99
tiam in ipsum pronuntiassent, abijt ridens: rogãtibus qui aderant, an etiam contemneret Spartanorum leges, Nequaquam, inquit, quin gaudeo potius quòd Mors contempta
hæc mihi mulcta soluenda est, quum eam nec indixerim cuipiam, nec à quopiam mutuo acceperim. Vir innocens non accusauit patriæ suæ leges, sed hoc felicitatis esse iudicabat, quòd mori iuberetur, qui neminem ad mortem adegisset, nec cuiquam deberet uitam nisi sibi. Facete mortis pœnam uocauit mulctã, rem atrocem molliori uocabulo signans. Iure autem cogitur soluere pecuniam, qui eam uel extorsit ab alio, uel mutuo sumpsit. M. Tullius hoc apophthegma sic uertit Tuscul. quæst. lib. I. Cũ Lacedæmonius quidam, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere contempserit, ut quum ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & esset uultu hilari atq; læto, dixisset eiq; quidam inimicus, Contemnis ne leges Lycurgi? responderit, Ego uero illi maximam habeo gratiam, qui me ea pœna mulctauerit, quam sine mutatione & sine uersura possem dissoluere. O uirũ Sparta dignum, ut mihi quidem qui tam magno animo fuerit, innocens damnatus esse uideatur. Pro δανείσαντα *Cicero uertisse uidetur, uersurã. Lusit autem contemptu mortis Tectamenes, quasi mors leuior esset mulcta, quàm pecuniaria, quòd illã quis*

que

que de suo posset soluere, ob hanc multi cogãtur usuram aut uersuram facere.

THERYCION

100 Therycion e Delphis rediens quum uideret in Isthmo angustias à Philippi copijs occupatas, Malos, inquit, ò Corinthij portarum custodes uos habet Peloponnesus. Allusit eò, quod grauiter animaduerti solet in ciues quibus urbis portæ commissæ sunt, si eas indiligenter custodierint. Multo magis accusari merebãtur Corinthij, qui totius Peloponnesi portas Philippo prodidissent.

HIPPODAMVS

1 Hippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamum aciem instructam habebat, simul cum Agide iussus est ire Spartam, curaturus illic ea quibus erat opus, An non, inquit, honestius est ut pro Sparta fortem bonumq; uirum præstans mortem oppetam? Ac pòst sumptis armis, stansq; regi ad dextram pugnando interijt. Consultum uolebant illius senectuti, quæ uiribus defecta in bello non ita multum esset habitura momenti, in patria futura nõnulli usui (excesserat enim annum octogesimum) at ipse sibi non indulsit.

Mors contempta

HIPPOCRATIDAS

1 Hippocratidas acceptis literis à Cariæ satrapa, in quibus continebatur, Lacedæmonium quendã qui fuisset conscius insidiarum, quas quidam ipsi struxerant, non indicaße rem sed silentio texiße, simulq; ro gabat

gabat satrapas quid de illo facturus esset, respondit hunc in modũ, Si quo magno beneficio illum affecisti, interfice: sin minus, eijce è regione, ut ad uirtutẽ formidolosum. Ingratitudinem erga bene meritum een suit morte plectendam. Cæterũ quod esset nõ per malitiam sed per formidolositatẽ cõmissum, ei satis supplicij iudicabat exiliũ. Non enim ipse struxerat insidias, sed sibi metuens non prodidit. Moderatũ

Huic quum aliquando fuisset obuius adolescens quem amator sequebatur, erubescenti adolescentulo, Cum his, inquit, oportet ambulare, cum quibus conspectus non mutes colorem. Doceuit ex improbis cõuictoribus nihil capi fructus nisi probrũ et ignominiã. 3 Pudice

CALLICRATIDAS

Callicratridas classis præfectus, à Lysandri amicis solicitatus, ut unum quendam ex inimicorum numero permitteret ipsis interimere, & acciperet talenta quinquaginta: tametsi uehementer opus haberet pecunijs ad soluendum nautis stipendium, haud tamen cõcessit. At quum Cleander qui erat illi à consilijs dixisset, accepissem si fuissem Callicratidas, Et ego, inquit, si fuissem Cleander. Mira ducis integritas, qui nulla pecunia licet necessaria, uel ad hoc corrumpi quiuerit, ut in unum hominem pateretur aliquid iniquum fieri: simúlque monuit, in omni actione spectandum esse decorum personæ. Quod forte decuisset Cleandrum, non decuisset Callicratidem. 4 Iuste

Quod deceret plebeium, non semper decet principē.

5 Idem profectus Sardeis ad Cyrum iuniorem, quo tum Lacedæmonij in bellicis socio utebātur, petiturus pecunias rei nauali necessarias, primo statim die iußit renuntiari, se cum Cyro uelle colloqui. Quem ut audijt bibere, expectabo, inqt, donec biberit. Ac tū quidē abijt, quoniā intellexit eo die nō posse dari conueniendi regis copiam, ne parum ciuilis haberetur. Postero uero quum iterum audisset illum bibere, nec se admitti ad colloquium, dixit, Ita curam habendam pecuniarum, ut ne quid tamen committeretur Sparta indignum: moxq; inde receßit Ephesum, multa imprecatus mala ijs, qui primi à barbaris fuissent ludibrio habiti, eosq; sua patientia docuissent illos fiducia diuitiarum alijs illudere. Iurauitq; apud comites, sese ut primum Spartam redisset, nihil non facturum ut Græcos inter se conciliaret, quo barbaris fierent magis formidabiles, desinerentq; illius regis uiribus inter sese pugnantes egere. Quid non & faciunt & patiuntur homines ubi pecuniarum urget inopia? At generosa Spartani mens maluit pecuniam negligere, quàm effœminati regis tertio pati fastidium, quum alij leuioribus de causis æquo animo ferant, si uel post totos sex menses admittantur ad regis colloquium. Deinde nihil imprecatus est ipsis barbaris aut regi, sed ijs indignabatur, qui primi sua tolerantia docuissent eos ob opulentiam tantas cristas sumere.

Animose.

ſumere. Nam ſi fuiſſent omnes quales erãt Spartani, opum ac uoluptatũ contemptores, nunquam ad tan tam inſolentiam ueniſſent barbari. Poſtremo ſingu/ laris erat prudentiæ, quòd perſpexit Græcos nõ alia magis ratione poſſe barbaris reddi formidabiles, quàm ſi poſitis inteſtinis ſimultatibus mutuam inter ſe concordiam ſancirent. Prudenter

6 Interrogatus quod genus homines eſſent Iones, Liberi, inquit, mali, ſed ſerui boni: ſignificans illos ne ſcire imperare ac libertate uti, ſed ſeruitutem æquo animo ferre: uidelicet referendos ad ſecundum homi num genus iuxta diſtinctionem Heſiodi, qui per ſe quidem non ſapiunt, ſed parent recte ſapienti.

7 Quum Cyrus ſtipendium miſiſſet militibus, Cal licratidi ſeorſim xenia, amicitiæ monumenta: Sti/ pendium quidem accepit, xenia uero remiſit, ne/ gans ſibi cum ipſo priuatam habendam amicitiam; ſed quam haberet publicam cum Lacedæmonijs o= mnibus, eandem illi ſecum quoq; intercedere. Quid hoc animo incorruptius, qui totus ad reip. commo/ da ſpectabat? Simile ante habetur pag. 51. apoph. 67

8 Apud Arginuſas quum eſſet nauali pugna con/ flicturus, atq; Hermon nauclerus diceret, bonum eſſe ab eo loco ſoluere, quòd Atherienſium triremes nu/ mero longe plures eſſent, Quid, inquit, tum poſtea? Atqui fugere ignominioſum eſt Spartæ ac damnõ/ ſum: contrà, manentem aut mori aut uincere, hone/ Mors cõtempta

ſtißimum. Gloriam uitæ antepoſuit, ſed publicã gentis, non priuatam ſuam.

9 *Ante cõflictum peracto ſacrificio, quum aruſpex nuntiaret ex incenſis, exercitui quidem portendi uictoriam, ſed imperatori mortẽ: nibil expauefactus,* Haud penes unum, inquit, ſunt res Spartæ: me ſiquidem mortuo nibilo deterius habitura eſt patria: ſed ſi ceſſero hoſtibus, aliquid decedet patriæ. *Itaq; quõ Cleandrũ pro ſe ducem deſignaſſet, naualẽ pugnam aggreſſus eſt, ac pugnando interijt.*

Mors contempta

CLEARCHVS

10 *Clearchus militum auribus ſubinde ſolet inculcare,* Militi magis eſſe metuendum imperatorẽ quàm hoſtem: *quæ uox mortem minabatur militi, qui parum gnauiter ſe geßiſſet in prælio. Honeſtius autem eſt cum laude uitã impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ. Hoc dictum non quiuis milites laturi ſint, ſed hi facile ferebant, quibus matres domi ſolent edicere, ut aut uictores cum armis redirent, aut mortui in armis referrentur.*

CLEOMBROTVS

11 *Cleombrotus* Pauſaniæ *filius, cũ hoſpes quidam controuerſiam haberet cum patre de uirtute,* Tantiſper, inquit, pater eſt te præſtantior, quo ad tu quoq; genueris. *Ciuiliter deterruit hominẽ à contentione, quòd pater uel hoc nomine ſuperior eßet, quòd filium dediſſet patriæ, quum ille nondum pater eßet.*

Vrbane

CLEO

CLEOMENES

Cleomenes Anaxandridæ filius dicere solet, Ho/ 12
merum eßе poëtam ciuium Lacedæmoniorum, He/ *Argute*
siodum uero Helotum, hoc est seruorum, quòd ille do
cuißet quomodo gerendum sit bellum, hic quomodo
colendi agri. Nam ut ante dictum est, Lacedæmonij
tantum ad bellicas res instituebantur, eoq; humilio/
res operas & artes manuarias seruis committebant,
quos illi uocant Helotes.

Idem cum Argiuis septem dierũ pactus inducias, 13
quum obseruans deprehendißet illos tertia nocte in-
dulgere somno, fiducia uidelicet induciarũ, adortus
est eos, & alios interfecit, alios abduxit captiuos. Cæ *Vafre*
terum quũ illi probro daretur uiolata iurisiurandi fi
des, De diebus, inquit, pactus sum, noctes non additæ
sunt in iureiurando. Quanquã & alioqui quicquid
mali quis fecerit hostibus, id & apud deos & apud
homines habetur iustitia præstantius: uerũ huic ma/
gnificæ uoci nõ respondit euentus. Nam & urbe cu/
ius gratia uiolarat conuenta, frustratus est, eo quòd
mulieres detractis è templis deorũ armis illum ultæ
sunt: perinde quasi dijs ipsis quos contẽpserat pœnas
de ipso sumẽtibus. Postremo uersus in dementiã, ipse
sibi gladiolo quodam fodit & incidit corpus à talis
usq; ad loca uitalia, itaq; uitã finijt, ridens & ore di/
ducto. In hoc apophthegmate nihil habes imitatu di/
gnũ, utile tamẽ exemplũ ad uitandã iurisiurandi uio
lationem.

14 *Cum augur illum dehortaretur ne exercitũ educeret ad urbem Argiuorũ, alioqui reditum illinc fore turpem: posteaquàm admouisset ciuitati copias, ac* Animose *portas uideret clausas, & mulieres in mœnibus, Hic, inquit, reditus tibi turpis uidetur, in quo uiris mortuis uxores occlusere portas? Fortis animus si cũ æquo bonoq; fuisset coniunctus.*

15 *Argiuis nonnullis illum conuicio lacessentibus ut* Moderate *periurum & impium, Vobis, inquit, potestas est mihi maledicendi, at mihi potestas est uobis faciendi male. Admonet, non esse tutum eos maledictis iritare, quibus in manu est quũ uelint re ipsa lædere: ad hæc non oportere potentes humiliorum dictis admodum commoueri. Satis enim uindictæ est, quod licet quum libet ulcisci, quum illis nihil aliud reliquum sit quàm male loqui.*

16 *Venerunt ad Cleomenem Samiorum oratores, hortaturi ut cum Polycrate tyranno bellum susciperet: id quum fecissent oratione plus æquo prolixa, re*Loquacitas *spondit in hunc modũ, Quæ primo loco dixistis non memini, & ob id ne media quidem intelligo, quæ uero dixistis omniũ postrema, nõ probo. Admonet multiloquium nõ solũ molestũ esse auditori, uerumetiam ad persuadendũ inutile, præsertim apud principes, tum uarijs curis occupatos, tũ auribus fastidiosis.*

17 *Pirata quidam populabundus discurrebat per agros Lacedæmoniorũ. Is ut captus est, rogatus quur*

id ausus

id ausus esset, Quoniam, inquit, deerat mihi commea tus quem militibus præberem, ad eos ueni, qui & ha bebant nec sponte dabant, ui erepturus. Ad id Cleo menes, Compendiosa, inquit, malitia: Detestatus præ donis nefarium scelus, probauit tamen orationis ex peditam breuitatem. Audacia

Cum improbus quidã ipsum conuicijs incesseret, Num ideo, inquit, tu maledicis omnibus, ne si ueli mus respondere ocium habeamus uicißim de tua di cendi malitia? Vt è sublimi contempsit maledicum, nec ullo responso nec alia pœna dignũ iudicauit ho minem nullius rei, cui nihil esset præsidij præter ma ledicam linguam. 18 Moderate

Cum è ciuibus quispiã apud eum diceret, bonum regem omnino erga omnes mitem & placidum eße oportere, Sed hactenus, inquit, ne sit contemptui: si gnificãs, erga improbos mansuetudinẽ nimiã eße in utilem ciuitati: notansq; quorundam mores, qui prin cipes uehementer bonos & clementes, quum impen sius amare debuerint discunt habere cõtemptui. Est quidem præcipua uirtus in principe comitas ac man suetudo, uerum ob malorum ingenium hæc ita tem peranda est, ut principi sua constet autoritas. 19 Vrbane

Cum diutino morbo uexatus, expiatoribus ac di uinis auscultaret, ante non solitus idem facere, quo dam id admirante, Quid miraris, inquit? Non enim idem sum nunc qui tunc eram. Cum autem non sim 20 Argute

idem, nec probo eadem. Elusit ille quidem inconstantiæ reprehensionem, uerum tamen est, non eadē placere seni, quæ iuueni placuerant.

21 Sophista quodam de fortitudine multa differente risit Cleomenes. At sophistæ dicenti, quid rides Cleomines audiens de fortitudine differentem, præsertim

Decorum quum sis rex? Quoniā, inquit, ô amice si hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerē quod nunc facio: sin aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum quenquam de fortitudine magnificis uti uerbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquàm, nec aliud posset quàm in hirundinis morem garrire.

22 Argiuis profitentibus se prioris conflictus fortunam in qua uicti fuerāt, iterato prælio sarcire uelle,

Facete Demiror, inquit, si duarum syllabarū accessione facti estis meliores quàm eratis prius. Huius apophthegmatis argutia latine reddi non potest. Nam Græcis μάχεσθαι pugnare est, ἀναμάχεσθαι redintegrare pugnam. Inter hæc duo uerba nihil interest, nisi quòd posterius superat prius duabus syllabis ἀνα.

23 Quidam per conuiciū illum dixerat delitijs dedi

Belle retortum tum, At hoc, inquit, satius est quàm iniustū esse. At tu pecuniarū amore teneris, quū quod satis est possideas. Argute significauit, neminē esse posse iustitiæ tenacem, qui supra q̄ satis est, congerendi studio tenetur: ad hæc stultū esse, qui alteri leuius exprobrat uitiū, quū in ipsum ilico grauius crimen possit retorqueri.

Quidam

Quidam ut Cleomeni cantorem quendam com/mendaret, quum alijs multis nominibus prædicabat hominē, tum illud in primis affirmabat, eum esse can/torem inter Græcos præstantißimū. At Cleomenes ostenso quodam ex his qui aderant, At per deos hic, inquit, apud me iuris condiendi artifex. Contempsit artem ad solam delectationem utilem. 24 Habetur antea pag. 58 apoph. 42 Ars inutilis

Mæander Samiorum tyrannus ob incursionē Persarum profugerat Spartam, ostenditq; quantam pecuniarum uim secum apportasset, & quantum Cleomenes uellet largiri. At Cleomenes ipse quidem nihil accepit, sed ueritus ne qd alijs ciuibus donaret, adijt Ephoros dixitq;, satius esse si hospitem suum Samiū e Peloponneso submouerent, ne cui Spartano persuadeat ut fiat malus. Ephori uero Cleomenis consilio parentes, eodem statim die promulgarunt edictū, ut Mæander Peloponneso decederet. Quantus in hoc homine diuitiarum contemptus, à quibus non secus atque à præsentißimo ueneno timuit ciuibus suis, quum plerique non aliter existiment beatas ciuitates quàm si q̄maxime abundent opibus. Hunc Mæandrum Herodotus lib. 3. Mæandrium appellat. 25 Integra

Quodam interrogante, quur Argiuos cum Lacedæmonijs bellū gerentes, quum sæpenumero uicißēt, non deleuerint, Ne optauerimus quidem, inquit, illos deletos, ut habeamus qui iuuenes nostros exerceant. Perspexerat egregius dux, corrumpi iuuentutem si 26 Industria

permittatur ocio, luxus ac malorũ omniũ magistro.

27 Percontanti cuidam, quam ob causam Spartiatæ nõ dicarent dijs spolia ab hostibus detracta, Quoniam, inquit, à timidis uenerũt. Porrò quæ parta sunt ab his qui ob timiditatem capti sunt, nec decet intueri iuuenes, nec dijs consecrata reponi. Sensit in bello aut uincendum aut fortiter occũbendum: adeoq; rem ignominiosam iudicabat metũ mortis, ut alienæ quoque timiditatis monumenta putaret ab iuuenum oculis submouenda.

Fortiter

28 Cleomenes quum amicus quidam hospiti in phiditijs nihil apposuißet nisi uinum nigrum, & panẽ igni duratum, succensuit homini dicens, Erga peregrinos non oportere nimium λακωνίζειν. Seueritas est si quis à seipso exigat uictum duriorem, at inhumanitatis est hospitem eodem compellere.

CLEOMENES ALTER

29 Cleomenes Cleombroti filius, quum quispiam illi donaret gallos gallinaceos pugnaces, ac munus suũ ornans uerbis diceret, illos ob uictoriam pugnando interire, Da igitur, inqt, mihi aliquot ex his qui hos occidunt. Nam illi his sunt præstantiores. Vir militaris ad bellum torsit omnia. Quisquis laudat uictum, illustrat uictoris gloriam.

Lepide

LABOTVS

30 Labotus cuidam apud ipsum prolixiore utẽti sermone, Quid mihi, inquit, de re pusilla longa texis procemia

Loquacitas

prooemia? Quanta res est, tantam oportet & oratio nem esse qua uteris. Est hoc omnibus Spartanis pecu liare, offendi sermone quàm causa postulat longiore, adeo nusquam non placebat frugalitas. Nam ad causam non magnam adhibere superuacuam uerborum copiam, luxuriæ genus est. Hunc Labotum Herodotus Leobatan appellat, quod nobis sonat populi pastorem.

LEONTYCHIDAS PRIMVS

Leontychidas huius nominis primus, cuidam obijcienti quòd facile mutaretur, Mutor, inquit, sed pro temporum ratione, non, ut uos, proprio morbo. Prudentis est pro re nata nouare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ uitium est. 31 Non habetur in Graeco

Idem rogatus à quodã, quo pacto quis bona quæ adsunt tueri ualeret, Si nõ omnia, inquit, fortunæ crediderit. In animi bona nullum ius habet fortuna. Tum externa bona reddemus nobis stabiliora, si quædam sepofuerimus, nec fortunæ uolubili cõmiserimus. At sunt principes qui proferendæ ditionis studio semet in periculum cõijciunt, ne hoc ipsum quod habent imperium amittant: multi item diuites augendæ rei studio quicquid habent totum cõmittunt nauibus. 32 Prudenter

Interrogatus quid potißimum oporteret pueros ingenuos discere, Quæ illis, inquit, ubi ad uirilẽ ætatem peruenerint usui sint futura. 33 Habetur ante pa. 30 ap. 65

34 *Sobrietas* Percontanti cuidam quamobrem Spartiatæ parcißime biberent, Ne, inquit, pro nobis alij, sed nos potius pro alijs consultemus: falsißime notans, uinosos non esse ad consultandum idoneos, sed salubrium consiliorum parens est sobrietas.

35 Leontychidas unus è seniorum numero, quos ferunt Lacedæmonijs fuisse uiginti octo, quũ Corinthi cœnaret apud hospitem, rogauit num illic ligna quadrata nascerentur: illo negante, Quid igitur, inquit, si quadrata nascerentur, faceretis rotunda? Ita Plutarchus in uita Lycurgi. Quanquã hoc alibi refertur alterius nomine, uidelicet Agesilai.

LEONTYCHIDAS ALTER

36 *Maledicentia* Leontychidas Aristone natus, cuidam ipsi dicenti, quòd Demarati amici male de eo loquerentur, Per deos, inquit, nihil miror, quandoquidẽ nullus illorum de quoquam bene loqui posset. Docuit contemnendã esse maledicentiam quæ non à iudicio, sed ab animi morbo proficiscitur. Qui uero paßim maledicunt omnibus, eos palàm est id naturæ uitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

37 *Lepide* Cum portæ illi proximæ clauem draco circumuolutus esset complexus, idq; augures affirmarent esse portentum: Mihi, inquit, nequaquam uidetur, sed si clauis fuisset circumplexa draconem, portentum erat. Lepide irrisit hominum superstitionem, qui terrentur his quæ casu, nec præter naturam accidunt.

Hunc mortalis ingenij morbum alunt augures, arioli, aruspices ac diuini. Verum *ubi quis præter rectũ & honestum instituit nefaria consilia, tum oportebat horrere portentum, & aliquid magni mali sequuturum expectare.*

Philippus *quidam erat profitens* Orphei *mysteria, & his alios initiare solitus: is quum esset extremæ paupertatis, tamen apud Leontychidam diceret, eos qui apud ipsum* Orphei *sacris initiati essent, post obitum fore beatos:* Quin *igitur, inquit, ô demens q̃ ocyßime uitam abrumpis, ut desinas infelicitatẽ tuã ac inopiam deplorare?* O *animum ab omni superstitione liberum. Post hanc uitam felices erunt, qui hic pie iusteq; uixerint, nõ qui fictis ceremonijs fuerit initiatus.* Hoc *persuasum erat Lacedæmonijs, qui hic pie uixissent eos ab obitu fieri diuos.* 38 *Superstitio nulla*

LEON

Leon Euryeratidis *filius interrogatus, in qua tandem urbe aliquis poßit tutò uitam agere,* In *ea, inquit, quam qui incolunt, neq; plus poßident, neq; minus: & ubi iustitia uiget, iniustitia imbecillis est.* Grauiter *admonuit, æqualitatem esse pacis & tranquillitatis altricem, inæqualitatem seditionis esse seminarium: nec ibi locum esse iustitiæ, ubi ut quisq; potentior est, ita licentius opprimit imbecilliorem.* 39 *Aequalitas*

Idẽ *quũ uideret in* Olympis *cursores solicitos de emißiõe, ut aliqd lucri haberẽt ad occupãdã uictoriã,* 40

Quanto

Iuste Quanto maior est,inquit, cura cursoribus de celeritate quàm de iustitia. Vir integræ mentis etiam in ludis nolebat haberi rationẽ iustitiæ,nec tantum agendum ut prior quis ad metam pertingeret ,sed ut iuste uinceret.

41 Cuidam de rebus haudquaquam inutilibus intempestiue loquẽti,O hospes,inquit,re opportuna nõ opportune uteris. Nihil oratione melius si parce promas linguæ thesaurum.

Habetur ante simile pa. 49 apoph.15

LEONIDAS

42 Leonidas Anaxandridæ filius, frater Cleomenis, cuidam ad ipsum ita loquenti, excepto regno nulla re nobis præstas, At, inquit, ni uobis fuissem melior non essem rex. Moderatißimo dicto & refellit conuicium,& suam dignitatem sibi defendit. Etenim ubi reges non nascũtur ,sed ciuium suffragijs eliguntur, hoc ipso publicis calculis princeps iudicatus est cæteris melior,quòd ad regnum ascitus est.

Moderate

43 Cum ad Thermopylas proficisceretur cum Persis conflicturus,uxori Gorgoni roganti si quid ipsi mandaret, Vt bonis, inquit, nubas, bonosq; liberos parias. Hæc uox testabatur illum animo præsagisse interitum:nec hac præsensione deterritus est ab expeditione,pulcherrimum esse ducens, pro patria pugnantem occumbere.

Grauiter

44 Ephoris dicentibus quòd ad Thermopylas proficiscens paucos secum educeret,Nimirum ad hoc,inquit

Argute

quit,negocium ad quod proficiſcimur. Indicans ſatis multos educi ad moriendum in bello: ſatius enim perire paucos q̃ multos.

45 Mors contempta
Rurſus quum Ephori percontarentur, ſi quid præterea rei facere ſtatuiſſet, Nihil aliud, inquit, q̃ uerbo tenus impediturus barbarorum tranſitum, ſed re uera pro Græcis moriturus. Egregium imperterriti pectoris documentum, in cauſa honeſta piaq; nec certã mortem horreſcere.

46 Fortiter
Vbi peruenerat Thermopylas, ſic commilitones affatus eſt, Aiunt barbarum in propinquo eſſe, nos autem tempus terimus. Nunc enim peruenimus ad barbaros, quos aut uincamus oportet, aut uicti moriamur.

47 Lepide
Quodam ita dicẽte, præ iaculis barbarorum nec ſolem uidere licebit, An non, inquit, lepidum fuerit, ſi cũ illis ſub umbra pugnaturi ſumus? Quid hoc animo fortius? Ad mortem eunti etiam iocari libuit: ſed ludens interim metum exemit ſuorum animis. Hoc apophthegma refert M. Tul. Tuſcul. quæſt. lib. I. uelut de ignoto, E quibus, inquit, unus quum Perſes hoſtis in colloquio dixiſſet glorians, ſolem præ iaculorum multitudine & ſagittarum umbra non uidebitis, In umbra igitur, inquit, pugnabimus.

48 Animoſe
Cum alius quidã militum de hoſtibus dixiſſet, Sunt prope nos, Et nos, inquit, prope illos: ſignificãs ob id nõ minus imminere diſcriminis hoſti q̃ ipſis.

Cui-

49 *Cuidam dicēti, Sicione cum paucis aduersus multos belli fortunam experturus huc uenisti? Leonidas,*
Fortiter *Si putatis, inquit, me multitudine fretum huc uenisse, ne Graecia quidem omnis satis sit, Siquidē ea ad barbarorum multitudinem collata exigua portio est: sin uirtute, & hic numerus sufficerit. In bello iudicauit plus habere momenti quales ducas milites, quàm quàm multos.*

50 *Alteri cuidam dicenti quòd cum paucis aduersus multos conflicturus iret, Imò multos, inquit, duco ut morituros. Hoc conuenit cum eo quod ante respondit Ephoris.*

51 *Xerxes Leonidae scripserat, Si desinas* θεομαχεῖν, *id est, cum dijs bellare, sed meis te copijs adiunxeris,*
Iuste *potes Graeciae fieri monarcha. Huic ita respondit, Si nouisses quae sint in uita honesta, abstinuisses à cōcupiscēdis alienis. Mihi uero potius est pro Graecia mori, q̄ in populares meos gerere monarchiam. Quid tam impium est, quod mortalium uulgus non admittat ampli principatus gratia? At hic prius duxit honestam mortē pro amicis liberandis oppetere, quàm monarcha factus eos seruitute premere, à quibus uenerat depulsurus seruitutem barbarorum.*

52 *Rursus quum Xerxes scripsisset, mitte arma, re-*
Animose *scripsit, Veni & cape. Maluit armis mori, q̄ traditis armis turpiter de uita cum hoste pacisci.*

53 *Caeterum ubi iam adornaret cum hoste cōfligere, belli*

belli duces admonuerunt expectaret reliquos socios, Non adsunt, inquit, qui pugnaturi sunt? An nescitis eos solos cum hostibus pugnare, qui reges uerentur ac metuunt? Non putauit eos expectãdos, qui ad praescriptum ab imperatore tempus non adeßent: reliquos etiam si adsint non pugnare. Grauiter

Milites sic adhortatus est, Ita prandete commilitones mei tanquam apud inferos coenaturi. Haec uox ignauis ademisset animum, at uiris fortibus addidit: admonens ne cibo uinoq; graues uenirent ad praeliũ, aut certe pro patria fortiter occumberent. 54

Idem percõtanti quam ob causam fortes uiri gloriosam mortem ingloriae uitae anteponant, Quoniam, inquit, alterum naturae proprium, alterum peculiariter suum eße ducunt. Nam naturae beneficio uiuunt & ignauißimi, at honeste mori non contingit nisi uirtute praeditis. 55 Sapienter

Cum cuperet iuuenes coelibes, quo forent incolumes, abesse à belli periculo, sciretq; illos id minime laturos, singulis illorum tradidit scytalas, id est epistolarum Laconicarũ genus, cumq; his misit illos ad Ephoros. Cum uero treis etiã ex his qui grandiores iam duxerant uxores optaret saluos, ac simili praetextu ablegare conaretur in patriam, intellecto dolo non sustinuerunt accipere scytalas. Quorum unus ita se excusauit, nõ praeco, sed pugnator te sequutus sum. Alter uero, hic, inquit, manens ero melior. Tertius 56 Humaniter Animose

porrò

porrò, non postremus, inquit, horum, sed primus inibo pugnam. Vtrum hic potius admirari conuenit, ducis ne animum, qui de se nihil solicitus, eorum incolumitati prospexit quos adhuc uiuere referebat patriæ, an in ætate florenti tantum uitæ contemptum?

LOCHADVS

57 Fortiter Lochadus Polyænidæ filius, Sironis pater, nuntianti quod è filijs ipsius alter interisset, Olim sciebã, inquit, illi moriendum esse. Nihil illi uisum est nouæ rei, si mortalis natus moreretur: nec magni referre, paulo serius an citius uita decederet, cui omnino breui foret decedendum.

LYCVRGVS

58 Lycurgus is qui Lacedæmonijs leges cõdidit, quũ conaretur ciues suos à moribus præsentibus ad temperantiorem uiuendi rationem traducere, eosq; uirtutis & honesti studiosos reddere: nam erant corrupti delicijs: duos educauit catulos eodem patre eademq; matre progenitos, quorum alterum passus est domi lautioribus uesci cibis, alterum eductum uenatibus exercuit. Dein quum ambos produxisset in forũ apud multitudinem, posuit illic spinas, simul & escas aliquas delicatiores, mox emisit leporem: quum uterque raperetur ad aßueta, alter ad escas, alter leporẽ inuaderet, An nõ uidetis, inquit, ciues, duos catulos, quum eiusdem sint generis tamen ob diuersam educationem admodum dißimiles inter sese euasisse, plusq;

Educatio

ad ho-

ad honestatem momenti habere exercitationē quàm naturam? Sunt qui dicant ab illo productos catulos, non quidem ex iisdem parentibus natos, sed quorum alter esset ex ignobili canum genere, qui aluntur ad ædium custodiam, alter ex his qui aluntur ad uenandum. Deinde qui erat ex ignobiliore genere exercuit ad uenatum, alterum qui erat ex præstantiore genere tantùm delitijs exercuit. Deinde quum uterque ferretur ad ea quibus assueuerat, atq; hoc pacto palàm omnibus fecisset Lycurgus, quantum institutio ualeret, tum ad meliora, tum ad deteriora, dixit, Proinde ne nobis quidem ò ciues nobilitas quam miratur hominum uulgus, ductumq; ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit, ac per omnem uitam quæ honesta sunt & discamus & exerceamus. Reperit uir ingeniosus uiam, qua multitudini philosophicis rationibus non satis idoneæ, uirtutis imaginem ab oculos poneret: magis enim mouent ac penetrant in animos quæ cernuntur, quàm quæ audiuntur. Quod autem ille fecit in ciuitate, hoc cuiq; patrifamiliâs in sua domo, cuiq; moderatori in suo grege faciendum est. Res quidem efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corrigit & uertit in bonam. Quales nascantur liberi nulli in manu est, at ut recta institutione euadant boni, nostræ potestatis est.

59 Quoniam intelligebat æqualitatem & ad frugalitatem & ad concordiam in primis conducere, fecerat nouam agrorum partitionem, & in singulos ciues æquam portionẽ distribuerat. Fertur itaq; quum dein ex peregrinatione rediẽs iter faceret per agrũ recens demessum, conspiceretq; manipulorũ aceruos ordine positos & æquales, delectatus eo spectaculo cum risu dixisse comitibus, Vt tota Lacedæmon uidetur multorum esse fratrum, qui nuper inter se diuiserint hæreditatẽ. Bono principi nihil iucundius est ciuium concordia, rursum tyranno nihil formidabilius.

Aequalitas

60 Idem quum inductis nouis tabulis debitores æris alieni liberasset, iam & ea quæ quisq; priuatim in ædibus habebat ex æquo partiri tentauit, quo funditus è ciuitate tolleret discrimẽ opum & inæqualitatem: sed quum cerneret eos ægre laturos manifestam rerum ablationem, idem occultiore uia facere aggressus est, monetam auream simul & argenteam abrogauit, instituitq; ut ciues ferreo duntaxat numo uterentur, & quatenus postulabat usus ad huius permutationem, totius substantiæ modum præscripsit. Hoc facto omnis iniustitia exulabat ab Lacedæmone. Neque enim iam furari, neq; largitionibus corrumpere corrumpiue, neq; fraudare dolo, neq; rapere per uim quisquam poterat, quod nec celari ualeret, nec pararẽ magnificum esset, nec uti periculo uacaret, nec importare aut exportare tutum foret. Hac arte uir solertis

Diuitiarum contemptus

tertis ingenij, quibus diuitiarum contemptum persua dere non potuit, diuitiarum usum subtraxit, ac repo nendi studium negociandiq; materiam ademit.

Ad hæc quicquid erat rerum superuacanearum è ciuitate eijciendum curauit, adeo ut nec negotiator, nec sophista, nec uates, nec circulator, nec lautitiarum artifex Spartā ingrederetur. Neq; enim passus est illic esse pecuniam talibus utilem: tantum ferream monetā cudit, quæ pondere Aeginetico æquabat minam, ualore æreos quatuor. His remedijs expugnauit auaritiam. 61 Artes superuacuae

Cæterum quum statuisset inuadere delitias luxumq;, & in his quoq; tollere diuitiarum admirationem, instituit syßitia, hoc est, conuiuia publica. Percontanti uero cur ea cōstituisset, sic ut in singulis conuiuijs pauci cum armis discumberent, Vt, inquit, expediti sint ad parendum imperatis, & si quid tumultus inciderit, penes paucos sit delictum, sitq; inter omnes potus ac cibi æqua portio: deniq; non solum in esculentis ac poculentis, uerum ne in stratu quidē aut uasis, aut alia re quacunq; plus haberet diues quàm pauper. His rationibus quum diuitijs detraxisset admirationem, posteaquàm nemo erat, qui uel uti posset illis uel ostentare, dicebat amicis, Quàm præclarum est ô amici, ipsa re declarasse cuiusmodi sint diuitiæ, si quando cæcæ sunt, carentq; spectatoribus & admiratoribus. Interim obseruabat, ne quis prius 62 Communitas τυφλὸς ὁ πλοῦτος

domi sumpta cœna ueniret ad publica conuiuia, expletus alijs cibis alioúe potu. Quòd si quis cum cæteris non biberet ederetúe, eum uituperabant, ut qui alijs edulijs delinitus abhorreret à uictu cōmuni. Porrò qui palàm conuictus esset id fecisse, ei mulcta dicebatur. Vnde Agis qui multo post Lycurgum tempore rex fuit, debellatis Atheniensibus domū reuersus, quum uellet unum diem cœnam capere cum uxore, missus à syßitijs poscenti præfecti militiæ non miserunt. Ea res quum postero die innotuisset Ephoris, mulctam illi dixerunt. In eodem facto geminum exemplum nobis est proditum, primum frugalitatis, deinde seueritatis, quum in causa non graui leges nec regi pepercerint.

65 *Sed Lycurgo euenit, quod fere solet his qui cum corruptis populi moribus bellum suscipiunt. Diuites hoc genus institutionis indigne ferebant, coortiq; sunt in illum, & non solum conuicijs insectabantur, uerum etiam saxa in illū iaculabantur, conātes eum lapidare. At quum urgerent persequentes, dilapsus est per forum, ac reliquos quidem fugiens anteuertit. Alcander autem pertinacius insequens fuste respicienti in tergum extudit oculum. Hunc Alcandrum quum noxæ deditum publico decreto accepisset puniendum, nec ullo affecit incommodo, nec incusauit: sed quum illum sui instituti socium haberet, effecit ut & ipsum Lycurgum, & uitæ rationem quam* Moderate

cum

eum eo egerat prædicaret: nec uictum modo, sed universam ciuium educationem amaret, quam Lycurgus induxerat. Porrò mali quod acciderat monumentum locauit dicatum in templo Mineruæ, cui ab æreo delubro nomen Chalciœco, deæq; cognomentum addidit ut Optiletis diceretur: nam Dores Lacedæmonem incolentes, oculos optilos uocãt, ab opto, quod Græcis sonat uideo. Et hic habemus geminum exemplum: alterum admonens non absq; discrimine mores ciuitatis corruptæ uicijs ad meliorem frugem reuocari: alterũ insignis tolerantiæ, quæ ex hoste capitali reddidit amicum ac propugnatorem: quem etiamsi necasset, ut ipsi licuit, nihilo tamen minus ipse fuisset luscus, & uno legum suarum defensore minus habuisset.

Pereontanti quam ob causam non uteretur legibus scriptis, Quoniã, inquit, eruditi qui sunt rectéq; educati, probant quid pro ratione temporis expediat: significans scripturã non mutari, quum pro uarietate occasionũ uir probus & sapiens sæpenumero cogatur mutare cõsilium. Ea res nominatim præscribi non potest. Satis est ciues honeste fuisse institutos, hi sua sponte uidebunt quid pro tempore facto sit opus. 64 Prudenter

Rursum alijs percontantibus quam ob rem statuisset, ut ad ædium culmen imponendum fabri securi uterentur, ad fores uero addendas sola serra, nec ullo 65

Frugaliter alio instrumento, Vt, inquit, ciues mediocritatem seruent in omnibus quæ in ædes inferũt, neq; quicquam habeant earum rerũ, quæ apud alios sunt admirationi. Videbatur enim indecorum, si per ostium rude ac uile supellex inferretur exotica, precio chara, arte operosa. Id ne fieret ipsæ quodammodo fores admonebant. Hinc aiunt accidisse, quòd Leontychidas primus apud Lacones rex, quum cœnaret apud quendam, cerneretq; tectum domus sumptuoso apparatu factum, ac lacunaribus ornatum, rogabat hospitem, num ligna apud eos quadrata nascerentur: adeo luxum esse putabat, naturam artificio corrumpere.

Habetur ante pa.17.ap.28

66 Rogatus aliquando Lycurgus quam ob rem uetuisset frequenter aduersus eosdem expeditiones agere, Ne, inquit, dum crebro sese defendunt, bellandi peritiam usu colligant. Vnde & Agesilaus grauiter accusatus est, quòd crebris in Bœotiam expeditionibus ac bellis Thebanos Lacedæmoniorũ hostes ad repugnandum induxisset. Nam cum Antalcidas uidisset illum sauciũ, exprobrauit quòd Thebanos præliandi artem docuisset, quũ ante nec scirent bellare, nec uellent, Præclaram, inquit, doctrinæ tuæ mercedem habes, qui Thebanos nec animatos ad bellandũ nec exercitatos, uel inuitos cõsuefeceris docuerisq; bellum gerere. Hoc strategema latius etiam patet, uidelicet ne sæpius cum iisdem litigemus aut contendamus, ne tandem assueti uel contemnant nos uel superent.

Habetur ante pa.31.ap.69.

Alio

Alio quopiam percontante, quam ob rem uirginum corpora cursibus, luctis, discorum ac telorum iactibus fatigaret, Vt, inquit, fœtuum proseminatio ab ipsa statim radice, ualidum in ualidis corporibus initium sumẽs, recte germinet, simul ut ipsæ in perferendis partubus facile simul & generose certent aduersus pariendi nixus doloresq́; postremo si qua incidat necessitas, possint & pro se, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit uir prudens, quanta rerũ publicarũ pestis sit ocium atq; ignauia: contrà moderatos labores etiã corpora reddere tum firmiora, tum salubriora: unde nec uirginibus permisit in ocio uiuere, sed has quoq; masculinis exercitijs quodammodo uertit in masculos, quum in plerisque ciuitatibus per delitias ac luxũ masculi transformarẽtur in fœminas. 67

Foeminae masculae

Cæterum quum essent qui uitio darent, quòd uirgines in pompis ac ludis solennibus nudas exhiberet oculis omnium, causamq́; quur id instituisset requirerent, Vt ijsdem, inquit, cum masculis rationibus institutæ, nihilo sint illis inferiores uel robore uel salubritate corporum, uel animorum uirtute ac generositate studio q́ue ueræ laudis, uulgarem autem gloriam contemnant. Vnde tale quiddam fertur de Gorgone Leonidæ uxore, Cum quædam, ut probabile est, extera mulier illi dixisset, Solæ Lacenæ uiris imperatis, respondit, Nimirũ solæ uiros parimus. Hoc exemplũ nec in masculis, nec in puellis imitãdũ cẽsuerim: 68

Additum ex alio loco per studiosum quempiam

 hacte-

hactenus tamen conducit, ut stupidum pudorem qui frequenter obstat honestis actionibus ab ætate tenera excutiamus, statimq́; discant nihil esse uere pudendum præter turpitudinem. Innumeras uero reperias quæ nudatæ uehementer erubescant, si quid præter honestum dixerint fecerintúe non mutent colorem. Sunt item innumeræ, quibus amictus uilior cultusq́; simplicior genas rubore tingat, contrà gloriosum esse ducant si splendido uestitu prodeāt in publicum, negligentes earum rerum quæ uerum probrum ueràq́; laudem adferunt.

Pudor præposterus

69 *Ciues qui à nuptijs abhorrerent, cœlibesq́; uiuere mallent, à spectaculis quibus nudi pueri incedebāt arcebat* Lycurgus, *aliasq́; addebat ignominias, hac arte prouidens diligenter, ut ciues creandis liberis operam darent. Quum enim mos esset apud Lacedæmonios, ut iuniores senioribus multum honorem cultumq́; præstarent, hoc honoris ademit ijs qui coniugibus ductis nollent augere ciuium numerum. Vnde nec illud in* Dereyllidā *dictum reprehendit quisquā, quum tamē belli dux esset probatissimus. Quū enim aduenienti iuuenis quidam non assurgeret, atq; ille diceret, non mihi assurgens cessisti, Nec tu, inquit, mihi cessurum genuisti. Tam procax iuuenis dictum in seniorem, eumq́; bellica laude celebrem nunquam tulisset populus Spartanus, nisi pro pessimis ciuibus habuisset eos, qui sponte steriles esse statuissent, nec agnosce-*

Cœlibatus damnatus

noscerent quid patriæ deberent. Nam rem propius intuentibus non ita magnum discrimen est inter eum qui ciuem occidit, & qui ciuem reip. dare quum possit recusat.

Cuidam percontanti quam ob causam lege cauisset, ut sine dote uirgines elocarentur, Vt, inquit, neq; propter inopiam ulla relinqueretur innuptæ, neque ob diuitias expeterentur, sed ut iuuenum quisque ad puellæ mores respiciens, ex uirtute faceret electionem. Eadem de causa fucos & ornamēta quibus aliæ formam uel fingere uel commendare solent, ex urbe submouit. Vt ubiq; uir egregius studuit æqualitati. 70 Vxor eligenda

Idem quum certum tempus præscripsisset quo puellæ nubere, iuuenes ducere deberent, interrogatus quur id statuendum putarit, Vt, inquit, soboles ex adultis perfectæq; ætatis parentibus nata, ualida sit & uegeta. Ex coitu præpropero non solum læduntur corpora gignentium, uerumetiam proles nascitur imbecilla. Tum qui ante tempus dāt operam liberis, carent apud illos autoritate quam ætas conciliat: rursus qui uergente iam ætate, nec fruuntur liberis suis, nec eos possunt ad perfectam institutionem perducere, morte senioq; præuenti. 71

Altero quodam admirante, quam ob rem uetuisset sponsum cum sponsa simul dormire, sed statuißet ut uterque cum suis æqualibus maximam diei partē uersaretur, cumq; his totas noctes quiesceret, cum 72

sponsa uero furtim ac uerecunde congrederetur, Primum, inquit, ut corporibus essent ualidi, si non uterẽtur congressu ad satietatem, deinde ut illis amor mutuus semper maneret recens ac uigens, deniq; ut fœtus æderẽt robustiores. Hoc hoc demũ est patriæ patrem agere, nusquam non aduigilare ad reip. utilitatem, ciuiũq; tum animis tum corporibus undiquaque cõsulere. At multi sunt qui sibi legitimi magistratus uidentur, si q̃plurimum tributorũ ac uectigaliũ è ciuibus extorqueant, & interdũ puniant immania scelera, quũ alioqui scelerũ iritamẽta præbeant suis.

Coitus moderatus

73 Delitiae *Quin & unguenta eiecit è rep. tãquam olei corruptelam ac perniciem. Nam oleum odoribus uitiatum nullum habet usum, nec ad esum, nec ad membrorum unctionem: atq; dum rem necessariã ad delicias corrumpunt, fit ut minor sit copia.*

74 *Submouit & tingendi artificiũ, ueluti sensus adulationem. Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur.* Vnguenta *In summa, cunctis ornandorum lenocinio corporum artificibus Spartana urbe interdixit, ut qui malis artibus bonas arteis corrumperent: propterea quòd huiusmodi delitijs ciues à salubribus ac serijs exercitamentis auocarentur.*

75 Additum *Tanta porrò erat illis temporibus uxorum pudicitia, tantumq; aberant ab ea facilitate quæ pòst inuasit, ut prius eßet incredibile adulterij crimen apud Spartanas inueniri: ferturq; dictum cuiusdã uetustißimi Spar-*

mi Spartani Geradæ, qui rogatus ab hospite quodã, quid pœnarum darent apud Spartanos adulteri, neq; enim uidere se quicquam super hac re sancitũ à Lycurgo, Nullus, inquit, ò amice apud nos adulter est. Quum ille subiecisset, Quid igitur si existat? Dabit, inquit, bouem tantum, ut porrecto ultra Taygetum montẽ collo bibat ex Eurota: cumq; ille ridens dixisset, fieri non potest ut tantus bos inueniatur, Et quo pacto, inquit Geradas, Spartæ existat adulter, in qua diuitiæ, delitiæ, & corporis ascititius cultus probro habentur: contrà uerecundia, modestia, ac obediẽtiæ magistratibus debitæ obseruatio, decori laudiq; dantur? Prudenter intellexit Geradas, ibi non posse nasci uitia, ubi non admittuntur uitiorũ seminaria, eaq; ubiq; iacere, quibus pro honore tribuitur ignominia. Atq; hæc est clementissima ratio medendi prauis moribus, excitandiq; uirtutis studium. Adulterium

Cuidam postulanti ut in ciuitate pro aristocratia, id est, optimatum gubernatione, constitueret democratiam, hoc est popularẽ gubernationẽ, Tu fac, inquit, prius domi tuæ democratiam instituas. Compendio docuit eam reip. speciem non esse utilem ciuitati, quam nemo uellet esse in sua familia. Ciuitas autem nihil aliud q̃ magna domus. 76 Argute

Percontanti cur instituisset ut minutis ac uilibus rebus sacrificaretur, Ne unq̃, inqt Lycurgus, deficiat nos quo numẽ honoremus. Quis nõ diceret, in solẽni 77 Sacrificia frugalia

deorum

deorum cultu magnificentiam ac splendorem adhibendum? At uir prudens intellexit, numen magis delectari frugalitate quàm opimis uictimis, ne sub religionis obtentu luxus irreperet, aut certe rerum penuria. Deus enim nõ eget nostris impendijs, amat autem homines, quorum necessitati poterat illis impendijs succurri.

78 *E certaminibus ea sola concesserat exercere, in quibus manus non extenderetur in altum. Eius constitutionis causam percontanti, Ne quis, inquit, illorum laborando cõsuescat defatigari. Siquidem exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas uires. Qui uero subinde delassantur in exercitamentis, quoniã imbecilliores ueniunt ad labores necessarios, facilius deficiunt.*

Exercitatio

79 *Cuidam percontanti quam ob rem crebro mutari castra iuberet, Vt magis, inquit, lædamus hostem. Lacedæmonij quoniam erant expediti, non magno negotio transferebant exercitum: uerum idem facere non perinde cõmodum erat hostibus, magnam sarcinarum & impedimentorum uim secum trahentibus, præsertim qui castra ferè fossis, aggeribus ac uallis solent communire.*

Strategema

80 *Roganti qua de causa uetuisset oppugnari turres, Ne, inquit, à fœmina pueróue, aut ab alio quopiã homine puero ac fœminæ non dissimili, uiri præstantiores occidantur. Non probauit prælij genus in quo*

Strategema

uirtuti

uirtuti locus non esset. E turribus uero puer aut mu-
lier deiectu saxorum potest uirum quantuuis fortem
interimere. Quis igitur locus uirtuti in bellis nostris,
in quibus præcipuas partes agunt bombardæ?

Cum Thebani consulerent Lycurgum de sacrifi- 81
cio luctuq; quem illi Leucotheæ solent facere, Si, in- Argute
quit, deam esse creditis, ne lugeatis: sin hominem, ne
ut deæ rem diuinam faciatis. Mire taxauit Theba-
norum ritus secum pugnantes. Non enim conuenit si
mul lugere et sacrificare, hoc est, ab ea petere opem,
quæ ipsa sit in calamitate, ac lugenda.

Ciuibus quibusdam interrogantibus, quomodo li 82
ceret hostium insultum effugere, Si, inquit, pauperes Paupertas
fueritis, nec alius alio plus requirat. Ad opulentos et expedita
onustos prædæ spes inuitat hostem, nec facile potest
elabi qui sarcinis & impedimentis retardatur: ad
hæc tutiores sunt ab hostium incursu, inter quos est
æqualitas, & ex æqualitate concordia.

Iisdem percõtantibus cur prohibuisset urbem cin 83
gi muris, Quoniam, inquit, non caret mœnibus ciui- Fortiter
tas, quæ non lateribus sed uiris cincta est. Indicauit id
genus munimenta magis arguere ciuium ignauiam
quàm fortitudinem.

Spartanis studio est alere comã, & super ea quo 84
que re narrãt Lycurgum reddidisse rationem, Quo Coma
niam, inquit, coma formosis addit decorem, deformes
uero reddit hostibus terribiliores. Vt enim decet co-

ma speciosos, ita minus felici specie præditis horrorem ac ferinum quiddam conciliat. Capillitiũ naturalis est ornatus, minimeq; constans: hoc genus nõ damnauit Lycurgus, ut quod nec operosis artibus constaret, nec pro frugalitate luxum induceret. Adscititium cultum magnoq; paranda lenocinia non probauit. Quo magis detestanda est quorũdam præpostera cura, qui corporis eas partes uellunt raduntq;, quibus natura pilos dedit, non tantũ ad decorẽ aut uerecundiã, uerumetiã ad tuẽdã ualetudinẽ: cõtrà illic eliciũt syluã artificio, ubi natura uoluit esse glabriciẽ.

Moderatio uictoriae

85 *Præcipere solet, ut posteaquam in bello hostem uertissent in fugam ac superassent, tam diu fugientes insequerentur donec certa esset uictoria, moxq; recederent. Neq; enim Græcorũ cõuenire moribus, eos trucidare qui cessissent: idq; nõ solũ honestius, uerumetiã utilius esse dicebat. Siquidem hostes, quibus cum res est, ubi cognorint Lacedæmonios parcere cedentibus, occidere uero qui loco nõ cedunt, sibi conducibilius existimabũt fugere q̃ persistere. Frequenter enim desperatio magnũ robur addit animo, nõ minus q̃ spes uictoriæ. Decet autem Græcos legibus ac disciplinis imbutos etiam in bellis meminisse clementiæ: Barbaricæ feritatis est, sæuire in prostratos. Sed rursus ita temperanda est clementia ne nobis sit exitio. Fit enim nõ raro ut hostis fugam simulet, ut redintegratis uiribus acrior insurgat in uictorem.*

Per-

Percontanti quam ob rem hostium cæsorum cadauera spoliare uetuisset, Ne, inquit, dum spolijs incumbunt pugnam negligant, sed paupertatem unà cum ordine seruent. Vt uir ille sapiens ubique ciuibus suis metuit à diuitijs tanquam à fonte plurimorum malorum, quum apud hominum uulgus nihil expetatur auidius, quasi in his sint præcipua felicitatis humanæ præsidia. 86 *Strategema*

Dicere solet, Remp. duabus rebus contineri, præmio & pœna. Refert Marcus Tullius libro Epistolarum ad Brutum. 87

LYSANDER

Lysander preciosas uestes quas Dionysius ad filias ipsius miserat, non accepit, dicens, Vereor ne his amictæ turpes uideantur. 88 *Hoc ante habetur pag. 59 apoph. 46.*

Idem quum aliquanto pòst idem Dionysius ipsi misisset stolas duas, iubēs ut utram elegißet eam mitteret filiæ, Ipsa, inquit, rectius eliget: itaque accepit ambas & abijt. In hoc exemplo nihil est imitandum, nec uiro Lacedæmonio dignum: nec aliud ab hoc duce expectandum ferè præter malitiosam ingenij uafriciem. 89 *Vafre*

Is quum egregius simulandi artifex euasißet, ac pleraq; quæ crudeliter & auare gerebat, callidis fucis ornaret, iustum non alia re q̃ utilitate, & honestū cōmodo metiens, fatebatur quidē ueritatē mendacio præstantiorē esse, sed utriusq; dignitatem ac precium utili- 90 *Vtilitas uirtute potior*

utilitate æstimandam. Inuertit uir improbus philosophorum dogma, qui quod honestum est, idem uolunt utile esset: hic quicquid esse utile, idem ducebat honestum.

91 *Ad eos uero qui ipsi probro dabāt quòd pleraq; dolo ac fraude gereret, non palàm uirtute conficeret, hac parte Hercule generis autore indignus, ridēs dixit, Vbi quod uellet non assequeretur leonis exuuiū, ibi uulpinum applicandum esse: sentiens quod bonestis rationibus non posset effici, id fraude dolisq́ue perficiendum.*

Vafre

92 *Rursus alijs illi uitio uertentibus, quòd fœdera quæ cum iureiurando fecisset in Mileto uiolasset, ait, Pueros talis esse fallendos, uiros iureiurando: quasi hoc ipsum esset uiro dignum, periurio fallere.*

Perfidiose

93 *Cum Athenienses non uirtute sed insidijs uicisset iuxta flumen cui nomē Aegis, eisq; fame pressis urbem in fidem suā accepisset, scripsit Ephoris, Captæ sunt Athenæ: perinde quasi ui rem gessisset, gloriam aucupans mendacio.*

Gloriose

94 *Cum Argiui de ditionis finibus ambigerent cum Lacedæmonijs, asseuerarētq; se iustiorem habere causam, Lysander stricto ense, Qui hoc, inquit, superior est, is optime de finibus disputat. Ab æquo & bono uir insolens ad uim prouocauit.*

Violente

95 *Ad Bœotos ancipites, nec huic nec illi parti addictos, quum per illorum confinia faceret iter, legatos misit*

misit, qui percontarentur, utrũ rectis an inflexis ha-stis per illorum agros proficisci deberet: significans siue amici essent Bœotij siue inimici, nihilo minus se cœpto itinere perrecturum, nisi quòd per hostium agros iturus esset erectis hastis, ad propulsandum si quis obsisteret: per amicorum inuersis, ueluti nemini nociturus. Hoc dictum nonnihil resipit indolis Laconicæ, qui nec inimicis supplex esse uellet, nec amicis grauis.

Megarensi cuidam in publico conuentu liberius aduersus ipsum loquenti, Tua uerba, inquit, amice opus habent ciuitate: significãs in ciuili consessu cuiq; liberũ esse quæ uidentur dicere, in bello non esse eandem libertatem. 96 Libertas in dicendo

Cum ad Corinthiorum qui defecerant muros per uenisset, uidens Lacedæmonios cõtantes aggredi, ac forte accidisset, ut lepus cõspiceretur excitatus transilire fossam, Non pudet, inquit, ò Spartani huiusmodi formidare hostes, quorũ mœnibus ob ipsorũ ignauiam lepores indormiunt? Casum fortuitum solertia ducis torsit ad animum addendum militibus. 97 Habetur ante simile pa. 58 apoph. 44. Solerter

Eidem in Samothrace oraculum consulenti sacerdos iussit, ut quod in uita maxime sceleratum commisisset, diceret, Ille sacerdotem rogauit, Vtrum hoc tuo an deorum iussu facere oporteret? quum sacerdos respondisset, deorũ iussu, Tu igitur hinc discede, ac dijs dicam si percõtentur. Hic cuiq; liberũ est, utrum 98 simile dictum est pa. 52. apoph. 23.

malit laudare animũ ab omni superstitione liberum, an prudentiam, qui senserit sacrifici fucum hoc agentis, ut ex cõscientia criminis haberet illũ obnoxium. Mos erat Lacedæmonijs, nihil aggredi nouæ rei, nisi consultis oraculis: at Lysander quum nulla religione teneretur, nihilosecius hinc quoq; solitus est suis uitijs honesti speciem petere, tametsi parum successit.

99 *Praemia uirtutis* Interroganti Persæ, quam remp. maxime probaret, Eam, inquit, in qua fortibus uiris ac meticulosis congrua utrisq; redduntur. *Sensit uirtutem inuitari præmijs, ignauos excitari ignominia. Nimirum hoc est quod apud Homerũ stomachatur Achilles, idem honoris haberi ignauis ac fortibus. Ea sententia non solum habet locum in rep. uerum etiam in priuatis familijs. Sunt enim hæc duo præcipua ad conseruandam cuiuslibet gregis disciplinam. Honos enim non solum alit artes, ut habet prouerbium, uerum etiam uirtutem. Nec tam refert monarchia sit an aristocratia, an democratia, an aliqua reip. forma ex his temperata, quàm ut in quacunq; gubernatione discrimẽ habeatur publicum inter uiros utiles reip. & suo uiuentes abdomini.*

100 *Laus ab hominibus* Cuidam apud Lysandrum iactanti, quòd ipsum & laudibus ueheret, & aduersus obtrectantes tueretur, Duo, inquit, mihi sunt boues ruri, tacẽtibus ambobus, tamen certo noui uter sit ignauus, uter ad laborem strennuus. *Sensit ueram uirtutem non egere*

laudibus

laudibus humanis, quum ipsa secum ducat suam laudem ac decus. Cæterũ qui nihil gerunt præclari, his opus est præconibus.

Ad quendam à quo conuicijs impetebatur, Dic, inquit, aßidue ò amicule, dic dic, nihil omittas, si qua tuum animum malis, quibus uideris plenus, ualeas exonerare. Ingentis animi argumentum, ne ira quidem dignum arbitrari maledicum, quum in promptu esset ultio. 1 Moderate

Aliquanto pòst defuncto iam Lysandro, quum de societate belli nata esset cõtrouersia. Agesilaus adijt Lysandri domum inquisiturus super hac re literas, quas Lysander apud se detinuerat. Reperit autem præterea librum Lysandro conscriptum de nouando reip. statu, quòd oportet regnum ab Eurytiontidis & Agide ablatum (Nam ex his tantum familijs fas erat creare reges) in cõmune ponere, ac regem eligi ex optimis: quo uidelicet hoc honoris decerneretur non his qui genus duxissent ab Hercule, sed ijs qui tales essent uirtute qualis fuisset Hercules: quandoquidem uirtute non generis commendatione & ille ad diuinos honores subuectus est. Hanc orationem Agesilaus nitebatur apud ciues euulgare, cupiens per eam ostendere, qualis ciuis clanculum fuisset Lysander, non sine calumnia eorum qui Lysandro fauerant. Sed ferunt Cratidem, qui tum inter Ephoros primas tenebat, ueritum ne lecta oratio persuaderet, 2 Hoc ante habetur in Agesilao, licet aliter narratum pa. 24. ap. 51

reuocaſſe ab eo conſilio Ageſilaũ ac dixiſſe, non ſolum non eſſe refodiendum Lyſandrum, ſed ipſam potius orationẽ cum illo defodiendã, quòd Callide & ad perſuadendum accommodate compoſita uideretur. Hoc factum declarat Lyſandri peruerſam ambitionem, qui nihil intentatum reliquerit ad regnũ adipiſcendũ: ſed idem arguit Ageſilai moderationẽ, qui priuatam ſimultatem poſthabuit utilitati reip.

5 Cæterum qui filiarum illius nuptias prius ambierant, mox poſt obitum eius, quòd repertus eſſet pauper, eas recuſabãt, iis Ephori dixere mulctã, eo quòd quem diuitem eſſe credentes coluerant, eundem iuſtũm ac probum ex paupertate agnitum contemnerent. Hoc ut apophthegma non eſt, ita ſulubre eſt exemplum ſeueritatis, quòd admoneat in conciliandis matrimoniis magis ſpectandam uirtutem quàm cenſum: eoſq; perfidos & inconſtantes eſſe amicos, qui amicitiã cõmodo metiuntur, cuius ſpe adempta protinus recedunt ab amicitia. Quin & illud nos admonet, honeſtius eſſe fama quàm pecunia diteſcere.

Seuere

NAMERTES

4 Namertes quum legatione fungens à quodã eius gentis ad quam erat miſſus, beatus prædicaretur, eo quòd multos haberet amicos, interrogauit quomodo qui multos haberet amicos, periculũ faceret an amicũ haberet ſyncerũ ac probum. Id quũ alter faſſus ſe neſcire, cuperet diſcere, Per aduerſam, inqt, fortunã.

Videtur ad iectum

Amici exploratio

Nicander

NICANDER

Nicander cuidam dicenti, quòd Argiui male de i/ 5
pso loquerentur, Num igitur, inquit, dant pœnas qui
de bonis loquuntur male: significans remp. male mo/
ratam, ubi liceret impune maledicere nihil mali
commeritis.

Idem percontanti quare Lacedæmonij comam ac 6
barbam alerent, Quoniam, inquit, hic ornatus quum Simile pa.109
sit homini omnium pulcherrimus ac proprius, nullo apoph. 84.
constat impendio.

Cum Atheniensis quidam dixisset, nimiū ô Nican 7
der amplectimini ocium, Verū, inquit, prædicas, sed
non quemadmodum uos, quocunq; modo nobis para
re studemus. Sensit ociū honestis rationibus partum
nō esse reprehendendū: sed eos uituperio dignos, qui
per fas nefasq; sectarentur ocium. Ocium autē Athe/
niensis dixit, non exercere sordidas artes.

ZEVXIDAMVS

Zeuxidamus cuidam percontanti quam ob cau/ 8
sam Lacedæmonij leges de fortitudiue citra scriptū
seruarent, ac non potius descriptas traderent iuueni
bus legendas, Quoniam, inquit, assuefaciendi sunt, ut
præclaris gestis potius quàm scriptis intendant. Iner
tiæ genus est de fortitudine philosophorum more di-
sputare, sed protinus factis exercēda uirtus, quæ pau
cis dogmatibus tradi potest.

Aetolo quodā dicente, quòd qui studerent probi/ 9

tatem cum fortitudine coniungere, ijs bellum esset potius pace, Non per deos, inquit, sed his mors uita potior esse debet. Correxit Lacon dictum Aetoli. *Non enim optandū bellum, sed nec in bello nec in pace libertatem tueri licet, nisi mortis terrorem abieceris.*

PANTHOIDAS

10 Panthoidas legatus missus in Asiam, ostendentibus ipsi murum probe munitum, Per deos, inquit, ô hospes, bellum conclaue mulierum.

Ante pa.42. a.29.ac p.76 ap.97.

11 Idem quū in academia philosophos audisset multa de uirtute disserentes, interrogatus cuiusmodi uideretur eiusmodi sermones, Quid aliud, inquit, quàm probi, sed prorsus inutiles uobis, qui illis nō utimini. *Salse tetigit mores Atheniensium, qui uirtutem haberent in labris non in factis.*

Salse

PAVSANIAS

12 Pausanias Cleombroti filius, quum Delij de insula cum Atheniensibus haberent controuersiam, atq; inter cætera dicerent, quòd ex more regionis neque mulieres in insula parerēt, neq; mortui sepelirentur, Quomodo igitur, inqt, hæc insula erit uobis patria, in qua neq; fuit quisquam uestrum, nec futurus est? *Argute notauit ineptam Deliorū consuetudinē, qui suos in patria neq; nasci finerent uiuos, nec humari mortuos: quum ut mulier, ita nec regio mater sit, nisi gignat. Alienum autem sit à materna pietate nolle sepeliri quos genuit.*

Argute

Quum

Quum Athenienſium exules hortarentur illũ ut aduerſus Athenienſes moueret exercitũ, dicerentq́ʒ, quòd quum in Olympijs præconis uoce pronuntiare tur uictor, ſoli Athenienſes ipſum exibilaſſent, Quũ hoc, inquit, fecerint in bene meritum, quid facturos creditis ſi illis male fecero? Inſigne moderationis exemplum, nihil tam atroci commoueri contumelia: at idem ingenij mire ſolertis argumentum, quod adferebatur uelut inſtigaturum Pauſaniæ animũ ad ſuſcipiendum bellum, id in partem diuerſam retorquere. 13 Moderate

Percontanti quur Tyrtæum poëtam Spartæ ciuem feciſſent, Ne quis, inquit, externus nobis dux fuiſſe uideatur. Poëtæ apud Lacedæmonios non erant in precio, nec hoc nomine Tyrtæus meruit apud illos honorẽ, ſed quoniam ſtrennuũ ducẽ in bello præſtiterat, putarunt eam laudem patriæ uindicandam. 14 Argute

Ad quendam imbecilli corpore, tamẽ hortantem ut eũ hoſtibus terra mariq́ʒ experiretur, Vis, inquit, igitur poſitis ueſtibus teipſum oſtendere qualis ſis qui nobis bellandi es autor? Salſe riſit ad id hortantem alios, in quo ipſe nihil opis adferre poſſet. 15 Salſe

Quibusdam in ſpolijs barbarorum demirantibus precioſas ueſtes, Præſtiterat, inquit, ipſos eſſe multi precij, quàm poßidere precioſa. Correxit ſuorũ admirationem, eosq́ʒ ad uerorum bonorum admirationem reuocauit. 16 Sapienter

Poſt uictoriã à Medis apud Plateas reportatam, 17

præcepit suis ut apponerent cœnam Persicam, quam sibi barbari prius apparauerant. Ea quum esset opipera ac sumptuosa, Lurco, inquit, eras ô Persa, qui quum tantas haberes delicias, ad nostram ueneris mazam: id erat panis genus contemptum ac uulgare.

Lepide

Admonuit stultißimum esse, locupletes pugnare cum his quibus non multum est quod eripiatur. Etenim si feliciter cadat Martis alea, exile lucrũ est: sin secus, ingens est damnũ. Dicti uero argutia in hoc est, quòd fastidiose delicatus uidetur, qui inter uarias delitias appetit cibum uilem ac plebeium. Nam id solent interdum diuites, quibus aßidua copia lauticiarum parit nauseam.

PAVSANIAS ALTER

18 Pausanias Plistonactis filius cuidã roganti, quam ob rem apud Spartanos nefas esset ullam priscarum nouare legum, Quoniam, inquit, legibus conuenit autoritas in homines, non hominibus in leges.

Legum autoritas

19 E patria profugus quum Tegeæ laudaret Lacedæmonios, cuidam dicenti, quin igitur mansisti Spartæ, sed fugere maluisti? Quoniam, inquit, nec medici apud sanos, sed apud ægrotos uersari solent. Salsißime conuicium exilij retorsit in Tegeaten, quòd eius gentis corrupti mores egerent Spartana disciplina.

Salse

20 Alteri percontanti quo pacto possent debellari Thraces, Si, inquit, qui uir optimus est, eũ belli ducẽ delegerimus

Dux bonus

delegerimus. Admonens plurimum ad uictoriam momenti esse in imperatore. Quemadmodum in omni negocio magni refert, quales sint quibus gerendæ rei creditur autoritas.

Medicus qui inuisebat Pausaniam dicebat, nihil habes mali, Non enim, inquit, te medico utor. Hoc ipsum quòd nihil habebat mali, adeo non acceptum ferebat medicis, ut eos solos iudicaret prospera esse ualetudine, qui medicis non uterentur. Id ut perpetuo uerum non sit, tamen extra controuersiã est, maximam malorũ partem à medicis proficisci, uel quia sint imperiti, uel quia negligentes, uel quia ambitione quæstúue corrupti. 21 Medicina contempta

Cum ab amico argueretur, quòd de medico quodam male loqueretur, à quo nec ulla re læsus esset, nec eius fecisset periculum, Si fecissem, inquit, periculum, nequaquam uiuerem. 22 Medicorum osor

Medico cuidam dicenti Pausaniæ, ad senectutem peruenisti, Ob id, inquit, quòd te medico nõ sum usus. Medicus existimabat arti suæ deberi, si cui contigisset senecta: at ille credebat uix unquã ad senectutem pertingere, qui medicis utuntur. 23 Medicorum osor

Eum uero medicum censebat optimum, qui non sineret ægrotos extabescere, sed quàmprimum sepeliret. Inhumanior quidem uidetur hæc sententia, sed tamen à Socratis opinione non multum abhorrens, qui uult admodum ualetudinarios nec ulla iam ex parte 24 Medicus optimus quis

utiles reip. æquo animo debere è uita decedere, sic tamen ut nemo sibi uim adferat, sed honestis actionibus immoriatur. Certe non apparet quid magni faciant quũ quatuordecim medici multo tempore immodicis impendijs adnituntur, ut anui iam præmortuæ uitam in unum alterumúe mensem proferant. Quid enim aliud agunt, nisi quòd arte sua mortem reddunt longiorem, quasi hoc cuiquam sano sit optabile, diu mori. At uiri sapientes mortem inopinatam ac breuem iudicarunt optimam.

PAEDARETVS

25 Fortiter Pædaretus cuidam dicenti magnum esse numerũ hostium, Tanto, inquit, plus gloriæ referremus, quoniam plures interficiemus. Quod alter adferebat ad persuadendam ignauiam, ille uertit in calcar fortius agendi. Eodem telo repelli possunt quicunq; difficultatis causatione dehortantur ab honesto.

26 Decorum Idem conspecto quodam qui natura mollis, tamen ob humanitatem laudabatur à ciuibus, dixit, Nec uiros qui mulierum similes sint oportere laudare, nec mulieres quæ uirorum sint similes, nisi si qua mulierem urgeat necessitas. Sensit aliud decere bonum uirum, aliud bonam mulierem: ac pro muliere in uirum trãsfigurata accipit necessitatis excusationem, in uiro degenerante in mulierem, nullam recipit excusationem. Ita non eadem laus decora principi est quæ plebeio, non eadem magistratui quæ priuato.

Quum

Quum in trecentorũ uirorum ordinẽ non eßet ad scriptus, qui honos apud Spartanos primam dignitatem obtinebat, repulsus discesßit hilaris ac ridens: reuocantibus autem Ephoris, quidq; rideret percõtantibus, Gratulor, inquit, huic reipublicæ, quæ trecentos habeat ciues multo me meliores. Quid hoc pectore magis philosophicũ? Nec moleste tulit repulsam, nec questus est de Ephororũ iudicio, sed plus uoluptatis capiebat ex publico reip. bono, q̃ sensurus erat ex honore impetrato. 27 Candor

PLISTARCHVS

28 *Plistarchus Leonidæ filius cuidam interroganti, quam ob causam reges Lacedæmoniorum non à priscis regibus cognomen sortirentur, Quoniã, inquit, illi ducere quàm regnare maluerunt, posteriores illis nequaquam. Primus omnium regum Lacedæmoniorum Agis dictus est, & hoc nomen in aliquot posteriores demanauit. Agis autem dictum est à ducendo, quoniam clementer imperabant, & regum est imperare potius q̃ persuadere. Plistarchus autẽ sonat, plurimis imperantem.* Moderatio

29 *Quũ patronus quidã ridicula loqueretur in causa, Plistarchus interpellans illum dixit, Non tu cauebis amice perpetuo risu digna dicere, ne quemadmodum qui aßiduo palæstricam exercent palæstritæ fiunt, ita tu fias ridiculus? Sensit uir egregius, raris lapsibus dandam esse ueniam: cæterũ quũ error trãsit in ha-* Stultiloquium

in habitum & consuetudinem, fit immediabile. Expedit autem hac Plistarchi interpellatione amicos crebrius peccantes reuocare, ne peccandi colligant usum, & uitium transeat in naturam.

30 *Cuidam referenti ipsum à maledico quodam laudari, Demiror, inquit, si quis illi dixit me mortuum esse. Nam ille de uiuo bene loqui posit nemine. Non delectatus est uir generosus laude, quæ à uiro illaudato proficiscebatur.*

PLISTONAX

31 Plistonax Pausaniæ filius quum rhetor quidam Atticus Lacedæmonios dixisset indoctos, Nos enim, inquit, Græcorum soli nihil à uobis didicimus mali. Lacedæmonij malum existimabant, quicquid non faceret ad efficiendam ciuitatem meliorem.

Habetur et p. 52. apo. 24

POLYDORVS

32 Generose *Polydorus Alcamenis filius, in eũ qui nõ cessabat minitari hostibus, Non intelligis, inquit, te maximam uindictæ partem frustra consumere? Qui statuit inimicum ulcisci, minis nihil aliud efficit nisi ut præmonito inimico sibi minuat lædendi facultatem. Fortium autem uirorũ est, male facere ijs qui malo digni sunt, non maledicere.*

33 Dissimulanter *Cum in Messenẽsium regionem eduxisset copias, roganti cuipiam, num aduersus fratres essent pugnaturi, Non, inquit, sed in eam agrorum partem proficiscimur, quæ nondum sortito diuisa est. Elusit percontatorem*

tatorem, dißimulans consilium suum. Sic hoc quoque exemplum cælãdi propositũ, si quem cupias lædere.

Cum Argiui post illam trecẽtorum pugnam rur- sus essent prælio superati, socij Polydorum adhorta- bãtur, ne eam opportunitatẽ præteriret, sed aggres- sus hostium muros ciuitatem illorũ caperet. Id enim factu fore facillimum, quum interfectis uiris solæ mu- lieres essent reliquæ. His in hunc respondit modũ, Mi hi pari Martis alea rebellãtes deuincere honestũ est. Cæterũ quũ pro agris pugnarim, urbẽ uelle capere nõ arbitror esse iustũ. Siquidẽ huc ueni agros rece- pturus, nõ urbẽ occupaturus. Vir excellẽtis animi ne cũ hostibus quidẽ putauit agendũ secus q̃ postulabat æquitas, quum hominum uulgus sibi in hostem putet licere omnia, in tantum ut si de frigido oppidulo fue rit concertatio, uictor existimet sibi ius esse, regnum uniuersum uicti occupare. Ille etiam turpe sibi iudi- cabat bellare cum his, quibus deerant paria ad bellũ præsidia. Talis enim uictoria nullam habet uirtutis laudem, sed crudelitatis crimen. 34 Modrate

Percontanti quid esset in causa quòd Spartani in bello fortiter sese periculis obijcerent, Quoniam, in- quit, duces reuereri didicerunt potius q̃ timere. Re- uerentia cum amore coniuncta est, metuimus autem illos maxime quos odimus. Rectius autem suo fungi- tur officio, qui ex animo facit, q̃ qui metu mali. 35 Sapienter

POLYCRATIDAS

56 *Polycratidas unus cũ cæteris missus orator ad duces regios, quum ab his interrogaretur, utrum priuatim uenißent an publice mißi, Si impetramus, inquit, publice: sin minus, priuatim.* Vox pij cădoris in patriam index, *Si ceßisset ex sententia legatio, gloriam uolebat reip. cedere: sin minus, ignominiam repulsæ ad patriam non pertinere.*

Patriae studium

SOEBIDAS

57 *Soëbidas cum essent Lacedæmonij in pugna Leuctrica Martis aleam experturi, cuidam dicenti, hic dies declarabit uirum bonum, Præclarus, inquit, dies, qui poßit declarare uirum bonum incolumem: præsagiens in eo prælio plurimos egregios uiros fortiter occubituros, quos ipse patriæ maluißet incolumes.*

Argute

58 *Idem quum esset loco iniquo, præterea nullam habente aquam, obseßus ab hostibus, dicitur ita pactus cum hostibus, ut eis terram bello partam cederent, si milites unà cũ ipso è uicino fonte bibissent. Nam eum fontem hostes obsederant. Icto fœdere cõgregatis ad se suis omnibus pollicitus est se daturum eius regionis imperium ei qui non bibisset. Prrò quum nemo sibi temperaret, sed bibißent omnes, ipse post omnes descendit in fontem: & aqua consperſus, hostibus etiam num præsentibus abijt, ac regionem occupauit, ut qui solus non bibisset. Eodem strategemate & exercitum à sitis periculo liberauit, & hostem elusit, & re*

Callide

& regnũ sibi uindicauit tolerantia. Non erat obstrictus inimicis ex fœdere, quia non omnes cum ipso biberant: nec milites fefellit, quia nemo præter ipsum à potu abstinuit. Quòd si hostes uoluißẽt ad arma currere, iam nactus locum pugnæ cõmodiorem, ac fonte potitus, facile poterat illis eße par.

TELECRUS

Telecrus ipsi nuntianti patrem de eo male loqui, Nisi, inquit, illi dicendum eßet, haudquaquã diceret. Maluit in se trãsferre culpam, q̃ committere ut pater quicquam temere loqui uideretur. Habes & pietatis simul & modestiæ exemplum. 39 Pie in patrem

Iam fratri suo querenti quòd ciues erga se non perinde afficerẽtur atq; erga illum, sed inhumanius tractarent, quòd nondum ab illis esset creatus Ephorus, Tu, inquit, iniuriam ferre nescis, ego scio: significans ei qui uelit uti fauentibus ciuibus, ad multas iniurias esse conniuendum. 40 Comiter

Percontanti quare mos esset apud Spartanos, ut iuuenes aßurgant senioribus, Vt, inquit, assueti honorem habere nulla propinquitate iunctis, magis honorent parentes. Optima ratio cõsuefaciendi ad debitũ officium, si ultra q̃ debetur doceamus præstandũ. Veluti si quis asuescat cum uxore uerecunde casteq; cõuiuere, multo minus improbus erit apud alienas. 41 Grauiter

Percõtanti quantũ poßideret facultatũ, Nõ plus, inquit, q̃ sat est. Diuitias nõ cupiditate sed usu metiebatur 42

Che-

CHARILLVS SIVE CHARILAVS

45 *Charillus interroganti quam ob causam Lycur-*
Loquacitas *gus tam paucas leges tulisset Lacedæmonijs, Quo-*
niam,inquit,pauca loquẽtibus, paucis etiam legibus
est opus. Sensit nimirum pleraque mala ex multilo-
quio nasci. Laconibus autem peculiaris erat breui-
loquentia.

44 *Alteri percõtanti quam ob rem Lacedæmonij uir-*
gines nudas producerent in publicum, uxores uero
tectas, Quoniam,inquit,uirginibus mariti sunt inue-
niendi, uxores uero seruandæ ijs qui eas nacti sunt.
Huc spectabat ea consuetudo, ut nec puellis deessent
mariti,nec contaminarentur matrimonia præter alia-
rum gentium consuetudinem,ubi uirgines uideri ne-
fas est,uxores oculis hominum exponuntur.

45 *Seruo cuidam audacius agenti cum ipso, Ni ira-*
Moderate *tus essem,inquit,occiderem te. Adeo putabat nihil rẽ-*
ctè dici fieriúe ab irato, ut ne in seruum quidem ani-
maduertere uoluerit commotior.

46 *Interroganti quam arbitraretur optimam rem-*
Sapienter *publicam,In qua,inquit,plurimi ciues de uirtute in-*
ter sese decertant citra seditionem. In plerisq; ciuita-
tibus certamẽ est de opibus & honoribus, de uirtute
qui certent penè nulli. Quanquam hoc quoque certa-
men de honesto debet hactenus feruere, ne prorum-
pat in seditionem. Iam enim non est concertatio uir-
tutis

tutis sed ambitionis. Qui uera uirtute præditus est, nihil spectat nisi ut profit reipublicæ. At seditio præsens uenenum est ciuitatis.

Percontanti cuidam quam ob rem omnium deorum statuæ apud Lacedæmonios ponerentur armatæ, Ne, inquit, probra quæ ob ignauiam iaciuntur in homines ad deos referamus, néue iuuenes nisi armati deos cõprecentur. Eo commẽto ciuium animis hanc opinionem infigere studebant, dijs gratam esse fortitudinem, inuisam ignauiam: simulq; iuuẽtutem armis ferendis debere assuescere, quo simul & minus indulgerent delitijs, & utiliores bello euaderent, si ne religionis quidem causa fas esset arma ponere, cuius obtentu ferè solet ocium & luxus in ciuitates irrepere. 47 Ocium

i Liber

LIBER SECVNDVS

Laconum aliquot ἀνωνύμων apophthegmata.

1

AMIORVM legatis prolixiore utentibus oratione dixerunt Spartani, Prima sumus obliti, postrema non intelleximus, qa prima nõ meminimus.

Habetur pag. 84. apo. 16

2 Ad Thebanos item qui de quibusdã pertinacius contradicebant: Oportet, inquiunt, aut minus habere spirituum, aut plus uirium.

Habetur pag. 45. apo. 99

3 Lacon quidam senex interrogatus cur barbam gestaret syluosam ac promissam, Vt, inquit, intuens canos pilos nihil committam illis indignum. Vir bonus undecunq; uenatur stimulos ad uirtutem.

Canicies

4 Alius cuidam laudibus immodicis efferenti bellatores optimos, Apud Troiam, inquit. Significans tales olim fuisse, sed hoc genus hominum iam olim desisse inueniri.

Argute

5 Alius quidam Lacon quum audisset quosdã à cœna cogi ad bibendum, Num, inquit, cogũtur etiam ad edendum? Notauit Græcorum morem in conuiuijs compellentium ad certum cyathorum modum, quum id re uera nihilo absurdius sit, quàm hominem qui non

Bibositas

non esuriat ad certum escarum modum compellere, nisi quòd alterius absurditatem eleuat consuetudo.

Recitato quod scripsit Pindarus, Græciæ fulcimentum esse Athenas, Laeon dixit, ruituram Græciam si tali fultura niteretur. Taxauit Atheniensium mollitiem, quæ poetæ elogio non responderet, aut certæ poetæ uanitatem, qui tali præconio celebrasset indignos. 6 Libere

Quidam conspecta tabula quæ picturam habebat, quomodo Lacedæmonij trucidarentur ab Atheniensibus, dixit: fortes Athenienses. Id Lacon audiens subiecit, In tabula: significans ridiculum esse de pictura gloriari, quòd ea non minus mentiri soleat quàm poetæ. 7 Salse

Ad eum qui maledicta in alios per calumniam ia(c)tata solet facile admittere, Lacon, Desine, inquit, aduersum me præbere aures. Sensit non solum eos uituperio dignos qui calumniarentur alios, uerumetiam qui calumniantibus accommodarent aures. Et iniuriæ genus est, aduersus nihil male meritum audire maledicam linguam. Non enim essent maledici, si nullum inuenirent auscultatorem. Proinde Lacon expostulauit etiam cum illo, qui præbuerat aures de ipso male loquenti. 8 Maledici

Quidam seruo qui dum puniretur dicebat, nō uolens erraui, Non uolens igitur, inquit, pœnas dato. Vulgaris quidem, sed frigida excusatio est, insciens 9 Argute

feci: uigilandum erat ne quid cõmitteret imprudens.

10 Seuere Alius quum in peregrinatione uidisset homines in sellis curulibus sedentes, Absit, inquit, ut in talibus sedeam sellis, unde non liceat assurgere seniori. In his enim sedebant delicati porrectis cruribus, ac cœlum imminens capiti prohibeat exurgere. Apud Lacedæmonios uero scelus erat, iuuenem non assurrexisse seni.

11 Licentia Chij quondam Spartæ peregrinantes à cœna uomuerant in Ephororum curia, dein etiam in sedes, in quibus sedere solent Ephori, uentris onus deiecerãt. Ac primum quidem acris inquisitio facta est, quinam hoc designassent, ne forte ciues essent. Vt uero compertum est fuisse Chios, edixerunt, se Chijs permittere ut agant intemperantius. Excellentium uirorum est negligere contumeliam, quæ à palàm improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpe est.

12 Lepide Alius quidam Lacon quum duas amygdalas duras duplo uendi conspiceret, Sunt ne hic, inquit, rari lapides? Quasi nihil interesset inter silicem & duram amygdalam. Adeo Lacon delitiarum erat rudis, ut nesciret sub gemino cortice latere nucleum. Et apparet hoc genus arboris non quibuslibet regionibus fuisse notum, quando Plinius dubitat an ætate Catonis fuerit in Italia.

13 Alius quum in luscinia plumis reuulsis minimum repe-

reperiſſet carnium, Vox, inquit, tu es, præterea nihil. Loquacitas
In eos dici poteſt, qui præter garrulam linguam ac magnifica uerba nihil habent.

14 Alius quidam quum uideret Diogenem cognomento canem in uehementi frigore ſtatuam æream amplectentem, rogauit num algeret: illo negante, Quid igitur, inquit Lacon, magni facis? Philoſophus Argute gloriæ mancipium hoc ipſum exiſtimabat magnificum, quòd ſic haberet corpus ad omnes iniurias duratũ, ut in rigore frigidæ ſtatuæ cõplexũ ferre poſſet abſq; dolore. Id Laconi nihilo pulchrius uidebatur, q̃ ſi quis in æſtate ſimile quippiam amplecteretur nullo ſuo incommodo.

15 Quidam Metapontinus Laconi obijcienti ignauiam, Atqui, inquit, non parum alienæ regionis poßidemus. Argute Ergo, inquit Lacon, non ſolum ignaui eſtis, uerumetiã iniuſti. Significans non poſſe fieri, ut quis meticuloſus & imbellis multum teneat alienæ ditionis, niſi fraude partum.

16 Hoſpes quidam apud Lacedæmonios, quum ipſi ſtanti interim altero pede, crepida in alterum indueretur, dixit cuidam, Non arbitror te Lacon tantum temporis uni pedi poſſe inſiſtere, quantum ego poſſum. Lacedæmonius excipiens, Fateor, inquit, attamẽ Ridicule nullus eſt anſerum qui iſtuc nõ poßit. Iure deriſit hominem, qui longo uſu didiciſſet artem quæ nihil utilitatis adfert reip. Huiuſmodi ſunt artes præſtigiato-

rum,funambulorum & similium.

17 Cuidam iactanti de arte rhetorica,At per gemi/

Grauiter nos,inquit Lacon,ars nisi uerū attigerit, nec est,nec unquam erit. Notauit rhetores qui se profitentur ue risimilia dicere licet uera non sint.

18 Argiuo quodam dicente,multa Spartanorum se/

Argute pulchra apud nos sunt,Lacon excipiens,At qui Argi uorum apud nos nullum est sepulchrum: innuēs quòd Spartani semp inuasissent Argos, Argiui uero Spar tanos nunquam.Solerter Lacon quod ille dixerat in gentis suæ laudem,retorsit in ignominiam.

19 Lacon in bello captus cū sub hasta ueniret, ac præ co diceret,Laconem uēdo,obturauit illi os,Captiuū, inquit,prædica te uendere. Suam conditionem æquo animo tulit,patriæ ignominiam ferre nō potuit in au ctione traducendæ.

20 Ex his militibus qui sub Lysimacho stipendiū fa ciebant, quidā quū ab eo rogaretur, num esset quis/ piam ex Helotū, id est,seruorum Laconicorū nume/ ro,Tu ne, inquit,existimas Laconē ad te uenturū, ut abs te ferat quatuor obolos?Maluit se fateri seruum, q̄ hoc probri admittere in nomen Lacedæmonicum.

21 Quum Thebani deuictis apud Leuctra Lacedæ/ monijs ad ipsum uenissent Eurotam, & quidam glo riabundus dixisset, ubi nunc Lacones? Sparta/

Generose nus quidam ab illis captus, Non adsunt, inquit,alio/ qui uos huc non uenissetis. Ne uictus quidem & captiuus

captiuus potuit obliuisci indolis Laconicæ, nec tulit uictoris iactantiam.

Atheniensibus quũ tradita ciuitate postularent ut Samum tantũ ipsis relinquerent, ita responderunt Lacones, Hoc tempore quo uestri nõ estis, alios habere postulatis: unde natum est prouerbium, Qui semetipsum non habet, Samum petit. 22 Argute

Quũ Lacones ciuitatem quandã armis cepissent, Ephori dixerunt, Perijt iuuentutis luctamen. Non enim posthac habebunt aduersarios. Gaudebant quidem de uictoria, sed iuuenibus exercẽdæ uirtutis materiam ereptam dolebant. 23 Habetur ante pa.87.ap.26

Quũ Lacedæmoniorum rex polliceretur se fundi tus euersurum alteram quandam ciuitatem, quæ sæpenumero Lacedæmonijs exhibuerat negocium, non permiserunt Ephori dicentes, Nequaquam abolebis neq; subuertes iuuenum cotem. Vrbem infestam appellabant cotem iuuentutis, quòd per eam iuuentus acueretur ad bellandi peritiam. 24 Generose

Lacedæmonij nõ præficiebãt pædotribas qui pueros ad luctam exercerent, ut uirtutis esset certamen non artis. Vnde & Lysander interrogatus, quo pacto à Charonte uictus esset, respondit, uario artificio. Non existimabat ea gens in quauis re speciosam esse uictoriam, quæ callidis consilijs contigisset, potiusq̃ animi corporisq; robore. Ars aũt omnis ut à naturali simplicitate recedit, ita dolo affinis est. 25

26 Philippo quum peruenisset in agros Lacedæmoniorum, scripsißetq; utrum uellent ipsum uenire ho-
Libere stem an amicum, responderunt, Neutrum. Vnico uerbo absoluerunt sententiam, quod erat Laconum, ac simpliciter negantes regi transitum, quod erat uirorum fortium.

27 Lacones legatum quem ad Antigonum Demetrij
Factum filium miserant, quoniam acceperant quòd Antigonum appellasset regem, mulctarunt, quamuis in annonæ penuria medimnũ frumenti in singulos ab ipso reportaret. Tantus erat apud illos legum rigor, ut nec tanto beneficio subleuata inopia ab illis ueniam impetraret, ut unius uoculæ gratiam facerent prospere legatione perfuncto.

28 Cum improbus quidam sententiam dixisset opti
Factum mam, ipsam quidem sententiam approbarunt, sed eo qui dixerat amoto, alteri cuidam inculpatis moribus eandem sentẽtiam tribuerunt. Adeo in rep. nihil honoris habendum putarunt his qui flagitiose uiuerent: autorem mutarunt, ne esset dedecori reipublicæ, consilium non reiecerunt, ne ob priuatam ignominiam publicam utilitatem neglexiße uiderentur. Meminit huius & A. Gellius.

29 Cum duo fratres inter se dißidium haberent, La-
Factum cedæmonij mulctã dixere patri, quòd filiorũ discor-
Pater pro filio punitus diam dißimulaßet. Iuuenibus ignoscendum putarũt, sed quicquid illi per calorẽ ætatis peccassent, parenti impu-

imputabant, cuius autoritas prouidere debuerat, ne quid inter filios oriretur simultatis

Cantori apud Spartanos peregrināti dixere mulctam, quòd citharā digitis pulsaret non ebore. Adeo non patiebantur innouari publico usu recepta. Hoc studio cuidam alteri ex nouem chordis duas incidit Lacedæmonius ille. 30 Factum seuere

Duo pueri inter se pugnabant, quorum unus alteri letale uulnus inflixit. Puerorū autē sodales quum saucius ille moriturus esset, polliciti sunt illi uindictā, seq; uulneris autorem interfecturos. At ille, Nequaquā, inquit, per deos. Nō enim æquū est, quādoquidē & ipse hoc facturus eram si anteuertissem, siq; strenuus fuissem. Indolem uere Laconicam, qui uictus ac moriens iusto tamē uictori fauebat, quòd uirtute non dolo superasset aduersariū. Quid talibus ingenijs felicius, si à teneris ad ueram uirtutem fuissent instituta, potiusquàm ad militarem duriciem? 31 Generose

Alter quidā puer eo tempore quo mos erat apud Spartanos, ut pueris ingenuis phas esset, quod quisq; posset suffurari, sed hactenus ut deprehendi turpe esset: quum uiuam uulpeculam quam sodales erant furati, sibi ab eis traditam seruaret, uenissentq; qui eam perdiderant inquirendi gratia, uulpeculam sub ueste abditam tenebat. Cæterum quum efferata bestia latus pueri usq; ad intestina eroderet, dissimulauit tacitus ne proderet furtum. Mox uero quū digressis illis 32 Fortiter

pueri uidissent quod acciderat, obiurgabant illũ dicentes, præstiterat aperire uulpeculã, quàm ad mortem usq; celare, Nequaquam, inquit, imò præstat doloribus immori, quàm hac nota traduci, ut ob mollitiem dicar lucrifeciſſe uitã ignominiosam. Quid absolutius si tam feliciter natis ingenijs acceßiſſet philosophia?

33 *Quum quidã forte obuij Laconibus dixiſſent, fortunati estis ò Lacones: nam modo hinc abiere latrones, Non nos, inquiunt, per Enyalium (sic enim illi Martem uocant) sed illi potius fortunati sunt, qui in nos non inciderint. Adeo gens ea gerebat animos ad omnia impauidos quæ uulgus hominum formidat.* Animose

34 *Lacon quidã interrogatus quid artis sciret, Liber, inquit, eſſe. Ea gens nec disciplinis philosophorũ, nec opificijs exercebatur, tantũ inuictis animis libertatẽ tuebatur, nec hominibus nec uicijs seruire docilis.* Generose

35 *Puer Spartanus captus ab Antigono rege ac sub hasta uenditus, in cæteris omnibus, quæcunq; putabat ab ingenuo decenter fieri poſſe, obsequẽs erat ei qui ipsum fuerat mercatus, cæterum iuſſus adferre matulam, haud sustinuit dicens, non seruiam. At quum instaret herus, puer conscenso tecto dixit, Senties cuiusmodi mercatũ feceris, moxq; sese è sublimi præcipitem dedit ac perijt. Captiuus eſſe poterat seruilia facere nõ poterat, ac semet in libertatẽ morte aſſeruit.* Generose Fortiter

36 *Alter quũ uẽderetur rogatus à licitatore, eris'ne frugi*

frugi si fuero mercatus, Etiam si nō fueris mercatus. Ne fortuna quidem seruilis docere potuit illum serui lia loqui. Qui enim natura probus est, ubiq; & apud omnes probus est.

Alter quidam captiuus quum ue nderetur, ac præ co diceret se mancipiū uendere, Scelesté, inquit, non tu dices captiuum? Non puduit duræ conditionis, sed puduit tituli seruilis. Tantus erat libertatis amor. 57 Smile. ante p. 154. ap. 19.

Lacon quidam in clypeo pro insigni gerens mu scam, eamq; non maiorem uera: quibusdam irridenti bus dicentibusq; quòd id studio fecisset quo lateret, Imò, inquit, ut sim conspicuus. Tam enim prope ac cedo ad hostes, ut ab ipsis insigne cuiusmodi sit uide ri poßit. Salsißime conuicium ignauiæ uertit in argu mentum fortitudinis. 58 Salse

Lacedæmonius alter, quum super cōuiuium esset illata lyra, Nō est, inquit, Laconicū nugari, longe dis sentiens à cæteris Græcis, quibus nullū conuiuiū sua ue uidebatur absq; musica. Id Laconi nugale uideba tur, qui lautius existimabat honestis ac festiuis fabulis condire compotationē quàm inani lyræ strepitu. 59 Seuere

Spartanus interrogatus, num tutum esset ad Spar tam iter, Refert, inquit, qualis eò descendas. Nam leo nes illuc euntes plorant, lepores autem in umbracu lis uenamur: significauit nec ferocibus ac uiolētis esse tutū proficisci Spartā, nec mollibus & effœminatis: quòd hostili animo illuc proficiscentes male accipe rentur 40 Argute

rentur à fortioribus, delicatos homines illic non sinerent lasciuire in tenebris.

41 In luctandi genere quod illi chirapsiam appellant, quum is qui collum alterius urgebat frustra praeterq; legem palaestrae pulsaret undiq; & in terrã detraheret, posteaquàm corporis uiribus destitueretur qui inhaerenti cedere cogebatur, brachium urgentis momordit: cũq; alter diceret, mordes ò Lacon foeminarum more, Non, inquit, sed more leonum. Vt solerter obiectam ignauiam detorsit in laudem fortitudinis. Nullum enim probrum apud illos detestabilius quàm muliebris imbecillitatis. Iure autẽ se morsu liberauit, q praeter ius certaminis urgebatur à uicto.

Argute

42 Claudus ad bellum proficiscens quum ab alijs rideretur, Non opus est fugientibus, inquit, sed qui subsistant, locumq; in acie tueantur.

Simile ante p. 51. a. 22.

43 Alius sagitta percussus cum animam ageret dicebat, Nõ me mouet quòd morior, sed partim quòd ab imbelli sagittario ac mulierculae simili, partim quòd nullo facinore aedito morior. Victis solet esse solatio, uirtute praestantis uiri dextra cadere. Lacedaemonij uero quoniam ensibus pugnare solent cominus, non putabant esse uirtutis procul missa sagitta quẽpiam interficere, quod idẽ possunt & foeminae. Tum aequiore animo decedunt è uita, qui recte factorum post se relinquunt memoriam.

Generose

44 Quidam ingressus diuersoriũ cauponi dedit obsonium

sonium ut appareret: quum ille posceret caseũ & oleum, Quid, inquit Lacon, si caseum haberem iam non egerem obsonio. Caupo caseum & oleum petebat ad condiendum piscem, at Lacon id uidens cui sufficiebat uictus simplicitas, superuacuũ existimabat, cibũ cibo miscere, quũ alter per se satis esse posset. Quantum absunt ab huius Laconis animo, qui centum rerum species in unum miscent discum? Frugalitas

Cuidam Lampen Aeginetam efferenti ac felicem prædicanti, quòd prædiues uidebatur, multorũ nauigiorũ dominus, Lacon, Nihil, inqt, moror felicitatem de funibus pendentem. *Quum omnes diuitiæ sunt in manu fortunæ, tum eæ præcipue quas negociatores commisere nauibus: ruptis funibus sequitur naufragium, & hinc mercium omnium interitus. Vnde philosophus quidam interrogatus, utrũ putaret maiorem esse numerum uiuorum an mortuorum, uicißim rogauit utro loco haberet nauigantes, quòd hi uersantes in summo uitæ discrimine uix essent habendi pro uiuis.* 45 Argute

Quidam Laconi dixit, Mentiris. ille contrà, Nimirũ, inqt, liberi sumus, alij uero nisi uera dixerint uapulant. *Nihil commotus est Lacedæmonius, sed atrox conuicium elusit ioco, obiter taxans maledicum quòd ipse non esset Lacedæmonius, atq; ob id nec liber. Porrò serui si quid fallant mendacio, loris emendantur.* 46 Argute

Alius

47 *Alius quum uellet cadauer statuere rectum, nec id posset efficere, quum nihil non fecisset, Per Iouem, inquit, aliquid intus sit oportet. Suspicatus est Lacon aut animam aut geniũ malũ latere in cadauere. Solent enim cadauera in rogo erecta poni.*

48 *Tynnichus Thrasybuli filij mortẽ perquàm forti animo tulit, in hunc hoc factum est epigramma,*

Exanimis Pitanen clypeo Thrasybule redisti

Fortiter *Septem ex Argiuis uulnera saeua gerens,*

Aduersa ostendis tamen omnia, sanguinolenta

Membra rogo imponens Tynnichus haec senior,

Plorentur timidi, mi infletus humabere fili,

Qui & patre hoc uere dignus es & patria.

49 *Quũ Alcibiadi Atheniensi balneator plurimum administraret aquae, Lacon id uidens, Quid hoc rei*

Salse *est, inquit? plus aquae infundit, quasi non puro, sed uehementer sordido. Hoc scommate notauit Alcibiadis uitam multa infamia contaminatam.*

50 *Philippo regi Macedonũ quaedam per literas imperanti rescripserunt Lacedaemonij, De quibus nobis scripsisti, nõ. Ad prolixã regis epistolã unica syllaba responderunt, οὐκ, quã grandibus literis pinxerant, ut expleret iustum epistolae spatiũ, simul & gentilis breuiloquentiae memores, & solitae fortitudinis.*

Non est in Graeco no stro, sed in Philelpho

51 *Rursum quum Philippus in agros Lacedaemoniorum duxisset exercitum, resq; in eo esset statu, ut probabile esset eos ad unum omnes interituros, rex*

dixit

dixit cuidam Spartiatæ, Quid nunc facietis Lacedæmonij? At ille, Quid, inquit, aliud, nisi quòd fortiter moriemur, quando nos soli Græcorũ liberi esse, non alijs parere didicimus. Nemo seruire cogitur qui mori paratus est. Quàm dulce bonum est libertas quæ morte emitur, quàm misera res seruitus cui mors anteponitur? Quid igitur mentis dicemus his esse, qui se spõte dedũt in eã seruitutẽ, unde nec dato peculio possunt redimi, nec gratuita manumissione liberari? Fortiter

Post Agin bello superatum Antipatro postulanti obsides pueros quinquaginta, Eteocles qui tum Ephorum agebat respondit, Se pueros nõ daturum, ne si licenter uixissent, fierent indociles patriæ disciplinæ, itaq; ne ciues quidem essent: cæterum senes ac mulieres se duplo numero daturum. Verum Antipatro dira minitãti ni acciperet postulata, populus una uoce respondit, Si imperas acerbiora morte, facilius moriemur. Hunc animum in uno altero ue ciuium reperire, fortasse nõ ita magni miraculi esse uideatur, in uniuerso populo tantum esse consensum, prodigio sum est. Hoc exemplo simul admonemur, quanta solicitudo debeatur ætati teneræ ad probitatem educandæ, quando licenter educatos iuuenes illi non putarunt habẽdos pro ciuibus, perinde quasi mater abdicet filium ex se natum, nisi probitate morum maioribus suis respondeat. 52 Hoc non est ἀσλέϖων τοῦ Libere

Senex in Olympijs cupidus erat spectãdi certaminis quod 53

nis quod agebatur, sed quum nulla uacaret sedes, ad uaria loca sese confrens, ludibrio erat ac scommatis petebatur, quòd nullus eum exciperet: ut uero perue nit ad Lacedæmonios, non solum pueri omnes assur/ rexerunt, uerũ etiam uiri multi cesserunt illi locum. Id factũ quum cæteri Græci quotquot aderant plau/ su comprobassent, patriumq; morem supra modum collaudassent, Senex

Concutiens canasq; genas & tempora cana,

salse *Ac fusis lachrymis, Heu miseriam, inquit, ut omnes Græci norunt quid sit honestum, sed eo soli utuntur Lacedæmonij.*

54 *Sunt qui narrent hoc idẽ accidisse Athenis. Quũ enim agerentur Panathenæa, Attici senem ludibrio habuerunt, inuitantes tanquam admissuri, cæterũ ubi uenisset non admittentes. Verum iam perambulatis ferè omnibus tandem ad Lacedæmonios spectatores quum uenißet, omnes è sedilibus aßurgentes locũ illi ceßerũt. Eo facto delectatus populus, plausu multaq; gestuum significatione cõprobauit. Inter hæc è Spar tanis quidam dixit, Per geminos, norunt Athenien/ ses quæ sint honesta, at non ea faciunt. Apud Atheni enses maxime florebat philosophia, quæ docet, quid turpe, quid honestum: Spartani non recipiebant eius modi disciplinas, sed ex institutione maiorum uirtu/ tem factis ac moribus præstabant. Ita factum est ut apud Athenienses eßent uerba philosophiæ, apud La*

cones

tiones ipsa res. Admonet apophthegma, turpißimum esse scire quid deceat, & tamen diuersa sequi.

55 Argutè
Mendicus quidam petijt aliquid à Lacone: at ille, Si quid, inquit, dedero magis es futurus mẽdicus. *Verum istius probrosæ uitæ tuæ fuit autor qui tibi primus dedit, teque fecit inertem.* Apud Lacedæmonios probro dabatur mendicitas, quòd & ocium odissent, & minimo essent contenti. *Benignitas autem in mendicos speciem habet magnæ uirtutis, sed ea piorum hominum bonitas alit plurimorum malorum luxuriosam ignauiam.*

56
Lacedæmonius uidens quendam dijs corrogantem, Nihil, inquit, moror deos qui me sint pauperiores. *Hinc liquet, uetus esse sub obtẽtu religionis exercere mendicitatem, quum plerunq; tali collecta titulo non impendantur diuis, qui nullius rei sunt egeni, sed improborum luxui ac libidini.*

57 Moderatè
Alius quidam quum adulterum apud deformem uxorem deprehendißet, Miser, inquit, quæ tibi fuit necessitas? *Primum hic æditum est nobis moderationis exemplum. Quis sibi temperet in adulterum deprehensum? Hic potius uidetur misertus hominis, qui graui quapiam necessitate uideretur huc compulsus, ut cum deformi rem haberet. Neq; enim uerisimile erat adulterum uoluptatis gratia sese in hoc discrimen coniecisse.*

58
Alius quum audiret rhetorẽ magnos sermonis cir-

k cuitus

Loquacitas *cuitus connectentem, Per geminos, inquit, fortis sanè homo, qui quum nullum habeat argumentum, tamen egregie uoluit linguam. Lacedæmonijs nulla placebat oratio nisi breuis & uera, & ad rem seriã pertinens. Proinde ridiculum existimabat, quòd orator in ficto themate tantam uerborum copiam profunderet.*

59 *Quidam profectus in Lacedæmonem, quum uidisset honorem quem iuniores præstant senioribus, In sola, inquit, Sparta expedit senescere. Paupertas onus est & miserum, & graue, ut ait Comicus: sed in hac molestiarum maxima pars est, quòd homines facit etiã ridiculos, ut ait Satyricus. Sic inter incommoda quæ fert ætas ingrauescens, non minima pars est, quòd senes ferè contemptui sunt ac ludibrio. Proinde Sparta uisa est multis honestißimum uirtutis domicilium.*

Senectus honorata

60 *Lacedæmonius percontanti quid ipsi uideretur Tyrteus poeta, Bonus, inquit, ad deprauandos iuuenum animos. Quemadmodum Plato iudicabat Homeri poesim inutilem esse reip. qualem instituti uolebat, ita Lacedæmonij nõ recipiebant poetas qui blanda scriberent potius q̃ salubria.*

Ars inutilis

61 *Cuidam qui laborans ab oculis exierat in bellum, quum nonnulli dicerent, quò uadis ad istum affectus modum, aut quid facturus? Vt nihil, inquit, aliud, certe hostis gladium hebetato. Hoc dictum salsius ne sit an for/*

Fortiter

an fortius, nondum statui.

Buris & Spartis Lacedæmonij sponte profecti 62
sunt ad Xerxem regem Persarũ, daturi pœnas quas Lacedæmonij iuxta oraculum pendere debebant, eo quòd oratores à Persa missos occidissent. Hi quum uenissent ad Xerxen, iusserunt ut ipsos quocunq; modo uideretur interficeret pro Lacedæmonijs. Cumq; rex admiratus & pietatem in patriam & animorum fortitudinẽ, liberasset illos à pœna, peteretq; ut apud se manerent, Qui possumus, inquiunt, hic uiuere relicta patria patrijsq; legibus ac uiris, quorum gratia tantum iter susceperimus morituri? Cæterum quum † Indarnus exercitus regij dux, rogans instaret, diceretq; fore, ut in pari honore haberentur cum his qui inter regis amicos primas tenebant, hunc in modum responderunt, Videre nobis ignorare quàm ingens bonum sit libertas, quam nemo sanus uel cum Persarum regno commutaret. In eodem facto nobis propositum est exemplum pietatis erga patriam, & constanter adamatæ libertatis, & animi mortis terrore uacui. Cæterum Herodotus libro septimo hos duos appellat σπερθίην καὶ βοῦλιν, id est, Sperthien & Bulin.

Pietas in patriam

† Alias Hydarnes

Laconem hospes quem pridie declinauerat, postridie stragulis commodato sumptis splendide excepit: at ille stragulis conculcatis dixit, Propter has heri ne storijs quidem indormire licuit. Lepide risit illo- 63

Lepide

rum morem, qui quum sint tenues, tamen affectant uideri diuites corrogata aut cōducta supellectile, quod maxime solent in excipiendis hospitibus, in nuptijs, aut alioqui solennibus epulis. Porrò quum ineptum sit ostentare tuas diuitias, quāto magis ridiculum est ostentare supellectilem alienam, interdum ab usurarijs sumptam? At Lacedæmonij non solum oratores regum, uerum ipsos etiam reges ad sua phiditia inuitabant, eam frugalitatem sibi magno etiam honori futuram existimantes.

64 *Alius quidam quum uenisset Athenas, uidissetq́; illic præcones qui muriam promitterent, qui obsonium, qui publicanos & lenones, aliasq́; parum honestas functiones profiterentur, neque quicquam sibi turpe ducerent: ubi reuersus est in patriam, ciuibus percontantibus quomodo se res haberent Athenis,* Licentia *Omnia, inquit, honesta: per ironiam innuens, Athenis omnia haberi honesta, turpe nihil. Argutia dicti est in ambiguo sermonis.*

65 *Alter interrogatus de re quapiam, respondit, Non. Verum ubi percontator dixißet illum mentiri, Non uides igitur, inquit Lacon, te stultum esse, qui scisciteris de his quæ noueris? Salse taxauit in illo uitium garrulitatis, qui de nihilo quæsierit fabulandi materiam.*

66 *Venerunt aliquādo Lacedæmonij ad Lygdamin tyrannū legatione fungentes: sed quū ille uarijs cau-*

satio-

sationibus frequenter distulisset colloquendi copiam, tandem post omnes excusationes dictum est, illum parum firma esse ualetudine, sed languere nonnihil. Legati responderunt, Per Iouem non uenimus huc cum illo luctaturi, sed colloquuturi. Belle taxarunt barbari regis fastum ac delitias, qui quamuis friuola de causa res serias omitteret.

Quidam sacris initiaturus Laconem, rogauit qd sibi consciret maxime impie factum per omnem uitam. At ille hoc, inquit, dij sciunt. Quum initiator magis urgeret, diceretq́;, omnino proferas necesse est, Laconuicißim rogauit, Vtrum, inquiens, oportet me tibi dicere an deo: quum ille respõdisset deo, Tu ergo, inquit, hinc secede, ut illi dicam. 67

Habetur antea pag. 113 apoph. 98

Alius Lacon quidam noctu præteriens monumentum, quum sibi uisus esset uidere spectrum, accurrit lancea traiecturus, & in hoc nitens, Quò me fugis, inquit, anima bis moritura? O mentem uere liberam omni formidine, quæ nec laruarum ac lemurum occursu terreri potuerit. 68

Superstitio nulla

Lacon alius quũ uoto se obstrinxißet, quòd se de Leucate præcipitẽ daret, conscendit montẽ, & conspecta altitudine sese auertit. Id quũ illi probri gratia obijceretur, Non putarã, inquit, illi uoto maiore uoto opus eße. Ioco elusit incõstãtiæ formidinisq́; crimen. Etenim qui facinus arduũ concipit animo, prius à dijs optare debet animum facinori parem. 69

Lepide

70 Quidam in acie quum strictum iam ensem in hostem esset infixurus, quoniam interim signum datum est receptui canens, non infixit. Roganti uero cuidam quur hostem quem in potestate habebat non occidisset, Quoniam, inquit, melius est parêre imperatori quàm hostem occidere. Exemplum disciplinæ militaris, à qua immane quantum recesserũt, qui sub belli titulo mera exercent latrocinia. Olim nec licebat ferire hostem nisi tuba dedisset signum: eadem simulatque cecinerat receptui, homicidij crimen erat hostem interemiße.

Belli disciplina

71 Quida Laconi in Olympico certamine superato dixit, Aduersarius tuus ò Lacon te fuit potentior. Imò, inquit, ad deijciendum accommodatior. Quoniam certamen artis erat magis quàm uirtutis, Lacedæmonius non putabat se ob id deteriorem quòd uictus esset. Dicti argutia sita est in ancipiti uoce: nam κρέισσων & meliorem significat & potentiorem, siue superiorem aut præstantiorem. Is uere inferior est, qui honesto uincitur.

Argute

72 Aetoli quondam ingreßi regionem Laconicam abduxerunt quinquaginta seruorum millia: unde Lacon quispiam senior festiuiter dixiße fertur, Magno bono fuerunt hostes Laconicæ, quam tanta turba leuarunt.

73 Mos erat apud Lacedæmonios ut rex hostes aggrederetur, præcedente quopiam gestante coronã, qui

qui in certamine uictor aliquando tulisset coronam. Quũ igitur Lacon quidam in Olympijs magnã pecuniæ uim respuisset, sed multo cum sudore deiecto aduersario coronam tulisset, cuidam dicenti, quid emolumenti tibi adfert uictoria ô Lacon? ille ridens et alacer respondit, Ante regem, inquit, coronatus incedens pugnabo cum hostibus. Generosæ mẽtis est, laudis honore teneri potius ꝗ̃ pecuniæ. Generosę

74 Miles quidam Lacedæmonius quũ prostrato hostis insideret tergo occisurus, rogauit ut se uerteret, & in pectus potius stringeret ensem, rogatus quid ita, Ne amasius, inquit, meus erubescat, si uiderit auersis confossum uulneribus.

75 Lacon quidã ad Rhodium Diagorã, qui in Olympijs & filios, & ex filio filiaq; nepotes uidisset coronari, Morere, inquit, Diagora, non in Olympum ascendens? sentiens tum optimum exire de uita, quum res sunt prosperrimæ. Ita Plutarchus in Vitis. Meminit & Cicero in Tusculanis quæstionibus, libro primo. Lepos est in ambiguo: nam Olympus mons est, in quo singulis lustris peragebantur Olympica certamina, & pro cœlo accipitur.

76 Lacon quidam pædagogus pueri cura suscepta quum interrogaretur, quid esset illum docturus, Efficiam, inquit, ut honestis delectetur, turpibus offendatur. Nihil efficacius ad ueram felicitatem, ꝗ̃ amare

uirtutem propter se, odisse uitium propter se.

77 *Spartanuus quidam interrogatus, quid conferrent utilitatis pueris adhibiti pædagogi, Efficiunt, inquit, ut quæ sunt honesta, eadem pueris fiāt etiam iucunda.*

78 *Agesilaus dicebat, sibi iucundum esse laudari ab his, qui nō uererētur & uituperare si quid displicuisset. Tales enim si quid laudant, iudicio laudant, nō me tu aut adulatione.*

79 *Demonides amissis furto crepidis, precatus est ut eius qui sustulerat pedibus cōuenirent. Visus est bene precari, quū illi magnū precaretur malum, uideli cet pedes distortos, quales habebat Demonides.*

80 *Lacedæmonij eum Smyrnæis egentibus commea tum misissent, atq; illi beneficium uerbis attollerent, Lacedæmonij sermonem interrumpentes, Nil magni est, inquiunt, Hæc enim collegimus unius diei prandio nobis & iumentis detracto. Gratius est beneficiū quod extenuatur ab eo qui cōfert. Nam qui quod lar giuntur exaggerant (qui plerisq; mos est) bonā gra tiæ partem amittunt.*

81 *Lacydes Arcesilai familiaris, Cephisierati crimē læsæ maiestatis deprecanti, unà cum reliquis amicis aderat. At quum accusator annulum exhiberi flagitaret, per quē coargui poterat: isq; e lām in terram demisisset, Lacydes sentiens pede imposito texit. Inficiatus est igitur Cephisierates & absolutus.*

Mox

Mox reo iudicibus, ut mos est, agenti gratias, quidam è iudicũ numero qui uiderat, iussit ut Lacydi quoq; gratias ageret.

Arcesilaus quum arderet podagræ doloribus, eumq; Carneades inuisisset, atq; exiret tristis, Mane, inquit, Carneade, nihil enim illinc huc peruenit, ostensis pedibus & pectore: Sentiens pedes quidẽ dolere, sed animum dolore uacuum esse. 82

PRISCA LACEDAEMONIORVM INSTITVTA

1 *Ad publica cõuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus singulis ostendebat fores dicens, per has nullus egreditur sermo, admonens nihil effutiendum si quid liberius dictum esset in cõuiuio. Hunc morem instituit Lycurgus* Silentium

2 *Quoniã apud Lacedæmonios in summo precio erat ius, quod illi nigrum appellant, adeo ut seniores hoc contenti non desiderarent carnes, sed eas iuuenibus cederent, Dionysius Siciliæ tyrannus dicitur huius gratia coquum emisse Laconicum, eiq; mandasse ut sibi hoc ius appararet, nullis parcens impendijs. Quod ubi rex gustasset, ac displicuisset expuit. Tum coquus, hoc, inquit, ius ò rex sumendum est posteaquàm te Laconũ more exercueris, & in Eurota laueris. Festiuius hoc narratur à M. Tul. Tusc. quæst. Lib. 5. in hoc uarians à Plutarcho, quòd scribit illum* Exercitatio pro condimento

Spartæ in phiditijs cœnauisse, & à cœna negasse sibi nigrũ illud ius quod cœnæ caput erat placuisse: tum qui illud coxerat respondisse, minime mirum si displicuisset, condimenta enim deesse: ac Dionysio rogante quæ tandem illa? Labor, inquit, in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulas condiri.

3 Lacedæmonij posteaquàm moderate biberunt in conuiuijs publicis, discedunt absq; teda: non enim fas est illis ad lumen incedere, nec hac uia, nec illa, quo consuescant in tenebris noctuq; confidenter & intrepide ire. Id interdum in bellis usu uenit ut necesse sit.

Tenebris assuescere

4 Iidem literas quidem discebant ad usum, cæteras uero disciplinas exoticas eijciebant, nec minus homines harum professores quàm ipsos libros. Hæc autem erat illorum eruditio, bene parere magistratibus, patientem esse laborum, & in prælio aut uincere aut mori. Hoc animo fuerunt olim & Romanorum quidam, qui philosophos Græcos urbe pepulere, quòd curiosis disciplinis auerterent iuuentutem ad ocium & ignauiam, redderentq; ad disserendum quidem instructos, ad gerenda uero reip. munia inutiles. Quid illi dixissent, si sophistarum gryphos, si nominaliũ & realium frigidissimas argutias audissent?

Philosophia rusticana

5 Perseuerabant absq; tunicis uestem unicam accipientes, corporibus squalidi, quippe à balneis & unguentis ferè in totum abstinentes. Nemo tales facile

Frugaliter

inuadit

inuadit tum inopes,tum duros: nec malis artibus coe gebantur rem quærere, qui tam paruo cõtenti sunt. Hæc Lacedæmonij qui nec philosophorum dogmata, nec Christum nouerant: & non pudet nos delitiarum nostrarum? Anachoritas uocamus, qui quatuor uestibus contenti sunt.

Iuuenes uero gregatim ac turmatim dormiebant supra stibadas, herbæ genus, quas ipsi sibi congerebant ex arundine apud Eurotã nascente, cuius summa nõ ferro, sed manibus defringebant. Per hyemem uero substernebant sibi, quos uocant lycophones, ac stibadijs commiscebãt, quòd ea materia caloris quiddam habere uideretur. Vbi sunt nunc qui toto corpore plumis anserinis indormientes queruntur ob duriciem sibi dolere latera? 6 Frugaliter

Amare puerorum indolem, qui probo ingenio uidebantur, permissum illis erat, cæterũ abuti illis turpißimum habebatur, quasi corpus adamaretur potius quàm animus. Quòd si quis accusatus esset, quòd parum honestam cum illis habuisset consuetudinem, is per omnem uitam infamis erat, & à publicis honoribus submouebatur. Hoc non solum in pueris, quorum ætati consulens lex permisit grandioribus amare, sed citra turpitudinem, locum habet, uerum etiam in coniugibus: non enim recte amat uxorem, qui corpus amat potius quàm animum. 7 Amor animi

Mos erat ut adolescentes quopiam abituri à senioribus 8

nioribus interrogarentur quò irent, & ad quid: ob/
iurgabatur autem qui uel non responderet percon/
Sapienter *tanti, aut friuolas causas recitaret. Senior qui non ob*
iurgarat adolescentem ipso præsente delinquentem,
eidem pœnæ erat obnoxius, quã daturus erat si pec/
casset ipse. Cæterum qui obiurgationem moleste fe-
rebat, in magno erat probro. Merito puerorum er/
rata imputantur ijs quorum partes erant ea uel ar/
cere uel corrigere. Simul autẽ magna necessitas ha/
bebat seniores ne quid testibus adolescentibus præter
decorũ committerent. Nam qua fronte obiurgarent
iuniores, si ipsi senes essent obiurgandi?

9 *Si quis in peccato deprehensus fuisset, is cogeba/*
Castigatio *tur aram quandã quæ erat in urbe circumire, ac ui/*
tuperationem interim in ipsum compositam canere,
quod nihil aliud erat, quàm seipsum sua uoce obiur/
gare. Ingenui pudore & laudis amore melius ducun
tur ad honesta: uirgis aut flagris cædi seruile est.

10 *Quin & ille mos erat, ut iuuenes non solum suos*
quisq; parentes reuererentur, hisq; dicto audientes
essent, uerũ etiam ut omnes seniores uererentur, tum
de uia cedentes, tum è sedibus assurgentes, ac præte/
Communitas *reuntibus illis taciti quietiq;. Qua re factum est, ut*
quisq;, non quemadmodum fit in alijs ciuitatibus, in
proprios modo liberos, seruos ac possessiones autori
tatem haberet, uerum etiam in amicorum ac uicino/
rum liberos ac possessiones perinde ius haberet atq;
in sua

in ſua propria:ut omnia quàm maxime inter ſe communiter haberent, ac aliena quiſq; non aliter quàm ſua curaret. Intellexerunt illi quantam utilitatem haberet communitas,non adacta,ſed ex mutua beneuolentia proficiſcens. Quod enim à Pythagora proditum eſt,amicorum communia eſſe omnia,id illi uolebant in rep. ſua quàm latiſsime patere. Omnes enim ciues inter ſe amici ſunt, multo magis omnes eandẽ profeſsi religionem. Poſtremo inter omnes homines ob hoc ipſum quod homines ſunt, intercedere deberet mutua beneuolentia.

11 Disciplina puerorum.

Cæterum puer abs quopiam caſtigatus,ſi querelam ad patrem detuliſſet,turpe erat patri,ſi hoc audito non iterum filium emendaſſet. Siquidẽ ex inſtitutione maiorum habebant hanc de ſe mutuo fiduciam,ut crederent neminẽ eſſe, qui cuiusquàm liberis, quos quiſq; pro ſuis habebat, quicquã imperaret inhoneſtum, Prima ætas quoniam nondum ſentit quid turpe,quid honeſtum,uerberibus eget. Solent autem pueri à præceptoribus cæſi apud parentes queri de crudelitate eorũ à quibus caſtigati ſunt. Ea res quoniam minuebat aliorum ſeniorum autoritatem, hanc feneſtram occluſerunt liberis ſuis,ut omnium ſeniorum eadem eſſet in pueros autoritas quæ patribus.

12

Furantur illic pueri etiam ex eſculentis quicquid poſſunt,diſcẽtes dextre imponere uel dormientibus, uel indiligentius ſua ſeruantibus. Deprehenſo pœna erat

erat uapulare & esurire. Datur enim illis cœna per quàm tenuis, quo dum suopte ingenio depellunt ino-

Furandi ars piam, cogãtur audaces eße & callidi. Hoc erat quur cibi inopia premerentur: quin ob id etiam dabatur il lis uictus exiguus, uti consuescerent nunquam explê ri ad satietatem usq;, sed famem tolerare poßent. Si quidem hac ratione existimabãt illos & ad bellũ uti liores euasuros, si ualerent & post toleratam inedi am perdurare in laboribus: quin & temperantiores uilibusq; cõtentos fore, si longo tempore minimis im

Non est stilus Plutarchi. Sententia est apud Xenophontem.

pendijs degerent: insuper si citra obsonium aßuesce rent uiuere, & quemuis cibum appositum boni con sulere, existimabãt corpora fore tum salubriora, tum maiora: quòd subtracta cibi copia conferret ad pro ceritatem, dum non depreßa corpora tolluntur in al tum potius quàm in latũ, redduntúrq; etiam pulchri ora. Tenuis enim & gracilis corporum habitudo ob sequitur artuum momento: obesitas uero ex cibi co pia collecta, propter grauitatem obsistit. Vt ea gens nihil dabat uoluptati delitijsue, sed in omnibus spe ctabat reip. commoda, longe lateq; dißentiens à plu rimorum sententia, qui sibi persuadent, nihil eße uti lius quàm pueros immodico cibo potuq; saginare: quum ea res non modo pigros reddat & laboribus inutiles, uerum etiam tum corpora reddat deformio ra, tum ingenia craßiora.

13 Nec minor illis cura fuit de genere musices, mo dulorum

dulorum & cantionum, quàm de uictu, cultu & cæteris quæ commemorauimus. Hæc autem talis erat, ut animi ulm ac spiritus excitaret, & impetum diuino afflatui similem, adq; res gerendas accommodum induceret, quum reliquis Græciæ ciuitatibus magis placeret musica demulcens, & ad uoluptatem molliemq; effœminans animos. Nam Plato magni referre putat quo genere musices utatur ciuitas. Musica uirilis

Quin & orationis genus simplex & inaffectatū, nihil habens molle ac delicatum, nec in alijs uersabatur argumentis, quàm uel in laudibus eorum qui fortiter ac generose uitam exegißent, quiq; pro Sparta occubuißent, & ob id ab omnibus ut beati celebrabantur: uel in uituperandis his qui metu periculorū nihil egregij geßissent, & qui ob ignauiam à morte cruciabilem infelicemq; uitam uiuerent: uel in pollicitatione per gloriæ studium accendente animos ad uirtutē, ad cuiusq; ætatem accommodate. Itaq; tres erant apud illos chori iuxta triplex ætatum discrimen, quibus in festis simul cōstitutis senum chorus incipiens canebat, 14 Chori tres

Nos fuimus olim strennui iuuenculi.

Secundus in quo erant uiri robustæ ætatis, ita respondebat,

At nos sumus, si uis facito periculum.

Porrò tertius qui erat puerorum, ita canebat,

Præstantiores nos futuri olim sumus.

Quin

15 *Quin insuper apud illos erant numeri, ad quos temperarent inceßum concitandis animis ad fortitu/dinem, audaciam, mortisq; contemptū accōmodi, qui bus utebantur tum in choris, tum ad tibiam tenden/tes in hostem: Siquidē Lycurgus rei bellicæ studium cum musices studio copulauit, quo nimirū nimius bel landi ardor modulatione temperatus consonantiam aptumq; concentū haberet. Vnde mos erat, ut in bel lis rex priusquàm iniret prælium, musis sacrificaret, quo pugnantes facinora æderent digna, quæ scriptis honestaq; memoria celebrarētur. Nec permittebant, ut quisquam aliquid de ueteri musica mutaret, adeo ut Terpandrum quum eßet antiquißimus, & omni/um eius æui citharœdorum præstantißimus, egregi/usq; gestorum heroicorum celebrator, tamē Ephori mulctauerint, eiusq; citharam arreptam paxillo affi/xerint, quod unam tantum chordam in ea præter ne ceßitatem intendißet, ob uocis uarietatem. Nō enim probabant modos nisi simplicißimos. Ac Timothe/um certantem in Carneis (id festum erat in honorem Carni cuiusdam uatis institutum: Pausanias autem in dicat apud illos Apollinem dici Carnion) ex Epho/ris quidam arrepto ense interrogaret, ex utra cithā/ræ parte incidi uellet chordas quæ acceßerant ultra septem. Vt ubiq; gens illa frugalitatem colebat, lu/xum horrebat, metuens à maiorum institutis rece/dere, quòd ex his fontibus nasci soleat omnis rerum publicarum pernicies.*

Musicae genus

Quin

Quin & sepulchrorum uniuersam superstitionē 16
sustulit Lycurgus, permittens ut non solum intra ciuitatem humarentur cadauera, uerumetiam ut monumēta tēplis uicina haberentur. Submouit & funebres expiationes: nec cōcessit, ut quicq̄ unà cū cadauere sepeliretur. Nam aliæ nationes si quid fuisset uiuo charißimum, id mortuo addebant in sepulchro, damnosa simul ac ridicula superstitione, quasi mortui sentiant aliquid: sed in puniceo amictu, & oleæ folijs ex æquo positos omnes sepeliri iußit. Vetuit etiā titulos & inscriptiones addi monumentis, præterquàm eorum qui in bello cecidissent. Sustulit autem & luctus & funebres nænias, quas reliquorum hominum uulgus incredibili sumptu & apparatu, etiam per conductos ploratores celebrare consueuit magna specie dementiæ, quasi maniū sit ullus sensus: aut si quid sentiunt, iisdem rebus delectentur, quas in uita non iudicio, sed animi uitio dilexerunt.

Superstitio funerum

Peregrinari illis concessum non erat, ne morum 17
peregrinorum uitæq; incompositæ contagium attraherent. Quin & peregrinos urbe exigebant, ne paulatim inundantes mali cuiuspiam ciuibus existerent magistri. Quisquis autem ciuium non tulisset liberorum suorum iuxta patrios ritus institutionem, iure ciuium priuabatur. Rursus narrant quidam, quicunq; peregrinus Spartanæ ciuitatis institutis sustineret exerceri, eum ex Lycurgi sententia admitti in eam ciuitatis

Peregrini mores

uilitatis portionẽ quæ fuerat à priscis ordinata. Cæterum uendere ius ciuitatis nulli phas erat. Perspexerat uir ille prudentißimus, commerciјs exterorũ ac negociatorum, ciuitates quamuis bene institutas corrumpi, quòd ad nequitiam omnes sunt magis dociles quàm ad uirtutem. Sed nulla mixtura perniciosior, quàm quæ per imperij translationem prolationẽue inuehitur. Sic influxu Græcarum nationum effœminata est Roma: sic barbarorum commercio tandem & Sparta ex sanctißima facta est corruptißima: sic aliarum nationũ admixtu effœminata est Gallia, non nihil etiam Germania.

18 Vicinorum famulis perinde ut suis uti mos erat, si quando quis opus haberet. Itidem & canibus & equis, nisi forsitan his tum opus eßet hero. Quin & ruri si qua re quis egeret, apertis foribus, & ablatis ab eo qui habebat ad usum præsentem accommodis, obsignabat locum unde abstulerat atq; abibat. Inter huiusmodi mores ubi locũ inueniret insatiabilis auaritia? ubi rapacitas aliena pro suis uindicantium? ubi supercilium è diuitijs sumptum? ubi latronum immanitas ob aliquantulum nummorum uiatorem ignotum & innocuum iugulantium? Diceres hos germane Christianos, si pro Lycurgo Christum nacti fuissent legum latorem.

Commu nitas

19 In bellis utebantur puniceis tunicis, siue quòd hic color uidebatur illis aliquid habere uirile: siue quòd

Callide

san-

sanguineus coloris rubor plus terroris incuteret bellorum imperitis: siue ne protinus cõspicuum esset hostibus, si quis uulnus accepisset, sed utiliter lateret, ob uestem sanguini concolorem.

Si quando strategemate, hoc est, callido consilio superassent hostẽ, Marti bouem immolabãt: sin aperto prælio, gallum: hoc pacto cõsuefacientes belli duces, ut non solũ fortes essent ad præliũ, uerumetiã callidis consilijs aduersus hostẽ instructi. Præclarius enim existimabant hostẽ ingenio citra sanguinẽ deijcere, q̃ pugna plerunq; utrinq; cruenta. 20 Consilium in bellis

Cum deos cõprecantur hoc uotis addunt, ut possint iniuriam pati, quòd neminem iudicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quauis iniuria cõmoueretur. 21 Tolerantia

Summa comprecationis hæc erat, ut dij bonis adderent honesta, præterea nihil. Non aliud petebant uirtutis præmium quàm honestam famam, quũ multo alia sint aliarum gentium uota, non solum multiloqua, uerumetiam inutilia, nonnunquam & turpia à dijs postulantum. 22 Vota

Venerẽ quam illi uocant μορφώ, armatã colunt, quin omnes etiã deos deasq; hac figura fingũt ut lanceam teneant, hac imagine significantes omnes esse bellica uirtute præditos. Quoniam nihil ducebãt turpius ignauia, nihil bellica uirtute pulchrius: tali specie proponebãt deos suos, quales cupiebãt esse ciues. 23 Armati dii

At cæterorum Græcorum theologia faciebat deos ociosos & quietos, eoq; fingebant illos gestu recumbentium. Porrò quum archetypum omnis honesti petendum sit à numine, periculosum est reip. tales facere deos, quales si quis imitetur, inutilis aut perniciosus sit reip. futurus.

24 Industria Iam & prouerbio celebratum est apud illos, admota manu fortunam esse inuocandam: quo significabant, sic esse inuocandos deos, ut simul & manum apponamus, & nostram addamus operam, alioqui frustra inuocari. Verum est, numini acceptum ferri oportere, si quid in actionibus hominum prospere cedit, sed non fauet numen ociosis ac pigris: uult sua munera ad nos per nostram uenire industriam, ne stultum uideatur, si faueat ipsius dona contemnentibus.

25 Temulentia Pueris ostendebat seruos qui uino essent temulenti, quo magis abominarentur ebrietatem, uidentes quàm deforme spectaculum sit homo immodico madens uino, quamq; dementi similis. Imò cogebant Helotes quàmplurimum bibere, deinde saltationes ineptas saltare, & carmina quædã ridicula canere. Ita quod alij prolixo sermone uix persuadent, sobrietatem esse rem honestißimam, ebrietate nihil esse homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, sed in mancipijs, ad quorum mores degenerare ingenuis turpißimum est.

Mos

Mos erat apud illos, non pulsare fores atriorum, sed uoce foras euocare si quid uellēt. Adeo nihil clàm geri uolebant, sed propalàm omnia. 26

Strigilibus quibus sudor abstergetur, non ferreis sed arundineis utebantur in balneis, ut minus operosis, paruoq́; parabilibus: nusquam non memores frugalitatis ac parsimoniæ. 27 Parsimonia

Comœdias & tragœdias non audiebant, ut nec serio nec ioco quicquam audirent repugnans legibus. Leges enim prohibēt stupra, incestum & adulteria, prohibent dolos, iniurias, furta, cæteraq́; flagitia: at in fabulis talia poetæ dijs affingunt. Nec placuit illis quorūdam excusatio, fabulas ad uoluptatem fingi, nō ad fidē ueri. Voluptas ea corrūpit imbecilliū animos. Hanc ob causam Archilochum poetam quum uenisset in Lacedæmonem, eadem hora expulerunt, quòd intellexerant ab illo scriptum, satius esse abijcere arma q̃ mori. Carmen sic habet, 28

> Scuto aliquis gaudet Saiorū, quod bene pulchrū
> Deserui nolens inter opaca rubi.
> Ille quidem clypeus ualeat, quoniā mihi posthac
> Illo haud deterior forsitan obueniet.

Virginibus ac pueris sacra erant cōmunia, quo uel sic puellæ ad masculinum robur proficerent. 29

Sciraphidam mulctarūt Ephori, quòd à multis erat iniuria affectus. Interpretabātur enim illius ignauiam esse in causa, quòd cōplures auderent eundem 30 Lenitas Praua

lædere. Nam qui ueterem impune fert iniuriam, inuitat nouam. Si qui primus læserat delatus dedisset pœnas legibus, cæteri temperaßent ab iniuria.

51 Seueritas Scutiferum militem interemere, quòd scuto nonnihil purpurei panni intertexuißet. In tantum horrebant exemplum peregrinæ luxuriæ, non ignari, ex minimis initijs immedicabilem uitiorum colluuiem inundare, eoq; tutißimum esse iudicantes principijs obstare. Ob id in primos autores seuerißime animaduertebant. Plurimum nocuit reip. quisquis fenestram uitijs aperuit.

52 Peregrini mores Adolescentulum ex eorum numero qui exercebantur, increpuerunt, quòd uiam nosset quæ ducit in Pyleam: adeo studebant suos à peregrinationibus ac rerum exoticarũ cognitione seruare alienos, ne per occasionem à patrijs institutis degenerarent: præsertim cum Arcadia, cuius est Pylea, luxu delitijsq; barbaricis esset corrupta.

53 Loquacitas Ctesiphontem eiecerunt qui se profitebantur de re quauis totum diem posse dicere, dicẽtes, Boni oratoris esse, sermonẽ habere rebus parem. Nulla in re iustius putarunt adhibendam frugalitatem quàm in oratione, quam Hesiodus nõ aliter quàm preciosum thesaurum parcißime censet esse depromendam ad usum, non ad ostentationem.

54 Pueri apud illos in ara Dianæ cui ab indeijcibili uirtute cognomen Orthia, flagellis ex more totum

diē cæduntur: itaq; frequenter durant ad mortē usq; hilares ac læti, cōcertātes inter sese de uictoria, quis ipsorū diutißime fortißimeq; toleret uerbera, uictor cum primis celebris habetur. Hoc certaminis genus appellāt διαμασίγωσιν. Renouatur autem quotannis. Huius cōsuetudinis originem indicat Plutarchus in uita Aristidis. Quum Pausanias paulisper semotus à statione militum rem diuinā faceret, Lydi aliquot incursione facta, sacrificiorum apparatum diripuerunt: quos ipse cum comitibus suis cōprehensos, quoniam inermes erant, loris cecidit. In huius facti memoriam fieri cœptum est Spartæ quod retulimus. Pausanias in Laconicis diuersam adfert huius consuetudinis causam. Quum Limnates, Cynosurenses, Mesoani, & Pitanenses Dianæ sacrificarent, in dißidium uenerunt, ex dißidio ad pugnam, adeo ut multis cadaueribus ara compleretur, reliquos pestilentia consumpsit. Hinc proditum est oraculum, aram Dianæ humano sanguine expiandam eße. Quum igitur immolarent cuicunq; sors obuenisset, Lycurgus eam mactationem uertit in flagellationem adolescentulorū. Ita factum est, ut citra necem hominum ara sanguine humano expiaretur. Hoc exemplum ut imitari sit ineptum, ita nobis exprobrat immodicam indulgentiam erga pueros, qui sic in delitijs eos educamus, ut ad studiorum quoq; laborē sint inutiles, & omnis increpationis quamuis blandæ impatientes.

Pueritia dura

35 *Hæc utcunq; æſtimentur, unum tamen quiddam Ocium liberale ad honeſtatem ac beatitudinem conducens ciuibus ſuis præſtitiſſe uidetur Lycurgus. Quid hoc? Affatim ocij, propterea quòd ſedentarias artes in totum attingere phas non erat. Neq; prorſus opus erat ullo opificio negocioſo operoſoq; ad quæſtũ, poſteaq̃ diuitijs in totum tum admirationem, tum honorẽ ademerat. Sed Helotes hoc eſt, mancipia colebant illis agros, fructumq; reddebant à maioribus præfinitum. Sunt & hodie qui hoc exemplum imitentur, per ſeruos, aut conductitias operas, aut per eos quos ex liberis ſeruos faciunt pleraque facientes, non ut ipſis interim uacet meditari meliora, ſed ut ocium habeãt bibendi, aut ludendi aleam.*

36 *Erat autem deteſtabile, ſi quis alicui pluris locaſſet agrum, quàm erat præſcriptum: quo ſimul & mancipia lucri gratia libentius inſeruirent, nec ciues plus ſolito quærerent. Quanto conſilio ea gens omnium uitiorum materiam in mancipia reijciebat, ab ingenuis arcebat, contra quàm reliquæ faciebant nationes, quæ liberis luxus, libidinis, auaritiæ, temulentiæq; ſeminaria uindicant, ſeruos ad paupertatem & frugalitatem adigunt.*

37 *Interdictum erat illis nauticã exercere, ac naualibus uti pugnis, tametſi poſt naualib⁹ prælijs mare potiti rurſus abſtinuerunt, quũ perſpicerent ciuium mores corrũpi. Sed denuo ab hac ſententia mutati ſunt, quemad-*

quemadmodũ in cæteris omnibus. Vbi pecuniæ sunt in Lacedæmoniorum regionem conuectæ, qui eas importarant morte damnati sunt. Siquidem Alcameni ac Theompompo regibus hoc oraculum erat redditum, Pecuniarum amor Spartam perdet. Nihilo secius tamẽ Lysander deuictis Atheniensibus magnam auri argentiq; uim inuexit, nec solum pecunias receperunt, uerum etiam ipsi uiro honos est habitus. Proinde Sparta donec Lycurgi legibus uteretur, nec à iureiurando recederet, sexcẽtis annis in Græcia primas tenuit & legum æquitate & gloria. Cæterum quum ab his paulatim defluerent, inundaretq; obiter diuitiarum amor & auaritiæ malum: non solum ob hæc decreuit illorum potentia, uerum etiam quibus antea socijs & amicis in bello fuerant usi, eos inimicos habere cœperunt. Porrò quum ita se gererent, tamen post Philippi Macedonis in Cheronea uictoriam, quanquam Græci cæteri omnes illum imperatorem terra pariter ac mari declarassent, ac post hunc Alexandrum filium, euersis Thebanis, soli Lacedæmonij tametsi ciuitatem haberent nullis cinctam muris, essentq; non modo perpauci propter aßidua bella, sed multo quàm antea imbecilliores captu faciles essent facti, quoniam adhuc seruabant admodum exiguas quasdam Lycurgicarum legum scintillas, non se præbuerunt belli socios, neq; cæteris Græcis, neq; pòst Macedonicis regibus, neq; in cõmune cum illis

Pecunia pestifera res

Degeneratio

l 5 conci-

concilium uenerũt, neq; tributũ pendere coacti sunt: donec per omnia contemptis Lycurgi legibus, à proprijs ciuibus tyrannide oppreßi sunt, ita ut nihil iam reliquum eßet patriæ institutionis, sed reliquorum similes effecti, & gloria, & libertate quam prius obtinuerant exuti sunt, & in seruitutẽ traducti: ac nunc quemadmodũ cæteri sub Romanorum *uiuunt imperio.* Graue *documentum uniuersis, imperia uirtute parari: auaritia, luxu, delitijsq; uel perire, uel uerti in tyrannidem.*

APOPHTHEGMATA LACAENARVM

1 *Archileonis Brasidæ mater, post obitũ filij quum* Amphipolitæ *quidam uenißent* Spartam, *eamq; inuiserent, percontata est num honeste, & ut Spartano dignum erat, occubuißet: illis iuuenis uirtutẽ amplificantibus ac dicentibus, eum in bellicis negocijs Lacedæmoniorũ omnium eße præstantißimũ, respondit,* O *hospes, honestus quidẽ ac strẽnuus erat filius meus, sed multos illo præstantiores habet* Lacedæmon.

Habetur pag. 64. ap. 62.

2 Gorgò *Cleomenis regis filia, quum Aristagoras Milesius Cleomenem ad bellum pro Ionibus aduersus regem* Persarum *suscipiendum hortaretur, magnam pecuniarum uim pollicens, quantoq; magis ille recusabat, tanto plus adderet promißæ summæ,* Pater, *inquit, corrumpet te hic peregrinulus, ni ocyus eum ædibus extruseris.* Vbi *nunc sunt qui dicunt,*

Pecunia contempta

auarum

uarum mulierum genus, quum Gorgò pro hortatrice patri fuerit dehortatrix?

Eidem quum pater aliquando mandasset, ut cuidam mercedis nomine daret frumentum, & elogium addidisset, docuit enim me uinũ reddere suauius. Ergo, inquit, ò pater, & uini plus bibetur, & qui bibent delicatiores deterioresq́; reddentur. Quis satis prædicet hanc puellam, & sene & uiro seueriorem? Atqui solet hic sexus maxime capi rebus suauibus. 3 Simile habetur antea pa. 58.ap.45.

Eadem quum uideret Aristagoram à quopiam è famulis calceari, Quid, inquit, pater? Hospes iste manus non habet? Existimabat non ferendas uiri delitias qui in eo abutebatur famuli opera, quod ipse suis manibus facere sibi poterat. Et nõ pudet quosdam quibus uestiendis comendisq́; uix decem famuli sufficiunt? Opus est famulo qui uentrẽ exoneraturo solvat ligulas, qui fœnum aut lanam porrigat extersuro, ac minimo minus qui abstergat. 4 Seuere

Quum hospes quispiam molliter & ægre ueste m prælongam attraheret, protrusit hominem, dicens, Non tu hinc abis, qui nec ea possis quæ sunt fœminarum? Mulierum est laciniosis & in humum defluentibus uti uestibus, quin & caudas admodum longas interdum trahunt, nec tamen grauantur onere, aut succingunt. 5 Seuere

Gyrtias, quum Acrotatus qui illi erat ex filia nepos, è quadã puerorũ pugna multis acceptis plagis 6

domum

domũ pro exanimi relatus eſſet, plorantibus cæteris
Fortiter *familiaribus ac notis, Non tacebitis, inquit? Declara uit cuius eſſet ſanguinis. Addidit fortes non eſſe com plorandos ſed ſanandos.*

7 *Cum illi è Creta nuncius eſſet allatus de morte*
Fortiter *Acrotati, Quum ad hoſtes, inquit, proficiſceretur, nónne futurum erat, ut aut ipſe moreretur, aut illos occideret? Iucundius autem eſt audire quod mortu*
Prudenter *us eſt, ut & ipſo & ciuitate & progenitoribus di gnum erat, quàm ſi iners & imbellis per omne æuũ uiueret. Solent auiæ tenerius & impotentius amare nepotes ſuos quàm ipſæ matres. Et ubi nũc ſunt quæ in morte liberorum confugiunt ad laqueum, quum Gyrtias nepotem & ſeminecem lugeri uetuerit, nec eundem flendum putarit, quòd fortiter pugnans in teriſſet?*

8 *Damatria quum accepiſſet filium ita ſe gerere in bello, ut tali matre uideretur indignus, domum rede untem interemit. Qua de re hoc fertur epigramma,*
Fortiter *Tranſgreßum leges mater Damatria natum,*
Ipſa Lacæna necat non Lacedæmonium.
Hoc facinus propius accedit ad barbaricam imma nitatem quàm ad fortitudinem, utile tamen exem plum eſt ad exprobrandam uulgo matrum nimiam in liberos indulgentiam, quæ ob hoc ipſum ſæpe im potẽtius amãt eos, quòd ſint nequitia corruptißimi.

9 *Altera quædam Lacæna filiũ, qui deſerto in acie*
loco

loco fugerat, ut patri indignũ interemit, dicēs: Haud meũ est hoc germen, in quam hoc extat epigrãma, Fortiter

Germen iners abeas ad tartara, teq; perosus
Eurotas ceruis nec det aquam timidis.
Ignauus catulus, mala sors, hunc uade sub orcum,
I, Sparta indignus, quem nec ego peperi.

Alia quædam quum filium audisset fortiter in acie cecidisse, ait,

Plorentur timidi, mi infletus humabere nate,
Et matre hac uere dignus es & patria.

Hoc ante tributum est Tynnicho, quod tamen Philelphus separatim commemorat. p.142.ap.48

10 Alia quædam ut audierat filium incolumem, sed fugisse ab hostibus, scripsit illi: Malus rumor de te sparsus est, aut hunc dilue, aut ne sis. Præstabilius iudicauit mori, quàm cum ignominia uiuere. Animose

11 Alia rursus quum filij qui è prelio fugerant, ad ipsam uenirent, Quò, inquit, itis ignaua & fugitiua mancipia? & ostenso uẽtre, Num huc, inquit, denuo subituri unde emersistis? Hoc apophthegma Cynica dignum est. Rustice

12 Quædam filium ad se uenientem conspicata, percontata est quid ageret patria: is quum respondisset, periere omnes, laterem coniecit in illum occiditq;, dicens: Te igitur nobis misere mali nuncium? Vita putauit indignum, qui cum suis perire nõ sustinuisset. Fortiter

15 Cuidam qui matri narrasset quàm generose frater

Animose ter occubuisset, Proinde an non turpe est, inquit, tibi non contigisse illi esse comitem?

14 Quædā filios quos habebat quinq; posteaquàm in bellum emiserat, ante suburbium stabat expectans quis esset belli exitus. Vt accessit quispiam nuncians Fortiter filios illius omnes occubuisse, Nō istuc percontabar, inquit, ignauum mancipium, sed quid ageret patria. Is quum respondisset, à patria stetisse uictoriam, Libenter igitur, inquit, accipio filiorum interitū. Egregia mulier priuatum in liberos affectum publicæ in patriam pietati posthabuit.

15 Quædam sepeliebat filium, ad eam quum uilis anicula quædam accessisset, dicens, Heu fortunam ò Fortiter mulier: illa subiecit, Per geminos, inquit, bonam equidem arbitror. Siquidem cuius gratia filium peperi, uidelicet ut pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortissima mulier aniculæ deplorationem uertit in gratulationem. Huius meminit M. Tullius Tusc. quæst. lib. primo.

16 Quum mulier quædam Ionica de texto quodam Grauiter suo ut precioso gloriaretur, Lacæna ostensis quatuor filijs quos habebat moribus cōpositissimis, Huiusmodi, inquit, decet esse honestæ probæq; mulieris opera, deq; his tollere animos & gloriari. Iones operosis texturis uacant, quæ uaria picturarum habent argumenta. At Spartana docuit, nullum opus esse præclarius, quàm si filios honestis moribus instituat.

His

His enim melius ornari patriam, quàm aulæis aut uestibus Ionicis.

Alia quum accepisset quòd filius peregre agens, 17
inhoneste se gereret, scripsit illi, Malus rumor de te Simile supe
sparsus est, hunc tollito, aut ne esto. riori ap. 10.

Similiter quum Chij exules uenissent Spartam, 18
multis nominibus incusabant Pædaretum. Eos mater Telecutia ad se accersit: ex his ubi cognouisset quæ filio obijcerent, uidereturq; filius in culpa esse, scripsit illi in hunc modum, Mater Pædareto, ut aut melius uiueret, aut illic maneret, desperans se Spartæ esse incolumem. Virago mortem minata est filio, ni mores corrigeret suos. Seuere

Altera filio iniuriarũ postulato, Aut crimine, in- 19
quit, fili, aut uita teipsum libera. Mater in filium seue Seuere
rior quàm iudex, quæ extinctũ malebat, quàm cum ignominia uiuum.

Alia filium claudum in aciem proficiscentem de- 20
ducens, Fili, inquit, singulo quoq; gradu fac uirtutis Claudus
memineris. Alijs claudicationis uitium solet formidinem incutere: at hæc monuit ut ex ipso uitio sumeret animos ad rem fortiter gerendam ita cogitans, nihil est in fuga præsidij claudo, aut uincendum est, aut moriendum.

Alia quum illi filius redisset ex acie, atq; ex uul- 21
nere pedis uehemẽter doleret: Si uirtutis, inquit, me Fortiter
mineris ò fili, non solũ non dolebis, uerũ etiam bono

futurus

futurus es animo. At uulgus matrum solet filiorũ dolorẽ suis querimonijs & lachrymis exasperare, hæc animauit ad doloris tolerantiam.

22 Lacedæmonius quidam sic in bello uulneratus ut ingredi non posset, sed quadrupedum more ambularet, quum ob id derisus erubesceret, à matre reprehẽsus est his uerbis: Quãto præstabat fili de fortitudine gaudere, quàm de stulto risu pudescere? Simile narrat Cicero de matre Sp. Claudij, uerba mulieris sumens ex apophthegmate, quod paulo ante præcessit.

Fortiter

23 Alia clypeum imponens filio sic illum adhortatã est, Fili, aut hunc, aut super hunc: Laconica breuitate sentiens sic rem gerendam in bello, aut ut uictor clypeũ referret, aut mortuus in eo domũ reportaretur.

Fortiter

24 Alia rursus filio ad bellũ proficiscenti clypeum imponens, Hunc, inquit, tibi pater semper seruauit, proinde tu fac serues eundem, aut ne sis.

Fortiter

25 Alia filio dicenti quòd breuem haberet gladium; Tu, inquit, adde gradum: significans nihil obfuturam gladij breuitatem, si propius ad hostem accederet.

Argute

26 Alia quum audisset, quòd filius fortiter in prælio se gerens occubuisset: Nimirum, inquit, meus erat. Non deplorauit mortem filij, sed de uirtute sibi gratulata est. Contrà quum de altero audißet, quòd ob timiditatẽ præliũ detrectans saluus eßet: Nimirum, inquit, non erat meus: sentiens non esse habendos

Fortiter

pro

pro liberis qui à parentũ institutione degenerassent.

Alia quum audisset filium in prælio cæsum, Depo nite illum, inquit, ut erat in ordine locatus, eiusq́; lo cum expleat frater. Tale robur animi quàm in pau cis reperias uiris. Non metuit orbitatem, modo uita patriæ impenderetur. 27 Fortiter

Alia quum in publica solenniq́; pompa audisset fi lium in prælio quidem tulisse uictoriam, sed ex uul nerum multitudine mori, coronam non deposuit, sed glorians comitibus dixit, Quanto pulchrius est ami cæ, in acie uictorem occumbere, quàm in Olympijs parta uictoria uiuere. Quantum hæc uirago dissen sit à cæteris mortalibus, quibus persuasum erat, dijs proximum esse in Olympijs ferre palmam, quum ibi non ageretur certamen uirtutis, sed artis & impen diorum: tum nihil esse terribilius morte, neque quic quam esse tanti, quod uitæ iactura sit emendum? Hæc nullam existimauit uictoriam speciosiorẽ, quàm quæ patriæ quæreretur, nec ullam mortẽ optabiliorem, quàm quæ cum hac laude contigisset. 28 Fortiter

Quum quidam sorori suæ narraret quàm forti ter ipsius filius in prælio occubuisset, Quãtũ, inquit illa, de filio cœpi uoluptatis, tãtũ tuam doleo uicem, qui à tam honesta societate defeceris. 29 Simile antea pa.173. ap.13

Quidam Lacænam misso nuncio solicitauit, num assentiretur ut ipsi sui faceret copiã. Cui illa respon dit, Quum essem puella, parenti obedire didici, idq́; 30 Pudice

m feci

feci, mulier autem facta uiro. Itaq; si me inuitat ad honesta, uiro meo primum rem aperiat.

51 Pudice Virgo quædã paupercula roganti quam sponso dotem esset allatura, Pudicitiam, inquit, à maioribus traditam. Generose professa est eam esse pulchre dotatam, quæ mores incorruptos adferret ad nuptias.

52 Pudice Lacæna rogata num ad uirũ accessisset, Non, inquit, sed ille ad me: significans sese non libidinis causa commercium habere cum uiro, sed parentibus ac legibus obtemperantem. Turpissimum enim esse fœminæ, si uirum ad coitum solicitet.

53 Virgo quædam clanculum corrupta fœtum extinxit, tam interim patiens dolorum ut nullã æderet uocem, adeo ut parturiens & patrem & alios qui Fortiter aderant falleret. Nam magnitudinem cruciatus turpitudo cum honestate coniuncta superauit. Generosi animi erat quòd ignominiam pati non posset: factum ipsum habebat turpitudinem, quam ut effugeret, nixus, in quibus aliæ mulieres solent miseras uoces ædere, silentio perpessa est.

54 Generose Alia quũ uenderetur interrogata quid sciret, Fidelis, inquit, esse. Existimabat fidem in famula quouis opificio esse melius.

55 Alia similiter captiua quũ interrogaretur, quid sciret, Probè, inquit, regere domum. Et hæc non uulgaris ars est in muliere.

56 Quædã à licitatore interrogata num esset futura proba

Ante pa. 138. ap 36.

proba si ipsam emeret, Etiã, inquit, si me non emeris.

Alia quum in auctione præco rogaret illam quid sciret, Libera, inquit, esse: significans sese captiuã quidem esse, cæterũ ad illiberalia iussa non pariturã. Itaq; quum emptor imperasset quædam non conuenientia liberæ, Plorabis, inquit, qui tibijpsi talem inuideris possessionem, moxq; sibi necem consciuit. 37

Simile habetur de uiro pa, 138. a. 34.

Agesistrata quũ Agidẽ filiũ exanimẽ iacentẽ uideret, exosculata faciẽ dixit, Nimia tua ô fili bonitas, nimia mansuetudo & humanitas te simul & nos perdidit. Moliebatur enim Agis facinus sanè præclarũ, sed inuidiosum, nimirũ ut degenerantes Lacedæmoniorum mores ad priscam illã seueritatẽ reuocaret. Interim dum studet offendere neminem, & gratificari omnibus, semet ipsum in exitium coniecit. 38

Eadẽ laqueo guttur inserens, In hoc tantũ, inquit, Spartæ utilis fui. Doluit generosæ fœminæ, quòd filio non licuit de patria quẽadmodũ uoluit bene mereri. 39

Pietas in patriam

Cum Thebani irrupissent in Laconicam, & inter captiuos captiuasq; multos etiam abduxissent helotas, iusserũt illos Terpandri, Alcmanis ac Spendonis Laconica carmina canere: illi recusarunt dicentes, id nolle filias heriles. adeo plus apud illos ualuit concaptiuarũ puellarũ autoritas, quàm iussa uictoris. Hinc probarunt quidã esse uerum quod uulgo diceretur: liberum Spartæ maxime liberum esse, cõtrà seruum maxime seruum. Ita Plutarchus in uita Lycurgi. 40

Seruorum turba

41 *Theanò uestem induens casu brachium nudauit. cuidam autem dicenti ò pulchrum brachium, At non publicum, inquit. Admonens uni pulchrum esse, non cuiuis, & laudatoris illius intemperantiam notans, qui alieni corporis nimium curiosus spectator esset.*

CHILONIS LACONIS APOPHTHEGMATA

1 *Non dubium est quin Chilo Lacedæmonius, qui fertur unus de numero septem Græciæ sapientum, in apophthegmatis Laconicam indolē retulerit, quanquam scriptorum, ut opinor, uitio, non habent eandem gratiam quæ illi tribuuntur.* Diognnes Laërtius *hæc illi asscribit. Fratri querenti quòd Ephorus ipse non crearetur, quum ille esset: Ego, inquit, iniuriam ferre noui, tu non: significans neminem esse idoneum magistratui, qui non poßit dißimulare multa præter æquum & bonum facta, iuxta illud,* ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κἀδίκως, *id est, Princeps æqua & iniqua pariter audias.*

Idem tribuitur alteri

Moderate

2 *Ab Aesopo interrogatus quid ageret Iupiter, respondit, Excelsa deprimit, depressa extollit: indicans arbitrio numinis res hominum sursum deorsum uolui reuoluiq́;.*

Vicißitudo rerum

5 *Interrogatus qua re docti præcellerent indoctos, Bona, inquit, spe. Doctos autem appellabat, honestis legibus ac moribus institutos, & iuxta rectam institutionem uitam agentes. Hi cæteris rebus pares* hoc

Virtutis praemia

hoc uno ſuperant improbos, quòd poſt hanc uitam ſperant rectè factorum præmia. Nam Lacones exiſti mabant egregios uiros poſt obitum in uitam beatam translatos fieri diuos.

Dicere ſolet, quòd Lydius lapis eſt auro, id aurum eſſe homini. Lapis enim index affrictu prodit quale ſit aurum, ipſum autem aurū arguit quale hominis ingeniū, iuxta illud, Magiſtratus uirū arguit. 4 Aurum index

Iam grandæuus dicebat, ſe ſibi nullius facti conſcium eſſe, cuius pœniteret, uno excepto, quòd quū eſſet aſcitus arbiter ut inter duos amicos finiret controuerſiam, nec quicquam uellet aduerſus leges facere, perſuaſit alteri amico, ut ad alios deferret arbitrium. Hoc pacto & legem ſeruauit & amicum. Hic ſcrupulus nonnihil mouebat ſenis animum, quòd per ſectæ uirtutis fuiſſet, nullo metu à regula legum deflectere, nec illius amicitiam magni facere, qui ob ſententiam ſecundum leges non ſecundum ipſum datam deſineret amicus eſſe. Quid illa ſanctius anima, quæ per omnem uitam, quæ illi longa contigit, hoc tantum criminis admiſit? 5 Conſcientiæ puritas

Quidam, quorum eſt A. Gellius, huic tribuunt & illud, Sic ama tanquam oſurus, ſic oderis tanquā amaturus, *Hoc dicto admonuit, nec ſimultates tam acriter exercendas, ut præcludatur omnis in gratiam reditus, nec amicis adeo fidendum, ut illis committas, quo ſi fiant inimici poßint te perdere.* 6 Moderate

7 Docebat neminem conuicijs lacescendum, ne si di-
Maledicentia xerimus quæ lubet, audiamus uicissim quæ dolēt. Habet enim & maledicendi morbus suam uoluptatem, sed quæ plerunq; male audiendi summo dolore pensatur. Huc allusit M. Tullius Salustio comminans fore, ut si quam uoluptatē male dicendo cepißet, eam male audiendo perderet.

8 Dicebat, nō committendū ut lingua præcurreret
Lingua præceps animum: admonens prius cogitandū quid loquaris, quàm lingua prorumpat in uerba. Nescit enim uox mißa reuerti. Cogitatio prior potest corrigi posteri ore meliore, ut habet prouerbium, uox non item.

9 Damnum aiebat turpi lucro præferendum. Nam
Lucrum turpe illud semel dolere, hoc semper. Iactura rei facile sarciri potest, fama contaminata uix unquam diluitur. Res amißa exiguo tempore dolet, sceleris conscientia semper cruciat animum. Itaq; lucrum scelere partum, damnum est non lucrum.

10 Non eße tentanda quæ fieri non poßunt. Quædā
Ἀδύνατα honesta sunt ac magnifica, sed magno reip. malo tentantur, si nequeas perficere. Atq; hæc est præcipua pars boni consultoris, dispicere non solum quid per se optimum sit, sed quid pro temporum ratione posßit obtineri.

11 Rogatus quid eßet difficile, Arcanū, inquit, reti-
Silentium cere. Tanta est linguæ omniū maxime uolubilis incontinentia, quū alioqui nihil uideatur facilius quàm silere.

Idem

Idem præcipiebat, linguam quum aliâs semper, tum præcipue in conuiuio continendam, quòd illic ci bus & potus inuitet ad intemperantiam. Porrò ubi plus est periculi, ibi maior est adhibenda cautio. 12 Loquacitas in conuiuio

Nulli minandū esse, non solum quòd id mulierum uideatur esse potius quàm uirorū, uerumetiam quòd minitari ei cui uelis nocere, est inimicum admonere ut sibi caueat, tibiq; ipsi lædendi facultatē adimere. Amicis autem minari, parum est humanum. Recte ta men minamur quoties aliquem hoc remedio corre- ctum esse cupimus, & hac pœna decreuimus esse contenti. 13 Minae in utiles

Promptius ad amicorū aduersam fortunā, quàm ad res secundas accurrendum. Rebus prosperis aduo lant quilibet, etiam minus amici: qui adsunt reflante fortuna, hi uere sunt amici. 14 Amicus uerus

Vxorem humilem modico apparatu ducendam, ne pro coniuge dominam accersas domum. Sat enim dotata uenit puella, quæ pudicitiam & honestos mo res secum adfert. Proinde hoc erat unum ex Laconi cis institutis, ut uirgines sine dote nuptum irent. 15 Vxor humilis

Vetabat de mortuis male loqui, quòd ignauū ui- deretur eos incessere lingua, qui respondere non pos sunt, ac turpe esset cū umbris ac laruis luctari. Nam id est quodammodo sepultum refodere. 16 Mortuis parcendum

Docebat honorē à iunioribus habendū senectuti, ut ipsi facti senes ab alijs habeantur in precio. Ea res 17

Senectus honoranda geminam habebat utilitatem. Siquidem ut senum autoritas ac reuerentia temperabat ætatem lasciuam à peccando, ita senes cauebant ne quid committerent quo iuuenibus uel ob ineptiam ludibrio possent esse, uel ob turpitudinem perniciosi: sed inter omnes iuuenes omnesq; senes ea esset reuerentia, quæ inter parentes ac liberos.

18 *Insolentia* Admonebat secundis rebus elato nō applaudendū nec arridendum. Infelix felicitas est, quæ hominē reddit insolentiorem, eoq; non plausum meretur, sed lachrymas. Grauiusq; peccant qui docent insolentiam, quàm qui utuntur. Sæpe populus clamat in auaritiam ac tyrannidem principū, quum ipse doceat illos hæc uitia. Quidā codex Græcus habebat, ἀτυχοῦντι μὴ ἐπιγελᾷν, id est, infelicem non esse irridendum, siue infelici non insultandum: id enim extremæ est inhumanitatis.

19 *Moderate* Docuit potentiæ adiungendam mansuetudinem, ut à suis non tam metum extorqueat, quàm impetret reuerentiā. Reuerentiæ comes est amor, metus odium. Amari autem non solum honestius est, uerum etiam tutius.

20 Admonebat ut suæ quisq; domui bene præesset. Primam enim curam debemus familiaribus: nec idoneus uidetur administrandæ reip. qui priuatam recte gubernare nescit. Domus enim nihil aliud est q̄ parua ciuitas.

Vincendam

Vincendam iram, quòd is affectus sit cæteris potentior, quam superare fortius est, quàm hostem armatũ deijcere: nec minus exitij mortalibus sit ab ira, quàm ab hoste. 21 Ira

Diuinationem non esse detestandã, quòd hanc deorum munus esse crederet, quæ ratione percipi posset ab homine insigni uirtute prædito. Nam ipse prædixisse fertur futurum, ut ex insula Cythera summum malum oriretur Lacedæmonijs, cuius situm naturãq; cum didicisset, Vtinam, inquit, hæc aut nunquam fuisset, aut simul ut nata fuit, subuersa fuisset. Nam Demaratus Lacedæmone profugus Xerxi suasit, ut in ea insula classem haberet: ac planè Græciã subegißet Xerxes, si Demarati consiliũ fuisset sequutus. Pòst Nicias ea potitus statuit illic præsidium Atheniensiũ, & Lacedæmonios multis cladibus afflixit. 22 Diuinatio

Fertur & hoc illius nomine, in uia non properandum. Ex incessu colligitur animus, praeceps arguit præcipitem, nimium lentus ignauum. Decet autem in publico compositis esse moribus. Fortasse deterruit à præcipiti consilio. 23 Mores in publico

Huic simillimũ est, inter loquendũ nõ esse mouendam manum. Id enim esse uæcordiũ. Vnde & in Hebræorum prouerbijs est, Stultum digito loqui. 24

Monuit obtemperandum legibus. Hoc ad principes præcipue pertinet, qui se credunt non teneri legibus. Nec aliunde magis florent resp. quàm si legum 25 Legum autoritas

uigeat autoritas. Nec ibi tyrãnis oriri potest, ubi ex arbitrio priscarum legum geruntur omnia.

26 Ocium Dicebat adamandam esse quietem, quoties datur honestum ocium, iuxta illud, ἡσυχία καλόν. Nihil enim uel tutius, uel iucundius. Nullum autem negocium periculosius quàm bellum.

27 Cautio sui Quin & illud huic asscribitur, Caue tibijpsi. Fortasse legendum, caue teipsum, siue à teipso, siue obserua teipsum, Nã Græce est, φυλάττεσθαι ἑαυτὸν, ut admoneat sibi quẽq; debere suspectũ esse. Omnes sibi cauent ab alijs, at frequenter nemo magis hostis est homini, q̃ homo sibi, dũ libidinẽ, dum irã, dũ ambitionẽ aliasq; cupiditates adhibet in consilium. Demiror autem quẽ autorẽ sequutus Ausonius hæc illi aßcribat.

28 Ita moderandam uitam, ut nec inferioribus sis terrori, nec superioribus despectui. Metui à subditis tyrannicum est: negligentiæ uero est, sic agere, ut à maioribus contemnaris. Hoc & ad ætatem referri potest. Sic temperãdi mores, ut à iunioribus ameris potius quàm timearis, à maioribus non contemnaris. Amari sine contemptu Immodica seueritas parit terrorẽ: somnolentia, uinolentia, incogitantia similiaq; uitia gignunt contemptum. Potest & ad fortunã accõmodari, quæ si sit uehementer ampla, parat qui metuant citius, quàm qui ament aut reuereantur: sin humilior, patet contemptui. Mediocritas igitur hic quoque est optima. Ausonij carmen sic habet,

Nolo

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior.

Praeterea sic esse contemnendam mortem, ut nihi lo secius curam habeas incolumitatis. Non enim est fortitudinis, sed amentiae, semet temere in uitae discri men conijcere: sed quoties aut ineuitabilis necessitas urget, aut grauis honestaq; causa suadet, mortē con temnere fortis animi est. In morbo non est metuenda mors, sed interim adhibenda curatio mediocris. In bello sumendus est animus ad mortem paratus, sed in terim fortiter pugnandum pro uictoria. Ausonij car men sic legendum arbitror, 29

Mors quate nus conte mnenda

Viue memor mortis, uti sis memor & salutis.

Potest aūt & hic accipi sensus, Hactenus memineris te moriturum, ut abstineas à uitijs curisq; superuaca neis: sed interim perinde quasi diu uicturus sis, ea cu res quae ad honestam beatamq; uitam pertinent. Mul tos mortis consideratio deterret ab honestis actioni bus, contrà mortis obliuio multos inuitat ad licenti us peccandum. Potest & sic intelligi, Ne sic metuas mortem, ut uiuas anxius ac tristis, sed uitae spes mor tis horrorē temperet. Hunc sensum indicat carmen quod sequitur,

Tristia cuncta exuperans aut animo, aut amico.

Haec uita praeterquam quòd multis miserijs exposita est, nihil habet tristius quàm quòd mortē habet cer tissimā, diem mortis incertissimū. Sed omnia superan da sunt, aut animi fortitudine, aut amicorū alloquijs.

Amicus con solator

Nullum

Nullum enim in dolore remedium præsentius q̃ curæ æstusq́; animi in amicorum sinum effundere, quorum & consolatio, & communis dolor maximam mali partem tollit.

30 Beneficij dati obliuisci decet, accepti meminisse.

Gratitudo Vulgus hominũ cõtrà facit. Si quid cui beneficerũt, & sine fine prædicant, & sine modo exaggerant: si quid in ipsos collocatum fuerit officij, mox aut obliuiscuntur, aut dißimulant, aut eleuant. Carmen Ausonij sic habet,

Tu bene si quid facias, nõ meminisse fas est.

31 Eidem hanc tribuit sententiam, optabilem esse senectutem iuuenilem, molestam esse iuuentutem senilem. Maxima malorum pars ob quæ male audit senectus, à uitijs hominum proficiscitur: habet autem ex sese nonnulla commoda, plurimarum rerum usum ac memoriam, consulendi facultatem, reuerentiã & autoritatem: hæc si adsint commoda, absintq́; incommoda, ea senectus optabilior est multorum iuuentute, uitijs & inertia marcente. Videas autem in nõnullis iuuenibus senilem imbecillitatẽ, senilem somnolentiã, senilem ignauiam, senilem morositatẽ: horum iuuentus peior est senectute. Nam quum senecta careant, senio tamen abundant. Ausoniani uersus sic habent;

Senectus iuuenilis

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

32 Plinius & illud oraculi uice celebratum asscribit

Chi-

Chiloni, ἐγγύα, παρὰ δ' ἄτη, sponde, sed noxa presto est.

A. Gellius Noct. Atticarum lib. 1. cap. 3. asscribit 33
illi quod dicam, idq; autore Plutarcho in lib. De anima, quendam prædicantem, sibi nullum esse inimicũ, rogauit, an ullũ etiam haberet amicum: sentiens amicitias & inimicitias inuicem sese consequi: nec fieri posse, quin qui multos habet amicos, complures habeat & inimicos. Sit hic huius conuiuij secundus missus, si uidetur, cui subijciemus philosophos, nõ omnes, ne nullus sit finis, sed aliquot eximios, ut uarietas excludat lectionis tædium. Quod si quem huius pati næ maior auiditas tenet, huic Diogenes Laertius facile stomachum explebit, si modo non habeat nimis fastidiosum.

Amicitia iuncta inimicitiae

LIBER TERTIVS
SOCRATICA

D Laconicā indolem mihi proxime uidetur accedere Socrates, nō tantum integritate morum, decretis ac dictorū sale, uerumetiam tolerantia, ut dicas patria quidem Atheniensem, ingenio uero Spartanum, nisi quòd Laconicam breuiloquentiam nō affectauit, magis studens uirtutē persuadere quàm praecipere. Ad id potissimum utebatur similibus & inductionibus, quas Graeci uocant ἐπαγωγὰς, cui generi non conuenit illa Laconica breuitas. Vt autem hac parte uincitur à Lacedaemonijs, ita sanctitate dictorum superat illos, quorum aliquot recensere non ab re fuerit.

1 Deus imitandus Dicebat, deos omnium optimos ac felicissimos, ad horum similitudinem quo quisq; propius accederet, hoc & meliorem esse & beatiorē. Si corrigas unius uocis numerum, nihil dici potest Christianius.

2 Vota qualia A dijs nihil petēdum, nisi bona simpliciter, quum uulgus petat bene dotatam uxorem, opes, honores, regnum, longam uitam, quasi praescribentes numini quid oporteat facere. At deus optime nouit, quid

quid nobis bonum sit, quid non.

Sacrificia uolebat quàm minimis impendijs con/stare, quòd dij, ut non egent rebus hominum, ita ma/gis spectant affectus immolantium quàm diuitias. A/lioqui quum improbissimi quiq; maxime abũdent di/uitijs, actum esset de rebus humanis, si malorum po/tius quàm bonorum uictimis delectarentur. Eoq; uer/sum hunc magnopere probare consueuit, καδδύ-ναμιν δ᾽ ἔρδειν ἱερ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι. Hoc dictum & ad nos Christianos pertinet, qui immodicis impen/dijs ornamus templa, peragimus sacra & parenta/lia, gratius facturi deo, si quod ultra frugalem mundi/ciem superest, fratribus egenis erogaremus. Eandem frugalitatem adhibendam docuit in excipiendis ho/spitibus, eodem utens uersiculo, καδδύνα-μιν δ᾽ ἔρδειν. 3

Sacrificia mi/nimi sumptus

Quum admoneretur ab amico, quòd excepturus hospites admodum tenuem fecisset apparatum, Si bo/ni sunt, inquit, satis erit: sin minus, plus satis. 4

Arguto

Docuit abstinendum à cibis, qui non esurientẽ in/citarent ad edendum: & à potu, qui non sitientem in/uitaret ad bibendum. His enim rebus non est utendũ, nisi quatenus corporis necessitas exigit. 5

Frugalitas

Dicebat optimum condimentũ esse famem, quòd & optime edulcaret omnia, & nullius esset impẽdij. Vnde ipse semper iucunde edebat ac bibebat, quia neutrum faciebat nisi esuriens ac sitiens. 6

Frugalitas

Quin

7 *Affectus cobibiti* *Quin & ad famem ac sitim tolerandam exercuerat sese: post sudorem enim è palæstra collectum, quū alij potum uehementer appetunt, nūnquam bibebat de primo cratere: rogatus quam ob rem id faceret, ne consuescam, inquit, obsequi affectibus. Interdum enim licet sitias, noxium est bibere: hic quū ratio suadet abstinētiam, affectus hortatur ut bibas, magis obtemperandum est rationi.*

8 *Voluptas ex uirtute* *Dicebat eos qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent, & longe plus habere uoluptatis, ac minus dolorum, quàm qui summa cura undique pararent oblectamēta, quod uoluptates intemperantium præter animi sibi male conscij cruciatum, præter infamiam ac paupertatem, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiæ quàm delectationis. Contrà quæ sunt optima, eadem fiunt iucundissima si quis assuerit.*

9 *Seruire uoluptatibus* *Aiebat esse turpe, si quis sua sponte seruiens uoluptatibus, talem se faceret, quales nemo domi suæ uellet habere seruos. Talibus autem nullam salutis spem reliquam esse, nisi si pro eis deos cōprecarentur alij, ut bonos dominos nancisci possent, quando prorsus decretū erat seruire. Existimabat aūt nullos fœdiorē miseriorem'q; seruire seruitutem, q̄ qui & animo & corpore seruirent uoluptatibus.*

10 *Interrogatus quam ob rem ipse non administraret remp. quum administrandi rationem optime sciret, re-*

ret, respondit, Eum utiliorem esse ciuitati, qui multos efficeret idoneos gubernandæ reip. quàm qui ipse rectè gubernaret. Idem mihi respondit Nicolaus Leonicenus Ferrariæ, demiranti quur artem medicandi quam profitebatur ipse non exerceret, Plus, inquit, ago docēs omnes medicos. Nec dißimile mihi respondit unicus studiorum meorum Mecænas Guilhelmus archiepiscopus Cantuariensis sacerdotium improbe recusanti, dicentiq́ue, Qua fronte fruar illorum pecunijs, quibus ut linguæ ignarus nec cōcionari possum, nec monendo, nec consolando adesse, nec ullum boni pastoris officium præstare? Quasi, inquit, non plus efficias, qui libris doces pastores omnes, quàm si uni rusticanæ plebeculæ inseruias. Fassus sum amice dictum, mihi tamen non persuasit. Prodesse pluribus

Rogatus quo pacto quis posset honestam assequi famā, Si talis, inquit, esse studeas, qualis haberi uelis. Veluti si quis bonus tibicen haberi cupiat, ea præstet oportet, quæ à probatis tibicinibus fieri uiderit: Quemadmodum qui medendi est imperitus, nō ideo medicus est, quòd pro medico asscitus est, & uulgo medicus appellatur: ita non statim princeps est aut magistratus, qui populi suffragijs declaratus sit, nisi sciat artem gubernandæ ciuitatis. 11 Fama quomō do paranda

Dicebat uehementer absurdū esse, quum artes sedentarias nemo profiteatur absq; dedecore qui eas non didicerit, neque quisquam scrinium faciundum 12 Ars gubernandi

locet ei, qui rudis sit eius opificij: ad publicos magistratus admitti, qui nunquam dederunt operam disciplinis, sine quibus nemo potest recte magistratum gerere: cumq; nemo non detestaturus sit eum qui clauo aßideret ignarus artis nauticæ, multomagis detestandos, qui remp. capeßerent ignari politicæ philosophiæ. Neq; eum putabat appellandum impostorem, qui à persuaso quopiam pecuniam aut uasculum acciperet, quod non posset reddere: sed illos magis impostores habendos dicebat, qui dolo persuaderent se idoneos gubernandæ reip. quum sint homines nihili. Hoc dictum multo magis ad principes, magistratus & episcopos Christianos pertinet, quàm ad ethnicos.

13 *Amicus syncerus* *Dicere solitus est, nullam esse possessionem preciosiorem uero bonoq; amico, nec aliunde plus fructus aut uoluptatis capi. Itaq; præpostere facere multos, qui pecuniæ dispendium grauius ferunt quàm amici iacturam, quiq; se beneficium perdidisse clamant gratis collocatum, quum eo sibi conciliarint amicũ quouis lucro potiorem.*

14 *E factis iudicium* *Vt illis cõmittimus statuas faciendas, à quibus uidemus aliquot statuas eleganter factas: ita non sunt admittendi in amicitiã, nisi quos cognouerimus erga alios præstitisse fidos & utiles amicos.*

15 *Quendam acrius castigantem seruum percontabatur, quamobrẽ ita sæuiret: quoniã, inquit, quum sit obsonio-*

obsoniorum uoracissimus, tamen ignauissimus est: quumq; si auidissimus, tamē desidiosissimus est. Tum Socrates, Nunquam ne, inquit, considerasti, uter uestrum pluribus egeat uerberibus, tu ne an famulus? Vtinam sibi quisq; dicat, quod illi Socrates, quoties hoc in alijs reprehendit, punitq; idem quod sibi ignoscit, aut si non idem, crebro deterius. Punire in alijs quod ipsi committimus

16 Cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, sed itineris labore deterrito, Quum, inquit, domi sæpenumero totum prope diem ambules, ante prandiū, rursus ante cœnam: si domesticas ambulationes proferas ad quinq; sexúe dies, facile peruenies Olympiā. Docuit uir ingeniosus, id quod terret in adeundis laboribus, imaginationē esse potius quàm ipsum laborem. Si quid honestæ rei gratia periculi, dispendij, aut laboris suscipiendum est, excusamus, detrectamus, horremus, quum frequenter ultro in rebus nihili, non enim dicam turpibus, plus impendamus. Ita quidam inuitati ad studia literarum, excusant ualetudniem, insomniam, impendia librorum, quum interim totam noctem ludant aleam, potatione cōtrahant febrim, podagram, hydropem & lippitudinem, scortatione paralysim, aut scabiem nouam, quam Gallicam appellant. Spontanei labores

Quendam conquerentē se defatigatū longo itinere rogauit, num puer ipsum potuerit consequi. Ait. Rogauit, uacuus ne an aliquid ferēs oneris. Portauit, 17

 inquit,

Seruus domino melior

inquit, nonnihil sarcinarũ. Quid, inquit, queritur ne ille se defessum? Quũ negaret, An non pudet, inquit, te molliciei, qui uacuus ambulãs defessus fueris, quum ille gestans sarcinam non queratur se fatigatũ? Ostendebat Socrates seruũ in hoc feliciorẽ domino, quòd ad labores exercitatior minus sentiret molestiæ.

Sobrietas in edulis

18 Admonere solet quod apud alios diceretur edere aut conuiuari, apud Athenienses dici ἐυωχεῖσθαι. qua uoce dicebat nos admoneri, eo temperamento sumendum cibum, ut nec corpus, nec animus oneretur: huc opinor alludẽs, quod ὀχεῖσθαι sonet uehi, unde ὀχεῖον uehiculum, quanquam ὀχὴ dicatur & cibus, eóq; additum εὖ, ne sarcina iusto grauior imponeretur corpori.

19 Dicebat, optime natis ingenuisq; potißimum adhibendam rectam institutionẽ. Idem enim in his usu uenire quod in equis, in queis qui feroces sunt ac generosæ indolis, si statim à primis annis recte instituantur, egregij & ad omnem usum accommodi euadunt: sin minus, efferati, intractabiles, & ad nihil utiles. Eóq; fit, ut felicißima quæq; ingenia corrumpantur inscitia instituentium, qui mox equos uertunt in asinos, quòd erectis ac liberis animis imperare nesciant.

Indoles erecta

20 Dictitabat illum impudenter facere, qui quum boues efficeret pauciores, postularet tamen haberi bonus bubulcus: sed multo absurdius esse, si quis haberi

uelit

uelit bonus reip. gubernator, quum ciuiũ numerũ im
minuat. Hoc dictum torsit in Critiã & Chariclem,
qui multos ciuiũ trucidarant. Nec illos id latuit: Cri
tias enim illi minatus est, ni sileret, fore ut ipse quoq;
fceeret boues pauciores: & quod minatus est uerbo,
re præstitit. Nam huius opera Socrates perijt.

E priscis autoribus selegerat uersiculos aliquot, 21
quos prouerbiorum uice frequenter usurpabat, quo-
rum est ille Hesiodius,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος. Id est,
Non probrum est operari, ast est cessatio probrum. Ocium turpe
Quo dehortabatur iuuenes non solũ ab ocio, uerum
etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appel
labat oeiosos, qui alea, compotationibus & scortis
ætatem absumerent

Item illud Homeri, ut indicat Gellius ac Laërtius, 22
ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται.
Id est,
Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur. Curiositas
Eo non solum reuocauit auditorem à curiositate re-
rum alienarũ, uerumetiam à disciplinis non necessa-
rijs: uelut ab exacta cognitione astrologiæ, aut geo-
metriæ, aut causarum naturalium, aut rerum ultra-
mundanarum, ad cognitionem ethices, cuius scientia
præstat, ut nobis ipsi noti simus, utq; rem domesticã
aut publicam utiliter administremus.

Eodem spectat & illud quod illi ascribitur, & in 23

Curiositas *primis celebratur, Quæ supra nos, nihil ad nos. Sic enim respõdere solet admirãtibus, quòd de moribus semper, de astris, deq; meteorologis nunq̃ disputaret.*

24 *Quum in uia quidam illi per lasciuiam calcẽ impegisset, admirantibus quòd id pateretur, Quid facerem, inquit? Illis hortantibus ut uocaret hominem in ius, Ridiculum, inquit, si quis asinus me calce percussisset, diceretis mihi, uoca illum in ius? Nihil putabat interesse inter asinũ & hominẽ brutũ, nullaq; uirtute præditum: ac uehementer absurdum uideri, non pati ab homine, quod ab animante bruto passurus sis.*

Patienter

25 *Quidam ab eo salutatus non resalutauit, nec id moleste tulit Socrates: amicis autem admirantibus, & ob hominis inciuilitatem indignantibus dixit, Si quis nos præteriret, peius affectus corpore quàm nos sumus, nequaquam illi succenseremus: quur igitur illi succenseam, qui peius affectus est animo quàm nos sumus?*

Moderate

26 *Euripides obtulit Socrati librum ab Heraclito conscriptum, eo lecto rogauit quid illi uideretur, Per Iouem, inquit, quæ intellexi mihi præclara uidentur, qualia puto & ea quæ non intellexi, sed opus est Delio quopiam natatore. Notauit perquam salse affectatam eius scriptoris obscuritatem, unde & σκοτεινὸς cognomen inditum est. De Delio natatore diximus in Chiliadibus.*

Salse

27 *Quũ Alcibiades illi spaciosam areã offerret dono, id quã*

In qua sibi domum ædificaret, Quid, inquit, si mihi calceis opus esset, num corium dares unde mihi calceos conficerẽ? Et si dares, an nõ ipse ridiculus essem si acciperẽ? Hac similitudine munus inutile recusauit. Munus inutile

Per forum obambulans quum aspiceret mercium copiam quæ illic uendebantur, ita secum loqui consueuit, Quàm multis rebus ego non egeo, ast alij cruciantur animo ita cogitantes, quàm multa mihi desunt. Socrates sibi gratulabatur, quòd iuxta naturã uiuens, ac paucis assuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulæa, reliquasq; diuitum delitias, nec cuperet, nec egeret, quas dicere solet magis necessarias agendis tragœdijs quàm ad usum uitæ. 28 Frugalitas

In hanc sententiam usurpabat uersus Iambicos poëtæ nescio cuius,

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶν, ἥ τε πορφύρα
Εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον. Id est,
Argentea isthæc uasa simul ac purpura
Tragœdiarum accommoda histrionibus
Sunt, ad beatam conferunt uitam nihil.

Dicere solitus est, eũ esse dijs simillimũ, qui quàm paucissimis egeret, quum dij omnino nullius egeant rei. At uulgus diuites dijs proximos existimant, quorum delitijs nihil satis est. De his enim dictum est in comœdia Terẽtiana, Quàm uos facillime agitis. Hoc aũt Homerus dijs tribuit, quos appellat ῥεῖα ζώοντας, *id est, facillime uiuentes. Facillime autem uiuit,* 29 Frugalitas

qui paucißimis contentus est.

Frugalitas

30 *Dicebat, qui suauiter ederet panem, huic non esse opus obsonio, & qui suauiter biberet quemlibet potum, hunc non desiderare poculum præter id quod adest. Fames enim & sitis optime condit omnia.*

Amicus syncerus

31 *Dicebat, cuiuis esse promptum, si quid rerum insignium haberet proloqui, quum difficillimum esset nominare quos poßideret amicos, quum hac poßeßione nulla sit charior. Hoc dicto taxabat præposterũ uulgi de rebus iudicium, qui hoc negligentißime haberet, quod omnium plurimi faciendum erat. Ditior sibi uidetur cui pecuniæ nonnihil obtigit, & damnum deplorat cui perijt: at qui sibi parauit bonũ amicum, non uidetur sibi factus beatior, nec iacturam deflet qui perdidit.*

Sensus communis

32 *Euclidi contentiosarum argutationum admodum studioso, Sophistis, inquit, ô Euclides uti poteris, hominibus non poteris. Indicans Sophisticen inutilem ad publicas functiones, quas qui affectat, eũ non oportet gryphis & inanibus argutijs ludere, sed hominũ moribus semet accommodare.*

33 *Scientiam dicebat unicum esse bonum, contrà unicum malum ignorantiam: quod quicunq; cõmittunt rem iniustam, hoc peccant, quòd ignorant quid cuiq; sit tribuendum: & qui fortes sunt, non alia re fortes sunt, nisi quòd sciunt ea expetenda, quæ uulgus existimat horrenda: & qui intemperãtes sunt, hoc errant,*

quòd

quòd ea putant suauia aut decora, quæ minime sunt. Summum igitur bonum esse dicebat, sciētiam rerum expetendarum ac refugiendarum.

Cuidam dicenti, Antisthenem philosophum ma- tre Threicia prognatum esse, uelut hoc probrum impingenti uiro quòd hybrida esset, patre quidem Atheniēsi, sed matre barbara, Quid, inquit, an tu pu tas uirum adeo præclarum ex utroq; parente Athe- niēsi nasci potuisse? Notās corruptissimos Athenien sium mo es, ut citius è Thrace Scytháue nasci pos- set uir probus, quàm ex Atheniensi: & hoc quod ha- bebat probitatis Antisthenes, matri tribuendum pu- tauit. 34 Facete

Dicebat ocium possessionum omnium optimam, Ocium autem sensit non ignauiam, sed à tumultuosis negocijs, & à cupiditatibus animi trāquillitatem ui tiantibus esse quietum. 35 Ocium ho nestum

Illud omnium maxime celebratur quod dicebat, se nihil scire, nisi hoc unum, quòd nihil sciret. inquire bat enim de singulis, tanquam ambigens, non quòd reuera nihil haberet certo cognitum: sed hac ironia & suam declarabat modestiam, & aliorū redargue- bat arrogantiam, qui se profitebantur nihil nescire, quum reuera nihil scirent. Sophistæ quidam publice profitebantur, sese ex tempore responsuros ad omnē propositam materiam, horum arrogantem inscitiam sæpenumero cōfutabat Socrates. Atq; ob hoc ipsum, 36 Modestie

 ut ipse

ut ipse quidem interpretatur, ab Apolline iudicatus est sapiens, quòd quamuis omnium rerum ignorantiam cum cæteris haberet communem, eo nomine tamen illos superaret, quòd suam inscitiam agnosceret, quum illi hoc quoq; nescirent, se nihil scire.

37 *Contatio mala* Laertius & hoc illi tribuit, Cœpisse, dimidium facti. Dicebat enim dimidium operis peractum ei, qui iam esset aggressus. Sunt enim qui contando ac deliberando uitam omnem absumant. Est autem hemistichium Hesiodium,

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός.

38 *Festinatio* Qui res præcoces magno emerent, eos aiebat desperare, quòd ad tempus maturitatis essent peruenturi. Alioqui stultum est, & pluris & deterius emere, quum paulo post liceat & minoris & meliores. Ita nusquam non reuocabat hominum cupiditates rationis expertes ad sobrium iudicium.

39 Quodam tempore quum Euripides ita de uirtute dissereret, ut diceret,

Κράτιστον εἰκῆ ταῦτα ἐᾶν ἀφειμένα. Id est,

Hæc mißa temere est optimum relinquere.

Virtus quaerenda Quasi uirtus inueniri uix posset: surrexit Socrates dicens, Ridiculum esse, quum mancipium si non protinus inueniatur, operæprecium existimemus inuestigare: uirtutem nulla inuestigatione dignam iudicare, si non protinus contingat homini.

40 Rogatus ab adolescente quodam, utrū melius censeret

feret, uxorem ducere, an non ducere. Vtrumcunque, inquit, feceris, pœnitebit : indicans & cœlibatum & coniugium habere suas molestias, ad quas perferendas esset præparandus animus. Cœlibatum comitatur solitudo, orbitas, generis interitus, hæres alienus: matrimoniũ perpetua solicitudo, iuges querelæ, dotis exprobratio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua. subsessor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus, aliáque innumera incommoda. Proinde non hic est electio qualis est inter bonum & malum, sed qualis inter leuiora & grauiora incommoda. Matrimonium

41 *Quendam ex amicis conquerentem, quòd Athenis omnia magno uenirent, uinum enim Chium minã, purpuram tribus minis constare, mellis heminam quinque drachmis: manu illius prehensa duxit in penum farinariam, obolo, inquiens, semisextarius uenit, uilis igitur annona est. Hinc ad oleariam deducens, duobus, inquit, æreis sextarius. Non magno igitur in urbe ueneunt omnia. Qui paucis ac necessarijs contentus est, sibi facit uilem annonam.* Frugalitas

42 *Archelaus rex Socratẽ ad se uocarat, multa pollicens, Socrates respondit, se nolle ad eum uenire à quo acciperet beneficia, quum illi reddere paria non posset. Hoc dictum improbat Seneca, quòd philosophus persuadens auri argentiq; contemptũ, plus dat q̃ si det aurum & argentum.* Munera contempta

Quo-

43 *Quodam tempore reuersus è foro, inter amicos*
Vltroneabeneficentia *dixit, Emissem pallium si nummos habuissem. Nihil postulauit, tantum uerecunde admonuit egestatis. Mox inter amicos ambitus erat, à quo Socrates acciperet. Et tamen post eam uocem quisquis properauit, ut ait Seneca, sero dedit.*

44 *Cuidam querenti quòd peregrinationes sibi nihil*
Peregrinatio inutilis *profuissent, Non immerito, inquit, tibi istud euenit. Tecum enim peregrinabaris. Multi putant longinquis peregrinationibus colligi prudentiam, quum Horatius clamet,*

Cœlum nõ animum mutat, qui trans mare currit: congressus sapientium confert prudentiam, non montes aut maria.

45 *Colapho percussus à quodam in uia, nihil aliud re*
Patienter *spondit, q̃ quòd homines nescirent quando prodire deberent cum galea. Simile quiddam Laertius asscribit Diogeni.*

46 *Aiebat se mirari, quòd quum statuarum artifices*
Lepide *id summo studio conniterentur, ut lapis q̃ simillimus homini redderetur, non pariter hoc curarent, ne ipsi lapidibus similes & uiderẽtur & essent. Sunt autem qui putẽt Socratem priusquã ad ocium philosophiæ sese conferret, statuarum opificem fuisse.*

47 *Adhortabatur iuuenes ut se subinde ad speculum*
Cultus animi *contuerentur, quo si essent egregia corporis forma, cauerent ne quid ea indignum committerent: sin minus, quod*

bus, quod corpori deesset, id ingenij cultu morumq; honestate pensarent. Adeo uir ille undecunq; rapiebat occasionem ad uirtutis studium adhortandi.

Aduocarat diuites aliquos ad cœnam: ob id solicita Xanthippe, quòd apparatus esset perq̃ exiguus, Bono animo es, inquit. Nam si frugi temperantesq; sunt, boni cõsulẽt: sin minus, nulla nobis horũ cura debet esse. Hoc dilemma nobis merito excuteret operosam & sumptuosam ambitionem in excipiendis conuiuis. 48 Simile ante pag.191.ap.4. Frugalitas

Dicebat, multos in hoc uiuere ut ederent biberentq;, se cõtrà ob id edere ac bibere ut uiueret, quòd his rebus non ad uoluptatem, sed ad naturæ necessitatem uteretur. Hanc sententiam retulit Satyricus, 49 Luxus

Non uiuas ut edas, sed edas ut uiuere possis.

Eos qui multitudini imperitæ fidem habebãt, aiebat perinde facere, ac si quis tetradrachmum unum contemnens reijceret, & aceruum è similibus congestum probaret reciperetq;. Cui non fideres soli, ei nihilomagis fidendum est in turba similium. Nec enim refert quàm multi sint, sed quàm graues. Nummus adulterinus etiam in quamuis magno aceruo adulterinus est. Hoc aduersus turbam testium, & indocti uulgi iudicia. 50 Pecunia qualis

Quum Aeschines ambiret esse de numero discipulorum Socratis, excusaretq; uerecũde paupertatem suam, ac moleste ferret, quòd quum cæteri Socratis 51 Comiter

amici

amici diuites multa largirentur, sibi nihil esset, quod daret præter seipsum, An nõ intelligis, inquit, quàm magnum munus mihi dederis, nisi forte teipsum paruo æstimas? Itaque mihi curæ erit, ut te tibi reddam meliorem quàm accepi. Alij Sophistæ quum meras nugas docerent, nullum admittebant discipulum nisi magna mercede, Socrates nihilominus libenter recepit inopem q̃ opulentos.

52 *Mors ineuitabilis* Quum quidam illi diceret, Athenienses te morti adiudicarunt, Et illos, inquit, natura. Sentiens non esse magnum malum, si quis adigatur ad mortem, paulo post moriturus, etiamsi nemo interficiat. Quanquam hoc dictum quidam ad Anaxagoram referunt.

53 *Mors non deflenda* Vxori muliebriter complorãti dicentiq́;, Mi uir, innocens morieris, Quid, inquit, uxor, num me nocentem mori malles? Mors bonorum ob hoc ipsum minus deflenda est, quòd præter meritum occiduntur: his uero deplorandi sunt, qui ob malefacta dant pœnas: sed longe miserius est, meruisse pœnas quàm dedisse.

54 *Funeris cura* Eo die quo Socrates bibiturus erat uenenum, Apollodorus ei pallium multi precij ad solatium obtulit, ut eo indutus moreretur. At ille recusans donum, Quid, inquit, hoc meum pallium quod uiuenti conuenit, mortuo non conueniet? Damnans quorundam ambitionem, hoc miro studio prouidẽtium, ut quàm hono/

honorificentißime efferantur ac sepeliantur.

Nuntianti quòd quidam de ipso male loqueretur, Nimirum,inquit,non didicit bene loqui: linguæ morbum non malitiæ tribuens, sed inscitiæ: nec ad se iudicauit pertinere,quid de se dicerent qui morbo animi non iudicio loquuntur. 55 Moderate

Quum Antisthenes Cynicus pallium haberet pertusum, idq; obuertens fißuram omnibus daret inspiciendam,Per fissuram,inquit Socrates, pallij tui uideo tuam inanitatem: eleganter notans, turpiorem esse ambitionem è uilitate cultus, quàm ex amictu splendido. Atque utinam inter Christianos non sint multi Antisthenes,qui sub ueste fusca,uili,sordidaq;, plus celent gloriæ quàm alij diuites habeant in holosericis ac byßinis. 56 Sordes gloriosæ

Cuidam admiranti quòd nihil in eum commoueretur, à quo conuicijs incessabatur, Mihi,inquit,nō maledicit, quandoquidem ea quæ dicit, mihi non adsunt, nec in me hærent. Atqui ob hanc causam hominum uulgus magis commouetur, si quid dicitur in immerentem. Boni quum male audiunt, sibi gratulantur quòd puri sint ab his malis quæ ipsis impinguntur, nec in se dici interpretantur: nihilo magis quàm si quis oculorum errore Platonem appellet Socratem, & in Socratem congerat maledicta, is non maledicit Platoni, sed ei quem existimat eße Platonem. 57 Moderate

Vetus

58 *Vetus comœdia solet nominatim in ciues dicteriā iacere. Horum libertatem quum plerique metuerēt, Socrates dicebat expedire, ut quis semet illis sciens ac uolens obijceret. Nam si quid, inquit, dixerint in nos merito reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint: sin falsum conuitium in nos iaculabuntur, nihil ad nos.*

Maledicus prodest

59 *Socrates quum Xanthippen diu rixantem tulisset in ædibus, ac tandem fessus consedisset ante fores, illa magis iritata quiete uiri, de fenestra perfudit eū lotio. Ridentibus qui præteribāt, & ipse Socrates arridebat, dicens: Facile diuinabam, post tantum tonitru sequuturam pluuiam.*

Lepide et leniter

60 *Alcibiadi demirāti quòd Xanthippen supra modum rixosam domi perpeteretur, Ego, inqt, iam pridem his sic assueui, ut non magis offendar, quàm si rotæ quæ aquam educit è puteo stridorem audiā. Nam is stridor molestißimus est insuetis, eundem qui quotidie audit, adeo moleste nō fert, ut se audire nesciat.*

Asuetudo mitigat

61 *Eidem simile quiddam dicēti, At tu, inquit Socrates, nónne domi tuæ toleras gallinarum glottientium strepitum? Tolero, inquit Alcibiades, sed gallinæ mihi pariunt oua pullosq́; Et mihi, ait Socrates, mea Xanthippe parit liberos.*

Vxor quare ferenda

62 *Sunt qui putent Socratem simul aluisse domi duas uxores, Myrthò & Xanthippen. Proinde demiranti cuidam in quem tādem usum aleret duas mulieres*

Lenitas

præ-

præsertim rixosas, nec eas domo exigeret: Hæ, inqt, me domi docent tolerantiã, qua mihi in publico utendum est: harũ moribus exercitatus, commodior ero ad aliorum consuetudinem. Hunc percontatorem A. Gellius facit Alcibiadem.

Cum Xanthippe in publico pallium marito detraxisset, ac familiares admonerent, ut tantam iniuriam manu ulcisceretur, Pulchre, inquit, nimirum ut nobis colluctantibus acclametis, alius Eia Socrates, alius Eia Xanthippe. Nam huiusmodi uocibus spectatores animant duos inter se commissos. Maluit autem uir sapiens, tolerantiæ exemplũ de se præbere, quàm ridiculum exhibere spectaculum uiri cum uxore concertantis. 65 Lenitas

Percontanti quur Xanthippen moribus incommodissimis fœminam haberet domi, dicebat, Sic habendam consuetudinẽ cum morosis uxoribus, quemadmodum qui se ad studium equestre exercent, parant equos ingenij ferocioris, quos si subegerint, ac perpeti poßint, cæteris utuntur commodius: ita qui morosæ coniugis mores ferre didicerit, multo facilius cum quibuslibet habebit consuetudinem. 64 Lenitas

Cum Socrati Lysias orationem quam in eius defensionem composuerat recitasset, Præclara, inquit, & elegans oratio est, sed non conuenit Socrati. Erat enim forensi instituto aptior quàm philosopho, ac tali philosopho. Rursus Lysiæ percontanti, quur si bo- 65 Decorum personae

nam iudicaret orationem, putaret sibi non conueni- re, Nonne, inquit, fieri potest, ut amictus aut calceus elegans sit ac pulcher, qui tamen alicui non conueni ant? Hoc ipsum Val. Maximus narrat odiosius mi- nusq; Socratice. Sic enim Lysiæ respondisse memo- rat. Aufer quæso istam. Nam ego si adduci possem, ut eam in ultima Scythiæ solitudine perorarem, tum me ipsum morte mulctandum concederem.

66 Fiducia benefactorum *Cum iudices inter se disceptarent, qua pœna di- gnus esset Socrates, Ego, inquit, ob ea quæ feci di- gnum me censeo, qui publicitus alar in Prytaneo. Nam hoc honoris haberi solet, qui præclare de rep. fuissent meriti. M. Tullius hoc refert lib. De orato- re primo, Erat, inquit, Athenis reo damnato, si fraus capitalis nõ esset, quasi pœnæ æstimatio ex sententia quum iudicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi æstimationem commeruisse se maxime confi- teretur: quod quum interrogatus Socrates esset, re- spondit, se meruisse ut amplissimis honoribus & præ- mijs decoraretur, & ut ei uictus quotidianus publi- ce in Prytaneo præberetur: qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius responso iudices sic exar- serunt, ut capitis hominem innocentissimum con- demnarent.*

67 *Xenophontem in angiportu quodam Socrates habuit obuium, quumq; uideret adolescentẽ rara in- dole, porrecto baculo uetuit ne præteriret: ubi con-*

stiterat, rogauit ubi fierent uenderētur'q; uariæ merces, quibus uulgo utuntur homines: ad id quū promptè respondisset Xenophon, percontatus est, ubi homines fierent boni: cum adolescens respondisset, se id nescire, Me igitur sequere, inquit, ut hoc discas. Ex eo Xenophon cœpit esse Socratis auditor. Absurdum est scire ubi parare queas honestam uestem aut poculū, & ignorare unde tibi comparare possis animi cultum. Cultus animi

68 Quondam pro foribus deambulanti contentius usq; ad uesperam, quum prætereuntium quispiam dixisset, Quid agis Socrates? Obsonium, inquit, mihi comparo in cœnam: de fame sentiens, quam agitatione corporis excitabat. M. Tullius sic explicat, Quo melius cœnem, obsono ambulando famem. Frugalitas Tusc. quaest. lib. 5.

69 Aiebat unguenta relinquenda fœminis, in iuuenibus nullum unguentū melius olere quàm oleum, quo inter exercendum utebantur. Nam amaracino, aut foliato, protinus idem olent seruus & ingenuus. Rogatus quid senes olere deceat, probitatem, inquit. Rogatus, ubi hoc unguentum uenderetur, recitauit Theognidis carmen,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ᾽ ἐσθλὰ διδάξεαι, Id est, Qui bonus est, ab eo bona discito. Huius generis quædam congerit Xenophon in conuiuio.

70 Quum diues quidam filium adolescentulū ad Socratem misisset, ut indolem illius inspiceret, ac pædagogus

Oratio specu lum animi gogus diceret, Pater ad te ô Socrates misit filium, ut eum uideres: tum Socrates ad puerum, Loquere igitur, inquit, adolescens, ut te uideam: significans ingenium hominis nõ tam in uultu relucere, quàm in oratione, quòd hoc sit certissimũ minimeq; mendax animi speculum.

71 Foemineus sexus ad omnia docilis Dicebat muliebrem sexum non minus esse docilem & ad disciplinas, & ad omnem uirtutem, etiam fortitudinem, quæ tanquam uiris propria Græcis à uiro dicitur ἀνδρεία, si diligenter instituatur. Id collegit ex puella saltatricula, quæ inducta in conuiuium, mira arte trochos duodecim in altum proiectos excipiebat, ita temperato altitudinis spatio, numerisq; pedum, ut nunquam falleret: eadẽ inter acutissimos gladios, non sine horrore spectantium, impauida saltaret.

72 Quum iret ab Agathone uocatus ad conuiuium soleatus & unctus, idq; præter morem, & ab amico quodam obuio rogaretur, qur esset solito nitidior, ludens dixit, Vt pulcher eam ad pulchrũ, quum nullus esset ab huiusmodi affectibus alienior.

73 Voluptas doloris comes Eo die quo bibiturus esset uenenum, quum detractis compedibus ex frictu sensisset uoluptatem, dicebat amicis, Quàm mire hoc natura comparatũ est, ut hæ duæ res sese inuicem comitentur, uoluptas ac dolor: nisi enim præcessisset molestia, non sentirem hanc uoluptatem.

Carceris

Carceris ministrum porrigentem in poculo cicu tam interrogauit, quomodo sumendū esset hoc phar/ macū, quòd eius artis esset peritus: alludens ad ægro tos qui à medicis discunt, quando & quomodo opor/ teat sumere quod ab illis temperatū est. quumq; puer respondisset, semel totum hauriendum si posset, dein- de tantisper inambulandum donec sentiret grauedi/ nem in cruribus, pòst in lecto decumbendum supino corpore, ibi pharmacum effecturam quod solet. So/ crates rogauit, liceret ne inde aliquid libare, quòd in conuiuijs mos sit, effusa uini portiuncula, nomina tim alicui deo libare: minister respondit, se tantū mi/ scuisse, quantum opus esset: hoc sermone innuens, ni/ hil esse quod effunderetur. Tū Socrates, sed & phas est, & oportet orare deos, ut felix faustaq; sit hæc mea migratio. 74 *Hilaritas in re tristi*

Quum puer illum detexisset, quòd illi iam frige/ rent præcordia, Debemus, inquit, ò Crito, gallum Aesculapio, quem persoluere ne neglexeris: perinde quasi sumpta potione medica conualuisset. Nam Cri/ to hoc summis uiribus egerat, ut Socrates uitæ suæ consuleret. Adeo inerat illi uiro natiua quædam uis urbanitatis, ut moriens etiam iocaretur. Nam hanc ferunt illi fuisse supremam uocem. 75 *Hilaritas in morte*

Docuit animorum formam magis amandā quàm corporum, eamq; uoluptatem quam in nobis gignit conspecta formosa facies, ad longe pulchriorem, sed 76 *Amor castus*

latentem animi speciem esse transferendam. Verum ut hanc uideamus, philosophicis oculis opus esse. Notabat φιλεῖσθαι Græcam uocem ancipitem esse ad osculandum & amandum, quorum prius est corpus amantium, alterum mentem.

77 Mors sancta Critoni uehementi studio suadenti, ut si uitā ipse suam negligeret, certe liberis etiamnum paruulis, & amicis ab ipso pendentibus se seruaret incolumem, Liberi, inquit, deo qui mihi eos dedit curæ erunt: amicos hinc discedens inueniā uobis aut similes, aut etiam meliores, ne uestra quidem consuetudine diu cariturus, quandoquidem uos breui eōdem estis commigraturi.

78 Amor castus Eos qui corpus tantum amarent, similes esse dicebat medicis, qui semper egerent, semper instarent aliquid flagitantes: rursus qui amici essent potius quàm amatores, similes esse his qui proprium fundum possiderent, quem semper student reddere meliorē. Amator suam quærit explere uoluptatem, amicus haudquaquam ad se spectans, hoc se putat ditiorem, quo meliorem reddiderit amicum.

79 Lenocinium In conuiuio apud Xenophontem singulis dicere iussis, quo artificio quóue bono sibi præcipue placerent: quum ordo uenisset ad Socratem, ioco dixit, se maxime gloriari de lenocinio: sentiens se tradere ueram uirtutem, quæ potissimum commendat habentem, quæq; tum priuatim, tum publice conciliat

bomini

homini beneuolentiam & amorem.

80 *Physiognomon quise profitebatur ex habitu cor poris, & oris liniamentis posse hominis ingeniũ certo deprehendere, inspecto Socrate pronunciauit, illum esse hominem bardum ac stupidum, tum mulierosum, ac puerorum amoribus impurum, uinolentum, & intemperantẽ. Quum amici uehementer indignati minarentur homini, Socrates illos cohibuit dicẽs, Nihil, inquit, mẽtitus est, omnino talis eram futurus, nisi me philosophiæ gubernandum tradidissem.* Philosophia naturam mutat

81 *Quum Aristippus Socratis discipulus ex quæstu, quem Socraticorum primus facere instituit, præceptori misisset uiginti minas, remisit ilico Socrates ad illum pecuniã, dicens, ipsius genium hoc nequaquam permittere. Dicebat enim Socrates, sibi peculiarem esse dæmonem, à quo prohiberetur arcano signo, si quid tentaret parum honestum. Genium autem illum opinor fuisse rationem. Atq; interim ciuiliter indicauit Aristippo, sibi nõ probari, quòd philosophiã doceret mercede, eoq; donũ ceu sacrilegio partũ reiecit.* Pecuniae contemptus

82 *Socrates è palæstra redeuntem Euthydemum casu factus obuius, duxit ad cœnam. Illis autem inter se multa commentantibus, Xanthippe irata surrexit, multaq; in maritum dixit conuitia, quibus quum ille nihil commoueretur, tandem & mensam subuertit. Quum autem Euthydemus ualde perturbatus surgens abire cœpisset, Quid habes, inquit Socrates,* Patientia

Nónne nuper hoc idem accidit domi tuæ, ut gallina subuolans euerterit quæ erant in mensa? Nos tamen ob id non indignabamur.

83 *Quum in Aristophanis comœdia, cui titulus Nebulæ, multis & acerbis conuicijs proscinderetur, & adstantium quidam diceret, Non hæc iniquo fersani mo Socrates? Non per Iouem, inquit, ægre fero si in theatro, perinde ut in magno cõuiuio, salibus mordeor. Mos hic etiamnum durat apud quosdam Germanos, ut in celebribus conuiuijs adhibeatur dicax aliquis, qui in conuiuas iaciat scommata, quibus commoueri uehementer inciuile habetur.*

Comoediae libertas

84 *Dicere solitus est, saltatione mouenti corpus spatiosa domo opus esse ad exercendum sese: at qui eam tu aut oratione sese exerceat, huic uel stanti, uel accumbenti quemuis locum sufficere. Hoc dicto probabat moderatas exercitationes, præsertim à cibo sumpto, turbulentiores improbabat.*

Exercitatio moderata

85 *Socrati acrius obiurganti familiarem quempiam in conuiuio, Plato dixit, Nónne satius erat hæc illi dixiße seorsum? Cui Socrates, Et an non tu quoq; rectius fecißes, si hæc mihi seorsum dixißes? Salsißime taxauit hoc ipsum reprehendendo committentem, quod reprehendebat.*

Salse

86 *Socrates in conuiuio uidens adolescentem auidius uescentẽ obsonio, ac subinde panem in ius immergentem, ô conuiuæ, inquit, quis uestrum pane utitur*

Deliciae

pro

pro obsonio, obsonio pro pane? Hinc orta inter conuiuas disputatione, sensit iuuenis & erubuit, cœpitq; moderatius obsonio uesci.

Rogatus quæ esset præcipua iuuenum uirtus, Vt, inquit, ne quid nimium tentent. Nam calor ætatis uix sinit illos seruare modum. Huc Terentius spectauit in iuuene Pamphilo. 87 Modus

Literas quas uulgus putat repertas iuuandæ memoriæ, dixit uehemẽter officere memoriæ. Olim enim homines si quid audissent dignum cognitu, non libris sed animo inscribebant: hac exercitatione confirmata memoria facile tenebãt quicquid uolebãt: & quod quisq; sciebat, habebat in promptu. Pòst reperto literarum usu, dum libris fidunt, non perinde studuerũt animo infigere quod didicerant. Ita factum est, ut neglecto memoriæ cultu, minus uiuida eßet rerum cognitio, & pauciora quisq; sciret: quandoquidem tantum scimus, quantum memoria tenemus. 88 Memoria

Quum iam tempus urgeret moriendi, rogatus à Critone, quo modo sepeliri uellet, Multam, inquit, ô amici, operam frustra cõsumpsi, Critoni enim nostro nondum persuasi, me hinc auolaturum, neq; quicquã mei relicturum. Veruntamen ô Crito, si me aßequi poteris, aut sicubi nactus eris, utcunq; tibi uidetur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me uestrum quum hinc excessero consequetur. Sensit Socrates, animum esse hominem, corpus nihil aliud esse quàm animi uel or- 89 Anima immortalis

ganum uel domicilium. Eoq; stulte facere illos, qui solliciti sunt quomodo sepeliantur.

90 Idem dicere solet, mortem esse similem profundo somno, aut diutinæ peregrinationi. Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

Mors et somnus

91 Idem dicere solet, ut omnes omnium hominum calamitates in unum conferrentur, moxq; singulis ex eo aceruo portiones æquæ distribuerentur, Ita fore, ut suas quisque calamitates recipere malit, quàm æquam è communi portionem. Hoc aduersus uulgares hominum mores, qui alienæ inuident, suam deplorant sortem.

Sua cuique sors displicet

92 Didicit fidibus canere iam natu grandior inter pueros, id admirantibus uelut absurdum, negauit absurdum esse, quæ quis nesciret ea discere. Nulli enim uitio uertitur, ea sibi parare, quibus opus est, si desint: nec hic spectanda est ætas, sed egestas.

93 Dicebat bene incipere, nō esse pusillum, sed iuxta pusillum: Græce sic habent, εὖ ἄρχεσθαι, μικρὸν μὲν μὴ εἶν, παραμικρὸν δὲ, quod Laertij interpres ita reddidit, Bene incipere paruum non esse, sed maximum. Quanquam aliud exprimunt uerba Socratis, sed sentit, ni fallor, bene incipere non esse quidem paruum, sed parui fieri. Aut, recte incipere non esse pusillum, sed iuxta pusillum. Paulatim enim incipiendum, eo quòd qui in initio præproperi sunt, serius per-

perueniant ad finem, ut alludat ad Hesiodum iubentem, ut pusillum pusillo addamus. Dicti argutia est in Græcis uocibus, eaq́; latine reddi non potest.

Admonebat esse dandam operam geometriæ, donec quis possit mensura terram & accipere & tradere. Græca sic habent, ἔφασκε δεῖν γεωμετρεῖν, μέχρι ἄν τις μέτρῳ δύνηται γῆν παραλαβεῖν τε καὶ παραδοῦναι. Opinor eum sensisse, moderatos agros esse parandos, quos & tibi commodum sit à maioribus accipere, & heredibus tuis tradere. Nam immodicæ possessiones ut non sine negocio parantur, ita non absque lite perueniunt ad hæredes. Dicti argutia est in uerbo γεωμετρεῖν, quod anceps est, ad artem geometricã, & ad agrorum mensores. 94

Cuidam moleste ferenti quòd negligeretur, quo tempore triginta tyranni remp. occuparant, Nunqd est, inquit, cuius te pœnitet? Sentiens non esse moleste ferendum, si quis contemnatur ab improbis, nec hoc nomine sibi quẽquam oportere displicere, sed si quid commisit ob quod merito & sibi & alijs bonis displiceat. Malis enim displicere, laudis est. 95

Quum in somnis quidã ipsi uisus esset dicere, 96

ἤματι κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο.

Ad Phthiam uenias simul ac lux tertia surget:

Aeschini dixit, tertio die moriar: uersum Homericum pro oraculo interpretans: idq́; euenit. Phthia erat patria Achillis, et amici conati sunt persuadere

Socrati

Socrati ut in Theſſaliã fugeret, quòd illic haberet bonos amicos.

97 Dicebat uiros oportere ciuitatis parere legibus, uxores autem maritorum quibuſcum uiuunt moribus. Norma coniugis uir eſt, quæ recte uiuit, ſi ille publicis legibus obtemperet.

98 Admonebat uoluptates non aliter q̃ Sirenas eſſe prætereundas ei qui properat ut uirtutem ueluti patriam cõſpiciat. Alluſit ad Vlyſſem, qui cera obturatis auribus præternauigauit Sirenas, ut Ithacæ fumũ ſubſilientem cerneret.

99 Quum audiret recitare Lyſidẽ Platonis, Deum, inquit, immortalem, q̃ multa de me mentitur adoleſcens: ſiue quòd ob modeſtiam non agnoſceret laudes quas ipſi tribuebat Plato, ſiue quòd in dialogo multa de Socrate fingeret.

100 Aeſchinem qui premebatur inopia ſolet admonere, ut à ſeipſo ſumeret mutuum ſiue uſuram, παρ' ἑαυτοῦ δανείζεσθαι, & addidit modum, ſibijpſi ſubtrahendo cibaria, iuxta illud, magnũ uectigal parſimonia. Expeditiſſima ratio eſt augendi cenſus, detrahere ſumptibus.

101 Interrogatus de Archelao Perdiccæ filio, qui tum fortiſſimus habebatur, num eum beatum iudicaret, Neſcio, inquit, nunquam cum eo collocutus ſum. Subijcienti, eadem opera de rege Perſarum dubitare potes an ſit beatus, Quid ni, inquit, quum neſciã quàm ſit do-

sit doctus, aut quàm uir bonus. Socrates hominis beatitudinem ueris animi bonis metiebatur. Refertur à Cicerone libro Tusculanarum quæstionum quinto, ex Gorgia Platonis.

ARISTIPPVS

Arbitror cõuenire ut discipulum & ætate & autoritate primũ præceptori iungamus, quo nemo fuit inter philosophos uel ingenij dexterioris, & ad omnem uitæ habitum accommodatioris, uel in dictis urbanior aut festiuior, tametsi non præstitisse uidetur eam morum sanctimoniam, quam in Socrate mirantur omnes.

Inter hunc & Diogenem Cynicum nonnulla fuit æmulatio ob diuersum uitæ institutum. Diogenes Aristippum appellabat canem regium, quòd Dionysium Siciliæ tyrannum coleret. In quem uicißim Aristippus, Si Diogenes sciret uti regibus, non uesceretur crudis holeribus. Contrà Diogenes, Si Aristippus didicißet esse cõtentus crudis holeribus, nõ eßet canis regius. 1 Libertas

Quum aliquando perdicem quinquaginta drachmis iußisset emi, cuidam detestanti luxum in philosopho, Et tu, inquit Aristippus, si obolo uenalis esset, non emeres? Quum is respondisset, se empturum, Et mihi, inquit, tãti sunt quinquaginta drachmæ. Quod ille luxus nomine damnabat, hic detorsit ad laudem contemptæ pecuniæ. Siquidem qui precij magnitudine de- 2 Argute

ne deterretur ab emendo, is nõ contemnit cibum sed pluris facit pecuniã. At philosopho nihilo pluris æstimabantur quinquaginta drachmæ, quàm illi obolus. Aristippus itaque obsonij cupiditate par, superior erat despectu nummorum.

3 Lepide *Quum* Dionysius *illi tres uenustas meretrices obtulisset admonens, ut ex his quam uellet eligeret, omnes apprehendit dicens, Ne Paridi quidem fuisse tutum, unam cæteris prætulisse: ac puellas deduxit ad aulæ uestibulum, dimisitq́; non minus in contemnendo facilis, quàm in amplectendo.*

4 *Strato, siue, ut alij tradunt,* Plato, *dixit* Aristippo, *Tibi uni & chlamydem & pannum ferre datum est. Chlamys uestis est satraparum, pannus mendicorum. Id notauit* Horatius *quum ait,*

Omnis Aristippum decuit color.

Apud Dionysium saltauit in purpura, interdum uili pallio utebatur, semper tamen decori memor.

5 *Consputus à Dionysio, æquo animo tulit: ob eam contumeliam indignantibus, Piscatores, inquit, ut gobionem capiant, aqua marina se patiuntur aspergi, ego ut balenam capiam, non patiar me aspergi saliua? Balenæ uocabulo regem signãs, quem sua patientia conabatur ad philosophiæ studium allicere. Plurimum autem utilitatis ex principum sapientia nascitur.*

6 *Rogatus quid fructus cepisset ex philosophiæ studio*

dio, Quòd cum quibuslibet, inquit, libere loqui pos/ Libertas
sim. Nec enim metuebat potentes, nec fastidiebat hu/
miles. Quoniam animum habebat spe pariter ac me
tu liberum, nemini seruiebat, neq; cuiquã assentaba/
tur præter animi sententiam.

Quum quidam illi probro darent, quòd splendi/ 7
de exquisiteq; uiueret philosophus, Id, inquit, si uiti/ Arguta
um esset, in celebritatibus deorum nequaquam fie/
ret. In his enim & magnifice uestiri, & lautissimo
ciborum apparatu solent uti. Porrò quum dij sint
infensi uitijs, non placarentur, sed irritarentur eiusmo
di magnificentia, si ea cum uitio esset coniuncta. Sic
ille quidem elusit conuitium, non ostendit quid esset
optimum.

Percontanti Dionysio, quid eximiũ haberent phi/ 8
losophi præ cæteris hominibus, Vt, inquit, etiam si o/ Philosophiæ
mnes leges aboleantur, tamen æquabiliter uicturi si/ fructus
mus. Vulgus legum præscriptis arcetur à peccando,
philosophus rationem habet pro legibus, non ideo
quod rectum est faciens quia lex iussit, nec à scelere
temperans quia lex uetuit: sed quia nouit illud per
se rectum esse, hoc per se turpe.

Vterq; Dionysium coluit Aristippus et Plato, sed 9
Aristippus à delitijs aulicis quum adessent non absti Lepide
nebat, Plato etiam inter regalem luxum frugalita/
tem seruare nitebatur. Itaque quum Plato repreben
deret Aristippum, quòd adeo lauticijs indulgeret:
roga/

rogauit quid sentiret de Dionysio, num uir bonus ui-
Lepide deretur: quum respõdisset, uideri bonum, Atqui ille,
inqt, me multo uiuit lautius. Proinde nihil uetat eun-
dem & laute uiuere, & bene uiuere.

10 Percontanti Dionysio qui fieret, ut philosophi di
Philosophia uitum limina tererent, nõ contrà, Quoniam, inquit,
necessaria philosophi norunt quibus egeant, illi nesciunt. Philo
sophi sciunt absq; pecunia uiui non posse, itaq; petũt
eos qui quod opus est dare poßunt. Quòd si diuites
æque intelligerent se egere sapientia, multo magis
tererent philosophorum limina. Miserior enim est
egestas animi quàm corporis: atq; hoc miserius ege
ni sunt diuites quòd non intelligant, quàm preciosa
quamq; neceßaria re careant.

11 Rogatus quo differrent docti ab indoctis, Quo, in
Philosophiae quit, equi domiti ab indomitis. Quemadmodũ equus
fructus indomitus ad omnem usum incommodus est ob insci
tiam ac ferociam: ita qui rapitur affectibus quos sola
domat philosophia, ad omnem uitæ consuetudinem
inutilis est.

12 Quum aliquando adiret scortum, sensit quendam
ex adolescentulis qui aderant erubescere, quasi tur-
pe esset philosophum ingredi fornicem: ad hunc uer-
Venus mo sus, Huc, inquit, ingredi turpe non est adolescens, sed
derata egredi non posse turpe. Sensit ignoscendũ si quis mo-
derate utatur licita uenere, non ignoscendum si quis
addictus uoluptati seruiat. Hoc dictũ illo seculo pro-
bari

bari poterat, quo nulla lex uetabat cum scorto congredi, nunc præter argutiam nihil habet laudabile.

Cuidam qui proposuerat ænigma, uehementer instanti ut solueret, Quid ô stolide, inquit, uis soluam, quod nobis etiam ligatum exhibet negocium? Lusit ex ambiguo. Soluitur enim quæstio, & soluitur homo aut belua uincta. Stultum autem sit, furiosum hominem aut noxiam bestiã soluere, magis nocituram. 13 Lepidé

Dicebat, satius esse fieri mendicum quàm indoctum, quòd ille tantum pecunijs egeat, hic humanitate. Nihilominus homo est, cui deest pecunia: at homo non est, cui deest eruditio. Et tamen cui deest pecunia, petit ab obuijs: cui deest sapientia, nullum solicitat ut accipiat. 14 Eruditiò utilis

Quum à quodam conuicijs incesseretur, tacitus abijt: at quum maledicus insequeretur abeuntem dicens, quur fugis? Quoniam, inquit, tibi quidem potestas est male loquendi, mihi uero non audiendi. Salsissime notauit hominis impudentiam, qui quum sibi ius sumeret male loquendi, non saltem hoc iuris con cederet alteri, ut subduceret sese, desineretq; male au dire. Nam uox hæc, quur fugis? erat uelut expostulantis de iniuria. 15 Maledicò cedendum

Quidam multa destomachans in philosophos, etiam hoc adiecit, quòd conspiceret illos semper obside re fores diuitũ: cui Aristippus, Et medici, inquit, ægrotantium domos frequentant, nemo tamen ægrotus 16 Philosophia medicina animorum

p esse

esse mallet quàm medicus. Scite retorsit in diuersum conuitium. Philosophi prædicant felicitatem, quam uni sapienti uindicant, & tamen aßidue uersantur apud diuites aliquid uenantes ab illis: unde colligebat diuites esse beatiores quàm philosophos. Sed ille interpretatus est, philosophos ideo potißimum colere diuites, quòd ob luxum ac delitias cæteris mortalibus & stultiores & corrupitiores, magis egerent præceptis sapientiæ: philosophus autem animorum male habentium medicus est. Porrò beatius est eße medicum quàm ægrotum.

17 Mortis metus *Quum aliquando Corinthum nauigaßet, & orta tempestas naufragium minaretur, expalluit Aristippus: id animaduertens è uectoribus craßus quispiam militaris ac philosophorum osor, sedata tempestate cœpit insultare: quur inquiens uos philosophi qui prædicatis mortem non eße formidandã expallescitis in discrimine, nos indocti nõ timemus? Quoniam, inquit Aristippus, non de pari anima tibi mihiq; cura ac metus est. A. Gellius hoc addit, Ego timeo animæ Aristippi, tu non times animæ nebulonis: quod tamen amarulentius dictum est, quàm ut Aristippo conueniat, cuius urbanitas non tantum habet nigri salis. Rebus uilißimis minime timemus, unde prouerbium, Hydria in foribus. Hinc lusit Aristippus, illũ non expalluiße, non quòd esset fortior, sed quòd quum eßet homo nihili, haberetq; animum omni uirtute uacuum*

uacuum, minimum erat detrimenti si perisset. Vir eruditus ac sapientia præditus non perit nisi graui reip. dispendio.

18 Cuidam iactanti se quòd esset πολυμαθής, hoc est, multiplicis eruditionis, quasi nihil non didicisset, Quemadmodum, inquit, non hi qui plurimum edunt excernuntq;, melius ualent his qui sumunt quantum opus est: ita non qui plurima, sed qui utilia legerunt studiosi & eruditi sunt habendi. Grauiter taxauit eos qui tumultuaria immodicaq; lectione semet ingurgitant, nec ea quæ legunt traijciunt in animum, sed tantum reponunt in memoria, quare nec doctiores euadunt nec meliores. Varia lectio

19 Orator quidam Aristippum reum defendit in iudicio, uicitq; litem. Is quum uelut artem suam præferens philosophiæ, diceret, quid tibi profuit Socrates Aristippe? Hoc, inquit, quod oratio quam pro me dixisti, uera fuit. defenderat ut uirum bonum & innocentē. Vt autē talis esset, qualis ab oratore prædicabatur, Socrates præstiterat, à quo philosophiā didicit. Orator non hoc efficit ut quis sit uir bonus, sed ut talis uideatur iudicibus, etiāsi nō sit. Præstantius igitur est quod præstat philosophus, quàm quod orator. Philosophia oratoria præstantior

20 Aretam filiam salubribus præceptis instituebat, consuefaciens ut ubiq; quod immodicū esset, contemneret, quòd mediocritas in omni re sit optima, & in fœmina maximæ uirtutis sit tēperare cupiditatibus. Modus

21 Eruditio utilis — Cuidam percontanti, qua re eßet melior euasurus filius, si eum curaret literis erudiendũ, Vt nihil alind, inquit, certe in theatro non sedebit lapis super lapidem. Amphitheatra gradus habebant marmoreos, in quibus sedens populus spectabat. Lapidem autem uulgo dicebant hominẽ indoctum & elinguem.

22 Institutio recta — Quidam cum Aristippo agebat ut filium suum susciperet erudiendũ: sed quum philosophus pro mercede peteret quingentas drachmas, alter deterritus magnitudine precij, minoris, inquit, emerem mancipium. At hic, inquit, habebis duo. Sensit eadem pecunia illum sibi paraturum, & philosophum utilem, & filium obsequentẽ. Lepide taxauit uulgi iudiciũ, qui nusquã parcior est quàm in recte instituendis liberis, plusq; sumptus impendit curandis equis quàm filijs.

23 Diuitiarum usus — Reprehensus quòd pecunias acciperet ab amicis, ait, se non ideo accipere ut uteretur ipse, sed ut illi discerent ad quas res utendũ sit pecunijs. Vulgus enim diuitum, aut in equos, aut in operosas structuras, aut in luxum perdit pecuniã, quum ea bonis uiris si egeant sit eroganda. Quin & aliter intelligas licebit. Aristippus non nisi ad uitæ necessaria pecunijs utebatur, ideoq; à diuitibus accipiebat, ut eis demonstraret bene utendi rationem: id non poterat, nisi illi materiam subministrassent. Veluti qui cupit artem scribendi discere, chartam & calamũ porrigit docturo.

24 Cuidam exprobranti quòd in propria causa oratore

tore conductitio fuisset usus, Nil mirũ, inquit, & eo-nam apparaturus coquum conduco. Alter uideri uolebat ob hoc oratorem præstantiorem philosopho, quòd eius operam conduceret: ille retorsit in diuersum, innuens inferiorem esse qui cõducitur. Oratoris enim munus inferius est q̃ ut philosopho cõueniat.

Philosophus oratore praestantior

25 *Iussus est aliquando è sua philosophia nõnihil dicere, quumq; detrectantem urgeret Dionysius, Ridiculum, inquit, si quidem me ut de philosophia loquar rogas, & quando oporteat loqui ipse me doces. Sensit hoc ipsum esse philosophi, scire quando loquendũ sit, quando tacendũ: at qui petit ut audiat aliquid ex philosophia, declarat se philosophiam à philosopho uelle discere: rursus qui cogit ad loquendum, is uidetur ipso philosopho doctior, ut qui melius norit loquendi tempus quàm philosophus ipse. Ob hoc Aristippi responsum indignatus rex, iussit illum in conuiuio infimum omniũ accumbere: hic Aristippus nihil offensus, Hunc, inquit, locũ ô rex illustrare uis ac honorificum reddere: significans non locum reddere hominem uiliorem, sed ex dignitate hominis honorem addi loco.*

Libere

Locum ornat homo

26 *Quendam sibi uehementer placentem de natandi peritia non tulit Aristippus, Et non te pudet, inquit, tam insolenter his de rebus iactare te, quæ Delphinum sunt propria? Lepidius erat si dixisset, ranarum. Decet hominem gloriari super his quæ sunt ho-*

minis propria. Nihil autem magis conuenit homini, quàm ratione pollere. Nullus tam peritus natator est, quin hic à Delphinis superetur.

27 Percontanti qua re differret sapiens ab indocto, Eruditio utilis *Mitte, inquit, ambos nudos ad homines ignotos, & uidebis. Significauit sapientem secum in pectore circunferre, quo se commendet quibuslibet. Proinde si doctum & indoctũ pariter nudos mittas in regionẽ peregrinam, ubi ambo sint æque ignoti, sapiens proferens opes suas protinus & rem & amicos inueniet, nudus alter pro insano ridebitur, & fame periclitabitur.*

28 Iactanti cuidã quòd multũ biberet, nec inebriaretur, Bibacitas *Quid, inqt, magni narras, quũ idẽ faciat mulus?*

29 Quidam Aristippo uitio dabat, quòd cũ meretrice haberet consuetudinem. Hunc Socratica isagoge sic cõfutauit, *Age dic mihi, num referre putas, utrum quis accipiat domum quam multi inhabitarint, aut quam nemo? Quũ negasset referre, Quid, inquit, refert ne utrũ ueharis naui quæ multos uexerit, an quæ nullos? Quũ negasset & hoc, Quid igitur interest, inquit, utrum consuetudinẽ habeas cũ muliere, quæ multis sui fecerit copiã, an quæ nulli? Et hoc dictum ut festiuum probari potest apud illos, apud quos simplex stuprum non habetur pro crimine.*

30 Reprehensus à quodam, quòd Socratis discipulus contra Socratis morem pecuniã acciperet, *Merito, inquit,*

inquit, hoc facio, nam Socrati plurimi diuites amici mittebant triticum & uinum, è quibus pauca in usos necessarios reseruans remittebat reliquũ. Nimirum habebat ille dispensatores Atheniensium primores, ego uero Eutychidem seruum meum emptitium. Significabat se nihilominus cõtemnere pecuniã quàm Socratem, sed illi fuisse largiores amicos. Hoc colore se possent & hodie quidam excusare profitentes summum pecuniæ contemptum, quum apud amicos habeant depositam pecuniam, quòd olim habebant benignos pœni curatores, nunc esurituros satis, si nihil sit alicubi repositum nummorum. Prouisio necessariorum

Habuisse dicitur cõsuetudinẽ cũ Laide nobili scorto. Quo nomine quũ uulgo male audiret, cuidã obijcienti quòd philosophus haberetur à Laide, Imò Lais, inquit, habetur à me, non ego à Laide: significans non esse turpe uti cõcessa uoluptate, sed ei seruire deditumq́; esse, in turpibus habendum. 31

Rursum obijcienti quòd cibis lautioribus uteretur, hac ratione occlusit os, Tu, inquit, hos cibos triobolo non emeres? eumq́; is qui uolebat lautitiarum uideri contemptor annuisset, Ergo, inquit, non tam ego uoluptati studeo quàm tu auaritiæ. Siquidem usurus erat & ille lautitijs, si gratis aut minimo contigissent. Sic nationes quædam Germanis obijciunt bibacitatem, Anglis edacitatem, quum ipsis nihil sit uoracius, si quando gratis datur indulgere gulæ. 32 Lautitia

Auariores igitur illæ sunt,nō temperantiores. Huic simillimum quod ante retuli de perdice.

53 Dionysij quæstor,nomine Simus,natione Phryx, ostendit Aristippo suas ædes undiquaq; splendidas, etiam pauimento preciosis tessellis constrato: omnibus circunspectis Aristippus sputū oris reiecit in barbam Simi: & ob id indignanti hoc colore se excusauit,quòd in tota domo nihil uideret ad excipiendum oris recrementum opportunius:innuēs,in tota domo nihil esse fœdius aut immundius barbari facie, quum eam hominis partem oportuerit esse mundißimam. Quanquam hoc dictum magis quadrat in Cynicum aliquem quàm in Aristippum,utcūq; illi asscribitur.

Libere

54 Delectatus aliquando insigni unguento,Male sit, inquit,malis cinædis, qui rem tam bellā infamarunt: sentiens multa per se bona reijci culpa utentiū male.

55 Interrogatus quomodo Socrates obisset diem,Vt ego,inquit,optarim: significans talem mortem quauis uita optabiliorem,nec potuit breuius felicem obitum describere.Dicti tamen argutia in hoc est,quòd philosophus aliud responderit , quàm expectabat percontator.Ille quærebat de genere mortis,morbo perijsset,gladio, ueneno, an præcipitio:ille putans id nihil referre,respondit,illum feliciter esse mortuum.

56 Sophista Polyænus ingressus ædes Aristippi,quū uideret illic mulieres pulchre ornatas, ac magnifice instructum conuiuium , cœpit reprehendere tantum in phi-

in philosopho luxum. Aristippus dißimulata obiurgatione, aliquanto pòst, Potes ne, inquit, hodie nobiscum esse? Cum ille non recusasset, Quid igitur, inqt, incusas? Videris enim non lautiorem mensam reprehendere, sed impendium. Nam si conuiuium ob hoc ipsum displicuisset quòd esset lautius, recusasset esse conuiua. Porrò probare quidem apparatum, sed offendi sumptu, non frugalis sed auari hominis esse uidetur. Argute

37 Vix credibile est quod de illo refert Bion, quũ famulus in itinere gestans pecuniã onere premeretur, Abijce, inquit, quod nimium est, & fer quod potes. Philosophiae studium

38 Quodam tempore nauigans, ut intellexit nauim eße piraticam, deprompsit aurum ac numerare cœpit, moxq; abiecit in mare, & grauiter ingemuit, fingens sibi imprudenti & inuito excidisse. Hoc ingenio uitæ suæ cõsuluit, adempta piratis occidendi uinciendiúe materia. Sunt qui narrent illum & hæc dixisse, Satius est ut hæc per Aristippum, quàm propter hæc pereat Aristippus. Ingeniose

39 Percontanti Dionysio qur Aristippus uenißet in Siciliã relicto Socrate, Vt, inquit, quæ habeo impartiam, quæ non habeo accipiam. Sunt qui narrent illũ sic respondisse, Quum egerem sapientia, adij Socratem: nunc quoniã egeo pecunia, ad te ueni. Libere

40 Aristippus Platoni obiurgãti quòd multos pisces emißet, respondit, se illos emisse obolo, quumq; Plato Argute

Argute dixiſſet, tanti & ipſe empturus eram, Vides, inquit, igitur ô Plato, me nõ eſſe obſoniorum auidum, ſed te pecuniæ amantem. Similia quædam antè commemorata ſunt.

41 Idem Aeginæ in Neptunalibus conſuetudinẽ habuit cum Phryne: quumq; illi quiſpiã obieciſſet, quòd tantum pecuniæ impenderet mulieri, quæ Diogenem Candide Cynicum gratis admitteret, Ego, inquit, illi multa ſuppedito, ut ipſe ea fruar, non ne quis alius. Traditũ eſt hoc de Phryne, quòd quũ eſſet formoſiſſima, quibuslibet tamen ſui copiam facere ſoleat, nullo delectu perſonarum, ſeu diuites eſſent, ſeu pauperes, in neminem faſtidioſa. Itaq; turbam amatorum habuit. Huc reſpexit Horatius, Me libertina, nec uno
Contenta Phryne macerat.

42 Ariſtippum cum Phryne conſuetudinem habentem ſic obiurgauit Diogenes, Cum publica, inquit, muliere tibi res eſt Ariſtippe: aut igitur canem agas quemadmodum ego, aut deſinas. Hunc inductione ſic Candide repulit Ariſtippus, Num abſurdum tibi uidetur DioSupra ap. 29 genes inhabitare domũ, in qua prius habitarũt alij? Quũ negaſſet ille. Quid, inquit? num uehi naui, quæ multos antea uexerit? Quum hoc quoque negaſſet abſurdum eſſe, Quur igitur, inquit, abſurdum putas congredi cum muliere, qua plures ſunt uſi? Hoc nuſte commemoratum eſt, niſi quòd Athenæus hũc in modum retulit.

Quum

Quum prædium amœnißimũ perdidißet, cuidam deploranti tam miserabilẽ illius casum, Quid, inquit, an nescis tibi unicum esse prædiolum, mihi uero tres agros superesse? Quum annuißet alter, Quin igitur tuã potius uicem deploramus? sentiẽs insipiẽtis esse, dolere amißis potius quàm gaudere relictis. 43 Relictis gaudendum

Cuidam interrogãti, num tu es ubiq;? ridens, Naulum, inquit, non perdo, si sum ubiq;. Elusit Aristippus sophisticam quæstionem, an idem corpus poßit esse diuersis locis, dum respondit non esse periculum, ne perdat naulum. Perdit enim naulum, qui dato precio non peruehitur eò quò uult. Potest & sic accipi, Ergo naulum perdidi. 44 Lepide

Confutatus in disputatione à quodam homine audaci, sed eodem furioso ac stolido, quum illum uideret gestientem inflatumq; uictoria, Ego quidem, inquit, redargutus abeo, sed suauius dormiturus te qui redarguisti. 45 Moderate

Helicon Cyzicenus unus ex Platonis æqualibus solis defectum prædixerat: qui posteaq̃ accidit quemadmodũ ille prædixerat, à Dionysio argenti talento donatus est. Tum Aristippus ad reliquos philosophos, Et ego rem miram habeo quam poßim prædicere: orantibus ut proferret, Prædico, inquit, breui inter Platonẽ ac Dionysiũ futurã simultatẽ. Senserat enim regem animum suum iamdudum dißimulare. 46

Illud cum primis damnabat in hominũ moribus, 47

quòd

Amicus de ligendus quòd in auctionibus uasa diligenter inspicerēt prius, quam emerent, uitam eorum non inspicerent quos sibi in amicitiam adiungerent. At maior utilitas est à fidis amicis q̃ à uasis, & plus damni est nisi deligas.

48 Quum Dionysius in conuiuio iußisset, ut singuli in ueste purpurea saltarent: purpura uero tum regum erat gestamen, nunc sutoribus etiam communis: id Plato facere recusauit his trimetris è fabula quapiam,

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος. Id est,
Muliebri ego haudquaq̃ indui queam stola,
Vir natus ipse, & ex uirili germine.

Comiter Aristippus uero non recusauit, sed indutus purpura saltaturus, hos uersus recitauit ex tempore,

Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Ο νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται. Id est,
Nam in Liberi patris sacris
Mens quæ pudica est, nesciet corrumpier.

49 Preces abiectae Dum aliquando Dionysium interpellaret pro amico, nec ille preces admitteret, prostratus cœpit amplecti pedes regis, & impetrauit. Id factum quum quidam uelut abiectius quàm ut philosophum deceret reprehenderēt, Non ego, inquit, sum in culpa sed Dionysius, qui aures habet in pedibus. Ingenium iuxta promptum & ad faciendum & ad excusandum quidlibet.

In Asia

In Asia comprehensus est ab Artapherne satrapa. Id temporis quum quidã cum interrogaret, num & illic haberet solitam animi fiduciam, Inepte, inquit, quasi unquam fuerim fidentiori animo q̃ nunc, alloquuturus Arthaphernem. Nimirum hoc illi præstabat philosophia, ne quem hominem metueret, sed cum omnibus libere ageret. 50 *Animus metu liber*

Eos qui liberalibus imbuti disciplinis, philosophiã negligerent, dicebat esse similes procis Penelopes, quòd hi cum Melanthone & Polydora ancillis rem habuerint, & omnia potius se habituros sperauerint q̃ Dominæ nuptias. Sensit liberales disciplinas esse uelut pedisequas philosophiæ moralis, quæ cum primis sit adhibenda, & cuius gratia reliqua discuntur omnia. Simile quiddã dixisse fertur & Aristo de Vlysse, qui quum descendisset ad inferos, ait illum cum omnibus ferè manibus fuisse colloquutum, quũ ipsam reginam ne uidere quidem potuerit. 51 *Philosophia regina*

Percontanti quæ potissimum adolescentibus essent discenda, Quæ uiris, inquit, usui futura sunt. Hoc dictum & alijs ascribitur. Optima statim discenda sunt, nec rudis ætas, quæ maxime docilis est, superuacaneis est occupanda. 52 *Optima primum*

Postcaquam Aristippus magnam pecuniarũ uim sibi comparasset, & admiratus Socrates diceret, Vnde tibi tam multa? Vnde, inquit, tibi tam pauca? Non enim minus admirandum arbitrabatur, quòd Socrates tan- 53 *Philosophus diues*

tes tantus philosophus, & qui tãtos haberet amicos, pauper eßet, q̃ quòd ipse diues.

54 Lepide *Scorto cuidam dicenti, sum ex te grauida Aristippe, Istuc, inquit, nihilo magis scire poßis, quàm per densißimas spinas ambulans dicere, hæc me spina pupugit.*

55 Liberi de generes *Incusante quodam quòd filium sic abijceret negligeretq́; quasi ex ipso natus non esset, An non, inquit, & pituitam & pediculos è nobis natos uelut inutiles procul à nobis abijcimus? Sensit eos non habendos pro filijs, qui nihil haberent alioqui quo se parentum affectui commendent, nisi quòd ab ipsis progeniti sint. Ita senex in comœdia, Tantisper te uolo meum, dum id quod te dignum est facis.*

56 Auaritia non pecuniae tantum est *Quum Aristippus à Dionysio pecunia donatus esset, Plato libris: atq; ob id à quodã carperetur quasi ad rem attentior esset q̃ Plato, Quid refert, inquit, mihi pecunijs erat opus, Platoni libris: sentiens neutrum accusandum.*

57 Veritas odiosa *Interrogatus quam ob causam sic ipsum argueret Dionysius, ob eandem, inquit, ob quam cæteri: significans philosophi libertatem omnibus eße molestam, non igitur mirãdum si regi: simul illud innuẽs, regis iudicium nihil à uulgari differre, quòd fortuna non addat sapientiam.*

58 *Quondam petijt talentum à Dionysio, quũq; rex redarguendi nactus occasionem, diceret, Nónne tu pre*

predicabas, philoſophū nō egere? Da,inquit,& poſtea de hoc diſputabimus. Quū accepiſſet pecuniam, An nō,inquit,recte dixi, philoſophū non egere? Non eget qui quum opus eſt,habet unde accipiat. (dia. Philoſophus nullius eget

59 Dionyſio recitāti uerſiculū ex Sophoclis tragœ
Πρὸς τὸν τύραννον ὅς τις ἐμπορεύεται,
Κεῖνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ. Id eſt,
Quiſquis tyranni ad tecta ſe contulit,
Fit ſeruus illi,liber etſi uenerit.
Ariſtippus correcto poſteriore uerſiculo reſpondit,
Οὐκ ἔστι δοῦλος, ἂν ἐλεύθερος μόλῃ, Id eſt,
Haud ſeruus eſt ſi liber illuc uenerit.

Significans non eſſe uere liberum,niſi cuius animum ſpe metuq; liberauit philoſophia. Neq; enim uere liber eſt quiſquis ingenuus natus eſt. Quidam hoc dictum aſſcribunt Platoni. Libertas uera

60 Quum inter Ariſtippum & Aeſchinem incidiſſet ſimultas, quidam aūt diceret, ubi nunc illa ueſtra amicitia? Dormit,inquit, ſed eā excitabo. Itaq; ſimultatē Ariſtippus cōmoda liberaq; appellatione facile ſuſtulit. Ne ſilentio malū,ut ſolet,incrudeſceret,ultrò adijt Aeſchinē, Nō,inqt,quā primū redibimus in gratiā,ac nugari deſinemus? an potius expectabimus,ut ſcurris inter pocula de nobis loquēdi materiā præbeamus? Cui quū Aeſchines reſpōdiſſet,ſe lubēti aīo rediturū in gratiā, Memēto igitur,inqt Ariſtipp9,qđ cū eſſē natu maior,prior ad te uenerim. Tū Aeſchines, Reconciliatio

Ne tu

Næ tu profecto uir me lõge melior es. Siquidem à me simultatis, abs te farciendæ gratiæ, fuit initium. Hoc pacto redintegrata est inter illos amicitia.

61 Quodam tempore cum ciuibus aliquot suis nauigans naufragio eiectus est. Quum in littore uidisset figuras mathematicas in harena depictas: Salua, inquit, res est amici, hominum uestigia conspicio: & ingressus ciuitatem proximam inuestigauit qui nam essent illic disciplinarũ studiosi: cum his ubi congressus est, summa cum humanitate tractarunt nõ ipsum modo, uerum & comites illius, atq; etiam uiaticum ad reditum subministrarunt. Tandem quum hi qui cum Aristippo uenerãt pararent reditum in patriã, rogarentq; illum ecquid uellet suis ciuibus renunciari, Vt, inquit, studeãt sibi huiusmodi parare opes, quæ naufragio non pereunt, sed simul cum poßidente enatant. Refert idẽ Vitruuius De architectura lib. 6. addens Aristippum tunc uenisse Rhodum.

Vera bona animi

62 Quum Socrates taxaret unguentis delibutos, & Charondas, siue, ut alijs placet, Phædon, percontaretur, quis eßet ille unguentis delibutus, Ego, inquit, infelix, & me infelicior Persarũ rex. At uide, inquit, ut quẽadmodũ hac parte nullo cæterorũ animaliũ est superior, ita nec hominũ ullo præstãtior. Sẽsit externis bonis hominẽ nihilo fieri meliorẽ: et equus sansucino oblitus idẽ oleret qđ rex, & mẽdicus unguẽto simili delibutus, nõ minus bene olet q̃ summus pontifex.

Libere

DIOGENES CYNICVS

Non inconcinnus, ut arbitror, ordo uidebitur, si post facetam Socratis sanctimoniam, post hilarem Aristippi libertatem, Diogenem Sinopensem commemoremus, qui dictorum omnijugi gratia longe superauit cæteros: quanquam omnes hos tres diuersis quidem uirtutibus, ex æquo tamen suspiciendos iudico, ut licet dissimilimi fuerint, æquales tamē fuisse dicas.

Primum Athenas profectus ad Antisthenē se contulit, à quo sæpe repulsus (nullum enim discipulū recipiebat Antisthenes) nō destitit tamen hærere: adeo ut quum aliquando baculum intentaret Antisthenes, ultro baculo caput subieccrit, dicens, Cæde si uis, at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas dum aliquid dixeris. Insigne exemplum adamatæ sapientiæ. 1 Studium sapientiae

Quum murem fortè cōspiceret in Megarico discurrentem, qui neque cauū quæreret, neq; † tenebris terreretur, neq; cibū appeteret, Bellum, inquit, libertatis exemplum, moxq; cōtemptis omnibus cœpit in dolio habitare. 2 forte turbis Libertas

Demirātibus quòd nullas haberet ædiculas ubi cibum capere posset, ostēdit Iouis porticū, aitq;, Atheniēses ipsi magnificā extruxisse aulā ubi uesceretur. Quod publicū erat, sibi quoq; paratū interpretabatur. Neq; potuit optare cœnationem splendidiorem. 3 Facete

4 Euclidis scholam, quòd arguta quidem, sed ad recte uiuendum inutilia docere uideretur, χολήν, id est, bilem ac molestiã appellabat, quum schola Graecis sonet ocium. & Platonis διατριβήν, id est, exercitationem, κατατριβήν, id est, contritionem uoce deprauata uocabat, quòd à communi uita semotus disputationibus insenesceret, quum Diogenes in publico uiuẽs mallet philosophice uiuere quàm disputare.

Artes super uacaneae

5 Dionysiaca certamina quae Athenis in honorem Bacchi magnis impendijs pompaq; celebrabantur, appellabat magna stultorũ miracula, quòd in his nihil non ridiculum ageretur.

Pompa inepta

6 Oratores qui summo in precio habebantur Athenis, dicebat turbae ministros, quòd ad gratiam loqui cogerentur, ac seruiliter adulari stolidae multitudini. Coronas autẽ dicebat esse gloriae pustulas, ἐξανθήματα, qualia nõnullis progerminant in naso uultuq; ex bile.

Oratores

7 Quoties considerabat in hominum uita, ciuitatũ gubernatores, medicos ac philosophos, dicebat nullum animal homine sapientius. Idem contemplans somniorum interpretes, coniectores, diuinos, & huius generis caeteros, aut qui gloriae diuitijsq; seruirent, aiebat sibi nihil homine uideri stultius: indicãs hoĩs ingenium ad res optimas accommodũ si exerceatur: sin ad uitia degeneret, lõge esse infra mutas pecudes.

Homo animal stultissimum

Dicere

Dicere solitus est, sæpius in uita parandũ λόγου ἢ βρόχου, id est, sermonem q̃ laqueum. Qui despon/derunt animum ad laqueum confugiunt, quũ ad con/solatorium sermonem potius sit confugiendum. Nam animo ægrotãti medicus est oratio. Nec absurdus fue/rit sensus, si λόγου accipias pro ratione. 8 Ratio

Quum in opiparo conuiuio uideret Platonem ni/hil attingentem lautitiarum, sed oleis duntaxat ue/scentem, Quid accidit, inquit, uir sapiẽtißime, ut quũ ob huiusmodi mensas in Siciliam profectus sis, hic à paratis abstineas? Ad hæc Plato, At Hercle, Dioge/nes, & in Sicilia huiusmodi ferè cibo cõtentus eram. Quid igitur, inquit Diogenes, necesse erat Syracusas nauigare? An tum Attica non ferebat oleas? Hoc di/ctum quidam asscribunt Aristippo. 9 Philosophus aulicus

Diogenes aliquando Platoni occurrit caricas e/dens, eiq; offerens dixit, Licet participem esse: quum acceptas edißet, Participem eße dixi, inquit, non de/uorare, μεταλαβεῖν εἶπον, οὐ καταφαγεῖν. Hic io/cus ad rem seriam potest accommodari, uidelicet in eos, qui principis, præceptoris, aut parẽtum permis/su abutuntur ad inconcessa. Veluti si quis admonitus, non esse inutile degustare dialecticam, totam uitam ei impendat studio. Dictum ita refertur à Laertio, ut dubites uter alteri obtulerit caricas. 10 Concessis abuti

Plato frugalis quidem erat, sed tamen amans mundiciei, contrà Diogenes sordidus. Itaque 11

calcans Platonis culcitram præsentibus aliquot Dionysij amicis quos Plato inuitarat ad cõuiuium, dixit,

Gloria tecta

Calco Platonis ambitionem. Mox Plato, At quanta superbia tumes ipse Diogenes, dum alienam superbiã te calcare putas. Hoc ipsum ab alijs narratur lepidius. Diogeni dicenti, Calco fastum Platonis, Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat, quòd iactabat mundiciei contemptum: & qui sordibus gloriantur, non minus ambitiosi sunt quàm qui splendide uestiuntur, sed aliter. Turpior est aũt ambitio ex fuco uirtutis laudem captans. Sotion tamã hoc non asscribit Diogeni, sed Platoni Cynico.

12 Diogenes à Platone petierat uini paulululum, tunc & caricas. Plato misit lagenam: cui Cynicus hunc in

Liberalitas nimia

modum gratias egit, Quum interrogaris quot sint duo & duo, respondes, uiginti: ita nec secundum ea quæ rogaris das, nec ad ea quæ interrogaris respondes. Notauit Platonem ut immodice loquacem, quod idem in illius scriptis notauit Aristoteles.

13 Percontanti in qua parte Græciæ uidisset bonos

Pauci boni

uiros, Viros, ait, nusquam, sed Lacedæmone uidi pueros. Notans totius Græciæ corruptißimos mores, adeo ut apud Lacedæmonios, gẽtem incorruptißimã, tantum in pueris resideret prisca integritas. Simul illud innuit, in reliqua Græcia ne pueros qdẽ esse bonos: tum & illud, uiros esse pueris deteriores, quũ ab his oporteat pueros ad probitatem institui.

Quum

Quum aliquando de re seria disserens, nullum ha- 14
beret auscultatorem attendentem, cœpit ineptā can- τορετίζειν
tionem canere ueluti saltaturus. Vbi iam plurimi con- Ridicula
currissent, obiurgauit illos, quòd ad stulta & inepta praeferun
frequentes & alacres accurrerent, ad seria uero & tur saluta
ad bene uiuendū utilia, nec alacriter conuenirent, nec ribus
diligenter auscultarent. Huic simillimū est, quod De-
mostheni quidam ascribunt de umbra asini.

Reprehendebat homines quòd lucta, calcitrando, 15
alijsq; his similibus semet exercerent, ut periti eua- Cura prae
dant: nullos autem in hoc incumbere, ut probi & ho- postera
nesti euaderent.

A nullo deniq; hominum genere linguæ dicacita- 16
tem temperabat. Grammaticos aiebat se demirari,
qui tanto studio mala Vlyssis perquirerent, sua ipso-
rum mala ignorarent. Olim Grammatici potissimū
uersabantur in Homeri rhapsodijs, at is in Odyssea
cōmemorat uarios Vlyssis errores. Musicos item ac- Praepostera
cusabat, quòd in cithara diligenter aptarent chordas studia
ad concentus, mores haberent incōcinnos. Reprehen-
debat & mathematicos, quòd solem, lunā ac stellas in-
tuerentur, nō uidentes ea quæ essent ante pedes. Ora-
tores carpebat, quòd studerent iusta dicere, sed eadē
facere negligerent. Auaros obiurgabat, quòd pecu-
niam uerbis uituperarent, quū ea animo plurimi fa-
cerent. Est enim hoc auaris peculiare, quòd nulli ma-
gis detestantur auaritiam q̄ ipsi.

17 *Taxabat hominum uulgus, quòd bonos uiros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent, nec interim imitarentur quos laudibus extollerent uehementer, sed pecuniosos magis sequerentur, quos uituperabant. Destomachabatur in eos, qui pro bona ualetudine sacrificarent, & in ipso sacro epulis immodicis semet ingurgitantes, facerent bonæ ualetudini contraria. Dicebat se mirari seruos, qui quum uiderent dominos plus æquo uoraces, non illis eriperent cibos. Nam hoc esse dominorũ ualetudini consulere, & seruis magis conuenit edacitas.*

18 *Hactenus dictum est, quos quibus nominibus reprehenderit, nunc audi quos laudarit. Probabat eos qui uxores ducturi non ducerent, qui nauigaturi nõ nauigarent, qui pueros alturi nõ alerent, qui ad rem publicam accessuri non accederent, qui se ad conuiuendum præpotentibus componerent, nec tamen accederent: significans ab his omnibus abstinendũ, eóq; prudentes uideri, qui ad ea solicitati, tempestiue uertissent sententiam, quòd semel aggressis non sit integrum mutare consilium, etiam si pœniteat instituti. Qui duxit uxorẽ, iam sui iuris nõ est: qui se mari commisit, uentorũ arbitrio feratur oportet: qui semel accessit ad remp. scenæ seruiat oportet, & ut cupiat, tutum non est ad priuatam redire uitam.*

Quæ in uita fugienda

19 *Illi tribuitur & hoc ænigma, manus non esse porrigendas amicis complicatis digitis: innuens non satis esse*

ænigmatis

tis esse. si comes nos præbeamus amicis, sed comitati comitem adiungendã benignitatẽ. Qui comiter tractant amicos dicũtur δεξιοὶ, quasi dicas dextrare.

Quum captus uenderetur in Creta, præconi roganti quid sciret, & quo titulo eum cõmendaret emptori, Dic, inquit, te uendere hominẽ qui sciat imperare liberis. Quidam Xeniades Corinthius admiratus præconij nouitatem adijt Diogenem, percontans num sciret quod profiteretur: ubi ex sermone hominis comperit esse sapientẽ ac doctum, mercatus duxit domũ, eiq; suos liberos erudiendos tradidit: quos ille susceptos liberaliter instituit, primumq; tradidit artes liberales, mox docuit equitare, arcũ tendere, fundã rotare, iaculari telũ. In palæstra uero non permittebat, ut pædotriba illos grauioribus laboribus, in morem athletarũ exerceret, sed hactenus quãtum adruborẽ bonamq; corporis ualetudinẽ conduceret. Curauit ut ex poetis alijsq; scriptoribus optima quæque ediscerent, quòd ea modo uere scimus quæ memoria tenemus: breuiter totius doctrinæ summam illis redegit in compendiũ, quo & citius perciperent, & fidelius memoria complecterẽtur. Eosdem instituit domi ministrare parẽtibus, cibo leui uiliq;, & aquæ potu contentos esse: quumq; cæteri cæsariẽ alant ad formæ cõmendationem, ille iussit illos radere comã: & si quãdo prodeundũ esset in publicũ, incõptos producebat absq; tunicis, incalceatos ac tacitos. Quin et ad 20

Educatio frugalis

uenatum illos instituebat, Lacedæmonios imitatus. His rebus factum est, ut à pueris obseruaretur, perq; illos parenti commendaretur. Alij narrant præconē Diogenis *iußu ita prædicaſſe, Est ne quiſpiam qui uelit emere dominum?*

21 *Quum sederet in auctione, uetitus est sedere ac* Sermo index animi *iußus est stare, ob id opinor, ut facilius inspiceret emptor quid emeret.* At Diogenes, *Quid, inquit, refert quando pisces quocunq; modo iaceant emuntur: notans uulgi stultitiam, qui empturi seruum cauent ne quod corporis uitiū fallat, nec simili cautione explorant mentis habitū. Is aūt deprehēditur ex oratione.*

22 *Aiebat sibi uideri mirum, quòd quum ollam aut operculū non emerent homines nisi pulsu ac tinnitu exploratū, in emendo homine solo aspectu essent contenti: significans hominem nulla ex re melius cognosci quàm ex oratione.* Vt *igitur qui uas fictile teruncio parant emere, digito pulsant, atq; ex tinnitu reddito dignoscūt, sit ne integrum, probæ argillæ, ac bene coctum: ita priusq̄ minis aliquot emant hominem oportebat ad dicendum prouocare, atq; ex oratione deprehēdere qualis sit. Eódem pertinet dictum superius: piscis mutus est, nec refert quomodo iaceat, quū nihil aliud sit q̄ piscis: ita non refert quo corporis habitu emas hominem, si silentem emas.*

23 *Xeniadæ à quo fuerat emptus dicebat, Mihi li-* Seruo pruden *cet seruo obtēperes necesse est, propterea quòd qui*

naucle-

nauclerum aut medicum habet seruum,ei tamen pa- rere cogitur,si uelit ex eo capere utilitatem. *ti obtemperandum*

Apud hunc Xeniadē fertur consenuisse, & à suis discipulis sepultus esse. Rogatus à Xeniade, quomodo sepeliri uellet. In faciem,inquit. Percontanti causam, Quoniā,inquit,paulo post futurum est,ut inferiora fiant superiora:huc alludens,quòd id temporis Macedones rerum potirentur, atq; ex humilibus fierent excelsi: quòd si inuerterentur omnia,fore ut cadauer etiam ex prono fieret supinum. Fortaßis illud sensit,nihil referre quo statu corpus exanime sepeliatur, qua in re magna erat uulgi superstitio, porrectis in portā pedibus efferebantur, stantes cremabantur:& hodie stantes ut audio sepeliuntur Iudæi,certe supini sepeliuntur omnes Christiani. 24 *Sepultura*

In foro quondā stans clamabat, Adeste homines, ueluti concionaturus apud populum:qumq; iam frequentes conuenissent,nec ille desineret clamare, Adeste homines:quidam indignati, En adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens, homines, inquit,adesse iußi,non sterquilinia. Non putauit hominis cognomen competere in eos,qui non uiuerent iuxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus. 25 *Homines pecudum similes*

Alexander Magnus quum esset Corinthi,adijt Diogenem pro dolio sedentem,cumq; eo multa collocutus est: à quo digreßus indignantibus amicis quòd 26

rex, illi cani tantum habuisset honoris, qui tanto principi nec assurgere dignaretur, Imò, inquit, ni Alexander essem, Diogenes esse uellem. Adeo demiratus est animum illum liberum, ac rebus humanis omnibus superiorem, ut nihil regno similius esse iudicaret. Præcipua regum felicitas est, quòd nulli seruiũt, sed quicquid uolunt facile efficiunt, tum quod nullius egeant: atqui hoc ipsum homini præstat philosophia multo uerius, quàm regnum monarchis. Quanquam Alexandrum esse, Alexander maius quiddã existimabat quàm regem esse

27 *Philosophia* Negabat illos debiles ac mancos appellãdos, qui surdi essent aut cæci, sed qui peram nõ haberent. Lusit autem affinitate uocum, Nam ἀνάπηρος Græcis dicitur mancus aut mutilus, ἄπηρος qui pera caret: innuens opinor hominem ad omnem uitæ functionem inutilem esse qui expers sit philosophiæ. Pera enim Cynicorum penus erat.

28 *Vindicta ciuilis* Ingressus aliquando iuuenum conuiuium, capite semitonso, non solum non comiter exceptus est, sed multis plagis onustus dimissus est. Quos ille hac ratione est ultus: Nomina iuuenum à quibus fuerat cæsus albo inscripsit, itaque obambulabat soluto pallio, plagarum notæ loquebantur quid esset passus, & album prodebat autores. Hoc pacto iuuenes inhumanos omnibus obiurgandos ac reprehendendos exposuit.

Quoniam

29 Quoniam Cynicus erat, canis dictus est, & hoc uitæ genus à multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaq; dicere solitus est, se canem esse laudantium, sed laudatorum neminem cum laudato cane audere uenatum ire.

Virtus laudata tantum

30 Iactante se quopiam ac dicente, Viros supero in Pythijs, Equidē, inquit, uiros, tu uero mācipia. Lusit rursus affinitate uocū, quæ est inter ἄνδρας & ἀνδράποδα. Mancipia autē appellabat quicunq; seruirēt cupiditatibus: has philosophia uincere pulchrius est, quàm in Pythijs ludis uincere uiros.

Serui ueri

31 Cuidam admonenti, ut iam senex quiesceret à laboribus, Quid, inquit, si in stadio currerē, utrū oporteret iam metæ uicinum cursum remittere, an magis intendere? Recte sensit, uirtutis studium hoc magis intendendum quo minus superest uitæ, quòd turpe sit tum ab honesto instituto refrigescere.

Intendendum honesti studium

32 Aliquando uocatus ad cœnam, negauit se uenturum. Roganti causam, Quoniā inquit, heri mihi non sunt actæ gratiæ. Vulgus hominum postulat sibi ueluti pro magno beneficio gratias agi si quem admiserint ad conuiuium. At Diogenes licet pauper, existimabat sibi deberi gratiam, quòd non grauaretur interesse conuiuio, quia nusquam iret asymbolus, sed lautius philosophiæ sermonibus pasceret conuiuatoris & conuiuarum animos, quàm ille corpus epulis.

33 Demosthenem adolescentem aliquando in publico

publico diuersorio prădentē deprehendit, quũq; ille cõspecto Diogene sese subduceret introrsum, Tanto magis, inqt, in diuersorio futurus es: significās hoc illum magis fore conuiuarũ fabulam, quòd nõ solũ ibi uersaretur, sed etiam tanquã in re nefaria deprehensus sese subduxisset. Hoc enim memorabilius, quàm quòd illic potaret. Alij narrant hoc cuidã adolescenti dictum, Is potuit & Demosthenes esse: simplicior autem sensus est, ut accipiamus adolescentulũ admonitum, ne intrò fugeret, sed foras. Nam quo interius sese abdebat in popinam, hoc magis erat in popina.

54 *Hospitibus quibusdam celebrem illum Demosthenem uidere cupientibus, porrecto medio digito, Hic est, inquit, ille Demosthenes Atheniensiũ orator. Digitus pollici proximus index dicitur, quòd hunc intendentes solemus aliquid cõmonstrare. Digitus autem medius apud priscos infamis habebatur ob causam hic non referendam. Porrò Demosthenes uulgo male audiebat, quasi parum uir esset. Id significans Diogenes, maluit illum medio quàm indice demonstrare.*

Hic est ille

55 *Cuidam exciderat panis, eumq; reliquit, quòd puderet recipere. Hunc castigare uolens Diogenes iniecto fune collo traxit urceum per ceramicũ, hoc faciens in poculo, quod ille in pane facere erubescebat.*

Pudor inutilis

56 *Cum multis uideretur immodice philosophus, respondit, sese imitari chori magistros, qui tonum legi-*

timum

timum excedere solent, ut alij congruum arriperent. Quod enim excedit modum, tametsi uitiosum est, tamen ad excitandam aliorum socordiam conducibile est. Ita pallium ac dolium Diogenis, diuitibus suas delitias exprobrabant. Exempla insignia

37 Dicebat plurimos insanire præter digitum. Nam si quis aßidue medium digitum intendat uice indicis, uulgo habetur insanus: si quis indicẽ, sanus uidetur. At plurimi sunt homines qui grauius insaniunt in rebus serijs, quàm si digitum pro digito porrigant, & tamen hi uulgo non habentur insani. Quẽadmodum & hodie, parentes in liberis pro graui peccato castigant, si læua pro sinistra utantur: atqui non itidẽ castigant eos, quum turpia pro honestis eligunt. Insaniae genera

38 Taxabat & in hoc hominum insaniam, quòd res preciosas minimo emerẽt uenderentq́; uilißimas plurimo. Statuã enim tribus nummûm milibus emi, quũ farinæ chœnix duobus æreis ueniret. At statua nihil opus ad uitam, sine farina uiuere non licet. Conueniebat igitur farinam multo statuis esse chariorem. Philosophus precia rerum æstimabat usu naturali, uulgus æstimat stulta persuasione. Aestimatio praepostera

39 Quod suprà retulimus de Xeniade quidã ita narrant, Quũ esset emptus Diogenes, perinde quasi ipse Xeniadem emisset, dixit illi, Vide ut iußis meis pareas. Quumq́; ille diceret, ἄνω ποταμῶν, significans rem præpostere agi, si seruus imperet hero. Si medicum Seruus prudentior hero

dicum,inquit Diogenes,emisses æger,non illi præscri benti obtemperares,an diceres, ἄνω ποταμῶν? Si herus corpore male affectus auscultat seruo rei me, dicæ perito,multo magis decet animo ægrũ auscul, tare seruo philosophiæ perito:quod enim ars medica præstat corpori,hoc philosophia præstat animo:illa medetur febri, hæc prauis cupiditatibus. Quanto au tem animus præstat corpori, hoc illius morbi sunt quàm huius grauiores.Laërtius addit,quũ à præco, ne rogaretur,quo titulo uellet prædicari,isq; respon disset,se scire imperare liberis:ubi uidisset prætereun tem quendam bene cultũ,huic,inquit,me uende,nam is eget domino.

40 Cuidã ambienti à Diogene in philosophiæ discipli nam recipi,admisso explorãdi gratia pernã in uia fe rendã dedit,seq; iußit se qui. Ille præ pudore,abiecto quod gestabat,furtim se subduxit. Aliquanto pòst for te fortuna illi factus obuius,ridens,tuã,inquit,ac meã amicitiã perna diremit: indicans illũ nõ esse idoneũ philosophiæ discipulũ, qui stultũ pudorem nõ poßet cõtemnere.Neq; enim turpe est gestare pernã,sed ab honesto recedere turpe est. Diocles hoc ipsum paulo secus narrat. Quũ quidã ambiens eße Diogenis disci pulus dixißet illi,Impera mihi Diogenes, admißo in famulitium casei frustũ portandũ dedit. Id quum ille ob pudorẽ recusaret,Nostrã, inquit Diogenes, ami, citiam paululum casei diremit.

Pudor inutilis

Quum

Quum aliquando uidisset puerum caua manu bi- 41
bentem, Hic puer, inquit, me frugalitate superat, qui Frugalitas
supellectilem superfluam mecum circumferam: & eductum è pera poculũ ligneum abiecit, Nesciebam inquiens, & in hoc nobis prouidisse naturam. Quum alterum puerũ uidisset uasculo fracto, cauo panis excipere lenticulam, abiecit & catinum ligneum, ut supervacaneum. Hæc patiar uideri ridicula, modo fateamur, immodicum simplicitatis exemplum in hoc utile, ut nos nostri luxus pudeat.

Sapiēti nihil deesse colligebat hoc syllogismo, Deo 42
rum omnia sunt, deorũ autē amici sunt sapientes, & Sapiens diues
amicorum communia sunt omnia, sapientum igitur sunt omnia. Sed eodem syllogismo reijci poterat petens aliquid, Qur petis habens omnia?

Quum uidisset fœminā dijs procumbentē, ita eur 43
nato corpore, ut à tergo quædam apparerent quæ nudari nõ decet oculis hominũ, adijt illã dicens, Non Decorum
ucreris mulier ne stante post tergum tuum deo: nam ubique
illius plena sunt omnia: parũ decēter te geras? Aesculapio percussorē consecrasse dicitur, qui accurrens procidentes in faciem cõtereret, hoc figmento deterrens homines à superstitione, qui credunt deos nõ audituros, nisi ipsis indecoro corporis gestu supplicēt.

Solitus est ioco dicere, sibi tragicas execrationes 44
occurrisse quòd esset ἀνέστιος, ἄπολις, ἄπατρις, Paupertas
πτωχός, ἀλήτης, καὶ ἡμερόβιος, id est, domo, ciuitate tragica.

patriaq;

patriaq́; carens, pauper & erro, Alludens ad locum aliquem è tragœdijs. De Oedipi execrationibus nobis dictum in Chiliadibus.

45 *Quin & illud dixisse fertur, quòd fortunæ opponeret animi fiduciam, legi naturam, affectibus rationem, eo quòd his tribus paratur ac seruatur hominū tranquillitas. Aduersus fortunæ procellas tuetur sapientem animus impauidus: naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, contemnit eam: porrò cupiditatum tumultus ratione compescit.*

Philosophi uita.

46 *Quum Alexander Magnus inuiseret Diogenem, reperit eū in cranio sedētē pro dolio, ac laceras schedas glutino committentē. posteaquàm rex multa cū illo colloquutus pararet abire, diceretq́;, Cogita Diogenes quid à me uelis petere, nam quicquid optaris feres. Mox, inquit, de alijs, interim secede paulisper. Cum rex secessisset, putans illū uelle deliberare, diutius silenti repetijt, Pete quod uis Diogenes. Hoc, inquit, uolebam, nam prius arcebas mihi solem ad id quod ago necessarium. Alij narrant illum dixisse, Ne mihi feceris umbram, quòd uellet apricari.*

47 *Memoratur & illud: Alexandrū ita fuisse loquutum, Adsum ô Diogenes tibi subuēturus, quandoquidem uideo te multis egentem: cui Diogenes, Vter nostrum pluribus eget: ego qui ultra peram & pallium nihil desidero: an tu qui non contentus patrio regno, tot periculis temet obijcis ut latius imperes: adeo ut uix*

Philosophus paucis eget

uix totus orbis tuæ cupiditati uideatur satis futurus?

Quodam tempore quum dictissime legens tandem eò uenisset ut uideret chartam uacuã, Bono, inquit, animo estote uiri, terrã uideo. Alludeus ad longa nauigatione fessos, qui recreantur animo quum ipsis procul apparet portus. 48 Lepidé

Cuidã sophisticis argutationibus colligenti, quòd Diogenes haberet cornua: frontem ac tempora manu contrectans, Atqui, inquit, ego nõ uideo: irridere maluit friuolum enthymema quàm soluere. 49 Argutiæ friuolæ

Quum Zenon in scholis disserens, acutissimis rationibus probaret nullum esse motum, nec esse posse, Diogenes surgens cœpit inambulare. Id admiratus Zenon, Quid, inquit, agis Diogenes? Cõfuto, inquit, tuas rationes. Taxans interim inanem ingenij ostentationem. 50

Sophista quidam uolens apud Diogenem ostentare acumen ingenij, hunc in modum ratiocinatus est. Quod ego sum, tu non es. Cum annuisset Diogenes, Ego, inquit, sum homo, igitur tu non es homo. Tum Diogenes, A me, inquit, incipe, & recte collegeris. Non dignatus est aperire, quid haberet uitij ratiocinatio, sed maluit irridere de tam friuolis nugis sibi placentem. Si sic sumpsisset, tu es homo, sequebatur sophistam non esse hominem. 51 Argutiæ friuolæ

Cuidam ad ostentationem ingenij multa de rebus cœlestibus disserenti, Quàm nuper, inquit, de cœlo 52

Ignota loqui *uenisti? Socratem in hoc retulit, cuius est illud, Quæ supra nos, nihil ad nos.*

53 Eunuchus quispiam contaminatæ famæ inscripse
Mala uera rat ædibus suis, μηδὲν εἰσίτω κακόν, ne quid ingrediatur mali. Id uidens Diogenes, Aedium, inquit, dominus quà ingreditur? Eunuchus boni ominis gratia posuerat titulum, ne quid infelicitatis attingeret domum, id Diogenes detorsit ad mala animi, quæ sola uere mala sunt.

54 Nactus unguentum eo pedes inunxit præter mo
Ridiculum rem publicum. Id demirantibus dixit, Quoniam unguentum capiti infusum exhalatur in aërem, à pedibus autem ascendit ad nares. Similiter alius reprehendit publicam consuetudinem, qua coronas capiti imponunt, quum magis conueniat infra nares ponere, quòd fragrantiæ uapor non tam descendat quàm ascendat.

55 Athenienses hortabantur Diogenem, ut myste
Initiari non rijs initiaretur, addentes quòd initiati apud inferos
est satis principatum tenerent. Ad quæ Diogenes, Perquàm ridiculum est, inquit, si Agesilaus & Epaminondas in cœno degunt, & Patetion fur ac uilissimi quique homines, quòd initiati sint, in beatorum insulis erunt. Grauiter taxauit sacerdotum mores, qui quæstus gratia blandiebantur hominum imperitorum superstitioni, persuadentes initiationem conferre felicitatem post hanc uitam, quum ea parata sit his, qui

pijs

pijs & egregijs factis eam promeruerint, siue sint initiati, siue non sint.

Quum primum cœpisset philosophari, quum in dolio, sicco mucidoq; pane uescens solus, audiret totam urbem lætitia perstrepentem, erat enim dies festus, sensit animo nonnihil tædij, diuq; secum de relinquendo uitæ instituto cogitauit. Sed quum tandem mures uideret adrepentes, panisq; micas edere, Quid tibi displices, inquit, ô Diogenes, sat magnificus es, ecce etiam parasitos alis. 56 Lepide

Platoni ipsum ob uitæ sordes canem appellanti, Sane, inquit, nam ad eos qui me uendiderãt recurri. Solent enim canes si uendantur, ad ueteres dominos recurrere. Non offensus est conuitio, sed commode interpretatus est. Quum Aeginam nauigaret, interceptus est à piratis, atq; in Cretam perductus, ibiq; uẽditus. Eos piratas puto fuisse Corinthios, aut Athenienses, aut certe Aeginetas. 57 Canis con uitium

Quum è balneis redeuntẽ quidam rogassent, num illic esset multum hominum, negauit esse. Rursus percontatus, an illic esset multa turba, annuit: significãs hominis uocabulum in paucos competere. 58 Homines non homines

Narratur & illud uix credibile: Plato sic definierat hominem, homo est animal bipes absque pennis. Et definitioni quum discipuli Platonis applauderẽt, Diogenes gallum gallinaceum pennis ac plumis nudatum produxit in scholam, En, inquiens, hic est 59 Ridiculum

homo Platonis. Itaq; definitioni adiectum est, latis unguibus, quòd aues eiusmodi non habent.

60 Percontati qua quis hora prandere debeat, Si diues est, inquit, quum uult, si pauper, quum potest.

Festiuum

61 Apud Megarenses quum uideret arietes pellibus tectos aduersos frigoris iniuriam, ipsorum autem filios nudos, Satius est, inquit, Megarensis esse arietem quàm filium. Traditū est de Megarensibus, quòd indiligenter habent filios suos.

Educatio

62 Quidam in publico gestans longam trabem, per imprudentiam percußerat Diogenem, moxq; ex more dixit, Caue. At Diogenes, Num, inquit, me uis iterum percutere? Alij sic narrant: dicenti caue, baculū impegit in caput, & post ictum adiecit, caue: par pari referens. Nam ante læsionem dicendum erat caue.

Sera monitio

63 Quodam tempore lucernā accensam gestans obambulabat in foro clarißima luce, quærēti similis. Rogantibus quid ageret, Hominē, inquit, quæro: notans publicos ciuitatis mores uix homine dignos.

Homo rarus inuentu

64 Quū aliquando perfusus esset aqua, staretq; toto distillās corpore, circūstantes aliquot, ut fit, commiserabantur hominem indigna passum. Quibus Plato, nam & is forte tum aderat, Si uultis, inquit, cōmiserari Diogenē, abite: notans in philosopho gloriæ cupiditatē. Hoc igitur spectaculo quoniā delectabatur, felix erat potius quàm miserandus: at si nullo teste perfusus fuisset, tum uere fuisset miserabilis.

Gloria tecta

Colaphum

Colaphū impingenti, Profectò, inquit, nesciebam me capite galeato ambulare. Ludens manū pronam galeam dixit. Nec aliter ultus est percussorem. Nisi forte legendum est, nesciebam capite galea tecto incedendum esse. 65 Moderate

At non eadem patientia tulit Midiam, qui impacto illi colapho dixerat, Tria milia tibi in mensa sunt posita: per ludibrium illi gratulans, quòd pro colapho tantum nummorū ex mulcta ad ipsum esset rediturum si lege ageret. At Diogenes postridie sumpto pugilum loro, coq; impacto Midiæ totidē uerbis dixit, Tria milia tibi in mensa sunt posita. A. Gellius narrat de quodā, qui pro delectamento habebat manu depalmare homines, moxq; è crumena quam in hoc circumferebat, iussit numerari mulctam. At Diogenes declarauit, nō omnes esse ea patientia, ut mulcta contenti sint. 66 Par pari

Philosophi uulgo hoc nomine male audiebant, quòd deos aut non crederent esse, aut contemnerent. Hoc innuens Lysias interrogabat Diogenem, crederet ne esse deos. Cui Diogenes, Qui conuenit, inquit, ut non credam, quum persuasum habeam, te dijs inuisum esse? Hoc dictum quidam attribuunt Theodoro. Non respondit ad quæstionem, sed in contumeliose interrogantem retorsit sermonem. 67 Salse

Conspicatus quendam se religionis causa aspergentem aquis fluuialibus, Nam hoc ritu prisci solent 68 Superstitio

 pari-

purificari, si quid piaculi commissum crederent. Infelix, inquit, quum erras in Grammatica, non absolueris aspersus: multo minus aspersio te liberabit à uitæ criminibus. Recte notabat hominum superstitionem, qui crederent sensibili elemento purgari maculas animi, nisi prauas cupiditates amputassent

69 Vota stulta — Eos summopere reprehendebat, qui si quid secus euenisset, fortunam incusarent, id quod uulgus hominum solet: dicens, ipsos homines potius incusandos, qui postularent à fortuna, non quæ uere bona essent, sed quæ ipsis bona uiderentur. Nam si permitterent dijs, quæ ipsi iudicant optima, dare, darent: nunc acceptis his quæ flagitarũt, impudenter incusant deos.

70 Superstitionem hominum qui in somnijs terrerentur, hoc pacto deridebat, Quæ uigilantes, inquit, agitis, ea non curatis: quæ uero dormientes somniatis, sollicite perquiritis. Ad felicitatem enim aut infelicitatem hominis non tam refert quid patiatur in somnis, quàm quid agat uigilans. Ibi quoties aliquid turpe committit, oportebat metuere deorum iram ac tristem euentum, non si quid dormientibus sit uisum.

71 Victoria pulchra — In Olympijs præconem ita pronunciantem, Dorippus uiros uicit, correxit Diogenes, Hic, inquiens mancipia, sed ego uiros: significãs eos qui certarent Olympia, non esse uiros, sed gloriæ mancipia. Solus philosophus uincit uiros. Simile huic est quod supra retulimus.

Refertur ante pa.251.ap.30

Quum

Quum Philippus exercitum haberet apud Cheroniam, uenit eò Diogenes, & comprehensus à militibus deductus est ad regem: qui conspecto Diogene ignoto iratus exclamauit, Explorator. Cui Diogenes, Prorsus, inquit, explorator, nam huc ueni inspecturus insaniam tuam, qui non contentus regno Macedonum, aliena captans temet in discrimē conijcis, ne & regno & uita priueris. Rex admiratus hominis libertatem, iußit illum abire liberum. 72 Ambitio

Alexander Macedonū rex miserat epistolam ad Antipatrū, per quendam nomine Athliam: quum id temporis forte adesset Diogenes, qui Cynico more dixit, Athlius ab Athlio per Athliam ad Athlium. Porrò athlius Graece miserum sonat multisq; laboribus afflictum, une & athletis nomen. Sensit philosophus, principes ob ambitionem aßiduis bellis tumultuantes uere miseros esse: æque miseros qui illorum cupiditatibus inseruirent. 73

Inuitatus ut ad Alexandrum ueniret, recusauit: at Perdiccæ præfecto minitāti necem ni ueniret, Nil, inquit, magni feceris, siquidem & cantharis & phalangium idem possunt. Cantharis pusillū est insectum non dißimile scarabeo, sed præsentaneum habens uenenum: phalangium aranei genus est nocentißimum. Nec dubitauit uicißim minitari Perdiccæ, se feliciter uicturū, si sine illo uiueret: indicans infelices esse qui cum Perdicca uiuerent. 74 Libere

75 Aiebat faciles esse deos ad donandam hominibus uitam, cæterũ hanc ignorari ab his, qui quærunt dulciaria, unguenta, aliasq; hoc genus delitias. His enim qui fruuntur, credunt se uiuere, quũ ueram uitã, tranquillam ac suauem sola præstet sapiẽtia. Non igitur dij sunt incusandi, sed homines, qui per stultitiã non postulant ab illis uitam, sed uoluptates.

Voluptas

76 Conspiciens delicatum quendam à seruo calceari, Nondum, inquit, sat beatus es, nisi te etiam abstergeat: id erit, si mancus fueris. Visum est Diogeni non multo minus absurdum in calceatu abuti opera famuli, si quis ipse sibi hoc præstare ualeat, quàm si post exoneratam aluum adhibeat famulum abstergendo podici. Quanquam intelligi potest & de abstergendo naso. Philosopho ethnico prodigiosæ delitiæ uidebantur, ethnicũ calceari à famulo: at ego noui Christianum, sacerdotẽ, ac Theologum, cui quum nullum esset membrũ mancum, tamen aditurus latrinam famulos accersebat qui soluerent ligulas, item reuersus qui alligarent. Id ego uidens, sic mecum cogitabam, Vtinam hic adesset spectator Diogenes.

Deliciae

77 Conspicatus duci quendam, qui phialam ex ærario furatus sustulerat: Ducebatur autem à magistratibus, quos illi ἱερομνήμονας appellant: Magni, inquit Diogenes, fures paruum ducunt. Vtinam hoc non posit uere dici in magistratus aliquot Christianos, à quibus ad laqueum adigitur interdum, qui X. drachmas

drachmas sustulit, ipsi impune magnis furtis, uel peculatu potius ditescunt.

Videns adolescentẽ lapides iacientem in crucem, Euge, inquit, scopum attinges. Innuẽs fore, ut aliquan do in crucem ageretur. 78 Salse

Quum adolescentuli circumstantes Diogenẽ acclamassent, Canis, canis: ac mox territi fugere cœpissent, rogatiꝗ; quur fugerẽt dixißent, ne mordeas nos canis, Bono, inquit, animo sitis filioli, canis nõ edit betulam. Tecte illis exprobrans molliciem. 79 Salse

Cuidam sibi placenti, quòd leonis exuuio tectus incederet, Nõ tu desines, inquit, uirtutis stragulas pudefacere? Indecorum esse censuit, quòd homo mollis Herculis amictum sibi uindicaret. Idem dici potest ijs qui prodigioso amictu profitentur sanctimoniam, uita non respondente. 80 Hypocrisis

Prædicantibus beatum Callisthenem philosophũ, quòd apud Alexandrum apparatu splendido exciperetur, Imò, inquit, infelix est, quòd illi prandendũ cœnandumq; sit, quũ Alexãdro uisum fuerit: sentiens nihil eße beatum si absit libertas. Hic est Callisthenes Aristotelis discipulus, quem Alexander tandem cõiecit in carcerem, ubi & perijt. Quidam pro Callisthene supponunt ipsum Aristotelem, cuius felicitatẽ prædicantibus quòd cum regis filio uiueret: Aristoteles, inquit, prandet quum uult Alexãder, Diogenes quũ uult Diogenes. 81

82 *Si quando egebat pecunijs, eas ab amicis accipie bat: at suggillantibus eum, quòd præter philosophi di* Benignitas *gnitatem peteret, quod esset mendicorũ, Imò, inquit, non peto, sed repeto,* οὐκ αἰτῶ, ἀλλ' ἀπαιτῶ. *Repe timus enim mutuum aut depositũ. Amicus aũt egenti amico dans nõ donat, sed reddit quod debebat. Quis quis enim in tali casu pecuniam seruat, rem alienam detinet.*

83 Mollicies *Quum adolescens quidã comptior* Diogeni pro*posuißet quæstiunculam,* Non tibi prius, *inquit, re sponsurus sum, q̃ sublatis uestibus ostenderis utrũ ma sculus sis an fœmina.* Ex cultu *parum uirili notauit illius molliciem.*

84 Ars inho nesta Alteri *euidam adolescenti, lusum quendam ama torium eleganter in balneis exhibenti, quod* Greci *uocant* κοτταβίζειν, Diogenes, Quo *melius, inquit, hoc deterius: damnans improbatam artem, qualis est & alea, cuius quo quisque est artifex melior, hoc uir est deterior.*

85 Canini mores Quum Diogenes *adesset conuiuio, qui accumbe bant appellantes illum canem, ossa illi proijciebant, quòd id canibus fieri consueuit: at ille discedens à ter go commingebat accumbẽtes: significans & hoc es se canum.*

86 Ter homines Oratores *ac cæteros omnia ad gloriam faciẽtes, appellabat* τρισανθρώπους, *id est, ter homines, an cipiti dicto.* Nam *ut uulgus hominem esse negat, qui*

nec doctus est nec humanus: ita philosophus hominem uocabat miserum, qui nihil haberet supra hominem. Siquidem iuxta Homerum, nullum animal homine miserius. Proinde ter homines dixit, ter miseros, qui sua studia omnia conferrent ad rem inanissimam, ac populari multitudini, multorũ capitum beluæ seruirent seruitutem.

Diuitem quendam indoctum, sed splendide uestitum, χρυσόμαλλον appellabat, hoc est, ouem aureo uellere. Nam tales fuisse proditũ est à poetis, qui minimum ualerent ingenio, ouillis moribus etiam prouerbio dicebantur. 87

Præteriens prodigi cuiusdam ædes inscriptionem habentes, uenales, Facile, inquit, diuinabam fore, ut præ immodica crapula domum euomeres. Iam enim domum absumpserat antequam uenalem proscriberet. Vomitus igitur erat ille uerius quàm uenditio. 88 *Profusio*

Adolescenti conquerenti quòd à multis perturbaretur, Desine, inqt, & tu perturbationis indicia præ te ferre: significans nulla re melius improbitatem lædentium finiri, quàm si qui læditur dolorem dissimulet. Etenim qui ob id incessunt hominem, ut illum discrucient, desinent si uiderint illum nihil commoueri. Et Græcis suspicor alium esse sensum: Quum enim adolescens quereretur sibi turbam esse molestã, παῦσαι γὰρ inquit καὶ σὺ τὰ δείγματα τοῦ πασχητιῶντος. 89 *Dolor dissimulatus*

πάντος περιφόρειν. id est, At desine tu quoque signa mollis & effœminati circumferre.

90 Citharœdum imperitum obesóq; corpore & ab omnibus uituperatum, solus Diogenes laudabat. Demirantibus quam ob rem id faceret, Laudo, inquit, quòd quum talis sit, maluerit se cithara quàm latrocinijs exercere: significās illum corpore ualidum, ingenio rudem, latrocinijs aptiorem esse q̃ musicæ. locus est ab inexpectato.

Salse

91 Alterum citharœdum, qui quoties caneret ab auditoribus deserebatur, obuiū ita salutabat, Salue galle. Quum ille offensus salutationis nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cātu tuo excitas omnes. locum captauit ex ambiguitate uerbi Græci, ἀνεγείρειν enim dicitur & qui excitat dormientē, quod solent galli gallinacei male canentes: & qui sedentem excitat ut surgat, quod ille solet.

Salse

92 Quum adolescentem quendam insigni forma plurimi intuerentur, Diogenes incuruato corpore sinū lupinis implebat. Ad hoc spectaculum conuersis omnium oculis, aiebat, mirari se, quur adolescentulo dimisso, sese intuerentur: obiter notans illorum intemperantiam.

93 Cuidam uehementer superstitioso, ac lemurū laruarumq; terroribus obnoxio, necem ipsi minanti, dicentiq;, unico ictu tibi perfringam caput, At ego, inquit, si id feceris, tibi sinister astans, ut contremiscas efficiam

Superstitio

efficiam. Significans se mortuum etiam illum terrere posse, à quo uiuus cõtemnebatur. Hic tamen affectus & hodie plurimos habet, qui quum sint aduersus uiuos feroces, aduersus umbras sunt formidolosißimi.

94 Lectio mortua
Ab Hegesia rogatus, ut ipsi libros aliquot commodato daret, Non sapis, inquit, Hegesia, qui quũ caricas non pictas sed ueras eligas, uera exercitatione neglecta ad scriptam te conferas. Hoc dicto notauit eos, qui per omnem uitã nihil aliud quàm legunt philosophorum libros, recte uiuendi præcepta continentes, quum uirtus magis usu discatur quàm lectione. γράφειν Græcis anceps uox est ad scribere & ad pingere. Itaq; uirtus libris expressa, quodãmodo picta uirtus est. Absurdũ autem uidetur, in caricis habere delectum, in uirtute non item.

95 Exilium utile
Cuidam illi probro obijcienti quòd exularet à patria, Miser, inquit, istius rei causa philosophatus sum: siue quòd exilium compulisset Diogenem ad philosophandum, siue quòd ideo didicisset philosophiam, ut exilium similesq; casus æquo animo perpeti posset.

96
Alteri cuipiam per cõuitium dicenti, Sinopenses te exilio damnãt, At ego, inquit, illos mansione: significans se quòd solum uertere iuberetur, nihilo infeliciorem esse his, qui in patria manerent, nec exilium æquo animo pati possent. Tam enim miserum est manere coactum, quàm exulare coactum. Philosophus cui quæuis terra patria est, si iubeatur ire exulatum,

unius

unius tantum ciuitatis exul est. At qui nusquam potest uiuere nisi in patria, plurimarũ regionum exul est. Diogenes *autem ob adulteratam, ut putant, monetam solum uertere iussus est.* Erat *autem* Sinopensis. Hoc *ita refert* Plutarchus *in libello de exilio,* Te Sinopenses Ponto exulem esse iusserunt, At ego, *inquit, illos hac damno pœna, ut in* Ponto *extremisq́; Euxini littoribus inclusi perpetuo maneant.* Diogenes *mutarat patriam, sed in melius: exulabant potius, qui infelici regioni erant ascripti.*

97 Facete *Quum* Olympionicen, *hoc est, in* Olympijs *certare solitum, offendisset pascentem oues,* Quàm *celeriter, inquit, ô præclare ab* Olympijs *ad* Nemea *te contulisti: ludens affinitate uocum.* Nam νέμεα *certamina dicuntur à loco, quemadmodũ* Olympia. Νέμω *uero* Græcis *pasco sonat, & νόμος pascua.*

98 ἀναισθησία Stupor animi *Interrogatus quamobrem athletæ nihil sentirẽt,* Quoniam, *inquit, suillis ac bubulis carnibus educati sunt.* Nam *athletæ craßioribus cibis enutriuntur, qui corpori quidem robur conferunt, sed mentis acumen hebetant.* Vocis *autem ambiguitas dedit ioco locum.* Nam *ut* Græcis αἰσθάνεσθαι, *ita* Latinis *sentire, tam ad animum quàm ad corpus pertinet. At percontator ille quærebat quid esset causæ, qur athletæ ueluti sensu carentes non offenderentur plagis,* Diogenes *animorum stuporem notare maluit.*

99 *Solitus est interdũ adire statuas, & aliquid ab illis pe-*

lis petere. Demirantibus quur id faceret, Vt consue/ *Vsus lenit*
scam, inquit, non commoueri, si quando ab homini/ *molestiam*
bus non impetro quod peto.

Posteaquam inopia compulsus cœpisset mendica/ 100
re, his uerbis solet aggredi, Si cui alteri dedisti, da et Mendicitas
mihi: sin nemini, à me incipe. Significabat se nõ infe/
riorem cæteris mendicis: itaque par esse ut qui daret
quibuslibet, daret & Diogeni: qui uero tam parcus
esset ut nemini quicquã daret, huic tempus esse ut ali
quando dare incipiat.

Interrogatus aliquãdo à tyranno, è cuiusmodi æ/ 1
re potissimũ oporteret fieri statuas, Ex eo, inquit, ex Libere
quo fusi sunt Harmodius & Aristogiton: innuens il/
lum esse tollendum, q. illi tyrannicidæ fuerint.

Percõtanti quo pacto Dionysius uteretur amicis, 2
Vt utribus, inqt, plenos suspendit, inanes abijcit: signi *Salse*
ficans à tyrãno diuites occidi, pauperes negligi.

Quidã gloriosum titulũ inscripserat ædibus suis, 3
Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid Sero
introeat mali. Diogenes ex inscriptione stultitiã ho/
minis deprehendens, adiecit, μετὰ πόλεμον ἡ συμ
μαχία, *id est, Post bellum auxilium: indicans seram*
esse malorum omnium deprecationem, posteaq̃ talis
immigrasset. Colebatur enim Hercules ἀλεξίκακος,
malorum depulsor. Eum oportuit in ædes immigra/
re priusq̃ immigrasset dominus ædium, qui ipse erat
magnum malum.

Luxu/

4 Luxuriosum quempiam in diuersorio conspiciens
Luxus uescentem oleis, Si sic prādisses, inquit, non ita cœnares: sentiens nō esse frugalitatis quòd cœnaret oleas, sed quòd stomachus nimis lauto prandio grauatus, nihil appeteret in cœna. Nam tenue prandium optime condit cœnam.

5 Dicere solebat, cupiditatem esse malorum omniū
Auaritia arcem μητρόπολιν, non procul abludens à sententia Solomonis, qui dixit, cupiditatem radicem malorum omnium.

Bonos uiros dicebat esse deorū simulacra. Deorū,
Boni simi quum sint optimi natura, proprium est bene facere
les diis omnibus, nocere nemini. Hæc imago melius relucet in sapiētibus ac bonis uiris q̃ in statuis, quum dij sint incorporei.

7 Amorem dixit ociosorū negocium, quòd hic affectus potißimum occupet ocio deditos. Ita fit ut dum
Amor tu rp ocio uacant, in rem negociosißimam incidant, nec interim tamen quicq̃ bonæ rei agunt.

8 Percōtanti quid esset in uita miserrimum, Senex;
Senectus inquit, egenus. Siquidem ubi naturæ præsidia destituunt hominem, extrarijs rebus fulcienda est ætatis imbecillitas. Verum inter egenos habendus non est, qui bonas artes ac probos amicos sibi parauit certißimum senectutis uiaticum: ille infelicißime egenus est, qui nulla uirtute præditus est.

9 Interrogatus quæ bestia morsum haberet nocentißimum

tißimum, Si de feris, inquit, interrogas, obtrectator: si de cicuribus, adulator. Nam obtrectator præ se fert odium, adulator sub amici persona multo etiam lædit grauius.

10 *Conspiciens duos centauros pugnantes in tabula peßime pictos, Vter, inquit, horum deterior est? No tans pictoris imperitiã, quasi dubitaret uter esset deterius pictus. Vsus est autem uoce ambigua, nam χείρων & peior dicitur, & in pugna inferior.* Salse

11 *Orationem blandam non ex animo proficiscentẽ, sed ad gratiam compositam, dicere solet, mellcum laqueum, quòd blande amplectens hominẽ iugulet.* Blandi loquium

12 *Luxuriosorũ uentrẽ uitæ charybdim appellabat, q̃ omnia deuoraret, nec satiaretur unq̃. Charybdis tantum ea sorbet quæ mari uehuntur, & reuomit tandẽ quod absorbuit: at lurconũ uentribus nec aer, nec terra, nec flumina, nec maria sufficiunt, quin & domos & agros totos absorbent, nec reuomunt.* Venter omnia deuorans

13 *Quum quidam Diogeni referrent, Didymonem mœchum comprehensum, Dignus est, inquit, ex ipso nomine suspendi. Porrò Didymi Græcis testiculi dicuntur: ab his igitur unde nomen habebat, & quibus peccauerat, uult eum suspendi.* Adulterium

14 *Physicus quidam interrogauit Diogenem, quam ob causam aurum palleret, Quoniam, inquit, plurimos habet sibi insidiantes. Pallent autem qui metuunt.* Auri amor

15 Quū uideret mulierē in lectica, dixit: Caueā non
Delitiae cōuenire feræ: notans tam efferū ac noxiū animal ferrea cauea cobercendum. Lectica uero sellæ genus est cancellatæ, ut aliquam caueæ speciē præbeat: in hac diuites ac delicatæ sedere, atq; etiam gestari solent.

16 Seruum fugitiuum uidens ad puteum sedentē, Vide, inquit, adolescens ne excidas: ambiguo uerbo ludens. Nam excidit qui in puteū decidit, & ἐκπίπτει, id est, excidit, qui de loco pellitur. Arbitror autē puteos olim fuisse sacros, & ab his non fuisse phas quenquam ui detrahere, quemadmodū è templis aut à statua principis.

17 Quum in balneis uidisset λωποδύτην, id est, fu-
Ambigue rem uestium, dixit illi, Num ad unctiunculam, an ad aliud uestimentum? Rursum lusit affinitate uocum, quæ latine reddi non potest, Græce est, ἐπ' ἀλειμμάτιον, ἢ ἐπ' ἄλλ' ἱμάτιον; dictiones minimo discrimine soni inter se differunt. ἄλειμμα ab ἀλείφω, unguētum est, unde & aliptæ dicti, Inde ἀλειμμάτιον diminutiuum: ἄλλ' ἱμάτιον duæ dictiones, sed ob συναλοιφὴν propemodum una uidetur, quam si remoueas, est ἄλλο ἱμάτιον, id est, aliam uesticulā. In balneis enim olim ungebantur, & ibidem fures suū agebant negocium, quòd positis uestibus lauare mos est. Notabat itaque furem, quòd alibi furatus uestem, eò uenisset alteram furaturus.

18 Ingressus aliquando sordidum balneum, dicebat,

Qui

Qui hic lauant, ubi lauantur? Significabat illic homines puros sordidari, & ibi lotis opus esse alio balneo quo mundentur. Sordes

Quum aliquando uidisset mulieres ex oliua pendere laqueo præfocatas, Vtinã, inquit, & cæteræ arbores similem ferrent fructum. Erat enim Diogenes μισογύνης, id est, mulierum osor, eoq; cupiebat omnes uidere pensiles. 19 Osor foeminarum

Cernens quendam male audientem, quasi monumenta spoliaret, Homeri carmine compellauit, 20

τίπτε σὺ ὧδε φέρειστε,

ἦ τινὰ συλήσων νεκύων καταπεθνειώτων; .i.

Quid tu huc uenisti uir præstãtissime, num fors, Sacrilegium

Vt spolies aliquẽ horũ quos mors occupat atra?

Interrogatus num seruum ancillámue haberet, negauit. Quumq; percontator adiecisset, Quis igitur te efferet si morieris? Cui domo, inqt, erit opus. Multi superstitiose soliciti sunt, quomodo, & per quos efferantur. Hac cura prorsus uacabat Diogenes, nõ dubitãs quin futurus esset aliquis, qui cadauer eijceret, uel ob id, quò domum faceret uacuam. Quanquã illi contigit honorifica sepultura. 21 Sepultura

Conspiciens adolescentẽ quendam neglectius dormientẽ, baculo pungens illum, dixit carmẽ Homeri, 22

ἐγέιρεο, Μήτις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ. Id est, Surge,

Ne quis dum dormis, à tergo infixerit hastam.

123 *Ad eum qui obsonijs ac luxui plus æquo indulge-bat, illud Homericum accommodabat.*

Luxus

ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι. *Id est, Nate mihi fueris breuis æui: significans illum sibi lu-xu mortem acceleraturum.*

24 *Platonis Ideas, id est, formas risit & aristoteles.*

Argutiae nugatoriae

Quodam igitur tempore quũ Plato multa de Ideis dißereret, & rem confictam confictis uocabulis explicare conaretur, subinde in ore habens, mẽseitates & cyathitates, per quas uoces intelligebat species mensæ & cyathi: Diogenes irridens subtiles nugas, Mensam, inquit, ac cyathũ uideo, mensitatẽ & cyathitatem non uideo. Tametsi sunt & hodie qui Sorteitatibus & ecceitatibus sibi uidentur acuti. At Plato regeßit dictũ, Nec mirum, inquit, nam oculos habes quibus cernuntur cyathi ac mensæ, at mentem nõ habes qua cernuntur menseitates ac cyathitates.

25 *Interroganti quando ducenda esset uxor, Iuueni, inquit, nondum, seni nunquam: Græce iucundius* μηδέποτε, & μηδεπώποτε: *subindicans prorsus abstinendum à matrimonio. At percontator ille discere cupiebat, quo ætatis anno, aut qua anni parte expediret asciscere coniugem: quemadmodum Aristoteles præscripsit puellæ decimum octauum, uiro trigesimum quintum: & Romani Aprilem & Iuniũ existimabant auspicatum nuptijs, Maium inauspicatum.*

Matrimonium uitandum

Percontanti quid nam uellet ut colaphum accipe- 26
ret, Galeam, inquit. Et hic iocus est ab inexpectato. Iocus ab in
Nā ille expectabat, q̄d meredis peteret,p colapho. expectato

Quum uideret adolescentem quempiam sese or- 27
nātem, Si ad uiros, inqt, frustra: si ad fœminas, iniuste. Mollicies
Hoc dictum festiuius est Græcis ob uocum affinitatē, ἀτυχεῖς & ἀδικεῖς. Nam frustra se mas parat masculo, inter quos non potest esse coniugium: & inique facit adolescens, si cultura formæ insidiatur infirmo sexui, quum uxor non lenocinio, sed honestis moribus concilianda sit.

Adolescenti cuidam erubescenti, atque ob id per- 28
turbato, Bono animo es, inquit, fili, istiusmodi est uir- Pudor
tutis tinctura.

Quum audisset duos legum peritos inter se con- 29
tendentes, damnauit ambos, quòd alter furtum com Furacitas
misisset, alter non perdidisset: significans utrunq; dignum exitio. Argutia dicti in hoc est: qui furatur lucri facit aliquid: is uero cui res furto tollitur, damno afficitur. At hic absurdum quiddam acciderat, alter alterius rem furatus erat, nec tamen is cui furtum est factum perdidit, quò l hoc ipse furatus esset, quod alter sustulit.

Percontanti quod uinum libentius biberet, Alie- 30
num, inquit: & hic τὸ ἀπροσδόκητον addit gratiā Aliena dul
dicto. Aliud enim expectabat percontator, uidelicet ciora
de genere uini sentiens.

31 Cuidam ipsi dicenti, plurimi te derident, At ego,
Neglectus iniuriarum inquit, non derideor. Id autem uidetur ἀδιάφορον, ut aliquis te percutiat, tu tamen non percutiaris: sed Diogenes negauit se derideri, siue quòd non esset deridiculus, siue quòd existimaret hominum irrisionem nihil ad se pertinere.

32 Vita misera Dicenti miserũ esse uiuere, Non, inquit, uiuere miserum est, sed male uiuere miserum est. Vulgus miseram appellat uitam, laboribus, doloribus, morbis, damnis, exilijs, multisq; hoc genus incommodis obnoxiam. At philosophus nihil malum aut miserum esse ducebat, nisi quod cũ turpitudine coniunctũ esset.

33 Frugalitas Erat Diogeni seruus nomine Manes: is quũ profugisset à domino, admonuerunt amici ut fugitiuum inuestigaret, At ridiculum, inquit Diogenes, si Manes absq; Diogene uiuat, Diogenes absq; Mane uiuere non poßit. At multi seruos insequũtur ut ulciscantur, Diogenes spectabat usum. Melior autem philosophus est qui paucioribus eget. Nolebat itaq; hic seruo uideri deterior.

34 Delitiae spretae Quodam tempore prãdebat oleas, mox inductam placentam abiecit accinens illud è tragœdia,

ὦ ξένε τυράννοις ἐκποδὼν καθίσασο. Id est,
Procul à tyrannis temet hospes auferas.

Itẽ illud Homericũ, ἄλλοτε μάστιξιν δ' ἀλάων, i. Interdũ scuticis agitabat. Se tyrannũ appellans, delitiarum contemptorem, quas procul abigi uolebat.

Diogenes

Diogenes uulgo canis dicebatur. Sunt autẽ canũ multa genera, sunt enim uenatorij, sunt aucupatorij, sunt custodes ouiũ & ædiũ, sunt qui habentur in deliitijs. Ergo percõtanti qualis ipse canis eßet, lepide respondit, Esuriens, inquiẽs, Melitæus, satur Molosseus: quòd cibi appetens blandiretur, saturatus morderet. 35 Canis Diogenes

Interrogatus an philosophi placentis uescerẽtur, Omnibus, inquit, ut cæteri homines. Rursus hic aliud respondit quàm interrogabatur. Quærebat percontator an conueniret philosophis frugalitatem profitentibus uesci placentis cibis delicatorum, Diogenes εἰρωνδύωρ ita respondit, quasi philosophi non essent homines, & tamẽ uescerẽtur cibis humanis. Siquidẽ animalia bruta nõ uescũtur quibuslibet, bos comedit fœnũ, leo nequaq̃: oues amãt frõdes salicũ, equi auenã. Quædã aues pascũtur granis iuniperi, q̃dã carnivoræ sunt, q̃dã uescũtur piscib. Huc allusit Diogenes. 36 Philosophus homo

Quum aliquando Diogenes in conuiuio placentam ederet, diceretq́; conuiuarum quispiam, quid comedis Diogenes? suspicans Cynicum philosophum nescire quid sit placenta, Panem, inquit, bene pistum: dißimulans se scire quid esset: alijs erat placenta, Diogeni panis erat, qui nõ edebat uoluptatis gratia. 37 Dißimulatio

Percontanti quur cæteris mendicis benigne largirentur homines, philosophis non item, Quoniam, inquit, sperant citius futurum ut claudi cæciue fiant, q̃ philosophi. Qui miserẽtur afflictorum, quales ferè 38 Salse

sunt mendici, faciunt hoc contemplatione communis hominum sortis: ita cæco opitulantur cogitantes, hoc ipsum mihi poterit accidere, de philosopho non item cogitant. Dictum festiuius est, ob abusum uerbi, sperant: ut philosophus fias sperari potest, cæcitatẽ aut claudicationem nemo sperat.

39 Contanter dare Diogenes poscebat aliquid ab homine auaro: quẽ *ubi uideret contantem ac negaturo similem, ô homo, inquit, ad cibum te postulo, non ad cyppum, ut quà liceat Græcarum uocum affinitatem reddam. Græcis enim* τροφὴ *cibus est, &* ταφὴ *sepultura.*

40 Error correctus Cuidam obijcienti, quòd aliquando falsò signasset monetam, *Nam hanc ob rem, ut dictum est, iussus est exulare, Fateor, inquit, fuiße tempus, quo talis eram qualis tu nunc es: qualis autem ego nunc sum, tu nunquam futurus es. Notabat eos qui iuuentutis errores in alijs reprehendunt, quum ipsi ne in senectute quidem corrigant suos.*

41 Error iuuenilis Alteri cuidam hoc ipsum opprobranti, crimen iuuentutis obtentu defendit, dicens: *Tum celerius reddebam lotium, nunc non item. Cynica circuitione notauit iuuenilem ætatem, quæ facilius reddit humorẽ uesicæ, quum senibus molesta sit dysuria.*

42 Ridiculum Myndum aliquando profectus quum uideret portas amplas ac magnifice extructas, quum oppidũ esset exiguum, *Viri, inquit, Myndij, claudite portas ne ciuitas uestra egrediatur: notans oppidum tam esse pusillum*

pusillum, ut per portas egredi poßet.

Conspiciens furem purpuræ comprehensum, Homericum carmen in eum detorsit, ἔλλαβε, inquit te, πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Id est, 43 Facete

Te mors purpurea apprendit, uiolentaq; Parca.

Craterus Alexandri Magni præfectus, homo prædiues, inuitarat Diogenem ut ad se commigraret: cui respondit, Malo Athenis salem lingere, quàm apud Craterum opipara frui mensa: sentiens libertatem quamuis inopem omnibus diuitum delitijs præferendam, ubi minuitur libertas. 44 Libertas

Anaximes rhetor obeso aqualiculo erat onustus: hunc adiens Diogenes ita loquutus est: Impartire nobis tenuibus & uentrem. Nam & ipse leuaberis onere, & nobis commodabis. 45 Obesitas

Cum oraret aliquando Anaximenes, Diogenes prætendens pernam, auditores in se conuertit: ob id indignatus Anaximenes obticuit, ab auditorio destitutus. Tum Diogenes, Anaximenis, inquit, disputationem oboli precium dissoluit: significans illũ de rebus friuolis disseruisse, quæ non admodum attentos haberent auditores. 46 Ridiculum

Quibusdam obijcientibus, quòd in foro cibum caperet, Quid mirum, inquit? in foro esuriò: ratiocinatus à relatiue oppositis. Si fames non urgeret hominem in foro, fortasis absurdum esset in foro uesci. Sed eodem colore se tueri potuerat in foro deijciens 47 Vesci in publico

 aluum

aluum,aut urinam reddens.

48 *Sunt qui & illud aßcribant* Diogeni. Plato *offen-*
Libertas *dens illum lauantem olerā, dixit illi ad aurem, Si* Dio*nysio morē geßisses, profectò non lauares olera.* Dio*genes uicißim* Platoni *in aurem dixit, Si tu lauares olera,* Dionysio *non inseruisses. Verum hoc uidetur effictum ad similitudinem illius quod ante retulimus de* Aristippo, *quemadmodū & hoc quod subijciam.*

49 Cuidam *dicenti, Multi te deridēt ô* Diogenes, Et
Irrisio contempta *illos, inquit, fortaßis asini. Altero subijciente, sed illi non curant asinos, Nihilomagis, inquit, ego ipsos. Asinis irrisionem tribuit, quòd subinde nudatis dentibus irrisionis speciē præbeant. Quin & deridētes quempiam, mota ab aure manu imitantur asininas auriculas. Videtur igitur & asinus motis auriculis irridere homines, nemo tamen offenditur.*

50 Conspicatus *adolescentulū philosophiæ dantem*
Animi cultus *operam, Euge, inquit, corporeæ formæ auditores ad animi pulchritudinem auocas. Sentiens illum hoc agentem, ut animum uirtutibus & honestis disciplinis exornaret, hoc consequuturum, ut longe meliores amicos sit habiturus. Nihil enim sapientia pulchrius, nihil uirtute amabilius.*

51 Solent *olim à periculis seruati, in templis suspen-*
Anathemata *dere donaria, uelut incolumitatem suam dijs acceptam ferentes. Proinde quum* Samothracen *profecto ostenderentur illi donaria, quæ è bello, morbo, nauiga-*

nauigatione,alioue discrimine seruati dicarant, At/qui,inquit Diogenes,multo plura essent, si qui serua ti non sunt,ista dedicassent. Sensit opinor eos qui ser uarentur casu seruari, non deorum beneficio. Quòd si dijs imputandum est si quis seruatur, ijsdem impu/tandum est quòd plures pereunt quàm seruantur. Sunt qui hoc tribuant Diagoræ Melio, impio. Sa/mothraces autem magna in hisce rebus superstitione laborabant.

Adolescenti formoso ad conuiuium eunti,Deteri/or,inquit,redibis,Reuersus à cõuiuio adolescens quũ Diogeni dixisset, Iui, nec redij deterior: inquit, χεί/ρων μὲν οὔ, id est, deterior igitur: indicans fieri non posse, quin adolescens è luxurioso temulentoq; con/uiuio redeat deterior. 52 Conuictus im probus

Diogenes ab Eurytio petijt quiddam magni: qui quum ex more his uerbis negaret,faciam si mihi per suadere posis,Si posim,inquit Diogenes, iam pridẽ tibi suasissem,ut te suspẽderes. Hic præter Cynicam libertatem nihil est quod mireris. 53 Libere

Inuiserat Lacedæmonem:inde Athenas reuersum percontabatur,ut fit,quò iret & unde ueniret.A ui/ris,inquit, ad fœminas:notans Atheniensium delitijs effœminatos mores, quum Lacedæmonij dure in/stituerentur. 54 Delitiæ

Redeuntẽ ex Olympijs quidam interrogabãt ui/disset ne illic multã turbã, Turbã,inquit, plurimam, 55

sed

Homines pauci sed homines perpaucos. Et hoc imitatum apparet ex eo quod supra dictum de balneo.

56 Profusio Eos qui per luxum in coquos, nepotes, scorta & adulatores facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus, quarũ fructus homo non gustaret, sed à coruis & uulturibus ederentur: sentiens eos qui gulæ uentriq; seruiũt non esse homines.

57 Adulatio Græci si cui precantur exitium, iubent abire ad coruos, ἐς κόρακας. At Diogenes dicere solet, multo periculosius esse incidere in assentatores quàm in coruos. Dicti iucunditas perit nobis, quæ est in Græcarum uocum affinitate. Nam illi κόρακας appellant coruos, & unica literula mutata κόλακας dicunt adulatores. Hoc dictum tribuitur & Antistheni.

58 Phryne meretrix Delphis Venerem auream dicauit, eam uidens Diogenes, asscripsit elogium, Ex Græcorum intemperantia. Arguebat enim Græcos supra modum libidini deditos esse, quòd scortũ è turpi quæstu tantum auri collegisset.

59 Libertas Sunt qui & illud illi attribuant. Cum Alexander Magnus ad Diogenem uenisset, eumq; salutasset, percontatus est Diogenes quis esset: quumq; ille respondisset, Ego sum Alexander ille rex, At ego, inquit, sum Diogenes ille canis: non minus superbiens sua libertate quàm Alexander suo regno. Interrogatus ob quæ facta canis nomen uulgo sortitus esset, Quoniam

niam dantibus blandior,inquit,nõ dantibus oblatro, malos etiam mordeo.

E ficu quadam fructus decerpẽti Diogeni *quum* 60
horti custos dixisset, ex ista arbore ante paucos dies homo quidam se suspendit, At ego,inquit,illam purgabo. Arbitrabatur ille fore,ut Diogenes *admonitus abstineret à funesta arbore, quæ gestasset cadauer. At ille liber ab omni superstitione,nihilo impuriores fructus arbitrabatur.* Superstitio nulla

Animaduertens Olympionicem *quendam oculos* 61
defigere in scortũ, adeo ut præteriũ capite reflexo intueretur, Ecce, inquit, ut aries Martius *à puella publica,oborto collo uinctus abducitur. Ridiculũ ex istimabat, certare cum electis uiris, & à uili puella ueluti captiuum trahi sine funibus.* Voluptas

Formosa scorta similia dicebat mulso letalibus 62
uenenis temperato, quòd adferrent quidẽ initio uoluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur. Scortum

Quũ in publica uia pranderet,multiq; cingerent 63
illum ob spectaculi nouitatem, ac subinde acclamarent, Canis, canis,Imò,inquit, uos potius estis canes qui prandentem circumstatis. Nam id canibus cum primis familiare. Libere

Quũ mentio fieret de puero stuprato, Diogenes 64
interrogatus cuiâs esset,lusit ex ambiguo dicens, Tegeates. *Nam* Tegea *ciuitas est* Arcadiæ.*Tegos autẽ interdum id quod lupanar,unde* Tegeatem *dixit philosophus* Ambigue

losophus scortum publicum.

65 *Videns quendam iam artem medendi profitentem, qui prius fuerat palæstrites, sed ignauus, dixit illi, An eos qui te hactenus deiecerunt nunc uicißim deijcies? Deijcit luctator quē superat, & deijcit medicus, quos in lectū cōijcit, aut etiam in sepulchrum. Sensit autem Diogenes, illum tam malum esse medicum, quàm fuerat ignauus palæstrites. Similis iocus est apud Martialem, de eo qui ex medico factus hoplomachus, non aliud faceret hoplomachus, quàm quod fecerat medicus.*

Medicus malus

66 *Ad puerum spurium ex meretrice natū, lapillos iacientem in populū, Caue, inquit, ne patrem ferias. Erat enim è scorto natus, atq; ob id incerto patre.*

67 *Quibusdam prædicantibus eius benignitatē, qui* Diogeni quiddam donarat, Quin & me, inquit, laudatis qui accipere merui? Plus enim est meruisse beneficium quàm dedisse, iuxta illud Publij Mimi, Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Beneficium meritum

68 *Ei qui pallium à Diogene repetebat, lepidißime respondit, Si donasti, habeo: si cōmodasti, utor: significans sibi non in animo reddere, siue dono, siue commodato accepisset. Turpe est reposcere quod dono dederis, & inhumanum est eripere, quo utenti est opus.*

69 *Quum suppostitius quidam de Diogene dixisset, Aurum habet in pallio: recte regeßit in illum conuitium*

tium,Ideo,inquiens,supposito indormio. Suppositítij partus dicuntur,qui simulantur esse nati ex utero un de non prodierunt. Indormimus thesauro seruandi gratia, & indormimus ei quod negligimus. Dioge/ *nes autem pallium habebat noctu pro culcitra.*

70 *Philosophus*
Percontanti quid lucri caperet ex philosophia, Vt nihil, inquit, aliud,certe hoc,quòd ad omnẽ fortu nam paratus sum. *Hoc dictum uix sapit Diogenem, quanquam illi aßscribitur.*

71 *Omne solum forti patria*
Interrogatus à quopiam, cuiâs esset, respondit, κοσμοπολίτης, *id est,ciuis mundi: significans phi/ losophum ubicũq; locorũ agat,in sua patria uiuere.*

72 *Facete*
Cum aliquando stipem posceret, ita ἐρανάρχην, *id est,qui stipibus erogandis erat præfectus,* Home/ *rico carmine compellauit,*

Τοὺς ἄλλους ἐνάριζ᾽, ἀπὸ δ᾽ Ἕκτορος ἴσχεο χεῖρας. i.
Despolia reliquos,teneas sed ab Hectore dextram. Dicti festiuitas in hoc est, quod pro ἐράνιζε *dixit* ἐνάριζε, *quorum prius est, da stipem,alterum armis spolia: se Hectoris nomine signans. Spoliat autem, qui negat egenti. Et solet hoc hominum genus esse furax.*

73 *Scortum imperiosum*
Scorta dicebat esse regũ reginas,quòd ab his quic quid collibuisset peterent & impetrarent. *Nam ideo regũ reginas appellabat,non quòd essent pares uxo/ ribus,sed quod in ipsos reges regnũ exercerent. Re/ ges à populo non semper obtinent quod exigunt. at scorto*

at scorto nihil negatur. Tales opinor olim fuisse reges barbaros.

74 *Athenienses per adulationem decreuerunt, ut Alexander pro Libero patre haberetur & coleretur. Hunc honorem irridens* Diogenes, *Et me, inquit, Serapin facite. Vt enim Bacchus inter Satyros est, ita Serapis ab Aegyptijs specie bouis colitur.*

75 *Obiurgatus quòd intraret loca spurca ac parum* Locus non contaminat. *honesta, Et sol, inquit, subit latrinas, nec tamen inquinatur. Sensit probum uirum non fieri deteriorem ob loci infamiam.*

76 *Quũ in phano cœnaret, eiq́; panes sordidi essent* Pura sacra. *appositi, abiecit illos è phano dicens, in templũ nihil oportere ingredi sordidum.*

77 *Cuidam procaciter interroganti, quur quũ nihil* Philosophiae simulatio. *sciret, se philosophũ profiteretur, Si philosophum, inquit, simulo, hoc ipsum est philosophari. Subnotans philosophiam rem esse usq; adeo difficilẽ, ut eam uel simulare magna sit philosophiæ pars. Quemadmodum multum regis habet, qui scite regis personã possit gerere. Et qui simulat imitatur, at imitari philosophos, est philosophari, hoc est philosophiæ studiosum esse.*

78 *Quidam abduxit puerum ad* Diogenem, *ut illius* Laus immodica. *doctrinæ fieret particeps: ut autem illũ philosopho commendaret, dixit eum excellenti ingenio optimisq́; moribus præditum esse. Hic* Diogenes, *Quid igitur*

igitur eget mei? Notauit immodicum laudatorem, qui hoc tribueret adolescenti, cuius adipiscendi gratia solent pueri tradi philosophis. Satis erat, probam indolem bonamq; spem in puero prædicare.

Qui de uirtute loquerentur, nec recte uiuerent, eos dicebat citharæ similes, quæ sono prodesset alijs, ipsa nec sentiret, nec audiret quicquam. Hoc dictum non multum abludit à dicto beati Pauli de cymbalo tinniente. 79 Doctrina sine moribus

Quodam die quum populus theatrum egrederetur, ipse aduersus populum nitens ingrediebatur: interrogatus quur id faceret, Hoc, inquit, in omni uita facere studeo: sentiens hoc eße philosophari, in omnibus actionibus quàm maxime à multitudine dißidere, propterea quòd uulgus hominum cupiditatibus agitur non ratione. 80 Vulgo nihil recte placet

Conspecto adolescentulo, cultu gestuq; parum uirili, Non te pudet, inquit, qui peius tibi uelis quàm ipsa natura uoluit. Siquidem illa te uirum fecit, tu teipsum refingis in fœminam. Id in plerosque dici potest, quos quum natura crearit homines, ipsi sua sponte degenerant in pecudes. 81 Degeneratio

Quum uideret cantorem quendam uæcordem, ac moribus incõpositis aptare psalterium, Non te tui pudet, inquit, qui sonos ligno aptare noris, uitam ad rectam rationem componere nescias? Et hoc apophthegma ex superioribus uidetur effictum. 82 Optima nẽgligimus

83 Diceti cuidam, quem ad sapientiæ studiũ hortaba-
Vita sine lite tur, non sum idoneus philosophiæ, Quid igitur uiuis,
ris mors inquit, si tibi nulla recte uiuendi cura est? Nõ enim in
hoc uiuit homo, ut uiuat tãtũ, sed ut discat recte uiue
re. Natura dat uiuere, philosophia dat recte uiuere.
Natura gignit ad uirtutẽ dociles, doctos non gignit.

84 Ad eum qui patrem despiciebat, Non te pudet, in
Impietas quit, cum contemnere, cui debes hoc ipsum quòd tibi
places? Dicti gratia sita est in allusione contrariorũ.
Pugnant inter sese, despectui esse, & sibi placere.

85 Audiens adolescentem honesta specie, uerbis pa-
Turpilo rum honestis utentem, Non te pudet, inquit, qui ex e-
quium burnea uagina plumbeũ educas gladium? Ebur olim
in summo erat precio. Animus corpore tegitur, is in
oratione relucet.

86 Quum illi quispiam probri uice obiecisset, quòd
Vesci quo in caupona biberet, Et in tonstrina, inquit, tondeor, si
uis loco gnificans nihilominus honestum bibere quàm tonde
ri aut radi. Quemadmodum nemo reprehẽdit in ton
strina radi, quòd is locus ei rei paratus sit, ita turpe
uideri nõ debet si quis bibat in caupona, modo bibat
modice. Nam immodice bibere quouis loco turpe est.

87 Opprobranti quòd à Philippo rege palliũ acce-
pisset, Homerico uersiculo respondit,
Οὔτοι ἀπόβλητ᾽ ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα. Id est,
Non sunt reijcienda insignia munera diuûm.
Quod Homerus de forma corporis, quæ deorum mu-
nus est

mus est, scripsit, hoc Diogenes detorsit ad palliũ à re- ge datum. Idem carmen & ipse possem occinere ca- lumniantibus, quòd interdum à principibus, aut epi- scopis accipio quæ dantur honoris gratia. Nullus est horũ à quo quicquam unquam petij, nec aperte, nec oblique: quæ uero uolentes deferunt, libenter acci- pio, non tam ut munera, quàm ut testimonia, præser- tim quum illorum facultates abundãtiores sint, quàm ut hoc damni sentiant. Munera regum

Diogeni de non irascẽdo accurate disserenti, ado- lescens quidam proteruus, ueluti periculum faciens, an re præstaret ea quæ docebat, inspuit illi in faciem. Tulit hoc leniter ac sapienter, Non quidem, inquit, irascor, sed dubito tamen an irasci oporteat. 88 Lenitas

Conspiciens quendam meretrici supplicem ut im- petraret quod petebat, Quid, inquit, tibi uis miser? præstat non impetrare quod rogas. A scorto reijci fe- licius est q̃ admitti. Et tamen pleriq; malum suum & ambiunt instanter, & magno emunt. 89 Scortator

Cuidam habenti capillos unguento delibutos, Ca- ue, inquit, ne capitis suauiolẽtia, uitæ maleolentiã ad- ducat: nam Græcarum uocum iucundam affinitatem utcunq; reddere studuimus, εὐωδίαν & δυσωδί- αν. Vnguentum enim in uiro arguit uitæ mollitiem. Fama porrò uelut odor est hominis. Simile quiddam dixit Martialis, Neuole non bene olet, qui bene sem- per olet. 90 Vnguenta

t 2 Dicebat

91 *Dicebat inter seruos ac dominos malos præter uocabula nihil aliud interesse, nisi quòd mancipia seruirent dominis, domini cupiditatibus: significans utrosque esse seruos, miseriorem tamē seruire seruitutem dominos quàm mācipia, si sint improbi. Nam qui ducitur affectuum arbitrio, & multos habet dominos & turpes & inclementes.*

Seruitus uitiorum

92 *Græci mancipia, præcipue fugitiua, uocant ἀνδράποδα, quæ dictio uidetur composita ex uiro et pede, quum Grammatici uariam reddant etymologiam. Quum igitur quidam improbus Diogenem interrogasset, quare mancipia fugitiua dicerentur ἀνδράποδα, Quoniam, inquit, pedes habēt uirorum, animum autem qualem tu nūc habes qui hoc perconțaris: sentiens illi esse mentē nō hominis sed pecudis.*

Salse

93 *A prodigo petebat minam. Ille miratus improbā postulationem rogabat, quur quum ab alijs obolum petere soleas, à me minam petis? Quoniam, inquit, ab alijs iterum me accepturum spero, à te uero an unq̄ posthac accepturus sim, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, id est, in deorum genibus situm est. Attexuit enim hoc Homeri hemistichiū. Significauit autem homini profuso periculum imminere, ne breui redigeretur ad extremam inopiam, ut ne obolum quidem haberet reliquum.*

Profusio

94 *Quibusdā Diogeni probro uertētibus q̄ peteret, quū id Plato nō faceret, Imò, inquit, petit & ille, sed*

Αγχισχὼν

Ἀγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. Mendicitas
Admoto capite, ut ne quisq̃ exaudiat alter. (Id est, occulta
Abusus est Homerico carmine, quod est Odysseæ. a.
quo significauit Platonem non minus esse petacem,
nisi quòd ille clàm peteret, ipse palàm.

Animaduertens quendam imperite iaculantem, 95
proxime scopum consedit: quur id faceret interro/ Ridiculum
gantibus, Ne forte, inquit, me feriat: significans illum
quiduis percussurum citius quàm scopum. At alij spe
ctatores quàm possunt longissime sese à scopo semo/
uent, ne feriantur.

Qui scopum non attingunt, hi uulgo ἀτυχεῖν, id 96
est, frustrari dicuntur. At Diogenes negauit illos fru Voluptas
strari, qui aberrarent à scopo, sed eos qui curas suas
ad uoluptatem uelut ad scopum dirigerent. Nam ab
his petunt beatitudinem, quum per eas deueniant in
summam miseriam.

Interrogatus num quid mali esset mors, Quo, in/ 97
quit, pacto malum, quum præsentem non sentiamus? Mors an
Quod autem abest, nulli malum est. Dum sentit ho/ mala
mo, uiuit, nõdum igitur adest mors: quæ si adsit, abest
sensus. Malum autem non est, quod non sentitur. Hãc
ratiocinationem quidam tribuũt Epicuro. Mors qui
dem mala non est, sed iter ad mortem miserum est. Id
si metuimus, tota hominis uita q̃d aliud est quàm iter
ad mortem?

Narrãt Alexandrũ Magnum adstantẽ Diogeni, 98

Argute *quæsisse ab eo, num ipsum metueret. At ille, Quid es? bonum an malū? Alexander respondit, bonū. Quis, inquit, timet bonum? Conuicit regem nō esse metuendum, nisi se malum esse profiteretur. Sed eodē enthymemate colligeret, deum non esse timendum.*

99 Eruditio *Eruditionem omnibus hoc sermone cōmendabat, quòd diceret eam iuuenibus adferre sobrietatem, senibus solatiū, pauperibus diuitias, diuitibus ornamentum: propterea quòd ætatē suapte sponte lubricā coërceat ab intemperantia, senectutis incommoda honesto solatio mitiget, pauperibus sit pro uiatico, non enim egent eruditi. Diuitum fortunas ornet.*

100 Iocus ab ambiguo *Didymon q uulgo audiebat adulter, curabat oculum uirginis. Ei Diogenes dixit, Vide ne corrumpas pupillam. Hoc dictum apud nos perdit suam gratiā. Apud Græcos autem* κόρη *& uirginē sonat & oculi pupillam. Lusit igitur ex ambiguo Diogenes.*

1 Amicis fidendum *Admonitus à quodam, ab amicis illi tendi insidias, ut caueret, Quid facias, inquit, si similiter & cū amicis & cum inimicis habebimus consuetudinem? Ab inimicis nobis cauemus, amicis fidimus. Quòd si pariter ab utrisq; nobis cauebimus, nō est suaue uiuere.*

2 Libertas *Interrogatus quid esset in uita optimū, Libertas, inquit. At uere liber nō est, qui seruit uitijs: nec liber esse potest, qui multis eget: plurimis autem eget auarus, ambitiosus ac delicijs deditus.*

3 *Olim in scholis pingi solent Musæ ceu studiorum presi-*

præsides. Ingressus igitur scholā, quum uideret multas Musas, discipulos admodum paucos, dixit præceptori, Cum dijs multos habes discipulos. Ludens ex ambiguo sermonis. Nam Græci, cum dijs, dicunt, pro eo quod nos dicimus, fauentibus dijs. Interdum σὺν, id est, cum, significat comitem: cum multis te defendi, id est, multi mecum te defenderunt.

Quicquid per se turpe non esset, id ne in publico quidem dicebat esse turpe. Hunc igitur in morem ratiocinabatur, Si prandere malum non est, nec in foro prandere malum est: sed prandere nihil mali est, ergo nec in foro prādere malum est. Hactenus tolerari poterat Cynicus syllogismus. uerum quis ferat similiter colligentem, exonerare uentrem, aut reddere lotiū, aut habere rem cum uxore, aut exuere uestes, malum non est: ergo nec in publico malum est. Probis uiris ubiq; placet uerecundia. 4 Turpe ubique turpe

Dicebat usum atq; exercitationem quemadmodū in actionibus extrarijs, ita & in actionibus uirtutis & animi tum celeritatem quandam tum facilitatem 5

Dicebat, nec legem esse sine ciuitate, (parere. 6 nec ciuitatem sine lege.

Nobilitatem atq; hoc genus alia fortunæ decora, 7 dicebat nihil aliud esse q̄ uelamenta malitiæ. Diuites enim quū alijs nihilo sint meliores, tamen peccant licentius, iuxta illud Flacci de diuite, Et quicqd uolet, hoc ueluti uirtute pactū, sperauit magnæ laudi fore. Bona fortunæ

Nobiles aūt pleriq; & hodie sibi nihil nō permittūt.

8 *Quum Xeniadæ seruiret, amici agebāt de illo re*
Libertas *dimendo. At ille, Nequaquā, inquit, an nescitis leones non iis seruire à quibus alūtur, sed altores potius seruire leonibus. Nam leo ubicunq; est, semper leo est.*

9 *Quum à letali somno esset experrectus, medicusq; rogaret quid ageretur, Recte, inquit, nam frater fratrem amplectitur. Alludens ad Homerum, qui* θανάτου & ὕπνου *germanos finxit, quòd somnus mortis sit imago.*
Iocus in morte

10 *Rogatus quomodo se uellet sepeliri, iussit cadauer abiici inhumatum. Tum amici, uolucribus ne & feris? Minime uero, inquit, sed bacillum prope me quo illos abigam ponite. Rursus illi, Qui poteris, non enim senties. Quid igitur, inquit, mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti?*
Sepultura

11 *Quum Plato laudaret quendā hoc nomine, quòd*
Lenitas mala *erga omnes esset humanissimus, Quid, inquit Diogenes, illi tribuendum est, qui tot annos in philosophia uersatus, nullum hactenus affecit dolore? Sentiens proprium philosophi munus esse mederi uitiis hominum: id autem fieri nō posse, nisi metu ac dolore: metu probri, dolore præsentis ignominiæ.*

12 *Idem in Lacedæmone peregrinū quendā conspiciens sese studiose ad festū diem componentē, Quid facis, inquit? An nō quilibet dies uiro bono festus est? Sensit hunc mundum esse phanū deo dignum, in quo*
Festum sem per sapienti

con-

constitutus homo semper honeste uelut in conspectu numinis omnia cernentis uersari deberet. Detorsit huc prouerbiū, quo dicitur, pigris semper esse festum.

Dicere solet adolescentibus: meretricum domos 13
ingredere, ut perspicias quàm uiles res, quãto eman Scoria
tur precio. Huc allusit Terẽtius, Hæc omnia nosse solus est adolescentulis.

Ad salutem opus esse dicebat, aut fidis amicis, aut 14
acribus inimicis, eo quòd illi monent, hi redarguunt, Obiurgatio
utriq; diuersis quidẽ modis, sed pariter prosunt, dum per eos uitia nostra discimus. Hoc Laërtius tribuit Antistheni, Plutarchus Diogeni.

Interrogatus à quodam, quo pacto maxime pos/ 15
set ulcisci inimicũ, Si teipsum, inquit, probum & ho/ Vindicta
nestum uirum præstiteris. Hoc qui facit, & sibi pro optima
dest maxime, & inimicum maxime discruciat. Nam si fundum conspiciens bene cultũ discruciatur inimicus, quid fiet si teipsum uiderit ueris ornatũ bonis?

Cum Antisthenem morbo decumbentẽ inuiseret, 16
dixit: Nunquid amico est opus? Significans in rebus Amicus con
afflictis potissimum fidis amicis utendum, qui uel re solator
opitulentur, uel consolando molestiam mitigent.

Ad eundem aliâs, quoniam acceperat illum amo/ 17
re uitæ morbũ ferre molestius, cum sica ingressus est: Mors liberat
ad quem cum Antisthenes dixisset, Quis hisce dolo/ a cruciatu
ribus liberabit? Diogenes prolata sica, Hæc, inquit. contrà Antisthenes, doloribus, inquit, dixi, non uita.

18 *Corinthum profectus ludum ingreßus est, quem ibi Dionysius regno pulsus aperuerat, audiuitq; pueros male canentes. Interim ingreßus Dionysius, quoniam putabat Diogenem consolandi gratia uenisse,* Humaniter, inquit, facis Diogenes, hæc est rerum humanarum uolubilitas. Imò, inquit Diogenes, miror te etiamnum uiuere, qui tantum malorum in regno patraris: & uideo nihilo meliorē eße ludimagistrum, quàm fuisti rex.

Qui malus ubique malus

19 Idem dicebat: cæteris mortalibus quibus res sunt prosperæ, uita iucunda est, mors odiosior: rursus infelicibus uita grauis est, mors optabilis. At horum utrunq; tyrannis est molestius. Siquidem ut uiuunt in suauius ijs qui mortem uehementer optant, ita mortem perinde metuunt quasi uitā suauißime degant.

20 Cuidam ostendenti horoscopon, Bellū, inquit, hercle instrumentum, ne frustremur cœna: sentiens inutiles eße artes geometricas cum cæteris.

21 Alteri cuidā iactanti musices peritiā, respondit,
γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
Εὖ δ' οἶκος οὐ ψαλμοῖσι καὶ τερετίσμασιν, Id est,
Prudentia urbes bene gubernat, at domus
Nec cantilenis, nec modis regitur probè.

22 Quū Speusippus paralysi resolutus uehiculo deportaretur in academiam, ac Diogeni forte obuio dixisset χαῖρειν: respondit, At non tu sane, qui quum ad istum sis affectus modū, sustineas uiuere: sentiens esse

esse ueri philosophi, sponte mortem asciscere, postea quàm desijt esse usui ad uitam humanã. Idq; fecit postea Speusippus.

Quum puerũ conspiceret indecore se gerentem, pædagogum illius baculo percussit dicens, Quur sic instituis? Indicans primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse, si adolescentes euadant male morati, aut secus. Refert Aphthonius ac Priscianus. 23

Cuidam probri gratia obijcienti paupertatem, quum ipse esset scelerosus, Ob paupertatem, inquit, neminem uidi torqueri, ob maliciam multos. 24 Paupertas

Paupertatem appellabat uirtutem αὐτοδίδακτον, id est, quæ per se discitur. Diuitibus opus est multis præceptis ut frugaliter uiuant, ut corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioso cultu delectentur, aliaq; innumera, quæ omnia seipsam docet paupertas. 25 Paupertas

Lacedæmonijs quibus merito prima laus debetur in Apophthegmatibus, subiecimus tres philosophos, sed in hoc genere præcipuos, quibus addemus totidem reges, qui ciuilium dictorum gratia præ cæteris celebrantur, ne lectorem turba rerum obruamus.

LIBER QVARTVS

PHILIPPVS MACEDO

X Græcorũ regibus, mea sententia nullus fuit, quem cum Philippo rege Macedonum Alexandri Magni patre cõferamus, uel ingenij dexteritate, uel dictorum urbanitate.

1 Is dicere solet, Athenienses sibi magnopere beatos uideri, qui quotannis inuenirent decem quos belli duces crearent, quum ipse multis annis unum duntaxat belli ducem reperisset Parmenionem. Significans inutile reipub. subinde mutare duces, sed satius esse, quem idoneum ac fidum nactus sis, eum non mutare. Tum in bello nõ referre quàm multi sint duces, sed quàm bello gerendo accommodi.

Bonum nacius ne mutet

2 Cum illi nuncium esset allatũ, uno die multas res feliciter ac prospere gestas esse: nam eodẽ tempore, Tethrippo uicerat in olympijs, & Parmenio Dardanenses prælio fuderat, & Olympias ipsi masculũ fœtum erat enixa: porrectis in cœlum manibus exclamauit. Et ô fortuna, inquit, pro tot tantisq; bonis leui quopiam malo me affice. Vir cordatissimus non insolenter gestijt ob rerum successum, sed fortunæ indulgentiam suspectam habuit, cuius ingeniũ esse nouit, ut quibus

Inuidia fortunæ

ut quibus exitiũ molitur, his prius noua rerum prosperitate blandiatur. Huc pertinet quod de Polycrate Samiorum tyranno refert Plinius.

Quum subactis Græcis quidã ipsi autores essent, ut ciuitates præsidijs cõtineret ne deficerent, Malo, inquit, diu bonus & commodus, quàm breui tempore dominus appellari: sentiens regnum quod beneficijs ac beneuolentia teneretur esse perpetuum, quod ui metuq;, non esse diuturnum. 3 *Metus, malus diuturnitatis custos*

Quidam petulantioris linguæ, maledicta conijcere solet in Philippum: hunc amici hortabantur ut eijceret in exilium. At ille negauit se hoc facturum. demirãtibus quid ita, Ne, inquit, oberrans inter plures male de me loquatur. Quòd maledicum non egit in crucem, uel clementiæ erat quòd ignouit, uel magnanimitatis quòd cõtempsit: quòd noluit expellere, prudentiæ. Plus enim nocuisset. 4 *Maledicus contemptus*

Smicythus Nicanorem deferebat apud regem, quòd sine fine de ipso male loqueretur: quumq; suaderent amici ut hominẽ accersi iuberet, deq; eo supplicium sumeret, Philippus ita respondit, Nicanor non est Macedonum pessimus, uidendum est igitur, necubi nos cessemus in officio. Vt igitur cognouit uehementer afflictum inopia, & tamen à rege neglectum fuisse, iussit donum aliquod ad illũ deferri. Hoc facto quum rursus Smicythus diceret regi, Nicanorẽ apud omnes sine fine prædicare laudes ipsius, Videtis igitur 5 *In nobis est ut bene audiamus*

tur, inquit, in nobis esse situm, ut bene aut male audia mus. Immane quantum absunt ab huius principis ingenio, qui nunquã sibi uidentur satis laudari, quum nihil faciant laudandũ: nec student beneficijs sibi conciliare beneuolentiã hominũ, sed metui malunt quàm amari: cumq; sæpenumero faciant detestanda, idq; palàm, tamen perijt quisquis ausus est hiscere.

6 Aiebat se his qui in republica Atheniensium administranda primores essent, plurimam habere gratiam, quòd suis conuicijs efficerent, ut ipse tum oratione, tum moribus euaderet melior, dũ conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacij conuincere. *O uere philosophicum principis animum, qui nouit etiam ex inimicis capere utilitatẽ, nec, quod uulgus solet, hoc tantum spectare, ut maledicos afficeret malo, sed ut ipse minus malus redderetur illorum maledictis admonitus.*

Conuiciator utilis

7 Quum Athenienses quotquot apud Cheroneam capti fuerant gratis dimisisset, illi uero etiam uestes stragulasq; reposcerent, atq; hac de causa Macedones in ius uocarent, risit Philippus, dicens, Quid? Nónne uidentur Athenienses arbitrari, se à nobis in talorum ludo uictos esse? *Tam ciuiliter tulit uictor uictorum ingratitudinem, qui non solum gratias non agerent, quòd ipsi & incolumes & gratis fuissent dimissi, uerum etiam criminarentur quòd nõ simul & amictus & stragulas redderẽt, quasi nescirent quale esset*

Ingratitudo tolerata

esset ius belli, quasiq; nihil aliud esset certare armis, quàm certare talis, qui ludus est puerorum.

Quum esset illi clauicula in bello fracta, ac medicus à quo curabatur, in singulos omnino dies aliquid posceret, Sume, inquit, quantum uoles, nam clauem habes: ludens ancipiti uoce. κλεὶς enim Græce & clauem sonat, qua aperitur scrinium aut ostium, & commißuram humeri cum pectore. Quid hoc animo ciuilius, cui & in dolore, & erga auarum medicum iocari libuit, nec ob cruciatum morosior, nec improbitate postulantis offensior. 8 Iocus in morbo

Duo erant fratres, quorum alteri nomen Amphoteros, quod Græcis sonat ambo, alteri Hecateros, quod illis sonat uterq;. Philippus itaq; animaduertens Hecateron eße cordatum ac gerendis rebus accommodum, contrà Amphoteron ineptum ac degenerem, inuertit illis nomina, dicens Hecateron eße Amphoteron, Amphoteron autem eße Vdeteron, id est, neutrum. Significans alterũ fratrum, uidelicet Hecateron, duorum in se uirtutes complecti, alteri nihil relictum. Itaq; ei qui Amphoteros dicebatur mutauit nomen in contrarium, ut οὐδέτερος diceretur, quasi nullius precij. 9 Iocus ex uocabulis

Quibusdam ipsi consulentibus ut cum Atheniensibus asperius ageret, respondit, illos absurde facere, qui homini cuncta ad gloriam tum agenti, tum patienti suaderent, ut gloriæ suæ theatrum abijceret: significans 10 Clementer

significans sese hoc agere, non ut Athenas euerteret, sed ut ciuitati celeberrimæ doctißimorum uirorum copia florenti suas uirtutes probaret.

11 *Facetum iudicium* Duo pariter scelerosi sese inuicẽ accusabant, cognoscente Philippo: audita causa pronunciauit, ut alter exularet Macedonia, alter illum insequeretur. Hoc Græce sonat iucundius, quòd φεύγειν & ad fugientem pertineat, & ad exulantem: fugientem autem insequimur. Neutrum igitur absoluit Philippus, sed utrunq; damnauit exilio.

12 *Militia misera* Quum appararet in loco pulchro castra metari, & moneretur, illic non esse pabulum pro iumentis, Qualis, inquit, est nostra uita, si etiam ad asinorum commoditatem uiuere cogimur?

13 *Auro nihil inexpugnabile* Quum arcem quandam ac præsidium capere destinaßet, ualde munitã, atq; exploratores retulißent, prorsus esse difficile, atq; adeo etiam impoßibile: percontatus est, num usq; adeo difficile eßet, ut nec asinus auro onustus poßet accedere: significans, nihil esse tam munitum, quod auro nõ expugnetur. Quod ipsum poëtæ significarunt fabula Danaes à Ioue stupratæ, sed deo in aurum uerso. Vnde Flaccus, Aurum per medios ire satellites, & perrumpere amat castrà potentius ferro.

14 *Veritas* Quum hi qui apud Lasthenẽ erant quererentur, indigneq; ferrent, quòd quidam ex Philippi comitatu dicerent ipsos proditores, Philippus respondit,

Macedones

Macedones eſſe ingenio parum dextro, ſed plane ruſticanos, qui ligonẽ nihil aliud noſſent uocare quàm ligonem. Alludens ad illud prouerbium celebre, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. Innuit autem illos reuera eſſe proditores. Ruſticana ueritas quanque rem ſuis nominibus appellat.

Filium Alexandrum admonere ſolet, ut cum Macedonibus comiter haberet conſuetudinem, uulgo interim conciliata beneuolentia uires ac robur ſibi parans, dum liceret alio regnante eſſe humanum: prudenter intelligens, ut nulla re melius conſtabiliri imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficillimum eſſe iam regnum adminiſtrãti erga quoslibet eſſe humanum, non ſolum quòd regia poteſtas oppoſita ſit inuidiæ, uerumetiam quòd reſp. non poßit eſſe incolumis, niſi ſcelera ſupplicijs coherceantur. Regibus enim haƈtenus temperãda eſt humanitas erga ciues, ut interim regiam tueantur autoritatem. Nam immodica bonitas ſæpe contemptum parit. 15 *Regum humanitas*

Eidem ſuadebat, ut eos qui in rep. pollerent autoritate tum bonos, tum malos ſibi conciliaret amicos, ac bonis quidẽ uteretur, malis uero abuteretur. Præcipua regum ars eſt, nullum reijcere, ſed ad publicam utilitatem omnium operam accommodare. Quemadmodum deus unicus totius mũdi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus abutitur ad utilitatem eccleſiæ: ita principes cordati norunt & probis & im- 16 *Bonis utimalis abuti*

probis uti: non q, ipsi per malos mali quippiam faciunt, sed quòd per malos puniũt malos. At multi sunt principes, qui præpostere bonis abutũtur, malis utuntur. Ad tyrannica negocia uiros adhibent sanctitatis opinione celebres, quo uulgus esse rectum ac pium q, agunt existimet.

17 Beneficentia *Idem Philippus cum Thebis obses esset, Philonis Thebani hospitio usus est, multisq; insuper ab eo beneficijs affectus. Is quum uicißim à Philippo nihil muneris uellet accipere, Ne me, inquit Philippus, beneficentia superatum hac laude spolies, q, hactenus à nemine beneficijs uictus fuerim. O animum imperio dignum. Pulchrius existimauit benefaciendo quàm potentia uincere.*

18 *Quum multi bello capti uenderentur, Philippus in auctione sedebat sublata ueste parum decore. Quidam igitur eorum qui uendebantur exclamauit, Parce mihi Philippe, paternus enim tibi sum amicus. Philippo uero interrogante, quo pacto & unde ô homo conflata est hæc amicitia? Tum ille, Volo, inquit, propius accedens dicere: quum admissus esset, quasi arcani quippiam dicturus, Demitte, inquit, chlamydẽ aliquantulũ, nam ad istum modũ indecenter sedes. Mox Philippus, Hũc, inquit, sinite abire liberũ. Nesciebam enim illũ mihi uere beneuolũ & amicũ eße. Nõ offensus est rex tantus, nec simulatione, nec admonitione ignoti hominis, sed simul & simulatione mutua simu-*

Admonitio grata

lationem

lationem texit, & tantillum officium magno liberta-
tis præmio pensauit.

Quodam tempore ab hospite quodã inuitatus ad 19
cœnam, inter eundum plures forte obuios secum ad- Vrbanum
duxit umbras. Vbi sensit hospitem turbari, quòd tam mendacium
multis non sufficeret apparatus, præmisso ad singu-
los amicos puero, iussit ut placētæ seruarent locum:
illi persuasi dum placentam expectant, paululũ ede-
bant, ita factum est ut cœna sufficerit omnibus. Face-
to ioco simul & elusit amicos, & hospitis pudori sub
uenit.

Hipparcho Euboico uita defuncto, Philippus præ 20
se ferebat quàm illius mortem acerbe ferret. Itaq; cui Gratitudo
dam uolenti dolorem ipsius mitigare dicentiq;, Atta
men ille tēpestiue decessit, iam natu grandis: sibi qui
dem ipsi, inquit Philippus, tempestiue decessit, sed mi
hi præpropere. Mors enim illum anticipauit, prius-
quam à me beneficium acceperit, nostra dignũ ami
citia. Perquàm rarum est principem sentire gratia-
rum affectus, sed amicis plerique non aliter quàm
equis utuntur. Dum usui sunt curant, inutiles fa-
ctos abijciunt, eosq́ue spoliant citius quàm benefi-
cio iuuant.

Vbi resciuit Alexandrum filium queri, quòd pa- 21
ter ex pluribus fœminis gigneret liberos, sic illũ hor Regnum uir
tatus est, Ergo quum plures habeas regni competito tute ambien
res, da operã ut honestus ac probus euadas, ut nõ per dum

me,sed per teipsum regnum obtinuisse uidearis. Vir prudentia uere regia præditus,non consolatus est filium, sed metum illius auxit quò magis extimularet ad uirtutem:indicans illi non aliter sperandum paternum regnum,nisi se successiõe dignum præberet,nec tam magnum esse regnum adipisci,quàm regnũ promeruisse.

22 Eundem hortabatur,ut auscultaret Aristoteli cui traditus erat instituendus, daretq; operam philosophiæ. Ne,inquit,multa committas,quæ me fecisse nũc pœnitet. Perspexit egregius princeps, neminem philosophiæ expertem regno idoneum esse: nec puduit fateri se multa per errorem fecisse perperam,quòd à teneris unguiculis philosophiæ præceptis non fuisset imbutus. Nam qui experimẽtis discunt administrare regnum,licet ingenio felicißimo nati sint, tamen & sero & magno reip. malo tandem euadunt boni reges. At qui philosophiæ præceptis præmunitus accedit,si adsit mens integra, uix poterit ab honesto deflectere. Vbi sunt interim qui literas ac philosophiæ studium clamant ad rempub.administrandam prorsus inutile?

Philosophia regi necessaria

23 Ex Antipatri amicis quendam in iudicum numerum asscripserat. Verum post ubi cognouit illum tingere barbam & capillos,submouit eum dicens, Qui in capillis fidus non esset,eum in rebus gerendis non uideri dignum cui fideretur. Fuco utebatur in tingendis ca-

Fuco non credendum

dis capillis, ubi non multum erat lucri, multo magis usurus erat fuco in publicis negocijs, ubi dolus interdum ingens adfert emolumentum. Et hanc oportet regum præcipuam esse curam, ut cognoscendis causis uiros præficiant incorruptos. Id qui fieri potest, ubi uenduntur iudicandi munia, & is designatur iudex, non qui uir melior est, sed qui ad dandum prior, aut largior. At apud Philippum nec Antipatri tantum ualebat autoritas, quin suspectum è iudicũ ordine moueret.

Machætæ cuiusdam pro tribunali sedens causam cognouit, sed dormitabundus, nec satis attentus ad iuris æquitatem, itaq; sententiã tulit aduersus Machætam. Verum quum is exclamasset, se ab ea sententia appellare, rex iratus, ad quem inquit? Nam appellandi uerbum monarchis est inuisum. Hic Machætes, Ad te ipsum ô rex, si expergiscaris, & attentius audias causam. Ac tum quidem surrexit rex. Cæterum posteaquam causam apud se melius perpendisset, intelligeretq; Machætæ factam iniuriam, iudicata quidem non rescidit, sed pecuniam qua damnatus fuerat Machætes, ipse persoluit. In uno facto quot regiæ uirtutis argumenta. Nõ perseuerauit irasci & prouocanti, & somnolentiam publice obijcienti, sed per ocium rem suo eum animo accuratius considerauit, iam ab ira liber. Sit hoc ciuilitatis regiæq; moderationis: illud uero prudentiæ, q ingenioso cõmento sic damna- 24 Iudex attentus

tum excmit damno, ut regiam tamē in iudicando autoritatem non proderet, mulctam priuatim perinde quasi ipse damnatus esset dißoluit.

25 Indignantibus Philippi amicis, quòd Peloponnesij in Olympiacis ipsum sibilis deriderent, præsertim beneficijs à rege affecti, hoc sermone Philippū extimulantibus ad uindictam: Quid igitur, inquit, futurum est, si quid illis faciamus mali? Vrbanißime amicorum argumentum uertit in diuersum. Si tam prauo ingenio sunt, ut eos irrideant, qui de ipsis bene meriti sunt, grauius nocebūt, si quis illos malefactis prouocet. Hoc non solū moderationis & clementiæ, uerumetiam eximiæ cuiusdā magnanimitatis documentum fuit, ingratorū sibilos regem negligere.

Vrbane

26 Harpalus pro Cratete ꝓpinquo ac familiari suo qui iniuriarū postulabatur, petijt à Philippo ut reus mulctam quidem solueret, sed à causa liberaretur, ne damnatus hominum maledictis exponeretur. Hic uero Philippus, Præstat, inquit, ut ipse male audiat, ꝙ ut nos propter illū. Indulgebat amicis, sed quatenus licebat integra iudicis opinione.

Iudex seuerus

27 In exercitu quum multo tempore dormisset, experrectus: Tutò, inquit, dormiui, uigilauit enim Antipater. Subindicans nō esse regium indulgere somno, præsertim in bello: sed tamē hoc interdum absq; periculo fieri, si rex habeat fidū ac uigilantē præfectum. Ita cum laude amici suā excusauit somnolentiam.

Praefectus uigilans

Rursus

Rursus euenit, ut interdiu dormiēte Philippo, Græci qui multi simul ad ostium conuenerant, indigne ferrent, regemq; incusarent, q; ob illius somnolentiā non statim admitterentur ad colloquium: hic Parmenio sic regi patrocinatus est, Ne miremini, inquit, si nunc dormit Philippus, nam quū uos dormiretis, hic uigilabat. Significans Græcis negligenter rem gerentibus, Philippum illis fuiße præsidio. 28 *Somnus excusatus*

Quemadmodū ipse fuit urbanus, ita aliorum salse dictis delectabatur. Itaq; quū cātorē inter cœnandū uellet reprehendere, deq; pulsu chordarum loqueretur, Dij, inquit cantor, prohibeant ô rex, ne tu me melius hæc noris. Ciuiliter & sibi uindicauit de arte iudicium, & regem non offendit, meliorem illum iudicans, q̄ ut cum musico de fidibus contenderet. 29 *De arte iudicet artifex*

Quin & asperius dicta, modo tempestiue, æquo ferebat animo. Nam quum dißidiū haberet cum Olympiade uxore, cumq; Alexandro filio, Demaratū Corinthium ad se uenientē percontatus est, quomodo inter Græcos inuicem conueniret. Hic Demaratus, scilicet, inquit, magnopere tibi curæ est Græcorū concordia, quum qui tibi sunt coniunctißimi, huiusmodi in te sint animo. Quid hic expectas, nisi ut rex offensus Demarati libertate, iubeat illū ab oculis suis abduci? Imò quoniā Demarati sermo ab ira ad saniora cōsilia uocabat, rex sese ad eius obiurgationem composuit, posteáq; ira rediјt cum suis in gratiam. 30 *Admonitio libera*

31 Anui cuidam paupercula Philippum appellanti ut causam ipsius cognosceret, quum hac flagitatione frequenter obstreperet illi, respondit sibi non esse ocium: quumq; anus inclamasset, proinde ne rex quidē esse uelis: Philippus admiratus aniculæ liberam uocem, non illi solum præbuit aures, uerum etiam alios audiuit. Hoc idem Latini tribuunt Adriano imperatori.

Regum est audire omnes

32 Philippus quum audisset filium suum quodam in loco scite cecinisse, ciuiliter obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam belle canere? significans alias artes esse rege digniores.

Artes rege indignae

33 Idem in palæstra prolapsus, quū surgens in puluere uidisset corporis uestigiū, Papè, inquit, ut minimā terræ partē natura sortiti, orbem appetimus uniuersum? Vtinam hoc dictum inhæsisset animo filij, cuius ambitioni orbis fuit angustus.

Ambitio

34 Philippus Alexandrū filium obiurgans, q; largitionibus Macedonum beneuolentiam consectaretur, Quæ te, malum, inquit, ratio in istam spem induxit, ut eos tibi putes fore fideles, quos pecunia corruperis? An tu id agis, ut Macedones te non regem suum, sed præbitorem putent?

Beneuolentia uirtute paranda

35 Athenienses legationē ad Philippū miserant. Ea benigne audita, ut humaniter dimitteret, iussit illos dicere, qua in re gratū facere posset Atheniēsib. hic Demochares excipiens, si teipsum, inquit, suspendas.

Lenitas

Is De-

Is Demochares unus fuit è legatorũ numero ob linguæ procaciam dictus parrhesiastes. Ob tam inhumanum responsum indignantibus regijs amicis, Philippus compescuit eos, iußitq; ut Thersiten illum incolumem dimitterent. Tum ad cæteros legatos conuersus, Renũciate, inquit, Atheniẽsibus, multo superbiores esse, qui ista dicunt, quàm qui impune dicta audiunt. Tales demum animi regno digni sunt.

ALEXANDER MAGNVS

In Philippi dictis nihil erat, quod præter urbanitatem non etiam ad bonos mores conduceret: nec uideo quem Philippo iungamus congruentius quàm filium Alexandrum. Is puer etiamnum, quum Philippus pater multa præclare feliciterq; gereret, nequaquam eo gaudebat, sed ad pueros æquales ac collactaneos dicebat, pater mihi nihil relicturus est. Illis contra dicẽtibus, Immo hæc omnia tibi parat. Quid profuerit, inquit Alexander, si multa poßidẽs agam nihil? Iam tum cognoscas scintillam indolis ambitiosæ & irrequietæ. 1 Indoles agilis

Idem quum leuitate corporis ac pedum celeritate polleret, patri hortanti ut in Olympijs stadium decurreret, Facerẽ, inquit, si reges habiturus essem concertatores. Et hic agnoscas excelsum, nec cuiquam facile cessurum in certamine laudis & imperij. Nondum erat rex, & tamen non dignabatur nisi cum regibus committi. 2 Regem regia decent

3 Quũ puella multa nocte ad Alexandrũ esset de-
Adulterium ducta, cum eo dormitura, rogauit rex ubi fuißet tam
diu: illa respondente, se expectaße donec maritus is-
set cubitum: ministros acceitos acriter obiurgauit, Re
ducite, inquit, hanc, parum enim abfuit, quin uestra
culpa fuerim factus adulter. Egregium castitatis ex
emplum, tum in iuuene, tum in rege. Nam apud illos
simplex stuprum pro nullo crimine habebatur. Ap-
paret autem tum fuiße morẽ, qui adhuc durat in Ita-
lia, ut uxores secubarent à uiris, nisi si quando uo-
carentur.

4 Alexandro puero dijs largius facienti suffitum, ac
Profusio subinde ad thus accurrenti, Leonides illius pædago-
gus, qui tum aderat, Heus puer, inquit, tum large fa-
cies suffitum, quum regionem deuiceris quæ thus gi-
gnit. Post quum eam regionẽ obtinuisset, memor eius
dicti, hac sententia scripsit illi literas, Mitto tibi thu-
ris & casiæ talenta aliquot, ne posthac parcus sis er-
ga deos, quum non ignores nos potitos regione odo-
res gignente.

5 Apud Granicum Martem experturus, hortaba-
Fiducia tur Macedones ut affatim pranderent, ueluti postri-
die ex hostium commeatu cœnaturi. Præsens animus
ac de belli euentu fidens ac securus.

6 Perillus unus ex amicorum Alexandri numero,
Liberalitas filiabus suis ab Alexandro dotem petijt. Iußit rex il-
lum capere talenta quinquaginta, quumq; is respon-
disset

dissēt, decē satis esse, Tibi quidē, inquit, satis est tantū accipere, mihi uero non satis est tantum dare. Praeclare dictum, nisi uirtutis indolem ambitio uitiasset.

Anaxarcho philosopho iusserat quaestorem dare quantumcunq; ille postularet: cumq; quaestor audita postulatione turbatus Alexandro indicasset, philosophum petere centum talenta, Recte, inquit, facit, sciens se amicum habere, qui tantum dare & possit & uelit. Hic dubites utrum potius admirari oporteat, regiam ne liberalitatem in donando, an philosophi improbitatem in postulando, nisi malumus hanc uocare fiduciam. 7 Liberalitas

Mileti quum uidisset multas statuas eorum qui in Olympijs ac Pythijs uicerant, easq; praegrandes, Et ubi, inquit, erant tam magna corpora, quum barbari uestram urbem obsiderent? Salse taxauit illorum stultam ambitionem, qui gloriarentur his, qui corporum magnitudine uiribusq; praestantes in ludicris certaminibus uictoriam reportassent, quum in tantis periculis nulli fuissent, qui aduersus barbaros se tales praeberent. 8 Fortitudo intempestiua

Quum regina Carum Adas illud haberet studio, ut assiduo mitteret Alexādro opsonia bellariaq;, per talium rerum architectos coquosq; magna arte parata, Alexander ait, seipsum habere meliores opsoniorum artifices, ad prandium quidem, nocturnum iter: ad coenam uero, tenue prandium. 9 Frugalitas

Quodam

10 Quodam tempore quum omnibus ad prœliũ apparatis interrogaretur, nunquid aliud præter hæc fieri uellet, Nibil, inquit, nisi ut Macedonum barbæ radantur. Hoc dictum quid sibi uellet admirante Parmenione, An nescis, inquit, in prœlio nullã ansam meliorem esse quàm barbæ. Significabat cominus esse pugnandum, in quo genere certaminis barbæ officiunt, quòd his milites facillime poßunt apprehendi.

Barbæ bello inutiles

11 Darius obtulit has conditiones Alexandro, ut ab ipso acciperet talentorum decẽ milia, & insuper Asiam secum ex æquo partiretur. Id quũ recusaret Alexander, Ego, inquit Parmenio, accepißem si Alexander essem. Et ego, inquit Alexander, si Parmenio essem. Dario uero hunc in modum respondit, Neq; terram duos soles, neq; Asiam duos reges ferre poße. Et hic animi celsitudinem probare poßis, nisi dictum impotentiam quandam dominandi saperet.

Monarchia

12 Quum in Arbelis de rerũ summa periclitaturus esset, cõflicturus cum mille hominum milibus ad pugnandum instructis, adierunt illũ milites aliquot ipsi bene uolentes, deferebantq; cæteros, quòd in castris inter se miscerent sermones, conspirarentq; ne quid prædæ in regium tentorium deportarent, sed ipsi totum in suum uerterent lucrũ. His auditis subrisit Alexander, Fausta, inquit, nunciatis. Siquidem audio sermones uirorum ad uincendum non ad fugiendum animatorũ. Nec illũ fefellit diuinatio, plurimi namq; milites

Interpretatio commoda

Prædae contemptus

milites regē adiere dicentes, Bono aīo esto rex, neq; metuas hostium multitudinem, ne pedorem quidem nostrum ferre poterunt.

Idem instructa iam ad prælium acie, quum cerneret militem quendam id temporis amentum telo adaptantem, ut inutilem submouit ab exercitu, qui tum demum appararet arma, quū his utendi tempus adesset. Hoc inter strategemata magis cōmemorandum erat, quàm inter apophthegmata, quemadmodū & hoc quod subijciam. 13 Serus apparatus

Legebat Alexander epistolā à matre missam, quæ arcana quædam et calumnias aduersus Antipatrum cōtinebat, simulq;, ut solet, cum rege legebat Hephæstion, nec eum rex uetuit legere, sed perlecta epistola anulum signatorium è digito detractum ori illius appreßit: hoc gestu admonens, ut arcana contineret. Exemplum insignis de amico fiduciæ, tum etiam humanitatis egregiæ, qui calumnias latius spargi noluerit, licet inuisum haberet Antipatrum. 14 Silentium

In Ammonis templo quum à uate dictus esset Iouis filius, Nihil, inquit, mirum, nam Iupiter omnium quidem natura pater est, sed ex his optimos quosq; peculiariter suos facit. Modestißime interpretatus est oraculū, nam uates per adulationem dixit illum filium Iouis, quasi sic è Ioue prognatus esset, quemadmodum Hercules creditus est esse Iouis filius. Alexander fassus est, Iouem natura autorē ac parentem 15 Filii deorum qui

esse

esse omniũ, sed eos demum peculiariter pro suis filijs agnoscere, q uirtute ac præclare gestis proxime ad diuinã naturã accederẽt. Ea est omnibus benefacere.

16 Modeste *Quum in bello crus esset illi sagitta uulneratum, multiq; accurrerent, qui ipsum frequenter deum appellare consueuerant, exporrecta hilariq; fronte ad Homeri carmen alludens, dixit:* Hic *sanguis est quem uidetis, liquorq; qualis diuis solet emanare beatis.* Nimirum *irridens adulatorũ uanitatem, quum ipsa res declararet ipsum nihil aliud esse quàm hominẽ. Allusit autem ad locum Homeri Iliad. ε ubi narratur* Venus *à Diomede uulnerata.*

17 Hypocrisis Nonnullis Antipatri *frugalitatem laudantibus, quòd alienam ab omnibus delitijs austeramq; uitam ageret, Foris, inquit, Antipater albo utitur pallio, intus uero totus est purpureus.* Notans *fictã illius parsimoniam, quum esset alioqui ambitiosissimus.*

18 Parsimonia *Quum hyeme frigidoq; cœlo apud amicũ quendam conuiuio acciperetur, uideretq; foculum exiguum & ignis pusillũ: aut ligna, inquit, inferte, aut thus. Subnotans cõuiuatorem lignis suis parcere, perinde quasi thus essent, quum in rigore tanto nec thuri parcendum eßet: simul satis eße ignis ad faciendum suffitum dijs, at parum ad depellendum frigus.*

19 Continentia *Quum apud* Antipatridem *cœnaret, isq; ad cœnam formosam psaltriã induxißet, Alexãder aspectu motus in illam exarsit: mox rogauit* Antipatridem, *nunquid*

nunquid ipse mulieris amore teneretur: illo confiten te, O scelestе, inquit, non tu protinus abduces è conui uio mulierem? Quantum ille animus aberat à con stupranda aliena uxore, qui tantopere sibi metuit ab amica hospitis?

Rursum quum Caßander Pythonem Euij tibici/ 20
nis amasiũ per uim osculari uellet, idq́; Euium ægre Continentia
ferentẽ sensißet Alexander, iratus exilijt in Caßan/
drum clamans, Ita ne per nos, ne amare quidem quic quam licebit? Non satis erat regi, si seipsum præsta ret continentẽ, nisi & præfectos haberet sui similes. Quando autem paßus fuißet à suis per uim constu prari filiam aut uxorem honesti ciuis, qui tibicini suos amores etiam ab osculo uoluit eße inuiolatos? Denique quòd duces peccarent, arbitratus est ad se pertinere.

Quum è Macedonum numero ad mare remitte/ 21
ret ualetudinarios ac mutilos debilesq́;, proditus est quidam qui se inter ægrotos ascripserat quum non
ægrotaret. Is quum ad Alexandri conspectum addu/ Ciuilitas
ctus eßet, & examinatus fateretur, se morbum præ texuisse ob amorem Telesippæ, quæ ad mare fuerat profecta: percontatus est Alexander, cui negocium retrahendæ ad exercitum Telesippæ delegaretur. Ceterũ ut cognouit eam esse liberam, Persuadeamus igitur, inquit, ô Antigenes Telesippæ, ut nobiscũ ma neat. Nam uim admouere liberæ, non est nostrum.

Sic in/

Sic indulsit amori strennui militis, quem in exercitu retinere cupiebat, ut ingenuam mulierem redire nollet nisi persuasam.

21 Quum Græci qui apud hostes stipendium faciebant uenissent in potestatem Alexandri, Athenienses quidem iussit in compedibus seruari, quòd quum ex publico stipendium haberent, tamen apud hostes meruissent: similiter & Thessalos, quòd regionem optimam nacti, non eam colerent: Thebanos uero dimisit, dicens: His per nos nihil est reliquũ, neq; ciuitas, neq; agri. Ita moderatus est pœnam, ut mortem commeritis non indiceret nisi uincula, & culpam eorum qui necessitatem excusare poterant in se transtulit.

Moderatio poenae

22 Ex Indis quendam sagittandi arte cum primis celebrem, adeo ut etiam per annulũ sagittam mittere diceretur, quũ in bello cœpisset, iussit artis suæ specimen ædere: recusantẽ iratus rex necari iussit. Quum duceretur homo, dixit his à quibus ducebatur, se multis diebus non exercuisse artem, eoq; timuisse ne aberraret. Id ubi renunciatũ est Alexandro, quòd non contumacia, sed ignominiæ metu recusasset, admiratus ingeniũ gloriæ studiosum, dimisit illũ donatum, eo quòd mortem oppetere maluisset, quàm fama sua uideri indignus. Hic apparet non omnino uanũ esse quod prouerbio iactatum est, Simile simili esse amicum. Alexander gloriæ supra modum appetens similem affectum in alijs amabat.

Gloria uita charior

Taxiles

Taxiles unus è numero regum Indiæ, occurrens Alexandro, sic illum affatus est, Prouoco te, inquit, non ad pugnam neq; ad bellum, sed ad aliud certaminis genus, Si inferior es, à nobis accipe beneficiū: sin superior, nobis benefacito. Cui Alexander, Atqui, inquit, ob hoc ipsum inter nos certandum est, uter benè faciendo superet alterum. Et humanißime complexus illum, non solum non spoliauit ditione, sed auxit etiam. 23 Certamen uere regium

Quum audißet de rupe quadam apud Indos, quæ ob sublimitatem uelut auibus inacceßa ἄορνος dicitur, quod ipse quidē locus expugnatu difficilis eßet, sed qui eum teneret formidolosus, Nunc, inquit, locus captu facilis est, significans nihil prodeße munimenta, nisi uir fortis ea tueatur. Arx enim non tam foßis ac muris tuta est quàm uiris. 24 Viri fortis fiducia

Quum alius quidam rupem teneret inexpugnabilem ut putabatur, semet Alexandro dedidit: at Alexander non solum eius ditionis principem eße iußit, uerumetiam addidit, dicens, Hic homo mihi uidetur sapere, qui se maluit bono uiro, quàm loco munito concredere. 25 Fides in deditum

Rupe capta quum amici dicerent illum egregijs gestis Herculē superaße, At ego, inquit, meas res gestas in imperio, ne uerbo quidem cum his quæ geßit Hercules arbitror conferendas. Adulabantur illi, sed huius animo nulla satisfaciebat adulatio. 26 Herculem contempsit Alexander

27 *Quosdam ex amicis mulctauit, quòd in ludo aleæ sensisset eos non ludere. Siquidem multi sunt qui in hoc ludo uelut in re maxime seria uersantur.* Non enim ludunt, *qui fortunas suas omnes, interdum & liberos, aleæ permittunt arbitrio.*

28 *Inter amicos quos habebat præcipuos ac potentissimos, omnium maxime uidebatur honorare Craterum, sed omnium maxime diligere* Hephæstionem. Craterus enim, inquit, amat regē, Hephæstion amat Alexandrum. Id Græce iucundius dicitur, φιλοβασιλεὺς & φιλαλέξανδρος. Sentiens *Craterum in his quæ ad regiam dignitatem attinebant præstare fidum amicum, Hephæstionem priuato quodam affectu diligere Alexandrum.* Pariter itaq; *licet dißimiliter amantibus, diuersa ratione persoluit præmium: Craterum ornauit dignitate,* Hephæstionem *ad intimam admisit familiaritatem.*

Amicus

29 *Xenocrati philosopho quinquaginta talenta dono misit: ea quum ille recusaßet accipere, dicens sibi non esse opus, interrogauit an ne amicum quidem ullum haberet cui esset opus. Nam mihi, inquit, uix* Darij *opes in amicos suffecerunt. Hic utrius animū magis admirari conueniat, nondum statui, regis ne tam ad liberalitatē propensum, an philosophi qui tantum munus à tanto rege ultro delatum remiserit.*

Liberalitas

30 *Porus rex ab Alexandro deuictus, quū ab eo post pugnam rogaretur dicente, Quomodo te tractabo?*

Regaliter

regaliter, ait: Rursus subijcienti Alexandro, Num quid etiam aliud? Omnia, inquit Porus, complectitur hoc uerbum, regaliter. Alexander & prudentiam, & fortitudinem uiri admiratus, latiorem ditionem illi addidit ea quam prius obtinuerat. Supplici & ad pedes abiecto minus concessisset. Adeo diligebat animosus iuuenis impauidos animos. Q. Curtius aliquanto secus narrat. Interrogatus Porus quid ipse uictorem statuere debere censeret, Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es quàm esset caduca felicitas. Submonuit regem ut modeste sua fortuna uteretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro. Regaliter

Quum accepisset esse quendam qui cõuicijs ipsum impeteret, Regium est, inquit, quum facias bene, audire male. Nihil hoc dicto generosius, quanquã idem & alijs asscribitur. 51 Animus uere regius

Morti proximus ad amicos respiciens dixit, Magnum epitaphium uideo futurum: præsentiens res ab ipso gestas multorum eloquentia celebrandas. Nec eum sua fefellit diuinatio. 52

Cum Darij filias haberet captiuas, demissis oculis eas salutabat, idq; raro, sibi metuens ab illarũ insigni forma. Apud familiares autem dicere solet, Dolores oculorum sunt Persicæ puellæ. 53

Edicto uetuit, ne à quoquam pingeretur præter quã ab Apelle, aut à quoquã ære sculperetur præter 54 Artes

quàm à Lysippo, artificibus illius ætatis præstantissimis. Nam hoc quoq; iudicabat ad principis dignitatem pertinere. Cū Cherylo poëta pactus erat, ut pro unoquoq; bono uersu Philippicū acciperet aureum, pro malo colaphum.

35 Liberalitas *Idem interrogatus ubi suos recōderet thesauros, Apud amicos, inquit: significans facultates nusquam reponi tutius. Cum enim res postulat, redeunt ad te cum fœnore.*

36 Præco rerum gestarum *Cum nuncius quidam gaudio gestiens, porrectaq; manu accurreret, rem prospere gestam narraturus, Quid mihi bone uir magni nunciabis, nisi nuncies* Homerum *reuixisse? significans omnium præclare gestorum gloriam abolendam, nisi contingeret talis præco qualis fuit* Homerus.

37 Imperiose *Ciuitas quædam ut ab armis Alexandri quietem haberet, obtulit illi partem agrorum, & præterea rerum omnium dimidiū. Cui sic respondit,* Hoc *animo ueni in Asiam, non ut acciperem quod dedissetis, sed ut uos haberetis quòd reliquissem.*

38 Adulatio *Alexander habebat Eudæmonicū philosophum, sed quouis parasito adulantiorē. Hic quum aliquando tonaret uehementer, adeo ut omnes expauescerent, dixit Alexandro, Quin tu tale quippiam facis Alexander fili Iouis? At ille non ferens tam abiecti philosophi uocem, ridens ait, Nolo enim formidabilis esse, quemadmodum tu me doces, qui Satraparum ac regum*

regum capita me iubes super cœnam apponere. Sic Athenæus. Plutarchus in uita secus aliquanto, Quid mihi succenses, quòd pisces apponam in conuiuio, ac nõn potius Satraparum capita?

Alexander quum hyeme duceret exercitum assi dens igni, recognoscere prætereunteis copias cœpit: quumq́; uideret senem quendam horrentem frigore, & ad ignem stantem, cõsidere loco suo iussit, dicens, Si in Perside natus esses, in regia sella sedere tibi capitale foret: in Macedonia nato conceditur. 39 Ciuiliter

Alexander etiamnum adolescens uidens patrem Philippum equum præferocem, nec ullum sessorem tergo patientem, uelut inutilem abiectum ire, Qualem, inquit, equum isti perdunt, dum illo per imperitiem ac molliciem uti nesciunt. Cumq́; mira arte sine uerberibus tractasset equum, tandem conscensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est: ac molliter flexis habenis quum equum reduxisset, descendentis caput exosculatus pater, Aliud, inquit, ô fili tibi par regnum quære, quando iam te non capit Macedonia. Præsagijt uir prudens tam excelsæ indoli non suffecturam paternam ditionẽ. Sed equus ille nos admonet, multa bene nata ingenia perire uitio instituentium, qui ferè nesciunt imperare, nisi ex equis generosis reddiderint asinos. 40 Indoles excelsa

Idem Aristotelem, cui puer formandus fuerat traditus, summa ueneratione prosequebatur, dicens, se illi 41 Pietas in praeceptorem

illi nō minus quàm patri debere, quòd à patre uiuendi, à præceptore bene uiuendi initium accepisset.

42 *Quum pirata captus ad ipsum deductus esset, rogatus qua re fretus auderet infestare maria, compendio respondit, Ego, inquit, quoniam id unico nauigiolo facio, pirata nominor: tu quum idem facias magna classe, rex appellaris. Alexander admiratus intrepidum animum, donauit illi uitam.*

Animose

43 Idem Delphos profectus quum sacerdos negaret se consulturam deum, quòd dies essent nefasti, quibus ne oraculis quidem loqui phas esset: ui pertracta secum sacerdote templum ascendit. quumq; illa importunitate uicta diceret: Inuictus es ò fili, Satis, inquit Alexander, oraculi est: mulieris uocem responsi loco ducens.

Oraculum

44 Posteaquam in expeditionem profectus regias opes pene omnes in milites ac duces distribuisset, roganti Perdiccæ, Quid tibi nunc rex superest? Spes, inquit, Hic Perdicca, Hæc, inquit, nobis commilitonibus tuis futura communis est: & prædium quòd ipsi designarat Alexander, recusauit. Tanta erat fiducia bene successuram expeditionem.

Fiducia euentus

45 Idem initio quum in causis capitalibus sederet iudex, accusatori alteram aurem occludebat: rogatus quur id faceret, Alteram, inquit, integrā seruo reo.

Iudex incorruptus

46 Quum Philoxenus classis præfectus Alexandro scripsisset, Tarentinū quendam Theodorū esse apud se, pueros

Integritas

ſe, pueros habentem inſigni forma uenales, ſi uellet emere:indigne tulit,apud æquales ſubinde clamitãs, Quid in me Philoxenus tam obſcœnum animaduer- tit,ut mihi tantum probri conciliaret?

In Calliſthenẽ nequaquam ſeſe accommodantem aulæ regiæ moribus,ſed & dictis & geſtu præ ſe fe- rentem nihil ibi placere,dixit hunc uerſiculum, 47 *Seruire tem pori*

Μισῶ σοφιςὴν,ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. *Id eſt, Sapientem ego odi,qui ſibi ſapit nihil.*

Niſam expugnaturus quum uideret milites deter reri fluminis quòd ciuitatem præterlabitur profun- ditate,exilijt,ò me omnium deterrimum exclamans, qui natare non didicerim: moxq́; clypeo pro ſubere innixus primus tranauit. 48 *Exemplum ducis*

Ilium profectus Achillis ſtatuam coronans, O te felicem,inquit Achilles, cui uiuo talis amicus, mor- tuo talis contigerit præco. De Patroclo loquens & Homero, quorum ille fidiſsimus Achilli fuit amicus, hic defunctum Iliade tota celebrauit. 49 *Præcipua bona*

Duabus potiſsimum rebus,quũ deus à multis præ dicaretur,ſe quòd mortalis eſſet deprehendere dice- bat, ſomno & coitu, quod hæc præcipue proderent humani corporis imbecillitatem, ad cætera inuictus erat.Somnus enim mortis imago eſt,& coitus ſpeci- es eſt morbi comitialis. 50 *Quæ nos ad monent mor talitatis*

Darij regiam ingreſſus, quum uidiſſet ſublime cu biculum, & in eo ſtratum, menſas, cæteraq́; omnia 51

 mirifico

Deliciae in dignae principe mirifico ornatu instructa, Hoccine, inquit, erat imperare? Sentiens non esse regium huiusmodi delitijs indulgere.

52 Idem lectum ingressus excussis accurate pallijs dicere solet, Nunquid hic delicatū aut superfluum mater addidit? Adeo abhorrebat à muliebribus delitijs.

53 Literarum amor Quum delato ad ipsum scriniolo, quo nihil inter opes Darij preciosius pulchriusue repertum est, quaereretur in quem usum destinandum esset: alijs aliud suadentibus, dixit, Huic optime seruandus dabitur Homerus: sentiens nullum esse thesaurū illo preciosiorem. Ita uisum est iuueni, qui se totū ad exemplar Achillis componebat.

54 Ingenue Idem hortante Parmenione, ut noctu hostem adoriretur, alioqui summum fore discrimē, si palàm cum tanta multitudine Martem experiretur. Siquidē ex fragore procul uelut è pelago resonante, coniectabant immensum esse numerum, Non furor, inquit, uictoriam: recusans tenebrarum præsidio uincere.

55 Matris lachrymae Quum legisset prolixam epistolā ab Antipatro scriptam, in qua multæ inerant aduersus Olympiadē calumniæ, Ignorare uidetur, inquit Antipater, quòd una matris lachryma multas delebit epistolas.

56 Candide Quum sensisset sororem suam cum iuuene quodam eleganti forma consuetudinem agere, nihil offensus est, sed dixit, Concedendum esse, ut illa quoq; aliqua ex parte regno frueretur: Multū dissentiens ab

animo

animo Cæsaris Augusti, q̃ nihil acerbius tulit, quàm filiæ neptiumq́; lasciuiam.

Quum audisset Anaxagoram differentem, innumerabiles esse mundos, illachrymasse dicitur. Rogantibus nunquid accidisset lachrymis dignum, An non uideor, inquit, merito flere, qui quum mundi sint innumerabiles, nos nondum unius domini facti sumus? 57 Ambitio insatiabilis

Philippus à Triballis in prælio uulneratus est femore lancea traiecto: opera chirurgi liberatus periculo mortis, dolebat claudicationis deformitatem contractam manere. Cui Alexander, Ne uerearis, inquit, in publicum prodire, sed gradum mouens uirtutis tuæ potius memineris. Hoc & alijs ascribitur. 58

Si quando in colloquijs aut cõuiuijs incidisset cõtentio de carminibus Homeri, alijs alia præferẽtibus, hoc unice probauit Alexander, 59 Comparatio carminum Homericorum Iliad. γ

Ἀμφότερον βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς, κρατερός τ᾽ αἰχμητής. Id est,

Dux bonus atq; idem ualidus pugnator in armis. Addebat Homerum hoc uersu uirtutem Agamemnonis prædicasse, Alexandri uaticinatum esse.

Quum transmisso Hellesponto Troiam inuiseret, ueterum heroum res gestas animo reuoluens, quidã si uellet, pollicitus est se Paridis lyram daturum. Hic Alexander, Minime, inquit, illa mihi est opus, quum Achillis lyram habeam: Hac uir strennuus fortium uirorum laudes canere consueuit, quum Paris sua ly- 60 Musica digna duce

ra molles ac lasciuos modulos incineret.

61 Humaniter Quodã tempore Darij mulieres inuisit unà cum Hephæstione. Hunc quũ esset eodem ornatu quo rex, corpore etiam maior, Syngambris Darij mater pro rege adorauit. Eadem quum ex nutibus adstantium intellexisset errorem suum, perturbata denuo salutauit Alexandrum. Tum Alexander, Nihil est ò mater q̃ turberis. Nam & hic Alexander est. Sentiens amicum esse alterum Alexandrum.

62 Adulatio Quũ in Hãmonis templũ uenisset, sacerdos grandæuus illũ salutauit, Salue fili, & hanc appellationẽ à deo habeas. Tũ Alexander, Accipio eam ò pater, & posthac patiar tuus dici, si mihi totius orbis dominium concesseris. Sacerdos recepit se intrò, & quasi cõsulto deo respondit, Iouem certò promittere quòd peteret. Hic Alexander, Scire cupio num quis super sit inultus eorum qui patrẽ meum interfecerunt. Ad hæc sacerdos, Philippi, inquit, interfectores omnes dedere pœnas, sed patri tuo nemo mortalium potest tendere insidias: significans illum esse Iouis non Philippi filium.

63 Animose Quum Darius numerosissimum exercitũ instruxisset, Alexãder profundissimo somno correptus est, adeo ut nec interdiu potuerit expergisci: tandem imminente periculo amici ingressi regem excitarunt, qui quum dicerent, se mirari in eo rerum statu tantã regis securitatem, Magna, inquit Alexander, animi mo-

mi molestia me Darius liberauit, qui uires suas omnes in unum cōtraxit, ut liceat uno die de summa rerum decernere.

Alexandro Magno Corinthij per legatos ius suæ ciuitatis detulerunt. Hoc officij genus quum risisset Alexander, quidam è legatis, Nulli, inquit, ciuitatem unquā donauimus præterq̄ tibi & Herculi. Hoc audito lubens accepit oblatum honorem, quem illi commendabat partim raritas, partim cum Hercule laudatißimo uiro societas. 64

Dum in obsidione cuiusdā urbis infirmißima mœnium quærit, sagitta ictus est, nec tamen ab instituto destitit: mox quū represso sanguine sicci uulneris dolor cresceret, & crus equo suspensum paulatim obtorpuißet, coactus quòd cœperat omittere, ac chirurgum accersere, Omnes, inquit, me prædicāt Iouis eße filium, sed uulnus hoc hominem esse me clamat. 65

Zenophantus certis modis Alexandrum ad arma solet concitare. Eam musices uim admirantibus cunctis, quidam ait, Si tantus artifex est, incinat modulos quibus illum à bellis reuocet: Sentiens non eße magnæ artis hominem eò perpellere, quò suapte natura pronus est. 66

ANTIGONVS REX MACEDONVM

Antigonus in extorquendis pecunijs acer erat ac rigidus. Cuidam itaque dicenti, At non talis fuit Alex- 1

Festiuiter Alexander, Merito, inquit, nam ille metebat Asiam, ego culmos lego. Sentiēs opulentißimā Asiam prius ab illo spoliatam, sibi à spoliatis corradendum quòd posset.

2 Milites quosdam uidens thoracibus & galeis in*Seuere*dutos sphæra ludere, delectatus est hoc spectaculo, ac duces illos accersi iubet, ut eos coram illis laudaret: uerum ubi nunciatum esset duces bibere, præfecturas illorum militibus dedit, qui sphæra luserant armati, simul & ducum ignauiam puniens, & militum strenuitatem honorans.

3 Quum omnes admirarētur quòd quum initio re*Regni stabilitas*gni durior fuisset, senex factus elementer ac placide regnum gubernaret, Prius, inquit, opus erat regno, nunc gloria & beneuolētia: Sentiens regnum armis & austeritate frequenter parari, sed non nisi honesta opinione ciuiumq́; beneuolentia retineri.

4 Idem filio Philippo multis præsentibus percōtan*Silentium in bello*ti ac dicēti, quando castra mouebimus? Quid inquit? num metuis ne solus tubam non audias? Notans adolescentis imperitiam, qui hoc patrem multis audientibus percontaretur, quum in bello celanda sint consilia principum: sed quoties castra mouenda sunt, tum omnibus tuba dat signum.

5 Quum adolescens instituißet, ut hospitium nancisceretur apud uiduam treis habentem forma decente *Caste* filias, accito hospitijs designandis præfecto, Non expelles

pelles, inquit, filium meum ex loci angustia? Nō prodidit adolescentis affectum, qui sciebat illum captare q amaret, sed excusauit ædium angustiam in quibus uidua cum tribus filiabus ageret.

A graui morbo posteaquam conualuerat, Nihilo peius est, inquit, siquidem hic morbus submonuit nos, ne animo efferamur, quum simus mortales. Quis docuerat ethnicum regem philosophiam Christiano dignam animo? Deplorabant amici ceu magnum malum, quòd tam grauiter ægrotasset, ille interpretatus est ex morbo plus accessisse boni quàm mali. Corpus extenuarat, sed animum reddidit modestiorem: corporis robori nonnihil detraxerat, sed animo detraxit insolentiam, morbum longe periculosissimum. Proinde non pessime res habet, quum leuior morbus arcet pellitúe maiorem. 6 Morbus inutilis

Hermodotus Antigonū in carmine scripserat Iouis filium. Is hoc legens, Istius, inquit, rei nequaquam mibi conscius fuit Lasanophorus ille: perquàm facete ridens poeticam adulationem, pariq; modestia sui generis humilitatem agnoscens. Lasanum autem matula fictilis est. Quòd si Iouis erat filius, ea res hactenus fefellerat et seruum matulam in cubiculo ferre solitum, & Antigonum filium. 7 Modestie

Quodam dicente, omnia regibus honesta iustaq; esse. Sunt per Iouem, inquit, barbarorum dūtaxat regibus: at nobis ea duntaxat honesta sunt, quæ honesta 8 Regibus honesta tantum liceant

sta sunt, & ea tantum iusta, quæ iusta sunt. Grauiter retudit adulatricem uocem, uolentis omnia licere regibus. Non enim rex est honesti iustiq; regula, sed honesti iustiq; minister est. Atque utinam similes uoces non audiant Christianorũ aures, aut si audiant, simili seueritate reijciant. Quid enim aliud dicunt, qui occinunt, Quòd principi placuit, legis uigorem habet: qui negant principem teneri legibus, qui tribuunt illi geminam potestatem, ordinatam & absolutã, quarum altera poßit quòd leges, pacta, & fœdera postulant: altera quodcunq; libuit.

9 Seuere *Frater Antigoni Marsyas litem habebat, sed à rege postulabat ut causa domi cognosceretur. Cui Antigonus, Si nihil, inqt, præter ius agimus, melius fiet in foro, cunctisq; audientibus. Non impetrauit hoc à rege fraternus affectus, ut uel tantillũ de iure concederet. Ipsum autem hoc dilemmate constrinxit: si iniustã causam habere te scis, quur litigas? Sin iustam, quur fugis hominum conscientiam, & ad domesticas latebras rem fori pertrahis, non cariturus sinistra ciuiũ suspitione, etiam si bonam causam uiceris?*

10 Lenitas *Quum aliquando tempore hyberno compulisset castra transferri in locum ubi non erat rerum necessariarum copia, atq; hac de causa milites quidam in regem maledicta congererent, ignari ipsum esse in proximo, uirga tentorij uela diduxit: Flebitis, inqt, ni longius semoti deme male loquamini. Quid hac fa-*

ecetiã

etia clementius, aut quid hac clementia facetius? Simulabat se nõ indignari quòd male de ipso loquerentur, sed quòd tam uicini, ut exaudiri poßet ab eo cui maledicebant.

11 *Aristodemo qui unus ex amicorum regiorum numero fuit, è coquo ut putabatur prognatus, suadenti ut impẽdijs ac largitionibus aliquid detraheret, Verba tua, inquit, Aristodeme ius olent. Subindicans coquorum esse parsimoniam, non regum: proinde illũ tali consilio nõ meminisse cuius eßet amicus, sed quo esset patre natus.* Liberalitas regum

12 *Quum Athenienses seruũ Antigoni honoris gratia perinde ut ingenuum in ciuium numerum asscripsißent, Nequaquam, inquit, uelim unum Atheniensem à me loris cædi: significans per illos factum, ut unum ciuem Atheniensem posset loris cædere, quippe seruum: sed Athenis esse plures uno commeritos, ut à rege loris cæderentur, qui seruum alienum, q. in ipsis fuit, manumitterent.* Seuere

13 *Adolescens quidam Anaximenis rhetoris discipulus, orationem à præceptore meditatam, & ad eam recitandam subornatus, coram Antigono habebat: quumq; is inter audiendum quiddam scire cupiens sciscitaretur, moxq; adolescens reticuisset, Quid ais, inquit Antigonus, num ista tibi sunt in tabulis descripta? Quod ille in adolescente iudicauit absurdũ, hoc hodie magnificũ habetur, ut senes etiã apđ principes* Oratio aliena

oratio-

orationem à rhetore quopiam conducto sex mensi-bus elaboratam edišcant, eamq́; psittacorum more reddant. Nec raro fit, ut nemine etiam interpellante, sibi excidant, cunctisq́; ridiculi sint.

14 *Alterum quendam rhetorem audiens ita loquentem, Hora niuium iaculatrix adueniens, regionem herbis defectam reddidit, Nõ desines, inquit, mecum ut cum turba agere? Offensus est rex oratione nimis elaborata, cuiusmodi uerborũ apparatu solent se uenditare rhetores apud imperitam multitudinem. At idem apud regem facere, erat illius abuti patientia. Quoniã aũt affectata sermõis structura, latine nõ perinde potest exprimi, Graeca ponam, χιονοβόλος ἡ ὥρα γενομένη, λεπτοβοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν. Pro χιονοβόλος ἡ ὥρα dicere poterat hyems, & λεπτοβοτανεῖν uerbum est affectatum, uixq́; poetae concedendum.*

Verba affectata

15 *Thrasillo Cynico petenti drachmam, Non est, inquit, munus regium. Cynico subijciẽte, Talentum igitur da, At non est, inquit, Cynicum, tale munus accipere. Vtroq; cornu repulit postulatoris improbitatem, quem existimabat nullo dignum beneficio.*

Facete

16 *Quum mitteret filium suum Demetriũ cum numerosa classe, magnaq́; militũ ui ad Graecos liberandos, dicebat, Gloriam à Graecia uelut à specula in orbem terrarum accendi: iuuenem gloriae studio extimulans, uti strenue rem gereret, quòd eius laudis*

Gloriae stimulus

rumor non intra Græciæ fines esset continendus, sed ob Græci nominis celebritatē, per omnes mundi plagas dimanaturus.

Antagoram poetam in tentorio congrū coquentem, atque ipsum patellam uersantem deprehēdit Antigonus à tergo stans, eiq; dixit, Putas'ne ô Antagora, Homerum quum Agamemnonis res gestas scriberet, coxisse congrum? Contra hæc Antagoras, Et tu rex, putas'ne Agamemnonem cum illas res gereret, fuisse curiosum, si quis in exercitu congrum coqueret? æquo animo rex tulit ioci talionem, quasi inter pares res ageretur. 17 Vrbanitas

In somnis Antigonus aliquando uiderat Mithridatem auream metentem messem, eoq; struebat illi insidias, ut tolleret è medio. Idq; quum indicasset Demetrio filio, iureiurando adegit ut sileret. Is uero iuncto sibi Mithridate deambulabat in littore maris, & infima hastæ parte inscripsit harenæ, Fuge Mithridates. Is intellecta re profugit in Pontum, atque illic perpetuo regnauit. Hoc quum non sit apophthegma, uidetur ab aliquo adiectum. 18 Fides amici

Antigonus amicis suadentibus, ut si Athenas caperet, ualidis illam præsidijs communiret, ne quando deficeret, summaq; cura ut totius Græciæ basim custodiret, respondit, se semper in hac fuisse sententia, ut crederet nullum esse regni præsidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam. 19 Clementer

20 *Idem ubi audiuit reges in ipsius exitiũ cõspiraſſe,*
Inſolenter *inſolentiſsime reſpõdit, ſe illos omnes uelut aues ſemi na legẽtes uno lapide unoq; clamore diſturbaturum.*

21 *Quũ Antigonus in arduis ac præruptis locis pla*
Non ſemper pugnandum *niciei imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus poſitis circa Napliam caſtris, poſtridie per caduceatorem, ut in campum deſcendens Martem experiretur prouocauit. Antigonus uero reſpondit, ſuam militiam non magis armorum quàm temporum eſſe, Pyrrho, ſi illum ſuæ uitæ tædium cepiſset, ſatis multas ad interitum uias patere.*

22 *Antigonus interrogatus, quem è ſuæ ætatis duci bus præſtantiſsimum iudicaret, reſpondit, Pyrrhum ſi ſeneſceret. Non pronunciauit optimum, ſed optimum fore ſi rerum experientiam ætas adiungeret.*

23 *Idem uidens militẽ quendam alioqui ſtrennuum,*
Felicitas timidos facit *& ad pericula promptum, parum bene affecto corpore, rogauit quid palleret: illo confeſſo morbum occultũ, iuſsit medicis ut ſi quà fieri poſſet, adhiberent remedia. At miles iam morbo liber cœpit detrectare pugnam, minuſq; prompte ſemet obijcere periculis. Rex admiratus interrogauit illum quæ nam eſſet mutati animi cauſa? Tum miles, Tu ipſe, inquit, in cauſa fuiſti: quum afflictè uiuerem, non magnopere metuebam tali uitæ: nunc quum tua opera mihi uita facta eſt charior, magis caueo ne pereat.*

24 *Antigonus ſenior ſophiſtæ cuidã librũ de iuſtitia conſcriptum*

conſcriptũ porrigenti, Deſipis,inquit, qui quum me uideas alienas urbes armis uexantem,tamẽ apud me de iuſtitia diſſeris. Senſit eos qui ditionis ampliandæ, gloriæúe cauſa bellũ inferunt alienis ciuitatibus,non poſſe tueri iuſtitiæ leges. Bellum in iuſtum

Antigonus ſenior quum frequenter Biantem mo leſte flagitantem tuliſſet,tandem uictus tædio,Date, inquit, Bianti talentum, uel ui. Sentiens beneficium non impetratum,ſed improbitate extortum. 25

Antigonus quum nocte quadam quoſdam è mili- tibus ſuis exaudiſſet omnia mala imprecantes regi, qui ipſos in illud iter & inextricabile lutum indu- xiſſet, acceſſit ad eos qui maxime laborabant: eos quum ignorantes à quo adiuuarentur explicuiſſet, Nunc,inquit,maledicite Antigono,cuius uitio in has miſerias incidiſtis:ſed ei bene optate, qui uos ex hac uoragine eduxit. Hac uindicta contentus erat regis uere excelſus animus. 26

Idem quũ in paruulo quodam caſtello Græci obſi derentur,ac fiducia loci cõtemnentes hoſtẽ,multa in deformitatẽ Antigoni iocarentur, & nunc ſtaturam humilẽ,nunc colliſum naſum deriderent,Gaudeo, in- quit,& aliquid boni ſpero, quãdo in caſtris meis Si- lenum habeo. Cum hos dicaces fame domuiſſet,quòd captis facere mos eſt, uidelicet ut q bello ſunt utiles, in cohortes deſcribantur,cæteri præconio ſubijcian- tur,negauit ſe uel id facturũ fuiſſe,niſi expediret his 27

dominum haberẽ,qui tam malam haberent linguam. Hoc idem arbitror esse cum eo quod refert Plutarchus,nisi quòd aliter commemoratur à Seneca.

28 *Idem quum accepisset instrumentum prægrandibus literis descriptum,Hæ,inquit,uel eæ eo perspicuæ sunt: iocans in uicium oculorum. Erat enim luscus. Idem alius magno capitis sui periculo dixisset, quòd usu uenit Theocrito Chio, de quo postea dicetur.*

Iocari in seipsum

29 *Antigonus rex quum renunciatum esset, filium Alcyoneum in acie cecidisse,demisso uultu paulisper apud se cogitauit,mox erupit in hanc uocem, O Alcioneæ serius quàm oportuit uitam morte commutasti,qui tam audacter in hostes insilieris, neque tuæ salutis, neq; meorum monitorum ullam habens rationem. Putauit non esse deflendum qui sua culpa perisset,sibiq; calamitatem accersisset. Refertur ex Plutarcho.*

30 *Idem conspiciens filium suum eos, in quos habebat imperium, ferocius tractantẽ atq; insolentius, An ignoras,inquit,fili,regnum nostrum esse splendidam seruitutem? Nihil dici potuit cordatius. Nam princeps non minus obseruire cogitur populo,quàm populus principi, nisi quòd princeps id facit cum dignitate,alioqui re uera mutua seruitus est.*

Regnu seruitus

Iam ut cum Græcis uteunq; paria faciamus, Alexandro Iulium Cæsarem, Philippo Augustum, Antigono M. Tullium obijciemus.

OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS

Quum in conuiuio Rhymirales Thracum rex, qui ab Antonio ad Augustum desciuerat, insolentius iactaret sua erga Cæsarem merita, ac sine fine exprobrās belli societatem molestus esset, Cæsar dißimulata illius petulantia, alteri cuidam regum propinans dixit, Proditionem amo, proditores non laudo, Significans his qui proditione profuerunt, nihil deberi gratiæ: licet enim officium quod præstant pro tempore gratum est, ipsi tamen habentur pro malis ac fœdifragis. 1 *Proditio grata*

Quum Alexandrini post urbem ui captam extrema se paßuros existimarēt, Augustus suggestum conscendit, adiuncto sibi Ario Alexandrino, dixit se ciuitati parcere, primum propter ipsius magnitudinem ac pulchritudinem, dein propter Alexandrum Magnum eius urbis conditorē, postremo in gratiam Arij amici. Raræ cuiusdam clementiæ fuit, non diripere ciuitatem quæ pertinacißime rebellarat: sed nō minus laudis merebatur illa ciuilitas, quòd huius beneficij gratiam non sibi uindicauit, sed unam præcipuamq; partem ipsi conceßit urbi, alteram tribuit Alexandro, cuius memoriam sciebat apud Alexandrinos esse gratiosißimam: tertiam transtulit in Arium, eius ciuitatis ciuem, amicum tanto titulo suis commendans. 2 *Clementer*

3 Qvum ad Augustum delatū esset, Erotem Aegy-
Seuere pti procuratorē emisse coturnicem, in pugna super-
antem omnes, ac prorsus inuictā, eamq; assam deuo-
rasse: iußit acciri hominē, & discussa causa confessum
malo nauis affigi iußit: uita iudicans indignū, qui ob
tantillam gulæ uoluptatem non pepercißet aui, quæ
pugnando diu multisq; potuisset esse uoluptati: præ-
terea quæ læto quodam omine Cæsari perpetuam in
bellis prosperitatem portenderet.

4 In Sicilia pro Theodoro Arium præfectum insti-
Lepide tuit, sed quum Cæsari quidam libellum porrexit, in
quo scriptum erat, Caluus Theodorus Tarsensis fur
erat, quid tibi uidetur? lecto eo nihil aliud subscrip-
sit, quàm, Videtur.

5 Athenodoro philosopho causatione senectutis fla-
Iræ reme gitanti ut sibi liceret redire domū, Augustus conces-
dium sit. At quum ille Cæsari dixißet, uale, uolens aliquod
philosopho dignum monumentū apud illum depone-
re, adiecit, Cæsar quum fueris iratus, ne quid dixeris
feceris ue, priusquam Græcarum literarū XXIIII
nomina apud te recensueris. Cæsar autē philosophi
dexteram amplexus, adhuc, inquit, te præsente mihi
opus est, totumq; etiam annū apud se detinuit, dicens
illud Græcorū prouerbiū, Silentij sunt tuta fidi præ-
mia: siue approbans philosophi dictū, quòd tutū esset
iram premere ne prorumpat in uerba, siue sentiens
philosopho profuturū fuisse, si hoc dictū nō addidisset
iam

iam abiturus. Quanquã tam salubris admonitio magnificum aliquod præmium merebatur.

Quum audißet, quòd Alexander natus annos triginta duos, posteaquã pleraſq; mundi regiones peragrarat, dubitaßet quid in reliquum uitæ tempus esset facturus, demirabatur si Alexander non iudicasset maius opus, bene gubernare partum imperium, quam amplam ditionem comparaße. Recte notauit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem rege dignam existimaßet, quàm proferre ditionis terminos: quum multo tum pulchrius tum difficilius sit, regnum quod contigit, rectis legibus, sanctisq; moribus exornare, quàm armis regno regnum addere. 6 Parta tueri maximum

Augustus legẽ tulerat de adulteris, quomodo iudicandi eßent de hoc crimine delati, & quomodo puniendi conuicti: post iræ impotentia irruit in adolescentem delatum, quòd cum Iulia Augusti filia commercium habuißet, eumq; manibus uerberauit. At quum adoleſcẽs exclamaßet, Legem tulisti ò Cæsar: adeo facti pœnituit Cæsarem, ut eo die recusaret cœnam capere. Crimẽ per se graue erat, tum admißum in Cæsaris filiam. Quis princeps ibi dolori suo temperaret? Aut quis ibi legum iudiciorumq; moras expectaret? At tantus princeps sibi adeo displicuit, ut à seipso pœnas sumeret, quòd legi quam alijs prodiderat non per omnia paruißet. 7 Princeps legum obseruator

8 *Quum Caium ex filia nepotē, in Armeniam mit*
Votum *teret, optabat à dijs, ut illum Pompeij beneuolentia, audacia Alexandri, ipsius autem fortuna comitaretur. Quòd in singulis erat præcipuū, id optabat uni contingere. Illud autem singularis cuiusdam erat modestiæ, quòd uir ingenio, doctrina, cōsilioq; præstans, sua præclare gesta fortunæ asscribebat.*

9 *Dicebat se Romanis eum imperij successorem re*
Praesens consilium *licturum, qui nunquam eadem de re bis consultasset: de Tiberio sentiens.*

10 *Quum iuuenes nobiles ac dignitate claros inter*
Autoritas *se tumultuantes uellet compescere, nec auscultarent illi, sed tumultuari pergerent, Audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audierūt. Augustus enim adolescens ad remp. admotus est, summaq; fuit autoritate: hac sola uoce illos coheruit, nec aliud supplicium ob concitatum tumultum exegit.*

11 *Quum populus Atheniensiū uideretur deliquisse*
Clementer *quiddam, scripsit ex urbe Aegina, Non arbitror uos latere quòd uobis irascor. Neq; enim Aeginæ sum hybernaturus. Nec aliud illis neq; dixit, neq; fecit, satis habens illis comminatum esse, ni desisterent.*

12 *Quū quispiam ex Euclidis accusatoribus, affatim*
Clementer *& ad satietatem usq; dicendi libertate utens, eò tandem profectus esset, ut tale quiddam diceret, Hæc si tibi non uidentur magna, iube ut mihi reddat septimum Thucydidis librum. His offensus Cæsar*

iussit

iußit illum duci: cæterum ut audiuit illum ex Brasidæ posteris reliquum eße, ad se uenire iußit, ac moderate correptum dimisit.

Pisoni domum à fundamentis usq; ad extremã contignationem accurate ædificãti, Vt bono, inquit, sim animo facis ô Piso, qui sic ædificas, quasi Roma futura sit perennis. Non offensus est immodico structuræ apparatu, sed quòd alius fuisset suspicatus ad tyrannidem spectare, ille uertit in lætum Romani imperij auspicium. Hactenus Plutarchus. 13

Commoda interpretatio

Scripserat Augustus tragœdiam cui titulus erat Aiax, eam post, quoniam displicebat, spõgia deleuit. Itaq; quum Lucius tragœdiarum scriptor interrogaret, quid ageret ipsius Aiax, Cæsar admodum festiuiter, In spongiam, inquit, incubuit: alludens ad argumentum fabulæ, in quo Aiax quum resciuißet quæ dixißet fecißetq; per insaniam, gladio incumbens sibi necem consciuit. 14

Lepide

Cuidam ipsi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret, Quid, inquit? An putas te aßem dare elephanto? Solent enim pueri minimos nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorũ admiratione proboscide sic corripit, ut pueri manum non lædat. Sic uidemus pueros & in ursorum rictum manum inserere, non sine metu. Molestum erat optimo principi q̃ timeretur. 15

Princeps aditu facilis

Quum ab eo Pacinnius Taurus munus peteret, 16

Lepide dixeretq; populari rumore sparsum, pecuniam haud paruam ipsi à Cæsare datam, Sed tu, inquit, noli credere. Lepido ioco significans se non daturum. Alter expectabat futurum ut Cæsar ipsius pudori succurreret, ne si compertũ esset rumorem esse uanum, ipse ludibrio haberetur: Cæsar aliud indicauit remedium, si neret homines loqui quæ uellent, modo ne ipsi quod erat falsum persuaderent.

17 Lepide negare Alter præfectura equitum submotus, insuper & salarium ab Augusto postulare est ausus, hoc colore, ut diceret se non lucri causa salarium petere, sed ut tuo, inquit, iudicio uidear impetrasse munus, & ita credar, non ab officio submotus, sed officium deposuisse, Tu, inquit Augustus, apud omnes prædica te accepisse, ego non negabo. Si nihil mouebat petitorem, nisi metus ignominiæ, uia commonstrata est, qua nihilominus honori suo consulere posset, quàm si pecuniam accepisset.

18 Iocose Herennium adolescẽtem uitijs corruptum Cæsar castris excedere iusserat: cumq; ille dimissus supplex ac plorabundus apud Augustum hac deprecatione uteretur, quo ore redibo in patriam, quid dicam patri meo? Dic, inquit, me tibi displicuisse. Quoniam pudebat adolescentẽ fateri, quod ipse Cæsari displicuisset, Cæsar permisit ut sermonem inuerteret, & culpã in ipsum conferret.

19 Miles quidam in expeditione saxo percussus, notabiliq;

tabiliq; in fronte cicatrice deformatus, quoniã hone/sto uulnere erat insignis, immodice sua facta iacta/bat: eius insolentiam Augustus leniter castigauit, At tu, inquit, caue ne quando fugiens post te respexeris. Subindicãs fieri posse, ut uulnus de quo nimiũ se uen/ditabat, non in prælio, sed in fuga accepisset. Salse

20 Galba corpus habens gibbo deforme, de quo uul/go iactatum est, Ingenium Galbæ male habitare, quũ apud Cæsarem causam agens subinde diceret, Corri/ge me Cæsar, si quid in me reprehendendum uideris. Ego, inquit, Galba monere te poßum, corrigere non poßum. Corrigitur quod reprehenditur, corrigitur quod ex distorto fit rectum. Salse

21 Quum pleriq; rei quos Seuerus Caßius accusa/bat absoluerentur, & is cui Cæsar forum extruendũ locarat, diu traheret illum operis expectatione, Vel/lem, inquit, Caßius & forum meum accusaßet. Ioca/tus est ambiguo uerbo. Nam absoluitur quod perfici/tur, et absoluitur qui à causa liberatur: absoluit opus architectus, & reum iudex absoluit. Lepide

22 Olim erat magna sepulchrorũ religio, eaq; pars agri quæ sepulchro erat dicata non proscindebatur aratro. Vectius itaque quum nihil hac religione de/territus, patris monumentum exaraßet, Augustus fa/cete iocatus est, Hoc, inquiens, est uere patris monũ/mentũ colere. Rursus lusit ancipiti uerbo, Colimus ea quæ ueneramur, & colitur ager aut aliud simile. Iocus ex ambiguo

Gemina

Gemina fuisset amphibologia, si pro monumento di/xisset memoriam, quòd ab illo dictum arbitror. Siqui dem eorum memoria nobis sacrosancta dicitur, quos uita defunctos ueneramur, & memorias ad Græcorũ imitationem uocamus defunctorum monumenta.

23 Crudelitas Quum Herodianæ crudelitatis rumor ad Augu stum peruenißet, quòd in Syria pueros omnes qui bi matum nõ excesßissent iußißet interfici, et in his etiã ipsius perisse filiũ, Præstat, inquit, Herodis esse por/cum quàm filium. Herodes Iudæus erat, & Iudæi mi ra religione abstinent ab esu suillæ.

24 Mecœnas uir aliâs laudatus in stilo lasciuiebat, uerbis affectatis & compositioni insolenti frequẽter indulgens: Augustus contra uerbũ insolens quasi sco pulum fugiendum esse dicebat. Ad alios itaq; scribẽs stilo simplici cõsueuit uti, Mecœnati uero quẽ famili riter amabat scribẽs Mecœnatẽ imitari solet, adeo ut in quadã epistola, multa liberius ac dißolutius ioca/tus, hãc adiecerit clausulã, Vale mel gẽtiũ, metuelle, ebur ex Etruria, laser Aretinũ, adamas Supernas, Ty berinũ margaritũ, Cilneorũ smaragde, iaspis figulo rũ, Berille Porsennæ, carbunculũ habeas, ἵνα συντέμνω πάντα, μάλαγμα mœcharum. Sic irrisit pa/rum uiriles amici in scribendo delitias. Eiusdem μυροβρέχεις cincinnos iocis exagitare consueuit, uoces ac sententias ineptas fœtores appellare cõsueuit. Sermonem amabat purum & elegantem, qui sententiã

q̃ aper/

q̃ apertißime declararet. Nec Tiberio pepercit, interdum reconditas & exoletas uoces aucupanti. M. Antonium increpabat uelut ea scribentem quæ homines mirentur potius quàm intelligant. Quin & Agrippinæ neptis ingenium collaudans, hoc adijcit, Sed opus est dare te operam, ne moleste loquaris.

Potitus Alexandria multis uitam donarat in gratiam Arij philosophi, Sostratum tamen promptißimæ quidem linguæ uirum, sed qui Cæsari displiceret, quòd temere Academicus haberi uellet, reiecit. At is squalidus promissaq; cana barba cœpit Arium quocunq; iret insequi, uersiculum illum in ore habens. 25 Extorta uenia

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὦσιν σοφοί.

Id est, sapientes sapientes seruāt, si fuerint sapientes. Hac arte coegit Cæsarem ignoscere.

Quum iam quadragesimum excesßisset annum, ageretq; in Gallia, delatū est ad illum, L. Cinnā adolescentem nobilem ac Pompeij nepotem insidias illi struere: dictum est ubi, quando, & quomodo aggredi uellent. Decreuerant enim sacrificantem interficere. Dictabatur proscriptionis sententia, sed Augusto interim uarias ædente uoces, ingressa Liuia uxor, Fac, inquit, quòd medici solēt, qui ubi usitata remedia nō procedunt, tentant contraria: seueritate nihil adhuc profecisti, ignosce. Cinna deprehensus uitæ tuæ nocere nō potest, famæ tuæ prodesse potest. Protinus iussit accersi Cinnam solum ad colloquium, uenienti alteram 26 Clementer

teram cathedram poni iußit. Hoc,inquit,Cinna primum abs te peto,ne me loquentē interpelles:dabitur tibi loquendi tempus. Hic cōmemoratis pluribus in Cinnam beneficijs, quod seruasset repertū in castris hostium,quod patrimoniū omne concesißet,quod insup ornasset sacerdotio,rogauit quare putarit ipsum occidendū:perturbato Cinna sic finijt obiurgationē, Vitam tibi Cinna iterum do,prius hosti,nunc insidiatori ac parricidæ.Ex hodierno die inter nos incipiat amicitia, contendamus utrū ego meliore fide uitam tibi dederim,an tu mihi debeas.Et consulatum obtulit. Vis exitū?Cinnā habuit ꝑpetuo amicißimū,solus illi fuit hæres. Nullis amplius insidijs ab ullo petitus

27 Ciuiliter *Augustus nulli ferè ad conuiuiū uocanti ne (estgare solitus est. Exceptus igitur à quodā cœna perparca,ac penè quotidiana,quū à conuiuatore dimitteretur,hoc illi tantū insusurrauit, Non putabam me tibi tam familiarem. Alius tam ieiunum apparatum contumeliam fuisset interpretatus, ille etiam pudori consuluit inuitatoris,familiaritati tribuēs,idq; in aurem,ne cæteri putarent exprobratam parsimoniam. Quid hac comitate amabilius in tāto monarcha,qualem nunc uix triginta reges æquent?*

28 Salse *Purpurā Tyriam empturus,de obscuritate querebatur:quumq; uenditor diceret, Erige altius & suspice,Ergo ne,inquit, ut me populus Romanus dicat bene cultum,in solario ambulaturus sum?*

Habebat

Habebat Augustus nomenclatorem obliuiosum, quum hoc genus hominum oporteat in primis ualere memoria. Is ad forum iturus rogat Cæsarem, nunquid eò mandaret, Accipe, inquit, commendatitias, nam illic neminem nosti. Atqui hoc est proprium nomenclatorum munus, omnium nomina, cognomina, titulosq; dignitatum tenere, quo heris quum opus est suggerant. Vnde illis etiam nomẽ est inditum, è Græco Latinoq; conflatum. 29 Obliuiosus nomenclator

Augustus etiamnum adolescens lepide tetigit Varinium: siquidem is podagræ obnoxius, uideri studebat discußisse uitium, ac iam mille paßus ambulare se gloriabatur. Non miror, inquit Cæsar, dies aliquanto sunt longiores: significans illum nihilo magis liberum eße à podagra, sed dies eße longiores factos. 30 Lepide

Equite Romano quodam defuncto compertum est, illum tantum habuiße æris alieni, ut summa ducenties nummûm excederet, idqúe dum uiueret celauerat. Quum igitur res illius auctioni subijcerentur, ut ex pecunia creditoribus satisfieret, Augustus iußit sibi emi culcitram illius cubicularem: ac mirantibus hoc præceptum, Habenda est, inquit, ad somnum mihi conciliandum illa culcitra, in qua ille tanto ære alieno obstrictus somnum capere potuit. Nam Augustus ob ingentes curas sæpe maximam noctis partem ducebat insomnem. 31 Culcitra obærati

Quodam

52 Quodam die forte uenit in ædes, in quibus habita-
Grauiter rat Cato Vticensis. hic quum Strabo quo Cæsari adu-
laretur, Catonis peruicaciã accusaret, quòd sibi ma-
nus adferre quàm Iulium uictorē agnoscere maluis-
set: Quisquis, inquit Augustus, præsentem reipub. sta-
tum mutari nõ uult, is & ciuis & uir bonus est. V ni-
co dicto & Catonis memoriã tutatus est, & sibi con-
suluit, deterrens ne quis in posterum affectaret res no-
uas. Nã præsens status nõ is tãtũ dicitur, qui tũ erat
quum hæc loqueretur Augustus, sed is quoq; qui fue-
rat tempore conspirationis in Iulium. Siquidem hæc
dictio præsens apud latine loquentes, ad tria tempo-
ra pertinet, præteritum, præsens & futurum, ut Præ-
sentibus non erat cõtentus: & præsens uita quæ nũc
agitur: & præsens in tempus omittat, id est, in futurã
oportunitatem.

53 Quemadmodum Augustus gaudebat iocis libera-
Iocus in prin libus in alios ludere, ita in se iactos aut retortos inter
cipem re dum liberius, patientißime tulit. Adolescens quidam
tortus prouincialis Romam uenerat, oris similitudine tam
mirifice referens Augustum, ut in se populi totius o-
culos conuerteret. Cæsar hoc audito iußit ad se per-
duci, eumq; contemplatus, hunc in modum percontá-
tus est, Dic mihi adolescens, fuit ne aliquando mater
tua Romæ? Negauit ille, ac sentiens iocum retorsit,
adijciens, sed pater meus sæpe. Augustus ludens suspi-
tionem intendebat in matrem adolescentis, uelut ab-
ipso

ipso stupratam: at adolescens protinus eam suspitionem retorsit in matrem Cæsaris, aut in sororē. Nam oris similitudo non magis arguebat illum esse Cæsaris filium q̃ fratrem aut nepotem.

Temporibus triumuiralibus quum Octauius, Lepidus & Antonius rerum potirentur, Augustus in Pollionē scripserat Fescenninos, ludibrij causa. Tum Pollio, At ego, inqt, taceo: Non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere: notans Augusti tyrannicam potentiam, nec ea libertate offensus est Augustus. 54 Libere

Curtius eques Romanus delitijs diffluens, quum apud Cæsarem cœnaret, macrū turdum sustulit è patina, eumq́; tenens interrogauit Cæsarem, liceret ne mittere: quumq́; is respōdisset, quid ni liceat? ille protinus auem misit per fenestram, iocum arripiens ex ambiguitate uerbi. Nam cibus è conuiuio dono mittitur amicis, quod apud Romanos erat solēne: & mittitur quod abijcitur. Nec hoc ioco Cæsar offensus est. 55 Libere

Idem æs alienū cuiusdam senatoris, quem charum habebat, non rogatus dissoluerat, ac pro eo numerarat quadragies nūmûm. Senator aūt ea re cognita, pro gratiarum actione nihil aliud scripsit Cæsari, q̃, Mihi nihil: Ioco uelut expostulans etiā, quod quū numerasset omnibus creditorib. ipsi nihil numerasset. Hūc iocū morosior aliquis ingratitudinē fuisset interpretatus, Cæsar familiaritatis fiducia delectatus est. 56 Ingratitudo

37 Faceta ex probratio

Licinius Cæsaris libertus solet patrono nouū aliquod opus inchoāti magnas cōferre pecunias. Quem morem sequutus Licinius nouū opus aggreßuro centies promisit per libellum, in quo post expressam pecuniæ summam, quæ uirgula superducta signabatur, spatium erat uacuū. Hac occasione Cæsar usus priori summæ quam scripserat libertus, alterū centies adiecit, sua quidem manu spatio quod uacabat diligenter expleto, sed affectata literarum similitudine. Itaq; duplum accepit pecuniæ, dißimulante liberto. Cæterum ubi Cæsar rursus nouum opus inchoaret, libertus hoc factū illi leuiter obiecit, dato tali libello, Confero tibi domine ad noui operis impensam, quod uidebitur. Non expreßit summæ modum, ut illi liberū esset scribere quantum uellet, quandoquidem priorem summam duplicaßet.

38 Libertas innocentiae

Quum censoris munus gereret Augustus, eques quidam Romanus apud illum delatus est, quasi facultates suas imminuißet. At ille citatus probauit sese auxisse. Mox eidem obiectum est, quod legibus cōtrahere matrimoniū iubentibus nō paruisset. Ille docuit se ex uxore trium liberorum esse patrem. Nec satis erat equiti dimitti, sed Cæsari credulitatem exprobrās addebat, posthac Cæsar in honestos uiros inquirens, honestis mandato, Satis aperte pronunciās, eos non fuisse uiros bonos, qui manifestò falsa ad ipsum detulißent, obiter & ipsum criminans, qui uices suas

mandaret

mandaret sycophantis. Et hanc libertatem innocentiæ condonauit Cæsar.

In uilla quadam inquietas noctis agebat, interrumpente somnos ipsius noctuæ cantu. Miles aucupij peritus curauit apprehendendam noctuam, spe҄q; ingentis præmij ad Augustum pertulit: laudato imperator mille nummûm dari iußit, Ille ausus est dicere, malo uiuat, aucu҄q; dimisit. Quis non miretur hãc contumaciam impune cessisse militi? 39 Lenitas principis

Veteranus quidam quum uocatus in ius periclitaretur, adijt in publico Cæsarem, rogans ut sibi uellet adesse, Cæsar è comitatu suo selectum ilico dedit, ei҄q; litigatorem commendauit. Hic miles uociferans, At non ego Cæsar periclitante te Actiaco bello uicariũ quæsiui, sed pro te ipse pugnaui, simul҄q; detexit cicatrices. Erubuit Cæsar, atq; ipse descendit in aduocationem, ueritus ne non modo superbus, uerumetiã ingratus uideretur. 40 Gratitudo principis

Delectatus inter cœnam fuerat Symphoniacis Turonij Flacci mãgonis, eos҄q; frumento donarat, quum alios auditos soleret largiter donare nũmis. Eosdem quum postea Cæsar inter cœnam requireret, Turonius sic excusauit, Ad molas, inquit, sunt: exprobrans illi frumentarium munus. Et hoc impune tulit quod dixerat non miles, sed mango. 41

Quum sublimis ex Actiaca uictoria reuerteretur, occurrit inter gratulantes quidã eorum tenens 42 Lenitas

doctum hæc uerba sonare, Aue Cæsar uictor. Hac sa lutatione delectatus Augustus, auē sex millibus num mûm emit. Socius opificis ad quem nihil ex ea libe ralitate peruenerat, indicauit Cæsari, eundem & a lium habere coruum, quem ut adferre cogeretur ro gauit: allatus uerba quæ didicerat expreßit, Aue ui ctor imperator Antoni. Augustus nihil exasperatus tantum iußit, ut munus cum delatore partiretur.

45 Salutatus similiter à psittaco, & hunc emi iußit.

Solerter Idē miratus in pica & hanc mercatus est. Hoc exem plum tenuem quendam sutorem solicitauit, ut coruū institueret ad huiusmodi salutationem. Qui quum im pendio exhauriretur, subinde ad auem non respon dentem dicere solet, Opera & impensa perijt. Tan dem peruicit aßiduitate, ut coruus sonaret dictatam salutationem. Ea quum Augustum prætereuntem sa lutasset, Cæsar, satis, inquit, istiusmodi salutatorum ha beo domi. Tum coruus memor & illorum uerborum quæ toties audierat, subtexuit, Opera & impensa pe rijt. Ad hoc arridens Augustus iußit auem emi, quan ti nullam adhuc emerat.

44 Græculus quidam ita captare solitus est Cæsarem Augustum: descendenti à palatio honorificum ali quod epigramma porrigebat. Id quum frustra sæpe fecisset, nec destiturum uideret Augustus, epigram ma bene Græcum manu sua descripsit, & Græculo ad se uenienti obuiam misit, ueluti carmina carmini

bus pen

bus pensaturus. Græcus acceptum legit, ac nō solum uoce, uerumetiam uultu gestuq; corporis laudauit carmen, miratusq; est. Deinde quū accessisset ad sellā qua Cæsar uehebatur, demissa in pauperem crumenā manu pauculos denarios protulit, Cæsariq; obtulit his uerbis, οὐ κατὰ τὴν σὴν τύχην σεβαστέ. εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν, id est, non iuxta fortunam tuam Auguste, si plus haberem, plus darem. Sequuto omnium risu, dispensatorem Cæsar uocauit, & sestertium centū millia Græculo numerari iussit. Bene cessit Græculo palàm exprobrata principi parsimonia.

Iulia Augusti filia quum patrem salutaret, senserat illius oculos liciutiore cultu offensos, licet ille dissimularet: itaque postero die mutato cultu patrem complexa est. Tum Cæsar, qui pridie dolorem suum continuerat, gaudium continere non potuit. Et quanto magis, inquit, iste cultus decet Augusti filiam. Tum illa, Nimirum hodie me patris oculis ornaui, heri uiri. 45 Solerter

In spectaculo gladiatorum conuerterant in se populi oculos Liuia et Iulia, comitatus dissimilitudine: Liuiam cingebant uiri graues, Iuliam iuuenes luxuriosi comitabantur. Pater Iuliam admonuit scripto, uideret quantum inter duas principes fœminas interesset, Illa rescripsit, Et hi mecū senes fient. Hoc commode interpretāti lepide: incommode, procaciter dictum uideri potest. 46 Conuictus arguit mores dominae

47 Eadem mature canos habere cœperat, Subitus autem Cæsaris interuentus oppreßit comptrices, filiæ canos sublegentes, deprehẽsis super uestes earum pilis, quos euulserant. Id dißimulauit Augustus, et alijs sermonibus extracto tempore tandem induxit ætatis mentionem. Hac occasione rogauit filiam, utrũ post aliquot annos cana esse mallet an calua. Quumq; illa respondisset, Ego pater cana eße mallem: qur ergo, inquit, istæ te caluam ante tempus student facere? Lepido commento coarguit illam mendacij.

Caluitium accersitum

48 Cuidam graui amico suadenti, ut se ad exemplum paternæ frugalitatis cõponeret, satis procaciter Iulia, Ille, inquit, obliuiscitur se Cæsarem esse, ego memini me Cæsaris esse filiam.

49 Augustus duobus pantomimis inter se commißis, ut alternis gestibus certarent, alterum dixit saltatorem, alterum interpellatorem, quod ille immodice gesticularetur, alter non gesticulari, sed saltantem interpellare uideretur.

50 Tarraconensibus pro læto ostento nunciantibus, quod in eius ara palma eßet enata, Apparet, inquit, q̃ frequenter accendatis. Quod illi dijs tribui uolebant, ille tribuit illorum negligẽtiæ, qui nunq̃ in ara Cæsaris adolerent incensum.

Adulatio repulsa

51 Idem quum Galli donaßent ei torquem aureum centum pondo, ac Dolobella per iocum tentans illum, tandem huc produceret iocum ut diceret, Imperator

Festiua negatio

rator, torque me dona, Malo te, inquit, ciuica dona- re. Festiuiter submouit postulatoris impudētiam, qui nunquam in bello fuißet, eoq́; magis illi conueniebat corona ciuica, quæ ex quernis ilignisq́; frondibus fie ri consueuit, quemadmodum triumphalis ex auro. Quanquam & castrensis & muralis & naualis ex auro fieri solet. Qua de re uide A. Gelliū lib. 5. cap. sexto. Ciuicam autem Augustus ut honorificentiorē per iocū obtulit. Nam Suetonius refert eū inter dona militaria aliquanto facilius phaleras & torques, & quicquid auro argentoq́; cōstaret, dare solitū quàm uallares ac murales coronas, quæ honore præcel- lerent. Hoc nisi scias, friget Augusti iocus. Tamet- si de materia coronarum uariant Gellius & Sueto- nius.

Quum urbē Romam multis modis & ornaßet & communißet, atque etiam in posterum quod quidem in ipso fuit tutam reddidiſſet, non sine causa glorians dicere solet, Romam lateritiam accepi, marmore- am relinquo. Nihil principi magnificentius, quàm si ditionem quam accepit reddat statu meliore. 52 Principis est ornare ditionem

Quum miles quidam ab ipso impudēter peteret, ac Martianum uideret accedentem, quem & ipsum aliquid improbe petiturum suspicabatur, Nō magis, inquit, faciam cōmilito ꝗ petis, q̄ quod Martianus à me petiturus est. 53

Lex erat, ut ꝗ patrē occidißet, culleo insueretur: nec 54

Clementer *hæc pœna sumebatur nisi de confesso. Ab huius pœnæ atrocitate Cæsar ut liberaret manifesti parricidij reum, sic interrogauit, Certe patrem tuum non occidisti, ansam porrigens inficiandi. Tanta erat principis in iudicando lenitas.*

55 Festina lente *Dicere solet, nihil minus in perfectum ducem conuenire, quàm festinationem ac temeritatem, crebroq́; illud iactabat,* σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γὰρ ἐστὶν ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης. *Qua de re satis dictum est nobis in Chiliadibus.*

56 Dignitas uilescit, in plures diffusa *Liuiæ uxori pro quodam Gallo petenti ciuitatē, negauit, immunitatem obtulit, dicens se facilius passurum fisco suo detrahi, q̄ honorem ciuitatis Romanæ uulgari: nimirum reip. dignitatem anteferens priuato commodo.*

57 Cultus *Quum pro cōcione multos uideret pullatos, siue ut legendū arbitror, palliatos, indignabundus, En, inquit, Romanos rerum dominos gentemq́; togatam. Adeo studebat priscos reuocare mores, ut habitum quoq; uestitumq́; doluerit immutatum.*

58 Frugalitas *Populo de inopia uini caritateq́; querēti dixit, A genero suo Agrippa productis pluribus aquis satis prouisum ne sitirent homines. Fuit autem Agrippæ uigilantissimum studium undiq; prospiciendi urbi de aquarum copia. Augustus autem seuere populum ad aquas à uino reuocauit.*

59 *Timagenes historiarū scriptor, multa petulāter in Cæsarem*

Cæsarem, multa in uxorem, multa in totam illius domum dixerat, Cæsar illum admonuit, ut moderatius lingua uteretur. Cum perseueraret male loqui, nihil aliud quàm domo sua illi interdixit. Timagenes autem libros quos scripserat acta Cæsaris continentes recitauit, & combußit, in odiũ Cæsaris, quasi rerum ab illo gestarum memoriam abolere cupiens. Hunc tamẽ palàm & pertinaciter inimicitias exercentem cum Cæsare, nemo ciuium Romanorũ ab ædibus suis exclusit, in domo Pollionis Asinij cõsenuit. Nunquam tamen Augustus cum hospite inimici sui expostulauit, nisi quod quodam tempore illi dixit, θηριοτροφεῖς, *id est, alis bestiam siue uiperam. Mox Pollionem parantẽ excusare se, interpellauit, dicens: Fruere mi Pollio, fruere. At quum Pollio nondum securus diceret: Si iubes Cæsar, protinus illi interdicam domo mea. An istud, inquit Augustus, me facturum putas, qui uos redegerim in gratiam? Fuerat enim antea Timageni iratus Pollio, nec aliam habebat desinendi causam, nisi quòd illi Cæsar irasci cœperat. Vtriusque maleuolentiam boni consuluit principis clementia.* — *Lenitas mira*

Cœnabat Augustus apud Atedium siue Vedium Pollionem, fregerat quidam è seruulis uas crystallinum, ilico iussus est ab Atedio rapi, & murenis obijci. Puer ad Cæsaris pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret. Cæsar motus nouitate 60 — *Sæuitia castigata*

crudelitatis, & puerũ dimitti, & cryſtallina omnia ante ſe frangi iuſſit, & his pro puero compleri piſcinam. Amicum autem grauiter increpauit: E conuiuio, inquiens, rapi homines imperas, & noui generis pœna lacerari? Si calix tuus fractus eſt, uiſcera hominis diſtrahentur? Tantum ne tibi placebis ut ibi aliquem duci iubeas, ubi Cæſar eſt?

61 Lenitas *In cognitione quadam, quũ Aemilio Eliano Cordubenſi inter cætera crimina illud uel maxime obijceretur, quod male loqueretur de Cæſare, conuerſus ad accuſatorem, Velim, inquit, hoc mihi probes, efficiam ut Elianus ſciat me quoq; linguam habere, plura enim uiciſsim de eo loquar. His minis contentus, nihil poſtea de illo inquiſiuit.*

Lenitas 62 *Tiberio frequenter per literas iraeunde querenti de his qui de Auguſto male loquerētur, reſcripſit, ne ea in re nimium indulgeret ætati ſuæ. Satis enim eſt, inquit, ſi hoc habemus, ne quis nobis maleface-re poſsit.*

63 Modeſtie *Filios ſuos nunquam populo commendauit, niſi cum hac exceptione, ſi merebuntur. Honorem non autoritati, ſed meritis tribui uolens.*

64 Liberi mali *Iulias filiam ac neptem relegarat, poſt etiam Agrippam prius adoptatum, poſt ob ſordidum ac ferox ingenium abdicatum. Ad omnem horum mentionem ſolet exclamare uerſu Homerico.*

αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.

O utinam

O utinam cœlebs uixissem, orbusq; perissem.
Nec aliter illos appellabat, quàm tres uomicas, seu tria carcinomata sua. Suorum enim mortem leuius ferebat quàm dedecora. Quin & testamento cauit, ne si quid accidisset Iuliæ *filiæ & nepti, sepulchro suo inferrentur.*

65 *Indigne ferebat aliquid de se componi nisi serio, & à præstantissimis: admonebatq; prætores ne paterentur nomen suum commißionibus mimorum aut histrionum obsolefieri, hac quidem in parte* Alexandrum *magnum referens. Decet ubiq; principis autoritatem sartam tectam præstare.* Modestia nominis

66 *Insulam quandam Capreis uicinam in quam è eo mitatu Cæsaris secedere solent, qui cuperent ociari, solitus est* ἀπραγόπολιν *appellare.* ἀπραγία *enim sonat negociorum uacuitatem.* Ocium

67 *Quum sentiret imminere mortem, admissos amicos percontabatur, ec quid ipsis uideretur mimum uitæ sat commode transegisse, sentiens de fabula uitæ peracta, & adiecit carmen peractis comœdijs accini solitum,*
δότε κρότον, καὶ πάντες ἡμῖν μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

C. IULIUS CAESAR

1 *C. Iulius Cæsar quum Syllam fugeret etiamnum adolescens, incidit in piratas Cilices: ac primum ubi pro redemptione summam quam ab eo peterent pronunti-*

pronũtiassent, derisit prædones, uelut ignaros, quem
Indoles ex celsa *cepissent, seq; duplum daturum pollicitus est.* Deinde *quũ asseruaretur donec adferretur pecunia, impera uit illis ut silerent, nec sibi dormiẽti obstreperẽt. Eis dem orationes & carmina quæ scribebat recitare so let, quæ cum illi non satis probarent, stupidos ac bar baros appellabat, cũq; risu minitabatur se illos actu rum in crucem, quod & perfecit.* Apportatis enim *pecunijs quas piratæ pro redemptione pacti fuerant dimissus, contractis ex Asia uiris ac nauibus, compre hendit eosdem prædones, ac suspendit: sed prius iugu latos, ne seueritas careret clementia. An non hic sta tim agnoscis indolem* Alexandri magni, *cui nihil me diocre satis esse poßet?*

2 Fiducia sui Quum Romæ *maximi pontificis dignitatem am biret, cõpetitore* Q. Catulo *primæ apud* Romanos *dignitatis ac potentiæ uiro, matri ipsum ad fores de ducenti, Hodie, inquit, ò mater, aut pontificem maxi mum habebis filium, aut exulem, Excelsa indoles, o mnisq; repulsæ impatiens.*

5 Ciuilitas Pompeiam *uxorẽ, quòd sinistra fama laboraret, quasi cum Clodio rem habuißet, repudiauit quidem. Cæterum quum Clodius hoc nomine reus peragere tur, Cæsar citatus testis, nihil mali de uxore dixit. At quum accusator diceret, Quur igitur cum illa fe cisti diuortium? quoniã oportet, inquit, Cæsaris uxo rem etiam à calumnia puram esse. præter argutiam*

responsi

responsi laudari potest & ciuilitas, quòd repudiatæ coniugis famæ pepercit.

4 Ambitio

Quum Alexandri magni res gestas legeret, non tenuit lachrymas: atq; ad amicos, Hoc, inquit, ætatis qua nunc sum, Alexander deuicit Darium: mihi uero ad hunc usq; diem nihil præclari facinoris gestū est. Suetonius tradit id accidisse quū prætor iure dicundo cōuentus obiens, apud Gades in templo Herculis uidisset Alexandri magni statuam. Vtinam hoc ingenium ad moderati potius quàm ad maximi principis æmulationem properasset.

5 Principatus amor

Quū in alpibus oppidulū quoddā frigidū prætereiret, ambigentibus amicis, an illic etiam essent seditiones, contentionesq;, de principatu substitit, ac secum aliquandiu cogitauit: mox mallem, inquit, hic primus esse, quàm Romæ secundus. Hoc nimirum est quòd à Lucano poëta scriptum est, nec Cæsarem potuisse pati priorem, nec Pompeium potuisse ferre parem.

6 Audacia

Facinora quæ quoniam periculo obnoxia sunt & magna, gerenda esse dicebat: at de his nō consultandum, quòd ad hæc perficienda plurimum habeat momenti celeritas. Expensio uero periculi reuocat hominem ab audacia.

7

Quum ex Gallia prouincia aduersus Pompeium tenderet, Rubicone amne transmisso, dixit: Omnis iacta sit alea: significans se de summa rerum uelle periclitari. Is enim fluuius Galliam ab Italia dirimit.

Quum

8 *Quum Pompeius relicta Roma perfugißet ad mare, Metellus ærario præfectus, Cæsari uolenti illinc pecunias tollere, obstitit & ærarium clausit. At Cæsar illi mortem minatus est. Ea uox quum Metellum reddidißet attonitum, hoc inquit ò adolescens, dictu mihi difficilius fuit quàm factu. Sentiens se uel nutu poße quem uellet occidere, quũ secum duceret armatas cohortes.*

Minae potentum

9 *Durachij expectabat ut illuc è Brundusio milites mitterentur: id quum tardius fieret, clàm omnibus conscensa scapha exigua tentauit transmittere pelagus: quum nauigium undis obrueretur, gubernatori iam animum despondenti, quis eßet aperuit, dicens: Confide fortunæ, sciasq; te Cæsarem uehere. Tanta erat animi præstantia, quasi fortunam ac deos in manu haberet. Ac tum quidem tempestate ingrauescente uetitus est quod instituerat peragere. Milites autem ubi resciuere factum, concursum fecerunt ad Cæsarem, grauiterq; ferebant si alias expectaret copias, uelut ipsis diffisus.*

Animus imperterritus

10 *Cæterum commißa pugna Pompeius uicit, sed uictoriam non est persequutus, uerum sese recepit ad exercitum. Tum Cæsar, Hodie, inquit, penes hostes erat uictoria, at non habent ducem qui uictoria sciat uti.*

Vti uictoria

11 *Quum Pompeius instructam aciem apud Pharsalum inibi cõsistere, & hostem operiri iußisset, Cæsar dixit*

Mora noxia

dixit illum errasse, qui uim, impetum, ac diuinum afflatum animorum ad incursionem paratorum mora relaxasset. Adeo Cæsari non modo certamen erat cum Pompeio *de fortuna belli, uerum etiam de bellandi peritia.*

Quum Pharnacem *primo congressu uicisset, amicis scripsit,* Veni, uidi, uici, *summam rei gestæ celeritatem indicans.* 12 Celeritas conficiendi

Posteaquàm milites qui Scipionem *in* Africa *sequebantur fugissent, & Cato uictus sibi necem* Vticæ *consciisset,* Inuideo, *inquit* Cæsar, *ò Cato tibi mortem istam, quando tu mihi salutem tuam inuidisti.* Cæsar *existimabat sibi summæ gloriæ futurum, si uir tantus, quum bello uictus esset ipsi uitam deberet.* At Cato *maluit honestam mortem, quàm oppressa publica libertate cuiquam seruire.* Proinde *mortis illius gloriam* Cæsar *inuidebat* Catoni, *quod is* Cæsari *seruati Catonis laudem inuidisset.* 13 Gloriae amor

Nonnulli *quoniam suspectos habebant* Antonium *ac* Dolobellam, *monebant ut ab illis sibi caueret. At ille non istos, inquit, metuo rubicundos & obesos, sed graciles illos ac pallidos, ostenso* Bruto & Cassio. *Nec fefellit illum suspicio, ab illis enim occisus est.* 14 A crassis minus periculi

Quum inter cœnandum ortus esset sermo, quod genus mortis esset optimum, incontanter respondit, inopinatum, & quod optimũ iudicauit ipsi contigit. 15

In prælio quodã, Martiæ *legionis aquiliferũ iam* 16

ad fugam

ad fugam conuersum, faucibus apprehensum in contrariam retraxit partem, dextraq; ad hostem porrecta, Quorsum, inquit, tu abis? Illic sunt cũ quibus dimicamus. Ac manibus quidem unum militem correxit, uoce tam acri, legionum omnium trepidationem discußit, uinciq; paratas uincere docuit.

17 *Idem posteaquàm* Publius Mimus *in scena superaßet omnes, & in his Laberium, ita pronunciauit:* Fauente tibi Cæsare uictus es Laberi à Syro. Publius *enim conditione seruus, natione Syrus erat. Longe à tergo relinquitur, qui fauente iudice superatur.*

18 *Cæsar quum Romæ uideret peregrinos quosdam*

Liberi pro simiis *locupletes, canum ac simiarum catulos in gremio circumferentes, eosq; habere in delitijs, percõtatus est, num apud illos fœminæ parerẽt liberos: sentiens nullos catulos eße iucũdiores infantibus. Refert Plutarchus in uita Periclis: tametsi non indicat cuius Cæsaris hoc dictum sit: suspicor eße Augusti.*

19 *Quum milites suos uideret expectatione hostium*

Audacia ex periculo *perterritos, pro concione dixit:* Scitote paucißimis his diebus regem adfuturum cum X legionibus, equitum XXX, leuis armaturæ C M, elephãtis C C C. Proinde desinant quidã quærere ultra, aut opinari, mihiq; qui compertum habeam credant, aut quidem uetustißima naui impositos, quocunq; uento, in quascunq; terras iubebo auehi. *Noua ratio terrorẽ excutiendi, non inficiando minuendoúe, sed amplificando terroris*

*terroris materiam, ut certi de graui periculo sume-
rent animos tanto periculo dignos.*

Proferentibus in medium, quòd Sylla dictaturam 20
deposuisset, quũ Cæsar perpetuam gereret, quod mi- Potestas
nimum aberat à tyrannide, respondit, Syllam nescisse abdicata
*literas, eoq; dictaturam deposuisse. Dictant gramma-
tici discipulis, quum præeunt aut recitant scribenda:
huc alludens dixit illum nescisse literas.*

Quum triumphans subsellia tribunitia præteri- 21
*ret, Pontius Aquila non assurrexit unus omnium: id
adeo indigne tulit, ut proclamarit, Repete ergo A-* Honos ne-
quila à me remp. tribunus: nec deinde per continuos gatus
*aliquot dies cuiquã quicquam pollicitus est, nisi sub
hac exceptione, si tamẽ per Pontiũ Aquilã licuerit.*

Populo per adulationem regem ipsum salutanti, 22
Cæsar, inquit, sum, nõ rex. Maluit priuatum nomen, Modestie
quàm regium inuidiæ obnoxium.

Quidam è turba statuæ Cæsaris coronã lauream 23
imposuerat, candida fascia præligatam: at quum tri- Causatio
*buni detracta fascia hominem in uincula duci iussis-
sent, Cæsar grauiter increpitos eos potestate priua-
uit, idq; ne regnum affectare uideretur, causatus est,
per illos sibi recusandi gloriam fuisse ademptam.*

Quoniam Cæsar multos exteros in senatũ alle- 24
gerat, libellus propositus est: Bonum factum, si quis Scomma
*senatori nouo curiam monstrare uelit. Significabat
quisquis is fuit, peregrinos illos ne uiam quidem ad*

curiam nosse, nisi commonstraretur.

25 Tyrannis Quidam Bruti statuæ subscripsit, Vtinam uiueres: quòd opera Bruti Tarquinius rex urbe depulsus esset. Cæsaris statuæ subscripserant hos uersiculos, Brutus quia reges eiecit consul primus factus est, Hic quia consules eiecit, rex postremus factus est.

26 Vita anxia Quum undiq; uiderentur imminere insidiæ, atq; admoneretur ut sibi caueret, respondit, Satius subire semel quàm semper cauere. Significans eum non uiuere, qui uiuit in perpetuo mortis metu.

27 Animose C. Cæsar post attritos Tigurinos ad urbẽ quandam sociorũ proficiscens, quum audisset Heluetios in itinere occurrere, in locum quendam munitum se recepit. Ibi congregatis copijs, instructaq; acie, equus illius cui solet insidere adductus est, Hoc, inquit, post uictoriam utar in persequẽdis hostibus, & pedes aggressus est Heluetios.

28 Senectus animosa Cæsare iam palàm multa ui præterq; leges agente, Considius admodũ natu grandis, libere dixit, ideo non conuenire senatores, quòd illius arma timerent. Huic quum Cæsar dixisset, Quin igitur tu eodem metu te domi contines? Me, inquit Considius, senectus intrepidũ facit. Quum enim uitæ pauxillũ supersit, non est quur magnopere sim solicitus.

29 Salse C. Cæsar Pomponio militi uulnus ostentanti ore exceptũ in seditione Sulpitiana, quod se passum pro Cæsare pugnantem gloriabatur: Ne unquam fugiens respexeris

respexeris, inquit. Tale quiddam Macrobius asscribit Augusto Cæsari, Quintilianus C. Cæsari.

Idem quum testis ad exaggerandam iniuriam diceret, fœmina sua à reo ferro petita, Quid enim faceret, inquit, quum tu galeam & loricā haberes? Non ignorabat quur illam partem potissimum uulnerare uoluisset, sed hoc dissimulato iocari maluit. Galea & lorica omnia tegit præter fœmina. 30 Salse

Idem Metello obsistenti ne pecunias ab ærario tolleret, ac leges id fieri uetantes proferenti, Nō idē, inquit, armorum ac legum tempus est. Quòd si hæc pati non potes, nunc quidem hinc abscede, ac postea quàm peractis fœderibus arma deposuerimus, tunc si uidebitur, & plebis patronum age. 31 Arma nesciunt leges

Idem dicere solitus est, sibi idē esse consiliū aduersus hostē, quod plerisq; medicis cōtra morbos corporum, fame potius quàm ferro superandi. Nam medici non nisi tentatis omnibus ad sectionē descendūt. Hic mos et hodie manet apud Italos, aduersus omne morbi genus indicunt inediā. Huic simile est, quod dicere solet Domitius Corbulo, hostē dolabra, id est, sensim esse uincendum. Securis statim incidit, dolabra paulatim idem efficit. 32 Fame uincere

Cōflauit Cæsari magnā inuidiā, quòd quidam ex his quos Romā miserat, stans in senatu simul atq; cognouit Cæsari senatū non dare prorogationē, manu capulū percutiens, At hic, inqt, dabit, uim reip. minitās. 33 Vis pro iure

54 Sylla præturam adeptus comminatus est Cæsari,
Potestas se sua in illum potestate usurum. Iure, inquit Cæsar ri
empta dens, tuam potestatem appellas, quam tuo ære mer-
catus es: notans Syllam quòd eum magistratum lar-
gitionibus sibi parasset.

55 Marcus Tullius libro de Officijs tertio scribit, Cæ
Imperium ne sarem hos uersus ex Euripidis Phœnißis semper ha-
scit pietatis buisse in ore,
iura εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν, τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.
Hos ipse uertit hoc pacto,
Nam si uiolandum est ius, regnandi gratia
Violandum est, alijs rebus pietatem colas.

56 Quum Africam petens, in egressu nauis prola-
psus esset, omen sinistrum uertit in melius, dicens,
Teneo te Africa. Frontinus id factum putat in con-
scensu nauis, eumq; dixisse, Teneo te terra mater.
Huc opinor alludens, quòd cum quodam somnio per
turbatus esset, quo sibi uisus est constuprare matrem,
coniectores interpretati sunt, portendi totius orbis
imperium.

POMPEIVS MAGNVS

1 Cn. Pompeius cognomento Magnus, tam charus
Indoles fuit populo Romano, quàm pater fuerat inuisus. Is
excelsa etiamnum adolescens, totum se Syllanæ factioni ad-
dixit: cumq; nec magistratus esset, nec senator, ma-
gnum tamẽ ex Italia cõtraxit exercitũ. Hunc quum
Sylla

Sylla ad se uenire iußisset, Nō absq; spolijs, inqt, nec incruentas imperatori copias exhibebo. Nec prius ad illum uenit, quàm multis conflictibus hostium duces superasset. Iam tum egregij principis, & ad rès magnas nati specimē dedit. Noluit adducere numerum, sed militem uirtute spectatum.

Iam uero creatus imperator, quū à Sylla missus esset in Siciliam, non strennuum modo, uerum etiam iustum ducem agere cœpit. Quum enim audisset, milites in profectionibus ab itinere deflectentes, uim facere ac rapere, temere palantes ac circumcursitantes supplicio affecit: quos uero præmisisset ipse, horū gladijs anuli signū impreßit, ne quē in uia læderent. 2 Milites innoxii

Mamertinos quòd hostium partibus adhæsissent, uniuersos interficere statuerat. At Sthenius eius ciuitatis princeps Pompeium adijt his uerbis, Non æquum facis Pompei, qui propter unum noxium multos innoxios occidere pares. Atqui ego ipse sum ille, qui & amicis persuasi, & inimicos coegi Marianas sequi partes. Hic Pompeius uiri fortem animum admiratus, dixit se ignoscere Mamertinis à tali persuasis uiro, qui patriam suæ ipsius uitæ antetulerit: simul & ciuitatem & Sthenium liberauit. In Sthenio habes exemplum, quem animum erga rempublicam oporteat gerere principem, si periculum incidat: in Pompeio placabilitatis documentum, qui pietati maluerit habere honorem, quàm indulgere iræ. 5 Amor patriae

4 Quum in Libyam aduersus Domitium transisset, eumq; ingenti prælio superasset, militibus ipsum imperatoris titulo consalutantibus, negauit se eum honorem admissurum, quoad hostiũ uallum staret erectum. Hoc audito milites, licet ingẽs obstaret pluuia, impetu facto hostium castra adorti expugnarunt. Recusauit honorem nondum factis emeritum.

Honos promeritos iuuat

5 Ab ea uictoria reuersum Sylla quum alijs honoribus excepit, tum Magni cognomen ipse primus illi detulit. At quum Pompeius his non contentus uellet triumphum agere, non passus est Sylla, eo quòd nondum esset ordinis senatorij. Cæterũ quum Pompeius ijs qui aderant dixisset, ignorare Syllam, quòd plures adorarent solem orientem quàm occidentẽ, Sylla exclamauit, triumphet. Horruit iuuenis animum, & indies crescentem gloriam, nec dubitauit illi cedere, quem uidebat nemini cedere posse.

Sol oriens

6 Interim Seruilius uir inter optimates clarus indignabatur Pompeio concessum triumphum, atque etiam milites complures obsistebant ne triumphus ageretur: non quòd inuiderent Pompeio, sed munera quædam poscebant, quasi largitionibus ab ipsis esset emendus triumphus. Alioqui milites minabantur se direpturos pecuniam quæ in triumpho ferretur, eoq; Seruilius Glauciaq; suadebant, ut eam potius inter milites diuideret quàm diripi sineret. Verum ubi Pompeius respõdit, se citius omissurum triumphum, quàm

Animose

quàm militibus blanditurũ, simulq; laureatos fasces eis obiecit, ut illinc inciperent direptionem, Nunc, inquit Seruilius, te Pompei uere magnum uideo, dignumq; triumpho. Non iudicabat esse speciosum triumphum, nisi qui citra ambitum citraq; largitiones benefactis redderetur.

Romæ mos erat, ut equites qui legitimũ tempus 7
militaßent, equum in forũ deducerent ad duumuiros quos censores appellant, & commemoratis expeditionibus ac ducibus sub quibus meruißent, pro meritis aut collaudarentur aut uituperarẽtur. Itaq; Pompeius quum eßet consul, ipse equum ad censores Gallium ac Lentulum deduxit: quibus ex more percontãtibus, an omnia militaria munia obißet, Omnia, inquit, sub me ipso imperatore. Significans se sic geßisse ducẽ, ut nihilo secius omnes militis partes gnauiter præstaret. Idẽ & imperator bonus, & miles strẽnuus, qua laude nulla principi poteſt maior cõtingere. Dux et idem miles

Quum Sertorij literas in Hispanijs intercepißet, 8
in quibus erant inclusæ complurium ducum epistolæ, Sertorium ad nouandas res statumq; ciuitatis immutandum Romam inuitantium, exußit omnes, ut improbis daret pœnitentiæ locum, & in melius mutandi consilia facultatẽ. Hoc ut inter moderate prudenterq; facta merito recenseretur, ita non uideo quid faciat inter apophthegmata. Quanquam eiusmodi multa reperiuntur in Plutarchi collectaneis. Clementer

Si prodidiſſet nomina, iam metu pœnæ ſeſe ad uim manifeſtam paraſſent. Simulq́; deferens ſilentium hoſtium literis, docuit quantum ſit crimen, alienas reſignare literas, aut quid tibi per literas obſignatas creditum eſt, ſub dium efferre.

9 Phraati Parthorum regi per legatos ab ipſo poſtulanti, ut Euphratem Romanæ ditionis terminum eſſe uellet, Imò, inquit, illud magis poſtulandum, ut Romanorum fines à Parthorum regno iuſtitia dirimat. Significans Romanis non eſſe præſcribendum quouſq; debeant proferre imperiū, à quo propagando non montes aut flumina debeant arcere: ſed ibi demum fore fines Romanæ ditionis, ubi ius non eſſet ulterius procedere.

Iuſtitia dirimit fines

10 Qum Lucius Lucullus poſt obita militiæ munia ſeſe uoluptatibus dederet, ac ſumptuoſe uiueret, Pompeium interim reprehenderet, quòd præter ætatem multis negocijs appeteret implicari, Magis, inquit, præter ætatem eſt, ſenem delitijs uacare, quàm imperium gerere. Grauiter taxauit illorum ſententiā, qui putant ſenibus nihil agendū, quū decorum ſit remp. gubernantē, uel ſtantem mori. Luxus autem & ocium in iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus crimen.

Ocium turpe

11 Aegrotanti Pompeio medicus præſcripſerat ut turdis ueſceretur. Qumq́; hi quibus datum erat negocium negarent inueniri, nō enim erat tempus quo genus hoc auium capi ſolet, admonuit aliquis, apud

Delitiarum contemptus

Lucullum

Lucullum inueniri posse, qui turdos toto anno soleat alere. Itáne, inquit Pompeius, nisi delitijs deditus esset Lucullus, nequaquã uiueret Pompeius? Contemptoq; medico, cibis parabilibus usus est. O uere masculum animum, qui ne uitam quidem delitijs acceptam ferre sustinuit.

Quum ingens rei frumentariæ Romæ esset penuria, Pompeius titulo quidem annonæ procurator, re autem uera maris terræq; dominus declaratus, in Africam, Sardiniam ac Siciliam nauigauit, multaq; frumenti ui collecta properabat ire Romam: uerũ quũ ingenti tempestate oborta naucleri detractarent nauigationem, ipse primus nauim ingressus iußit ancoras tolli, clamãs, Vt nauigemus urget neceßitas, ut uiuamus non urget. Significans patriæ periclitãtis habendam rationem potiusquam priuatæ incolumitatis. Siquidm reipublicæ subleuandæ curis immori pulchrum est, at patriam in extremo discrimine nostra cessatione deseri, turpißimum est. Hic monemur, non animalia bruta tantum omissa libertate uenire in seruitutem, uerumetiam homines indomitos fame domari. Docemur item, publicæ saluti priuatam incolumitatem posthabendam esse. 21

Patria uita charior

Quum iam detecta eßet Pompeij cum Cæsare simultas, ac Marcellinus, ut Plutarchus, aliorum iudicio Marcellus, unus ex eorũ numero quos Pompeius euexisse putabatur, à Pompeio ad Cæsarem transfugisset 13

Ingratitudo

 lisset

lisset animum, adeo ut non ueritus sit in senatu multa in Pompeium dicere: hūc ita compescuit Pompeius, Non te pudet, inquit, Marcelline ei maledicere, cuius beneficio ex muto factus es facundus, ex famelico eò productus, ut uomitum non teneas? Grauiter obiecit ingratitudinem homini, qui hoc ipsum quod habebat dignitatis, autoritatis & eloquentiæ, abutebatur in eum cui debebat acceptum ferre. Nam hoc turpissimum ingratitudinis genus est, sed tamē heu nimium uulgare.

14 Diuinatio futurorum *Catoni acerbius insectanti Pompeium, quòd quū ipse sæpius prædixisset, potētiam Cæsaris indies crescentem nulli bono fore populari ciuitatis gubernationi, sed potius ad tyrānidem tendere: Pompeius ita respondit, Tua, inquit, Cato, magis accedunt ad diuinationem, at mea magis accommoda sunt amicitiæ. Sentiens Catonem incerta loqui, quòd nemo possit rerum humanarum exitum liquidò præscire: se uero ea sequutum, quæ tum temporis amicitia quæ sibi cum Cæsare intercedebat postulabat. Certū erat quid debebatur amico, incertum erat an amicus illi futurus esset inimicus. De amico uero humanius est bene sperare, quàm diuinare peiora.*

15 Moderate *De se libere profitebatur, quòd omnem magistratum quem gesserat & citius esset nactus quàm ipse expectasset, & citius deposuisset quàm ab alijs expectatum esset. Quòd cito suscepisset imperium, uel fortunæ*

tunæ fuit, uel prmaturæ uirtutis: quòd mature depo suit, animi moderati erat, non ad tyrannidem spectan tis, sed ad reip. commodum.

Post prælium in Pharsalicis campis habitum, in Aegyptum profugit: quumq́; è triremi descensurus esset in scalmum piscatorium ab Aegypti rege mis-sum, conuersus ad uxorem ac filium, nihil aliud dixit quàm illud Sophocleum, 16

πρὸς τὸν τύραννον ὅστις ἐμπορεύεται,
κείνου 'στι δοῦλος κἂν ἐλεύθερος μόλῃ. *Id est,*
Quisquis tyranni ad tecta demigrauerit,
Fit seruus illi, liber etsi uenerit,

Præsagisse uidetur imminens exitiū. Vbi descēderat in scapham ictus gladio, semel tantū emisit suspiriū, & obuoluto capite præbuit se occidendum.

Pompeius impatiens Tullianæ dicacitatis, inter amicos dicere solet, Cupio ad hostes trāseat Cicero, ut nos timeat. Notant illius ingenium, quo dicitur ho stibus fuisse supplex, in amicos contumax. Hoc Pom peij dictum ita refert Quintilianus, Transi ad Cæsa-rem, & me timebis. 17 Molesta dicacitas

Idem rebus infeliciter gestis aduersus Cæsarem, & ad summam desperationem redactus, in tentoriū uenit attonito similis, nec aliam uocem emisit quàm hanc, οὐκοῦν ἐς παρεμβολήν, *ergo in castra: sumptaq́; ueste præsenti fortunæ accommoda, clàm profugit.* 18 Desperatio

Com-

19 Cōposito Siciliæ tumultu,ac ciuitatibus quæ de-
Armatae preces fecerant placide receptis, soli Mamertini postulabāt audiri,recitantes leges quasdā ipsis olim à Romanis concessas,Non desinetis,inquit,nobis accincti gladijs recitare leges? Significans iure agere uolentibus nō esse opus armis.

20 Idem quum ex literis senatus intellexisset,omnia quæ Sylla armis obtinuerat,in ipsius potestatem esse tradita populi suffragijs centuriatis,percusso fœmo-
Taedium gloriae re dixit,Proh nunquam finienda pericula, quanto satius erat obscurum nasci,si à militaribus curis nunquam dabitur recedere,nec hac exuto inuidia licere cum uxore ruri uitam degere. Magnam potentiam ambit inexpertus, odit expertus: sed deponere tutū non est.

21 Quibusdam se uidere negantibus quomodo pos-
Fiducia fallax set Cæsaris impetum sustinere, hilari uultu uetuit illos hac de re esse solicitos. Nam simul ac,inquit,solū Italiæ pede pulsauero,exilient affatim equestres pedestresq; copiæ. Præsens quidē animus,si fortuna respondisset.

Iam si nondum te cepit huius conuiuij satietas, addemus & ex oratorum numero aliquot eximios.

PHOCION ATHENIENSIS

1 Primum igitur accipe Phocionem Atheniensem genere, sed Lacedæmonium & morum integritate, & orationis breuiloquentia. Socratem in hoc referebat

bat, quòd nunquam uisus est cuiquam neq; flere, neq; ridere, tanta erat animi constantia. Huic in concione sedenti quidam dixit, Videre cogitabũdus ô Phocion, Recte, inqt, cõiectas. Cogito enim si quid queã detrahere his quæ dicturus sum apud Athenienses. Alij soliciti sunt ut quàmplurima dicant, quo uideantur deserti: illi diuersa erat cura, nimirum ut quæ ad rem faciebant, uerbis quàmpaucißimis complecteretur.

Sententiosa breuiloquentia

Quum oraculum proditũ eßet Atheniensibus, in ea ciuitate unum eße uirum qui cunctorũ sententijs aduersaretur, ac populus uociferans iuberet illum inquiri, Phocion semet prodidit, dicens: Ego sum ille, quem designat oraculũ. Nam uni nihil placet omniũ quæ uulgus uel facit uel dicit. Quid hic primũ admireris, impauidũ ne uiri animũ, an clementiã, qui non paßus sit suspitionem ad innocentẽ aliquem deuolui: an singularem sapiẽtiam, qua perspexit inconditam multitudinem, quoniã affectibus agitur, nihil sani nec agere nec loqui. 2

Vulgi nihil sanum

Quodam die orationem habens apud Atheniensem populum, placebat omnibus: quumq; uideret ab omnibus pariter sermonem approbari, conuersus ad amicos, Quid, inquit? Num mali quippiam dixi imprudens? Adeo persuasum habebat, nihil placere uulgo, quod à recto iudicio proficiscitur. 5

Quum Athenienses ad sacrificium quod apparabant 4

bant ex more peterent à ciuibus ut conferrent aliqd, ac cæteris conferentibus, frequenter esset appellatus Phocion, Puderet, inquit, si uobis adderē, & huic nihil redderem, ostenso creditore. Plerique sunt qui putent opti[illegible]e collocatū, quod impēditur templis ac sacrificijs epulisue diuorum: at uir ille perspicax sensit, multo sanctius esse, reddere quibus debeas: quid sensurus de his, qui fraudata coniuge ac liberis extruunt sacrificis structuras regias, & horum ocio alēdo magnam facultatum partem impendunt?

Quod super est sacris impendendum

5 Demostheni rhetori dicenti, Occident te Phocion Athenienses si quando cœperint insanire, hunc in modum respondit, Me quidem, si insanire occeperint, at te si ad sanam mentem redierint. Demosthenes enim pleraque ad gratiam apud populum loquebatur, & blanda potius q̃ salubria.

Pulchre retortum

6 Quum Aristogiton calumniator iam condemnatus in carcere moriturus esset, rogaretq; Phocionem ut se inuiseret, amicis non sinentibus ut ad hominem iret, Et ubi quis, inquit, libentius Aristogitoni loquatur? Amicorum argumentū argutissime torsit in diuersum: significans se non ire ut sceleroso patrocinaretur, sed ut eius merita calamitate frueretur.

Malos inuisere in carcere iucundum

7 Quum Byzantijs irascerētur Athenienses, quod Charetem, qui cum exercitu in subsidium suæ ciuitatis missus esset aduersus Philippum, noluissent recipere: ac Phocion dixisset, non esse irascendum socijs diffi-

diffidentibus, sed ducibus quibus fides nõ haberetur: ipse dux electus est: atq; ipsi fidentibus Byzantijs effecit, ut Philippus re infecta discederet. Diffidentiã Byzantiorũ in Charetẽ ducem reiecit, qui talis erat, ut nõ uideretur tutũ sese illius fidei cõmittere. Prudentiæ est infido diffidere: at Phocioni probatæ opiniõis uiro non dubitarunt sese credere. Fides in duce

8 Alexander Macedonũ rex centum talenta dono miserat Phocioni: is uero percontatus est eos qui pecuniam adferebant, Quid ita, quum essent Athenienses permulti, sibi uni illa mitteret Alexander. Illis respondentibus, Quoniã unum te iudicat uirum & honestum & bonum, Ergo sinat, inquit, me talem & haberi & eße. Vt scite arreptũ ab illis argumentũ torsit ad occasionem recusandi muneris. Iam quis hic nõ admiretur incorrupti pectoris synceritatẽ? pauper erat Phocion, nec doni magnitudine quicquam mouebatur. Simul aũt indicat illos qui quũ remp. administrent, tamen à capiundis muneribus nõ temperãt, nec bonos eße uiros, nec tales haberi debere. Corruptela munerum

9 Quum Alexander ab Atheniensibus posceret sibi triremes exhiberi, ac populus nominatim flagitaret adeße Phocionem, ut quid consuleret proferret, surgens inquit, Consulo igitur, ut aut armis superetis eos, aut superantiũ amici sitis. Compendio suasit nihil Alexãdro negandũ, nisi cõfiderent se iratũ posse armis opprimere. Quibus si ille uideretur supior, Idem faciendum erat de Turcis

non

non esse prouocandum animosum iuuenem, & repulsæ impatientißimum.

10 *Rumor incerto autore obortus erat de morte Alexandri, moxq; rhetores prosilierunt, hortantes ne contarentur, sed ilico bellum susciperent. Phocion expectare iußit, donec certius aliquid cognosceretur. Nam si, inquit, hodie mortuus est, & cras & perhendie mortuus erit. Grauiter oratorum præcipitem temeritatem cohercuit.*

Præcipitatum consilium

11 *Quum Leosthenes ciuitatem Atheniensiũ ad bellum perpulißet, magnificis spebus ad nomen libertatis ac principatus erectam, Phocion illius uerba dicebat eße cupreßis similia, quæ sublimes quum sint ac pulchræ, fructũ nõ habent. Nihil potuit dici accõmodatius in sermonem splendide magnificeq; pollicentem, sed infrugiferum: quemadmodum cupressus arbor sublimi compositoq; in conum uertice procul egregium quiddam polliceri uidetur, at uix ulla sterilior.*

Magnifica promissa, sed inania

12 *Cæterum quum initia belli ceßissent feliciter, ac ciuitas ob secundum nuncium dijs sacrificans gratabatur: rogatus Phocion, an hæc ita gesta nollet. Hæc quidem, inquit, gesta uellem, sed illa decreta. Sentiẽs etiam inconsulta consilia nonnunquam feliciter cedere: id quoties accidit, gratulandum quidem esse reip. non tamen ideo non semper utendum optimis consilijs. Fortaßis & illud sensit Phocion, non esse protinus fi-*

Optima decernenda

nus fidẽdũ primis succeßibus, sed totius negocij euentum declaraturũ, quale fuisset ipsius consilium.

Quum Macedones irrupissent in Atticam, ac maritima illius depopularẽtur, Phocion eduxit iuuenes ætate florentes: quorum multis ad ipsum concurrentibus, hortantibusq; ut colle quodã occupato ibi collocaret exercitum, O Hercules, inquit, quàm multos uideo duces, milites uero perpaucos: notans iuuenilem temeritatem, quæ duci præire conaretur: quum militis sit, non dare consilium, sed ubi res postulat bonam nauare operam. Attamen commißo prælio uicit, & Nicionem Macedonũ ducem superauit. At nõ multo post tempore bello deuicti Athenienses ab Antipatro, accepere præsidium. 13 Militis officium

Quũ uero Menillus præsidij dux, Phocioni pecunias dare uellet, indignatus Phocion dixit, Nec illum Alexandro meliorẽ esse, & causam deteriorẽ ob quã nunc accepturus esset, quum tunc non accepißet. O nullis muneribus expugnabilem animum. 14 Incorruptus animus

Antipater dicere solet, quum duos haberet Athenis amicos, neq; Phocioni unquam persuasisse ut acciperet, neque Demadem unquam dando expleuisse. Hic erat Demades, qui ualebat extẽporali dictione, quum Demosthenes non nisi de scripto diceret. 15

Phocion Antipatro petenti, ut in gratiam suam faceret quiddam pugnans cum iustitia, Non potes, inquit, ô Antipater, Phocione simul & amico & adu- 16

latore uti. Amicus obsecundat quousque patitur æquum & honestũ. Nec enim amicus ab amico quod iniustũ est petere debet. Adulator autem ad quiduis obsequitur.

17 Quum populus Atheniēsis flagitaret ut Phocion copias in Bœotiam educeret, eamq; rem Phocion nō fore è rep. iudicaret, edixit ut quotquot essent in ciuitate ab ephebis usq; ad sexagenarios se sequerentur. Hic reclamantibus senioribus, & ætatem excusantibus, Nihil, inquit, absurdi meo edicto cōtinetur, quum ipse natus annos octoginta unà cũ ipsis dux profectu rus sim. Hac arte temporarium multitudinis calorē (retudit.

18 Post Antipatri obitum, quũ Athenienʃium resp. ad gubernationem popularē redisset, Phocion in concione capitis damnatus est. Atq; huius quidem amici cæteri qui simul cum illo damnati fuerāt flentes ducebantur, Phocion autem tacitus ibat. Cui ex inimicis quispiam factus obuius, post cōuitia in faciem expuit. Tũ Phocion ad magistratus respiciens, Non hunc, inquit, compescet aliquis indecore se gerentem? Vir sanctissimus etiā moriturus publicæ disciplinæ curam habebat. De tam atroci contumelia questus non est, nec flagitauit uindictā aduersus eum qui præter leges sæuiret in hominem damnatũ, tantum cohiberi iussit exemplum bonis moribus aduersum, & immane facinus non aliud quàm indecentes mores appellauit.

Patientia

Ex his

Ex his qui cum Phocione erant morituri, quidam in dignans complorabat sortem suam. Quem ita conso latus est Phocion, Non tibi, inquit, Euippe, siue ut qui dam legunt Thudippe, satis est cum Phocione mori? Phocion non tantum innocens, uerumetiam præcla re de republica meritus ducebatur ad mortem. Ma gnum itaque solatium oportebat esse, cum Phocione innocente mori innocentem. 19 Solatium mortis

Deniq; quum illi poculum cicutæ temperatū por rigeretur, percontatus est quispiam, si quid filio uel let dicere. Nam is aderat. Ego, inquit, tibi fili præci pio, atque etiam obsecro, ne quid ob huius rei memo riam Atheniensibus male uelis. Cæteris morientibus præcipuum solatium esse solet spes uindictæ, huic il lud curæ fuit, ne filius patris iniustā necem ulciscere tur, maluitq; illum in patriam quàm in patrem serua re pietatem. 20

Nicocli petenti, ut sibi ante Phocionem uenenum haurire liceret, Tametsi durū hoc, inquit Phocion, ta men concedendum est ei cui nihil unq̄ in uita negaui. Phocion Nicoclem inter amicos fidißimū unice ada marat, eoq; molestum erat uidere illum morientem. Eam molestiam ut uitaret Nicocles, petebat ut ipse prior biberet. Et hac in re cōmodauit amico. 21 Amicitia

Quum bibissent omnes, solusq; Phocion superes set, consumpto ab alijs ueneno, carnifex negabat se 22 Empta mors

daturum nisi numerarentur duodecim drachmæ:tanti enim uenire cicutæ unciam. Phocion itaq; ne per illius contentionẽ mora fieret morti, accito ad se cuidam ex amicis, Quandoquidem, inquit, Athenis ne mori quidem gratis licet, quæso dato huic precium.

25 Quum Demosthenes multa maledicta faceret in Alexandrum, iam Thebis imminentẽ, Homerico uersu ex Odysseæ α. illum corripuit,

σχέτλιε τίπτ' ἐθέλεις ἐρεθιζέμεν ἄγριον ἄνδρα;

Id est,

Quur libet iritare uirum miserande ferocem?

M. TVLLIVS CICERO

1 M.Tullius, quum ob Ciceronis cognomen dicterijs incesseretur, ab amicis admonitus ut aliud sibi cognomen ascisceret, respondit, se Ciceronis nomen illustrius effecturũ, q̃ esset Catonũ, Catulorũ, aut Scaurorum. Nam hæ familiæ cum primis illustres erant apud Romanos, quum Tullius eßet nouus homo. Cognomen aũt ideo patebat cauillis, q. à cicere uilißimo legumine dictum uideretur. Quasi uero non & Fabij à fabis, & Lentuli à lente cognomen habuisse uiderentur. Parum illustris est, qui præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis: pulcherrimum aũt nobilitatis genus est, quã sibi quisq; proprijs uirtutibus conciliat. Nec fefellit M. Tullius. Ciceronis enim nomen hodie decantatius est, q̃ trecenti Catuli aut Scauri, cum suis stemmatis, statuis et imaginibus.

Nobilitas uirtute parta

Quum

Quum poculum argenteum dijs dicaret, prænomen ac nomen literis signauit, sed pro Cicerone, ciceris figuram insculpsit, nihil refugiens cauillatorū interpretationem. 2 *Cicer pro Cicerone*

Oratores qui inter dicendum uociferantur, dicebat claudis esse similes, qui sic ad clamorem, ut illi ad equos confugerent. Hoc genus homines & hodie uidere est, qui quum sentiunt se causa inferiores, ad furiosa iurgia confugiant, ut quoniam rationibus persuadere non possunt, improbitate metúque extorqueant. 3

Quum Verres, qui filium habebat parum pudice flore ætatis utentem, Ciceronem ut parum uirum ac cinædum incesseret conuitijs, Ignoras, inquit, quòd liberis intra fores conuitiandū sit. Significans hoc conuitium non in ipsum competere, sed in conuitiatoris filium. Parentum autem est obiurgare liberos, sed intra domesticos parietes, nec ea conuitia sunt eliminãda. Eliminat autem, qui alijs impingit, quod ipsius domi committunt liberi. 4 *Salse retortum*

Metello nepoti obijcienti quòd Cicero testimonio suo plures occidisset, quàm patrocinio seruasset, Plus enim, inquit, mihi fidei est quàm eloquentiæ. Mira solertia conuitium retorsit in laudem. Siquidem in teste spectatur fides, in patrono ualet eloquentia. 5 *Retortum in laudem conuitium*

Rursum Metello percontanti Ciceronē, quis ipsius esset pater, nimirum ignobilitatem exprobrans, 6

Salse retortum Ad istam, inquit, percontationem ut respondere sit difficilius, mater effecit tua. Nā Metelli mater audiebat parum pudica. Quin & ipse Metellus matrē referens, leuior erat & incōstans, & affectibus seruiēs. Cicero cōuitium à patre ad matrem transtulit. Tum enim incertus est pater, quū mater non cum uno con suetudinem habet.

7 Idem Metellus cum Diodoro, quo rhetorices magistro fuerat usus, defuncto, sepulchro eius coruū lapideum imposuisset, Iustum, inquit Cicero, præmium retulit. Nam uolare ipsum docuit, non dicere: notans Metelli leuitatem & inconstantiam. Coruus auis est ἄμουσος.

Salse

8 Vatinium inimicū, & alioqui sceleratum M. Tullius audierat obijsse diem: pòst quū audisset illum uiuere, Male pereat, inquit, qui male mentitus est: significās Vatinium indignum qui diutius uiueret. Omne quidem mendacium malum, sed hoc mendacium bis erat malum, quia bonos uiros in falsum gaudiū coniecerat. Dictum tamen erat ambiguum, quod dici poterat & de illo quem mori nolles.

9 Quum orante M. Tullio quidam creditus Afer genere, diceret, non audio: hoc sermone negans se probare quod dicebatur, Atqui, inquit Cicero, aurem habes perforatam. Solet enim ea gens habere perforatas aures, ut inde suspenderet anulos ac gemmas, quæ nunc collo digitisq; gestamus. Ea foramina quo-

na quomodo fiant docet Celsus.

C. Popilius qui iurisperitus uideri uolebat, quum indoctus esset ac stupidus, citatus in cõtrouersia quadam testis, respondit, se nihil scire. Tum Cicero, Putas, inquit, fortaßis te de iure interrogari. 10 Nihil scire

Hortensis orator defensionis mercedem à Verre acceperat Sphingem argenteam, is quum M. Tullio obliquius quiddã & inuolutius loquuto dixisset, Nõ didici soluere ænigmata. Atqui, inquit Cicero, Sphingem habes domi. Nota est fabula de monstro Sphinge, quæ præmijs propositis ædebat ænigmata, nõ soluentibus mors erat præmium. 11 Sphinx domi

Quum Voconium forte obuium haberet cum filiabus tribus insigniter deformibus, tacite ad amicos dixit uersiculum Græcum, 12 Deformitas exprobrata

φοίβου ποτ᾽ οὐκ ἐῶντος ἔσπειρεν τέκνα.

Id est,

Phœbo haud sinente hic seminauit liberos.

sentiens illum inuito Apolline liberis operam dedisse, siue quòd Apollo pulcher à poetis fingitur, siue quòd oriente sole fœtus existiment cõcipi feliciores.

Quum Fausti Syllæ filius, ob æris alieni magnitudinem supellectilem suam proscripsisset, Hãc, inquit, proscriptionem magis approbo quàm paternam. Lusit ambiguo uerbi. Proscribuntur res, quæ in auctione uenum exponuntur, & proscribuntur homines, à quouis iugulandi: quo crudelißimo genere 13 Iocus ex ambiguo uerbi

Sylla quàmplurimos ciues proscripserat.

14 Pompeio ac Cæsare inter se dißidentibus, Cicero
Neutra pars placet Quem fugiam, inquit, scio: quem sequar, nescio: sentiens ambos non pro reipub. libertate, sed pro principatu dimicare.

15 Pompeio uitio dabat, q. ciuitate deserta Themistoclem potius q̃ Periclem fuißet imitatus, quũ illis res nequaq̃ pares eßent, his eßent. Themistocles enim fugit ad Persas, Pericles mansit Athenis.

16 Quum ad Pompeium uenißet, ac uenisse pœniteret, rogatus ubi Pisonem generum reliquißet, Apud
Salse tuum, inquit, socerum, Cæsarem designans. Perinde quasi notatus esset Cicero, quòd à genero suo disiunctus esset, retaxauit illum quòd ipse cum suo socero bellum gereret.

17 Quum quidam à Cæsare ad Pompeium transfu-
Argute giens, diceret se festinãdi studio equum reliquisse, Cicero dixit, illum melius de equo q̃ de se statuisse: sentiens longe rectius facturum fuiße, si & ipse mansisset apud Cæsarem.

18 Cuidam nuncianti, Cæsaris amicos esse tristeis,
Interpretatio Hoc dicis, inquit, illos Cæsari male cogitare. Irrisit adulantem nuncium, quasi Cæsariani rebus suis different, metuerentq́; Pompeium.

19 Post Pharsalicũ conflictum quum fugisset Pompeius, Nonius quidam dicebat, septem adhuc aquilas supereße, proinde bono animo eßent hortabatur,

Recte

Recte, inquit Cicero, hortareris, si nobis cum graculis bellum esset. At ille aquilas dixit, uela Romana aquilis insignita. Bellum cum graculis

20 *Quum Cæsar rerum potitus Pompeij statuas deiectas honorifice reposuisset, Cæsar, inquit Cicero, dũ Pompeij statuas reponit, suas stabilit: sentiens illum hoc non in Pompeij gratiã facere, sed ut sibi clementiæ simulatione fauorem apud ciues conciliaret, atq; hoc pacto suum regnum constabiliret.* Clementia simulata

21 *Adeo uero solicitus erat M. Tullius bene dicendi, tamq; anxium huic rei studium impendit, ut quũ causam oraturus esset apud centumuiros, iamq; dies instaret, Erota seruũ manumiserit, eo quòd nunciasset cognitionem in posterum diem fuisse prorogatam. Et hoc aliquis inter apophthegmata adiecit, quum non sit.* Bene dicendi studium

22 *Quum Cicero in Pompeij castra uenisset, dicentibus, Sero uenisti. Minime, inquit, sero, nam nihil hic adhuc parati uideo. Allusit ad eos qui sero ueniunt ad conuiuium. Iocus est ex ambiguo. Sero uenit qui tarde uenit, & sero qui post tempus.* Nihil parati

23 *Quum Pompeius Gallũ quendam quòd ad ipsum à Cæsare transfugerat, ciuitate Romana donasset, Hominem, inquit, bellum, qui Gallis ciuitatem promittit alienã, quũ nostram nobis non poßit reddere.* Apertum conuicium

24 *Post Cæsaris uictoriã interrogatus Cicero, quur in electione partium errasset, Præcinctura, inquit, me* Male præcinctus

 fefellit

fefellit:sentiens se nõ sperasse,uictoriã à molli & effœminato staturam. Cæsar enim ita toga præcingebatur,ut laciniam trahens mollium in morem incederet:unde Sylla Pompeium admonere solet,caueret à puero male præcincto.

25 Idem apud Damasippum cœnans,quum conuiuator mediocre uinum apposuisset,idq; cõuiuis à uetustate cupiens cõmendare diceret, Bibite Phalernum hoc,quadraginta annorum est. Bene,inquit,fert ætatem. Hoc modo de homine loqui solemus, cuius formæ uiribusq; non multũ detrahit ætas. At ridiculum erat uinum ab immodica uetustate commendare.

Vinum uetus

26 Quum Lentulum generum suum,exiguæ staturæ hominem,prælongo gladio uideret accinctũ, Quis, inquit, alligauit generum meum gladio? Videbatur homo gladio alligatus, non gladius homini.

Nulla pro portio

27 Quum Quinti fratris clypeatã imaginẽ in prouincia quam is rexerat ingentibus lineamentis,à capite usq; ad pectus ex more, uidisset, Frater, inquit, meus dimidius maior est quàm totus. Erat enim Quintus pusillæ staturæ.

In pusillum

28 Quum Tullia Ciceronis filia concitatius incederet quàm deceret fœminam,contrà Piso gener lentius quàm deceret uirum,ambos eodem dicto taxauit, filiæ præsente genero dicens,Ambula ut uir.

Incessus decorus

29 In Vatinium qui paucis diebus consul fuit, ita iocatus est,Vatinij anno magnum ostentum fuit, quòd eo consule

eo consule nec bruma, nec uer, nec æstas, nec autumnus fuißet. Nam his horis annus totus distinguitur, quarũ unaquæq; tres menses occupat. Nescio an hoc ipsum sit quod aliter refert Pollio in Marino tyranno. Consul qui sex meridianis horis consul fuerat, ioco Ciceronis aspersus est. Consulem habuimus tam seuerum tamq; censoriũ, ut in eius magistratu nemo pransus sit, nemo cœnauerit, nemo dormierit: nisi forte uidetur hoc magis ad Caniniũ Reuilũ pertinere.

Rursus expostulanti Vatinio, quòd Cicero grauatus eßet ipsum languentem inuisere, Volebam, inquit, in tuo consulato uenire, sed me nox occupauit. Hæc talio uideri poterat. Nam antea Vatinius Ciceronem gloriantem, quòd ipsum respup. suis humeris reportaßet, ita taxarat, Vnde ergo tibi uarices? Varices enim non sedentium, sed stantium aut ambulantium crura solent occupare. 30 Vatinius in Ciceronem

Caninius Reuilus unico tantum die consul fuit: is rostra quum ascendißet, pariter & honorem iniit consulatus & peierauit: in quem fertur illud Ciceronis, λογοθεώρητος est Caninius consul. In eundem iecit illud, Hoc consequutus est Reuilus, ut quæreretur quibus consulibus consul fuerit. Solet enim annorum numerus cõsulum nominibus designari. Reuilus autem & consul fuit, nec ullum habebat annum. Rursus illud, Vigilantẽ habemus consulem, qui toto consulatu suo somnum non uidit. 31 Consulatus breuis

C. Cæsar

52 *Duabus sede re sellis* — C. Cæsar multos in senatum legerat eo ordine indignos, & in his Laberiũ ex equite Romano mimũ. Hic quum in senatu M. Tullium præteriret, sedem quærens, Recepissem, inquit Cicero, te, nisi anguste sederem. Simul & illum respuens, & in nouum senatum iocatus, cuius numerũ Cæsar supra quàm phas erat auxerat. Nec hoc dicterium inultum tulit Laberius, Demiror, inquit, si sedes anguste, qui soleas duabus sedere sellis: obijciens illi leuitatem, quòd lubricæ fidei nunc his nunc illis partibus adhæreret.

53 *Obliquus iocus* — Idem quum ab hospite suo P. Manlio rogaretur, ut decurionatũ priuignum ipsius expediret: aßistente frequentia ciuium dixit, Si ius habebit Pompeius, difficile est: Cæsaris in legendo senatum notans facilitatem.

54 *Libertas oppressa* — Ab Androne quodam Laodiceno salutatus, quum aduectus causam percontatus intellexisset illũ pro patriæ libertate legatum ad Cæsarem uenisse, Græcis uerbis expreßit publicam seruitutem, ἐὰν ἐπιτυχῇς, καὶ περὶ ἡμῶν πρέσβευσον, id est, Si impetras, etiã pro nobis legatus esto, siue pro nobis orato.

55 *Schema male affectatum* — Quum M. Lepidus in senatu dixisset, patribus conscriptis, ne dicam circumscriptis, Ego, inquit Cicero, non tanti fecissem ὁμοιοπτώτων. Affectauit Lepidus schema uocum similiter desinentium, quod rhetores ὁμοιόπτωτον uocant. At satius erat schema perdere, quàm senatum offendere. Quanquam in his

uerbis

uerbis non tantum est ὁμοιόπτωτον, uerumetiam προσονομασίᾳ, schema priore iucundius.

Quum quidam candidatus, qui coquo patre natus credebatur, coram Cicerone suffragium ab alio peteret, Ego quoq; inquit, tibi faueho. Ex quo colligitur, coce à coco, & quoq; coniunctionem, aut eodem, aut simillimo fuisse sono. 36 *Iocus ex similitudine uocis*

Quum accusator Milonis ex argumento temporis colligens, Clodio à Milone structas insidias, subinde rogaret, quo tempore occisus esset Clodius, Cicero respondit, Sero: uoce ancipiti significans, è repub. fuisse futurū, si Clodius multo ante fuisset interfectus. 37 *Sero*

Cicero nunciata morte Vatinij, quum eius rumoris parum certus esset autor, Interim, inquit, usura fruar: sentiens se temporario gaudio de morte Vatinij fruiturum, quemadmodum qui pecuniam mutuo accepit, ad tempus ea perinde ac sua fruitur. 38 *Gaudium temporarium*

M. Celium melius obijcientem crimina quàm defendentem, bonam dextram, malam sinistram habere dixit: huc alludens, quòd in pugna dextra gladium tenemus, sinistra clypeum: gladio ferimus, clypeo defendimus. 39 *Melior dextra*

Iubium Curtium, quo iunior uideretur, multa de annis ætatis suæ mentientem, ita redarguit, Ergo, inquit, quum unà declamabamus, non eras natus. 40

Fabiæ Dolobellæ dicenti, se triginta annos habere, Verū est, inquit. Nā hoc iam uiginti annos audio. 41 *Assensio simulata*

Volebat

Volebat illa iunior uideri quàm erat. Itaq; Cicero elusit illam simulata assensione, significans interim illam esse quinquagenariam.

42 Obiurgātibus quòd homo sexagenarius puellam

Virgo mulier uirginē duxisset, Cras, inquit, mulier erit. Iocans hoc probrum mox eluendum. Nam postridie nō poterat obijci, quòd uirginis esset sponsus.

43 Idem in Curionem semper ab ætate sumentē ora/

Exordium ab ætate tionis exordium ita lusit, ut diceret, illum quotidie facilius habere procemiū, uidelicet ætate in dies ma/gis ingrauescente.

44 Rursus in Vatinium qui quū pedibus æger esset,

Podagra uolebat tamen uideri cōmodioris ualetudinis factus, dicebatq; iam se bina milia passuum ambulare. Dies enim, inquit, longiores sunt. Hoc Fabius tribuit Ci/ceroni, Macrobius Augusto. Narratur & hodie quiddam non minus facetum, si modo accederet ue/tustatis commendatio. Miles quidam in conuiuio ia/ctabat sibi balistam esse, quæ iaculū excuteret ad spa tium nulli credibile. Reclamantibus conuiuis omni/bus, affirmabat famulū suum id uidisse factum. Accer sito famulo percontatus est illum, an non ipse uidis/set quod narraret. Tum famulus, Verum, inquit, nar ras here, sed tum uento secundo miseras sagittam.

45 Cicero audito falso rumore de Vatinij morte,

In Vatinium quum Ouinium libertum eius interrogasset, Recte ne omnia, atque ille respondisset, recte, Mortuus est, inquit?

inquit? Significans non omnia recte habere si ille uiueret.

Idem quum testis, Sexti Annalis reũ legisset, & instaret identidem accusator rei, Dic Marce Tulli si quid potes de Sexto Annali: protinus recitare cœpit uersus ex Ennij sexto Annalium libro, Qui potes ingentis causas euoluere belli. Scripsit enim Ennius Annales, & accusator dicebatur Sextus Annalis. 46 Ab inex pectato

Rursus in Accium hominem callidum & uersutum, quum is in causa quadam suspectus esset, senarium ex uetusto quopiam poëta torsit, Nisi qua Vlysses rate euasit Laertius. Vlysses uafer naui & Charybdim & Scyllam euasit, sic Accius astutia sua è iudicij periculo elapsus erat. 47 Versus de tortus

Similiter lusit in quendam, qui quum prius habitus esset stultißimus, post adeptam hæreditatem primus rogabatur sententiam, Cuius, inquit, hæreditas, quam uocant sapientiam? In uersu pro facilitas mutauit hæreditas. Apud poetam enim uersus sic habet, Cuius facilitas quam uocant sapientiã? Significauit autem hæreditatem illi pro sapientia cõtigisse, & ob hæreditatem iam habitum sapientem. 48

Quum mater M. Bruti Seruilia preciosum ære paruo fundũ abstulisset à Cæsare, qui bona ciuiũ subijciebat hastæ, ita iocatus est Cicero, Et quidẽ, inquit, quo melius emptum sciatis, emit hunc fundum Seruilia tertia deducta. Seruiliæ autem filia dicebatur

Iunia Tertia, eademq; C. Considij uxor, lasciuientē dictatore tam in matrē quàm in filiam. Ex ambiguo iocatus est Cicero: potuit enim intelligi tertia pars precij detracta. Deducitur autem uxor aut scortum.

50 *Salse* *Idem ænigmate lusit in matrem Pletorij, qui Fonteium accusabat, dicens eam dum uiueret ludū, mortuam magistros habuisse: notans quòd dum uiueret infames ad eam fœminæ commeare solent, post mortem eius bona uenibant. Sermo uidetur & absurdus, & præposterus. Nam qui ludos habent, ipsi magistri sunt, & discipulos habent. Magistri autem dicuntur non solum qui docent, uerumetiam qui regunt.*

51 *Iocus ex nomine* *In nomen Verris iocatus est, quasi sic dictus esset, quòd omnia uerreret, hoc est, nihil reliqui faceret homo furax. Quo genere iocandi quidā furē pro Tullio Tollium dixit: nec defuerunt qui pro Tiberio dixere Biberium.*

52 *Ingenium uarium* *De C. Cæsare dicere solet, Quoties huius astutiam & ambitionem uideo sub humanitatis specie latitantem, metuo reip. tyrannum: rursum quū comas molliter fluentes, & ipsum uno digito scalpentem caput intueor, uix animū inducere possum, ut tantum facinus animo concipiat.*

53 *Mendacium elusum* *Idem obijcientibus quòd à reo pecuniam accepisset, qua magnificas quasdam ædes esset empturus, Fatebor, inquit, accepisse me, si emero. Eas quum esset mercatus, exprobrantibus uanitatem, An nescitis, inquit,*

inquit, boni patrisfamiliás esse, dissimulare si quid constituerit emere?

Ciceroni cum Crasso simultas erat. Quum igitur alter é Crassi filijs non dissimilis cuidam nomine Digno, atq; hinc populi suspitio in Crassi uxorem, quasi cum Digno rem habuisset, in senatu præclaram habuisset orationem, rogatus Cicero, qualis ei uideretur, Dignus, inquit, Crasso: tecte alludens ad nomen Digni. Iocus lepidior est, si more Græcorum dicas, dignus Crassi, ut intelligas duos esse Crassos, alterum adulterum, alterum illi similem Crassi filium. 54 Iocus ex nomine

Cicero Munatio reo patrocinatus fuerat, atq; ille absolutus. Post quum Munatius Sabinum Ciceronis amicū reum perageret, iratus Cicero exprobrauit illi beneficium, An tu, inquit, Munati illud iudicium tua opera effugisti, an potius mea, qui multum caliginis tribunalibus offudi? 55 Eloquentia uictor non causa

Quum Marcum Crassum pro rostris laudasset magno populi applausu, & eundem post ex eodem loco acribus conuitijs incesseret, Quid, inquit Crassus, an non me nuper ex hoc ipso loco laudasti? Laudaui, inquit, sed exercendi gratia argumentum infame declamans. Solent enim rhetores tractare materias ἀδόξους, uelut quum laudant Busyridem, aut febrim quartanam, aut ingratitudinem. 56 Ex eodem ore frigidum et calidum

Idem quum Crassus dixisset, Neminem Crassorum Romæ uixisse diutius annis sexaginta, deinde 57

pœnitens eius sermonis diceret, Quid mihi accidit
Acerbe *ut hoc dicerem? M. Tullius, Sciebas, inquit, Romanos hoc libenter audituros, & ista uia uenisti ad remp. gubernandam: duo significans, & Crassorum nomen inuisum esse Romanis, & illum non uirtute, sed blandiendo prouectum ad honores.*

58 *Crasso dicente, Stoicorum esse dogma, uirum bo*
Auaritia *num esse diuitem. Vide, inquit Cicero ne magis hoc sentiant, sapientis esse omnia. Tecte notans Crassi auaritam, cui nihil esset satis.*

59 *Crassus in Syriā profecturus, malens Ciceronem*
Reditus in *amicū quàm inimicū relinquere, officiose salutato di*
gratiam *xit, se apud illū uelle cœnare, quē Cicero alacriter excepit. Post aliquot dies quidā amicorū egerunt apud Ciceronē, ut cum Vatinio quoq; rediret in gratiam, Num, inquit, & Vatinius mecum cœnare uult? Significans illum cœnam ambire potius quàm amicitiam.*

60 *Rursus in Vatinium qui scrophas habebat in cer*
Morbus ex *uice, id est morbi genus, quū causam quandam age*
probratus *ret, Tumidum, inquit, habemus oratorem. Asiatici dicti sunt tumidi.*

61 *Cæsar statuerat agros Campanos militibus diuidere, id quum complures in curia moleste ferebant, tum L. Gellius, homo extremæ senectutis, dixit hoc*
In senem *non futurū se uiuo, Expectemus, inquit Cicero, non enim postulat longam dilationem: significans illum esse morti proximum.*

Adolescens

Adolescens quidam accusatus quòd patrem placenta uenenata sustulisset, quum stomachabundus minaretur se probris laceraturum Ciceronem, Hoc, inquit Cicero, malim quàm placentam: ancipiti dicto parricidium illi obijciens. 62 Tectum crimen

P. Sextius Ciceronem cum alijs aliquot ad causæ patrocinium adhibuerat: cumq; ipse uellet omnia dicere, nec cuiquam dicendi locum daret, ubi iam constaret illum à iudicibus absoluendum, ferreturq; sententia, Vtere, inquit Tullius, hodie tēpore, nam cras priuatus eris: notans hominem quòd in causa suo arbitratu solus egisset omnia. 63 Loquacitas

Quū M. Appius in proœmio diceret, se magnopere rogatum ab amico, ut in causa clientis adhiberet curam, eloquentiam, & fidem: hic Cicero, Adeo ne ferreus homo es, ut ex tam multis quæ rogauit amicus, nihil præstes? 64 Irrisio

M. Aquilium duos habentem generos, sed ambos exules, Adrastum appellauit, quòd solus locum tueretur: alludens ad Græci nominis etymologiam. 65

L. Cotta censore, qui uini auidissimus habebatur, quum Cicero consulatū petens sitisset, bibissetq; septus undiq; amicis, Recte, inquit, timetis ne censorem habeam infensum, quòd aquam bibo. Simulauit Cicero se credere, ob id circumstare frequentes amicos, ne censor uideret illum bibentem aquam. Simile enim simili amicum. 66 Censor bibulus

C 2 Quum

67 *Quum M. Celius, qui credebatur à parentibus non liberis natus, epistolam apud senatum clara fir-maq; uoce recitasset, Ne miremini, inquit Cicero, nam hic unus ex his est qui proclamarūt: significans illum fuisse præconem, & hoc usu contigisse ut esset uocalis. Solent autem serui uendales uoce præconis commendari.*

Vocalitas

68 *Memmio cuidam uituperanti Catonem Vticen-sem, dicentiq; quòd totas noctes ebrius esset, At illud, inquit Cicero, non addis, eum totos dies aleam lude-re: ciuiliter excusans Catonem, qui totum diem reip. negocijs dabat, nocturnas aliquot horas sumebat la-xando animo.*

Iocus ex addito

69 *C. Cæsari in senatu enixe defendenti causam fi-liæ, Nicomedis beneficiaq; regis in se commemoran-ti, Remoue, inquit, isthæc oro, quoniam notū est quid ille tibi, quid tu illi dederis. Iocus est ex ambiguo uer bi. Nam dat qui confert beneficium, & dat mulier quæ sui facit copiam. Vnde illud Martialis,*

Vis dare, nec dare uis.

Male audiebat Cæsar, quòd in Bithynia Nicomedi re gi fuisset obsequētior, quàm pudicitiæ leges postulāt.

Scomma ex ambiguo

70 *M. Callidius Gallum accusauit, M. Tullio defen-dente: quumq; accusator affirmaret, se testibus, chi-rographis, quæstionibus probaturum, sibi à reo fu-isse preparatū uenenū: sed interim rem tam atrocē, remisso uultu, languida uoce, ac reliquo gestu parum*

concitato pronunciaret, M. Tullius, Tu, inquit, nisi fingeres M. Callidi, sic ageres? Ex actione colligens, illum non ex animo loqui.

Idem in Isauricum ita lusit, Miror quid sit, quòd pater tuus homo constantißimus te nobis uarium relinquerit. Iocus ex ambiguo uocis. Nam uarius dicitur parum animo constans: uarius item qui uestigijs plagarum notatus est. Vulgatum autem erat, hunc Isauricum aliquando à patre cæsum loris, inde illud M. Cælij prætoris non dictum, sed factũ, cuius quum sellam curulem consul Isauricus fregisset, alteram posuit loris intentã, tacite minitans illi atq; exprobrãs, quòd à patre loris cæsus esset. 71 Scomma ex ambiguo

DEMOSTHENES ORATOR

Pytheas Demostheni obiecit, quòd ipsius enthymemata lucernam olerent: significans illum non nisi de scripto, & ad lucernam elucubrata dicere. Quod dictum ita retorsit Demosthenes, ut diceret, non eodem precio sibi & illi constare lucernã: notans quòd ille nocturnis conuiuijs indulgeret, plus impendens luxui quàm ipse studio. 1 Lucernam olet

Alijs immodicum eloquentiæ studium obijcientibus, ita respondit, Eloquentiæ studium declarare hominem popularem: contrà negligere studiũ eloquentiæ, esse eorum, qui dominari populo quærerent, ut qui hoc agerent non ut persuaderent dicendo, sed ut ui cogerent. 2 Eloquentia popularis

Sermo breuis et efficax

3 De Phocione quoties in concione dicturus assurgeret, ad amicos proximos dicere solet Demosthenes, rationũ ipsius securim surgere. Nam Phocion erat in dicendo breuis, sed acutus. Solet autem ferè à Demosthene dissentire.

Consultor non calumniator

4 Populus Atheniensiũ à Demosthene flagitabat ut quendam accusaret: id quũ recusaret, cœpit populus in illũ, ut solet, uociferari. Tum surgens, Vos me uiri Athenienses, consultorem habetis uel inuiti, calumniatorem aũt non habebitis etiamsi uelitis.

Laudes deprauatae

5 Demosthenes unus fuerat ex decem quos Athenienses legatos ad Philippum Macedonem miserāt. Itaq; posteaquàm Aeschines & Philocrates, quos præcipue fuerat complexus Philippus, à legatione reuersi, quũ alijs multis nominibus prædicarent regem, tum his præcipue, quòd esset formosus, facundus, & ad bibendũ strennuus, Demosthenes ita cauillatus est, ut diceret, in his laudibus nihil esse dignum rege. Nam primam esse fœminarum, alteram sophistarum, tertiam spongiarum.

Fuga excusata

6 Demosthenes clypeo suo literis aureis inscripserat, ἀγαθῇ τύχῃ, id est, bona fortuna. Attamen quũ ad pugnam uentum eßet, ilico proiecto clypeo aufugit. Id quum illi probro daretur, quòd ῥίψασπις eßet, elusit uulgato uersiculo,

ἀνὴρ δὲ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. Id est,

Vir qui fugit, rursum integrabit prælium.

Iudicans

Iudicans utilius esse patriæ, fugere quàm in prælio mori. Mortuus enim non pugnat, at qui fuga quæsiuit salutem, potest in multis prælijs patriæ usui esse.

Quum Alexander pacē hac lege deferret Athe- 7
niensibus, si ciues octo sibi dederent, inter quos erat Pauci pro
Demosthenes: *Demosthenes apologum retulit de lu-* omnibus
po, qui hac lege pacem obtulit ouibus, si canes dede-
rent: lupi nomine signans Alexandrum : *canum, eos*
qui tum populi rem curabant: ouium, plebem Athe-
niensiū. Addidit & illud, Vt *mercatores, inquit, exi-*
guum frumenti in paropside specimen deferunt, per
hoc ingentes aceruos uendere cupientes: ita uos si
traditis ciues octo qui deposcuntur, populum uniuer
sum traditis.

Quum *ab Areopagitis damnatus, elapsus è car-* 8
cere fugeret, & haud procul ab urbe obuios habuisset aliquot diuersæ factionis homines, primum abde-
re sese uoluit: sed quū illi nominatim Demosthenem
appellantes iuberent esse bono animo, & uiaticū in-
super offerrent, grauiter ingemuit, dicens, Qui *pos-* Patriae de-
sum hanc urbē relinquere, in qua tales habeo inimi- siderium
cos, quales amicos uix in alia sum inuenturus?

Inter *fugiendum fertur subinde respiciens ad ar-* 9
cem Palladis, *sublatis manibus dixisse,* O Pallas *ur-* Populus no
bium domina, quur tribus infaustißimis bestijs dele- centissima
lectaris, noctua, dracone, & populo? Noctua *quum* bestia
sit auium inauspicatißima, tamen Palladi *sacra est:*

 quemad-

quemadmodum & draconem habet pro gestamine: populus autem bellua est multorum capitum, pessimam gratiam referre solita optime de se meritis, uelut Socrati, Phocioni, Scipioni & alijs cõpluribus.

10 Remp. fuge — *Ad iuuenes quos habebat familiares, dicere solet, Sibi gnaro iam quantũ inuidiæ, metus, calumniæ ac discriminis sit expectandũ ad remp. accedenti, si ex duobus alterum sit eligendum, citius in exitium iturum, quàm ad suggestum aut tribunal.*

11 Exul in patriam pius — *Quum exularet in Arcadia, Pytheasq́; pro Macedonibus dixisset, Vt domũ in quam lac uenale importatur aliquid habere mali suspicamur, ita ciuitatem esse morbidam, ad quam mitteretur Atheniensium legatio: Demosthenes eam sententiam ita retorsit, ut lac pro sanitate ægrotantium importatur, ita Athenienses pro salute ciuitatum adesse dicens. Id ubi resciuit populus Atheniensium, protinus illum ab exilio reuocarunt.*

12 Spontanea grata — *Quum redeunti ab exilio nauis esset missa, multiq́; magistratus ac ciues obuiã issent, sublatis in cœlum manibus dixit, sibi in patriam reditum honorificentiorem contigisse quàm Alcibiadi, quòd ille coactis ciuibus redisset, ipse persuasis.*

15 *Posteaquam Demosthenes metu Antipatri profugisset in Calauriam insulam, seq́; in Neptuni templo contineret, & Archias ex tragœdiarũ histrione potẽs, illi blandis sermonibus persuadere conaretur,*

ut sese

ut sese in Antipatri fidem committeret, non modo nihil passurum mali, uerumetiam amplißimis muneribus honorandum, In scena, inquit, mihi nunquam placuisti histrio, neque nunc persuadebis orator. At ubi cõmotus Archias minaretur, se detracturum illum è templo, Tandem, inquit, oracula Macedonica aperuisti. Nam prius histrionum more simulabas. Acerbe

14 *Fertur aliquando Corinthũ nauigasse Demosthenem illectũ fama nobilißimi scorti Laidis, ut et ipse famoso amore potiretur. At quum illa pro nocte stipularetur drachmarũ decem millia, deterritus magnitudine precij, mutauit sententiam, dicens: οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μεταvοῆσαι, id est, non emo tanti pœnitere: significans inhonestæ uoluptati paratam esse comitem pœnitentiam.* Magno empta uoluptas

15 *Celebre est Pytheæ dictum, orationes Demosthenis olere lucernam, quòd noctu scriberet meditareturq́; quæ dicturus esset. In id quum alius quispiam, qui ob furti suspitionem uulgo male audiebat, petulantius inueheretur, Scio, inquit Demosthenes, nos tibi molestos esse, qui noctu lucernam accendimus. Fures enim amant tenebras.* Salse

16 *Idem aduersus Demadem clamantem, Demosthenes me corrigere uult, sus Mineruam, At ista (inquit Demosthenes) Minerua anno superiore in adulterio deprehensa fuit. Adulterium obiecit Demadi, quum Mineruam poetæ faciant uirginem.* Acerbe

17 *Idem Atheniensibus flagitantibus ut consuleret,* Fortiter *obstitit dicens, οὐ συντέταγμαι, id est, non sum coactus in ordinem. Significans se non seruire populi affectibus, sed suo arbitratu facere quod faciẽdum iudicasset.*

18 *Ancilla quædam depositi nomine pecuniam ac-* Callide *ceperat à duobus hospitibus, hac conditione, ut eam utrisq; simul redderet. Horum alter post tempus aliquod lugubri ueste & squallidus socij mortem simulans, decepta muliere nummos abstulit. Eo facto superuenit alter, & depositum repetere cœpit. Quum mulier anxia de laqueo cogitaret, Demosthenes ei patronus adfuit, qui ut in aduocationem uenit, sic aggressus est petitorem, Mulier, inquit, parata est depositi fidem soluere, sed nisi socium adduxeris, id facere non potest, quoniam ut ipse prædicas, hæc dicta lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur. Hoc ingenio seruauit miseram, elusitq; nebulonum cõspirationem, qui hoc egerant, ut eandem pecuniam bis acciperent.*

19 *Cuidam percontanti, quid esset in eloquentia præ-* Actio totum *cipuum, respondit, hypocrisis, hoc est, actio. Roganti quid proximũ, respondit, actio. Roganti quid tertium, nihil aliud respondit quàm actio: tantum tribuens pronunciationi, ut in ea totum situm existimaret. Actio autem multa complectitur, uocis moderationem, oculorum uigorem, uultus habitum, & totius*

& totius corporis gestum.

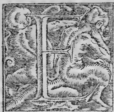
Quum Athenienses gestirent Harpalo ferre sup- 20
petias, iamque in Alexandrum armarentur, derepente
apparuit Philoxenus, quem Alexãder maritimis ne-
gocijs præfecerat: hic quum populus metu attonitus
consilesceret, Quid facerent, inquit Demosthenes, si Temeritas
solem uideant, qui non possunt obtueri lucernam?
Ita populo temerarios motus exprobrauit.

Quibusdam arbitrantibus Demadem iam desijsse 21
malum esse, Iam enim, inquit, saturum uidetis, ueluti
leones. Erat pecuniarum auidus Demades, leones au-
tem mitiores sunt saturi.

Quum à quodam conuitijs incesseretur, Commit- 22
tor, inquit, in certamen, in quo qui superior euaserit, Grauiter
inferior est: & qui uicerit, uictus est.

Idem quum audiret oratorem quendam immodi- 23
ce uociferantem, Non, inquit, quod magnum est, bene Vociferatio
est: sed quod bene est, magnũ est. Hoc & alijs
ascribitur. Sunt qui & conuiuia pro-
lixa, ac plurimis instructa mis-
sibus existiment
lauta.

LIBER QVINTVS

QVIDEM statueram aliquot selectis, quos superioribus libris retuli, esse contentus: sed quoniã inuitabat arridens undique dictorũ memorabiliũ copia, simulq́; ueniebat in mentem, quàm auidum ac famelicum huiusmodi deliciarum cõuiuam accepißem, uisum est quintum mißum addere, repetito ordine, quem Plutarchus sequutus est.

CYRVS MAIOR

Persæ amant homines adunco naso, quos Græci grypos appellant, eosq́; pulcherrimos esse putãt, eo quòd Cyrus, quo non alius regum populo fuit charior, eiusmodi specie nasum habuerit. Est autem duplex gryporum genus, unum cui statim à fronte nasus insurgit, quod Aristoteles putat esse signum impudentis animi, & ad coruos refert: alterum cui curuatura nasi à fronte separata est, sed circa medium intumescit, & ad extremum tendens unci speciẽ præbet: id Aristoteles putat esse notam magnanimitatis, & ad aquilam pertinere.

1 Cyrus autẽ dicebat, Qui sibi nollent prodesse, cogi ut alijs sint usui: significans seruili animo natos, sibiq́;

biq; inutiles, eos imperio adigendos, ut aliorum commodis inseruiant. Vulgus autem putat homines aquilino naso, & ad suum commodum cum primis attentos, & imperio magis quàm seruituti natos: unde & poetæ ueteres aquilæ regnum in omne auium genus tribuunt. Sed idem dicebat, Neminem debere suscipere principatũ, nisi melior his in quos susciperet. Sentiens hoc esse principis unicum munus, alijs prospicere, & publicis consulere commodis: id autem non potest, nisi qui sapientia, uigilantia, animiq; integritate cæteris antecellit. Hoc uero nõ præstat natiuitas, sed institutio recta & rerum usus. Princeps qui uirtute praecellit

2 Quum Persæ, quoniam regionem habebant montuosam asperamq;, cuperent eam cãpestri ac molliore commutare, non passus est Cyrus, dicens, quemadmodum plantas ac semina, sic hominum mores ad regionis habitum immutari. Sentiens se uelle duros homines & laboribus accommodos. Nam mollis ac fertilis regio molles & ignauos gignit homines.* Delitiae emolliunt

3 Cyrus abstinebat à cõspectu Pantheæ: & Araspo dicenti, mulierem esse insigni forma, dignã regis oculis, Ob isthuc ipsum, inquit, magis est ab illa abstinendum. Etenim si nunc tuo obtemperans consilio illam adiero quũ uacat, fortaßis illa mihi persuasura est ut ad ipsam frequenter cõmeem, etiam quum non uacabit, eiq; aßideam neglectis serijs negocijs. Scite retorsit argumentum, regiæ functionis memor.* Castè

DARIVS

4 Darius Xerxis pater, in sui laudē dicere solet, sese prælijs ac rebus asperis reddi prudentiorē. Atqui talis prudētia nimio cōstat reip. Præstat principē è philosophiæ præceptis haurire sapientiā potius, q̄ experimentis miserā, ut uocant, colligere prudentiam.

Fortuna aduersa prudentes fctia

5 Idem quum tributum indixisset subditis, accersitos prouinciarū præfectos percontatus est, quum alijs de rebus, tum de tributis, essent ne grauia: quum illi respondissent esse mediocria, iußit ut singuli dimidium exigerent. Quod præfectis moderatum uidebatur, regis æquitati uisum est dimidio plus satis. Maluit enim suos beneficio sibi conciliare, q̄ exarmatos subigere. Strategematis autem gratia in hoc sita est, quòd duplum imperauit eius quod destinarat accipere. Si dimidium imperaßet, nec quicquā remisisset, latuisset benignitas: nunc exacta dimidiās effecit ut omnes sentirent beneficium.

Fauor arte captatus

6 Quum aperuisset prægrande malum punicum, & quidam ab eo sciscitaretur, cuius rei tantū numerum habere optaret, quantus illic inesset granorū, respondit, Zopyrorū. Is erat uir bonus ac Dario fidus amicus. Significans regi nihil prius aut charius esse debere probis ac fidis amicis. Tametsi Herodotus lib. quarto refert hoc fuisse dictum de Megabyze.

Amico fido nihil preciosius

7 Is Zophyrus sibi nares & aures præcidit, itaque dißimulans quis eßet ad Babylonios transfugit, fingens

Fidus amicus

gens se à Dario crudelissime tractatũ. Babylonij persuasi commiserunt illi praefecturam. Ille nactus occasionem Dario ciuitatem tradidit. Postea Darius saepe numero dicere solet, Se malle unum Zopyrum integrum, quàm centum Babylonas capere. Erat opulentissima ciuitas Babylon, tamen unum amicum centum Babylonibus anteposuit. Ab hoc animo quantum absunt principes quidam, qui Sannionem, aut equum, aut canẽ pluris faciunt, q̃ probum, fidelem, ac doctũ amicum. Huius factũ damnans rex dicebat, quòd turpissimo facto pulcherrimũ nomen imposuisset. Videbatur enim mira fides in regem, quum illum summa afficeret tum iactura, tum molestia.

SEMIRAMIS

Semiramis Carum regina, quae Babylonem condidisse dicitur, monumẽto quod sibi pararat inscripsit, Quisquis rex pecunijs eguerit, aperto monumento quantum uoluerit capiat. Darius potitus ea ciuitate, titulo credens, saxum ingens quo claudebatur monumentum, uix amolitus, nihil quidem inuenit pecuniarum, sed ex altero saxi latere hoc inscriptũ reperit, Ni uir malus esses, & pecunia inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos moueres. Quanquam hoc aptius inter strategematata, siue inter γελοῖα commemorandum erat. 8 Auaritia delusa

XERXES ALTER

Inter Xerxen Darij filiũ & Arimenem fratrem 9
de regno

Humanitas plus ualet quam uis de regno erat contentio. Itaq; quum Xerxes intellexißet fratrem ex Bactrianorum regione descendere, misit illi munera, & ijs quibus ea mãdarat perferenda, iußit ut ipsius uerbis illi dicerent, His in præsentia te honorat frater tuus Xerxes: quòd si rex fuerit declaratus, eris apud ipsum omnium primus. Hac humanitate delinitus Arimenes contentionem remisit, ac fratri regnum adepto protinus adorationis honorem exhibuit, eiq; diadema imposuit. Xerxes autem illi proximum ab se locum dedit. Nec hoc uideo quur inter apophthegmata debeat recenseri, quũ Plutarchus recenseat. Simile quiddam de Iacob & Esau legitur in Hebræorum literis. Ira contentioq; melius soluitur blandis uerbis & benignitate, quàm repugnando.

10 Delitiae Idem iratus Babylonijs, quòd à se defecissent, posteaquam illos in potestatem suam redegerat, interdixit ne ferrent arma, sed psalterijs tibijsq; canerent, scorta alerent, cauponas haberent, ac sinuosis tunicis uterentur, quo uoluptatibus euirati non molirentur denuo defectionẽ. Nec hoc inter apophthegmata cõmemoraturus eram, ni Plutarchus recensuisset.

11 Fiducia sui Quum importarentur ad illum Atticæ caricæ uenales, negauit se illas esurum, donec regione potitus eßet quæ illas ferret. Tam ingens erat excelsi pectoris fiducia sui.

12 Quum uidißet uniuersum Hellespontum nauibus suis

suis cōstratum, omnia littora atq; Abydenorum plá-na hominibus referta, iactauit se beatum, moxq; fudit lachrymas. Tam *subitam mutationem admiratus* Ar*tabanus regis patruus, qui dissuaserat eam expeditionem, ausus est rogare causam.* Tum Xerxes, *Subijt, inquit, animū meum cogitatio, q̄ breuis sit hominum uita, quando ex tam numerosa multitudine post annum centesimum nemo superfuturus est.*

Idem Græciæ *bellum indicturus, conuocatis omnibus Asiæ principibus dixit, Ne uiderer meo tātum cōsilio hoc aggressus, contraxi uos: cæterum memen tote mihi parēdum magis quàm suadendum. Vox bis tyrannica, & quòd principū conuentu pro fuco abu teretur, & quòd negocium multo periculosißimum sua unius cupiditate uerius quàm consilio susciperet.* 13

Idem *quū à trecentis Lacedæmonijs ad Thermopylas uexatus esset, tantam militum ducens multitudinem, hoc se deceptum aiebat, quòd multos quidem homines haberet, milites autem perpaucos. Sentiens non perinde referre quàm multos educas, sed quàm exercitatos.* 14 Turba inutilis

Græcorum *exploratores in exercitu comprehensos nullo affecit malo, quin potius iussos omnem lustrare exercitum illæsos dimisit. Sit & hoc singularis fiduciæ exemplum, quur apophthegma dici debeat non uideo.* 15 Fiducia

ARTOXERXES

16 *Artoxerxes Xerxis filius, cognomento Longimanus, quòd alteram manum haberet lõgiorem, dicere solet, Regalius eße addere q̃ adimere. Sentiens principe dignius eße, honorem & opes eorum quibus imperant augere potius q̃ imminuere.* Liberalitas regum

17 *Idem permisit, ut ex his qui secum uenabãtur, qui possent ac uellent, ante regem iaculum emitterẽt. Sit hoc comitatis exemplum, quid ad apophthegmata pertineat non uideo.* Comitas in uenatu

18 *At is quàm in uenatu fuit comis, tam erat mitis in disciplina militari. Nam ducibus qui deliquißent, pro eo quod solet flagris cædi corpora, iußit ut pro corporibus uestes illis detractæ cæderentur, utq; pro eo quod solet illis uelli caput, tiara deposita uelleretur. Ne hoc quidem ad apophthegmatũ sodalitatem pertinet.* Clementer

19 *Quũ Satibarzanes Artoxerxis à cubiculis, quiddam minus iustum ab ipso peteret, sentiretque rex illum hoc facere solicitatum triginta Daricorum millibus, quæstori ærarij sui mandauit, ut Daricorum triginta milia ad se deferret, ea dedit Satibarzani dicens, Accipe, inquit, ô Satibarzanes. Nam hæc tibi quum dedero non ero pauperior, iniustior futurus, si illa quæ petebas fecissem. Commentus est rex egregius, ut nec amicum contristaret, nec à iusto deflecteret.* Iuste et comiter

Cyrus

CYRUS IUNIOR

Cyrus Iunior Lacedæmonijs ut secum societatem inirēt potius quàm cum fratre, hac oratione sese commendauit, Aiebat sibi cor longe grauius esse quàm fratri, plus illo meri bibere, meliusq; ferre quàm illū. Nam illum uix in uenatu posse in equo sedere, ut non excutiatur: in rebus acerbis, ne in sella quidem. Sciebat enim Lacedæmonijs inuisos esse molles ac timidos. Hortabatur insuper ut uiros ad se mitterent, pollicens se peditibus daturum equos, equitibus currus, agrum possidentibus se daturum uicos, uicos qui haberent eos se facturum urbium dominos: cæterum auri argentiq; uim tantam, ut non possent numerare, sed pendere cogerentur. Nimirum hoc erat quod dixit Artoxerxes, regalius esse addere quàm adimere. Si quis princeps nunc talia polliceretur, uereor ne totam Germaniam breui uisuri simus uacuam. 20

Cyro conflicturo cum hoste loco qui dicitur Cunax, Clearchus suasit, ut se post Macedones contineret, nec sese in belli discrimen conijceret, Quid ais, inquit, Clearche? iubésne ut quum regnum appetam, regno me indignum ostendam? 21 Animosè

Phocais ex Ionia, parentibus honestis orta, ingenueq; educata, ad regis cœnam cum alijs mulieribus admissa, cæteris regios iocos ac lusus hilariter excipientibus, nec refugiētibus ab illo tangi, sola tacite ingressa ad lectum constitit, nec uocanti Cyro paruit. 22

Pudice Cubicularijs autem tentantibus illam adducere, Flebit, inquit, quisquis horũ mihi manus admouerit. Ob hæc quum à cæteris agrestis & incomis haberetur, Cyrus gaudens, & cum risu uersus ad illum qui mulieres adduxerat, Non intelligis, inquit, te hãc unam ingenuam & incorruptam adduxiße? Postea ad hãc in primis adiecit animum, uniceq; adamauit, sapientẽ appellans. Apud barbaros, mulieres attigisse constuprasse erat.

ARTOXERXES ALTER

23 Artoxerxes huius Cyri frater, cognomento Mnemor, non solũ seipsum affatim præbuit adire uolentibus, uerũ uxorẽ legitimam iußit sublatis curribus auleis uehi, ut ijs qui eam conuentã uellent, etiam in itinere pateret aditus. Laudo quidẽ affabilitatis exemplum, sed quid hæc ad apophthegmata? ffabilitas

24 Idem quum pauper quispiam insigni magnitudine malum obtulißet, hilariter accipiens, Per Mitrhã, inquit, (sic enim Persæ solem appellant) hic mihi talis uidetur esse, ut si quis ei commitat ciuitatem, possit eam ex parua magnam reddere.

25 Rusticus quidam uidens ad regem uaria deferrĩ donaria, nec aliud habens quod largiretur, utraq; ea manu haustam è proximo flumine aquam illi obtulit uultu alacri. Rex lætatus, iußit illi dari phialã auream, ac mille Daricis donauit hominem. Munus in tempore datum

26 In fuga quadam quum direpto illius cõmeatu, aridis fi-

dis ficis & hordeaceo pane uesceretur, Dij boni, inquit, cuiusmodi uoluptatis hactenus inexpertus fui? Fames condimentum

Quum Aclides Iapson multa in regem liceter et contumeliose diceret, hactenus tum ultus est maledicum, ut per tribunũ militum denunciaret, ei licere in regem quæ uellet dicere, sibi uero illum licere quæ uellet & dicere & facere. 27 Maledicere regi, non tutum

Teribazus in uenatu Persicam uestem dilaceratam ostendit, consulens quid faciendum esset: respondente rege, aliam induendã, Tuam igitur, inquit, mihi tradas oportet. Rex suam tradidit, dicẽs, Dono do tibi hãc uestem, sed gestare prohibeo. Teribazus uir minime quidem malus, sed leuis præcipitisq; consilij, neglecta regis monitione uestem induit, muliebribus etiam ex auro donis quæ à rege exceperat exornatam. Hoc cæteris omnibus indigne ferentibus, nam ridere nefas erat, rex effuse ridẽs, Tibi, inquit, ut mulieri aurum, ut insano regium amictum ius potestatemq; concedimus. 28 Fatuis omnia licent

Artoxerxi iam siti deficienti, Peribarzenens eunuchus quum aliud non liceret, à rustico quopiã sordidum utrem detulit, putris aquæ cotylas octo continentem. Eam aquam quum rex totam ebibisset, rogatus, ecquid illi placuisset ille potus: deos testatus est, se nunquam uinum potasse iucundius, nec ullam aquam quamuis purissimam sibi uisam suauiorẽ. Ac post nactus eum hominem qui eunucho aquam dede- 29 Munus in tempore datum

rat, è paupere diuitem fecit. Tanti refert in tempore dare munus.

PARYSATIS

30 *Dissident interpretes* *Seueritas uerbis temperata* *Parysatis Cyri & Artaxerxis mater præcipere solet, ut rex palàm ac libere loquuturus, uerbis byssinis uteretur, hoc est, magnificis ac mollibus, quo sermonis blãdicies rei mitigaret asperitatẽ. Reges bysso uestiuntur, sed talem decet esse regis orationem, qualis est amictus.*

ORONTES

31 *Fauor regum temporarius* *Orontes Artoxerxis regis gener, quum ab irato rege reiectus & condemnatus esset, Quemadmodũ, inquit, supputatorum digiti nũc infinitum numerum, nunc unum tantum possunt ponere: sic regum amici nunc quiduis pollent, nunc quàmminimum. Olim digitis subducebatur ratio, quemadmodum nunc calculis.*

MEMNON DVX

32 *Maledicentia* *Memnon quo tempore bellum gerebàt aduersus Alexandrum pro Dario rege, militem quendã mercenarium multa conuitia petulanter iacientẽ in Alexandrum hasta percußit, Ego, inquiens, te alo ut pugnes cum Alexandro, non ut illi maledicas.*

AEGYPTII

33 *Iudices in corrupti* *Aegyptiorum reges, iuxta regionis illius consuetudinem, iudices ad iusiurandum adigebant, ut etiam si quid rex iuberet eos iudicare quod iustum non esset, ne*

ſet,ne iudicarent. Tanti referre putabāt, ut populus iuſtos haberet iudices. Porrò potentiæ ferociæq; regiæ oppoſita eſt iuriſiurandi religio: quod adactū ui deri nō poterat, quū ab ipſis regibus exigeretur. At qui fieri poteſt ut ciuitas iudices habeat incorruptos, ubi iudicandi poteſtatē magno uendit princeps?

POLTYS

Poltys Thraciæ rex Troiani belli tempore, quū Troiani pariter & Græci legationem ad ipſum miſiſſent, auditis utriſq; pronūciauit, ut Alexander redderet Helenam, & à ſe pro una duas formoſas abduceret uxores. Sapuiſſet Paris ſi hoc feciſſet. Nam una ſatis fruitus habuiſſet duas nouas, & patriæ conſuluiſſet. Quis autem non miretur Græcorum humanitatem, quibus ſat erat futurū, ſi tantū redderetur quæ cum adultero tam diu dormierat? 34 *Amor inſanus.*

TERES

Teres Sitalci pater dicere conſueuit, Quoties eſſet in ocio, nec militia exerceretur, ſe nihilo meliorē eſſe equiſonibus. Hæc uox quid aliud ſonat, q̄ barbaricam immanitatem, quaſi pacis tempore deſit quod agat bonus princeps? 35 *Belli ſtudium*

COTYS THRACIAE REX

Cotys ei qui dono miſerat pardalim, uiciſſim dono miſit leonem, malam beſtiā æque mala repēſans. 36 *Par pari*

Quum eſſet natura celer ad irā, ſæuusq; caſtigator eorum qui in miniſterio deliquiſſent, hoſpes qui- 37

Irae subducenda occasio — dam ad illũ detulit uascula fragilia tenuiaq;, sed scite curioseq; celte tornoq; elaborata. At is hospiti quidẽ dedit munera, cæterum uascula omnia confregit: demirantibus quur id faceret, Ne, inquit, sæuiam in eos qui fracturi erant. Prudentis est, naturæ suæ morbum agnoscere, & uitio materiam præripere.

38 Sua cuique patria chara — Idem ubi cognouit quòd Athenienses honoris gratia, ciuem ipsum suæ ciuitatis declarassent, pro auxilio quod illis aduersus Dorienses impẽderat, gratiã reponere studentes, Per Iouem, inquit, & ego illis uicissim meæ gentis ius dabo. Sentiens nihilominus honorificum esse Thracem, quàm Atheniensem appellari.

IDATHYRSVS SCYTHA

39 Seruitus grata — Idathyrsus Scytharum rex, in quem arma mouit Darius, suasit Ionum regibus, ut Histrici pontis iunctura soluta fugientes sese in libertatem uindicarent: qui quum id facere recusarent, ne uiolarent fidem qua Dario erant obstricti, uocauit illos frugi mancipia, & ἀδράστας, hoc est, qui fugere nollent. Nã hæc non minima laus est seruorum, nolle fugere si liceat: at nolle tyrannicam seruitutem cõmutare libertate si detur opportunitas, animi seruilis est.

ATEAS SCYTHA

40 Miles durus — Ateas hunc in modum scripsit Philippo, Tu quidem imperas Macedonibus bellandi peritis, at ego Scythis, qui & cũ fame & cũ siti pugnare ualeant. Signi-

Significans hac parte Scythas ad bellum esse magis idoneos.

Idem quum fricaret equũ suum præsentibus Philippi legatis, percontatus est illos, num idem faceret Philippus. Sentiens se tanto meliorem bello quàm esset Philippus. 41 *Rex equum fricans*

Idem quum Ismeniam tibicinem optimum in bello cepisset, iußit illũ canere, ac cæteris admirantibus ipse iurauit per uentum & Acinacen, sibi iucundius esse, audire hinnitum equi. 42 *Scytha ἄμουσος*

SCILVRVS SCYTHA

Scilurus octoginta liberos masculos habẽs, quum esset moriturus fasciculum iaculorum singulis porrexit, iußitq; rumpere. Id quum singuli recusassent eo quòd uideretur impoßibile, ipse singula iacula exemit, atq; ita facile confregit omnia, filios admonens his uerbis, Si concordes eritis, ualidi inuictiq; manebitis: contrà, si dißidijs & seditione distrahemini, imbecilles eritis & expugnatu faciles. Non potuit Scytha magis Scythice rem ob oculos ponere. 43 *Concordia fratrum*

GELO SYRACVSANVS

Gelo Siciliæ tyrannus, debellatis apud Imeram Carthaginensibus, in pacis fœdere compulit illos & hoc acceptis conditionibus adscribere, ne postbac filios suos Saturno immolarent. Solet enim ea gens infantes suos æneæ Saturni statuæ cauæ, & intus incense, in sinum ponere, qui uelut in dei complexu enecabantur. 44 *Pietas*

bantur. Id ut Saturno gratū putarent efficit fabula, quæ narrat illum omnes uxoris filios deuorare solitum. Nam & Iouem deuoraturus erat, nisi pro puero saxum suppoſuiſſent.

45 *Agricultura militaris* *Idem Syracuſanos frequenter ad agriculturam educere ſolet, ſed nō aliter inſtructos, quàm ſi ad bellum irent, quo ſimul & agri meliores redderentur cultura, nec ipſi deteriores fierent ocio. Et hoc ſtrategema dici meretur potius quàm apophthegma.*

46 *Solerter* *Exigebat pecuniam à ſuis ciuibus, quos ubi uideret tumultuantes, ait ſe petere mutuo, quippe redditurum. Ita uolentes dederunt, atq; ille peracto bello reddidit. Hoc artificio perfecit, ut pecunia non deeſſet ad bellum neceſſaria, nec ciues haberet minus beneuolos.*

47 *Artes regiae* *In conuiuio quum lyra circunferretur, cæteriq; ordine canerent: nam id apud Græcos honeſtum habebatur, ipſe equum iuſſit induci in conuiuium, facileq; ac leuiter in illum inſilijt: ſignificans hoc eſſe regalius quàm lyra canere.*

48 *Quum Athenienſes conditiones pacis à Gelone delatas recuſarent, multaq; de ſuæ gentis antiquitate præſtantiaq; iactarent, Gelo reſpondit oratori, Hoſpes Athenienſis, apud uos qui præſint habetis, qui ſubſint non habetis. Proinde quando totum retinere mauultis quàm partem cedere, quàm ocyſsime hinc abite, renunciaturi Græciæ, uer illi ex anno ex-*

aruiſſe

aruiße: significans optimam ac florentißimam copiarum partem illis defuturam. Suum enim excercitum ueris nomine signauit.

HIERON

Hieron qui Geloni succeßit in regnum, neminem qui libere apud se loqueretur, importunum aut molestum eße dicebat: cæterum qui arcanum efferrent, eos existimabat etiam illos lædere, apud quos effutirent, eo quòd odimus non solum illos qui efferunt, uerumetiam eos qui audierunt quæ nollemus illis audita eße. 1 Garruli

Quidam exprobrabat illi oris graueolentiam. At ille cũ uxore expostulauit, quòd id sibi nunquam indicaßet. Tum illa, Putabam, inquit, uiros omnes ad eundem olere modum. Eximium pudicitiæ argumentum, quæ nulli uiro tam uicina fuerit, ut oris halitum sentire poßet, præterquam uni marito. 2 Pudicitia

Xenophani Colophonio de paupertate sua querenti, quòd ægre duos aleret famulos, At Homerus, inquit, quem tu carpis, etiam mortuus alit plusquam decem hominum milia, & tu qui uis illo uideri doctior, unus non alis duos? Erant illis quoq; temporibus qui carpendis illustrium uirorum operibus gloriam aucuparentur. 3 Carptores alienae famae

Idem Epicharmo comico poëtæ, quòd præsente ipsius uxore dixißet quiddam inhonestũ, mulctã dixit. Epicharmus Siculus erat, iuxta regionis naturã 4 Caste

plurimi

plurimi ioci. At rex tantũ iudicauit esse tribuendum reuerentiæ coniugio, ut crimen existimaret, audiente uxore iocari lasciuius.

5 *Idem quum aliquot é familiaribus occidisset, paucis post diebus Epicharmum uocauit ad cœnam, cui ille nimium libere, At nuper, inquit, quum immolares amicos, non me uocabas. Solent qui sacrificant splendidum epulum apparare, adq; id rogare amicos. Periculosa libertas, quæ plus laudis adfert ferenti quàm dicenti.*

Libertas stulta

DIONYSIUS

1 *Dionysius quum magistratus per literas sorte crearentur, & ipsi contigisset litera M, dicenti cuidam per iocũ* μωρολογεῖς, *id est, Morio es Dionysi, Imò, inquit,* μοναρχήσω, *monarcha ero. Et adeptus magistratum protinus Imperator electus est à Syracusanis. Magni erat animi, quòd illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ secus interpretari.*

Omen commode interpretatum

2 *Quum autem in initio regni regia ipsius obsideretur, coniuratis in illum ciuibus, & amici autores essent ut imperium deponeret, ni mallet captus interfici: ille conspiciens bouem à coquo mactatum ilico concidere, dixit, Quum mors adeo breuis sit, an non absurdum sit nos metu mortis tale regnum relinquere? Quanta regnandi libido pectus illius occuparat, qui principatum morte bene emi putarit?*

Regnandi dulcedo

3 *Quũ intellexisset filiũ cui principatũ relicturus*

erat,

erat, ingenui uiri coniugem adulterasse, iratus interrogauit, an unquam tale quicquam in patre comperisset. Hic adolescens, Tu enim, inquit, non habebas patrem regem. Nec tu, inquit Dionysius, filium regẽ habiturus es, ni talia perpetrare desinas. Tyrannus in filio dignũ exhæredatione crimen iudicabat adulterium, qui hodie magnatum ludus est. Adulterium in regis filio

4 *Rursus quum ad filium ingressus conspexisset uasculorum aureorum & argenteorum magnam uim, exclamans, Nõ est, inquit, in te regius animus, qui his poculis quæ à me tam multa accepisti, neminem tibi amicum feceris. Sentiens absq; ciuium beneuolentia regnum nec parari, nec teneri. Beneuolentiam uero maxime conciliat benignitas. At iuuenis rerum imperitus, putabat esse felicius habere argentum & aurum quàm amicos.* Liberalitas regia

5 *Exegerat pecunias à Syracusanis, deinde quum uideret illos lamentantes, obsecrantes, ac negantes se habere quod darent, indixit alteram exactionẽ, idq; iterum ac tertio fecit. At posteaquam ubi maiorem summam imperasset, audiret illos in foro obambulantes ridere, & scommata in regem iacere, iussit præfectos ab exigendo quiescere. Nunc enim, inquit, nihil habent, posteaquam contemnunt nos.* Nudus non metuit

6 *Matri suæ præter ætatem nubere cupienti, Ciuilia, inquit, ô mater iura uiolari possunt, naturæ ius nequaquam. Significans contra naturam esse, si uetula quæ* Nuptiae intempestiuæ

tula quæ iam parere non poteſt, nubat. At hodie nu- bunt ſeptuagenariæ.

7 Temulentia caſtigata

Quum in aliorum ſcelerum patratores ſeuere animaduerteret, ueſtium furibus parcere ſolet, ut Syracuſij cœnare inter ſeſe & inebriari deſinerent. Solent enim lopodytæ, id eſt ueſtiũ fures in balneis frequentibusq; conuiuijs uenari. Quemadmodũ autem in balneis ueſtes deponuntur, ita in conuiuijs ſummæ ueſtes abijci ſolent, ut togæ palliaq;.

8 Fucus utilis

Hoſpes quidam aiebat ſe uelle cum Dionyſio priuatim colloqui, demonſtraturum enim quomodo poſſet præſcire quinam ipſi molirentur inſidias. Rex admiſit hominẽ, iuſsitq; dicere ſemotis arbitris. At ille, Da mihi, inquit, talentum, ut exiſtimeris à me audiſſe inſidiatorum indicia. Dedit, ac ſimulauit ſeſe audiſſe, admiratus hominis cõmentũ. Nã fucus ille uehementer utilis erat ad deterrendas inſidias. Sunt q narrent Maximilianũ Cæſarẽ ſimili arte ſimulaſſe magicas artes, induſia, gladioſq; fortunatos, genios anulis incluſos, quo facinoroſis et hoſtibus eſſet formidabilior.

9 Ocium rege indignum

Cuidam percontanti num eſſet ocioſus, Abſit, inquit, ut hoc mihi unquam accidat. Senſit turpiſsimũ eſſe regi uacare unquã à reip. negocijs. Vbi ſunt igitur qui bonam diei partem alea nugiſq; tranſigunt?

10 Ebrietati condonatur

Quum ad eum delatum eſſet, duos adoleſcentes inter pocula multa conuitia tum in ipſum, tum in eius tyrannidem dixiſſe, ambos uocauit ad cœnam,

& animaduertit alterum largius potum multa nugari, alterum raro cauteq; bibere: illum dimisit, ut qui natura uinolentus per temulentiam maledicus fuisset: hunc interfecit, ut qui studio maleuolus & hostis esset. Praeclarum exemplũ prudentissimi principis, sed quid hoc ad apophthegmata?

11 *Expostulantibus quibusdam, quòd honore dignaretur, caeterisq; praeferret hominem improbũ ac ciuibus inuisum, Volo, inquit, esse, quem me magis oderint. Agnouit ingenium multitudinis, si sit in quem inuidiam odiumq; deriuent, mitiores sunt in principem. Eoq; uideas nonnullos monarchas quibusdam, quos tamen ex animo non ament, plurimum dignitatis & autoritatis permittere, ut ipsi tutiores sint à furore multitudinis: qui si extiterit, habent uictimam qua ciuium iram mitigent.* Inuidia in aliũ deriuata,

12 *Corinthiorum legatis ad se missis donaria prout mos est obtulit: quae quum illi negarent se accepturos, eo quòd lex esset apud ipsos uetans, ne legatione fungentes munera acciperent à principe, Rem, inquit, absurdam facitis, qui quod unum bonum habet tyrannis, hoc tollitis, dum docetis etiam beneficium à tyrannis accipere periculosum esse. Ille graue contumeliam indicabat oblata recusare munera, quum hac una re tyranni se possint alijs commendare. Tyrannidẽ enim adeptis superest ut potentiae inuidiam munificentia comitateq; leniant.* Tyrannidem mitigat liberalitas

13 Quum audisset quendam e ciuibus aurum habe-
Auro bene re domi defossum, id ad se deferri iussit. Verum po-
uti steaquam is suffuratus auri paululũ in aliam urbem commigrasset, ibiq; mercatus esset agrum, reuocato Dionysius totum aurum reddidit, ut qui iam diuitijs uti cœpisset, desyßetq; rem utilem inutilem reddere. Satis declarauit, se non aurum alienum appetiße, sed hominis morbum sanare uoluiße: simul usum auri legitimum demonstrauit, si in agriculationem impendas potiusquam in usuram.

14 Dionysius dicere solet, se à sapientibus amicis si-
Sapientes in bi cauere, quando certum haberet, ne ex his quidem
uisi tyrannis eße quenquam, quin imperare mallet quàm seruire.

15 Idem quum intra regiam sacrũ ex more perage-
Quid optan retur, præcoq; sicuti cõsueuit, precaretur, ut per mul-
dum a deo ta tempora inconcußum duraret imperium. Non tu desines, inquit, abominanda nobis imprecari? Sentiẽs potius à dijs optãdam bonam mentem, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

16 Tescha Dionysij soror nupta Polyxeno, posteaquam maritus metu tyranni profugerat, & rex sororem accusaret, quòd conscia fugæ mariti non indicas-
Vxor casta set, Adeò ne, inquit, Dionysi me uilem abiectiq; animi fœminam iudicas, ut si sensißem illum moliri fugam, non me illi nauigationis & omniũ fortunarum comitem additura fuerim?

17 Egregium quendam citharœdum magnificis pro-
mißis

missis ad se pellexit, iubens ut quàm optime caneret. Nam quo scitius caneret, hoc plus laturum præmij. Quum ille per dies aliquot accurate cecinisset, nec quicquam daret rex, cœpit flagitare mercedē. Tum Dionysius asseuerat, se mercedem quam pollicitus fuerat bona fide soluisse. Qui, inquit ille, ne nummus quidem mihi datus est. At dedi, inquit Dionysius, uoluptatem pro uoluptate. Neq; enim ego te minus delectaui spe, quàm tu me cantu. Par pari

18 *Idem admiratus egregiam fidem Damonis & Pythiæ, Rogo, inquit, ut me quoq; in uestram amicitiam recipiatis. Alteri tyrannus destinarat diem necis, quumq; is pauculos dies petisset rerum domesticarum ordinandarum gratia, hac legē impetrauit, ut alter uas amici fieret ea conditione, ut si ille non redisset ad diem præscriptum, hic plecteretur. Rediit autem ad diem, mori malens quàm amicum fallere. Ita seruatus est uterque, ac regis amicitia decoratus. Tantum ualet egregia uirtus etiam apud tyrannos.* Amicorum fides

19 *Sacrilegia sua solet facetis dictis obtegere. Locris Proserpinæ templum spoliarat: mox qum classis illius secundo uento nauigaret, Videtis, inquit, quàm prospera nauigatio à dijs immortalibns detur sacrilegis. Ex hoc colligens, aut nō esse deos, aut illis non esse molesta sacrilegia.* Impietas felix

20 *Ioui Olympio detraxit magni ponderis aureum*

Facetia rapacitas *amiculũ,quo eum Hieron è manubijs Carthaginensium ornauerat,proq; detracto aureo laneum illi pallium iniecit,ita cauillans, Aureum amiculum æstate graue est,hyeme frigidum , leneum ad utrunq; anni tempus accommodatius esse.*

21 Epidauri Aesculapio barbam auream detraxit, Barbati medici quòd negaret decorum,patrem Apollinẽ imberbem, ipsum uero barbatum conspici. Aesculapius fingitur Apollinis filius,Apollinem autem semper imberbem facit theologia poetica, Aesculapium barbatũ:significans in medico multarũm rerum usum.

22 Anathemata *Mensas aureas atq; æreas dijs dicatas è phanis sustulit. Has inscriptio ex more Græcorum testabatur esse bonorum deorum, ne quis manum admoliretur. At ille cauillatus est,se deorum bonitate uti.Nam boni dij dicuntur,quòd omnibus bene faciant.*

23 Ludibrium sacrilegio additum Idem uictorias aureas, pateras & coronas, quæ simulacra porrectis manibus sustinebant, uelut offerentia tollebat dicens,se oblata accipere,non eripere: addens, perabsurdum esse, à quibus quotidie bona flagitamus, ab his ultro porrigentibus nolle accipere.

DIONYSIVS IVNIOR

1 Dionysius Iunior dicere solet,se multos alere sophistas,nõ quòd illos admiraretur,sed quòd per illos admirabilis esse studeret. Sciebat populum de illis tanquam de uiris doctis magnifice sentire, hac persuasione

suasione callide abutebatur ad conciliandũ sibi multitudinis fauorem. Eadem arte fortasse principes quidam alunt in palatijs suis uiros eruditionis & sanctitatis opinione uenerabiles, ut populus arbitretur horum consilijs geri pleraq;.

Quum Polyxenus dialecticus Dionysio diceret, 2 *Res uerbis efficacior*
Ego te conuinco, Nimirum uerbis, inquit: at ego te reipsa conuinco, qui tuis relictis me meaq; colas. Significans illum à schola ad aulam, à philosophis ad tyrannum transisse, non facturum nisi hanc uitam illa iudicasset beatiorem.

Posteaquam regno fuit expulsus, cuidam dicenti, 3 *Philosophia in aduersis*
Quid tibi Plato & philosophia profuit? Vt tantum, inquit, fortunæ mutationem facile feram. Neq; enim sibi manus admouit, quod alij solent, sed Corinthi ludum literarium aperuit.

Percontanti qui factum esset, ut quum pater ipsius tenui fortuna ac priuatus sibi Syracusanæ ciuitatis principatũ parauerit, ipse regis filius, & regnum hæreditate acceptum amiserit, Quoniam, inquit, pater rerũ potitus est, quum iam in odium uenisset popularis gubernatio: ego quum inuidia laboraret tyrannis, principatum suscepi. 4 *Prudenter*

Alteri cuidam hoc ipsum percontanti, compendio respondit, Pater, inquit, mihi regnum suum reliquit, non fortunam. Non omnia omnibus æque feliciter cedunt. 5

AGATHOCLES

1 Agathocles figulo patre natus fuit. Is uero quum Sicilia potitus esset, rexq; declaratus, solitus est in mensa fictilia pocula iuxta aurea ponere, eaq; iuuenibus ostendens dicere, quũ antea talia fecerim, com monstratis fictilibus, nunc per uigilantiam ac fortitudinem talia facio, commonstrans aurea. Non puduit pristinæ fortunæ, sed gloriosius existimauit regnum uirtute partum, quàm si hæreditate obuenißet. Nam regem nasci nihil magni est, at regno dignum se præstitisse maximum est.

Dignitas industria parta

2 Quum obsideret urbem quandam, quibusdam è muro conuitia in ipsum iaculantibus, dicentibusq;, Figule, unde militibus tuis persolues stipendium? Ille placidus ac ridens respondit, Quum hanc cepero. At quum urbe ui potitus esset, uenderetq; captiuos, Si me, inquit, denuo conuitijs affeceritis, apud heros uestros querar de uobis: ciuiliter illis exprobrans & intempestiuam maledicentiam, & seruitutem maledicentiæ præmium.

Maledicentia

3 Ithacensibus nautas ipsius apud eum deferentibus, quòd ad insulam appellentes pecora quædam abegissent, At uester, inquit, rex quum uenisset ad nos, non modo pecudibus abreptis, uerum ipso etiam pastore exoculato receßit. Alludens ad fabulam de Vlysse, qui Cyclopem Polyphemum excæcauit.

Lepide

DION

DION

1 *Dion qui Dionysium regno expulit, quum accepisset Calippũ, cui & inter hospites & amicos suos fidebat maxime, sibi moliri insidias, non potuit inducere animum ut illum conuinceret, dicens, Mori satius esse quàm uiuere, si non ab hostibus tantum, uerumetiam ab amicis cauendum esset. Dignus erat optimis amicis, qui mori prius habuerit, quàm amico diffidere.*

2 *Idem exul quum Pteodoti Megarensis opera opus haberet, & ad ædes illius ueniens uideret illum ob negociorum magnitudinem ægre quenquam admittere, amicis ob id indignantibus dixit, Quid hunc incusamus? Nónne & ipsi quum Syracusis essemus eadem faciebamus?* Modeste

ARCHELAVS

1 *Ab Archelao in conuiuio quodam familiaris quidam, sed parum humanus, petijt sibi dari poculum. Archelaus autem ilico mandauit puero, ut hoc poculum daret Euripidi. Id factum admiranti postulatori, Tu quidem, inquit, dignus eras qui peteres, nec acciperes: at hic dignus erat qui acciperet uel non petens. Significans alteri hoc tribuisse regiam familiaritatẽ ut auderet quiduis petere: at Euripidis boni uiri pudorẽ hoc mereri, ut ultro donaretur aliquid.* Ab altero petitum, alteri datum

2 *Idem tonsori garrulo subinde roganti, quomodo te rado, ô rex? Silendo, inquit. Alter aliud responsum* Garrulitas

expectabat, & hinc dicti lepos. Quidam sunt in eu- ratione morosi, Archelao satis erat si sileret. Nobis autem interdum etiam cum ebrijs paritérq; loquaci- bus res est.

3 Quum Euripides in cõuiuio formosum illũ Aga- thonem amplecteretur deosculareturq;,cui iam bar- ba prouenire cœperat, Archelaus amicis dixit, Ne miremini:nam pulchrorum etiam autumnus pulcher est. Ciuiliter excusauit amicum apud amicos.

Ciuiliter

4 Timotheus citharœdus quum ingens præmium ab Archelao sperasset,ac minus speratis accepisset, palàm illum incusabat: proinde aliquando canens hanc particulam, Tu uero terræ filium argentũ lau das: nutu regem denotauit. at Archelaus succinuit, Tu uero petis. In Græcis uerbis plus est gratiæ ob uocum affinitatem, αἰνεῖς, αἰτεῖς, id est, laudas,pe- tis. Turpiter petit,qui non probat quod petit.

Apte retortum

5 Quum à quodam aqua conspersus esset,amicis il- lum aduersus eum qui hoc fecerat inflammantibus, Imò,inquit,non me conspersit,sed eum quem me esse putauit. Quid hac moderatione ciuilius? Hoc exem plo facile decet ignoscere,qui licet in præpotentem, tamen imprudentes delinquunt.

Leniter

PTOLEMAEVS LAGI FILIVS

1 Ptolemæus Lagi filius plerunq; apud amicos & cœnare solet & dormire. Quòd si quando illos ui- cißim acciperet cœna, amicorum rebus utebatur, commodato

Frugalitas regia

commodato sumens ab illis pocula, aulæa & mensas. Ipse uero sibi nõ parabat plura quàm exigeret necessitas, sed regalius esse dicebat ditare, quàm diuitẽ esse.

Idem quum peragranti Aegyptũ, comitibus non consequutis, cibarius in casa panis datus esset, negauit ullum cibum unquam sibi uisum suauiorem. Aderat enim optimum condimentum fames. 2 Fames condimentum

Quum grammaticum notasset inscitiæ, quærens ab eo quis esset Pelei pater, uicißimq; audißet, dic tu prius quis sit Lagi pater: amicis inuitantibus ad tantæ improbitatis uindictam, Si regium est, inquit, non pati ut à quoquam dicto attingatur, nec illud regium est, quenquã dicto laceßere. Inique petit uindictam, qui prior laceßiuit, cuiuscunq; dignitatis fuerit. Nec suæ dignitatis meminisse debet qui referitur, quũ eius prærogatiuam lacessendo deposuerit. 3 Lenitas regia

XENOPHANES

Xenophanes Lagi filius, quum ipsi Hermoneus timiditatem obijceret, quòd nollet secum tesseris ludere, Fateor, inquit, me non solum meticulosum, uerumetiam uehementer meticulosum, sed aduersus inhonesta. Honesta formidolositas est, quæ deterret à turpibus. 1 Timiditas laudata

DEMETRIVS ANTIGONI FILIVS 1

Quum Rhodum obsideret Demetrius, & in suburbio cepisset tabulam quandã Protogenis clarißimi pictoris opus, in qua pinxerat Ialysin, id est, Bacchũ,

Rhodijs per caduceatores obsecrantibus ut tabulæ parceret, respondit, Se citius patris imagines quàm eã picturã aboliturũ. Tantũ honoris habuit arti rex.

Honos artibus

2 Idem fœdere cum Rhodijs icto, helepolin, id est, machinam quandam à capiendis urbibus ita dictam, apud illos reliquit, quæ simul & regis magnificentiam, & illorum fortitudinem testaretur. Nec hoc inter apophthegmata recensendum erat. Cæterũ monumentum illud admonebat, Rhodum à Demetrio magnifice oppugnatam, ac Rhodios fortiter patriam defendiße.

Helepolis

5 Atheniensium qui defecerant urbem quum cepiset, eaq; grauiter rei frumẽtariæ penuria laboraret, protinus conuocata contione dilargitus est illis frumentum gratis. Quumq; his de rebus loquens apud populum barbarismum commisißet, uocem quampiam secus quàm oportuit pronuncians, & quidam è confeßu quomodo ſonãda fuißet dictio loquentẽ interpellans admonuißet, Pro hac, inquit, correptione altera quinquaginta medimnorum millia uobis addo. Vtrum in hoc potius miremur, benignitatem in eos qui modo fuerant hostes: an ciuilitatem, qui corrigentis officium non tantum boni consuluit, uerumetiam tanta mercede dignum existimauit?

Victor benignus

4 Demetrius quum Megaram occupaßet, Stilbontem philosophum accersitum rogauit, num quis militum aliquid rerum abstulißet, Nullus, inquit. Neminem

Philosopho honos habitus

nem enim uidi qui scientiã raperet. Sentiens sola animi bona non esse bellorum uiolentiæ obnoxia.

Rursus quum Demetrius abductis omnium ciuiũ 5
seruis Stilbonti diceret, Ciuitatem uestram liberã uobis relinquo, Recte, inquit Stilbon, nullum enim in ciuitate seruum relinquis. Salse

Lysimacho Demetriũ impetente conuicijs, dicen- 6
teq́; Lamiam sibi uisam meretricem de scena tragica prodeuntẽ. hæc erat amica Demetrij magnifice cul- ta. Demetrius respondit, meretricem Lamiã esse mo- destiorem meliusq́; moratam, q̃ ipsius Penelopẽ: con- iugem illius notans. Lamia meretrix

Quum legatis à Demetrio ad Lysimachũ mißis, 7
Lysimachus per ocium narraret aliquando, quomodo coactus ab Alexandro cum ferocißimo leone colluctatus fuißet, & cicatrices ostenderet in cruribus ac brachijs è feræ ungulis relictas, legati dixerũt, & noster rex graues feræ Lamiæ morsus in collo gestat: notantes suauiorum amatoriorum uestigia, simul alludentes ad lamiam beluam. Lamia regis

Nemo Demetrio fuit utraq; fortuna exercitatior. 8
Itaq; solet in fortunam illud Aeschyli dicere, Fortunae uicissitudo

σὺ δή μ' ἐφύσας, σύ με καθαιρεῖν μοι δοκεῖς. .i.

Tu me extulisti, tu ipsa rursus deijcis.

Quum Erasistratus Demetrio Antiochi filij men- 9
tem qua mori destinarat, indicasset, simulq́; fassus esset, huius affectionis causam esse amorem: Demetrius

qui adolescentem unice adamabat, per omnia multū cum lachrymis cœpit obtestari, ut illius incolumitati consuleretur. Quum Erasistratus addidisset, immedicabile malum esse, quòd in ipsius uxorem deperiret. Hoc audito Demetrius multo uehemētius cœpit obtestari, ut ob salutem filij cederet illi suam coniugem. Ista, inquit, ô pater, tibi facile dicūtur, sed aliud diceres, si tuam coniugem Stratonicē adamaret. Hic quum rex deos comprecaretur, ut liceret amorem filij commutare, & à medici coniuge in suam transferre, nihil se nō facturum, si modo liceret seruare filiū. Erasistratus patris dextram amplexus, Nibil est, inquit, ô rex, in quo iam Erasistrato indigeas. Etenim quum & pater sis & maritus & rex, optimus eris tuæ familiæ medicus. Non enim in coniugem meam, sed in Stratonicen tuam Antiochus deperit. Post hæc Demetrius edixit, ut Antiochus rex Stratonice quā filio cessit, regina nominaretur.

Pietas mira in filium

10 In machinis bellicis in tantum ingenio arteq; præcelluit, ut merito de illo iactatum sit, Demetrij machinas magnitudine sua etiam amicis stuporem, pulchritudine uero etiam hostibus adferre uoluptatem.

ANTIGONVS SECVNDVS

1 Antigonus secundus, quum Demetrius pater esset captus, ipsiq; per amicū in hoc missum mandasset ne curaret, si quid scriberet à Seleuco cōpulsus, neq; ciuitates illi cederet: ultro scripsit ad Seleucū, cedēs illi

Pietas in patriam

illi totã ditionẽ,ſeq; obſidẽ offerẽs,ſi Demetrius pater dimitteretur. Hic pietas certabat cũ pietate. Pater ſui negligẽs,uolebat parci filio filijq; regno: filius cõ trà,patris libertatẽ et regno et ſeipſo priorẽ habuit.

Quum pugnaturus eſſet aduerſus Ptolemæi milites,gubernatorq; admoneret plures eſſe naues hoſtium,Pro quot,inqt,nauibus ſupputas q̃ ego hic præſto ſum? Sentiens ad uictoriã plurimum habere momenti,ſi ſtrennuus imperator præſens regat exercitum. Ptolemæus aũt tum ſuis non aderat. 2 Oculus domini

Quum aliquando cederet hoſtibus imminẽtibus, diebat ſe non fugere,ſed utilitatem à tergo ſitã perſequi. Sentiens non eſſe turpe fugere, quoties magis expedit hoſti dare locum quàm conſerere manus. Di cti gratia in hoc eſt, quòd quum fugere & perſequi ſint contraria, ille fugiens interpretabatur ſe perſequi magis q̃ fugere. Perſequimur enim hoſtẽ,& perſequimur id quod ſtudioſe expetimus. 3 Fuga excuſata

Adoleſcenti cuidam qui patrem habuerat fortem, quanquam ipſe non admodum ut uidebatur bonus erat miles, poſtulanti ut patris ſtipendia caperet, At ego,inquit,ô adoleſcentule,nõ ob patrias,ſed ob pro prias cuiuſque uiri uirtutes mercedem ac munera da re ſoleo. Hoc ſermone iuuenem extimulans, ut patris fortitudinem æquaret, ſi quantum ille capere ſo let uellet accipere. Apud Græcos maior eſt dicti gra tia ob uocũ affinitatẽ,ἀνδραγαθίας πατραγαθίας, quæ 4 Sua quiſque uirtute commendetur

quæ uox posterior ad prioris imitationem efficta est.

5 Zenone defuncto, quem unum ex philosophis maxime suspiciebat, dicere solet, gestorum suorum theatrum esse sublatum, quòd ad illius uiri iudicium potissim componeret suas actiones, quem unũ pro multis hominum milibus habebat.

Placere bonis

LYSIMACHVS

6 Lysimachus in Thracia superatus à Dromocheta, quũ ob sitis impatiẽtiam tum se tum exercitum dedisset, posteaquam bibit iam factus captiuus, O dij, inquit, quàm breuis uoluptatis gratia me ex rege feci seruum?

De Philippide quod hic habebatur refertur suo loco, neque enim hoc est apophthegma Lysimachi, sed Philippidis.

7 Idem offensus libertate Theodori, dixit illi, Quoniam istis eras moribus, patria te eiecit. Sanè, inquit, quòd me ut Semele Bacchum ferre non posset. Sentiens se maiorem esse quàm ut à malis ferri posset, à quibus tamen non tam suo quàm ipsorum malo pulsus esset. Semele Bacchum conceperat ex Ioue fulminante, quumq; fœtum igneum ferre non poßet, infans exectus est, & Iouis fœmori insutus.

Exilium excusatum

ANTIPATER

8 Antipater quum didicißet Parmenionem ab Alexandro interfectum dixit, Si Parmenio struxit insidias Alexandro, cui fidendum est? Si non struxit, quid

Amicitiae regum

quid agendum? Erat Parmenio uelut alter Alexander in rebus militaribus. Si tantus amicus fefellit, nō est tutum cuiq̃ amico fidere: si Alexander nihil com meritū sustulit, præstat à regū negocijs abstinere.

De Demade oratore iam grandæuo dicere solet, Demadis ut immolatæ uictimæ, nihil superesse præter linguam & uentrem. Nam uenter ex hostia abijciebatur, & lingua dabatur præconi. Ita senex orator tātum loquebatur. *Loquacitas enim crescit cum ætate.* Tradūt autem Demadem luxui gulæ fuisse deditum, unde & Phocionis reprehendit frugalitatē. 9 Venter et lingua

ANTIOCHVS TERTIVS

Antiochus tertius scripserat ciuitatibus, ut si quid per literas iuberet, quod aduersaretur legibus, ne curarent, perinde quasi ipso nescio scriptum esset. *Interdum enim principes dum metuunt quosdam offendere, scribūt quæ fieri nollent. Quicquid autem pugnat cum legibus, hoc uelut insciente principe tentatū haberi decet, quum ipse nihil aliud sit quàm legum minister.* 10 Iuste

Idem quum Dianæ sacerdotem uidisset supra modum eleganti forma, continuo soluit Epheso, ueritus ne uis amoris aliquid ipsum facere compelleret, quod phas non esset. *Immane quantum absunt ab huius ethnici principis religione Christiani milites, qui deo dicatas uirgines constuprare pro ludo ducunt.* 11 Pudice

Antio-

ANTIOCHVS QVARTVS

12 Pietas in fratrem *Antiochus cognomento Accipiter, cum fratre Seleuco pro regno bellum gerebat. At ubi Seleucus à Galatis uictus, nusquam appareret, sed interfectus in prælio crederetur, deposita Antiochus purpura, pullam uestem induit: rursus paulo post quum audißet illum esse incolumem, pro læto nũcio dijs immolauit, fecitq; ut ciuitates ipsi subditæ coronas gestarent. Solent fratrum iræ si quando inciderint, esse acerrimæ, solet regni cupiditas nihil impium aut nepharium ducere. At hic hac moderatione regnum ambijt, ut fratrem uellet incolumem. Quanquam non uideo quur hoc debeat inter apophthegmata recenseri.*

EVMENES

15 Humanitas fratrum *Eumenes insidijs petitus à Perseo, credebatur extinctus. Is rumor quum Pergamum eßet perlatus, Attalus eius frater imposito sibi diademate, ductaq; fratris uxore, regnum occupauit. Cæterum quum audisset illum uiuum, ut solet, profectus est illi obuiam unà cum satellitibus hastam gestans. Eumenes autem amanter illum amplexus dixit in aurẽ, Ne festines ducere priusquam me mortuum uideris: nec præterea per omnem uitam ullam offensi animi significationẽ uel dicto uel facto dedit: quin etiam moriens fratri & uxorem & regnum reliquit. Cuius animi memor Attalus, quum multos ex se liberos haberet, nullum tamẽ regno educauit, sed Eumenis filio posteaquam ado-*

adoleuisset, adhuc uiuens principatũ tradidit.

PYRRHVS

14 *Pyrrhus Epirotarum rex, quum à filijs etiamnũ pueris interrogaretur, Cui nostrũ relinques regnũ? Quicunq;, inquit, uestrum acutiorem habuerit ensem: significans se non ætati daturum principatus successionem, sed uirtuti. Hoc stimulo liberos omnes ad certamen fortitudinis excitauit.* Virtus suo cedit

15 *Interrogatus uter melior tibicen uideretur, Python ne an Charisius, Polysperches, inquit. Is erat egregius dux exercitus. Contempsit artem imbellem, & utriq; prætulit strennuum ducem.* Ars imbellis

16 *Bis commisso cum Romanis prælio uicerat, sed desideratis cõpluribus amicis ac ducibus: hic Pyrrhus, Si uno, inqt, adhuc prælio Romanos uicerimus, actũ fuerit de nobis. Quod uicti solent dicere, hoc dicebat uictor, declarans uictoriam magno emptam non esse uictoriam, sed calamitatem.* Victoria magno empta

17 *Quum è Sicilia solueret, frustratus eius uidelicet potiundæ spe, cõuersus ad amicos, Cuiusmodi, inquit, palæstram reliquimus Romanis & Carthaginensibus? significans se certamen hoc cruentum & operosum libenter alijs cedere. Interdum felicius est nõ assequi, q̃ nimio mercari quod ambis.* Magno paranda

18 *Pyrrhus ei cui delectum militum commiserat dixisse fertur, Tu grandes elige, ego eos forteis reddã. Significans institutione fieri bonum militem. Fertur* Institutio

autem

autem Pyrrhus disciplinæ militaris optimus fuisse magister.

19 Eloquentiae uis — Idem dicere solet, plures urbes Cineam oratione subegisse, quàm ipse cepißet armis. Erat autem Cineas Theßalus, uir magni ingenij, qui audito Demosthene ad illius æmulationem se contulerat, sed uim præcipue exprimens. Confirmatum est itaque quod dicit Euripides,

πᾶν ἐξαιρεῖ λόγος,
ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν. Id est,
Cuncta sermo conficit,
Quæcunq; ferrum efficere poßit hostium.

20 Aquila in nubibus — Quum rebus feliciter gestis domum rediisset, & à suis aquila diceretur, Per uos, inqt, aquila sum. Qui enim non eßem, quum uestris armis ueluti pēnis subleuer? Modestißime gloriosi cognominis laudem in suos milites transferens, uitauit inuidiam.

21 Moderate — In Ambracia quum amici suaderent, ut quendam maledicum multa in ipsum blaterantem expelleret, Satius est, inquit, ut hic apud paucos nobis maledicat quàm apud omnes obambulans.

22 Reges non admittendi — Quum Athenas uenißet, & ingressus arcem Palladis rem diuinā fecißet, eodem die descendens ex arce, collaudauit quidē Atheniensium erga se fiduciā, cæterum admonuit, si saperent, ne posthac cuiquā regum portas aperirent. Significans omnibus regibus natura inuisam populi libertatem.

Meton

Meton quidam, quum in concione Tarentini tra- 25
ctarent de bello suscipiẽdo, deq; Pyrrho asciscendo, Sapiens sub
sumpta corona & lucerna, præcedente tibicine uelut stulti persona
ebrius comessabundus uenit in forum, atq; ut fit alijs
applaudentibus, alijs ridentibus, nonnullis etiam ad
canendum hominem inuitantibus, processit in concio
nem, ac tanquam cantaturus astitit. Silente uero tur
ba dixit, Recte facitis uiri Tarentini, qui iocari lude
req; dũ licet, qui uelint, permittitis. Atqui si sapitis,
omnes hac ludẽdi libertate fruemini priusquàm Pyr
rhus adueniat. Nam tum non nostro, sed illius arbi-
trio uiuendum erit.

Cineas ut Pyrrhum à bellandi studio reuocaret, 24
sic per ocium cum illo colloquutus est, Romani fe-
runtur bellacissimi, sed his superatis quid dein age-
mus Pyrrhe? Tum Italiam, inquit Pyrrhus, totam
occupabimus. Hic denuo Cineas, quid Italia subacta?
Sicilia, inquit Pyrrhus, proxima est. Tum Cineas,
num hic erit militiæ finis? Nequaquam, inquit Pyr-
rhus, sed hæc tantum præludia sunt ad res maiores.
Superest Libya & Carthago. Recte, inquit Cineas, Consilium
nam his potitus facile & Macedoniam recipies, & prudens
Græciæ dominaberis. Sed deletis omnibus, quid tan-
dem faciemus? Hic arridens Pyrrhus, tum, inquit, o-
cium agemus ô beate, & quotidie Cothon erit, mu-
tuisq; sermonibus nos inuicem delectabimus. Tum
Cineas, Ad quid uetat ò rex, quo minus nunc iam isto

ocio, isto Cothone & mutuis sermonibus perfruamur? Nunc enim citra negocium suppetit nobis ea facultas, quam per sanguinē, per molestias, per pericula tū nostra tū aliorū seqmur, incerti an aßequuturi.

25 Quum Pyrrhus rex falsas aduētus sui causas prætexens Laconicam inuasisset diripuißetq;, Lacedæmoniorum legatis expostulantibus quòd non indicto bello Laconicam inuasisset, Nec uos, inquit, Spartani, quod facturi estis, prius alijs denunciatis. Inexpectata

26 In uictoria Tarentina Romanorum militum uirtutem ac ducum prudentiā admiratus exclamauit, ò quàm facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis. Ita Florus in epitomis lib.1.

ANTIOCHVS

27 Antiochus ille qui bis exercitum duxit aduersus Persas, quum in uenatu quodam feram insequitur, aberrans ab amicis ac famulis in casam pauperum quorundā, quibus ignotus erat introijt: atq; inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit quòd cætera quidem probus esset, sed plerasq; functiones mandaret amicis improbis, ipse ad eorū facta conniuens: tū quòd immodico uenandi studio frequēter necessaria negligeret. Ad hæc tum tēporis nihil respondit, nec quis esset prodidit: uerū ubi diluculo satellites uenissent ad casam, iamq; agnosceretur, allata purpura simul cū diademate, Age, inquit, ex quo uos indui, heri primū uera de Reges raro uerum audiunt

meipso

meipso audiui. Nam ferè hoc studio est his qui uiuunt in aulis principũ,ne quid audiãt nisi blandũ auribus.

Idem quum urbem obsideret Hierosolymam, Iudæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solum eos concessit, uerũ etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnãq; thymiamatum & aromatum uim usq; ad portas urbis cum pompa solenni deduci iussit,traditaq; illorũ sacerdotibus hostia ipse in castra rediit. Iudæi uero regis benignitatẽ admirati,protinus à festo peracto in fidem illius sese dederunt. Hoc ut bellum est strategema,ita nihil habet apophthegmatis,unde probabile est à studioso quopiam adiectum in Plutarcho. 28 Benignitas in hostes

Antiochus quũ à L.Scipione ultra Taurũ montẽ submotis imperij finibus,Asiã prouinciã,uicinasq; ei gentes amisisset, gratias egit populo Romano, quòd magna parte curarũ per eos liberatus esset. Intellexit uir prudens,unius hominis animũ quãuis uigilantem,non posse tot negocijs parem esse. 29

GRAECORVM DVCVM APOPHTHEGMATA

THEMISTOCLES.

Themistocles quum esset adolescens, in compotationibus ac mulierum amoribus uolutabatur. At posteaquàm Miltiades factus imperator apud Marathonem deuicisset barbaros,iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorũ. Percontantibus 1

autem unde sic esset repente mutatus, Miltiadis, inquit, trophæũ non patitur me dormire neq; cessare.

Gloriae studium Gloriæ studium excußit amorem uoluptatũ, clauum, ut aiunt, clauo.

2 Interrogatus utrum Acchilles esse mallet an Homerus. Dic ipse prius, inquit, utrũ malles esse uictor in Olympijs an præco, qui uictores pronunciat: sentiens multo præstantius esse res egregias gerere, quàm gestas celebrare, Homerũ præconi conferens.

Praecones poetae

3 Quum Xerxes ingenti illa classe descenderet in Græciam, Themistocles metuens ne Epicydes Demagogus, homo turpiter lucri auidus, ac formidolosus, si nactus esset imperium perderet ciuitatem, pecunia data illi persuasit, ut à militari præfectura abstineret. Ne hoc quidem uideo quur inter apophthegmata debeat commemorari.

Corruptela munerum

4 Adimantus abhorrens à pugna nauali, ad Themistoclẽ qui Græcos huc hortaretur incitaretq;, ita loquutus est, ò Themistocles, qui in certaminibus ante alios prosiliunt, mos est flagris cædere. Cui Themistocles, Sic est Adimante, ut dicis, sed nec eos qui se subducunt coronat quisquam. Adimantus notauit in Themistocle præcipitẽ audaciam, ille uicißim illum insimulauit formidolositatis, qui cũ opportunitas inuitaret, detrectaret pugnam.

Retordum crimen

5 Quum Eurybiades baculum sustulißet in Themistoclem obstrepentẽ, Percute, inquit, sed tamen audi: præsens

Fiducia

præsens animus & suo fidens consilio.

Idem quum Eurybiadi non persuaderet, ut in angustijs committeret naualem prælium, clàm ad barbarum misit qui illum hortaretur, ne formidaret Græcos fugam adornantes. Persuasus rex prælio superatus est, nimirum pugna commissa loco Græcis commodissimo. Post hæc denuo misit ad illum qui monerent ut quàm posset ocyssime fugeret ad Hellespontum, Græcos enim de soluendo ponte cogitare: hæc callide, quo quum hoc ageret ut Græcos seruaret, regis incolumitati prospicere uideretur. Hoc ingenio Græciam à barbaris liberauit non minore gloria, quàm Miltiades retulerat ex Marathonia uictoria. 6 Exul in patriam pius

Seriphio cuidam obijcienti, quòd non ex sese, sed ob urbis nobilitatem celebris esset, Vera, inquit, prædicas, Neq; enim ego si Seriphius essem, clarus essem, neq; tu si Atheniensis: non inficiatus est, urbis celebritatem nonnihil facere ad illustre nomen, sed illum esse tam ignauum, ut etiam si fuisset natus Athenis, nihilo minus fuisset obscurus futurus. 7 Obscuritas

Antiphates adolescens qui prius Themistoclem amantem fugerat ac fastidierat, ubi uidit illũ gloria celebrem, potentiaq; magna pollentem, ultrò adijt illum blandiẽs: cui Themistocles, ò adolescẽs, sero quidem ambo, sed tamẽ sapere cœpimus: sentiens illum nõ arripuisse occasionẽ sese offerentẽ, sibi uero nunc non uacare per negocia talibus affectibus indulgere. 8 Occasio neglecta

9 Simonidi petenti ut in negocio quodã sententiam
Iuste iniustam pronunciaret, Neq; tu, inquit, bonus poeta
fueris, si præter musicæ modulos caneres: neq; ego
princeps bonus, si contra leges pronunciem.

10 Filium quem mater adamabat atq; in delicijs ha-
Affectus priuati bebat, plurimum omnium Græcorũ posse colligebat
hunc in modũ, Athenienses, inquit, dominantur Græ
cis, ergo Atheniensibus, mihi mater, matri filius.

11 Quum ex procis filiæ uirum probum diuiti præ-
Vir pecunia potior tulisset, quibusdam hoc admirantibus, Malo, inquit,
uirum absq; pecunia, quàm pecuniam absq; uiro. Vir
strennuus facile parabit pecuniam, ignauo pecunia
inutilis est.

12 Quum prædiũ uenderet, iussit præconem hoc ad-
Vicinus bonus dere, quòd bonum haberet uicinum: sentiens iuxta
Hesiodum, ex bono uicino plurimum esse utilitatis,
ut contrà, ex malo noxæ plurimum.

13 Atheniensibus ipsum cõtumelia afficiẽtibus, Quid
Ingratitudo tumultuamini, inquit, aduersus eos, à quibus sæpenu-
mero fuistis affecti cõmodis? Aiebat autem se similem
platanis, sub quarum umbra accurrunt homines af-
flicti tempestate, & easdem simul ut redijt serenitas
uellunt, conuicijsq; petunt: sentiens hunc esse populi
morem, ut in belli periculis implorent opem fortium
uirorum, in pace contemnant ac uexent eosdem.

14 In Eretrienses ita cauillari solet, ut diceret eos si-
Armata timiditas miles piscium, qui gladioli uocantur, quippe qui gla-
dium

dium quidem haberent, cor autem non haberent: no-
tans illorũ ignauiũ, quod armatis nõ adesset animus.

Posteaquàm Themistocles primũ Athenis, mox 15
tota Græcia depulsus, ad Persarum regem confugis-
set, admissus iussus est dicere: at ille respondit, oratio-
nem similem esse picturatis stragulis. Nam quemad-
modum, inquit, illæ dum extenduntur ostendunt ima-
gines, dum contrahuntur, cælant easdem & abolent:
itidem fit in oratione. Petijt autem anni spatium, ut
interim Persicam linguam suo arbitrio perdisceret,
ne regi per interpretẽ cogeretur ea quæ sentiret ex-
plicare. Diffisus est interpreti, qui dum quædã omit-
tit, quædam addit, quædam aliter narrat, perdit ora-
tionis gratiã. Vbi uero multis muneribus à rege est Exilium felix
honoratus, citoq; factus diues, dixit suis, ô pueri, pe-
rieramus nisi perissemus. Perire uidetur qui cogi-
tur exulare, at Themistocli feliciter cessit exilium.

Quum Xerxes expugnatis Thermopylis crude- 16
liter tractasset Astum, & hac fama perterriti classia- Coniunctæ
rij cogitarent de repetenda domo, idq; pleriq; suade- uires
rent, solus Themistocles obstitit, dicens eos uniuersos
hostibus fore pares, dispersos uero perituros. Ita Pro-
bus Aemylius.

Themistoclis pædagogus dicere solet, Nihil, in- 17
quit, mediocre futurus es ô puer. Nam aut magnum Nil medium
bonum eris reipublicæ, aut magnum malum. Genero-
sa indoles si accedat recta institutio, magno bono est

patriæ: sin ad uitia degeneret, ingens adfert malum.

18 Quoniam adolescẽs feroci mutabiliq; ingenio ui- debatur, mirãtibus mutatos mores dicere solet, Aspe ros & indomitos pullos in optimos equos euadere, si quis illis adhibeat disciplinã rectamq; institutionem.

Institutio

19 Ad Olympiæ celebritatem profectus quum in sta dium processisset, omnes neglectis certaminibus ocu los in ipsum intenderũt, in eoq; contemplando diem totum consumpserunt, ac Themistoclem illum cum plausu & admiratione peregrinis ostenderunt. Ea re lætus uir gloriæ cupidissimus dixit amicis, se eo die laborum quos pro Græcia suscepisset, omniũ fru- ctum amplissimum reportasse.

Gloria ducis

20 Idem facilitate morum multos ciuium sibi conci- liarat, atq; hinc popularem potentiam adeptus. Itaq; cuidam ipsum admonenti, bene principatum geres Athenis, si cunctis æqualis & communis esse uoles: respondit, Nunquam ei sellæ insederim, unde nihilo plus à me ferrent amici quàm alieni.

Aequalitas

21 Idem ludum præteriens in quo diceretur esse pro fessio, rogauit quid is profiteretur: quum responsum esset, artem memoriæ: contempsit, dicens, At ego ma lim artẽ obliuiscendi. Vox hæc digna fuit eo qui lin- guam Persicam intra annum potuit ediscere. Et sunt quorum obliuio nobis gratior sit quàm memoria. Facile meminimus quæ uolumus, at non licet obliui- sci quæ uolumus.

Memoria

Quum

Quum aliquando theatrum peteret, interroganti cuidam cuius uocem esset libētissime auditurus, Eius, inquit, à quo artes meæ quàm optime canerentur. Ingenue fassus, se magno gloriæ studio teneri. Solēt autem olim musici in publico uirorum illustriū laudes canere. 22

Quum aliquando ad mare uisendi cadauera gratia accessisset, ac torques armillasq; passim disiectas uideret, ipse quidem præterijt, sed amico qui sequebatur dixit, Collige tu tibi, nam tu Themistocles nō es. Ne tā obuia quidē præda cōmoueri potuit, ut quieq̄ ageret indignum egregio duce, cui gloria debet esse satis magnum uirtutis præmium. 23 Praeda contempta

Quum apud Andrum argentum peteret, Duos, inquit, ad uos adduco deos, uim ac suasionem: significans si minus impetraret suadendo, se ui erepturum. At illi responderunt, apud se quoq; duas magnas esse deas, inopiam & impossibilitatem, per quas non liceret dare quæ petebat. 24 Dii uis et suasio

Ab Artabano regis Persarum satrapa rogatus, quem Græcorum diceret aduenisse, Hoe, inquit, ante regem nemo sciet Artabane. Senserat Artabanus è colloquio non esse uulgarem hominem: Themistocles autem ignotus esse studuit, donec se regi suapte oratione commendaret. Rex audito Themistocle precatus est deum suum Arimeniū, eam mentē immittere ꝑgeret hostib. suis, ut eiusmodi uiros à se expellerēt. 25 Optimi eiiciuntur

ARISTIDES

1 Aristides cognomento Iustus, semper suo unius praesidio fretus rempublicã administrabat, à sodalitatibus abhorrebat, uelut ab amicorum potẽtia, quae ad iniuriam alijs inferendam adderet animũ. Quantum ille uir abhorruit ab omni factione, qui non ob aliud uitabat amicitias, quàm ne per illas adigeretur ad aliquid faciendum quod iustum non esset, aut cogeretur abstinere ab eo quod iudicasset reip. conducere. Nunc mundus undiq; plenus est sodalitatibus, sed titulis plausibilibus ac religionis lenocinio commendatis. Nec his fortasse dedisse nomen expedit uiris insigni uirtute praeditis, eo quòd maior pars, quae ferè deterior est, saepe cogit facere quod nollent, aut absistere ab eo quod erat factu optimum.

Factiones et sodalitates

2 Quum Athenienses eò concitati essent, ut Aristidem ostracismo, id erat damnationis genus quod testulis peragebatur, in exilium agerent, ac rusticus quidam illiteratus testulam ad eum deferens iussisset ut Aristidis nomen inscriberet, Nosti ne, inquit Aristides, Aristidem? Quũ ille negasset se nosse, moleste tamen ferre, quòd Iustus cognomine diceretur: siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulae ac reddidit. Tam leni animo ferebat iniustam damnationem. Grauissimũ aũt uitae innocẽter actae testimoniũ, è tanta multitudine neminẽ extitisse qui aliud obijceret quàm Iusti cognomẽ, quod ipse tamen sibi non imposuerat.

Lenitas

Erat illi ſimultas cum Themiſtocle. Huic quũ de 3
lectus eſſet collega ad peragendã legationem, Vis, inquit, Themiſtocles ut in his montibus ſimultatẽ deponamus? Nam ſi uidebitur, reuerſi illã reſumemus. Priuatos affectus publicæ poſthabuit utilitati. Ex his enim ferè omnis humanæ uitæ pernicies naſcitur.

Quum Græcis tributa indixiſſet, tanto pauperior 4
rediit, quantum abſumpſerat in peregrinatione. At qui in tali genere functionis ſolẽt alij meſſem opimã metere. Eo magis ille cauit, ne quid ſuſpitionis eiuſmo di conflaret ſibi, proinde ſuis impendijs rem geßit.

Integritas

Quum hi uerſus, quos de Amphiarao ſcripſit Ae- 5
ſchylus, in theatro recitarentur,

οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα. Id eſt,
Neq; enim uideri, at eſſe ſtudet uir optimus,
Segetem profundam mente ſtudioſa colens,
Conſilia quando hinc germinant ſalubria.

Totus populus in Ariſtidem uertit oculos, agnoſcens hoc laudis in eum competere.

Sanctitas non ficta

E concione quadã, in qua fruſtra Themiſtocli ob- 6
ſtiterat, diſcedens clara uoce teſtatus eſt, res Athenienſium incolumes eſſe nõ poße, niſi & ipſum & Themiſtoclem in barathrum cõijcerent: prius habens in carcerem ire, quàm ob duorum ſimultatem minus recte conſuli publicis commodis.

Simultas magiſtratuum

Quen-

7 *Quendam reum egerat: at quum iudices post Aristidis accusationem nollent audire reum, sed protinus ad suffragia quibus eũ damnarẽt properarẽt, Aristides supplex pro reo intercessit apud iudices, ut eum iuxta legum præscripta diligenter audirent.* Tanta *erat in uiro legum æquitaſ obseruatio.*

Aequitas

8 *Quum inter duos priuatos causam cognosceret, & alter quo Aristidem iritaret in aduersariũ, extra causam multa cõmemoraret, quibus ille læsisset eum,* Aristides *interpellans hominem,* Ista *nunc, inquit, missa fac bone uir, & si quid te læsit eloquere: tibi enim in præsentia, non mihi iudex sedeo.*

Extra causam

9 Fuit & *procurator fisci, quod munus quum sanctissime gessisset, tamen à* Themistocle *delatus est, ac repetundarum damnatus.* Sed *optimatum fauore non solum illi mulcta remissa est, uerumetiam eidem redditus est muneri: quod per simulationem sic administrauit, ut omissa pristina seueritate, lenem se facilemq; præberet ijs qui publico malo gaudent ditescere.* Horum *opera factum est, ut populus tertio munus summis fauoribus idem deferret* Aristidi. Tum *ille,* Ob *integre gestum munus damnastis, nunc quoniam præter æquũ multa concessi ciuitatis expilatoribus, honore dignum iudicatis.* Hoc *igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quàm damnato ac mulctato irrogastis.* Norat *quibus artibus posset fieri gratiosus apud populum, nisi maluisset iustus esse*

Damnata integritas

quàm

quàm plausibilis. Simile quiddam apud Terẽtium fa-
cit Demea.

Quum iret exulatum sublatis in cœlum manibus 10
deos comprecatus est, sic prosperarent res Athenien
sium, ut illis Aristides nunquam ueniret in mentem.
In rebus enim afflictis solet populus ad egregios ui-
ros confugere, id quod euenit. Siquidem tertio post
anno quum Xerxes Atticam adoriri statuisset, Ari-
stides ab exilio reuocatus est.

Vindictae neglectus

Themistocles in concione dixit, se reperisse con- 11
silium quod summopere pertineret ad dignitatẽ A-
theniensium, sed id eius esse generis, ut proferri non
expediret: populus censuit ut uni Aristidi indicaret,
si is probaret probaturos omnes. Quum igitur The-
mistocles indicasset Aristidi, se de incendenda Græco
rum naualí statione cogitare: sic enim fore, ut Athe-
nienses toti Græciæ dominarentur. Aristides ad po-
pulum prodiens dixit, Themistoclis consilio nihil es-
se utilius, sed eodem nihil inhonestius. Hac audita uo
ce, populus uetuit ne super ea re in posterum uerba
faceret Themistocles. Hic certe populus quiddã phi
losophicum præstitit, repudians utilitatem cum tur-
pitudine cõiunctam: simulq; declarauit quãta sit spe
ctatæ uirtutis autoritas, qui non dubitarit reip. fortu-
nam unius iudicio committere.

Autoritas

Quum Themistocles irrideret Aristidis consiliũ, 12
hoc agentis ut census esset in tuto, dicẽs eam laudem
non

non esse uiri, sed scrinij tuto seruantis aurum: deinde summam boni laudem definiret, scire ac præsentire hostium consilia: Et istuc, inquit, ô Themistocles faciendum est, sed in primis oportet habere manus abstinentes, atque hæc egregij ducis præcipua laus est. Hoc sermone taxauit Themistoclis rapacitatem.

13 Quum Aristides duceretur ad suppliciũ, quidam inimicus expuit illi in faciẽ, ille nihil aliud quàm abstersit faciem, & subridens ait magistratui comitanti, Admone istũ, ne postea tam improbe oscitet. Huic simillimum est quod adscribunt Phocioni.

Marcus imperator triduum commoratus Smyrnæ, quoniam nondum uiderat Aristidem, misit Quintilios qui illũ stipatum adducerent. Quur, inquit Cæsar, te sero uidemus? Quoniam, inquit, consideratio quædam me impediebat. Tum Cæsar hominis simplicitate delectatus, Quando, inquit, audiam te? Hodie, inquit, propone, & cras audi. Non enim sumus de numero uomentiũ, sed exacte loquentium. licet ne ô imperator adesse familiares dictioni? Licebit, inqt Cæsar, est enim negocium publicum. Rursus Aristides, Concedatur, inquit, illis tum acclamare, tum applaudere quantum possunt. Hic arridens Cæsar, Istuc, inquit, in te situm est.

Idẽ dixit, Arimaspas esse cognatos Philippi, quòd ea gens gignat unoculos.

Myro-

MYRONIDES

Myronides creatus dux exercitus aduersus Boeo- 14
tos, edixit ut Athenienses exirent. Quum autē adess- Ignaui non
set congrediendi tempus, ducesq; monerent nondum expectandi
omnes adesse, Adsunt, inquit, qui pugnaturi sunt. Hos
itaq; quum uideret promptos, hostē aggressus uicit:
sic interpretans eos qui ob ignauiam non studuissent
tempestiue adesse, ne in pugna quidem bonam ope-
ram nauaturos.

PERICLES

Pericles quotiēscunq; belli dux creatus esset, chla- 15
mydem induens apud se dicere cōsueuit, Attende Pe- Imperium in
ricles, quod gesturus es imperium in liberos, in Græ- liberos
cos & in Athenienses. His dictis se uir cordatissimus
hortabatur ut moderate gereret principatum. Ma-
gni ingenij est imperare liberis: at Græci plusquàm
liberi tum erant: postremo inter Græcos liberrimi
Athenienses.

Suadebat Atheniensibus ut Aeginam tollerent, 16
ueluti Pyrei pituitā, quòd inde suspicaretur bellum Noxia tol
orituriū. E corpore malos humores tollere medicorū lenda

Amico roganti ut pro se falsum diceret te (est. 17
stimonium, cui adiunctū erat iusiurandū, hoc est, per- Vsque ad
iurium, respondit, se quidem amicum esse, sed usq; ad aras
aram: sentiens aliquousq; gratificandū amicis, sed ci-
tra uiolationem religionis.

Moriturus hoc nomine sibi gratulabatur, q̃ ipsius 18
causa

Potentia innoxia causa nullus Atheniensium pullam uestem induisset: significans se nulli causam mortis fuisse, nec ulli diem ab ipso capitis dictum. Pullati sunt qui mortuum lugent: & olim capitis reum amici pullati pullatũ comitabantur

19 Præter collegam sortitus est Sophoclem poetam: quumq; simul nauigarent, ac Sophocles cõspecto formoso puero dixisset, En quàm speciosus puer, Decet, inquit, ô Sophocles prætorem non modo manus, sed & linguam habere continentem. Pudice

20 Gloriae stimulus Quum Thucydides uociferaretur apud populũ aduersus Periclem, quòd in picturas ac statuas summorum artificum profunderet reipub. census, ipse assurgens rogauit populum, Videretur ne multum impendisse: quo respondẽte plurimum, Age, inquit, sint igitur hæc mihi impensa non uobis, atq; ipsis donarijs deorum meum tantũ nomen inscribam. Hæc uox subito mutauit animum populi, iussitq; ut publicis impendijs pergeret, nec ullis parceret sumptibus. Tantum ualuit animus præsens, & sermo aculeatus.

21 Aliena curare Quũ deuictis Samijs Athenas reuersus pro cõciõe laudasset eos qui in bello ciciderant, cæteræ matronæ redeuntem è concione coronis ac uittis decorarunt. Elpinice Cimonis soror propius accedens dixit illi, Præclara sunt ista quæ gessisti, & coronis decorãda, qui nos tot fortib. uiris spoliasti. Ad hæc aliaq; conuicia nihil commotus Pericles, tãtum arrisit, nec

aliud

aliud respondit quàm uersiculum Archilochi,

οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἀλείφεο. Id est,

Vnguento anus quum sis caueto inungier.

Significans publica negocia non esse curanda uetulæ. Tam enim hoc indecorum quàm turpe foret eam unguentis uti. Aut sensit indecorum esse iam anui mariti desiderio teneri.

Subito oborto solis defectu quum Pericles uideret alios multos, sed præcipue classis gubernatorem, uehementer perturbatos, chlamyde sua texit gubernatoris faciem, interrogauitq́, Nũquid hoc horrendum ostentum existimaret: illo negante, Quid interest, inquit, igitur, nisi quòd chlamyde maius est id quod nunc tenebras inducit. Sensit uir prudens interuentu lunæ nobis abscondi solem, quemadmodum opposita chlamys impediebat aliorum aspectum: nullum autem esse ostentum quod natura fit. 22 Animose

Pericles Ariphroni uolẽti publico præconio quæri Alcibiadem, qui adolescẽs clàm domo egressus ad amicum Democratem se cõtulerat, obstitit dicens, Si forte nobis inscijs perijt, præconio nihil aliud agetur quàm ut uno tantum die citius manifestum fiat illum interisse, sin saluus, ne per omnem quidem uitam saluus esse poterit. Ciuiliter exclusit Pericles adolescentis infamiam, quam nunquam potuisset eluere. 23 Ciuiliter

Pericles quum à populo uocaretur frequenter, nõ auscultauit dicens, ἀσυμπακτός εἰμι, Sentiens se 24 Autoritas

G non

non esse eogendum in ordinē,nec pro quolibet è me/ dia plebe habendum.

ALCIBIADES

1 *Alcibiades etiamnum puer,quum in palæstra ne xu quodam constrictus esset, unde se non posset ex/ plicare,manum colluctatoris mordicus arripuit: illo dicente ,mordes Alcibiades ut fœminæ solent: Imò, inquit,ut leones. Hoc de Lacone quodam antè com/ memoratum est,sed in diuersam sententiam. Iam tum agnoscere erat animum cedere nescium.*

Vtcunque uincere

2 *Habebat canem quendam insigni pulchritudine, emptum drachmarum septem millibus,huic amputa uit caudam,ac per urbem obambulare passus est. De mirantibus cur id faceret,Vt hoc,inqt,de me loquan tur Athenienses, nec alterius rei sint curiosi. Norat ingenium populi:de claris uiris libenter loquitur ma le,illi morbo suppeditauit materiam leuiorem.*

Fabulae populi

3 *Puer ludum literarium ingressus poposcit Iliadē Homeri,quumq; ludimagister negasset sibi esse quic/ quam Homeri,impegit illi pugnum & abijt: decla/ rans impudenter eum docere literas,qui non semper Homerum haberet in sinu. Quid ille facturus erat,si pro Homero quis porrexisset illi Michaelē Modistā aut Floristam?*

Ludima gister

4 *Quum aliquando Periclem inuiseret,& accepis/ set illi tum non esse ocium,propterea quòd perpēde/ ret quo pacto posset Atheniensibus reddere rationē, Nónne*

Ratio reddi ta populo

Nónne satius fuerit, inquit, cogitare qui fieri poßit ut non reddat rationem? Notans ita rem gestam, ut non facile poßit reddi ratio: procliuius autem esse in totum effugere rationem, quàm bene reddere.

5 Accitus ab Atheniēsibus è Sicilia ut diceret causam capitis, abdidit sese, dicens, cum esse fatuum, qui uocatus in ius quærat elabi quū liceat uitare ne eat. Sentiens consultius esse non committere se periculo, quàm dare operam ut ingressus periculum temet expedias. Dictum Græcis sonat iucundius ob uocū affinitatē, φυγεῖν & ἀποφυγεῖν. Græcis autem ἀποφυγεῖν δίκην dicitur, qui iudicum sententijs absoluitur: φυγεῖν, qui uitat aut fugit.

Periculum uitare satius

6 Cuidam aūt dicenti, non fidis patriæ de te iudicaturæ? Ego sanè, inquit, ne matri quidē: uererer enim ne insciens pro albo calculo nigrum immitteret.

Diffidentia

7 Nunciāti quòd ipse cum comitibus morte damnatus esset Athenis, At nos, inquit, demonstrabimus illis Alcibiadem uiuere: simulq; sese ad Lacedæmonios contulit, ac bellum Decelicū, ab urbe Decelia cognominatum, excitauit in Athenienses.

Vindicta

8 Imbutus philosophiæ præceptis uoluptates ac arteis indecoras aspernatus est, disciplinas liberales semper amplectebatur. Lyram hoc argumento reijciebat, quòd uocem hominis imitaretur: ex quo colligere licet, olim qui lyra canebāt, simul & uoce cecinisse: plectrum quòd habitum formamq; liberalē immutaret

Musica contempta

mutaret in illiberalē: tibiam duplici nomine damnabat, & quod sic mutaret oris habitum, ut uix à familiarißimis agnosceretur qui caneret, & quod homini propriam adimeret uocem, loquendiq; facultatem eriperet. Nemo enim potest simul & inflare tibiam & loqui. Cantent igitur, inquit, Thebanorum filij, qui dicere nesciunt: nobis autem Atheniensibus, ut à maioribus accepimus, gentis princeps est Pallas & Apollo, quorum illa fistulam confregit, hic tibicinem excoriauit. Proditum est priscorū fabulis, Palladem ad speculum tibia canentem, offensam oris deformitāte, proiectam comminuisse tibiam, Apollo Marsyam canendo uictum excoriauit.

TIMON ATHENIENSIS

9 Timon Atheniensis quem μισάνθρωπον appellat Lucianus, quum erga cæteros eßet inhumanißimis moribus, fugeretq; consuetudinem hominum, solum Alcibiadem adamabat exosculabaturq;. Id admiranti Apermanto causamq; roganti, respondit, Ideo sibi charum esse adolescentem, quod perspiceret illū aliquando magno malo fore Atheniensibus.

Amor ob malum

10 Apud hunc quum cœnaret Apermanus, nam & ipsum ob morum similitudinē admittebat, diceretq; pulcherrimum, ò Timon, hoc nostrum conuiuium: respondit Timon, Ita sane si tu non adesses.

Inhumaniter

11 Idem aliquando prodijt in cōcionem, factoq; silentio quum omnes magnum quiddā expectarent, quod inso-

Inhumaniter

insolens esset Timonem concionari, dixit, Viri Athenienses, post ædes meas hortulus est, in eoq; ficus, unde multi iam sese suspenderunt. Eo in loco constitui structuram ponere, proinde uisum est hoc publicitus denunciare, ut si qui etiam uelint se suspendere, maturent priusquam arbor excidatur.

LAMACHVS

Lamachus castigauit quendam è ducibus, qui deliquerat nescio quid: & quum ille dixisset, Non iterũ isthuc cõmittam, Ne poßis quidẽ, inquit, in bello peccare bis. Error enim in bello mors est. 12

IPHICRATES

Iphicrates quod sutore patre natus existimaretur, erat contemptui, ac tum primum opinionem sibi parauit, posteaquam ipse saucius, hostem unà cum armis correptum uiuum in triremẽ suam deportauit. Is quum in amicorũ ac sociorum agris haberet exercitum, ac nihilominus & uallum iaceret, & foßam foderet accurate cuidam dicenti, Quid metuimus? ait, Peßimam esse ducis uocem, haudquaquã putaram. Significans in tranquilißimis rebus interdum existere periculum, quod nullus expectasset. Aduersus inopinatos igitur casus prospexit suis copijs, ne si quid accidisset, dicere cogeretur, non putaram. Hoc Latini transferunt ad Scipionem. 13

Cautio aduersus omnia

Quum instrueret aciem aduersus barbaros, dicebat se uereri ne hostes non noßent Iphicratem, quo 14

Nomen habet momentum nomine solet alios hostes terrere. At alij dant operã, ne quis norit ducem.

15 *Intempestiua* Capitis postulatus dixit calumniatori qui litẽ intendebat, Quale est quod facis homo, quum instet bellum, reipub. persuades ut de me consultet, ac non potius mecum? Sentiens id temporis maxime opus esse ciuitati consilio operáq; Iphicratis.

16 *Nobilitas uera* Harmodio prisci illius Harmodij abnepoti, generis probrum per cõuitium obijcienti, Meum, inquit, genus à me habet originem, tuum uero in te desijt. Hoc imitatus est Cicero.

17 *Dux bonus* Oratori cuidam in cõcione hunc in modum ipsum interrogãti, Quis es ut tam sublimes geras spiritus? nũ eques, aut sagittarius, aut scutatus, aut pedes? Nihil horũ, inquit, sed qui his omnibus imperare didici. Sentiẽs pulchrius esse, bonum præstare ducem quàm quemuis militem.

18 *Miles diues* Idem censebat, militem & diuitiarum & uoluptatum auidum esse oportere, dicens illum audacius pericula subiturũ, quo suis cupiditatibus suppeditaret.

19 *Eloquentia uictrix* Idẽ in causa obrutus eloquẽtia patroni, qui Aristophontem defendebat, Aduersariorũ, inquit, melior est histrio, sed mea fabula melior. Vt fabula nonnunquã exploditur uitio histrionis, ita sæpe melior causa uincitur à peiore patroni infantia stultitiáue.

XENENAETVS

20 Xenenætus dux ciuibus exprobrãtibus sibi quòd imperator

imperator exercitus fugißet in bello, At uobiscum, inquit, ô chara capita: probrum cum exprobrātibus communicans, neq; enim dux persistere potest absq; militibus. Et turpiter obijcit alteri uitium, à quo ipse non est immunis. Probrum commune

TIMOTHEVS

Timotheus dicebatur dux fortunatus. Huic inuidentes nonnulli pinxerant ciuitates ultro se reti implicare ipso dormiente. Hac cōtumelia nihil offensus Timotheus ciuiliter respondit, Si tantas urbes capio dormiens, quid facerem uigilans? 21 Scomma contemptum

Audace quodam milite uulnus Atheniensibus ostentante, Et me, inquit, puduit, quòd quum ego in Samo dux uester essem, catapultæ telum prope me ceciderat. Significans hoc uulnus illi non factum in prælio cominus pugnanti, sed procul. At bono duci adeo cauendum, ut ne prope quidem iaculum ullum poßit accidere. Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est. 22 Cautio

Quum oratores Charetem commendarent, censentes talem creari debere Atheniensium ducem, Nō ducem, inquit Timotheus, sed qui duci suas stragulas portet. 23 Magnus non fortis

CHABRIAS DVX

Chabrias dicere solet, eos optime ducis munere fungi, qui res hostiū quàmmaxime cognitas haberent. 24 Ducis peritia

Idem proditionis accusatus est unà cum Iphicrate. 25

Miser ante tempus *Quum autem ab Iphicrate obiurgaretur, quod quũ esset in periculo, tamẽ ad gymnasium itaret, solitaq́; pranderet hora, Ergo, inquit, si quid secus de nobis statuerint Athenienses, te squalidũ ac famelicũ, me uero pransum & unctum occident.*

26 Dux egregius *Quin & illud dicere solet, Formidabiliorem esse ceruorum exercitum duce leone, quàm leonum duce ceruo. Sentiens totã belli fortunam pendere à uirtute prudentiaq́; ducis.*

HEGESIPPVS

27 Libertas magno emenda *Quum Hegesippus cognomento Crobelus, Athenienses in Philippum irritaret, quidam è cõcione succlamauit, Itáne bellum nobis inuehis Hegesippe? Næ per Iouem, inquit, & pullas uestes, & publicas exequias, & orationes funebres, si uicturi sumus liberi, nec imperatis Macedonum parebimus. Significãs libertatem bene emi magno, nec sine negocio posse seruari.*

28 *Pytheas quum adhuc esset adolescens accessit in concionem contradicturus decretis quæ tum de Alexandro cõdebantur. Huic quum quidam dixisset, Tu quum sis iuuenis audes de rebus tantis loqui? Atqui, inquit, quem uos suffragijs uestris deum facitis, me iunior est.*

PISISTRATVS

29 Solerter *Pisistratus Atheniensium tyrannus, quum aliquot amici qui ab ipso defecerant Phylen occupassent, uenit ad*

nit ad illos stragulas in sarcinam colligatas ipse portans. Cæterum illis quid sibi uellet percontantibus, Vt, inquit, si persuasero, reducam uos: si non persuasero, maneam uobiscũ: ob hoc enim ueni cum sarcinis. Egregius animus, qui nollet sine amicis nec regnare nec uiuere.

Quum mater apud ipsum esset delata, quod adolescentem quendam adamaret, furtimq́; cum eo congrederetur, & quidem frequenter præ metu Pisistrati, negante sui copiam, adolescentem uocauit ad cœnam: peracta cœna rogauit quomodo habitus esset, quum ille respondisset, suauiter, Hæc, inquit, tibi contingent quotidie, si matri meæ placueris. Admodum ciuiliter & maternis indulsit affectibus, & adolescentem omni terrore liberauit. 30 Ciuiliter

Thrasybulus Pisistrati filiã amabat, eamq́; quum haberet obuiam, in publico osculatus est: ob id uxori maritum in Thrasybulũ irritanti, Si illos, inquit Pisistratus, qui nos amant habemus odio, quid faciemus ijs qui nos oderunt? Ac uirginem adamatam Thrasybulo dedit uxorem. 31 Ciuiliter

Commessatores quidam in Pisistrati uxorem inciderant, multaq́; lasciue in illam tum fecerant tum dixerant. Postero uero die iam decocta temulentia Pisistratum adierunt cum lachrymis orantes ueniam. Tum Pisistratus, Vos quidem in posterum date operam ut sitis sobrij. Vxor uero mea heri nequaquam 32 Ciuilitas prudens

usquam prodijt ex ædibus. Humanitatis erat, quòd ignouit adolescentibus: pietatis, quòd uxoris honori consuluit, negans tale quicquam in illam factum esse.

53 *Quum alteram uxorem ducere statuisset, liberis ipsum percõtantibus, nũquid in ipsis haberet de quo quereretur, Nequaquam, inquit, imò ob id potius alteram duco, quòd collaudem uos, cupiamq; mihi & alios istiusmodi liberos nasci.*

Retortum mire

DEMETRIVS

54 *Demetrius Phalereus Ptolemæum regem adhortari solet, sibi pararet libros, de regno deq; militari imperio gerendo tractantes, eosq; euolueret, propterea, quòd ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur.*

55 *Quũ exularet, ac Thebis inglorius humilisq; uiueret, audissetq; Cratetem philosophum, qui ipsum inuiseret, multa placide prudẽterq; de moderate ferendo exilio disserentem, Male sit, inquit, negocijs ac occupationibus, per quas hactenus talem uirum non licuit cognoscere.*

NICOSTRATVS DVX

56 *Nicostratus Argiuus, quum ab Archidamo solicitaretur, tum ingenti promissa pecunia, tũ cuiuscunq; uellet Lacænæ cõiugio, ut Cromnũ traderet, respondit, Archidamum nõ ducere genus ab Hercule, quòd Hercules obiens orbem soleat improbos afficere supplicio, ipse contrà ex probis faceret improbos. Lacedæmonij*

Degeneres

dæmonij uero hoc nomine potißimũ gloriãtur, quòd originem ducunt ab Hercule.

EPAMINONDAS

Sub Epaminonda Thebano duce nunquã euenit, ut exercitum inuaderet tumultus Panicus, qui subito præter causam interdum oboriri solet: eum quoniam à Pane deo credunt immitti, Panicum appellarunt. 1 Prouidentia

Dicere solebat, pulcherrimum eße genus mortis in bello mori, quòd hæc mors primum cum laude fortitudinis coniuncta sit, modo bellum geratur pro patria: deinde breuis non diu crucians hominẽ, aut paulatim extabefaciens. 2 Mors in bello

Idem dicere solet, militum quibus arma gerenda sunt corpus exercitatum eße oportere, non solũ athletice, ucrumetiam militariter. Nam athletæ tantum hoc agunt, ut corpore sint robusto: at militem oportet corpus habere expeditum & agile. Vnde & uehementer obesis infensus erat, adeo ut huiusmodi quendam expulerit ab exercitu, dicẽs, quòd uix clypei tres quatuorúe tegerent ipsius uentrẽ, per quem nunquam uidißet sua pudenda. 3 Obesus miles

Ipse tam tenui uictu utebatur, ut aliquando uocatus ad cœnam à uicino, quũ reperißet bellariorum, opsoniorum, & unguentorum apparatũ, confestim abierit, dicens, Ego te sacrificare putabam, non delitiari & illudere. 4 Frugalitas

Quum coquus collegis Epaminõdæ de impendijs 5
aliquot

Frugalitas aliquot dierum rationem redderet, non alia de re in dignabatur quàm tantum fuisse consumptum olei. demirantibus autẽ collegis, negauit se offendi sumptu, sed moleste ferre tantum olei exceptum intra corpus hominum. Sentiens oleum esse natum foris unguendo corpori, nõ intus explendo. Inunctum reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infusum in uiscera, reddit delicatius ac segnius.

Sobrius princeps 6 Quum festũ diem celebraret ciuitas, omnesq; compotationibus & libidini indulgerent, Epaminondas cuidam è familiaribus factus est obuiam squalidus & cogitabundus. Admirante illo roganteq; quid tandẽ esset rei, quòd solus ad eum affectus modum obambularet, Vt uobis, inqt, omnibus, ebrios ac socordes esse liceat. O uocem principe dignam. Tum maxime uigilandum est principi, quum populus maxime indulget genio. At non oportet ipsi unquã uacare genialiter uiuere.

Personae respectus 7 Homini contempto qui leue quiddam admiserat Pelopida pro eo deprecante, non ignouit, sed amica pro illo rogante dedit ueniam: dicens eiusmodi munera à scortillis accipi oportere, non à militibus, Paratus erat ad ignoscendum, sed quemadmodũ non quæuis damus omnibus, ita spectandũ est cui in qua causa gratificemur.

8 Quum Lacedæmonij copias in Thebanos educerent, uariaq; Thebanis ferrentur oracula, quorũ alia uictoriam

uictoriā illis pollicebantur, alia diuersa prædicebant, iussit bene promittentia ad dextram tribunalis poni, contraria ad læuam. Atq; omnibus hunc in modum dispositis, surrexit, dixitq;, Si uolueritis parere ducibus, & conglomerati in hostem tendere, hæc uobis sunt oracula, ostensis melioribus: quòd si ad cōflictū segnes timidiq; fueritis, hæc oracula uobis reddita sunt, ostensis deteriora pollicentibus. Mire nec oraculorum contempsit autoritatem, nec animos militum his deijci passus est: sed interpretatus est deum prospera polliceri strēnuis, infausta timidis, quasi à nobis pendeat rerum euentus. Oracula a nobis pendent

9 Rursum quum copias admoueret castris hostium, tonitru facto, militibus percontantibus quid putaret portendere deum, Attonitos, inquit, esse hostes, quòd quum tales agros haberent in propinquo, in talibus castra metarentur. Solertia ducis non solū terrorem exemit animis militum, uerumetiam commoda interpretatione addidit alacritatem. Ostentum commode interpretatum

10 Ex omnibus quæ præclare & honeste gessisset in uita, illud sibi dicebat esse iucundissimū, quod utroq; parente uiuo Leuctrica pugna uicisset Lacedæmonios. Vir pius nō tam sibi gratulatus est eam obtigisse gloriam quàm hanc uoluptatem ex se contigisse his, quibus uitam suam acceptam ferebat. Pietas

11 Quū aliâs solitus esse uncto corpore hilariq; uultu prodire in publicū, postridie eius diei, quo feliciter pugnatum

pugnatũ est in Leuctris, processit squalidus ac sum- missus. Amicis autẽ sciscitantibus, ecquid illi molesti
Secundis moderate gaudendum accidisset, Nihil, inquit, sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse, eius gaudij intemperantiã hodie castigo. Adeo metuit arrogantiam uir Bœotus ac militaris, & nos non idem faciemus, quoties secunda fortunæ aura res nobis succedunt?

12 Gloria Quum uideret hoc agere Lacedæmonios, ut eam calamitatem tegerent, Epaminondas ut palàm faceret quanta fuisset illius cladis magnitudo, nõ quibuslibet permisit cadauera tollere, sed ut quæq; ciuitas sua auferret. Ita factũ est ut appareret plusquam mil lenos Lacedæmonios interisse. Hoc strategema pro apophthegmate forsitan adiecit aliquis.

13 Iason Thessalorum rex uenerat Thebas, belli socius futurus. Is quum Epaminondæ uehementer egenti aureorum duo milia misisset, aurũ non recepit, sed
Gloria potior pecunia ipsum Iasonem intuitus, Iniustis, inquit, imperas ipse deterior. Ipse uero quinquaginta drachmis à ciue quodam acceptis mutuo, pro uiatico exercitus, inuasit Peloponẽsum. Sentiebat iniquas esse diuitias, quæ possessorem reddunt deteriorem: at uiri fortes gloria uirtutis præmio contenti sunt.

14 Rursus quum Artoxerxes Persarũ rex ipsi tria Daricorum milia misisset, Diomedontẽ Cyzicenum asperius increpuit, si tantam nauigationem suscepisset corrupturus Epaminondã, eumq; iussit hæc uerba ad regem

ad regem referre: si fuet commodis Thebanorū, ha/ Integre.
biturus est Epaminondam amicum gratis: sin minus,
hostem. Quid hoc animo incorruptius, non aliò spe/
ctante quàm ad patriæ commoda?

15 Quum Argiui Thebanorum essent socij, Atheni/
ensium oratores in Arcadiam missi uituperarunt u/
tranq; gentem, & Callistratus rhetor Orestem &
Oedipodem ciuitatibus exprobrabat. Nam Orestes
Argiuus fuit, Oedipus Thebanus. Interim surgens
Epaminondas, Fatemur, inquit, apud nos fuisse qui pa
trem occiderit, apud Argiuos qui matrē necarit, sed
eos qui hæc patrarūt nos expulimus, Athenienses re
ceperūt. Tantò cōpendio cōuitiū retorsit in autores.

16 In Spartanos qui multa magnaq; crimina Theba
nis obijciebant, Hi nimirum fecerunt, inquit, ut breui/ Miseria
loquentia uti destiteritis. Solent Lacedæmonij de bre multiloqua
uiloquentia gloriari, sed à Thebanis multis affecti
calamitatibus multa dicere coacti sunt, de illis con/
querentes.

17 Posteaquam Alexandrum Pheræorū tyrannum
Thebanis infensum, Athenienses sibi fecissent ami/
cum ac socium, isq; polliceretur illis se perfecturum
ut minam carnium emerent semiobolo: uidelicet si/
gnificans se tantum pecudum ac iumentorum addu/
cturum è præda: Epaminondas subiecit, At nos, in/
quit, Atheniensibus ad coquendas istas carnes ligna Minæ
gratis suppeditabimus. Nam syluas ipsorum sueci/
demus

demus, si se plus satis admisceant nostris negocijs.

18 *Quũ studeret Bœotos, ocio dissolutiores, continen ter in armis habere, simul ut Bœotiæ ereatus est im perator, his uerbis illos adhortatus est, Posthac con sultate uiri, nam si ego militiæ præfectum agam, uo bis militandum est: adimens illis spem ocij sub tali imperatore.*

Militia laboriosa

19 *Regionem quandam supinam & campestrẽ belli orchestram appellabat, ueluti theatrũ unde late pa teret prospectus. Eam dicebat obtineri non posse, nisi manum semper scuti lorõ insertam haberent. Nam quæ montibus cincta sunt, minore negocio tuemur. Campestris regio quoniam patet omnium incursio nibus, armis tuenda est.*

Vigilantia

20 *Quum Chabrias circa Corinthum paucos The banos sub mœnibus auidius pugnantes prostrauisset, atq; ob id trophæũ erexisset, Epaminondas deridens hominem dixit: Hic sanè decebat non trophæum, sed Hecatæum erectũ esse. Veteres enim ante portas in triuijs congruenter Hecates imaginem statuere so lent, uel ad indicandã uiam, uel in gratiã sepultorũ.*

Tropheum ridiculum

21 *Cuidam nuntianti, quòd Athenienses exercitum nouis instructum armis in Peloponesum misißent. Quid, inquit, num igitur gemit Antigenidas, si Tel lis nouas habet tibias? Tellis autem erat tibicen pes simus, Antigenidas optimus. Significabat Athenien ses frustra nouis armis instructos, quũ his nescirent uti.*

Arma in dignauiri

Scutatum

Scutatum militē senserat à captiuo quodam magnam pecuniarū uim accepiſſe. Huic Epaminondas; Mihi,inquit,redde clypeum,tibi uero cauponā emito,in qua uitam degas. Poſthac enim noles eodē modo ſubire periculum,quippe iam unus de numero diuitum ac beatorum. Recte iudicauit,timidum, ut eſt in prouerbijs,eſſe Plutum. Magis enim metuit mortem,qui domi habet unde poſſit ſuauiter uiuere. 22 Miles ditatus

Interrogatus quem arbitraretur ducem præſtantiſſimum, ſeipſum ne an Chabriam an Iphicratē. Id, inquit,iudicatu perdifficile eſt donec uiuimus. Alludens ad illud Solonis,neminē dicendum beatum ante obitum. Quandiu uiuit homo,poteſt & ad meliora proficere,& ad deteriora degenerare. 23 Finis uitaē ſpectandus

Quum è Lacedæmone reuerſus,cum ſuis commilitonibus capitis poſtularetur, ut qui præter legem, Bœoticæ præfecturæ menſes quatuor adiecißet,iußit ut duces in ipſum reijcerent crimen tanquam ui compulſi. Ipſe autem pro ſe dixit, ſe non habere ſermones factis meliores: ſentiens ipſas res geſtas reo patrocinari debere. Quòd ſi,inquit, omnino dicendum eſt aliquid apud iudices, peto ut quū me occiderint, columnæ damnationis titulum inſcribant,quo Græci uideant,quòd Epaminondas Thebanos nolentes coegerit Laconicam, quæ per quingentos annos capi nō poterat, ac Meſſenā incoluerat ānis C C X X X; igni ferroq; populari,tū Arcades inter ſe cōciliare, 24 Fiducia meritorum

H reſq;

resq; illorum componere, deniq; Græcos libertati restituere. Nam hæc illo tum imperio gesta sunt. His auditis iudices discesserunt multum ridentes, ac ne calculos quidem de illo colligere uoluerunt. Quòd totius causæ periculũ à ducibus in se unum recepit, dubites humanius ne factum sit, an animosius: simul autẽ docuit quantam fiduciam homini præstet egregiorum meritorum conscientia.

25 In suprema pugna apud Mãtineam sauciatus, delatusq; in tentorium, uocauit ad se Daiphantum, post illum Iollydam: ubi audiuit eos uiros interisse, iussit omitti bellum cum hostibus, quandoquidem iam exercitus duces non habebat: ac uerbis ipsa res testimonium præbuit, quòd Epaminondas optime nosset ciues suos. Et hoc uidetur apophthegmatibus adiectũ.

Duces praecipua uictoriae spes

26 Meneclides inuidens Epaminondæ gloriæ, suasit populo ut pacem haberent bello potiorem. Cui Epaminõdas, Fallis, inquit, ciues tuos, qui ocij nomine eos ad seruitutẽ uocas. Pax enim bello paratur, nec eam tueri licet, nisi ciues sint ad bellum instructi.

Pax bello parta

27 Eidem exprobranti quòd non duxisset uxorem, Nullius, inquit, consilio ò Meneclida, hac in re minus uti uelim quàm tuo. Notans illum quòd uxorem haberet parum sequundæ famæ.

Morsus tectus

28 Rursus eidem obijcienti quòd Agamemnonis gloriam æmularetur, Falleris, inquit, nã ille totius Græciæ præsidijs usus decẽ annis uix unam cepit urbem, ego

Agamemnone maior

ego unius huius urbis præsidijs, uno die profligatis
Lacedæmonijs totam Græciam liberaui.

Ciuium suorum iniurias patientissime ferebat, di/ 29
cens, esse nefas irasci patriæ: quemadmodum paren/ Pie
tum iniurias ulcisci pietas uetat.

Pelopidæ increpanti quòd nullos tolleret liberos, 30
male in hoc cõsulens patriæ, Vide, inquit, ne tu peius Benefacta
consulas, qui talem patriæ filium relicturus sis. Habe pro liberis
bat enim Pelopidas filium improbum & infamem.
Mihi, inquit, Leuctrica pugna pro liberis erit, nun/
quam interitura. In hoc enim suscipiuntur liberi, ne
pereat nostri memoria. At hoc melius præstant egre
gia facinora, nam liberi frequenter offuscant paren/
tum gloriam.

Quũ sentiret uulnus esse letale, non prius ferrum 31
eduxit, quàm audisset Thebanos uicisse, Tum satis, Mors gene
inquit, uixi, inuictus enim morior, & educto ferro rosa
protinus efflauit animam.

Valerius narrat illum quæsisse, an ipsius clypeus 32
esset saluus: ut audiuit saluũ, rogasse an hostes essent
deuicti. Quũ audisset penes Thebanos esse uictoriã,
ita loquutum militibus, Non finis commilitones uitæ
meæ, sed melius & altius initium aduenit. Nũc enim
uester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.

Quum illi per inuidiã & contumeliæ gratia sor/ 33
didus quidam & contemptus magistratus delegatus Vir magistra
esset à populo Thebano, non aspernatus est dicens, tum ornat

non solum magistratum ostendere uirum, sed uirum uicißim ostendere magistratum: itaq; gesßit, ut deinceps tanquam honestum munus à multis ambiretur, quum antea nihil aliud fuerit, quàm cura sordes & stercora ex angiportis eijciendi.

54 *Idem cuidam egeno mandauit, ut à quodã ex amicis ipsius talentum peteret, petijt & accepit. Amico* Benigniter *percontanti quur id iußisset, Quoniam, inquit, ille quum uir sit probus inopia premitur: tu uero diues es, multa de publico depeculatus. Epaminondas ipse pauper hac ratione subuenit egenti. Bonorum enim probrum est, uirum probum egere necessarijs.*

55 *Tempore belli Leuctrici quũ accepißet quendam strenuum uirum perisse morbo, per iocũ dixisse fer*/ Ocium *tur, Vnde fuit illi moriendi ocium in tantis negocijs? Frequenter autem non minima morbi pars est imaginatio metusúe morbi. Hunc languorem solet excutere negociorum ardor.*

PELOPIDAS

1 *Pelopidas in præfectura rei militaris Epaminondæ collega, quum amici dicerent illi rei necessariæ, ui* Pecunia contempta *delicet colligendi pecunias, nullã esse curam, Ita per Iouẽ, inquit, necessariæ, sed huic Nicomedi: ostendens hominem claudum ac mancum. Sensit fortibus uiris nihil esse opus pecunia.*

2 *Vxori quæ ipsum ad bellum proficiscentem roga* Dux aliorum seruator *bat muliebriter ut seruaret seipsum, Alij, inquit, ut isthuc*

isthuc faciant monendi sunt. Nam princeps ac dux hortandus est potius ut seruet ciues. Vox imperatore digna, cuius est ciuium multorum salutem suæ uni us incolumitati anteponere.

Quum è militibus quispiam qui uiderat Lacedæmonios per angustias montiũ aduentare, dixisset Pelopidæ, Incidimus in hostes, Qui potius nos in illos, inquit, quàm in nos illi? 5 Animose

Ab Alexandro Pheræorum tyranno præter fœdera captus ac uinctus Pelopidas, conuitia congeßit in fœdifragum: ut autem iratus ille dixit: mori properas, Admodum, inquit, quo magis in te exasperentur Thebani, tuq; citius des pœnas uiolati fœderis, dijs pariter atq; hominibus inuisus. 4 Libertas

Thebe tyranni uxor adijt Pelopidã, dixitq; se mirari, quòd uinctus esset tam hilaris, At ego, inquit, magis te miror, quòd nõ alligata feras Alexandrum. 5 Libere

Posteaquam Epaminondas Pelopidam liberũ reduxisset, aiebat se gratiam habere Alexandro, per quem experimento comperißet, se non tantũ ad bellum, sed etiam ad mortem bene animatum eße. 6

Quum Pharsali congreßurus eßet cum Alexandro Pheræorũ tyranno, milites admonuerunt, duplo plus Theßalorũ eße cum Alexãdro, quàm ipse Thebanos haberet, Tanto, inquit, melius nobis erit, plures enim uincemus. Hoc & alteri cuidã adscribitur. 7 Mortis contemptus

De eo Plutarchus Symposiacôn libro 2. refert 8

quiddam perquam festiuum. Conuiuium agitans cum collegis ducibus, in fine conuiuij bibit acetũ. Percon-
Frugalitas tantibus num id conduceret ad sanitatem, Nescio, inquit, illud scio, bonum esse ad hoc, uti quis meminerit domesticæ dietæ, siue domesticorum negociorum. Sentiens conducere aduersus crapulam, & conferre sobrietati: simul indicans se domi parcißimo uictu agere solitum.

MANIVS CVRIVS

9 Manius Curius nonnullis arguentibus quòd ex
Agri modus agris bello partis partem exiguam unicuiq; militum distribuisset, magnam uero reip. optauit à dijs, ne quando existeret quisquã Romanus, cui ager exiguus uideretur, qui poßet alere dominũ. Sentiens eum non esse Romano dignũ nomine, qui plus appeteret quàm quod ad uictum frugalem satis est.

10 Samnites posteaquam ab illo fuerant deuicti, uenerunt ad Maniũ Curium, ac magnam auri uim offerebant, atq; id temporis fortè rapula coquebat ollis
Aurum spretum fictilibus. Respondit autem Samnitium legatis hunc in modũ, Nihil opus est auro talem cœnanti cœnam: sibi uero potius esse, aurum poßidentibus imperare, quàm aurum habere.

C. FABRITIVS

11 C. Fabritius quum audißet Romanos à Pyrrho
Dux egregius deuictos, ad Labienum uersus, Pyrrhus, inquit, non Epirotæ uicerunt Romanos. Sentiens unius ducis ingenio

ingenio uictoriam acceptam ferri oportere, non uirtuti militum. Hoc pacto Romani nominis ignominiam eleuauit, qui quum Epirotis essent uirtute superiores, hoc solo erant inferiores, quòd non haberent ducem Pyrrho similem.

12 Quum Pyrrhus pro redimendis captiuis multum auri misisset, aurum quidem non accepit Fabritius. Postridie uero Pyrrhus maximum elephantum misit, qui ignaro Fabritio à tergo subito barriens appareret. Id ubi factū est, respiciens Fabritius ac ridens, Me, inquit, nec aurū heri, nec hodie belua fecit attonitum. Sensit Pyrrhū hoc de industria egisse, ut quoniam auro bonisq; uerbis deliniri non poterat, immani uoce beluæ terreretur. Sed expertus est Pyrrhus animum undiquaq; inexpugnabilem. Animus inexpugnabilis

13 Pyrrho uero hortanti ut Fabritius apud se ageret, imperij socius futurus, Ne tibi quidem isthuc expedierit, inquit. Nam si Epirotæ nostrum utrunq; pernorint, mihi regi quàm tibi parere mallent. Fiducia sui

14 Fabritio iam consuli misit epistolam Pyrrhi medicus, qua promittebat se regem ueneno necaturum si iuberet. At eam epistolam autore non prodito ad Pyrrhum remisit, iubens illum sibi cauere qui pessimus esset iudex, tum amicorum, tum hostium. Sentiens eum eos habere pro hostibus quos amplecti debebat si satis nouisset, & hos pro amicis ducere, qui peius illi uellent quàm hostes. Fides in hostem

15 *Cæterum ubi compertis insidijs Pyrrhus medi-cum egisset in crucem, Fabritio captiuos gratis re-misit. At Fabritius noluit eos gratis recipere, sed pa-rem captiuorum numerum remisit, ne à Pyrrho pro-diti ueneficij mercedem accepisse uideretur, negans se hoc indicium fecisse Pyrrhi causa, sed ne Romani uiderentur dolis hostem occidere, ut qui uiribus su-perare non possent.*

Nibil gratis

FABIVS MAXIMVS

16 *Fabius Maximus quoniam cum Annibale confli-gere detrectabat, sed mora copias illius & pecunia-rum & commeatus egentes attenuabat, sequens il-lum per aspera montuosaq́;, ac subinde obiter sese op-ponens, à nonnullis per ludibrium dicebatur, Anniba-lis pædagogus: hoc conuitio nihil commotus perge-bat suum institutum sequi, dicens apud amicos, Qui dicteria conuitiaq́; metuat, eum sibi uideri timidio-rem his qui fugiunt hostes. Sensit hoc turpius esse ti-miditatis uitiũ, quo leuius est periculũ. Nihil autem leuius dictis, quæ qui formidat, quomodo sustinebit impetum hostium?*

Conuitia contempta

17 *Quum de Minutio illius collega, quoniã nonnul-los hostes deiecerat, multus esset ortus rumor, tan-quam de uiro nomine Romano digno, ait, se magis se-cundam Minutij fortunam, quàm aduersam pertime-scere. Sentiens illius temeritatem periculosissimam esse reipub. quam si rerum successus attolleret, in*

Temeritas

extremum

extremum discrimen adducturam uniuersum populum Romanum, sed aduersis casibus futuram moderatiorem.

Paulopost quum Minutius hostium insidijs septus in summo esset periculo, ne cum suis copijs periret, Fabius è monte mouens exercitum uenit illi auxilio, multisq; trucidatis hostibus ipsum eripuit. Hoc facto Annibal ad suos dixit, Nónne uobis sæpenumero præ dixi fore, ut illa montana nubes nobis aliquando tempestatem immitteret? Hoc Annibalis non Fabij dictum huc aliunde suspicor adscriptum. 18 Facete

Post calamitatē quam Romani acceperant apud Cannas, creatus imperator cum Claudio Marcello uiro audaci, semperq; gestienti cum Annibale confligere, Fabius potius sperabat futurum, ut si pugna abstineret, Annibalis exercitus ductu temporis deficeret. Id sentiens Annibal, dixit, se magis formidare Fabium à pugna quiescentē quàm Marcellum pugnantem. Nec hoc est Fabij apophthegma, sed Annibalis. 19 Contatio

Miles quidam Lucanus delatus erat Fabio, quòd noctu frequenter è castris clàm excederet, amore cuiusdam fœminæ. Fabius quum audisset illum alioqui in rebus belli præclarum esse uirum, iussit clàm apprehensam mulierem quam amabat miles, ad se perduci, quæ simul ut adducta est, iussit accersi uirum, ad quem ita loquutus est, Haud clàm nobis fuit, te præter legem militarem abnoctare à castris: at ne id qui 20 Error meritis condonatus.

dem prius nos latuerat te probum esse militē: proinde errata ante bene gestis condonamus, cæterū postbac eris nobiscū: nam habeo fideiussorem, & producētam mulierculam illi commendauit.

21 Facete Tarētinos Annibal præsidio imposito tenebat arce accepta, Fabius itaq; dolo quālongißime exercitum suum abduxit ab urbe, quā ubi cepisset diripuisſetq;, scribæ percontanti, quid de templorum simulacris statuisset, Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos.

22 Iactantia elusa Quum M. Liuius sibi postularet acceptum ferri, quòd Fabius cepißet urbem Tarentinam, uidelicet quòd in arce præsidium habuisset: cæteris iactantiam hominis deridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam nisi tu ciuitatem amisisses, nequaquam ego recepißem.

23 Consulatus maiestas Fabio iam sene filius illius cōsul factus est, qui quū publicitus multis audientibus habuisset orationē, Fabius conscenso equo præcedebat. Quum autem iuuenis lictorem misißet, qui patrem iuberet equo descendere, alij quidem factum hoc auersati sunt: at Fabius ab equo desiliens, nō habita ætatis ratione accurrit, ac filium complexus, Euge, inquit, fili, sapis qui intelligas quibus imperes, & quàm magnum magistratū susceperis.

24 Grauiter Quum Minutius gloriaretur, ipsius opera multum maiestati Fabianæ dignitatis decesßisse, Si saperes, in-

res, inquit Fabius, Minuti, reputares tibi cum Annibale certamen esse potius quàm cum Fabio.

Dicebat absurdum uideri, si cum equos & canes uenaticos familiaritate ciboq; cicuremus potiusquã catenis ac uerberibus: homines feroces animo, nõ humanitate ac beneficijs nobis conciliemus, sed asperiores in illos simus quàm agricolæ sunt in caprificos ac malos sylvestres & oleastros, qui has nõ protinus excidunt, sed insitione docent mitescere. 25 Humanitas ci curat optime

Fabius Max. congiariorum exiguitatem notans, dixit non esse congiaria, sed heminaria. Congiaria dicuntur dona quæ dantur populo. Congius autẽ mensuræ genus est, qua multo minor est hemina. Ad mensuram igitur alludens, negauit eße congiarum, sed heminarium. 26

ANNIBAL

Annibal à Minutio quem insidijs obsederat, per Fabij copias depulsus, ubi redisset in castra dixisse fertur, Eo prælio à se uictum Minutium, se autem à Fabio fuiße superatũ: uidelicet ex eadem pugna uictus & uictor redijt. Perierat enim Minutius, ni Fabius succurrißet. 27 Victor et uictus

Quum Marcellus aliquot diebus cõtinenter cum Annibale cõflixißet uario Marte, dixit Annibal, sibi rem esse cum hoste, qui nec uictus nec uictor nosset quiescere. 28 Pertinacia uincit

Quũ Fabius simili arte recepißet Tarentũ, quali 29

Annibal

Dolus dolum uincit Annibal ceperat. Et Roma, inquit Annibal, suum habet Annibalem.

50 Militaris ferocia Quum Romanorum legati conditiones pacis retulissent apud Carthaginenses, & Giseo quidam ausus esset suadere bellum cum Romanis redintegrandum, Annibal indigne ferens, hominem imbellem de rebus arduis loqui, adhuc dicentem é suggesto deturbauit. Hoc factum tam uiolentum in libera ciuitate demirante & indignante multitudine, Annibal conscenso suggesto dixit, neminem mirari debere, si qui à primis statim annis Carthaginem reliquißet, interim ætatem omnem in bellis & armis trāsegißet, minus noßet urbanas consuetudines: hoc præfatus pacē suadere cœpit & persuasit.

51 Lachrymae serae Quum adeßet dies quo primam pensionem exigebāt à Pœnis Romani, totus populus ad tributi mentionem ingemuit, at Annibal interim effuse risit. Ea de re increpatus ab Asdrubale Hedo, negauit eum risum fuisse gaudentis, sed aliorum seras & inanes lachrymas deridentis, quæ nunc in leuiore malo manarent, quum antea potius manare debuerint, quo tempore Romani claßes, arma & amplißimarum uictoriarum spolia Pœnis detraherent, ac leges uictis imponerent.

52 Vti uictoria Quum Annibal apud Cannas felicißime pugnaßet, amicis suadentibus ut fugientem hostem insequēs in urbem irrumperet, non obtemperauit. Quam rem

Barcha

Barcha Carthaginensis adeo indigne tulit ut exclamarit, Vincere scis Annibal, uictoria uti nescis. Hoc dictum T. Liuius tribuit Maharbali.

Annibal Gisconi nuncianti sibi admirabilem uideri Romanorum instructorum ad pugnam numerũ, Imò aliud, inquit, mirabilius te fugit. Quidnam hoc esset sciscitãti Gisconi, Quòd ex tã nuumrosa, inqt, hominum multitudine nullus appellatur Gisco. Is ducis iocus multum timoris detraxit, multumq; alacritatis addidit militibus. 53 Ridicule

Idem profugiẽs apud Antiochum regem agebat. Is ostendit illi suum exercitum barbarico apparatu magnifice instructum, sed ad prædã magis quàm ad bellum. Hæc omnia quum diligenter esset contemplatus Annibal, rogauit Antiochus, num hæc omnia satis essent futura Romanis. Tum Annibal, Planè satis arbitror, etiãsi auarißimi sint Romani. Lusit Pœnus ab inexpectato, rex de prælio sciscitabatur, iste respondit de præda. Quid eim aliud est miles imbellis, auro, argento, cæterisq; rebus ad prædam inuitantibus instructus? 54 Exercitus praedae aptus

Idem adhuc puer, quum quæreretur de finiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem infixit solo, ac puluere suscitato tum demum finem belli fore dixit, quum altera pars in habitum pulueris esset redacta. Agnoscas ingenium exitio Romanæ gentis natum. 55 Odium pertinax

Inter

56 Inter Scipionem Aphricanum & Annibalem or-
Praestantia tus est sermo de praestantia ducum. Quumq; Scipio rogasset quem primum esse censeret, respondit, Alexandrum magnum: quem secundum, Pyrrhum Epirotarum regem: quem tertiũ, seipsum nominauit. At quid, inquit Scipio, si me uicisses? Tum, inquit, me neque secundũ, neq; tertiũ, sed omniũ primũ cẽsuissem.

Annibal bibiturus uenenũ quod in eum usum pa-
57 ratum habebat, dixit, Soluamus ingenti cura populũ
Odium pertinax Romanũ. Aut ut Liuius refert, Soluamus diutina cura populũ Ro., quando mortem senis expectare longum censet. Id postremo male habebat hominẽ, quòd
58 Romanis iam non posset aliquo pacto molestus esse.

Voluptas emollit in domitos Post uictoriam Cannensem, si Annibal rectà petisset Romam, poterat in Capitolio prandere sed frui quàm uti uictoria maluit, Campaniam ac Tarentum peragrans: ubi mox & ipse, & exercitus ardor adeo elanguit, ut uerissime dictum sit, Capuam Annibali fuisse Cannas. Siquidem inuictum alpibus, indomitum armis, Campania sole, & Baiae fontibus calidis tepentes subegerunt. Refert Florus.

SCIPIO MAIOR

1 Scipio senior si quãdo uacans à negocijs bellicis
Ocium sapientis in literis uersaretur, dicere solet, se nunq̃ minus esse ociosum, q̃ quum esset in ocio. Sensit se id tẽporis non dare animũ ocio aut uoluptatibus, sed reipub. commodis multa suo cum animo tractare.

Postea-

Posteaq̃ Carthaginẽ Nouã, q̃ erat Hispanorũ, ar-mis ceperat, milites qdã uirginẽ elegãti forma captã adduxerũt, eiq; tradiderũt. Hic ille, libẽter acciperẽ, inqt, si priuatus essem, nõ imperator. Iuuenis insigni puellæ forma corrũpi nõ potuit, quo minus meminisset quid deceret imperatorẽ. At multi sunt hodie, qui ob hoc ipsum sibi credunt tum licere, tum decora esse omnia, quòd sunt imperatores. 2 *Imperator castus*

Rursus quum obsideret oppidum humili loco situm, prominente illic Veneris templo, iußit illuc profiteri uadimonia, tanquam tertio post die ius ibi redditurus. Et quod se facturum prædixit, fecit urbe capta: tanta erat fiduciæ uictoria. 3 *Fiducia euentus*

In Sicilia percontanti cuidam, qua re fretus classem educere pararet in Africam, ostendit uiros armatos trecentos sese exercentes, præterea turrim excelsam mari imminentem, & ait, Nullus horum est, qui non conscensa turri semet in mare præcipitaturus sit, si iussero: sentiens non perinde referre q̃ numerosam educas multitudinem, modo fortis dux educat exercitatos & dicto audientes. 4 *Miles dicto audiens*

Vbi traiecit in Africam, ac terra potitus hostium castra concremaßet, Carthaginẽses mißis legatis fœdus cum Scipione pepigere, pollicẽtes se & elephantos camelosq;, & naues, & pecunias daturos. Ceterum posteaquam Annibal abnauigaßet ex Italia Crathaginem, cœpit illos conuentorum pœnitere, eo quòd 5 *Animus præsens*

eo quòd iam animum recepissent. Id audiens Scipio negauit se etiam si ipsi uellent, pacta seruaturum, nisi prius imperatis adderent talentorum quinq; milia, hoc nomine quòd Annibalem accersissent.

6 *At posteaquam Carthaginenses ui addacti legatos de fœdere ac pace ad Scipionem misissent, iussit eos qui uenerant protinus abire, tanquam non audituros eos priusquam L. Terentium ad se perduxissent. Erat autē Terentius Romanus, uir probus & humanus, qui in bello captus à Pœnis detinebatur. Quem ut adduxerant, Scipio pro tribunali sedēs hominem apud se collocauit, moxq; auditis legatis bellum dissoluit. Porrò Terentius tanti beneficij memor triumphantem Scipionem sequebatur pileatus, uelut illius libertus: quin & Scipiōe mortuo ad exequias mulsum exhibuit, aliaq; ad funeris celebritatē ptinentia studiose pcurauit. Sed de his posterius. Hic in Scipione quidem habes exemplum beneficij candide simul & honorifice collati, in Terentio uero memoris animi specimen.*

Humaniter et grate

7 *Posteaquā Romani traiecerant in Asiam aduersus Antiochū regē, isq; legatos ad Scipionē de pace misisset. Id, inquit Scipio, prius factum oportuit, non nunc quum & frenum & sessorem recepisti. Allusit ad apologum de equo & sessore, notiorem quàm ut hic sit commemorandus.*

Frenum receptum

8 *Senatus decreuerat ut pecunias sumeret ex ærario, at*

rio, at quũ quæstores ærarij negarent se eo die aperturos, Ipse, inquit, aperiam, quando mea causa claudi tur, qui tanta pecuniarum ui repleuerim ærarium. Vacua nõ clauduntur, eo Scipio per iocum dicebat, sibi hoc laboris suscipiendum ut aperiret, qui fuißet in causa ut tam diligenter clauderetur, ut quæstores diei spatium quærerent ad recludendum. Exemplum ingentis fiduciæ meritis quæsitæ. Fiducia meritorum

9 *Quum à Petilio & Quinto trib. plebis, multis nominibus accusaretur apud populum Romanum, nihil ad crimina respondit, tantum hoc dixit, Hoc die Quirites Annibalem & Carthaginem deuici: proin ipse sumpta corona in Capitolium ascendo Ioui Opt. Max. sacrificaturus: si quis de me suffragium ferre uelit, ferat. Hæc loquutus ascendebat ad Capitolium relictis accusatoribus, nondum perorata causa. Tantum ualet egregiorum in rempublicam meritorum fiducia, ut repente iudicij rigor uersus sit in ouationem, & reus pro supplice egerit triumphantem.* Fiducia meritorum. Liuius lib. 8. dec. 4. duos Petilios Quintos refert

10 *Scipio Africanus quibusdam calũniantibus, quòd parum strennuus pugnator esset, Imperatorẽ, inquit, me mater non bellatorem genuit. Significans in imperatore plus habere momenti solertiam ac prudentiam in consilijs, quàm uires in prælijs.* Generose

11 *Idem dicere solebat, hosti non solum esse dandam uiam fugiendi, uerũ etiam muniendam: docẽs mode-* Clementer

I randam

randam esse victoriam, nec sæuiendum in eos qui contra ferre arma destitissent.

12 Idem militi cui scutum erat elegantius ornatum, *Ignauia* Nõ miror, inquit, quòd scutum tanta cura ornaris, in quo plus habeas præsidij quàm in gladio: significans illum ignauum militem. Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est. Quanquam hoc idem de altero Scipione narratur inferius.

13 Idem dicere solet, ij quibus sunt equi ferociores *Grauiter* tradunt eos domitoribus, ut his facilioribus possint uti. Sic homines secundis rebus effrenatos, sibiq; præfidentes tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportere, ut perspecta rerum humanarũ imbecillitate, uarietateq; fortunæ, reddantur moderatiores.

14 Dicere solet, in re militari turpe uerbum esse, non *Prouidentia* putarã: quòd alijs in rebus interdũ locus datur male instituta posterioribus cõsilijs melioribus corrigere: ceterũ quæ ferro peragũtur, ea nõ oportet temere aggredi, quòd hic error ferè est inemendabilis. Idem dictũ locũ habet & in his, quæ semel facta mutari nõ possunt, ut in ducenda uxore, in sacris ordinibus.

15 Quũ hoste dicebat nõ esse confligendũ, nisi aut in *Quando bellandum* uitaret occasio, aut urgeret necessitas: quòd incogitantis sit, opportunitatẽ oblatã negligere & extremæ ignauiæ sit, tum non præstare fortem animum, quum audacia spem præbet incolumitatis, formidolositas nihil aliud quàm certum promittit exitium.

T. QVIN-

T. QVINTIVS

T. Quintius ab ipso protinus initio clarus fuit, ut prius quàm esset ædilis, aut tribunus militum, aut prætor, consul factus sit. Porrò missus imperator aduersus Philippum, suasit ut ueniretur in colloquium. At quũ Philippus posceret obsides, eo quòd ille multis Romanis comitatus esset, ipse uero solus: ut solus sis, inquit Quintius, ipse fecisti, qui amicos & cognatos tuos occideris. 1 Libere

Vbi Philippũ bello uicerat, in Isthmijs præconio iussit euulgari, se Græcos suæ libertati suoq́; iuri permittere. Quotquot autem Romani temporibus Annibalis capti seruiebant apud Græcos, quum horum singulos Græci quingentis drachmis emissent, gratis Quintio donarunt: qui & ipsi Romæ triumphantem Quintium sequuti sunt pileati, quod facere solent è seruitute manumissi. Et hoc admiror à Plutarcho inter apophthegmata commemorari. 2 Clemens uictor

Achæos meditantes expeditionem aduersus insulam Zacynthiorum, monuit ut cauerent, ne more testudinum caput extra Peloponnesum proferentes, uenirent in periculum. Testudo enim intra testam tutissima est. 3 Tutum consilium.

Quum Antiochus rex cum numeroso exercitu uenisset in Græciã, omnesq́; reddidisset attonitos & militum numerus & armaturæ uarietas, Quintius hoc sermone metum ademit Achæis: Quum, inquit, 4 Ostentatio inanis

essem in Chalcide cœnans apud hospitem meum, mirabar carnium copiam, quũ essent omnia tecta niue: at hospes respondit, ea omnia nihil aliud esse quàm suis domesticæ carnes, tantum apparatu & conditura diuersa, Ne uos igitur, inquit, admiremini regis copias, quum auditis hastatos, cataphractos, pedites, equites & sagittarios. Nam hi omnes Syri sunt, armatura inter se differentes.

5 *In Philopœmenẽ Achæorum ducem, qui multos haberet equites & armatos, sed pecuniarũ indigus,* Salse *ita ludebat, Philopœmen, inquiens, manus habet & crura, uentrem non habet. Ac tali quidem specie corporis erat Philopœmen. Quintius autem equites ac pedites armatos, manus & crura ducis appellabat, sed quoniam non habebat quo aleret militẽ, negabat illum habere uentrem.*

C. DOMITIVS

6 *C. Domitius, siue ut Liuius lib. 7. decad. 4. Cn.* Fiducia euentus *Domitius, quem Scipio maior pro se Lucio fratri in bello aduersus Antiochum legatum dederat, ubi contemplatus esset hostium phalangem, exercitus præfectis hortantibus ut confestim aggrederetur, negauit tempus sufficere ad hoc, ut tot milibus trucidatis ac direptis impedimentis, in castra reuersi sua curarent corpora. Sed hoc ipsum postridie se tempestiue facturum dixit. Ac postero die congressus quinquaginta milia trucidauit. Vir strennuus non dubitauit de uictoria,*

ctoria, spatiū modo tēporis gerēdæ rei par eligebat.

P. LICINIVS

P. Licinius consul, imperator equestri pugna 7
superatus à Perseo Macedonum rege, bis mille & octingentos milites amisit, partim interfectos, partim captos. Vbi uero post pugnam Perseus mitteret oratores acturos de fœdere ac pace, Licinius qui uictus erat, uictori præscripsit, ut si pacem uellet, quæ haberet in sua potestate daret in fidem Romanorum. Ne calamitas quidem fortissimi uiri spiritus potuit imminuere. Nec ignorauit Perseus quibus cum uiris ipsi res esset, eoq; fecit uictor quod uicti solent facere.

Animose

PAVLVS AEMYLIVS

Paulus Aemylius quum iterum peteret consulatum, repulsam tulit. cæterum quum bellum aduersus Perseum ac Macedones, imperitia segniciéq; ducum in longum duceretur, eidemq; cōsulatum detulissent, negauit se illis habere gratiā: non enim se ob id tum designatum imperatorem quòd ipse desideraret imperium, sed quòd ipsi imperatorem. 8

Necessitate delatus honor

E foro domum reuersus quum filiam puellam nomine Tertiam reperisset lachrymantē, rogauit quid haberet, Illa respondente, Perseus nobis interijt: Id erat nomen catelli, quem puella habebat in delicijs: Sit felix, inquit, ò filia, omen accipio: moxq; in bellum profectus pulcherrimum de hoste triumphum egit. 9

10 Disciplina militaris *In exercitu uero quum multam confidentiam & loquacitatem comperißet militum officia ducum sibi uindicantium, resq; non necessarias curantium, iußit illos quiescere, nec aliud quicquam agere, quàm ut enses suos acuerent, cætera sibi fore curæ. Nocturnas autem excubias iußit illos sine lanceis & gladijs agere, quo nimirum adempta spe depellendi hostem, tanto acrius pugnarent cum somno.*

11 Dux usu rerum callidus *Quum per loca prærupta irrupisset in Macedoniam, uidissetq; instructam hostium aciem, exhortante Nasica ut protinus inuaderet hostē, Facerem, inquit, si tuæ essem ætatis, sed multarum rerum experientia prohibet, ne ex itinere statim cum instructa acie congrediar.*

12 Ars conuiuii *Deuicto Perseo, quum epulum exhiberet uictoriale, dicebat, eiusdem esse artis & aciem bene instruere, & conuiuiū exhibere: illam ut hostibus sit quàm maxime formidabilis, hoc ut amicis sit iucundißimū.*

13 Seuere *Quum Perseus captiuus deprecaretur, ne in triumpho duceretur, Istbuc, inquit, in te situm erat: significās illi licuiße in bello perire, aut certe uincere.*

14 Frugalitas *Ex pecuniarum infinita ui reperta in castris hostium, ipse quidem nihil sibi sumpsit, Tuberoni tamē genero phialam pondere quinq; drachmarum, fortiter gestæ rei præmium dedit. Atq; hoc primum aiunt argenteum uasculum in Aeliorum domum fuisse ingreßum. Meminit huius Plinius lib.33.cap.11. Quanquam*

quam dit fuiße duo pocula, nec Tuberonem nominat, sed Caium Aelium.

Ex quatuor liberis masculis quos susceperat, duos antea dederat in adoptionẽ. Ex duobus autem qui remanserant in familia, alter quinq; ante triumphũ diebus interijt, annos natus quatuordecim: alter quinto post actum triumphũ die, annos natus duodecim. Ob id populo luctum ac mœrorẽ cum illo iungente, ipse prodiens ad multitudinem, dixit, se post tam continuos rerum succeßus aliquid magni mali à fortuna expectaße: se uero nunc de patriæ incolumitate securum eße factum, nihilq; timere periculi, posteaquàm fortuna prospere gestarum rerum inuidiam in suam domum impingente, ipse pro omnibus dependißet. 15 Patriae charitas

Vxor erat illi Papyria, Masonis uiri consularis filia, quam quum longo tempore domi habuißet, exq; ea pulcherrimam sobolem sustulißet inclytum illum ac maximum Scipionem Aemylianum, repudiauit: & amicis diuortium uehementer dißuadentibus, porrexit calceum dicens, Hic calceus nónne nouus est, nonne pulcher est? at nemo uestrum nouit quà pedem meum torqueat. 16 Calceus qua torqueat

Perseo sese ad uictoris pedes abijcienti, uocesq; degeneres emittenti, Qur, inquit Paulus, fortunam crimine liberas, sic te gerens, ut superiore etiam fortuna uidearis indignus? Qur meam dedecoras uictoriam, ac rerũ à me gestarũm gloriã obscuras, tam 17 Generose

abiectum te demõstrans, ut indignus appareas, quem populus Romanus haberet hostem?

18 *Temeritas* Idem dicebat, imperatorem, si minus ætate, certe moribus senem esse oportere: sentiens non esse præcipitanda consilia, quòd solent iuuenes, sed moribus utendum esse senilibus.

CATO SENIOR

1 *Venter surdus* Cato Senior in concione suasurus de frumento uiritim diuidendo, ita præfatus est: perdifficile esse ad uentrem auribus carentem uerba facere: uentrem dixit quod ageretur de populi uictu.

2 *Luxus* Aiebat se mirari, quomodo seruari poßit ea ciuitas, in qua pluris ueniret piscis quàm bos. Præcipuus luxus olim erat in piscibus, unde legimus mullum sex millibus emptum.

3 *Vxorum imperium* Obiurgans aliquando summam uxorum impotentiam, Omnes, inquit, homines uxoribus dominantur, nos omnibus hominibus, nobis autem uxores: hoc modo colligens, mulieres eße rerum omnium dominas.

4 *Impunitas mala* Dicere solet, se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quàm pro maleficio perpetrato non dare pœnam. Significans nihil esse periculosius impunitate, quæ semper ad deteriora inuitat.

5 *Seuerus in seipsum* Idem dicebat, se omnibus peccantibus ignoscere, præterquàm sibiipsi. Multũ dißimilis illi Meuio, qui carpens alios, sibi condonebat omnia. Sibi ignoscit, quem

quem non pœnitet admißi: de se pœnas sumit, qui cura pensat quod incogitantia commißum est.

Exhortans autem magistratus ad sumendas pœnas de his qui delinquerēt, dicebat eos qui maleficos prohibere possent nec facerent, lapidandos esse: sentiēs illos de uniuerso populo peßime mereri, quòd ad scelerum licentiam inuitarent improbos. 6

Aiebat sibi magis placere iuuenes qui rubescerēt quàm qui pallescerent, quòd rubor arguat probam indolem, pallor non item. 7 Pudor

Dicebat sibi inuisum esse militē, qui ambulans moueret manus, pugnās moueret pedes, clariusq́; sterteret quàm inclamaret: peßimum autem imperatorē, qui sibi non posset imperare. 8 Miles bonus

Maxime existimabat oportere unumquenq; seipsum reuereri, quòd nullus unquam à seipso discedat. Ita fieret, ut quicquid alijs testibus non auderemus facere, idem solos facere puderet. 9 Sibi quisque testis

Conspiciens multorum erigi statuas, Malim, inqt, ut de me quærant homines, quamobrem Catoni non sit posita statua, quàm quare sit posita: sentiēs se malle res præclaras gerere, ut olim scientes illum promeruisse statuam, mirentur non eße positam. 10 Statuarum gloria

Admonebat ut qui potentes eßent, parce uterentur sua potestate, quo semper uti possent: sentiens potentiam clementia comitateq́; fieri diuturnam, ferocia breuem. 11 Potestas moderata

12 *Qui uirtutem honore suo fraudarent, eos dicebat*
Honos uirtutis *ipsam uirtutem à iuuẽtute auferre: sentiens præmijs animos iuuenum ad uirtutem accendi, quæ si detrahas, ipsa uirtus elanguescit.*

13 *Magistratum aut iudicem dicebat, nec pro iustis*
Iustitia *orandum, nec pro iniustis exorandum. Sensit culpam esse iudicum, si ut iustis æqui sint orandi sunt, quum oporteat ultro fauere bonis: pro iniustis orare fortaßis humanitatis est, at exorari, est à iustitia deflectentis.*

14 *Iniuriã etiamsi facienti nihil adferat periculi, uni*
Impunitas *uersis tamen periculosam esse dicebat: sentiens impunitæ iniuriæ exemplum omnibus minari iniuriam. Etenim si liceat impune lædere, nullus erit tutus ab improborum uiolentia.*

15 *Senectuti quum multa adsint probra, dicebat nõ*
Senectus *esse addendum malitiæ dedecus: sentiens senectutem multis nominibus uulgo male audire. ueluti quũ audit deformis, edentula, luscioſa, imbecillis, obliuiosa, indocilis. Hæc ferre satis est, ut non accedat crimen improbæ uitæ, quod omnibus quidem fœdum, sed seni fœdißimum. Alij narrant hoc ab illo dictum in senem obuium uitæ contaminatæ, Ne ætatis tuæ malis addas turpitudinem.*

16 *Iratum ab insano nulla alia re differre dicebat, q̃*
Ira *mora tẽporis: sentiens iram esse breuem insaniam.*

17 *Eos qui fortuna moderate sobrieq; uterentur, dicebat minime peti inuidia. Non enim, inquit, nobis, sed bonis*

bonis quæ nos circunstant inuident homines. Externa bona extra hominem sunt, at insolenter utendi uitium intra hominem est: qui eo sibi cõflant inuidiam, uere sunt inuidiosi. *Inuidia quo modo ui tetur*

18 Qui in rebus ridiculis seriam operam ponerent, eos dicebat in serijs fore ridiculos: significãs assuetos ridiculis, ob habitum collectum, in serijs negocijs ita se gerere, ut non solum rideantur, sed etiam deridеantur. *Ridiculis assuescere*

19 Præclaras actiones aiebat præclaris uerbis occupandas, ne à gloria defluant. Argutius est quod uertit Philelphus, aliud, ut opinor, exemplar sequutus, Honestas actiones honestis actionibus occupandas. hoc est, benefacta benefactis addenda, ne si desinamus benefacere, obsolescat priorum benefactorum memoria.

20 Ciues incusabat, quòd semper ijsdem committerent magistratum, Videmini enim, inquit, aut uilem habere magistratũ, aut iudicare paucos esse dignos magistratu. Quorum alterũ erat male sentire de publica potestate, alterum erat male sentire de ciuibus. *Honos non semper ijsdem*

21 Quendam qui agros mari uicinos ob luxum uendere coactus est, aiebat se mirari, quasi plus posset q̃ ipsum mare: quod enim illud uix paulatim alluebat, ille facile deuorarat. *Luxus*

22 Censuram petens, quum cæteros competitores uideret supplices populoq́; blandientes, ipse clamabat, populo *Seueritas*

populo opus esse medico austero ualidisq; remedijs: proin eligendum, nō qui iucundissimus esset, sed qui inexorabilis. Atq; hæc dicēs ante omnes censor creatus est. Agnouit populus morbū suum, eoq; Cato plus ualuit obiurgando, quàm cæteri blandiendo.

23 Vox in bello *Quando docebat iuuenes intrepide pugnare, sæpenumero dicebat, uerba plusquàm gladium, & uoces plusquàm manum hostes in fugam uertere, attonitosq; reddere. Nolebat militem in prælio mutum esse, sed atrocibus dictis, clamore, uultusq; truculentia terrere hostem.*

24 *Bellum gerens cum his qui Bætim fluuium accolunt, quum in discrimen adductus esset propter hostium multitudinē, & Celtiberi quidem offerrent suppetias, si darentur talēta ducenta. Romani uero nō sinerent illum mercede pacisci cum barbaris: dixit errare Romanos, eo quòd si uicissent, redditurі fuerint non de suo, sed de bonis hostium: sin uicti fuissent, iam non fore, nec à quibus peteretur, nec qui peterent* Argute

25 Abstinentia ducis *Quamuis autem complures urbes cepisset, tamē dicebat se hisce diebus quos inter hostes egit, nihilo plus sumpsisse quàm quæ ex hostium agris comedisset bibissetq;.*

26 Reditus e bello *Quum cuidam militū argenti libram distribuisset, ait, Satius esse multos habentes argentum, quàm paucos habentes aurum è militia domū redire. Nam duces non alia re quàm gloria auctos è prouincijs redire*

dire oportere. Sensit rem sat feliciter gestam, si tanta militum multitudo redeat incolumis, ut ex distributis manubijs exigua portio ad singulos redeat, potius quàm si multis desideratis pauci redeant ex præda locupletiores. Quoniam autem rerum prospere gestarum gloria redit ad duces, hac portione par est illos esse contentos, siue multum sit prædæ, siue parum.

In militia quinque famulos habebat, quorũ unus tria captiua corpora emit. Quod ubi sensit resciisse Catonem, priusquàm in eius conspectum ueniret, seipsum laqueo præfocauit. Adeo quæstũ oderat in milite, adeo ueniã desperabat qui peccauerat. Nec hoc uidetur apophthegma. 27 Seueritas

Hortante Scipione Africano, ut Achæorum exulibus opitularetur, quo illis in suam patriam redire liceret: simulabat eius rei sibi nullam esse curam. Cæterum in senatu quum hac de re multa uerba fierẽt, assurgẽs ait: perinde quasi nihil habeamus quod agamus, sedemus de seniculis aliquot Græcis disputantes, utrum à nostris an illius regionis uespilonibus efferantur. 28 Senes neglecti

Quum Posthumius Albinus historiã Græce conscripsisset, & ob id ueniã peteret ab auditoribus, Cato irridens, Danda, inquit, erat uenia, si Amphyctionum decreto coactus Græce scripsisset. Hoc aliquanto secus narrant Gellius & Macrobius. 29 Latinus Græce

Populus

50 *Populum Romanum gregi pecudum conferre so/*
Populus qualis *lebat, quæ singulæ nemini obtemperant, uniuersæ au/ tem gregis ducem sequuntur. Sic et uos, inquit, quos nemo uestrum priuatim in consilium adhibere uellet, ab his hic congregati uos agi ducique sinitis. No/ tans populum, quòd deterrimis committeret magi/ stratus.*

31 *Aiebat populum Romanum non tantum purpu/*
Honos alit uirtutem *ræ, uerumetiam uirtuti plurimum conducere. Quem admodum enim tinctores eum potissimum colorẽ in/ ducunt, quo uident homines maxime delectari: ita iu/ uentus ad ea studia potissimum incumbit, quibus po/ pulus defert honores. Honos enim non solum alit ar/ tes, uerumetiam uirtutem. Hoc pacto monebat popu lum, ut magistratus his demum committerent, qui de se uirtutis specimen dedissent: ita fore ut quàmpluri/ mi sese ad egregia studia conferrent.*

32 *Hortabatur iuuenes ut qui uirtute & æquitate ad*
Consilium optimum *dignitatem peruenissent, ne turpiter ad deteriora de generarent: sin ambitu ac uiolentia, ad meliorem fru gem se referrent: ita futurum, ut & illi gloriam auge rent, & hi bene factis maculam abolerent.*

33 *Qui magistratum eundem frequenter ambirent,*
Modus in honoribus *eos dicebat uelut ignaros uiæ, ne aberrarent lictores qui præcederent semper quærere. Solent enim li/ ctores præire magistratum, non ut uiam ostenderẽt, sed honoris gratia.*

In ini/

In inimicum quendam probrosæ uitæ, Huius, inquit, mater quũ deos orat ut sibi filius sit superstes, non precatur, sed imprecatur: sentiens illam & sibi & reipub. precari magnum malum. 34 *Filius improbus*

Quum Eumenes rex Romam uenisset, & à senatu honorifice exceptus, clarißimorũ ciuium frequentia stiparetur, Cato non dißimulabat tantum Romanorum erga illum studium sibi suspectum esse, ipse ui tans regis consuetudinem. Hoc quibusdam admirantibus ac dicentibus, Eumenem uirum eße probum, ac amico in populum Romanũ animo, Sint ista uera, inquit, attamen illa belua natura ferox canis est: sentiẽs omnes reges, utcunq; pro tempore simulent, natura tyrannos esse, ac Democratiæ infensos. Romæ autem regis nomen erat inuisißimum. 35 *Rex infensus Democratiæ*

Dicebat ideo sibi ab inimicis conflari inuidiam, quòd quotidie noctu surgẽs rei familiaris rationibus neglectis reipublicæ consuleret: notans ingratitudinem populi. 36 *Inuidia ob benefacta*

Quum tres essent designati qui legati proficiscerentur in Bithyniam, quorum unus podagra teneretur, alter caput haberet uulneribus cõscissum, tertius uæcordia laborare uideretur, Cato ridẽs dixit, Populi Ro. legationẽ nec pedes habere, nec caput, nec cor. 37 *Salse*

Quum impetratum eßet de restituendis Achæorum exulibus, Polybius et hoc ad senatũ retulit, ut restitutis apud suos pristini honores ac magistratus redderentur 38 *Pusilla cura re cum periculo*

derentur. Hic Cato rogatus sententiam dixit, *Polybius idem facere uidetur quod fecit Vlysses, qui Cyclopis speluncam repetere uoluit, quo pileum & cingulum quæ illic per obliuionē reliquerat reciperet: significans abunde multum esse, quòd exulibus datus esset in patriam reditus, esseq́; periculum ne dum pristinos honores repetunt, etiam à reditu excludātur.*

59 *Aiebat stultos prudentibus plus adferre utilitatis quàm prudentes stultis. Prudētes enim dum facile uident errata stultorum, eaq́; uitant, fieri cautiores: at stultos non item quæ à prudentibus recte fiunt, quia non uident, posse imitari.*

Noua sententia

40 *Videns quendam uehementer obesum, mirabatur cui usui tale corpus esse posset reip. cuius inter guttur & inguen omnia uenter occuparet.*

Obesus

41 *Lurconi cuidam ambienti inter Catonis familiares recipi, negauit, dicens, se cum eo non posse uiuere, qui plus saperet palato quàm corde.*]

Palato sapere

42 *Amantis animū dicebat in alieno corpore uiuere: quod hodie quoq; celebratur, animam illic potius esse ubi amat, quàm ubi animat.*

Amor

43 *Tria per omnem uitam accidisse dixit, quorum pœnituisset: primum, si quid arcani fœminæ credidisset: secundum, si quopiam nauigio uectus esset quò pedestri itinere peruenire licuisset: tertium, si quis dies ipsi per negligentiam absq; fructu effluxisset.*

Pœnitenda

44 *Ad tribunum plebis qui ueneficij infamia laborabat, ini-*

bat, iniquam ferentem legem, Adolescens, inquit, nõ- dum scio utrum haurire quod temperas, an appro- bare quod scribis deterius sit: sentiens & legem quã parabat, exitiosam esse reipublicæ. Salse

A quodam multis nominibus infami uexatus, Im- par mihi, inquit, tecum certamen est. Nam ut tibi & male audire & maledicere facillimum ac promptis- simum est, ita mihi maledicere insuaue, male audire insolitum. 45 Maledicentia

Apud Athenienses quum quæcunq; Cato breuis- simo sermone expedierat, ea uix longo uerborũ am- bitu redderet interpres, dictum est, Græcis orationẽ è labijs, Romanis ex corde proficisci. 46

Adolescens quidã patris uita defuncti inimicum mox in ius uocauit ultusq; est, quẽ Cato obuiũ comi- ter amplexus, Sic oportet, inqt, nõ agnis hedisúe, sed è malorum lachrymis ac damnationibus parentum exequias celebrare. 47 Pietas in patrem

Quum quidam Catoni dixisset, Eamus deambula tum: & adolescẽs quidã interpellasset dicens, Quid opus erat de? Imò, inqt Cato, quid opus erat te? Vna literula mutata, significauit ipsum potius esse super- uacaneum in uita, quàm de, in uerbo. 48 Curare friuola

Cato percussus ab eo qui arcam ferebat, quum ba iulus diceret, caue, rogauit nũquid aliud ferret præ- ter arcam. Nam quod ad arcã attinebat, serum erat dicere, caue. Simulauit itaq; se moneri de alio quopiã 49 Admonitio sera

onere quàm de arca, unde cauendum eßet. Simile est quod de Diogene trabe icto retulimus.

50 *Fortitudo uera* Cato senior quibusdam efferentibus hominem inconsulte audacem, & in rebus bellicis strennuum, ait plurimum referre, utrum quis uirtutem magno æstimet, an uitam non magni faciat: sentiens non eos statim eße fortes, qui quouis modo uitam contemnunt, sed qui tanti faciunt uirtutem, ut huius gratia uitam alioqui charam negligant. Nam semet in uitæ discrimen conijcere, aut infelicium est, & quos uitæ iam tedet, aut immanium & beluis similium.

51 *Profusio* Cato in Albidiū qui luxu facultates prodegerat, deniq; & ædes deuorarat, nouißime consequutum incendium, quod reliquum erat absumpsit, ita iocatus est, ut diceret eum fecisse proteruiam. Id erat priscū sacrificij genus, in quo si quid superfuißet, seruari religio erat, sed igni cremabatur.

52 *Seuere* Catulus Censor Catonē sibi arctißima iunctū necesitudine rogauit, ut quendam ipsius iudicio obnoxium, erat enim quæstor, missum faceret. Ille hunc in modū respondit, Turpe est nos qui iuuentuti recte instituendæ autores eße debemus, à lictoribus irrideri nostris. Negauit aßperius quod iniuste petebatur.

53 *Spes fallax* De spe sic prædicaße narratur autore Plutarcho, quod quæ magna eßent pusilla faceret, quæ pusilla, prorsus nulla: sentiens, opinor, de periculis. Victoriæ spes extenuat omnia quæ solent à bello deterrere.

Comme-

Commemorantur eiusdem quædam uelut oracu- 54
la de re rustica. Dicebat fortißimos uiros ac strẽnuis-
simos milites, ex agricolis gigni, minimeq́ male cogi
tantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ
parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum
est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia
intueri oportet aquarum uim & uicinum. Aestimare
oportet quomodo niteant cõtermina. Malus est ager
cum quo dominus luctatur. De bono domino melius
emitur fundus. Agro ut homini quamuis sit quæstuo-
sus, si idem sumptuosus sit, non multũ supereße. Idem
interrogatus quis esset certißimus quæstus, respon-
dit, si bene pascat: quis proximus, si mediocriter pa-
scat: quid tertium, si bene uestiat: quid quartum, re-
spondit arare. Cuidam autem subijcienti quid fœne-
rare, quid inquit hominem occidere? Dixit agricolã
oportere uendacem eße nõ emacem. Fundum in ado-
lescentia sine contatione conserendum, non nisi consi
to agro ædificandum, ac tum quoque contanter: opti
mum esse aliena insania frui. Eum qui bene habitet,
sepius uentitare in agrum, frontemq́ue domini plus
prodesse quàm occipitium. Hunc agri modum ser-
uandum, ut neque fundus uillam quærat, neque uil
la fundum. Satius esse minus serere, & minus ara-
re. Latifundia perdidere Italiam. Villicum quàm
proximum domino cordi eße debere, & tamen sibi
metipsi non uideri. Coli rura ergastulis peßimũ esse,

ut quicquid agitur à desperatis. Nihil minus expedi-re, quàm agrum optime colere.

55 Quum Catoni causam in foro agenti, Lentulus at tracta pingui saliua in mediam frontem quantum po terat expuisset, abstersit Cato faciem ac dixit, Affir/mabo omnibus Lētule, falli eos q te negēt os habere. Os habere negātur quos nihil pudet: id quū eo facto maxime declarasset Lētulus, tamē Cato ludens profi tetur illi esse os, non quod erubesceret, sed quod ore multam purulentiam eiacularetur.

Patienter

56 Quidam mane surgens reperit caligas à forici/bus arrosas: hoc ostento turbatus, consuluit Catonem quid mali portenderetur. Ille uero, Nō est, inqt, osten tum, quòd sorices arroserunt caligas, sed si caligæ ar rosissent sorices, id demum fuisset ostentum.

Superstitio irrisa

57 Dicere solet, pecuniam pedibus compensari: sen/tiens, ni fallor, sumptuosum esse ad uillam procul dis/sitam crebro proficisci, sed hoc impēdij pedibus pem sari, si dominus impiger pedes inuisat fundum suum. Refert M. Tullius in oratione pro L. Flacco.

CATO VTICENSIS

1 Quum Catoni qui pòst dictus est Vticensis, etiam num puero uitio daretur taciturnitas, Nec enim cum pueris exercebatur, nec à quoquā audiri uolebat, ait, Carpāt taciturnitatē, modo uitā probent. Et addidit, Tum demū abrum pā hoc meum silentiū, quum ea lo qui potero, quæ sunt indigna silentio.

Taciturnitas

Quum

Quum partes in conuiuijs sortirentur, nec illi fa- 2
nißet sors, amicis hortantibus ut primus omnium ca Iustè
peret, οὐ καλῶς, inquit, ἔχει ἀκόσης ἀφροδίτης,
id est, nō decet inuita Venere. Tam natura iustus e-
rat, ut præter sortem amicorum fauore noluerit uti.
Veneris iactus felix erat in talis.

Quum M. Tullius Murenam defendens, multa sal 3
se diceret in paradoxa Stoicorum, ridentibus cæte- Consul ri
ris tandē et Cato exhilaratus, proximis dixit, Dij bo diculus
ni, quàm ridiculum habemus consulem. Stoicorum
philosophiā Cato præcipue sequebatur, puer nactus
huius sectæ præceptorem.

Quum in senatu de Catilinæ coniuratione tracta 4
retur, redditæ sunt Cæsari literæ. Id ubi sensit Cato, Leniter
suspicans à coniuratis uenire, clamare cœpit ut pa-
làm recitarentur. Id ne fieret, Cæsar Catoni literas
tradidit. Erant autem ab Seruilia Catonis sorore, a-
matoriæ parūq; pudicæ. Eas ubi legit Cato reiecit in
Cæsarem dicens, Accipe ebrie. Nec aliud loquutus re
dijt ad sermonem intermissum.

Hortensius à Catone petijt, ut Portiam filiam suā 5
Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonium, polli- Prolis amor
cens se marito redditurū simul atq; ex ea prolem su-
scepißet. Id quum multis rationibus illi persuasißet,
Cato respondit, se quod ad ipsum attineret libenter
gratificaturum amico, uerum hoc non audere à Bi-
bulo petere. Tum Hortensius nudans animum suum,

petijt Martiam ipsius Catonis uxorem. Iam enim sibi Cato ademerat mariti prætextũ. Assensus est Cato, ut id fieret uolente patre coniugis. Ipsoq; Catone præsente facta sunt sponsalia.

6 Autoritas *In forum ueniens cum Thermo conspicatus Castoris templum armatis occupatum, omnesq; fori aditus à gladiatoribus obsideri, ipsumq; Metellum unà cum Cæsare, O timidũ, inquit, hominẽ, qui aduersus unũ tantam armauit multitudinem.*

7 Factio uitata *Pompeius quo suam factionẽ redderet firmiorẽ, per Munatiũ petijt, ut Cato neptiũ duarum alteram sibi, alteram filio suo daret: Cato iussit reuersum Munatium Pompeio renũciare, Se quidem per mulieres capi non posse, beneuolentiã tamen illius sibi gratam esse: amicitiam etiã, quæ quauis affinitate firmior esset, polliceri, si quæ reip. conducerent sequeretur. Cæterum aduersus remp. nunquam daturum obsides. Neptes in matrimonium datas, obsidum nomine signans. Sunt qui narrent non neptes, sed filias in matrimonium à Pompeio petitas.*

8 Nimia familiaritas *Munatio quærenti quod in Cypro Catonem adire cupiens, parum ciuiliter repulsus esset, quum nihil esset negocij, sed intus cum Canidio fabularetur, sic se purgauit, ut diceret se uereri, ne iuxta Theophrasti sententiam nimia amicitia causam aliquando daret odio.*

9 *Laudatus à senatu quod populi tumultum oratione sua*

ne sua prorsus sedasset, At ego, inquit, uos P. C. *nequaquam laudo, qui me prætorem in tanto periculo deseruistis.* Libere

Cato ipso die comitiorum quendam è sponsoribus damnauit, ac pecuniam illi traditam in alium transtulit. At populus admiratus Catonis iustitiam, damnato pœnam remisit, dicēs satis dedisse pœnarum, quod à Catone damnatus esset. 10 Graue damnari a probis

Multis P. Sulpitij ingratitudinem incusantibus, quod Catoni de se optime merito opposuisset competitorem, Cato sic excusauit, dicens minime mirandum, si quod quis maximum bonum duceret, id alteri nollet concedere. 11 Ciuiliter

Quum Cæsar Ariminum occupasset, & ad Pompeium summa rerum in urbe translata esset, Cato dixit, Si mihi ista prædicenti credidissetis P. C. nec unum tunc timeremus, nec ab uno spes nostræ penderent. 12 Prouidentia

Quū Pompeio res infeliciter cederent, & ad Cæsarem inclinaret uictoria, Cato dicebat in rebus diuinis multum esse caliginis, quod Pompeio præter ius agenti fuissent omnia prospera, causam reip. tuēti nihil succederet. 13 Dei consilia arcana

Quū deploratis rebus amici hortarētur Catonē, ut ad Cæsaris clementiā confugeret, respondit uictorum esse, & eorum qui deliquissent supplicare, Catonem nec uictum nec captum esse, qui se per omnem 14 Animose

uitam inuictum præstitisset, ac Cæsarem honestate iustitiaq́; longe superasset: Cæsarem potius uictum captumq́; esse, qui bellũ quod diu negasset se moliri aduersus patriam, nunc id egisse conuictus esset. Proinde pro se Cæsarem orarent qui uellent, pro Catone neminem orare debere.

15 *Quum M. Octauius duas habens legiones haud procul ab Vtica, à Catone postularet ut inter ipsos de imperio statueretur, Cato legatis nihil respondit,* Ambitio *uerũ ad amicos cõuersus, Quis iam miretur, inquit, rem male gestam esse, quum in ipsa morte in nostris uideatis dominandi cupiditatem? Significans ambitione ducum bellum infeliciter cessisse.*

16 Libere *Quum in senatu pro uictoria quam Cæsar ex Vsipetis Tencterisq́; Germanis retulerat, de supplicatione decernenda ageretur, sententiam dixit, Cæsarem hostibus esse dedendum, quo Romana ciuitas à perfidia expiaretur, deinde execratiões in autorem uerterent.*

17 Prudenter *Rursus quum in senatu Pompeio, cui parum alioqui fauebat, decerneret imperiũ, dixit, taliũ uirorum esse, ingentia reip. inferre mala, eademq́; depellere: tempori consilium accommodans.*

SCIPIO MINOR

1 Frugalitas *Scipionem Minorem narrant annis quinquaginta quatuor quibus uixit, nihil emisse, nihil uendidisse, nihil ædificasse, libras autem argenti triginta treis,*

auri

auri duas in ampla domo reliquisse, idq; quum potitus esset Carthagine militesq; ditasset, plus ceteris ducibus omnibus.

Polybij sequens praecepta, dabat operā ne quando e foro rediret domū, priusquam sibi quoeunq; modo quempiam eorum in quos incidisset familiarē & amicum reddidisset: sentiens, nullam esse homini possessionem meliorem. 2 Amicī

Iuuenis etiamnum tantam habebat opinionē fortitudinis & prudentiae, ut Cato senior interrogatus de his qui apud Carthaginem militarent, in quibus erat & Scipio iunior, Homerico uersu responderit, 3 Catonis testimonium

Ille sapit solus, uolitant alij uelut umbrae.

De Thiresia dictum est apud Homerum Odysseae κ.

Quum Romam uenisset, reuocatus est ab exercitu, non ut ipsi gratificarentur, sed quòd per illum cito Carthaginem se capturos esse crederent. 4 Vtilitas

Posteaquā sese intra muros urbis receperat, Carthaginensibus ex arce sese defendentibus, ac Polybius suaderet ut in mari, quod interiacebat non ualde profundū, murices spargeret ferreos, aut tabulas aculeatas inijceret, ne transmisso mari hostes pro aggeribus pugnarent: aiebat esse ridiculum, quum mœnia tenerent, & intra urbē essent, dare operam ne cum hostibus confligerent. 5 Fortiter

Vbi ciuitatem comperit statuis deorum Graecanicis, ac monumentis e Sicilia deportatis differtam, per 6 Honos artī habitus

præconem edixit, ut qui illarum essent urbium agno scerent illa ac referrent domū. De pecunijs uero nec seruum nec libertum passus est quicquam capere, ac ne emere quidem, quum alioqui quilibet paßim ferrent agerentq́.

7 C. Lelio quem inter amicos maxime charum habebat consulatū ambienti quum faueret, percontatus

Facete est Q. Pompeium nepotem, an & ipse consulatum peteret, Credebatur autē is Pompeius tibicinis esse filius: quum Pompeius negaßet se petere, quin etiam polliceretur se Lelium ambientem deducturum ac simul cum illo ambiturum suffragia: dum credunt pro mittenti, & hunc expectant, decepti sunt. Renunciatum est enim ipsum in foro circumire candidatū, ac ciuium prehensare dextras. Ob id cæteris indignantibus, Scipio ridens: Næ, inquit, nos egregie stulti sumus, qui perinde quasi deos precaturi simus non homines, iamdudū tempus terimus, tibicinem expectantes. Solet enim in sacris tibicen dare signum comprecandi deum, quasi iam adesset.

8 Ap. Claudio qui Scipioni in ambienda censura

Nobilitas uera competitor erat, iactante se, quòd ipse citra nomēclatorem ciues omnes nominatim salutaret, quū Scipio propemodum nosset neminē. Vera narras, inquit Scipio, nam mihi studio fuit, non ut nossem multos, sed ne cuiquam essem ignotus. Nomēclatorū laus est, quàm plurimos nosse: at egregij ducis est ob egregia in remp.

remp. merita, nulli ciuium ignotum esse, iussitq; ciues quum bellum esset cum Celtiberis, à quibus ambo fuerant in bellū missi, uel legatos, uel tribunos militum testes ac iudices utriusq; uirtutis statuerēt, qui ei bello interfuissent.

Censor creatus adolescenti cuidam equū ademit, quòd eo tēpore quo Carthago oppugnabatur splendide cœnatus libum in urbis similitudinē figuratum, cui Carthagini nomen indiderat, conuiuis diripiendum proposuisset. Iuuene uero causam sciscitante, cur equo priuatus esset, Quoniam, inquit Scipio, me prior Carthaginem diripuisti. 9 Gloria

C. Licinium prætereuntem quum uidisset, Hunc, inquit, uirū scio peierasse, uerū quoniam nullus illum defert, nō possum simul & accusator esse & iudex. Sit hoc in cēsore moderationis & iustitiæ exemplū. 10 Iudex non accusat

Quum iam tertium à senatu fuisset emissus, quo ut tradit Clitomachus, 11 Rex segnis

Vrbes atq; homines cernat bene legibus actas,
Vtq; gentium, ciuitatum, ac regum inspector esset:

posteaquam peruenit Alexandriā, nauiq; egressus, capite pallio tectus incederet, Alexandrini undique accurrentes flagitabant ut caput nudaret, faciemq; id desiderantibus ostenderet. Quū se nudasset, clamore & plausu testati sunt gaudium suum: quumq; rex Alexandriæ uix interim ob delicias ac molliciē corporis æquaret Romanos incedentes, Scipio uoce sub

missa

missa Panætio insusurrauit in aurẽ. Iam, inquit, Alexandrini nonnihil ex nostra peregrinatione fructus ceperunt, quibus per nos contigit uidere regem ambulantem. Nam Athenæus ex autoritate Posidonij scribit, Ptolemæũ perquàm obeso corpore, nunquam antea pedibus ambulasse.

12 Erat illi peregrinationis comes unus amicus Panætius philosophus, famuli quinq;, quorum uno per egre defuncto, quoniam aliũ nolebat emere, è Roma accersijt qui defuncti locum impleret.

Frugalitas

13 Quum Numantini uiderentur inexpugnabiles, ut qui multos Romanorum duces superassent, populus Scipionem iterum cõsulem fecit ad suscipiendum hoc bellum. Cæterum quum multi gestirent exire in militiam, idq; senatus fieri uetuisset, quasi Italia futura esset deserta, ac ne pecunias quidem ex ærario sumere paßus est, sed uectigales prouentus quorũ tempus nondum exceßerat aßignauit. At Scipio pecunijs quidem sese negauit egere, suas enim & amicorum satis futuras. De militibus negatis questus est, bellum enim eße difficile. Quòd si priores, inquit, ob hostium fortitudinem toties uicti fuerunt, difficile bellum est, quia cum talibus pugnandum erit: sin ob ciuium nostrorum ignauiam, æque difficile est, quia talium opera in bello sumus usuri.

Pecunia contempta

14 Posteaquam uenit in castra, multamq; illic licentiam, lasciuiam, superstitionem ac luxum offendißet, diuinos

diuinos ac sacrificos cum lenonibus protinus eiecit:
quin & uasa omnia iußit amoliri, excepta olla, ue- Disciplina
ru & poculo fictili. Ex argenteis, poculum librarum militaris
non amplius duarum permisit, si quis habere uellet:
balneis uti uetuit. Qui ungerentur iußit ut ipsi sese
fricarent. Iumentis enim, quia manibus carent, opus
esse alio à quo fricentur. Edixit ut milites stantes
aranderent opsonium non igni coctum, cœnarent au-
tem discumbentes, panem, aut pultem solam, & car-
nes aßas siue elixas. Ipse uero sago circumtectus ob-
ambulabat per exercitum, dicẽs, se lugere exercitus
dedecora.

Quum Memmij cuiusdam tribuni militũ iumen- 15
ta intercepißet, uasculis lapideis refrigerando uino
paratis, ac poculis Thericleis, hoc est, operose factis
onusta, Mihi quidem, inquit, ac patriæ dies triginta, Luxus dam
tibi ipsi uero per omnẽ uitam, quum talis sis, te ipsum natus
inutilem reddidisti. Significans bellum quod pro pa-
tria gerebatur, mensem fortaße duraturum. Parum
autem eße quòd tum militem præstaret inutilem, sed
multo grauius, quòd si pergeret eße talibus moribus
perpetuo ciuis inutilis eßet futurus.

Alteri cuidam scutum pulchre ornatũ ostentan- 16
ti, Scutum quidem, inquit, ô iuuenis bellum est; at de- Spes in
cet uirum Romanum in dextra potius quàm læua clypeo
spem collocare. Clypeus enim sinistra geritur, gladi-
us dextra

17 Valli fiducia — Cuidam uallum gestanti, qui se dicebat onere ue/hemẽter premi, Nibil mirũ, inquit, quando isti ligno magis quàm gladio fidis. Significans ideo uallũ plus habere ponderis, quia plus apud illũ ualeret. Quod si gladijs fiderent milites, nibil eßet opus uallis.

18 Vincere sine caede — Quum uideret hostes despondere animum, aiebat sese ut tuto ueniret mora temporis emisse, ad/dens bonum ducem perinde ut medicum, non nisi in extrema curatione ferrum adhibere. Nibilominus per occasionem adortus Numantinos, terga illos da/re compulit.

19 Dux omnia facit — Quum seniores Numantini uictis suis ignauiam exprobrarent, qui nunc eos fugißent, quos toties in fugam uerterant, Numantinus quidam respondiße fertur: Nunc quidem oues eædem sunt, sed alius pa/stor: Significans Scipionem ducem eße causam mutatæ fortunæ bellicæ, licet ijdem eßent milites.

20 Libere — Numantia capta, quum iterum triumphaßet Sci/pio, incidit illi controuersia cum Gaio Graccho, tum pro senatu, tum pro belli socijs. Id moleste ferens po pulus, tumultuabatur: Scipio uero conscenso sug/gesto, Me, inquit, nec castrorum uociferatio un/quam terruit, nec tumultus hominum terrebit, qui/bus Italiam scio non matrem eße, sed nouercam: Si/gnificans eos qui publicis patriæ cõmodis obstrepe/rent, non eße uere Italos, sed alienigenas. Valerius refert illum dixiße, nunquam eos metuam solutos,

quos

quos huc alligatos adduxi. Denotans eos adductos fuisse captiuos, qui in uictorem ferocirent.

Iis uero qui Graccho aderant uociferantibus oc- 21
cidendum esse tyrannum. Merito, inquit Scipio, qui patriam oppugnant, me prius uolunt è medio sublatum. Neq; enim Romam posse cadere stante Scipione, neq; Scipionem uiuere, collapsa Roma. In hoc catalogo multa admixta sunt, quæ non sunt apophthegmata.

Scipio Aphricanus consulatũ appetebat, uerum 22
ubi sensit Pompeium amicum alijs fauere candidatis, Moderate
ipse à petitione destitit, dicens eum consulatum sibi non tam gloriæ futurum si adipisceretur, quàm molestum & inauspicatum, si refragante Pompeio consequeretrr. Maluit cõsulatum cedere, quàm amicum perdere. Vide num hoc dictum sit de Scipione Africano Metello, & Cn. Pompeio.

Quũ in Africa Pompeij partes sequutus res pa- 23
rum prospere gessisset, & Hispaniam petens intellexisset nauim qua uehebatur ab hostibus captam, gladio præcordia sua transuerberauit. Deinde Cæsarianis militibus quærentibus ubi est Imperator: Imperator, inquit, bene habet. Suprema uox morientis declarauit animum meliore fortuna dignũ. Et hoc dictum uidetur de Scipione ultimo, cognomento Metello.

CAECILIVS METELLVS

Cæcilius Metellus, quum loco munito cogitaret 1

admouere

Argute admouere exercitum, ac centurio dixiſſet ipſi, Si decem modo hominum iacturam facere uelis, capies locum. Interrogauit eum, num ipſe de numero decem unus eſſe uellet. Hoc & alteri tribuitur.

2 Silentium ducis Tribuno militum cuidam è iunioribus percontanti Metellum quid eſſet facturus, Si eius rei, inquit, ſcirem mihi tunicam eſſe conſciam, exutam in ignẽ coniecißem.

3 Simultas a rogo deponenda Quum Scipioni uiuenti fuiſſet inimicus, mortem tamen illius grauiter tulit, iuſſitq; filios ut ſubeuntes pheretrũ funus Scipionis efferrent, addens, ſe Romanæ ciuitatis nomine gratiã habere dijs, quòd Scipio apud alios non eſſet natus. Sentiens Romam non futuram fuiſſe incolumem, ſi talem ducem habuiſſent hoſtes. Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

C. MARIVS

4 Improba cura C. Marius obſcuro genere natus, facinorum militarium cõmendatione ad remp. acceßit. Ac primum maiorem petijt ædilitatem. Vbi ſenſit ea ſpe fruſtrari ſeſe, eodem die minorem ambijt: & hac fruſtratus, haud tamen deſperauit, ſe Romæ ciuitatis primatem fore: docens quantum in rebus humanis ualeat improbitas.

5 Curatio morbo grauior Quum in utroq; crure uarices haberet, nullis uinculis alligatus præbuit ſeſe medico ſecandum, ac nec ſuſpirio emiſſo, nec adductis ſupercilijs, chirurgi curationem

curationem pertulit. Cæterum quum medicus ad alterum crus transiret secandũ, uetuit dicens, curationem non esse tanto dignam cruciatu.

Lusius Mario ex sorore nepos, *quum* Marius *iterum consul esset, uim admouit militi cuidam adolescenti, nomine* Trebonio *: at is Lusium interfecit. Id factum multis incusantibus, non inficiatus est adolescens se ducem suum interfecisse, sed causam addidit ac probauit.* Marius *itaq; quum iußisset adferri coronam, pro facinore in bello præclare gesto dare solitam,* Trebonio *imposuit: graui exemplo monẽs cæteros, ne simili modo tentarent adolescentium pudicitiam, quando non solum absoluit, uerumetiam coronauit eum, qui & imperatoris cognatũ, & ducem suum ferro necasset.* 6 Seuere et pudice

Quum castrametatus esset aduersus Teutonas, in loco qui minimũ habebat aquæ, militibus dicentibus se sitire, ostendit illis flumẽ proxime hostium uallum labẽs, Illinc, inquit, uobis potus sanguine uenalis est. At illi iußerunt, ut se quò uellet duceret, donec liquidum haberent sanguinem, nec totus adhuc præ siti diriguisset. 7 Sitis

Mille Camerinos, qui se in bello aduersus Cimbros, strennuos uiros præstitißent, honore Romanis æquauit, idq; præter omne ius. Ad eos uero qui factum hoc reprehendebant, respondit, se ob armorum strepitum legum uocem exaudire non potuisse. 8 Arma non audiunt leges

L In bello

9 In bello ciuili quum fossa cinctus obsideretur ab hostibus, continuit sese, tempus expectans oportunum. Popedio autem Siloni dicenti, Si magnus es imperator ô Mari, descende in conflictũ, Imò tu, inquit, si magnus es imperator, coge me nolentem ad certamen uenire.

Retortum

CATVLVS LVCTATIVS

10 Catulo Luctatio in bello Cimbrico iuxta flumen Athesim exercitum habente, quum Romani uiderent barbaros transire conantes, retrocesserunt, quando quidem illorum impetum sustinere nõ poterant: ipse celeriter sese ad fugientium primos contulit, ut non hostes fugere, sed ducem sequi uiderentur. Hoc strategema est, non apophthegma.

Callide

C. POPILIVS

11 C. Popilius missus erat ad Antiochũ regem, epistolam ferens à senatu, qua iubebatur exercitum ex Aegypto abduceret, nec Ptolemæi filios orphanos regno spoliaret. Quũ uero rex illũ per mediũ exercitũ ad se accedentẽ procul humaniter salutasset, nõ resalutato rege literas reddidit, quibus lectis quum Antiochus diceret se consultaturũ, daturũq; responsum, Popilius uirga quam tenebat ducta linea cinxit regẽ, dicens, Hic igitur stans consulta & responde. Omnibus uiris spiritũ admirantibus, posteaquã Antiochus spopõdisset se facturũ quæ Romanis uiderẽtur, ita demum salutauit illum & amplexus est Popilius.

Animose

LVCVLLVS

Lucullus quum in Armenia cum decem milibus armatorum, & mille equitibus aduersus Tigranem tenderet, centum quinquaginta hominum milia habentem in exercitu, pridie nonas Octobres, quo die prius Scipionis copiæ deletæ fuerant, quodam admonente, quòd Romani diem illum ut nefastum & inauspicatum metuerēt, Ergo, inquit, hodie alacriter pugnemus, ut hunc quoq; diem ex nefasto funestoq; Romanis hilarem & auspicatum reddamus. 12

Superstitionis contemptus

At quum Romani cataphractos præcipue formidarent, bono animo illos esse iußit: plus enim negocij futurum in spoliandis illis quàm in uincendis. Significans plenam armaturam nihil profuturam hosti in pugna quū esset ignauus, sed uictori profuturam ad prædam. Quumq; primus in collem ascendisset, spectatus hostium tumultus exclamauit, Vicimus commilitones, simulq; impetu facto in hostes, quum nemo irruentis impetum sustineret, quinq; tantum Romanos qui ceciderant, amisit, hostium uero centum milia trucidauit. 13

Fortiter

Lucullus imperator ad direptionē incitantibus, dixit se malle unum militem Romanum ex hostium manibus eripere, quàm uniuersas hostium fortunas sibi uindicare. 14

Cura militis

Archelao qui iterum à Mithridate defecerat, asseueranti, si in Ponto Lucullus conspiceretur, fore ut 15

Animoe omnia subderentur imperio Romano: respondit Lucullus, Non cedo Archelae uenatoribus audacia, ut relictis feris ad uacua illorum lustra progrediar. Iam enim Mithridates Pontum reliquerat.

16 Hostis pudendus Romani quum in pugna cum Tigrane, hostiũ pe ditum centum milia trucidassent, paucis equitũ fuga seruatis, quum ex ipsis non amplius centũ essent uulnerati, interfecti quinq;, dicebãt sese erubescere, quòd in tam uilia mancipia strinxissent ferrum.

17 Quum œconomus Lucullo cœnam modestam ap parasset, accersitum obiurgauit: illo dicente, non pu tabam sumptuoso apparatu opus esse, quũ solus esses Splendide cœnaturus, Quid ais, inquit Lucullus, an ignorabas apud Lucullum hodie cœnaturum Lucullum?

18 Quum Græcos quosdam per dies aliquot magni fice tractasset, atq; illi dicerent, se mirari, quòd tantum Splendide impendiorum sua causa faceret, Nonnihil, ò hospites, uestra causa, sed maxima pars Luculli gratia.

SYLLA

19 Felicitas Sylla cognomento Felix, inter felicitates suas, du as præcipuas ducebat, alterum quòd Pium Metellum haberet amicum, alterum quòd urbem Athenarum non subuertisset.

20 Ostentum commode interpretatum Quũ Sylla defectus necessarijs cogeretur etiam dijs dicata tangere, Caphim amicum Delphos mise rat, ut pecunias ac donaria ad se perferret. Quibusdam uero dicentibus, intra templum auditũ citharæ sonitum

sonitum, quod ostentum interpretabantur, quasi Apollo citharœdus indignaretur, Caphis audita perscripsit Syllæ, cui facete rescripsit Sylla, Quin tu Caphi potius interpretaris istud esse signum gaudentis & exultantis dei, quàm indignantis. Itaque perinde ut deo hilariter tribuente, tu quoq; bono animo pecunias accipe.

Quum ad sociale bellum magnis eum copijs missus esset circa Limernã, è uasto terræ hiatu magnus ignis emicuit, cuius flamma ad cœlũ perueniens constitit. Id uates interpretati sunt, quòd uir bonus, aspectu eximius & admirandus, principatũ adeptus præsentibus turbis ciuitatem liberaturus esset. Hoc audito Sylla, Ille, inquit, ego sum. Nam illi erat peculiare, comam habere auream, igniq; concolorem: nec se ait suæ uirtutis pudere, qui res tam multas tamq; præclaras gessisset. 21 Fiducia sui

Quum milites in bello sociali Albinũ uirum prætorium fustibus mactassent, Sylla tam atrox facinus impunitũ reliquit, dicens se illis posthac promptioribus usurum in prælijs, dum peccatum fortiter gerendo rem studebunt pensare. 22 Scelerosis uti

Quum Athenienses ad Syllam duos tresúe misissent de pace tractaturos, atq; illi nihil adferrẽt quod ad incolumitatem ciuitatis faceret, sed Theseum, Eumolpum, & res aduersus Medos gestas uerbis inanibus iactarent, Abite, inquit, ò beati, istasq; orationes 23 Militariter

uobiscũ referte: nõ enim discendi cupidus huc missus sum à populo Romano, sed ut rebelles subuertam.

24 Apud Orchomenum quum milites longius euagarentur, ordinibusq; perturbatis fugam caperent, Sylla ex equo desiliens, arrepto uexillo in hostem conuolat, ita uociferans, Mihi quidẽ, ò Romani milites, hic pulchrum est mori: uos interrogati quo loco ducem uestrũ amiseritis, memineritis dicere apud Orchomenum. Hac uoce suos reuocauit.

Animose

25 Quum Mithridates Syllæ processisset obuiam, dextramq; porrexisset, Sylla non resalutauit, sed percontatus est, num à bello desisteret his cõditionibus, quas cũ Archelao pactus esset. Obticescente Mithridate, Quibus pace opus est, inquit Sylla, eos priores loqui conuenit, uictori silere satis est. Rursus quum Mithridates uarijs coloribus excusaret quæ gesta fuerant, Olim, inquit, audiui, nunc experior te singulari eloquentia præditum, qui tam nefarijs factis colorem inuenire potueris.

Victor ferox

26 Lucius Sylla cognomento Felix, quum cogitaret de occidendo C. Cæsare, amicis ne id faceret dehortantibus, indignum enim esse talem necare puerum, Desipitis, inquit, si in hoc puero non uidetis multos inesse Marios. Deprehendit in eo excelsam indolem nullis honoribus satiandã, ut qui uix dum pubescens sacerdotium ambierit. Idem populum Romanũ subinde monere solet, caueret puerũ male præcinctum.

Prouidentia

M. ANTO.

M. ANTONIVS

M. Antonius filium habebat ex Fuluia. Is puer Philotæ dederat ingentem uasorum uim: quæ quum ille recusaret accipere, metuēs ne pater tantam filij liberalitatem nō probaret, Quid times, inquit puer, accipere? An nescis eum qui dat filium esse Antonij? 1 Filius patri similis

Ipse Antonius quum esset prodigiose profusus, dicere solet, Amplitudinem imperij Romani non per ea quæ acciperet, sed per ea quæ daret illustrari. Ea uox excelsi animi uideri poterat, nisi ab Antonio fuisset profecta. 2 Liberalitas

Geminius in Græciā profectus ad Antoniū, quoniam suspectus erat Cleopatræ, quòd eò uenisset Octauiæ causam acturus, diu repulsus ac uarijs modis delusus, tandem in conuiuio iussus causam aduentus dicere, ita respondit, Cætera, inquit, Antoni sobriæ sunt orationis, nec huius temporis, uerum illud unum & sobrius & ebrius scio, bene successura omnia si Cleopatra remittatur in Aegyptū. Moxq; Romam se recepit, metuens sibi ab Antonio. Nam Cleopatra in cōuiuio gratias egit, quòd rem aperte dixisset, nulla usus circuitione. At sic agere gratias erat minari malum. Sciebat Geminius q̄ esset illis inuisa ueritas. 3 Libere

Quū Antonius appararet classe cum Cæsare confligere, quidam tribunus militū uir fortis, & armis exercitatus, Antonio prætereunti corpus suum multis cicatricibus insignitum ostendit, dicens, ô impe- 4 In terrestri prælio appa ret uirtus

rator, quur his uulneribus aut huic gladio parum fi/ dis, in lignis fragilibus spem reponis? Sine Phœnices & Aegyptij classe pugnent, nobis Romanis terram da, in qua consueuimus uel hostem uincere, uel mor/ tem oppetere.

5 *Cleopatra metuens Antonij sæuitiam confugit in monumentū demißis cataractis, misitq́; qui dicerēt, illam spontanea morte periisse. Id credens Antonius, & ipse sibi parans adferre uim, dixit, ò Cleopatra, non doleo quòd te careā, nam mox unà futuri sumus, sed quòd ego tantus imperator fortitudine uictus sum à fœmina. Victū se putabat, quòd illa prior spon taneæ mortis gloriam occupaßet.*

Mors spontanea

6 *Quū Augustus eam inuiseret, exigeretq́; ab illa rationes, Seleucus unus è procuratoribus ipsius iu/ dicauit aliquid esse subtractum ab ipsa. Illa in procu ratorē insilijt, & arrepto hominis crine crebris icti bus pulsauit os. Hæc quum Augustus ridens conatus esset inhibere, illa, An non, inquit, permolestum est, ò Cæsar, quum tu me digneris inuisere, seruos meos he ram incusare, quòd nonnihil muliebrium ornamento rum subtraxerim, non ea quidē mihi, sed ut Octauiæ & Liuiæ munuscula dem. Hoc commento persuasit Cæsari se de uita cogitare, quum mori decreuißet.*

Callide

CASSIVS

1 *Caßius etiamnum puer, Faustum Syllæ filium, in/ ter æquales de patris monarchia gloriantē non tulit,*

sed

sed colaphos impegit. Eius rei cognitionem quum Indoles in *Pompeius ad se recepisset, accitis ambobus pueris,* puero mira *Cassius ausus est dicere, Eia Fauste, aude rursus corã hoc ea uerba proferre, quibus iritatus in te fui, ut iterum tibi percellam os. Inerat Cassio natiuum quoddam odium tyrannidis, ut iam tum appareret illi nõ defuturum animum ad interficiendum Cæsarem.*

2 *Idem quum Rhodum insulam ui cepisset, & in ingressu salutaretur rex atque dominus, Nec rex sum, inquit, nec dominus, sed regis ac domini interfector.* Tyrannidis osor

M. CRASSVS

1 *M. Crassus ille diues magnam seruorum turbam domi alebat, quorũ præcipuam agebat curã, discentibus adstans, interdum & ipse docens eos, dicẽs hãc oportere præcipuã esse patrisfamiliâs solicitudinẽ, quòd sint rei familiaris animata instrumenta. Idem sensit Aristoteles.* Seruorum cura

2 *Hæc uox probata est, sed illa damnata, quòd negabat quenquam pro diuite habendum, qui non posset priuatis facultatibus legionem alere.* Diuitiæ immodicae

3 *Aegre ferens Pompeio Magni cognomen delatũ, decretumq́; triumphum, Romano cuipiam dicenti, Iam aderit Pompeius Magnus, Quantus tandem, inquit? sentiens illum corpore cæteris parem, animo nihilo maiorem.* Inuidia eleuat

4 *Quum Pompeius & Crassus in consulatu collegæ decessuri essent magistratu, Cneus Aurelius qui-* Reconciliatio

dam subito in forū procurrens clamauit, sibi uisum in somnis Iouem iußisse, ne prius se magistratu abdicarent, quàm in gratiā redijssent. Idem *flagitante po pulo* Pompeius *nihil motus est, at Craßus surgens ultrò collegæ dextram porrexit, dicens, Nihil ô Quirites, me indignum facturus mihi uidcor, si prior cum* Pompeio *in gratiam rediero, quem uos etiamnū impuberem Magnum cognominastis, cuiq; prius triumphum decreuistis, q̄ in senatum allectus esset.*

5 Senex aedificator In Parthos *proficiscens quum* Deiotarum *extremæ iam senectutis, nouam urbem condere uideret,* Quid *est, inquit, ô rex hoc rei, quod quum hora diei iam adsit duodecima, nouā urbem extruere instituer is? Ad hæc arridens* Deiotarus, *Imò quid tibi in mentem uenit imperator, ut quum haudquaq̄ sis ut uidetur matutinus, tamen in* Parthos *cum exercitu proficisceres? Nam id temporis Craßus sexagesimum agebat annū. Hora quæ nobis duodecima est in meridie, olim erat extrema diei.*

6 Militaria Quum Parthi *per legatos denunciaßent, ut suæ ætati consulens à bello abstineret, insolenter respondit,* In Seleucia *istis mādatis responsum dabimus.* Hic Agisis *legatorum unus sublata manu mediam palmā ostendens,* Prius, *inquit, in hac manu nascentur setæ, quàm tibi Seleuciam conspiciendi sit futura potestas.*

7 Conflicturo *cum* Parthis *exta è manibus deciderunt:*

runt: hoc cæteris ut inauspicatum ostentum interpretantibus, ac præliū dissuadentibus, Huiusmodi, inquit, incommoda multa nobis senectus adfert. At arma mihi nunquam è manibus ceciderunt. Senex bellator

8 *Quū Publius Craßi filius fortißime in bello & pugnasset et cecidisset, hostes caput iuuenis hastæ impositū gestātes, pxime ad Romanos accedebāt, insultantes rogantesq; quo genere iuuenis ille fuisset ortus, neq; enim fieri posse, ut ex patre tā ignauo et imbelli talis filius nasci poßet. Hoc tā tristi spectaculo nihil commotus Craßus, per omnes ordines concionatus est clamans, Meus hic priuatus dolor est Romani, mea hæc calamitas, meus hic peculiaris luctus, cæterum publica ciuitatis salus & gloria in uestra incolumitate uestraq; uirtute sita est.* Fortiter

9 *Marcello ac Domitio Pompeium in senatu rogantibus, num proximis comitijs petiturus esset consulatum, Forte, inquit, petam, forte nō petam. Rursus idē percontantibus, A bonis, inquit, ciuibus petam, à malis nequaquam. Quum hæc responsa ut ambigua ac superba multos offenderent, Craßus idem percontantibus respondit, Si è rep. fore iudicauero, petā: sin minus, à petendo abstinebo.* Ingenue

SERTORIVS

10 *Sertorius quum Pompeij milites uarie dispulsos superasset multis occisis, audissetq; aduentare Metellum cum alijs copijs, diremit prælium, reuocatisquē* Vetulus dux

suis

suis dixit, Ego puerũ hũc nisi superuenißet anus illa, uerberibus castigatũ domum remisissem: Pompeium pueri nomine signans, Metellum uetulum anus.

11 Patria dulcis *Idem sæpe uictor ad Pompeium Metellumq; misit, offerens se paratum redire in urbem si sibi permitteretur, dixitq; malle se Romæ ignobilißimũ ciuem, quàm exulem omnium aliarum ciuitatum imperatorem nominari.*

12 Conuiuia pudica *Admonere solet suos ne quid in conuiuio præter decorum uel fieret uel diceretur, præsertim à iurgijs & obscœnitate temperare. Nec ipse quicquam tale sustinebat uel audire uel uidere.*

M. BRVTVS

1 Vltio deorum *M. Brutus rebus in summam desperationem adductis, quum è ducibus atq; amicis paucos apud se haberet, sublatis oculis in cœlum stellis plenum, dixit hunc uersiculum Græcum è tragœdia quapiam,*

ζεῦ μὴ λάθοι σε, τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν. .I.

Ne te latuerit ô supreme Iuppiter,

Horum malorum quisquis autor extitit.

Velut imprecãs Cæsari uindictam à dijs. Volumnius narrat illũ et alterũ dixisse carmẽ, sed negat se meminisse.

2 Mors destinata *Quodã ex his qui aderãt præcipuo, monẽte ut illinc fugeret Brutus, Prorsus, inquit, fugiendũ, sed manibus non pedibus: significans morte spontanea uitandam Cæsarianorum tyrannidem.*

3 *Quũ inter coniuratos deliberaretur, an unà cum Cæsare*

Cæsare occidendus eßet Antonius, Brutus dissuasit, dicens, hoc negocium quod pro legibus ac iure susci-peretur, oportere omni carere iniuria. Noluit uir o-ptimus cædem in plureis proferri. At hæc clementia male ceßit illis. Clementer

4 *Vltimum præliū initurus, dehortantibus quibus-dam ne se tanto discrimini cōmitteret, Hodie, inqt, aut recte erit, aut nihil curabo. Significans se aut ui-ctorem fore, aut non uicturum. Mors autem adimit omnium malorum sensum.* Aut uincere aut mori

5 *Huius uxor Portia Catonis filia, posteaquam sen-sit cōspiratum de Cæsare interficiendo, ea nocte quæ præceßit diem in quo Cæsar occisus est, egresso cubi-culum Bruto, cultellum tonsorium uelut unguium re-secandorum gratia poposcit, eoq; quasi forte de ma-nibus elapso seipsam grauiter uulnerauit. Mox Bru-tus clamore ancillarum in cubiculum reuocatus, ob-iurgare eam cœpit, q; tonsoris præripuisset officiū. Hic illa clā marito, Non hoc, inquit, temere feci: nam experiri uolui, si quod constitutum est, parum cesse-rit ex sententia, quàm æquo animo me ferro sim per-emptura.* Fides uxoria

6 *Idem dixit, sibi uideri eum ætatis florem male col-locaße qui nihil negaret. Inutilis est uerecundia quæ obstat quo minus negemus obsequium ad inhonesta uocanti.* Pudor inutilis

Apophthe

APOPHTHEGMATVM VARIE MIXTORVM LIBER SEXTVS

IN HIS quæ sequuntur, clarißime adolescens, miraberis quædã dicta, nec Scythis nec Cyclopibus digna: sed memẽto tũ exceptis aliquot, non homines, sed mera portẽta, rerum summam tenuisse: siue quòd tales militũ temeritas asciscceret, siue quòd immodica potestas, nisi adsit animus philosophiæ præsidijs diligenter præmunitus, tales reddat. Quanquã & ab illis prodigiose malis quædã dicta gestaq; sunt nõ indigna imitatione. Postremo turpitudinis alienæ species uelut in theatrum producta, deterret à uitijs, & ad uirtutis studium extimulat ingenia non omnino deplorata. Hunc igitur postremum librũ puta esse mensæ secundæ bellaria, in quibus quædam apponũtur ut tollas, quædam ut gustes, nonnulla ut spectes tãtum. Malo enim te suauiter affectum, quàm saturum onustumq; dimittere. Quòd si quædam apponentur leuia ridiculaq;, mimorũ, coquorum, equisonum, scurrarum ac meretricum, decet omne cõuiuiũ hilaritas, sed præcipue mensas secundas. Quanq̃ & à leuißimis

leuißimis personis nonnunquam dicuntur, quæ nemo sapiens contemnat. Nec ignoras, olim moriones, saltatriculas, & simios sub cõuiuij finem induci solere. Nõ laboro si adsit hilaritas, modo absit omnis obscœnitas. Fortaßis existet qui desideret ordinẽ, & hoc & si quid aliud uidebitur reprehensione dignum, excusabit secundarum mensarum libertas

TIBERIVS CAESAR

Tiberio Cæsari contanter & ægre suscipienti delatum imperium, quidam in os ausus est dicere, Ceteri quod pollicentur, tarde præstant: tu quod præstas, tarde polliceris. Notata est illius simulata contatio, detrectantis quod cupiebat. 1 Libere

Cuidam à quo fuerat dominus appellatus, denunciauit, ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Quanta modestia in tanto principe? Nunc quidã nihil audire poßũt, nisi sacras maiestates, gratiosas celsitudines, & reuerendißimas dominationes. 2 Modestia

Idem dicentẽ, sacras tuas occupationes interpellauit, iußitq; non sacras dicere, sed laboriosas. Rursum alterum dicentem seipso autore adisse senatum, correxit, autore mutans in suasorem. 3 Modestia

Quum iocis, conuicijs, famosis carminibus ac rumoribus frequenter impeteretur, amicis ad ultionem hortantibus respondit, In ciuitate libera linguã mentemq; liberas esse debere. 4 Lenitas

Quin et senatu de huiusmodi criminib. ac reis flagitante 5

Leniter gitante, Non tantum, inquit, habemus ocij, ut implicare nos pluribus negocijs debeamus. Si hanc fenestrã aperueritis, nihil aliud agi sinetis.

6 Diogenes grammaticus sabbatis Rhodi disputare
Ciuilis ultio solitus, Tiberium ad se uenientem ut ipsum extra ordinem audiret non admisit, sed per seruulum suum in septimum distulit diem. Is quum Romam uenißet, & pro Cæsaris foribus adstaret, cupiens illum salutare, Tiberius iußit ut post septimum annum rediret. Nec alia pœna tantam grammatici superbiam ultus est.

7 Præsidibus onerãdas tributo prouincias suaden-
Exactio moderata tibus scripsit, Boni pastoris eße tondere pecus, nõ deglubere, hoc est, lanam non pellem detrahere.

8 Quoniam tyro in castris auidius bibebat uinũ,
Iocus ex deprauatione militari ioco pro Tiberio, Claudio, Nerone, dictus est, Biberius, Caldius, Mero.

9 Theodorus Gadareus Tiberij in rhetoricis præ-
Crudelitas tecta ceptor, animaduertens in puero sanguinarium ingenium sub specie lenitatis latitans, subinde inter obiurgandum appellauit illum πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον, id est, lutum sangine maceratum. Hic initio principatus miram lenitatem præ se tulit, sed progreßu temporis ad immanem crudelitatem deuenit.

10 Quum audißet quendam è reis nomine Caruiliũ,
Crudeliter sibi mortem conscisse priusquam eßet damnatus, exclamauit: Caruilius me euasit. Adeo leue supplicium esse iudicabat mortem.

Quum custodias recognoscentem quidam roga- 11
ret ut supplicium maturaret, respondit, Nondũ tecum Crudeliter
redij in gratiam. Humanitatis officiũ ducens, si dam-
natum cito occidisset.

Tiberius perspecto Caligulæ ingenio, fero ac ma 12
lefico, subinde prædicabat, se natricem reipublicæ et Indoles
Phaethontem orbi terrarum educare. Natrix serpen malefica
tis genus est.

Tiberius Cæsar & illud dixisse fertur, Eum homi 13
nem sibi uideri ridiculum, qui sexagesimum præter- Medicina
gressus annum, manum porrigeret medico. Sentiens
hominẽ tam grandem oportere iam scire quomodo
sibi mederi debeat. Porrigunt manũ medico, qui con
sulunt illum, explorantem pulsus uenarum.

C. CALIGULA

Commentarios ad matris fratrumq; suorum ca- 1
lumnias pertinentes, ne cui postmodum delatori te- Surdus de
stiũe maneret ullus metus, cõuectos in forum, & ante latori
clare testatus deos, neq; legisse se, neq; attigisse quic-
quam, concremauit. Quin & libellum de sua salute
oblatum non recepit, contendens sibi nihil admissum
cur cuiquam inuisus esset. Negauit se delatoribus au
res habere. Hæc boni principis uideri poterant, nisi
fingerentur.

Quum audiret, forte reges qui officij causa in ur- 2
bem aduenerant, inter se super cœnam de nobilita- Tyrannica
te generis concertantes, exclamauit Caligula, De uox

cœlo uenit nobis rex, & adiecit carmẽ Homericum,
εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Id est,
Vnus dominus sit, unus rex.
Nec multũ abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemq; principatus in regni formam conuerteret.

5 Liuiam Augustam proauiam suam appellare consueuit Vlyssem stolatũ, uafriciem ac fraudulentiam illius notans, hoc tantum interesse, quòd ut fœmina stolam gestaret. *Versutia*

4 Dicebat, se nihil magis in sua natura probare, quàm ἀδιατρεψίαν, hoc est, inuerecundiam. Pudor enim ut multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquã improbæ mentis homines à turpibus reuocat. Vox carnifice quàm imperatore dignior. *Impudentia*

5 Antoniæ auiæ pro sua autoritate monenti ut quædam secus ageret, Memento, ait, mihi omnia in omnes licere. Talia portenta tum principum titulo pertulit mundus: quæ non commemorarẽ, nisi ut ex his principibus prodigiosæ feritatis horror incutiatur. *Vox tyrannica*

6 Quum destinasset interficere fratrem suũ, eumq; suspicaretur sese medicamentis præmunire, ita locutus est, Antidotum aduersus Cæsarem? Timebat ille uenenum, quasi Cæsar non posset alio quouis modo trucidare, quem uellet extinctum. *Crudeliter et impie*

7 Vir quidam prætorius ualetudinis causa secesserat in Anticyram: petito à Cæsare cõmeatu. Is quum sæpius peteret prorogari commeatum, mandauit interfici, *Crudeliter*

interfici,& adiecit,necessariam sanguinis esse missionem,cui tam diu non profuisset helleborum. Solent enim medici in morbis ualidioribus uenarum incisione uti. Et in Anticyrā nauigabant,quibus opus erat purgatione.

8 *Illud è tragœdia subinde iactabat, Oderint dum metuant.Hanc ne quis miretur, eiusdem uox fuit,uti nam populus Romanus unicam ceruicem haberet. Hanc emisit infensus turbæ fauenti Venetæ aurigarum factioni,quum ipse faueret Prasinæ.* Hostis populi

9 *Luxu prodigioso utens, ut calidis frigidisq; unguentis lauaretur,preciosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuis ex auro panes & obsonia apponeret, nummos non mediocris summæ è fastigio basilicæ Iuliæ per aliquot dies sparegeret in plebem,Liburnicas naues gemmatis puppibus,uersicoloribus uelis fabricaretur,subinde dicebat,Aut frugi hominem esse oportere,aut Cæsarem.* Profusio

10 *In auctione Apronius quidam uir prætorius dormitans capitis motu nutabat. Id animaduertens Caligula, præconem admonuit, ne illum sibi nutantem præteriret:nec hoc monere desijt,donec ignorāti tredecim gladiatores sestertiûm nonagies addicerētur.* Iocus insanus

11 *Aleam ludens,plus mendacio atq; etiam periurio lucrabatur: & quodam tempore proximo collusori demandata uice sua, progressus in atrium domus, quū prætereūtes duos equites Romanos locupletes,* Rapacitas

ſine mora corripi confiſcariq́; iuſsiſſet, exultabundus in domum rediјt, glorians ſe nunquam proſperiore alea uſum.

CLAVDIVS CAESAR

12 Libere *Græculus quidam cauſam agens apud Claudium Cæſarem, inter altercandũ per calorem hanc uocem in illum emiſit, καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρὸς, id eſt, & tu ſenex es & ſtultus. Vſq; eò ſumma poteſtas ob ſtultitiam & paſsim, & propalàm euiluerat, ut hæc in os dixerit, non ſenator, ſed ignotus Græculus, & dixerit impune.*

13 *Quum cenſor equites recognoſceret, & in his reperiſſet iuuenem probris coopertum, ſed quem pater probiſsimũ affirmabat, ſine ignominia dimiſit. Id amicis mirantibus,* Pater iudex *Habet, inquit, cenſorem ſuum. Autoritatem ſuam in parentem tranſtulit.*

14 Lenitas praua *Alium corruptelis adulterijsq; famoſum nihil aliud quàm monuit, ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certe cautius, addiditq́; , Quare enim ego ſcio quam habeas amicam? ò cenſorem grauem.*

15 Peculatus diſsimulatus *Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus ſic adamauit, ut eos non ſolum ampliſsimis præmijs, uerumetiam quæſtorijs prætorijsq; ornamentis decreto ſenatus ornari libenter paſſus ſit: ad hæc, tantum rapere & acquirere, ut illi querenti de fiſci exiguitate quidam non abſurde dixerit, Abundaturum fiſcum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur*

peretur. Hos Plin. fatetur & Crasso fuisse ditiores.

Quum cuidam notam appositam, deprecantibus familiaribus ademisset, Litura tamẽ, inqt, extat. Sentiens etiã remißa culpa, manere tamen infamiæ prioris uestigium. Alludens ad scripturã, quæ licet spongia deleatur, aut graphio radatur, relinquitur tamẽ lituræ rasuræq; uestigium. 16 Infamia non deletur

Hic temulentus aliquando dixit, sibi fatale esse ut coniugum flagitia ferret, deinde puniret. Ea uox terrorem non mediocrem iniecit Agrippinæ. 17 Ebrietas loquax

SEXTUS NERO

In Cn. Domitium Sexti Neronis atauum, cui cognomen fuit Aenobarbo, L. Crassus orator dicebat, non esse mirandum quòd æneam haberet barbam, cui os ferreum, cor plumbeum esset. Os ferreum obijciens propter summã impudentiam, cor plumbeum ob ingenij stuporem. Quidam illũ pro Nerone Aenobarbum appellarunt, atq; hoc erat unum è duobus conuitijs quæ indignißime tulit: alterum erat, quòd increpitus esset malus citharœdus. 1 Iocus ex nomine

Quum ex more cuiusdam capite damnati causæ subscripturus eßet Sextus Nero, Vtinam, inquit, literas nescirem. Vox parsimoniam humani sanguinis promittens, si ex animo prodisset. Seneca lib. De clementia. 2. refert fuisse Burrum cohortiũ præfectum, qui quum esset animaduersurus in duos, petijt ut Nero subscriberet, qui cum cõtaretur & recrastinaret, 2 Clementer

Burrus instans protulit chartam: tum Nero, Vellem, inquit, nescire literas. At hæc indoles clementiã pollicens, in prodigiosam crudelitatem euasit.

3 *Puerum Sporum exectis testibus in muliebrẽ naturam transfigurare conatus est. Addita dos, additum flammeum, addita celeberrima nuptiarum solennitas. Quid multis? palàm pro uxore habuit. Hinc fertur cuiusdam non inscitus iocus, Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius Neronis pater talẽ habuisset uxorem. Sentiens exitio totius orbis natum Neronem. Is nunquam fuisset natus, si pater Spori similem habuißet uice coniugis.*

4 Rapacitas *Nunquam cuiquam officium delegauit, nisi hæc adijceret, Scis quibus mihi est opus, & hoc agamus, ne quis quid habeat. Vox prædone quàm principe dignior.*

5 *Quodam in colloquio proferente Græcum uersiculum,*

ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. *Id est, Me mortuo terra misceatur incendio.*

Crudeliter *Subiecit, Imò ἐμοῦ ζῶντος, id est, me etiã uiuo. Quibus portentis aliquando cõmittitur respublica?*

6 Licentia principis *Quum nihil flagitiorum sibi non permitteret, elatus tanto rerum succeßu, dicebat neminẽ principum ante ipsum sciße quid sibi liceret. Verum qui hoc dixit, sensit tandem quid uicißim liceat populo in malum principem.*

Quum incendisset urbẽ, spectabat, dicens se flam- 7
mæ pulchritudine delectari, atq; interim suam cane-
bat Halosin, hoc est, Troianæ urbis excidium, quod
descripserat,

Isidorus Cynicus transeuntẽ in publico clara uo- 8
ce corripuit, quòd Naupli mala bene cantaret, sua bo- Libere
na male disponeret. Nauplus erat Palamedis pater,
qui filij præter meritũ damnati necem magno Græ-
corum exitio est ultus. Solet autem Nero tragœdi-
as cantare.

Notatus est & à Dato Atellanarum histrione, 9
qui recitans canticum quoddam, ὑγίαινε πάτερ, Libere
ὑγίαινε μῆτερ, *ita demonstrauit, ut bibentem na-*
tantemq; faceret, exitium C. Claudij & Agrippinæ
significans. Nam Nero C. Claudium ueneno sustulit,
Agrippinam naufragio. Et in clausula cantici reci-
tans, Orcus uobis ducit pedes, gestu senatum no-
tauit histrio: subindicans illis à Nerone imminere
perniciem.

A mathematicis audierat fore, ut aliquando deij- 10
ceretur imperio, eoq; Græcum Iambicum dimetrum
identidem usurpabat,
Τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. *Id est,*
Terra quæuis artem alit.
Putans se tantũ profecisse in arte canendi, ut etiam
si exigeretur, in quauis regione ob musices periti-
am posset haberi in precio. Quumq; imminentibus

qui illum insequebantur de salute desperans, cogitaret sibi uim adferre, subinde dicebat, Quantus artifex pereo.

11 Scenicus princeps Quondam theatro clàm illatus, Scenico cuidam populo placenti inuidit, eiq; nuncium misit qui diceret, illum abuti Cæsaris occupationibus.

12 Monopolia foeda Quoniam ex annonæ caritate quidam ditescebant aulici, multum & hinc inuidiæ Neroni conflatum est: quum fortè accidisset, ut in publica fame diceretur Alexandrina nauis appulisse, iactatum est illam aduexisse puluerem luctatoribus aulicis. Quo dicto simul notatum est, in Cæsare rerum scenicarum studium, & monopolia quorundam per Cæsaris fauorem publico damno lucrantium.

13 Princeps auriga Statuæ eius à uertice currus appositus est cum inscriptione Græca, Nunc demum agon est, trahe tandem. Notatum est in Cæsare aurigandi studium, simulq; denunciatum periculum.

14 Parricidium exprobratum Alteri cuidã statuæ & ascopera alligata est cum hoc titulo, Ego quid potui? Sed tu culleum meruisti. Solet olim parricidæ culleo insui, & Nero matrem occiderat. Culleus itaq; sese excusans dicit, Ego quid potui? paratus si quis te insuat: sed siue insuaris, siue non, tu tamen culleum meruisti. Potest hoc & ad reipublicæ personam accommodari.

15 Salse Columnis statuarum illud adscriptũ est, Galli te cantando excitarũt. Indignißime tulerat Galliarum defectionem

defectionẽ, proinde decreuerat Gallos omnes Romæ agentes contrucidare, prouinciamq; exercitui diripiendam tradere.

Noctu quidam simulabant se sæuire in seruos, pe- 16
tebantq; uindicem. Vindex autem erat defectionis in Salse
Neronem dux. Et hoc ioco notabatur iam non ferenda Cæsaris tyrannis.

Quum ex oratione Neronis qua in Vindicẽ per- 17
orabat, recitaretur in senatu, daturos pœnas sceleratos, ac breui dignum exitium facturos, exclamatum
est ab uniuersis, Tu facies Auguste. Quæ uox bifa- Ambigue
riam potest accipi, Tu facies ut dẽt pœnas, aut tu da- dictum
bis pœnas.

In Oedipode fabula, quam Nero nouissimam reci 18
tauit, in hoc uersu decidisse legitur,

θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μητὴρ, πατὴρ. .I. Omen exitii
Iussit mori me mater, uxor & pater.

Nam & Oedippus patrem occiderat insciens, matrẽ uxorem duxerat. Ita Nero sciens Claudium patrem occiderat, matrem constupratam interfecerat, & Octauiam uxorem indignis tractarat modis.

Desperatis rebus noctu adijt hospitia singulorum 19
de fuga consulturus: quum fores omnium occlusas reperisset, reuersus in cubiculum comperit & custodes diffugisse direptis etiam stragulis, & amota ueneni pyxide, quam in extremum casum parauerat: mox Mirmillonem nomine Spiculum requisiuit, uel alium

Deſtitutus undique *quemlibet, euius manu periret: ac nemine reperto, Ergo ego, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum? Decretum erat eam beluam publico orbis odio immolare.*

20 *In fuga quum Phaon libertus hortaretur, ut in ſpecum egeſta harena conderetur, negauit ſe uiuum ſub terram iturum.* *Sepultura uiui*

21 *Aquam è lacuna uillæ cuidam ſubiecta potaturus manu hauſit, Et hic eſt, inquiẽs, Neronis decocta. Nã repererat ut aqua decocta gratiam haberet crudæ, immiſſa in poculum niue.* *Delitiae uerſae in amorem*

22 *Vbi ſenſit equites appropinquare, quibus mandatum erat ut illum uiuum attraherent, uerſum Homericum protulit,*

ἵππων ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

Simulq́; ferrum iugulo adegit.

23 *Ingreſſus Centurio quum ſemianimẽ reperiſſet, & penula ad uulnus appoſita ſimularet ſe ueniſſe in auxiliũ, nihil aliud reſpondit quàm, Sero, &, Hæc eſt fides. Sermo ambiguus eſt: poteſt intelligi ſero ueniſſe, qui iam ad morientem uenerat: & ſerò uenit, qui in hoc uenit ut uiuum attraheret. Item hæc eſt fides, poteſt eſſe expoſtulantis de fide amicorum. At Nero ſenſit, ſe nihil illius uerbis credere, eiusq́; rei argumẽtum eſſe uulnus in iugulo letale.* *Neronis extremae uoces*

24 *Quũ genethliaci Chaldæi Agrippinæ matri Neronis reſpondiſſent, imperaturum quidem filium, ſed occi-* *Ambitio*

occisurum matrem, Occidat, inquit, modo imperet. Tam impotens erat in fœmina dominādi sitis, & habuit quod optauit.

Eadem quum iussu Neronis occideretur, ac Centurio ferrum in mortem destringeret, uentrem ostendens clamabat, Hunc percute, hic est ferro fodiendus, qui portentum illud genuit. 25 Fortiter

Nero in magna erat inuidia, quòd Burrum principem uirum crederetur occidisse, ueneno faucibus illito, quasi remedium adhiberetur. Ad hunc quū Nero uisendi gratia uenisset, auersatus est illum Burrus cui scelus iam erat intellectum, multaq; percontanti nihil aliud respondit quàm, Ego bene me habeo. Mira etiam in moriente lenitas. 26 Leniter

Idem in Claudij stultitiam subinde iocabatur pro ductione syllabæ, quum diceret, posteaquam desijt inter uiuos morari, prima syllaba producta. Moros enim Græce fatuum sonat, inde finxit morari pro stultum agere, quemadmodum nos à poeta poetari, à iuuene iuuenari. 27 Iocus in mortuum

Sunt qui putent hoc clàm & inscio etiam Seneca fuisse decretum, ut occiso Nerone occideretur & Piso, mox imperium Senecæ deferretur. Interea uulgabantur uerba Flauij, qui dixerat, Ad dedecus nihil referre si citharœdus dimoueretur, & tragœdus succederet. Nero cithara, Piso tragico ornatu canebat. Sensit utrunq; pariter indignum imperio. 28 Salse

Quum

29 *Quum de coniuratis agerentur quæstiones, Subrius Flauius tribunus interrogatus à Nerone, quibus causis adductus ad obliuionem sacramenti pro-*
Libere *cessisset, Oderam te, inquit, nec quisquã tibi fidelior militum fuit dum amari meruisti: odisse cœpi, postquã parricida matris & uxoris, auriga & histrio & incendiarius extitisti. Negant in ea coniuratione quicquam accidisse Neroni grauius, qui ut ad patranda facinora promptus erat, ita audiendi quæ patraret insolens.*

30 *Eodem tempore Sulpitius Asper Centurio per-*
Libere *contanti Neroni cur in cædem suam conspirasset, Nõ aliter, inquit, tot flagitijs tuis subueniri poterat.*

31 *Vestinus consul, quũ eodem die omnia munia con*
Iocus crudelis *sularia obisset, è conuiuio repente ad mortem raptus est. Conuiuæ nihil aliud quàm exitium expectabant. Horum pauorem irridens Nero, dixit illos satis supplicij luisse pro epulis consularibus. Dicas hoc à clemente dictum, si cætera Neronis facinora spectes.*

32 *Nero matrem occiderat, unde Africanus quidam ita consolatus est hominem, Orant te Cæsar Galliæ tuæ, ut fœlicitatem tuam fortiter feras.*

OTHO

1 *Otho Syluius imperator, quum in augurãdo tem*
Omen exitii *pestas esset orta, atq; ipse grauiter prolapsus, identidem obmurmurasse dicitur, τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; id est, quid mihi cum longis tibijs? sentiens se frustra*

frustra sacrificijs & piaculis conari placare manes Galbæ. Sed de hoc plura nobis dicta sunt in Chiliadibus.

Idem ubi iam mori destinasset, sensit eos qui ab ipso deficere & abire cœptabant, pro desertoribus corripi ac detineri, uetuit ne cuiquam fieret iniuria, dicēs, Adijciamus uitæ & hanc noctem. & in profundam uesperam usq; patēte cubiculo, si quis adire uellet, potestatem sui conueniendi fecit. 2 Mors destinata

Multis Othonem rogantibus, ne deposito imperio exercitum ac rempublicam desereret, quidam è gregarijs militibus sublato ense dixit, Scito Cæsar sic pro te omnes animatos esse: moxq; seipsum iugulauit. 5 Fides in milite

Otho iam destinata morte Cocceium fratris filiū ad se uocatum sic adhortatus est extremis uerbis, O fili, habuisse te patruum Cæsarem, nec prorsus obliuiscaris, nec admodum memineris. Noluit illum prorsus obliuisci, ne desereret curam suorum: rursum noluit ualde meminisse, ne mortem patrui ulcisceretur. 4 Moderate

VESPASIANVS PATER

Flauio Vespasiano quum adolescens quidam gratias ageret pro impetrata præfectura, quoniam unguento fragrabat, & nutu contemptus est, & grauiter increpitus, Mallem, inquit Vespasianus, alliū oboluisses: mox & literas concessas reuocauit. 1 Vnguentum olere

De iurgio quodam inter senatorem & equitem 2

Roma-

Venia la cessito Romanum ita pronunciauit, ut diceret non oporte re maledici senatoribus, remaledici ciuile fasq; esse. Prærogatiuā enim dignitatis ipse sibi ademit q laces

3 Idē de Licinio Mutiano notæ impudicitiæ (siuit. Leniter uiro, clàm apud cōmunem amicum conquerens, addi dit clausulæ, Ego tamen uir sum. Notans obtrectato rem esse parum uirum. Simile est illud Maronis,

Pareius ista uiris tamen obijcienda memento.

4 Saluius Liberalis, quum in defensione diuitis rei Leniter oblique mordēs dixisset, Quid ad Cæsarē, si Hippar chus sestertium milies poßidet? Notans Vespasianū uelut inhiantem rei facultatibus. Cæsar non modo nō offensus est, uerumetiā dictum approbauit, quasi sim pliciter prolatum.

5 Quoniam rapacißimum quenque promouere so Rapacitas let, ut mox ditatos condemnaret, uulgo dictus est offi ciarios suos habere pro spongijs: quòd ueluti spon gias & siccos madefaceret, & humētes exprimeret.

6 Rusticus quidam quoniam gratuitam libertatem suppliciter petens à Cæsare, repulsus est, non ueritus Auaritia in principe est clare dicere, Vulpes pilos mutat non mores: ex probrans illi naturæ rapacitatem, quasi mercede da ta concessurus fuißet, quod gratuito negabat.

7 A consulari uiro Menstruo Floro monitus plau Lepide stra potiusquam plostra dicenda, postridie illum pro Floro Flaurum salutauit: ciuiliter alludens ad illius curiosam admonitionem. Veteres in quibus dam

dam pro diphthongo sonabant o, ut Clodius pro Claudius.

Mulier quædam dixerat se deperire amore Ve-spasiani, ei perductæ quũ pro concubitu sestertia quadraginta donaßet, roganti dispẽsatori quo titulo uellet eam summam rationibus inferri, dixit, Vespasiano adamato. 8 Festiue

In quendam proceræ staturæ, sed improbius natum, torsit illud carmen Homericum, 9 Iocus ex Homero

μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος. I.

Longam hastam quatiens, diductis paßibus ibat.

In Cerylum libertum, sed prædiuitem, qui ut aliquãdo subterfugeret ius fisci imperialis, cœpit se pro ingenuo ferre, eóq; mutato nomine pro Cerylo dici uoluit Laches, torsit uersiculos ex fabula quapiam, ut opinor, 10 Lepide

ὦ λάχης λάχης,

ἐπ' ἂν ἀποθάνῃς, αὖθις ἔσῃ κήρυλος. Id est,

O Laches Laches,

Vbi mortem obieris, rursum eris tum Cerylus.

Significans illi nihil profuturum immutatum nomen.

Quidã è charis Vespasiani ministris apud ipsum pro quodam, quem fratrẽ suum esse simulabat, intercedebat, ut illi procuratio committeretur. Id sentiẽs Cæsar, candidatum solum ad se uocauit, exegitq; pecuniam quam ille suffragatori suo pepigerat, eã accepta mox ordinauit. Huius rei ignarus minister, 11 Auare

rursus

rursus interpellauit pro fratre. Cui Vespasianus, Alium, inquit, tibi fratrem quære, hic quem tuum putas, meus est.

12 Sordide In itinere quodam mulio desilijt, quasi calceaturus mulas, sed re uera, ut adeundi litigatori spatium moremq; præberet. At Cæsar dolũ suspicatus, interrogauit mulionem quanti calceaßet, pactusq; est lucri partem. Hoc si fecit ut suos corrigeret, ciuilitas fuit: sin ut eo emolumento fieret ditior, sordidũ erat.

13 Sordide Instituerat uectigal è lotio. Super hoc à filio monitus dißimulauit, donec prima pensio esset soluta. Eam pecuniam admouit ad filij nares, sciscitans num odore offenderetur. Negante illo, Atqui hæc, inquit, è lotio est.

14 Auare Legatis nunciantibus, decretam illi publice nõ mediocris summæ statuam, iußit ut eam continuo ponerent, & cauam ostendens manum, Ecce, inquit, parata basis. Significans ut eam pecuniam quam in statuam decreuissent impendere mortuo, uiuo darent in manum.

15 Ostentorum interpretatio Quum Cæsarum mausoleum repente patuisset, tum stella crinita apparuißet, alijs interpretantibus Cæsaris interitum portendi, ille facete interpretatus est, prius ostentum ad Iuliam Caluinam pertinere, q. ea esset de gente Augusti: posterius ad Parthorum, siue ut Aurelius Victor tradit, Persarum regem, qui capillatus eßet.

Quum

Quum morbus ingrauesceret, dixit, Puto deus fio: significans se moriturum. Solent enim extincti Caesares publicis ceremonijs in deorũ coetum referri. 16 Iocus in morte

Quum uehementer angeretur uitiatis intestinis, nihilo secius imperatorijs munerib. fungebatur, adeo ut lecto decumbens audiret legationes, et amicis hortantibus ut sibi parceret, respondit, Imperatorẽ stantem mori oportere. 17 Stantem mori

TITVS VESPASIANI F.

Vespasianus filius quum admoneretur ab amicis, quòd plura polliceretur interpellantibus quàm praestare posset, respondit, Non oportet quenquam à Caesaris colloquio tristem discedere. 1 Caesaris affabilitas

Super coenam aliquando recordatus, quòd eo die nemini quicquam praestitisset, memorandam illam meritoq; laudatam uocem edidit, Amici diem perdidi. 2 Benignitas

Idem dicere solet, se maximum falsarium esse potuisse, quòd omnium chirographa quae uidisset facillime imitaretur. 3 Dexteritas

Quum febre correptus lectica à loco in quo tum erat transferretur, dimotis plagulis coelum suspexit, questusq; est sibi immerenti uitam eripi, quum nullũ per omnem uitam extaret factum cuius poeniteret, uno duntaxat excepto. Id cuiusmodi fuerit, nec ipse prodidit, nec quisquam coniectare potuit. O Caesarẽ longissima uita dignum. 4 Caesar innocens

DOMITIANVS.

5 Domitianus Cæsar initio principatus quotidie ſi bi ſecretum horarium ſumere conſueuit, nec interim aliud quàm muſcas captare, easq́; ſtilo præacuto con figere: ut cuidam interroganti, eſſet ne quis intus cum Cæſare, Vibius Criſpus lepide reſponderit, Ne muſca quidem. *Lepide*

6 Iuſſerat edicto excidi uineas, quòd ſtudio colendi uineta, negligerentur arua. Hoc edictũ reuocauit ob ſparſos libellos, in quibus habebantur hi uerſiculi, *Minae in principem*

κἄν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Hoc epigramma fertur in hircum arrodentẽ uitem. Hircus autem Baccho immolabatur, quòd admorſu lædat uineam. Ad Cæſarem accommodarunt, pro σοὶ τράγε mutantes καίσαρι.

7 Notans Metium quendam ſibi immodice placen tem, dicere ſolitus eſt, Vellẽ tam formoſus eſſe, quàm Metius ſibi uidetur. *Lepide*

NERVA COCCEIVS

8 Quoniã ſub Nerua Cocceio bono Cæſare multo rum nomina falsò deferebãtur, Fronto conſul palàm dixiſſe fertur: malum eſſe eum imperare, ſub quo ne mini quicq̃ conceſſum ſit: ſed longe peius ſub eo uiue re, ſub quo maxima ſit licẽtia quibuslibet. Inhumani tatis eſt, ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familia ribus, ſed pernicioſum eſt, illis licere quicquid libet. *Princeps indulgens*

TRAIANVS

Traianus aliquando in conuiuio propoſuit ami- 9
cis,ut decem nominarent,quibus crederent rerũ ſum *Vnus exi-*
mam recte delegari poſſe. Quũ illi ſilerẽt, Decem,in *mius*
quit,à uobis poſco,ego unicum habeo Seuerianũ:So-
lum illum imperio dignum iudicans.

ADRIANVS CAESAR

Moriens dixit illud uulgatum , Turba medicorũ 1
Cæſarem perdidit. Arbitror illũ huc detorſiſſe Græ- *Medicorum*
cum prouerbium, πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώ- *turba*
λεσαν. πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλῆ ἀπώλεσαν.
Quanquam & hodie uerum eſt,turbam medicorum
multis cauſam eſſe mortis.

In ſenatu frequenter dicere ſolet , ſe ſic geſturum 2
principatum,ut ſciret rem populi eſſe non ſuam pri- *Princeps*
uatam . Nimirum attigit hoc, quod unum diſtinguit
regem à tyranno.

Imperator creatus adeo contempſit inimicos , ut 3
uni quem habuerat capitalem,forte obuio dixerit,E- *Clementia*
uaſiſti . Principibus in priuatis offenſis debet eſſe ſa-
tis,potuiſſe ulciſci.

In colloquijs etiam humillimorum mire ciuilis e- 4
rat,eosq́; deteſtari ſolet,qui hanc humanitatis uolu- *Affabilitas*
ptatem ipſi inuiderent hoc prætextu,quòd dicerent,
principis maieſtatem ubiq; ſeruandam.

Dionyſius Mileſius ſophiſta inſignis, in Heliodo 5
rum,quem Adrianus Cæſar unice amabat,torſit hoc

 dictum,

Animi bona dictum, Cæsar potest honorem ac pecunias largiri, rhetorem facere non potest. Cæsar enim Heliodorum studio uerius quàm iudicio fecerat magistrum epistolarum.

6 Romæ quũ in spectaculo populus clamore flagitaret, ut aurigã qui placuerat, liberũ esse iuberet, per
Iusse tabellam respondit, Iniquum esse quod peterent. Si enim seruũ alienũ libertate donaret, fieret iniuria domino. Dicas hunc abhorruisse ab omni uiolentia.

7 Seuerianum & Fuscum huius nepotem, eo quòd
Vota morientis moleste ferre uiderentur Commodum Lucium imperij successorem designatum, iußit occidi: quorum ille nonagenarius erat, hic annos natus decem & octo. Senex autem quum esset iugulãdus, poposcit ignem, incensoq; thure dixit, Vos dij testor, me nihil sceleris cõmisiße, nec aliud imprecor Adriano, nisi ut quum uolet mori, non poßit. Idq; euenit, adeo ut barbarus conductus qui ferro mortem pro beneficio daret aufugerit.

8 Quidam canescens ab eo quiddã petierat, & re-
Lepide pulsus est. Is quum aliquãto post idem peteret, sed capillitio nigro (nam id tinctura fecerat) Cæsar agnoscens faciem, Iam istuc, inquit, negaui patri tuo.

9 Quodam tempore quum seruum suum uideret in
Serui principum elati ter duos senatores ambulantem, misit qui illi colaphum impingeret diceretq; , Noli inter eos ambulare, quorũ adhuc potes esse seruus: simul senatoriæ dignitati

gnitati consulens, & serui castigans insolentiam, quã de Cæsare hero sumpserat.

Commodum Aelium Verum iterum consulem fecerat, eumq; imperio destinauerat: quem quum cerneret nec animo nec corpore satis ualidum, dicere solet, In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater milies H~S, quod populo ac militibus pro adoptione dedimus. Vere præsensit Commodum inutilem imperio, sed sero. 10 Impar principatui

Florus hos uersiculos scripserat in Cæsarem, 11 Honesti labores
Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas. Cui Cæsar respondit,
Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.
Sentiens se honestas occupationes præferre inutili turpiq; ocio.

Dicere solitus, sibi molestum esse, si quem uideret tristem, quum tamen omnes doctos uexaret quæstiunculis, sed uexatos donauit aliquo munere. 12 Princeps nulli molestus

Cuidam uxor sua per literas exprobrarat, quòd lauacris ac uoluptatibus detētus ad se redire nollet. Id per frumentarios resciuerat imperator. Itaq; commeatum petenti, exprobrauit & lauacra & uoluptates. Tum ille, Num & tibi ô Cæsar scripsit uxor 13 Curiositas

mea quod mihi? Notās curiositatē principe indignā.

14 *Sub mortem his uersibus lusisse dicitur,*

Lusus in morte *Animula, uagula, blandula,*
Hospes comesq; corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles dabis iocos.

15 *Aiunt illum ex Matheseos peritia præscisse futura, ac Verum non fore longæuum Vergiliano carmine prædixisse,*

Præscientia

Ostendent terris hunc tantum fata, neq; ultra
Esse sinent.

16 *Cuidā illos Vergilij uersus ad Verū accōmodāti,*

Breuis æui *Manibus date lilia plenis, &c.*

Cum irrisione respondit, Ego mihi diuum adoptaui, non filium. Huc alludens, quòd imperatores referri soleant in numerum diuorum, sed à rogo.

17 *Ad alterum ipsum consolari uolentem hoc argumento, quòd diceret, genesim Veri non esse recte collectam, eoq; spem eße illum diu uicturum, Istuc, inquit, tu facile dicis, qui patrimonij tui non reipublicæ quæris hæredē. Sentiēs magni referre, ut bonus princeps quàm diutißime uiuat.*

Principis delectus

18 *Transeuntem mulier quædam appellauit, Audi me Cæsar. Is quum respondisset, Non est ocium: Illa clamauit, Noli ergo imperare. Ad hanc uocem restitit & audiuit mulierem. Hoc & alij tribuitur, neque*

Libere

Hoc superius tribuitur Phi

que quicquã uetat, idem à pluribus uel dici uel fieri. lippo Macedoni pa. 312. apoph. 31.

COMMODVS AELIVS VERVS

Aelius quum eßet peregrinis uoluptatibus dedi-tus, uxori conquerenti dixit, Patere me per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim dignitatis nomẽ est, non uoluptatis. 1 Vxoris reuerentia

Quũ morbo grauaretur, sæpe dicere solet, Principem sanum mori debere non debilem, quòd superiores imperatores plerique uiolenta morte perißent. Eamq́; mortem ut breuem simul & inexpectatam C. Cæsar optauit & obtinuit. 2 Mors principis

ANTONINVS PIVS

Aurelius Cõmodus M. Antonini filius quũ in extremis à parẽte moneretur, ne barbaros iã attritos sineret uires recipere, respondit, Ab incolumi quãuis paulatim negocia perfici posse, à mortuo nihil. Vera quidem sentẽtia, sed impia uox erat parẽtis, extrema monita contemnentis, ac morienti uelut insultantis. Refert Sex. Aurelius Victor. 3

Adamabat illam Scipionis celebratißimam sententiam, subinde dicens, Se malle unum seruare ciuẽ, quàm mille hostes occidere: pacem uidelicet bello præferens, & in ipso bello sentiens hanc oportere primam esse ducis curam, ut quàm minima ciuium iactura paretur uictoria. 4

Quũ Apollonius rhetor è Chalcide accitus ad Ti 5

Magniloquentia irrisa *berinam domum, in qua tum Cæsar habitabat, à Cæsare uocatus ut illi M. Antoninum traderet instituendum, dixisset, Non magister ad discipulum, sed discipulus ad magistrum uenire debet: risit hominis magniloquētiam, dicens, Facilius fuit Apollonio è Chalcide uenire Romam, quàm ex ædibus suis in palatiū. Merces Apollonium attraxerat Romam, non reipublicæ studium.*

6 *Quum M. Antoninus fleret educatorē suum mortuum, et adolescens ab aulicis ministris reuocaretur* Humane *à declaratione pietatis erga nutriciū, Permittite, inquit Antoninus, prius illi ut homo sit, neq; enim uel philosophia uel imperium tollit affectus.*

7 *Quondam quum Omuli uisens domum, ac miratus columnas porphyreticas, quæsisset unde eas ha-* Libere *beret, Omulus ei respōdit, Quum in ædes alienas ueneris, & surdus & mutus esto. Sentiens eum in alieno priuato non oportere esse curiosum. Hoc tam libero ioco non est offensus imperator.*

8 *M. Antonini uxor Faustina male audiebat uul-* Dos regnum *go. Itaque hortantibus amicis, ut eam repudiaret, si nollet occidere, respondit, Si uxorem, inquit, dimittimus, reddamus et dotem. Dotis nomine signans imperium, quod ab socero uolente Adriano adoptatus acceperat.*

9 *Nihil solitus est agere nec in bellicis negocijs, nec in ciuilibus, de quo nō prius cōferret cū grauib. uiris, dicens*

dicens, Aequius est, ut ego tot talium amicorum con silium sequar, quàm ut tot tales amici meam unius se quantur uoluntatem. Multum abhorrens à quorundam ingenio, qui consulto pileo suo, dicunt, Vos sedu lo consulitis, sed aliud mihi suadet pileum meum. Consilium multorum

Cassium senatorium uirum occidi passus est, non iussit occidi, post etiam extinctum doluit, dicens, Vo luisse se sine senatorio sanguine imperiũ transigere. Mira clementia in affectatorem imperij. 10 Clementer

Biduo priusquam moreretur, admissis amicis ape ruit sententiam suam de filio, eandem quam Philippus de Alexandro, dicẽs, Se æquo animo mori, quum filium relinqueret. 11 Filius solatium mortis

Alio quodam die dixit amicis, Quid me fletis, ac non magis de cõmuni morte pestilentiaq́; cogitatis? Philosophia docuerat hominem & mortem contem nere, & res humanas ridere. Parantibus autẽ abire dixit, Si iam me dimittitis, uale uobis dico, uos præce dens. Facete petijt ab amicis discedendi ueniam, ac ueluti peregre profecturus iussit illos ualere: submonens interim fore, ut illi præcedentem sequerentur. 12 Mors peregrinatio

Rogatus cui filium commendaret, Vobis, inquit, si promeretur & dijs immortalibus. Fauorẽ noluit suæ autoritati tribui, sed filij meritis. 15 Modeste

SEVERVS IMPERATOR

De Seuero sic iudicauit senatus, illũ aut nasci non debuisse, aut non debuisse mori, quòd quum crudelis 1 Natura uaria

eßet, tamen reipublicæ uideretur admodũ utilis ob alias uirtutes.

2 *Quum milites Baßianum Seueri filium, qui post Antoninus Caracallus dictus est, Augustum consalutaßent, eo quòd pater pedibus æger bellum moraretur, iußit se deferri ad tribunal, simulq; adeße omnes tribunos, centuriones, duces & cohortes, quibus autoribus hoc acciderat, sisti deinde & filium qui Augusti nomen non recusarat. Hic quum in omnes eius facti autores iußißet animaduerti, excepto filio, omnesq; ante tribunal prostrati rogarent ueniam, Seuerus manu caput contingens, Tandem, inquit, sentitis caput imperare non pedes,* Autoritas

5 *Celebratur & hoc illius dictum, Omnia fui, sed nihil expedit: Sentiens sese ex humili per literarum ac militiæ officia plurimis gradibus fauore fortunæ ad imperij fastigium fuiße perductum, sed nihil feliciter ceßiße, aut nulla in re sibi placuiße.* Omnia expertus

4 *Vltima uerba dicũtur hæc fuiße, Turbatã remp. ubiq; accepi, pacatam etiam Britannis relinquo. Senex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens si boni erunt, imbecillum si mali.* Virtus principis

5 *Symbolum tribuno dari iußit, laboremus. Pertinax ad imperium aſcitus dederat, militemus. Illi placuit belli omen, huic pacis. Sublato nanq; bello reditur ad agricolationem & opificia. Ocium in pace delitias alit & omne flagitiorum genus.* Induſtria

Epigramma

Epigramma quod in laudē Pescennini Nigri fue- 6
rat aßcriptum illius statuæ ad uiuum effictæ, quum
præfecti suaderent eradendū, Seuerus noluit, dicens, Moderate
Si talis fuit, sciant omnes qualem uicerimus: si talis
non fuit, putent nos omnes talem uicisse.

PESCENNINVS NIGER

Pescenninus Niger consiliarijs addidit salaria, ne 1
grauarent eos quibus aßidebant, dicens, iudicem nec Integre
dare debere, nec accipere. Vtinam hoc exemplū imi
tentur hi, qui uendentes officia spoliant iudicē, aßesso
ribus interim rapto uiuendum est.

In Aegypto quum limitanei milites uinum ab im 2
peratore peterent: Nilum, inquit, habetis, & uinum Aqua pro
quæritis? Aiunt enim aquam Nili tantæ esse dulcedi uino
nis, ut accolæ uina non desiderent.

Quum milites qui à Saracenis uicti fuerant, dice 3
rent, Vinum non accipimus, pugnare non possumus.
Erubescite, inquit Cæsar, illi qui uos uincunt, aquam Seuere
bibunt. Nam Saracenis etiam hodie gustare uinum
nefas est.

Palæstinis rogantibus ut ipsorum censitio leuare 4
tur, eo quòd regio esset grauata, satis inclementer re Dure
spondit, Vos terras uestras leuare uultis, ego etiam
aerem uestrum censere cuperem.

Imperatori creato, quū quidam ei panegyricum 5
in ipsius laudem conscriptum recitare uellet, dixit,
Scribe Marij laudes uel Annibalis, aut alterius ducis
egregij

Viui docendi, non laudandi

egregij uita functi, ut eum nos imitemur. Nam uiuos laudare irrisio est, præsertim imperatores, à quibus speratur, qui timētur, qui poßunt necare, qui poßunt proscribere. Adiecit illud, Se uiuum placere uelle, mortuum etiam laudari.

Grauiter

6 Rogatus quid sentiret de Scipionibus, respōdit, *Illos sibi uideri felices magis quàm fortes, quòd uterque domi iuuentutem parum sancte transegerat: sentiens imperatorem per omnem uitam in republicæ negocijs uersari debere, nec à domesticis delitijs ad imperium accersi.*

ANTONINVS CARACALLVS

Licentia principum

7 *Antonini Caracalli nouerca, quum esset pulcherrima ueluti per imprudentiā corpus magna ex parte nudauit. Quumq; dixißet Caracallus, Vellem si liceret, Si libet, inquit illa, licet. An nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Ea mulieris uox Caracallum ad detestabile facinus pertraxit.*

Salse

8 Quum Antoninus Caracallus ambitiose sibi multa cognominia assereret, Germanici, Parthici, Arabici, & Alemanici nomē ascriberet, Heluius Pertinax filius Pertinacis belle iocatus fertur, Adde etiam, inquit, si placet, Geticus Maximus, quòd Getam fratrem occidisset.

Impie

9 Baßianus præfectus suadebat Caracallo, ut ad mitigandam inuidiam parricidij, fratrem Getam appellaret diuum, Sit, inquit, diuus, dum non sit uiuus, & fratrem

& fratrem in diuos retulit. Nescit pietatis iura regnandi cupiditas.

ANTONINVS GETA

Quum Antonini Getæ pater Seuerus destinasset omnes diuersarum partium occidere, inter suos dicere solitus est, Hostes uobis eripio, adeo consentiente Basiano, ut liberos etiam illorum suaderet necari. Geta puer interrogauit quantus esset occidendorum numerus: eum quũ pater ædidisset, rogauit num isti haberent parentes ac propinquos: quum responsum esset, habere, & quidem multos, Plures ergo, inquit, in ciuitate tristes futuri sunt, quàm læti quòd uicimus. Valuisset cordatum pueri dictum, nisi quorundam crudelitas obstitisset. 10 Prudentius

Basiano tum ioco tum serio dicenti, omnes cum liberis occidendos, Geta puer dixit, Tu qui nulli parcis, potes etiam fratrem occidere. Id dictũ tunc contemptum est, post cognitum est fuisse uaticiniũ. Nam parricidium postea commisit. 11 Libere

ANTONINVS HELIOGABALVS

Senatum adeo contempsit, ut eos interdũ appellaret togata mancipia, ueluti qui pristinæ dignitatis præter togas nihil retinerent. 12 Tyrannice

Amabat sibi precia rerũ quæ mensæ apparabantur maiora dici quàm essent, hanc esse dicens cõuiuio orexim, quòd magis illa iuuant quæ pluris emuntur, ut ait Satyricus. 13 Chara

Huic

14 Profusio Huic priuato quũ quidam luxum illius admirans diceret, Non times ne fias pauper? Quid, inquit, melius, quàm ut ipse mihi hæres sim & uxori meæ?

ALEXANDER SEVERVS

1 Superuacua officia Et urbem, & prouincias, & aulam suam purgauit hominibus non necessarijs, dicens, Malũ pupillum esse imperatorem, qui ex uisceribus prouincialiũ homines non necessarios, nec reipublicæ utiles aleret.

2 Aurum in templis In templis argenti minimũ, auri ne guttulã quidẽ aut bracteolã posuit, subinde repetẽs illud Persianũ, Dicite pontifices, in sanctis quid facit aurum?

3 Constanter Negabat se passurum, ut ipsius dispositiones ab aulicis suis uenderentur, id quod solent aliorum principum liberti & eunuchi. Eoq; nunquam illum fefellit quod proposuerat.

4 Assessoribus designauit sua salaria, quanquam diceebat illos potissimũ promouendos, qui per se remp. gerere possent, non per assessores. Vnumquenq; hoc agere debere quod nosset. Prudẽtissimus iuuenis sensit, hoc esse præcipuum hulcus omnium rerum publicarum, quòd omnia munia per uicarios administrantur, interdum alteros ac tertios. Vicarii graues Præfectus urbis habet uicarium, & is uicarius rursus alterũ uicarium, & hic rursus alium. Ac frequenter is qui & honore & salario fruitur, minime omniũ idoneus est ad functionem obeundam. Annotent hoc principes, qui subinde coguntur exactionibus grauare populum.

Descriptum

Descriptum habebat, quid eui præstitisset: qui nihil aut minimum petissent, eos appellabat, dicens, Quid est quur nihil petis? An me tibi uis fieri debitorem? pete, ne priuatus de me queraris. Agnoscebat principem debere recte suo fungentibus officio: nec æquum iudicabat, ut probe suo defunctus officio, priuatus egeret. 5 Benigne

Militibus diligenter prospexit de commeatu, dicens, se magis seruare milites quàm seipsum, quòd in his sita publica salus esset. Facilius est enim inueniri nouum imperatorem, quàm nouum & exercitatum militem. 6 Militum cura

Ouinius Camillus antiquæ familiæ senator, homo delicatißimus, rebellionem moliebatur tyrannidem affectans. Id quum Alexandro renunciatum esset, statimq; probatum, ad palatium eum rogauit, eiq; gratias egit, quòd reip. curam quæ bonis uiris recusantibus imponi solet, sponte reciperet. Mox ad senatum processit, ac tanti sceleris conscientia trepidum, consortem imperij appellauit, in palatium recepit, ornamentis imperialibus, & melioribus quàm utebatur ipse decorauit, profectionis comitē adhibuit. Quūq; imperator ipse pedibus iter faceret, inuitauit & Ouinium delitijs assuetum ad laborem, quem post quinq; milia passuum cunctantē equo sedere iussit. Quumq; post duas mansiones equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoq; respuentem, ac imperium tædio 7 Clementer

tædio laborum recusantem, deniq; & mori paratum dimisit, ac militibus à quibus Cæsar præcipue diligebatur commendatum ad uillas suas tuto abire iussit. Sic illi commonstrauit, quid esset gerere imperium.

8 Sancte Honores iuris & gladij nunquã uendi passus est, *dicens, Qui emit & uendat necesse est. Hoc ethnicus & iuuenis, quid iam decet principes Christianos?*

9 Pie *Quum Christiani locum quendam qui publicus fuerat occupassent, cõtrà popinarij dicerẽt, eum sibi deberi, rescripsit, Melius esse, ut quomodocunq; illic deus coleretur, quàm popinarijs dederetur.*

10 Miles in noxius *In expeditionibus si quis de uia in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci fustibus aut uirgis cædebatur, aut alioqui condemnabatur. Si dignitas personæ tales pœnas non recipiebat, grauissimis contumelijs afficiebatur, quum diceret, Velles ne hoc in agro tuo fieri quod facis in alieno? Clamabat sæpius quod à Christianis audierat, idq; per præconem quoties aliquem emendabat dici iubebat, Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris. Quid nunc dicemus de militibus Christianis, qui siue quò eant, siue redeant, furantur, rapiunt, constuprant, pulsant, abigunt pecora, pertusis uasis sinunt effluere uinum? Quid multis? Crudelius tractant suos quàm hostes. Et hoc hodie, si superis placet, appellatur ius militare, & ad hæc coniuent principes.*

11 *Vigilanter prouidit ne tribuni ducesúe quicquã*

fraudarent

fraudarent de stipendijs militum, dicens, Miles non timet nisi uestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula: sentiens militẽ quum aliquid habet metuere ne perdat, sed mendicitas ad omnem desperationem uocat armatum. Militum cura

Quum Antiochiam *ueniset, ac milites qui lauacris ac muliebribus delicijs uacauerant, in uincula duci iußisset, orta seditione ab ea legione cuius socij erant in uinculis, tribunal ascendit, ac uinctis omnibus ad tribunal adductis, circũstantibus militibus & quidem armatis, grauiter illos admonuit, ut meminißent* Romanæ *disciplinæ. Quum loquentẽ milites tumultu interpellarent, nihil conterritus, iußit ut tales uoces ęderent aduersus hostes, non aduersus imperatorem, minatus exautorationem nisi quiescerẽt. Ad hæc quum uehementius etiam fremerent, ac ferro quoq; minarentur,* Deponite, *inquit, dextras, contra hostem erigendas si fortes estis, me ista non terrent. Quũ non desinerent fremere, exclamauit, Quirites, discedite atq; arma deponite. Mox omnes non armis tantum, sed & sagulis militaribus depositis recesserunt; non in castra, sed in uaria diuersoria. Post tamen eius legionis militibus fidelißimis usus est.* 12 Seuere

Furti suspitione infames nec intueri sustinebat, adeo ut quũ Septimius Arabinus, *qui famosus crimine furtorum sub* Heliogabalo *fuerat liberatus, inter senatores principem salutatum ueniset, exclamarit,* 15 Odium furum

O O numina

O numina, ô Iupiter, ô dij immortales. Arabinus nõ solum uiuit, sed etiam in senatum uenit, fortaßis de me sperat, tam fatuum, tam stultum me eße iudicat.

14 Corruptela — Dicere solet, solos fures de paupertate conqueri, dum ita student scelera uitæ suæ tegere. Iactabat & sententiam notam furibus.

ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξε?). Id est, Qui multa tulerit, pauca dederit, effugit.

Notans quosdam, qui tantum furantur, ut sit quo corrumpant iudicem aut actorem.

15 Regni stabilitas — Quum Mammea mater, uxorq; Memmia obijcerent quòd nimia ciuilitate redderet potestatem molliorem, respondit, sed securiorem atq; diuturniorem: significans malum diuturnitatis custodẽ eße metum.

16 Fumi uenditor — Vetronium Thurinum familiarem, quòd his qui petebant aliquid à Cæsare uendidißet suum patrocinium, mentiens interim multa, conuincendum curauit, & conuictũ damnatumq; in stipite alligari iußit, supposito igni ex humida materia, præcone clamante, Fumo punitur, qui fumos uendidit.

17 Cultus Augustarum — Gemmas omnes quas reperit in palatio, uendidit, & aurũ in ærarium cõtulit, dicens, uiris gemmas usui non eße, matronas autẽ regias contentas eße debere uno reticulo atq; inauribus, & baccato monili, & corona in qua sacrificarent, & unico pallio auro sparso, & cyclade, quæ plus sex uncijs auri nõ haberet. Hic cultus hodie uix sufficit negociatorũ uxorib.

Cursore

Cursore nunquam utebatur nisi seruo suo, dicens ingenuum currere nisi in sacro certamine non debe-re: cocos item, piscatores, fullones, & balneatores non habuit nisi seruos suos: nolens quenquam ingenuum sordidis ministerijs dehonestare. 18 Dignitas

Amicos & cognatos, si malos comperisset, punie-bat. Id si uetus amicitia aut necessitudo non patieba-tur, à se dimittebat, dicens, His charior est mihi to-ta respub. Significans priuatos affectus utilitati publicæ posthabendos. 19 Reip. prima cura

MAXIMINVS

Maximinus accepta legione, nullum laborem de-fugere solet, dũ milites exercet, eisq; prospicit. Quũ autem tribuni quidam eum reprehenderent, dice-rentq;, Quid tantopere laboras, quum eius loci iam sis ut ducatum possis accipere? Ego uero, inquit, quo maior fuero, hoc magis laborabo. 1 Industria

Exercebat lũcta milites suos, multos ad terrã pro-sternens. Itaq; cunctis inuidentibus, tribunus quidam uasti corporis notæq; uirtutis, atq; ob hoc ferocior, dixit: quid magni facis, si tribunus tuos milites uin-cis? Tum Maximinus, Vis ne congrediamur? Quum prodisset, palma pectori impacta supinũ reiecit, con-tinuoq; dixit: Date alium, sed tribunum. 2 Robur corporis

Quum nimium fideret corporis uiribus, quidam in theatro ipso præsente Græcos uersus recitauit, quorum hæc est sententia, 3 Libere

Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris fortis est, & occiditur,
Caue multos, si singulos non times.
Qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur.

4 Modestię *Maximinus senior nunquã ad oscula pedũ quenquam admisit, dicens, Dij probibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat. Et ubi sunt interim, qui non solum ingenuos, uerum etiam summos monarchas ad oscula non pedum, sed calceorum, non dicam admittunt, sed inuitant, & quodammodo cogunt?*

GALIENVS

1 Reipublicae neglectus *Galienus prouinciarum defectionem, quasi leuißimarum rerum iacturam ioco solet eludere. Quum enim nunciatum esset Aegyptum defecisse, Quid, inquit, sine lino Aegyptio esse non possumus? Quum uastatam Asiam Scytharũ incursionibus accepisset, Quid, inquit, sine aphronitris esse nõ poßumus? Perdita Gallia arrisit dixitq́; Nõ sine trabeatis sagis tuta respublica est? Peßimi principis uoces, cui quiequam charius est repub. Aphronitrum autẽ est spuma nitri, quod in Asia laudatißimum concrescebat.*

2 Libertas exitiabilis *Iunior patris mortẽ inultam reliquit. Itaq; quum rex Persarũ quasi captiuus per pompam duceretur, quidam scurrae miscuerunt se Persis, diligentißime scrutantes omnia, & cuiusq; uultũ mira inhiatione contem-*

contēplantes. Qui interrogati quid agerēt, patrem, inquit, principis quærimus, notātes à Galieno negle ctum fuisse. Id ubi delatum est ad principem, scurras uiuos exuri iußit. Exemplum impietatis in Cæsare, periculosæ libertatis in scurris.

Quum taurum ingentem in arenam misißet, pro- dissetq́; ad eum feriendum uenator, neq; productum decies potuisset occidere. Cæsar coronam uenatori misit: mußitantibus cunctis quid rei eßet, quòd homo ignauißimus coronaretur, Galienus per curionē dici iußit, Taurum toties non ferire difficile est. Ludens significauit, graue discrimen toties tauro occur rere, etiam si non ferias. 3 Lepide

Quidam huius uxori gemmas uitreas pro ueris uendiderat, re cōperta mulier flagitauit uindictam. Cæsar iußit hominē corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prosilijt capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per curionem dici iußit, Impo sturam fecit, & paßus est. Eadem opera fefellit impostorem, & irrisit uxorem. 4 Poena ridicula

Quum patrem Valerianum audißet extinctum, uocem laudatißimam sine laude usurpauit, dicens, Sciebam patrem meum eße mortalem. 5 Impie

MARIVS

De Mario tyrannorum septimo dictum est, quòd uno die factus est imperator, altero uisus est impe- 1 Imperium breue

rare, tertio interemptus est à milite, qui percussurus illum dixerit, Hic est gladius quē ipse fecisti. Fuerat enim opifex ferrarius. Allusit autem interemptor ad illud prouerbium, Tuo te gladio iugulo.

SATVRNINVS

2 *Saturninus tyrannorum* XXI, *quum milites illi peplum imperiale imposuissent, aduocata concione* Ingenue *de seipso dixit, Commilitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis. Ante fuerat dux egregius, sed quoniam in imperio fuerat seuerior, ab iisdē à quibus imperator factus fuerat, interemptus est. Non quiuis ad quoduis munus idoneus est.*

ZENOBIA

3 *Zenobia* XXVIII *mulier uarijs nominibus merito laudata, quū ab Aureliano capta in conspectum* Animose *illius ducta fuisset, isq; dixisset, Quid ô Zenobia, ausa es nobis insultare Romanis imperatoribus? Imperatorem, inquit, te agnosco qui uiceris, Galienū, Aureolum, reliquosq; principes non putaui.*

AVRELIANVS

4 *Quum Tyanam uenisset, eamq; occlusam reperisset, iratus dixit, Canem in hoc oppido non relin-* Clementer *quam. Hac uoce milites erecti sunt in spem prædæ, & Heradamon Tyanensis, metu ne cum cæteris occideretur, prodidit ciuitatem. Quā capta Aurelius Heradamonem patriæ proditorem occidit. Militibus ex Cæsaris promisso direptionem oppidi flagitantibus*

tantibus respondit, Agite, canem me negaui relictu
rum, canes omnes occidite. Hoc pacto & proditori
mercedem rependit, & militum auaritiam clusit. Vi
detur autē hic sermonis color sumptus ab Hebræis,
in quorum literis reges qui minantur internecio-
nem, negant se quenquam relicturos, usq; ad mingen
tem ad parietem: canē hac periphrasi significantes.

DIOCLETIANVS

Diocletianus adhuc priuatus dicere solet, nihil 5
esse difficilius quàm bene imperare. Id Flauius Vopi-
scus in Aureliano tradit, se audiuisse à patre suo, &
addunt causam. Colligunt, inquit, se quatuor aut Imperare
quinq;, simul consilium ad decipiendum imperato- difficile
rem capiunt, dicunt quid probandum sit. Imperator
qui domi clausus est, uera non nouit, cogitur hoc
tantum scire quod illi loquuntur: facit iudices, quos
fieri non oportet: amouet à repub. quos debebat re-
tinere. Ita, ut dixit Diocletianus, bonus, cautus, opti-
mus uenditur imperator. At uulgus ad imperatoris
titulum satis esse putat nasci, aut eligi: nasci uteunq;,
eligi emptis suffragijs, ac solennibus ceremonijs
confirmari.

TACITVS

Tacitus imperator fratri petierat consulatū, nec 6
impetrauit. Ea repulsa adeo non fuit offensus, ut ue- Lenitas
hemēter etiam lætatus sit, dicens, Scit senatus, quem
principem fecerit.

PROBVS

7 *Probus quum multa barbarorum loca purgasset* Sancte *latrocinijs, ubi peruenisset ad Isauros, dixit, ab illis locis facilius arceri latrocinia quàm tolli. Sentiens esse dandam operam ne latronibus illuc esset aditus, neúe iuuenes latrocinari discerent. Itaq; loca omnia quæ angustum haberent aditum ueteranis concessit, addens ut eorum filij ab anno decimo octauo ad militiã mitterentur, ne ante latrocinari discerent quàm militare. Hoc tum rectè Probus, quum multum inter esset inter militiam & latrociniũ, nunc friuolũ est.*

8 *Non patiebatur militem esse ociosum, sed multa* Miles ociosus *opera militari manu perfecit, dicens, Annonam gratuitam militem comedere non debere.*

9 *Idem dixisse fertur, breui milites necessarios non habebimus. Sperabat tantam pacem, ut nihil opus esset exercitu. Hanc mentem utinam deus immittat omnibus nostri seculi principibus.*

FIRMVS

10 *Firmus imperator uini patientissimus fuisse legi-* Vini patiens *tur, citra ebrietatem. Quondam à Barbaro uexillario prouocatus ad bibendum, duas uini situlas hausit, & postea toto conuiuio sobrius fuit. Quũ uero Barbarus diceret, Qur non & fecem ebibisti? Stulte, inquit, terra non bibitur.*

BONOSVS

11 *Bonosus imperator ꝓdigiose bibax fuisse legitur,*

de quo

de quo Aurelianus sæpe dicere solet, Nõ ut uiuat natus est, sed ut bibat. Sobrietas in primis decet principem.

APOPHTHEGMATA VARIE MIXTA

Milites aliquot Tarentini inter cœnandum multa liberius dixerant in Pyrrhum regem. Res ad eum delata est, acciti sunt iuuenes, ac periclitabantur omnes, quum factum nec negari poßet nec defendi. Tum unus illorum dexterioris ingenij, Imò, inquit, rex, & ista diximus, & longe acerbiora dicturi fueramus, nisi nos lagena defecißet: linguæ petulantiam in temulentiam reijciens. Ac mox ira principis in risum uersa dimißi sunt. Quis neget hoc dictum fuiße bene collocatum? 1 Dextre

Longus Sulpitius insigniter ipse fœdus, cum contra quem in iudicio liberali aderat, dixit, Ne faciem quidem habere liberi hominis. Cui respondẽs Domitius Afer, Næ tu ex animi mei sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est. Si ideo liber non erat cuius agebatur causa, quòd deformis eßet: nec ipse Sulpitius habendus erat pro libero, quum eßet fœdißimus. 2 Retortum

Iunium Baßum hominem cum primis dicacem, uulgus asinum album appellabat, quòd feliciter eßet stupidus ac ridiculus. Alba enim ueteres felicia uocabant. 3 Albus asinus

4 Philippus orator in maleolētem, Video, inquit, me à te circumueniri: sentiens se malo odore undique oppleri, quum circumuenire dicatur, qui dolo fallit.

Maleolus

5 Cesellius consultori dicenti, nauim diuidere uolo, Perdes, inquit. Ille de precio nauis mercibusq; consulebat, hic aliud respōdit. Nam ipsam diuidere nauim est nauim perdere. Macrobius ita refert, Si diuidis, nec tu nec socius habebitis. Erat autem duorum negociatorum communis nauis.

Lepide

6 Vectius Valens quum à Claudio Cæsare imminret periculum, atq; interim Silius cum Messalina domi uindemiæ simulacrum omnium lasciuiarum genere celebrarent, conscendit prealtam arborem, & in ea prospectantis specie stabat: interrogantibus quid aspiceret, respōdit, Tempestatem ab Ostia atrocem. Id siue ioco dixit, siue forte lapsa uox est, in præsagiū uertit. Mox adsunt à Cæsare nuncij qui uindictā parant. Is Silius erat adulter, cui clàm nupserat Messalina, quam Cæsar dißimulanter confirmatis nuptijs supplicio affecit.

Periculum praeuisum

7 Fauorinus philosophus in adolescentem priscarū & iam obsoletarum uocum affectatorem, Curius, inquit, & Fabritius dilucide cum suis fabulati sunt neque Auruncorum, Sicanorum, aut Pelasgorū, qui primi Italiam incoluiße leguntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt: tu uero perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris, uerbis iā olim desitis uteris. Quòd si in-

Obsoletorum affectatio

si intelligi non uis quæ loqueris, non hoc abunde consequeris tacens?

8 *Ficus Philemoni paratas, & in conspectu eius positas asellus comedebat, puer inclamatus ut asinũ abigeret. serò uenit. Itaq; consumptis omnibus, Quoniã, inquit, tam tardus fuisti, da nunc merum asello. Interim risus obortus hominem senem præfocauit.* Risus interimens

9 C. Iulius Helio mancipi sæpius obstrepenti sibi dixit, Etiam ostendam qualis sis: & Helio instanti ut ostenderet qualis esset, Iulius digito demonstrabat Gallum in Mariano scuto cimbrico depictum, nodis distortum, eiecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tum simillimus est uisus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positũ. Ingẽs omnium risus consequutus est. Expectarant enim ut aliquid in mores illius obijceret.

10 *Iuba quærenti quòd ab illius equo esset aspersus, Quid tu, inquit, an me hippocentaurum putas? Deridens eum qui quod equus commiserat, domino sessori imputaret, quasi idem animal eßet equus et sessor, quales finguntur hippocentauri.* Iocose

11 C. Crassus *militem uidens sine gladio currentem, Heus, inquit, commilito, pugno bene utêris: festiuiter taxans inermem militem, cui pro gladio pugno sit utendum.* Miles sine gladio

12 Publius uidens Pablium Mutium hominem malevolum & inuidũ, solito tristiorẽ, Aut Mutio, inquit, aliquid inuidia

aliquid accidit mali, aut alteri cuipiam aliquid boni: sentiens illum non minus alienis commodis, quàm suis incommodis uri.

13 *Hydropicus* Publius natione Syrus, quum herus ipsius seruũ hydropicum in area iacentem increpans interrogaret quid illic ageret, lepide pro seruo respõdit, Aquã calefacit.

14 *Ocium molestum* Idem quum super cœnã esset orta iocosa quæstio, quod nam esset molestum ocium, & alius aliud opinaretur, respondit, Podagrici pedes. Ocium ut rem suauissimam expetunt omnes, sed ocium podagrici cum summo cruciatu coniunctum est.

15 *Iocus ex nomine* Faustus Syllæ filius, in sororem quæ eodem tempore cum duobus adulteris haberet consuetudinem, Fuluio Fullonis filio, & Pompeio cognomine Macula, facetissime lusit, Miror, inquit, sororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.

16 *Pingere fingere* Seruilius Geminus cœnans apud Lucium Malliũ qui Romæ pictor insignis habebatur, quum uideret filios illius deformes, Haud similiter, inquit, Malli fingis ac pingis. Et Mallius, Non mirum, inquit, in tenebris enim fingo, luce pingo.

17 *Breuis potestas* M. Votacillus Pitholaus in C. Seruilium, qui uno tantum die consul fuit, ita lusit, Antè Flamines, nunc consules diales fiunt. Abusus est uoce, diales, quasi à die deducta sit, ac non magis à Ioue, cui Flamines instituebantur.

Lapi-

Lapidatus à populo Vatinius gladiatorum munus æditurus, impetrarat ab ædilibus edictum, ne qs quid in barenam mitteret, nisi pomũ. Per id tempus forte Cæselius cõsultus à quodam num nux pinea pomum esset, Si in Vatinium, inquit, missurus es, pomũ est. Nam ea nux & dura & grauis pro lapide esse poterat. Martialis pineam nucem appellat pomum hoc disticho, 18 Nux pinea

Poma sumus Cybeles, procul hinc discede uiator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Quum Publius Clodius diceretur iratus Decimo Valerio, quòd ipsi mutuũ petenti non dedisset, Quid, inquit, mihi amplius facturus es, nisi ut Durachium eam ac redeam? Exprobrans illi Ciceronis exilium, ab ipso procuratum, quod tamẽ populi ac bonorum uirorum studio breuius fuit quàm uolebat Clodius. 19 Morsus tectus

Quum Brutus iunior fundos ædesq; paternas luxu prodegisset, & in his etiam balneas, & in sermone quodam diceret se frustra sudare, Non, mirum, inquit Crassus, nuper enim existi è balneis. Lusit ex ambiguo, exit è balneo qui lauit, & exit qui uendidit alteriqúe cedit. 20 Profusio

Idem Brutus quum in accusatione C. Planci duos lectores excitasset, & alteri de Colonia Narbonensi Lucij Crassi, qui reo Bruti aderat, orationem legendã dedisset, alteri de lege Seruilia, ex his demõstrãs, illum sibi pugnantia scribere: Crassus uicissim tres 21

Bruti

Bruti patris de iure ciuili libros tribus legendos dedit, in quorum primo erat, Forte euenit ut in Priuernate essemus. Hic Crassus, Audis Brute, pater testificatur se tibi fundum Priuernatem reliquisse. In secundo libro scriptū erat, In Albano eramus ego & Marcus filius. Hic rursum Crassus, Norat hūc gurgitem, metuebat, ne quum is nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur. Tum ex tertio recitatum est, Quum in Tiburti asedimus ego & Marcus filius. Tū Crassus, Vbi sunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis commentarijs consignatos reliquit? Quòd nisi puberem te iam haberet, quartum librum composuisset, et se etiam in balneis lotum cum filio scriptum reliquisset. Ita Crassus duos lectores aduersum se à Bruto excitatos, tribus aduersus ipsum productis ultus est. Hoc urbanitatis exemplum refert M. Tullius, quod nō adstringitur paucis uerbis, sed per orationem fusum est.

22 *Iocus ex ambiguo* Philippus causam agens, quum pusillus testis prodisset, Licet ne, inquit, rogare? Quū quæstor properans dixisset, Licet, modo breuiter. Hic Philippus, nō accusabis, perpusillum rogabo. Primum in testem risus obortus est, sed mox in iudicem Lucium aurificē conuersus, qui sedebat ipso teste breuior.

23 *Muscas abige* Vargula quum eum candidatus A. Sempronius cum Marco fratre suo complexus esset, Puer, inquit, abige muscas: leuitatem ac molestiam complectentiū signi-

significans sed ridicule magis quàm urbane.

Nero quidam in seruum furacem ita iocatus est, ut diceret solum esse cui domi nihil sit, nec signatū, nec occlusum. Id si de frugi seruo dicas, laus est: si de furaci, iocus. Intelligimus enim illi nec seras nec signa obstare quo minus furetur. Scrinia claudimus, olim & cadi lagenæq; solent obsignari. 24 *Furax*

Spurio Caruilio grauiter claudicanti ex uulnere ob rempublicam accepto, & ob claudicationis uitiū in publicum prodire uerecundāti, mater dixit, Quin prodis mi Spuri, et quotiescunq; gradum facis, toties tibi tuarum uirtutum uenit in mentem. 25 *Claudicatio honesta*

De Caluino Glaucia claudicante dixit quidam, Non claudicat, sed clodicat. Veteres Clodium dixere pro Claudio. Hinc iocus in eum qui Clodio fauebat. 26 *Clodicare*

Publius Blessus Iuniū hominem nigrū, macilentū et repandū, fibulam ferream appellauit ob colorem, duriciem, & incuruati corporis similitudinem. 27 *Resupini*

Vatinius reus à Caluo accusatore in inuidiam uocatus, quòd cādido sudario frontem tergeret, Quanquam, inquit, sum reus, tamen & panem candidum edo: ita crimen diluens ut duplicaret. Solēt autem rei prodire squalidi. 28 *Delicatus reus*

Quum in triumpho C. Cæsaris oppida eburnea fuissent circumlata, ac paucis post diebus in triumpho Fabij Maximi lignea deportarētur, Chrysippus 29

ludens

ludens dixit eas esse thecas oppidorum Cæsaris. Solent enim res preciosæ ligneis thecis muniri.

30 Empedocles quum in harena Mirmillonem retiarius sequeretur, nec feriret, Viuum, inquit, capere uult. Sic in uenatu qui cupit animal uiuum, cauet ne uulneret.

31 Augustus uidens equitem in spectaculis bibentē, misit qui illi suis uerbis diceret, Ego si prandere uolo, domum eo. Respondit eques, Tu enim non times ne perdas locum. Augustus sensit indecorum esse illic in publico bibere. Eques per iocum sic interpretatus est, Cæsarem sine damno posse discedere è theatro, quòd locus ipsi seruetur, non item equiti.

Libere

32 Manius Curtius Campatium de theatro exeuntē interrogauit, num spectasset. Campatius stultitiā hominis sic irrisit, Nō, inquiēs, sed in orchestra pila lusi. Quid aliud fecisset in theatro, nisi ut spectaret? Quasi quis è balneo exiens rogetur an lauisset. Sed multo absurdius est, in orchestra pila ludere.

Iocus ab absurdo

33 Iunius Bassus Domitiæ Passanij quærenti, quòd ei sordes obijciens dixisset, illum ueteres calceos uendere, Nūquàm me Hercule, inquit, istuc dixi, sed dixi emere solere. Atqui multo sordidius est emere q̄ uendere ueteres calceos. Sic irrisit mulierem, ut pro eo quod obijciebatur subijceret aliud illo molestius.

Conuicium mutatum in peius

34 Eques Romanus obijcienti Augusto quòd patrimonium deuorasset, Meum, inquit, putaui. Simulans errore

Libere

errore factum quod criminabatur, ac sentiens interim non esse crimen, si quis sua suo profundat arbitrio.

Caßius Seuerus quum obiurgaretur à prætore, quòd eius aduocati Lucio Varo Epicureo Cæsaris amico conuicium fecissent, Nescio, inquit, qui conuiciati sint, & puto Stoicos fuisse: huc alludens quòd inter Epicureos & Stoicos maximum dißidium est. Nam Epicurei felicitatẽ hominis uoluptate metiuntur, Stoici præter honestum nihil ducunt in bonis. 55

Idem cuidam obijcienti, quòd Proculeius ei domo interdixisset, Nunquid, inquit, ego illuc accedo? Elusit obiectionem: nam in ius uocari solent, qui contra prætoris interdictum adeunt locum, non is qui paret interdicto: simul innuens, se nequaquàm teneri domus illius desiderio. 56 Salse

Trachalus Suellio cuidam inter argumẽtandum dicenti, Si hoc ita est, is in exilium: per iocum subiecit, Si non est, redis. 57 Irrisio

Catulus Philippo oratori dicenti, quid latras, respondit, Furem uideo: conuitium latrandi in ipsum retorquens, notans hominis rapacitatem. 58 Retortum dictum

Catulus quum orator quidam malus, qui in epilogo se putabat mouisse misericordiam, postquàm assedit, rogaret hunc, ui deretur ne mouisse misericordiã, Ac magnam quidẽ, inquit: Neminem enim esse puto tam durum, cui non oratio tua miseranda uisa sit. 59 Deprauatum

P Theodotus

40 *Theodotus regis Aegypti præceptor, alijs een-*
Mortui non *sentibus esse recipiendum Pompeium, alijs non reci-*
mordent *piendum, neutris aßentiens dixit, recipiendum, sed occidendum: addens iocum, mortuos non mordere. Atq; huius sententia uicit, tuta suadens magis quàm honesta.*

41 *Scipio in Neuium quendã, Quid hoc inquit Ne-*
Iocus ex no *uio ignauius? Lusit è contrario mutata literula.*
mine 42 *M. Scipio Maluginensis ex sua centuria renunciarat Acidinum consulem, quumq; præco dixisset, dic de L. Manlio, Ego, inquit Scipio, uirum bonum egregiumq; ciuem eße arbitror. Præco expectabat suffragium pro Manlio, Scipio respondit, quasi de moribus illius interrogatus. Nescio an hic Acidinus, nomine & prænomine dictus sit L. Manlius, quumq; Scipio postremum adnomen tantũ expreßißet, præco admonuit, & illa addenda. Hinc Scipio iocandi occasionem arripuit.*

43 *Scipio maior Corinthijs pollicentibus se illi sta-*
Turmales *tuam posituros eo loco quo erant aliorum imperatorum, respondit sibi displicere turmales. Sentiens in turba occultari quod additur. Turma proprie equitum est in bello. Id transtulit ad statuas armatas.*

44 *Scipio Aemylianus apud Numantiam iratus C.*
Contumeliose *Metello, dixit, Si quintũ pareret mater eius, asinum fuisse parituram. Tarditatem mentis, ac deformitatem corporis illi fratribusq; eius exprobrans.*

Scipio quum ei M. Flaccus multis probris obiectis P. Mutium iudicẽ tulisset, Eiero, inquit, iniquus est. Huic uoci quum esset admurmuratum, Ah, inquit, patres conscripti, non ego mihi illum iniquum eiero, sed omnibus. Expectabatur ut purgaret quod dixerat, sed aggrauauit. Licet reijcere iudicem reo inimicum seu iniquũ, hoc est, male uolentem, sed multo magis eum qui nulli æquus est. 45 Excusatum in peius

Quum Africano illi maiori corona sæpius in conuiuio imposita rumperetur, Licinius Varus accommodanti dixit, Noli mirari si non conuenit, caput enim magnum est. Sentiens hominem esse præpotentem, cui non quæuis corona congrueret. 46 Apta

Domitius Afer Manlium Suram, multum in agendo discursantem, salientem, manus iactantem, togam deijcientem ac reponentem, non agere dixit, sed satagere. Actio enim oratoris est. Satagit autem qui frustra misereq; conatur. 47 Agere satagere

Afer Didio Gallo, qui prouinciam ambitiosissime petierat, mox impetrata ea querebatur quasi coactus esset, Age, inquit, aliquid & pro repub. elabora. Iocus est ab ironia, simulq; allusum illuc est, quòd magistratum magno studio ambisset. 48 Ironia

Afer orator egerat causam aduersus libertum Claudij Cæsaris. Quidam ex aduerso conditionis eiusdẽ, cuius erat litigator cui aduersabatur Afer, exclamauit, Itáne tu semper in libertos Cæsaris dicis, 49 Salse

uidelicet illi metum inijcere cupiens ex nomine Cæsaris: subiecit Afer, Nec me Hercule quicquam proficio. Notãs illum post alios libertos existere, contra quem dicere cogeretur.

50 *Idem in quendam patronum imperitũ, sed splendido uestitu se uenditantẽ litigatoribus, lepide dixit,* Homo in agendis causis bene uestitus. *Lusit ab inexpectato.* Nam auditor pro uestitus expectabat, *instructus, aut exercitatus.*

Ab inex pectato

51 *Idem quum qui diuersam partem agebant subinde repeterent, Celsinam hoc dicere: quum probe nouisset fœminam præpotentem, tamen simulans se credere, Celsinam uirum esse, rogauit quis esset ille Celsina: obiter notans illorum ineptiam, qui tantum autoritatis, opum gratia tribuerent fœminæ, ut illius dicta toties citarent pro testimonijs.*

Dissimulanter

52 Domitius Afer *quum haberet ingratum litigatorem, ipsius conspectum uitanti, ne cogeretur agnoscere patroni beneficium, in foro per nomẽclatorem dixit illi,* Amas ne me quòd te non uidi? *Tecte exprobrans ingratitudinem, cui gratum esset non uideri à bene merito, ne cogeretur illi gratias agere.*

Ingratitudo

53 *Idem dispensatori qui quum ad reliqua non responderet, dicebat subinde: panem non comedi, & aquam bibo,* Pasce, *inquit, & redde quod debes.* Non agebatur quid edisset, aut bibisset, sed quid deberet. *Permisit igitur ut se quomodo uellet pasceret, modo*

Aliena a causa

ret, modo solueret quod debebat.

Idem candidato dicenti, semper domum tuam co- 54 lui, Credo, inquit, & uerum est, quum posset palàm negare. Candidatus enim hoc ad gratiam fingebat. Confessio per ironiam

L. Galba scurra cuidam pilam negligenter peten- 55 ti, Petis, inquit, tanquam Cæsaris candidatus. Huius competitores negligentius ambiebant, uel quia me- tuebant Cæsarem repulsæ impatientem, uel quia de- sperabant se assequuturos tali competitore, uel quia sic illi blandiebantur. Iocus est ex ambiguo, petitur pila quæ repercutitur, & petitur magistratus. Ex ambiguo

Idem cui cœnaculum perpluebat, cuidam com- 56 modato roganti penulam dixit, Non possum commo- dare, nam domi maneo. Significans domi maxime opus esse penula. Solent alij secus excusare, non pos- sum commodare penulam, ipse exeo. Ex absurdo

Item alteri roganti usum penulæ, Si non pluit, in- 57 quit, non est tibi opus: si pluit, ipse utar. Dilemmate excusauit officium. Excusatio

Idem Mecœnatem acceperat conuiuio, quumq; 58 sentiret illum uelle ad ipsius uxorem ludere, simula- uit se dormire, quo magis liceret Mecœnati quod li- bebat. Interea quum accessisset aliquis uolens quæ- dam è mensa tollere, ibi Galba, Infelix, inquit, huic dormio, non tibi. De quo plura retulimus in Chiliad. Dissimulatio

Galba quodam iactante quòd in Sicilia murenam 59 quinq; pedes lõgam emisset uictoriato, Nihil, inquit, A mendacio manifesto

 mirum

mirum, nam ibi tam longæ naſcuntur, ut his piſcatores pro reſtibus utantur. Mendaciũ euidentiore mendacio deriſit.

Deformis ingenioſus

60 *In Galbam oratorem eloquentia clarum, ſed gibbo deformẽ ita luſit M. Lelius, ut diceret ingenium Galbæ male habitare. Nam animi domicilium eſt corpus.*

Retortum

61 *In eundẽ acerbius etiam Orbilius grammaticus, qui prodierat teſtis contra reum cui Galba aderat. Hunc ut Galba confunderet, finxit ſe neſcire quòd grammaticus eſſet, & conuitio locum captans interrogauit, Quid artium facis? In ſole, inquit Orbilius, fricare gibbos ſoleo.*

62 *Mannium Curiũ accuſator eius ad concitandam inuidiam in Sipario, id eſt uelaminis genus, pinxerat omnibus locis, aut in neruo nudum, aut ab amicis redemptum ex alea, hoc agens ut omnibus perſuaderet quàm is eſſet perdite deditus aleæ. Hoc crimen ridicule inficiatus eſt Mannius, Ergo, inquiens, nunquam uici. Alter intelligi uolebat, Curium aßidue luſiſſe aleam, Curius eò torſit, quaſi infelicitas eſſet opprobrata. Non eſt ueriſimile, qui frequenter ludit, teſſeris nunquam uincere. Refert Fabius.*

Ridicule

63 *Quidam humiliori liberius aduerſus ipſum multa loquẽti, Colaphũ, inquit, tibi dicam, & formulam ſcribo, quod caput durum habeas. Pro diem tibi dicam, dixit colaphum tibi dicam: & in capite duro*

luſit

lusit amphibologia. Siquidem durum caput habet peruicax, & durum caput habet qui offendit manum percutientis. Allusit autē ad morē eorum qui quempiam in ius uocant, quorum est & diem reo præscribere, & quur in ius uocetur misso libello exprimere.

Quidam interrogatus quid sentiret de eo qui fuerat in adulterio deprehēsus, Tardus, inquit, mihi fuisse uidetur. Ludens ab inexpectato, significansq; quod non fugisset in tempore. 64 *Ab inexpectato*

Quidam deploranti quòd uxor sua se de ficu suspendisset, Rogo, inquit, des mihi surculum ex illa arbore ut inseram: per suspitionem ludens, quum uellet intelligi sibi molestam esse uxorem. 65 *Uxor molesta*

Quidam mirantibus quòd humile candelabrum emisset, Pransorium erit, inquit: eludens iocoso mendacio, ne parcus uideretur. In conuiuijs utimur humilioribus cādelabris, ut exactius peruideamus quæ sunt apposita. 66

Dignus erat nominari, qui de quodam illaudato ueluti laudans dixit: Quid huic abest, nisi res & uirtus? Similis iocus hodie apud Gallos uulgatissimus fertur, quum aiunt, Sum totus tuus, excepto corpore & bonis. 67 *Exceptio iocosa*

Sybarita quispiam iter faciens per agros, quum uideret quosdam fodientes, dixit, se spectando illos fodientes rupturam capere. Ad hanc uocem auditam quidam ita respondit, At mihi te audienti latus 68

dolet. Tanta erat Sybaritarum mollicies, ut nullum opificium in ciuitatem admitterent, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt fabrorum ferrariorum & lignariorum. Atq; adeo ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate phas erat alere, ne quid esset quod illis somnum interrumperet. Iocus autem in hoc erat, quòd agricola probabilius dixit, sibi ex tam stulta uoce dolere latera, quàm Sybarita dixerat, se ex fossorum ligone sentire rupturam. Latera dolent loquenti, non audienti: & rupturam patitur grauiter laborans, non spectator. Commemorat hoc Athenæus in duodecimo.

69 *Quum testis qui se dicebat à reo uulneratum, interrogaretur an cicatrices haberet, ingentem in foemore cicatricem ostendit: tum aduersarius, Latus, inquit, erat opportunius: significans illum uulnere letaliore dignum.*

Salse

70 *Siculo cuidam Scipio prætor patronum causæ dederat hospitem suum, hominem nobilem, sed egregie stultum. Hic Siculus, Quæso, inquit, prætor, aduersario meo da hunc patronum, deinde mihi neminem dederis. Sentiens illum tam insigniter stultum, ut illo diuersam partem adiuuante posset etiam nullo patrocinante uincere.*

Patronus malus

71 *Quidam uidens Fauoniũ, quum nulli adessent famuli, Pompeio per omnia inseruientem, usq; ad pedum lotionem, pronunciauit Græcum uersiculum,*

Obsequium humile

φεῦ

φοῖσι γενναίοισιν ὡς ἅπαν καλόν. Id est,
Claris uiris ut est decorum quidlibet?

Qui Scipionis gloriæ inuidebant dicere solent, il 72
lum esse egregiorum facinorum histrionem, Lelium Consiliarius
uero collegam illius gestorem. Alludentes huc quòd
alius est actor fabulæ, alius autor. Sentiebant Scipio-
nem præclaras res gerere, sed Lelij consilijs.

In Metiochum nimis in repub. sedulum, nihilq; nõ 73
agentem illa iactata sunt, Ardelio

μητίοχος μὲν στρατηγεῖ, μητίοχος δὲ τὰς ὁδούς,
μητίοχος δ' ἄρτους ἐπόπτα, μητίοχος δὲ τ' ἄλφιτα,
μητίοχος δὲ πάντα κεῖται, μητίοχος δ' οἰμώξεται. I.
Metiochus dux est, at idem Metiochus curat uias,
Metiochus molit farinas, Metiochus panes coquit,
Metiochus fit cuncta solus, Metiochus plorauerit.
Est aliquid pauca bene agere. Notat Martialis quen
dam ardelionem, qui nihil non faciebat belle, quum
nihil faceret bene.

Quidam Atheniensis indisertus, sed factis stren 74
nuus & artis peritior, quum alius oratione facunda
meditatáq;, multa præclare polliceretur, Viri, in- Facere prae
quit, Athenienses, quæ iste magnifice disseruit, ego stantius quam
re efficiam. dicere

Sylla quum Præneste oppidum armis cepisset, de- 75
creuissetq; quicquid erat ciuium trucidare, hospitem Patriae
suum iussit excipi, hoc beneficio pẽsare uolens hospi- charitas
tij communicati gratiam. At ille contrà libere, Nolo,

inquit, patriæ meæ extinctori debere uitam: simulq; turbæ ciuium sese admiscuit, & cum illis trucidatus est.

76 Idem quum ipsi libellum malus poeta de populo subiecisset, quòd in eum epigramma fecißet, tantummodo uersibus alternis longiusculis, statim ex his rebus quas tum uendebat iußit ei præmium tribui, sub hac conditione, quid postea scriberet. Existimabat ille etiam mali poetæ operam aliquo dignã præmio. Simul autem & silentium redemit ab eo qui scribere nesciret: quemadmodum facetus quidam apud nos siquando incidißet in malum tonsorem, dabat duplũ precium, hac lege ne rediret.

77 Parsimonia sordida. Seruus quidam ab hero Chio negociatore profugerat. Rogatus quur fugisset, Quoniam, inquit, quũ adsint bona, mala quærit. Solet enim herus ille uinũ mustum primæq; suauitatis uendere, ipse interim nõ bibens nisi subacidum ac uapescens.

78 Parsimonia sordida. Seruus quidam interrogatus quid ageret domi-nus, Expectat, inquit, donec uinum fiat acidum. Habebat herum perparcum, qui non prius sinebat bibi uinum quàm acuißet. Ita fiebat, ut familia semper acidis ac uapidis uinis uteretur.

79 Quidam seruum fugitiuum insequens, quum ille in pistrinum se proripuisset, Vbi, inquit, alibi te reperire maluissem? Serui maxime oderũt pistrinum, eoq; detruduntur ob grauißima peccata.

Thessalus

Theßalus quidam interrogatus, qui nam essent Theßalorum deterrimi, Qui, inquit, à bellicis negocijs ocium agunt. Barbari nesciunt uti pace. 80 Ocium

Equiso quidam interrogatus, quid maxime saginaret equum, Oculus, inquit, regis. Sentiens equum optime curari, si dominus frequenter adsit. Idem uult illud celebre, Frons occipitio prior est. 81 Domini praesentia

Nestor apud Sophoclem ad Aiacem se conuicijs incessentem ita loquitur, 82 Vitia pensata

οὐ μέμφομαί σε· δρῶν γὰρ εὖ κακῶς λέγεις.

De te queror nil, male loquens facis bene.

Aliquid concedendum est uiris fortibus deq; rep. bene meritis: & bene pensat linguæ uitium, qui factis egregius est.

Quum Aegyptij qui diu fuerãt in præsidio, nec à quoquam dimittebãtur, conspirassent ut in Aethiopiam se cõferrent, ac Psammetichus rex eo cognito, consecutus eos obtestaretur, ne patrios deos, uxores ac liberos desererent, quidam illorum ostenso membro genitali, respondit, Vbicunq; hoc esset, ibi & liberos & uxores fore. 83 Crassa ueritas

Olim in diuitũ epulis apud Aegyptios unus quispiam cadauer ligneũ, sed quàm proxime ad uerum effictum ostendit singulis dicens, In hunc intuens pota & oblecta te, talis post mortem futurus. Dubites quo animo id fecerint, utrum ut moderatius fruerentur uoluptatibus conditionis suæ memores, an dui- 84 Mortis memoria

an auidius, utpote mox abituris.

85 Asſueſcendum optimis Puer quidam apud Platonem educatus, quum ad patrem ex interuallo rediſſet, eumq; uidiſſet effuſius ridentem, admiratus dixit, Se tale nihil unquã apud Platonem uidiſſe. Tãta res eſt, iam inde à teneris uirtuti aſſueſcere.

86 Minae inanes Rhodius quidam miniſtro Romani imperatoris multa uociferanti ferociter, Non curo, inquit, quid tu dicas, ſed quid ille taceat. Loquacitas caret effectu, taciturnitas habet certiora conſilia.

87 Curioſitas Aegyptius baiulus geſtans quiddam uelis opertum, cuidam ſciſcitanti quid portaret, Ideo, inquit, ob uelatũ eſt ne ſcires, tu uero cur curioſe ueſtigas quod occultatum eſt? Solent uectigalium redemptores explorare ſarcinas. Aegyptij aũt dicti ſunt ἀχθοφόροι.

88 Adulterium Byzantius quidam quum mœchum in uxore deformi deprehẽdiſſet, Miſer, inquit, quid opus erat Sapragoræ dote? Significans fœminæ tam deformi non futurum fuiſſe qui concumberet, niſi dote conductũ. Nunc quum illa nacta eſſet gratis adulterum, quid opus erat Sapragoræ marito dare dotem, quum eſſet qui gratis hoc faceret?

89 Quidam ſomniarat ſe uidere ouum ex lecti cubicularis faſcia pendens illigatum. Id ſomnium retulit ad coniectorem. Is iuſſit ut eo loco foderet, defoſſum enim eſſe theſaurum. Fodit & inuenit, & argẽti paululum detulit ad coniectorem, de auro diſſimulans. Tum

Tum cõiector, Quid? nihil ne de uitello? Somniator inuenerat aurum argento circumdatum in oui speciem, nec id latuit coniectorem. Nihil de uitello

Philosophus quidam Pythagoricus à sutore emerat phecasia, calceamenti genus, non praesentibus nummis. Paucis post diebus redit ad tabernam redditurus precium, quumq; clausam diu pulsaret ianuã, fuit qui diceret, Quid perdis operam tuam? Sutor ille quem quaeris, elatus combustus est: & addidit iocũ in Pythagoricum, Id nobis quidem molestum est, qui in aeternum nostros amittimus: tibi minime, qui scis futurũ ut renascatur. His auditis Pythagoricus treis denarios nõ inuita manu domum retulit, subinde manu cõcutiẽs, uelut de lucro gestiẽs. Pòst quũ hũc animi affectum reprehẽdisset, redit ad tabernam, & ait sibi: Ille tibi uiuit, tu redde quod debes: simulq; per clostrum qua se cõmißura laxauerat, treis denarios in tabernam immisit, poenas à seipse exigens improbae cupiditatis, ne aßuesceret alieno. Prudenter ille quidem qui morbo suppullulanti statim occurrit. 90 Lucri auiditas

Vopiscus in diuo Aurelio refert apophthegma scurrae cuiusdam, qui dixerit, In uno anulo bonos principes omnes sculpi posse. Sentiens, eße magnum imperatorum numerum, sed in his perpaucos bonos. 91 Bonorum paucitas

Rex quidam, cuius nomen supprimitur, nominari alioqui dignißimus, quum ipsi porrigeretur diadema, tenuit aliquandiu manu, dixitq;, O nobilem magis quàm 92 Principatus sollicita res

gis quàm felicem pannum, quem si quis penitus co/
gnoscat, quàm multis periculis, solicitudinibus ac
miserijs sit refertus, ne humi quidem iacentem tolle/
re dignetur.

93 Proconsul quidam Romanus in Sicilia conspica/
tus quendam adolescentem admodum sui similem, ro
gauit similitudinis causam, quum pater suus nunquã
Retortus adisset Siciliam, At meus, inquit, Romam frequenter
iocus accessit. Iocum retorsit Siculus, nihil ueritus secures
ac uirgas proconsulis. Simillimum huic dictum in
Augusto.

94 Quidam dixit eum qui primus populo Romano
Largitio dedit epulum & cõgiarium, exitij causam illi fuisse.
Vnde Cæsar Augustus cogitauit aliquando de tollen
dis huiusmodi largitionibus. Insyncerus fauor est, qui
donis emitur, quæ si minuas, ingens murmur: si tol/
las, seditio grauis oritur.

95 Philippus Macedonum rex, quoniã pleraq; dan/
Auro pu do perficit potiusquã bellando, iactatũ est in illum,
gnare Non Philippum, sed Philippi aurum subegisse Græ/
ciam. Ita Plutarchus in uita P. Aemilij.

96 Romulus primus urbis Romanæ cõditor, legitur
uini fuisse parcissimus. Is ad cœnam uocatus, quum
ibi minimum bibisset, eo quòd postridie negocium
haberet, dicunt illi familiares, Si ad istum modum bi/
bant omnes homines, uinum esset uilius. Ille respon/
Sobrietas dit, Imò uero charius, si quantum quisque uolet bi
bat, nam

bat, nam ego bibi quantum uolui.

Porsena demiratus egregium animum Mutij Sce- uolæ, qui iratus dextræ suæ quòd in stringendo ferro errasset, foculo impositam eam exuri passus est, dixit illi, Reuertere ad tuos Muti, eisq; refer, te quum ui- tam meam petieris, à me uita donatum. 97 Clementer

Tarquinius Superbus iam exul factus dixisse fer- tur, Se tum deniq; cognouisse quos habuisset amicos fidos, quos infidos, cum neutris gratiam referre pos- set. Qui commodi gratia sunt amici, sublata commo- di spe deserunt amicitiã. Sed amicos secundæ res pa- rant, aduersæ probant. 98

Horatius rediens ad suos, trium Curiatiorum fra- trum quos occiderat spolia gestabat, quorum uni de- sponsa fuerat Horatij soror uirgo. Illa agnoscẽs spon si paludamentum quod ipsa manibus suis confecerat, soluit crines, ac fletu spõsum mortuum inclamat. Ho- ratius sororem gladio transfigit, dicens, Abi hinc cũ tuo præpropero amore, oblita fratrum mortuorum uiuiq;, oblita patriæ. Tantum ualuit amor laudis & patriæ gloria. 99 Amor gloriæ

Quum Collatinus cum paucis familiaribus ad Lu- cretiam uenisset à Sexto Tarquinio ui stupratam, quærẽti uiro ex more, satin salue? Minime, inqt Lu- cretia, quid enim salui mulieri amissa pudicitia? Ve- stigia alieni uiri Collatine in lecto sunt tuo. Sed corpus tantum uiolatum est, animus insons est, mors 100 Pudicitia coniugalis

mors testis erit: his dictis cultrum quem abditum habebat in corpore infixit, & collapsa est moribunda.

101 C. Plautius consul de Priuernatibus qui à Romanis desciuerant, ad senatum retulit: ac uariantibus sententijs, quidam Priuernatum legatos percõtatus est,
Libere quam pœnam uiderentur meruiße. Eam, inquit è legatis unus, quam merentur qui se libertate dignos censent. Hic consul, Quid, inquit, si uobis pœnam remittimus, qualem uobiscum pacem habituri sumus? Si bonam dederitis, inquit, & fidelem & perpetuã: si malam, haud diuturnam.

102 A Papyrio Cursore uiro impigro equites ausi sunt petere, ut pro re bene gesta relaxaret aliquid
Seuere laboris. Quibus ille, Ne nihil, inquit, remißum dicatis, remitto ne utiq; dorsum demulceatis quum ex equis descenderitis. Hoc nõ erat remittere laborem, sed equo curando aliquid adimere. Nisi fortè sensit quosdam milites delicatiores, post equitandi laborẽ iubere solitos sibi defricari tergum. Hoc operæ Papyrius suis remisit.

103 Romani dicebant prima Gallorum prælia plus
Prima coitio quàm uirorum esse, postrema minus quàm fœminarum: quòd primo impetu feroces essent, mox demitterent animos.

'1 Quum exercitus Romanus terga daret Samniti-
Seuere bus, M. Attilius consul equo præuectus ad portã castrorum edixit, ut quicunq; miles ad uallum tenderet, siue

ret,siue Samnis esset,siue Romanus, pro hoste habe-retur. Quò pergis,inquit, miles? Hic arma & uiros inuenies,nec uiuo consule tuo nisi uictor castra intra bis. Proinde elige, eum ciue an eum hoste pugnare malis.

Sagunto à Pœnis contra fœdus oppugnato, Ro-mani legatos misere Carthaginē, in quibus erat Q. Fabius, exploraturos an id publico consilio factum esset. Ad id quum quidam Carthaginensium prin-ceps ferocius respondisset,Romanus sinu ex toga fa-cto,En, inquit, uobis bellum & pacem apportamus, utrum placet sumite: quum Pœni ferocius reclama-rent,daret utrum uellet,Romanus effuso sinu, Bellū, inquit, damus. Responderunt Pœni,se accipere,eoq; animo gesturos quo ille daret. 2

Animose

Martius Coriolanus *in bello aduersus* Volscos, *quum rogaretur ut labore ac uulneribus æger sese in castra reciperet,Non est,inquit,uictoris laborare, moxq; hostem fugientem insectatus est. Victoriæ dul cedo excutiebat omnem molestiæ sensum.* 3

Victoriæ dulcis

Quum ob bene nauatam operam ante prædæ di-uisionem è singulis rebus,equis & captiuis,denos si-bi eligere iuberetur, insuper & equo pulcherrimo donatus à consule, Lætor, inquit, à consule laudari, equumq; fortitudinis præmium lubens accipio,cæte-ra non tam decora q̄ mercedem non accipiam: fuitq; cōmuni reliquorum sorte cōtentus. Nec aliud extra 4

Honor potior mercede

Q ordinem

ordinem petijt, q̃ ut Volſcus quidam uir probus & æquus, quo hoſpite et amico fuerat uſus Coriolanus, non uenderetur captiuus, ſed ſuæ libertati relinqueretur. Huic animo contemptori pecuniæ, & hoſpitis memori, magis applauſum eſt quàm uictoriæ.

5 *Quum Coriolanus merito iratus ingrato populo Romano, exitium urbi moliretur, nec à legatis, nec à ſacerdotibus exorari poßet, Veturia mater unà cum uxore filij ac liberis in caſtra uenit. In cuius comple*

Pietas *xum quum accurreret Coriolanus, Sine, inquit illa, prius ſciam, utrum ad hoſtem an ad filiũ uenerim, & utrũ captiua an mater in caſtris tuis ſim. Hæc aliaq́; quũ dixiſſet, matrem cõplexus, Expugnaſti, inquit, & uiciſti iram meam. Patria te mihi quamuis merito inuiſam, huius precibus dono.*

6 Salubritas iuncta foecunditati *Attilius Regulus, qui fuit primo bello Punico bis cõſul, aiebat, Neq; fœcũdißimis locis agrũ inſalubrẽ parandum, neque effœtis ſaluberrimum. Fruſtra ſalubris eſt locus, ubi peritur fame. Et fruſtra fertilis eſt, ubi non licet uiuere.*

7 *T. Mãlius Torquatus cõſulatũ magno cõſenſu recuſauit, excuſans aduerſam ualetudinẽ oculorũ, ſed*

Seuere *inſtãtibus cunctis, Aliũ, inqt, Quirites quærite, cui mandetis iſtum honorem. Nam ſi me ſuſcipere coegeritis, nec ego mores ueſtros ferre, nec uos meum imperium perpeti poteritis.*

8 *C. Figulus in petitione conſulatus repulſam paſſus eſt*

us est. Id eo grauius tulit, quòd patrẽ haberet bis cõ/ sulem. Ad hunc quum postridie comitiorum complu res uenissent consulendi gratia. Nam erat iuris ciui- lis peritissimus, omnes dimisit, ita præfatus, omnes cõ sulere scitis, consulem facere nescitis. Ingratitudo

M. Drusus tribunus plebis, non contentus L. Phi/ lippum consulem præcipitasse in carcerem, quòd se loquentem ausus esset interpellare, quum senatus ad eum misisset ut ueniret in curiam, Quur non potius, inquit, senatus ad me uenit in Hostiliam rostris pro/ pinquam? Quid consequutum? Tribunus senatus au toritatem despexit, senatus tribuni uerbis paruit. 9 Arrogantia felix

C. Fimbria procurarat ut Scæuola in funere C. Marij iugularetur, quem ut cognouit ex uulnere re/ creatum, apud populum deferre instituit. Rogãtibus quid optimo innocentissimoq; uiro esset obiecturus, Obijciam, inquit, quòd parcius corpore telum rece/ pit: quasi hoc ipsum crimen esset non perisse. 10 Crudeliter

Quum M. Tullius in senatu dixisset incendium à Catilina excitatum, Sentio, inquit Catilina, idq; si a/ qua non potuero, ruina extinguam. Vox non homi/ nis sed furiæ. 11 Improbitas

Manlius Torquatus quum è Macedonia uenissẽt legati, graues querelas deferentes de filio eius Decio Syllano, qui eam prouinciam obtinuerat, à senatu pe tijt ne quid ea de re statuerent, priusq̃ ipse causam cognouisset. Quum senatus illi cognitionẽ detulisset, 12

domi sedit,solusq; utriq; parti per totum biduum uacauit,tertio die pronunciauit in hãc formam, Quum Syllanum filium pecuniãs à socijs accepisse probatũ sit,& rep.eum & domo mea indignum iudico,protinusq; è conspectu meo abire iubeo.

Seueritas

13 Aulus Fuluius filium ingenio,literis & forma florentem, quoniam in Catilinæ castra properabat, ex itinere retractum occidit,dicens, Ego te non Catilinæ aduersus patriam,sed patriæ aduersus Catilinam genui.

Seueritas patris

14 M.Castritius Placentiæ magistratũ gerens, Cn. Carboni consuli iubenti decretum fieri,quo sibi obsides à Placentinis redderentur,non paruit, atq; adeo minitanti dicentiq;,multos habeo gladios, respondit, Et ego ãnos: declarãs se senectutis præsidio fretũ,nõ metuere gladios.

Fiducia senectutis

15 Cefelius quum nec triumuiris obtemperaret, & multa libere de C. Cæsaris temporibus loqueretur, admonentibus amicis ut sibi caueret,Duæ,inquit,res sunt,quæ cæteros reddunt formidolosos, mihi maximam suppeditant fiduciam, senectus & orbitas. Senex cito periturus est etiamsi nemo occidat.Et orbus nec habet quos curet,nec habet quibus timeat. Solet enim ultio in liberos propagari.

Fiducia ætatis et orbitatis

16 Quũ nauis qua Granius prætorius quæstor uehebatur in Scipionis Metelli potestatẽ uenisset, Scipioq; cæteris direptis quæstori salutẽ polliceretur, quæstor

Animose

ita respondit, Cæsaris milites salutem dare non accipere solent. Tantum loquutus pugione sese confodit. Hos animos Cæsar suis inspirauerat.

17 *Granius præco patrono malo quum dicendo uocem obtudisset, suasit ut simul ac domum redisset, frigidum mulsum biberet: quum is respõdisset,* Perdam *uocem si id fecero,* Melius est, *inquit* Granius, *perdere uocem quàm reum.* Patronus malus

18 *Idem quum P. Nasica tum consul, cuius iussu iustitium in medio foro edixerat præco Granius, rogaret eum domum descendentem, quid tristis esset, an quòd auctiones essent, Imò uero, inquit Granius, quòd legiones: notans eum quòd armis rem gereret. Libera sanè uox præconis in consulem, sed eximiæ moderationis exemplum, hoc impune licuisse præconi.*

19 *Idẽ M. Druso trib. pl. homini potentissimo, sed multa in remp. molienti, quũ ab eo, ut fit, salutaretur bis uerbis, Quid agis Grani? Imò uero, inquit, Tu Druse quid agis? Vtrunq; refertur à M. Tullio in oratione pro Cn. Plaucio.*

20 *M. Lucullũ quòd Bruti & Cassij partes sequutus fuerat, M. Antonius occidit. Huius mortẽ quũ Volũnius, qui uiuũ familiariter coluerat, sine fine deploraret, ad Antoniũ ꝑtractus ait, Iube me protinus ad Luculli corpus ductũ occidi. Neq; enim illi extincto superesse debeo, quũ ei infelicis militiæ autor extiterim.* Amice

21 *C. Furius Cresinus è seruitute liberatus, quum è*

Industria lucrosa *paruo admodũ agello largiores multo fructus perci-
peret q̃ ex ampliβimis uicini, in magna inuidia erat,
quaſi fructus pelliceret ueneficijs. Quamobrẽ illi di-
cta dies eſt à S. Albino Curuli. Reus metuens damna
tionem, quum in ſuffragiũ oporteret ire tribus, om-
nia inſtrumenta ruſtica in forum attulit, adduxit &
filiam ualidã, bene curatam ac ueſtitam, ferramenta
egregie facta, graues ligones, uomeres ponderoſos,
boues ſaturos, poſtea dixit, Veneficia mea Quirites
hæc ſunt, nec poſſum uobis oſtendere, aut in forũ pro
ducere lucubrationes uigiliasq́; & ſudores. Omnium
ſententijs abſolutus eſt. Meminit huius & Plinius li-
bro decimooctauo capite ſexto.*

22 *Qu. Flauius apud populũ reus actus accuſante C.
Valerio, quũ quatuordecim tribuũ ſuffragijs damna*
Ira impotens *tus eſſet, proclamauit ſe innocentẽ opprimi, cui Vale
rius æque clara uoce reſpõdit, nihil ſua referre nocẽs
an innocẽs piret. Ea uox tam uiolẽta reliquas tribus
reo cõciliauit, itaq; reus quẽ pſtratũ credebat, abſolu*

23 *Põponius Atticus in funere matris quã (tus eſt.*
Tranquillitas *extulit nonagenariã, ipſe natus annos ſexaginta ſe-
ptem, gloriatus eſt, quòd nunq̃ cum matre in gratiã
rediſſet, nunq̃ cum ſorore fuiſſet in ſimultate, quam
prope æqualem habuit. Hanc uocem ſe ab ipſo audiſ-
ſe ſcripſit Cornelius Nepos. Plus aũt eſt nõ rediſſe in
gratiam, q̃ non fuiſſe in ſimultate. Matrem nunquam
offenderat, inter ipſum & ſororẽ etiamſi quid incidit
offen-*

offensarũ, nunq̃ exierũt in simultatẽ, quæ tamẽ inter fratres & sorores frequẽter acerrimæ solẽt existere.

Amissa classe circa Siciliã, Pœni de pace cum Romanis ineunda consultabant. Amilcar negabat se audere ire ad consules, ne idem accideret ipsi à Romanis, quod Pœni fecerant Cornelio Asinæ consuli, cui legato catenæ sunt iniectæ. Hanno melius sentiens de fide Romana, profectus est. Cui liberius exponenti causam tribunus militum minitans dixit, Et illi posse accidere, quod accidisset Cornelio cõsuli. Hic uterque consul tribuno silere iusso, Isto, inquit, metu Hanno te fides nostræ ciuitatis liberat. 24 *Fides hosti um legatis seruata*

Samnitibus cõsultantibus quid de legionibus Romanis apud furcas Caudinas inclusis fieri deberet, Herennius Pontius suasit, ut inuiolatæ dimitterẽtur. Postero die eadem de re cõsultus, respondit ad unum usq; delendas. Sentiens aut clementer magno beneficio demerendos hostes, aut irreparabili iactura uires illorum cõminuendas. Neutrum sequutus est exercitus, sed sub iugum missos contumelia magis illos in se prouocauit. 25 *Hostis aut perdendus aut demerendus*

M. Bibulus in Syria duos egregiæ indolis filios amisit à Gabinianis militibus Aegypti occisos. Horũ interfectores Cleopatra ad illũ uinctos misit, ut in eos p arbitratu suo animaduerteret: at ille eos protinus intactos ad Cleopatrã reduci iussit, dicẽs eius uindictæ potestatem non suam, sed senatus esse debere. 26 *Moderate*

27 C. Sulpitius Gallus uxorẽ repudiauit, quòd aper- to capite fuißet foris, Lex, inquiens, tibi meos unius præfinit oculos, quibus formam tuam approbes, his ornamenta comparato, his esto speciosa, alijs uelle ui deri formosam, in suspitione & in crimine hæreat ne cesse est.

Seueritas in uxorem

28 Tiberio senatum ingrediente, surgens adulator quidam exclamauit, eße libere loquendum, nec reti- cenda quæ ad rempublicam attinerent. Erectis ad hanc uocem omnibus, ipso etiam Tiberio attẽto, Au- di, inquit Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, li- cet nullus audeat palàm fateri. Impendis teipsum no- bis, corpus tuum diurnis nocturnisq; laboribus & curis pro repub. conficiens. Huiusmodi multa quum diceret, sub libertatis prætextu turpiter adulans, C. Seuerus subiecisse fertur, Ista tanta libertas hunc ho- minem dabit exitio.

Adulans libertas

29 Quum in senatu uariantibus sententijs, Cato cen seret perpetuam dictaturam, ut tyrannicam poten- tiam è rep. tollendam, Bibulus quũ esset Pompeio ini micus, primus in senatu rogationẽ tulit ut unicus cõ- sul Pompeius decerneretur, Aut enim, inquit, resp. ab imminente procella per illũ liberabitur, aut opti- mo parendum erit. Egregius animus qui priuatam si multatem posthabuit reip. commodis. Eam sententiã Cato dixit, se ab alio dictam cõprobare, licet ab ipso non debuerit proficisci.

Decorum personae

Rutilius

Rutilius quum aliquando Romæ adisset Musonium, rogauit, dic mihi Musoni, Iupiter Seruator quē tu imitaris num fœneratur? Notans illius inopiam, qui cogeretur interdum accipere mutuum. Ad hoc arridens Musonius, At ne fœnerat quidē Rutili. Turpius est ad fœnus dare quàm accipere. At Rutilius, quum ipse faceret quod grauius est, obiecit illi quod erat leuius. 30

Valerio Publicolæ Iouis ædem dicanti, iamq; ex more postem tenenti, Marcus illius frater, derepente funestum nuncium ingeßit dicens: O consul, filius tuus morbo periit in castris. Ob eum nuncium mœstis omnibus, Publicola nihil cōmotus, Cadauer, inquit, quolibet abijcite, simulq; dedicationem solenni ritu peregit. Nec tamen uerum erat periße filium, sed data opera factū est, ut à dedicatione reuocaretur, atq; is honos ad aliū transiret. Quanquam Liuius lib. ab urbe cōdita secundo hoc aliquanto diuersius narrat. 31 Fortiter

Cesetius eques Romanus, quum à Cæsare filium abdicare iuberetur, quòd is tribunus pl. cum Marullo collega ei inuidiam mouißet regni affectati, Citius, inquit, Cæsar tu mihi omnes filios meos accipies, quàm ego ex his unum nota pellam mea. 32 Pietas in filium

Titus Labienus equiti strenuo de præda Gallica aurum donauit. Id uidens Scipio dixit equiti, Habebis donum uiri diuitis. Hac uoce audita eques aurum ad pedes Labieni abiecit. Idem quum audiret Scipionem 33 Honor precio Prior

nem dicentem, Imperator te armillis argenteis do/nat, alacer gaudio abijt. Miles aurum contempsit, honorem amplexus est.

34 Q. Fabius Minutius, hortante filio ut locũ idoneum paucorum iactura caperet, Vis ne, inquit, tu ex illis paucis esse? Admonens non esse boni ducis, ullius militis incolumitatem contemnere.

Vitam nemo contemnit

35 Fabritius Cineæ Epirotatum legato, magnam auri uim dono offerenti, recusauit accipere, dicens: Se malle imperare aurum habentibus q̃ habere aurum.

Auri contemptus

36 M. Liuius fuso Hasdrubale, nõnullis suadentibus ut hostes ad internecionem insequeretur, Aliqui, inquit, & supersint, qui de uictoria nostra nunciũ hostibus perferant.

Clementer

37 Varro Pauli collega, quoniam ex Cannensi pugna quæ Romanis fuit infelicissima superfuit, honores à populo delatos recusauit, dicẽs felicioribus magistratibus opus esse reip. Quum animum gereret inculpatum, fortunæ suæ reip. ultro pœnas dare uoluit, uir ob hoc ipsum summis dignus honoribus.

Virtus infelix

38 Curius deuictis Sabinis cum ex senatus consulto ei ampliaretur agri modus, quem consummati milites accipere solent, recusauit, & gregalium portione contentus fuit, dicens, esse malum ciuem, cui nõ esset satis id quod cæteris esset satis.

Aequalitas

39 Hortensius orator ob cultum mundiorem, ac gesticulationes in dicẽdo molliores, crebro male audiebat in

Affabilitas

bat in

bat in ipsis etiam iudicijs. Sed quum Lucius Torquatus, homo subagrestibus & infestiuis moribus, quum apud concilium de causa Syllæ quæreretur, non iam histrionem illum diceret, sed gesticulatricem, Dionysiamq́; notißimæ saltatriculæ nomine compellaret: tũ uoce molli demissaq́; Hortensius, Dionysia, inquit, Dionysia malim equidẽ esse, quàm quod tu Torquate ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος, Id est, inelegans, agrestis, aditu difficilis. Periculose maledicit alteri, cui uel idem, uel simile, uel diuersum, sed deterius uitium potest obijci.

Idem gloriari solet, quòd nunquam bello ciuili in 40
terfuisset. Refert M. Tullius epistola ad Celiũ lib. 2.

L. Crassus orator de Menenio homine prælongo 41
dixit, quòd quoties in forum descenderet, caput ad Prælongi
Fabij fornicem offenderet. Iocus est ab hyperbole. Nam arcus Romæ tam alti sunt, ut uix hasta poßis contingere curuaturæ summum.

Idem censor Cn. Domitio collegæ exprobranti 42
quòd ob murenam in uiuario mortuam lachrymasset, Retortum
At tu, inquit, quum uxores tres extuleris, nullam emisisti lachrymam. Scite retorsit conuitium. Notauit illum quasi curasset uxorum mortem. Et alioqui turpius est, in uxoris funere non flere, quàm ob murenam emittere lachrymas.

Idẽ Cn. Domitius L. Craßo collegæ exprobrauit, 43
quòd cẽsor tãti habitaret, eo quòd in porticu domus

haberet

haberet columnas hymettias, pro domo eius milia nummûm identidē promittens. Crassus ut erat præsenti ac festiuo ingenio, rogauit collegam quanti ipse domum suam æstimaret. Is respondit, Sexagies sestertio. Rursum Crassus, Quanto igitur, inquit, eam minoris æstimas, si decem arbusculas succidero? Eæ fuerunt loti patula ramorum opacitate lasciuæ. quum Domitius respondisset, tricies sestertio: Vter, inquit Crassus, nostrum luxuriosior, egóne, qui decem columnas centum milibus nummûm emi, an tu qui decem arbuscularum umbram tricies sestertium æstimas? Ita est ingenium hominum, ad aliena uitia perspicax, ad sua cæcum.

Crimen retortum

44 Lucius Philippus consul L. Crasso summæ dignitatis & eloquētiæ uiro, manū iniici iußerat, eo quòd uocem illius indigne ferret, qua dixerat, sibi alio senatu opus esse. At Craßus reiecto lictore, Nō es, inquit, mihi tu Philippe consul, quando ego tibi non sum senator.

Potestas spreta

45 L. Crassus Mummium cognomento Diuisorem, dixit ita sibi nomē inuenisse in campo Martio, quem admodum Neoptolemus inuenerat ad Troiam.

Ex nomine iocus

46 L. Craßus cuidam roganti num molestus eßet illi futurus, si bene mane ante lucem ad eum ueniret, cum respondißet, nō eris molestus, & ille subiecißet, Iubebis igitur te suscitari? Craßus, at tu certe negaras te fore molestum. Venire non erat molestum, sed suscitari

Festiuiter

suscitari molestum. At percontator hoc ipsum quærebat, an si mane ueniret consulturus, futurus esset molestus. Craßus per iocum sic interpretatus est, ut si ueniret mane, ne molestus esset.

Idem apud Perpennam iudicem *defendebat* Acu*leonem, quem accusabat* L. Aelius *Lamia homo deformis.* Is *quum interpellaret odiose,* Audiamus, *inquit* Craßus, *pulchellum puerum.* Huic *dicto quum esset arrisum,* Ingenium, *inquit* Aelius, *ipse mihi fingere potui, formam non potui.* Tum Craßus, *Audiamus igitur, inquit, disertum.* Multo *arrisum est uehementius.* 47 Irrisio

L. Portius *Nasica quum ex more conceptis uerbis à Catone censore rogaretur, habes ne uxorē ex animi tui sententia,* Habeo, *inquit, at* Hercle *non ex animi tui sententia.* Verum *ob eum iocum intempestiuum mulcta illi dicta est.* 48 Iocus intempestiuus

Scipio *Nasica quum ad poetam* Ennium *uenißet, eiq; ab ostio quærenti* Ennium, *ancilla dixißet eum domi non esse,* Nasica *sensit illam hoc domini iussu dicere, & illum intus esse.* Ac *tum quidem dißimulans abijt.* At *paucis post diebus quum ad Nasicam uenisset* Ennius, *eumq; à ianua quæreret, exclamat ipse* Nasica, *se domi non esse.* Tum *Ennius.* Quid? Ego, *inquit, non agnosco uocem tuam?* Hic *Nasica,* Ne *tu homo es impudens, ego quum te quærerem ancillæ tuæ credidi, tu mihi non credis ipsi?* 49 Lepide

Idem

50 *Idem Nasica quibusdam dicentibus, res Romanas*
Ocium inutile *iam in tuto esse, extinctis Carthaginensibus, & Graecis in seruitutẽ redactis, Immo, inquit, nunc demum summo in periculo sumus, posteaquam nulli supersunt, quos uel timeamus, uel reuereamur. Sensit inimicos per occasionem utiles esse nobis, per quos non licet impune secureq; negligentes esse.*

51 *Idem cum aedilitatem curulẽ adolescens peteret,*
Iocus intempestiuus *ac ut candidati solent manum cuiusdam opere duratam prensaret, rogauit hominem, num manibus ambularet. Hoc dicto rusticanae tribus suspicantes sibi exprobratam paupertatẽ, effecerunt ut repulsam ferret. Tantum obfuit iocus intempestiuus.*

52 *In Gallico triumpho, milites hos uersiculos iactabant in Caesarem.*

Impudicitia *Vrbani seruate uxores, moechum caluũ adducimus. Auro in Gallia stuprũ emisti, hic sumpsisti mutuum. Notabant quòd in prouincia agens alienas uxores auro corruperit, Romae non emerit, sed mutuũ sumpserit, quòd uxor ipsius male audiret de Clodio. Nisi forte quiddam obscoenius intelligi uoluerunt. Nam Suetonius aliquanto post commemorat, quòd Curio pater in oratione quadam appellat illum, omniũ mulierum uirum, & omnium uirorum mulierem.*

53 *C. Gracchus ad quendam Corneliae matri obtre-*
Pietas in matrem *ctantẽ, Tu, inquit, Corneliam uituperare audes quae Tiberiũ peperit? Et adiecit, Qua fronte te Corneliae comparas*

comparas, an tu peperisti ut illa? Atqui nemo ciuis
ignorat, diutius illam sine uiro fuisse, quàm te uirum.
Is in quē hæc dicebantur, male audiebat de mollicie.

Populus Romanus Carbone pollicente quippiam 54
& addente iusiurandum cum execratione, populus
uicißim iurauit se illi non credere. Probis uiris & in Diffidentia
iuratis habenda fides, leuibus ne iuratis quidem. Re-
fertur ad id uersus Menandricus,
τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. .I.
Suadet loquentis uita non oratio.

Silenus senex, à Mida captus, rogatus est quid 55
esset homini optimum: diu silentium tenuit, tandem Vita misera
adactus ut diceret, respondit, Optimū esse nunquam
nasci, proximū quàm ocyßime aboleri, atq; hoc pre
cio dimißus est. Huius dicti præter alios meminit
Ouidius lib. Metamorphoseon. II.

Iulij Drusi ædes Publicolæ pluribus ex partibus 56
patebant uicinorum prospectui. Hoc incommodum
faber se quinq; talentis correcturum pollicebatur, ef-
fecturumq; ne pars aliqua esset obnoxia prospectui.
Tum Drusus, Decem, inquit, dabo, si talem reddas do Vita pura
mum meam, ut undiquaq; pateat omniū oculis, quo
non uicini tantū, sed omnes ciues perspicere poßint
quomodo domi meæ uiuatur.

M. Seruilius dissuasurus legem quam ferebat M. 57
Pinarius, dic mihi M. Pinari, inquit, si contra te di- Maledicus
xero, num mihi maledicturus es, ut cæteris soles? Vt male audit

sementem

sementem, inquit Pinarius, feceris, ita & metes: per allegoriam minitans illum male auditurum, si male/ diceret.

58 Retortum conuicium *Libo quum Seruilio Galbæ dixisset, quando tan/ dem Galba exibis de triclinio tuo? mox audijt, quum tu de cubiculo alieno. Libo notauit Galbam, quòd L. Scribonio trib. plebis iudices ferret familiares suos, & conuiuijs corruptos. Galba uicissim illum nota/ uit adulterij.*

59 *Celebratur & Glauciæ dictum in Metellum, Vil/ lam habes in Tiburte, cortem in palatio. At cors uil læ solet esse contigua. Notauit autem illũ, quòd mul tos sibi cibo largitionibusq; deuinciret, quòd idem alijs uerbis Libo obiecit Galbæ. In corte aluntur ani malia domestica.*

60 Iocus e fabula *Quũ Sextus Titius se Cassandram esse diceret, ob coniecturam opinor, quòd illa esset fatidica, Mul/ tos, inquit Antonius, posses Aiaces tuos Oileos nomi nare: notans illius impudicitiam. Nam Aiax Cassan dram de templo Palladis raptam ui constuprauit.*

61 Correctum in peius *Quum Gallus qui testimoniũ ferebat contra Pi/ sonem, dixisset innumerabilẽ pecuniam Magio præ/ fecto datam, idq; Scaurus tenuitate Magij redargue ret, Erras, inquit, Scaure, ego enim Magium nõ con/ seruasse dico, sed tanquam nudus nuces legeret, in uentrem abstulisse. Correxit sermonẽ suum Gallus, sed ita ut crimini corruptelæ, crimen adderet luxus.*

M. Cicero

M. Cicero, M. Tullij pater dicebat Italos similes 62
esse Syrorum uenalium, quorum ut quisq; sciret opti Graecorum
me Græce, ita esse nequissimum. Sentiens unà cum li mores
teris Græcorum mores ad Latinos demigrare. Vnde
quòd M. Tullius fuit iniquior Græcæ nationi, prope-
modum uideri poßit illi fuisse hæreditarium.

Testio Penario mos erat in dicendo mentum in- 63
torquere. Is quum aduersarium urgeret, ut diceret si Ridicule
quid uellet, Dicam, inquit, si nucem fregeris.

Huic simillimũ est quod de Vespasiano patre nar 64
rat Suetonius, quũ scurram multa in alios iacientẽ,
prouocasset ut in se quoq; diceret aliquid, Dicam, in- Iocus ex spe
quit, ubi uentrem exonerare desieris: alludens ad for cie corporis
mam Cæsaris, qui faciem habebat nitentis. In cuius-
modi hominem iocus extat Martialis,

Vtere lactucis ac mollibus utere maluis,

Nam faciem duram Phœbe cacantis habes.

C. Fabritius P. Cornelium hominem ut putabatur 65
auarum & furacem, sed egregie fortem ac bonũ im- Compilari
peratorem, suo suffragio fecerat consulẽ. Huic quum uenire
Cornelius ex more gratias ageret, quòd immemor si
multatis ipsum fecisset cõsulem, bello præsertim ma-
gno et graui, Nihil est, inqt, quòd mihi gratias agas,
si malui compilari quàm uenire. Compilamur furto,
ueneunt bello capti. Proinde inimico fauit, cuius de-
xteritate sperabat fore, ne Romani uenirent in ma-
nus hostium.

66 Scæuola Septumuleio Anagnino, cui pro capite C. Gracchi, aurũ erat repensum, roganti ut se in Asiam præfectum duceret, Quid tibi uis, inquit, insane, tanta malorum est multitudo ciuium, ut tibi hoc confirmem, si Romæ manseris te paucis annis ad maximas pecunias esse peruenturum. Notauit auaritiam hominis, præfecturam non ob aliud ambientis, nisi ut spoliaret prouinciales, ac ludens finxit, id citius cõsequuturũ Romæ. Hoc dictũ Fannius in annalibus asscribit Africano Aemiliano, qui dictus fuerit Iron.

Furax magistratus

67 Q. Scæuola Publij filius, quũ postulasset ut fundus cuius emptor erat sibi semel indicaretur, idq; fecisset uenditor, dixit se pluris æstimare, & adiecit precio centum milia. Exemplũ integritatis uix hoc seculo credibile.

Iuste

68 C. Publicius solitus est dicere P. Mummium, cuiuis tempori hominem esse. Sentiens illum dexteritate facilitateq; ad omnem uitæ statum esse accommodum. Eodem sensu Pollionem Asinium omnium horarum hominem legimus. Et Tiberius Cæsar duos familiarius ab ipso dilectos omnium horarum amicos uocare solet.

69 Africanus censor tribu mouebat Centurionẽ, qui in Pauli pugna nõ adfuerat: ille quum diceret se custodiæ causa in castris remansisse, rogaretq; quur ab eo notaretur, Non amo, inquit Africanus, nimium diligentes. Dissimulauit Centurionis ignauiam, & accusauit

Salse

accusauit nimium diligentem custodiam.

Liuius Salinator quum Tarentũ amisisset, arcem tamẽ retinuit, multaq; ex ea prælia præclare gessit. Quum autem post aliquot annos Fabius Maximus id oppidum recepisset, rogauit eum Salinator, ut me minisset se opera ipsius Tarentum recepisse. Quid ni inquit Maximus, meminerim. Nunquam enim ego recepissem, nisi tu perdidisses. Iocus hinc est, quòd Maximus diuersum ex alterius uerbis excepit, quàm ille uolebat. Refert M. Tullius lib. de Oratore 2. & Plutarchus in uita Fabij Max. tametsi hic M. Lucium appellat, nec addit Salinatoris cognomen. 70 Ex uerbis aliter exceptis

Idem quum bellum aduersus Asdrubalem gesturus urbem egrederetur, monitus est à Fabio Maximo ne prius cum hoste conserveret, quàm uires animumq; illius cognosceret. Is respondit se primam quanq; occasionem pugnæ arrepturum. Percontanti bus quid ita properaret, Vt quàm celerrime, inquit, aut gloriam ex hostibus uictis, aut ex ciuibus prostratis gaudium capiam. Virtus & ira sermonem hominis inter se partitæ sunt, illa triumphi auida, hæc iniustæ damnationis memor. 71 Vltio

Mancia quum audisset Antonium censorem, cui male uolebat, à M. Duronio de ambitu postulatum, Aliquando, inquit, tibi tuum negocium agere licebit. Censores in aliorum mores inquirũt, at qui reus est, habet ex se quod agat. 72 Salse

73 Q. Opimius cõsularis quum esset adolescentulus male audiuit. Is Aegilio homini festiuo, q uidebatur mollior, nec erat, sic exprobrauit molliciem, Quid tu Aegilia mea, quando ad me uenies cum tua lana & colo? Lepide retorsit Aegilius, Non Pol, inquit, au deo, nam me ad famosas uetuit mater accedere. Alter simulabat orationem uelut ad fœminam, alter accepta persona simulationem uertit in irrisionem.

Ab imitatione personae

74 Inter salsa commemorat & illud M. Tullius ex Neuio, apud quem filius dicit patri, Quid ploras pater? isq; respondet, Mirum ni cantem, condemnatus sum. Indignatur senex submorosus rogari quur ploret, quasi damnatus magis cantare debuisset. Perinde quasi si quis interroget ægrotum: quur suspiras, aut quur decumbis?

Submorosus iocus

75 Scaurus accusabat Rutilium ambitus, quum ipse consul esset factus, ille repulsam tulisset, & in tabulis eius ostendebat literas A F P R, easq; sic interpretabatur, Actum fide P. Rutilij. Contrà Rutilius dicebat illis significari, ante factum, post relatum. Tum C. Caninius eques, qui Rutilio aderat exclamabat, Neutrum illis literis declarari. Quum Scaurus dixisset, quid igitur? festiuiter in ipsum torsit, Aemylius fecit, plectitur Rutilius. Probabilius enim erat illum ambitum cõmisisse qui obtinuerat, quàm qui repulsus erat. Simile quiddam memoratur de Beda, quem Venerabilem dicunt. Huic Romam profecto

Literarum interpretatio

quum

quũ ostendissent has literas saxo insculptas S P Q R, *quibus significari uolunt, Senatus populusq; Romanus, ac uelut hospes rogaretur, quid sibi uellent illæ literæ, dißimulans dixit, Stultus populus quærit* Romam.

M. *Scaurus quum pro rostris accusaretur, quòd à rege Mithridate ad prodendam remp. pecuniam accepisset, ita causam suam egit, Iniquum est Quirites, quum inter alios uixerim, apud alios me rationem uitæ reddere. Sed tamen audebo uos interrogare, Varius Sucronensis ait, M. Aemiliũ Scaurũ mercede corruptũ populũ R. prodidisse, M. Aemilius Scaurus huic culpæ se affinem esse negat, utri creditis? Nominato tantum actore & reo populus accusationem repulit.* 76 Autoritas personæ

C. *Memmius quum accusaret Bestiam reum, cui patronus erat Scaurus, ac forte funus quoddam duceretur, Vide, inquit, Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor: notans Scaurũ, qui male audiebat quòd Phrygionis Pompeij bona sine testamẽto poßideret.* 77 Hæredipetæ

Quum Silus testis læsisset Pisonẽ reum, cui Crassus aderat, prolato crimine, quod se in eum dictũ audisse dicebat, Potest fieri Sile, inquit Crassus, ut is unde te audiße dicis, iratus dixerit. Annuit Silus. Potest etiam, inquit, fieri, ut tu non recte intellexeris. Quũ id quoq; toto capite annuisset Silus, ut se Craßo daret, subiecit Craßus, Potest etiam fieri, ut omnino 78 Ab inexpectato

R 3 quod

quòd te audiſſe dicis, nunquã audieris. Hoc adeo præter expectationẽ, ut Silũ teſtẽ omniũ riſus obrueret.

79 C. Lelius cuidã malo genere nato, obijcienti ſibi quòd indignus eſſet ſuis maioribus. At Hercle, inqt, tu tuis dignus es. Id ſi dicas bono uiro ex bonis prognato laus eſt: ſin malo ex malis prognato, graue conuitium eſt.

Ex iiſdem uerbis retortum

80 M. Cincius quo die legẽ de donis ac muneribus tulit, C. Centoni prodeunti, ac ſatis contumelioſe interroganti, quid fers Cinciole? Vt emas, inquit, ſi uti uelis: notans illum quod donatis & commodaticijs rebus uti gauderet. Alluſit autẽ ad illud decantatum in primis, emere malo quàm rogare. Adhæc, amphibologia eſt in uerbo ferre: fert enim qui promulgat legem, & fert qui portat aliquid uenale.

Irriſio retorta

81 M. Lepidus quũ in campo ſeſe exercentibus ipſe in herba recubuiſſet, Vellem, inquit, hoc eſſet laborare. Huius generis eſt Terentianum illud, Quàm uellem mos eſſet amicis etiam noctu operã dare. Optat enim adoleſcens quod fieri non poteſt.

Ab impoſsibili

82 Quum M. Lepidus cenſor M. Antiſtio Pyrgenſi equum ignominiæ cauſa ademiſſet, & amici uociferantes quærerẽt, quid ille patri ſuo reſpõſurus eſſet, qur ademptũ ſibi equũ diceret, quum optimus colonus, parciſſimus, modeſtiſſimus ac frugaliſſimus eſſet, dicat, inqt, me nihil horũ credere. In ſimili argumento luſit Auguſtus, ſed ciuilius, dic me tibi diſplicuiſſe.

Salſe

Pomponius

Pomponius uir insignis multis uulneribus in bello acceptis quum ad Mithridatē adductus ab eo quæreretur, an si curaret eum, uellet sibi esse amicus. Si tu, inquit, Romanis amicus fueris, me quoq; amicum habebis. 85 Fides erga patriam

Spurina aruspex admonuit C. Cæsarem caueret discrimen ingens quod ultra Calendas Martias non proferretur. Eo die quum iret in senatum, Spurinæ forte obuio, Quid ais, inquit, nónne uenere Calendæ Martiæ? Venere, inquit, sed nondū præteriere. Nam eodem die cæsus est Cæsar. 84 Diuinatio.

Spartaco in Crassum omnes mouenti copias, quidam equum dono obtulit. At ille, Si uicero, inquit, plurimos ex hoste equos habiturus sum, Si uictus fuero, nec hic mihi futurus est usui: simulq; cum dicto equum gladio transuerberatum interemit. 58 Barbaries

Quū Pompeius graui laboraret inuidia propter immodicam potentiam, & ob uulnus fasciã linea tibiam uinctam haberet, dixit aliquis, quid refert ubi gestet diadema in capite an in crure? Nam candidum amiculum olim erat insigne regum. 68 Potentia inuidiosa

Quoniam Fabius contando eludebat hostē quum Marcellus uiribus urgeret Annibalem, ille dictus est clypeus Romanorum, hic ensis, quod illi præcipuum studium fuit, ne quid cladis acciperent Romani, alteri ut hostem perimeret. 87 Amicitiae fiducia

DIVERSORVM GRAECORVM APOPHTHEGMATA

88 *Anytus amicorũ* Alcibiadis *unus,cum ad cœnam* Amicitiae fiducia *rogarat: ille recusauit, sed domi bene potus cum famulis comessabundus irrupit,stansq; ad ostium cœnaculi iussit famulos uasa diripere,& ad suas ædes deferre, qui ferè dimidium asportarunt: alijs conuiuis Alcibiadis uiolentã superbiam criminantibus,Anytus dixit,illum humaniter egisse,cui quum totum auferre licuerit,dimidium ipsi reliquisset.*

89 Hippomachus aliptes *quum aliquando uideret* Institutio *adolescentes quos exercebat,è foro carnes efferẽtes, dicebat, se pcul agnoscere suos esse discipulos : quòd institutio reluceat in omnib. dictis ac factis hominis.*

90 *Quibusdam laude uehentibus procerum quempiam, ac prælongis manibus hominẽ, tanquam ad pugilum certamen idoneum,Sanè inquit,si pendens in alto corona esset detrahenda.*

91 Demades orator *uita defuncto* Alexandro *dixit,* Turba sine duce *se uidere exercitum* Macedonũ *principe orbatum* Cyclopi *similem. Sentiens turbam militum,nisi adsit dux cordatus ac uigilans,nulli esse usui. Quemadmodum* Polyphemus *adempto oculo,frustra uastum corpus ac uires habebat immanes.*

92 *Idem quæstor, populo huic persuaso ut ijs qui ab* Arte tractata plebs Alexandro *desciuerãt triremes auxiliares mitterẽt, iubentiq; ut ilico pecunias depromeret,Paratæ sunt, inquit,*

inquit, pecuniæ, ô uiri Athenienses, quas in congios de posueram, ut singuli minæ dimidium acciperetis. Verum si has mauultis in hunc usum erogari, per me quidem ut uestris sicuti lubet utamini licet. Hoc sermone fregit impetum populi, nolentis illa distributione spoliari. Sic interdum ut indomitæ beluæ, arte ad meliora consilia auocandus est populus.

Prandens apud Phocionem, quum apparatum ad modum tenuem uideret, Demiror, inquit, ô Phocion, te rempub. administrare, quum possis ad istum prandere modum. Bis errans, & quòd lucri tantum causa putaret adeundam rempub. & quòd luxum probaret in eo, cui maxime conueniebat sobrietas. Sed Demades alios è suis moribus æstimabat. Erat enim & pecuniarum auidus & luxui deditus. 93 Sobrietas

Quum uidisset Philippum largius potum cum amicis saltasse per mediam captiuorum turbam, eisq; petulanter exprobrasse suam calamitatem, libere dixit, Quum ô rex fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te factis agere Thersiten? Ea uox totum regem in diuersum uitæ genus immutauit. 94 Libera monitio

Quum Athenienses uellent Alexandro diuinos honores decernere, Videte, inquit, ne dum cœlum custoditis, terram amittatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Absurdum autem erat eos sic alium donare cœlo, ut ipsi terra sua pellerentur. 95 Libere

Iocari solet in Demosthenem, quòd cæteri quidem 96

Lepide oratores dicerent ad aquam, ipse uero & scriberet, taxans eum quòd nunquam nisi de scripto diceret, tum eßet ὑδροπότης. Contrà Demades ut largius bibebat, ita ualebat extemporali dictione. Rhetores olim dicebant ad Clepsydram.

97 Inimici utiles Onomademus Chius posteaquã aduersam factionem superaßet, quibusdam censentibus omnes diuersæ factionis urbe pellendos, negauit expedire, dicens se uereri, ne omnibus inimicis ad unum eiectis, inter amicos existerẽt dißidia. Sentiens sic esse multorum ingenium, ut si desint inimici, in quos naturæ malitiã exerceant, amicos impetant.

98 Simonides Pausaniæ Lacedæmoniorum regi subinde de rebus à se gestis glorianti, tandem & Simonidem per irrisionem hortanti, ut aliquid sapienter Libera admonitio ipsum admoneret, Moneo, inquit, ut te memineris hominem esse.

99 Idem reprehendentibus quòd ad quæstum scribe Mercedis amor ret, iocari solet, sibi duas arcas eße domi, alteram pecuniæ, alteram gratiarum: priorem se reperire plenam, alteram semper uacuam.

100 Idem quum cæteros laudando uenaretur, ut aliquid darent, interrogatus quur non & Thessalos ca Stupidi ptaret, Stupidiores sunt, inqt, quàm ut à me falli posint. Qui quærunt cui imponant, ad stupidos eunt. At qui tam erant stupidi, ut non sentirent ingenium poematum illius, nec tangerentur amore nominis in posteros

steros transmittendi, non poterant ab illo falli.

Idem interrogatus quam ob rem, quum esset extremæ senectutis, tamen attentus esset ad rem, Quoniam, inquit, malim moriens inimicis relinquere, q̃ uiuus carere amicis: taxans instabiles hominum amicitias, qui consequuti quod uolunt negligunt amicum, ijdem dum sperant, obseruiunt. 1 Callide

Lycurgus orator obijciente quodam, quòd se pecunia redemisset à calumnia, nõ est inficiatus, sed clarissima uoce populum appellans, Bene habet, inquit, uiri Athenienses, quandoquidem tot annos in repub. uersatum dedisse me non accepisse pecuniam criminantur obtrectatores. 2 Integritas

Thucydides ab Archidamo Lacedæmoniorum rege interrogatus, uter esset in palæstra superior, ipse an Pericles, Postea quam, inquit, ego hominẽ pugnando deieci, ille se negat cecidisse, itaq; uincit, & spectatores à sua sententia deijcit, sentiens se bonis rationibus esse superiorem, sed Periclem eloquentia uincere, & quocunq; uellet agere multitudinẽ. Nam Thucydides uir præpotens diu in administranda republica aduersatus est Pericli. Eam contentionem Archidamus palæstram appellauit. 3 Eloquentiæ certamen

Dario totius regni uiribus subinde impetum faciente, Scythæ paulatim cedentes, ad ultimas solitudines peruenerãt. Interrogati tandem ab eo quem fugiendi finem essent facturi, respõderũt se nec agros, 4 Pietas in Parentes

nec

nec uillas, nec urbes pro quibus dimicarent habere: cæterum quum ad parentum suorum monumēta per uentum esset, tum deniq; sciturum Darium, quomodo Scythæ soleant præliari.

5 *Alexander statuerat Lampsacum diruere. Ad id tendenti quum Anaximenes Alexandri præceptor ueniret obuiam extra muros, deprecaturus suæ ciui tatis perniciem, Alexander suspicans quid esset peti* Ingeniose *turus, Iuro, inquit, me non facturum quod petet Anaximenes. Tum Anaximenes, Peto, inquit, ut Lampsacum diruas. Captus erat Alexander, & iureiurando compulsus est seruare, quos demoliri statuerat.*

6 *Alexander consulto oraculo monitus est, ut eum qui sibi portam egressos primus occurrisset interfici iuberet: occurrit agaso, iussus est arripi. Roganti q̄d* Solerter *commeruisset, responsum est ita iussisse deū. Si ita est, inquit, ô rex, alium designauit oraculum. Nam asinus tibi prior occurrit. Agaso enim sequitur asinum ut impellat, alioqui non secuturum. Alexander delectatus hoc commento, asinum pro homine occidit.*

7 *Amasis Aegypti rex ab amicis admonitus, quòd perfunctus negocijs forensibus potaret, omniq; uolu-* Relaxandus animus *ptatum genere solueretur, respondit, Qui arcus habent, eos non intendere nisi quū opus est, quos si semper intendāt, rumpendos esse, ac ne tum quidem fore usui, quum exigit usus. Ita qui nulla relaxatione curas suas soluunt, aut mente captos, aut corpore male affectos euadere.* Conspi

Conspiciens quendam amisso filio lugentem, Si tunc, inquit, quum nondum esset, nõ dolebas: nec nũc quidem doleas, quum non est. 8

Psammenitus Aegyptiorum rex à Cambyse regno pulsus est. Eius filiam ancillari ueste indutã cum aliquot nobilium uirginibus Cambyses mitti iusserat ad hauriendam aquam, ut hoc spectaculo parentum captiuorum animos discruciaret. Cæteris indigne ferẽtibus, solus Psammenitus demisit oculos. Mox iussit duci filium illius cum alijs plurimis eiusdem ætatis, uinctis ceruicibus & ore frenato. Atq; hoc etiam spectaculo solus Psammenitus ad lachrymas commotus non est. Idem quum uidisset familiarem quendam exutum opibus mendicantem obambulare, hoc spectaculo adeo commotus est, ut ingẽti fletu hominem amicum compellans, caput suum barbarico more cæderet. Ea re cognita, quum Cambyses per nuncium causam sciscitaretur, quur in liberorum calamitate tacitus, unius seniculi calamitatem tam impotenter ferret, respondit, Fili Cyri, domestica mala grauiora sunt quàm ut lachrymas recipiant: at amicus deplorandus erat, qui é multis opibus ad summam inopiã redactus est, idq; in extremo senectutis limine.

Fortiter
Amanter

Crœsus Lydorum rex à Cyro captus, hoc argumento pacem bello prætulit, quòd pacis tempore filij sepelirent patres, in bello contrà, patres sepelirent liberos. 10

Pax bello potior

Idem

11 Idem quum uideret Cyri milites per urbem ca/ptam discurrentes, percontatus est Cyrum, quid agerent. Quumq́; is respondisset, diripiunt urbem tuam,

Prudenter opesq́; tuas populantur, Nequaquam, inquit, ô rex, nihil iam hic meum est, tuum est quod diripiunt. Ea uox commouit Cyrum, ut suos à direptione reuo/caret.

12 Quum Cambyses se cum patre Cyro conferret,

Proles debetur patriae amicis illum patre præstantiorē affirmantibus, Crœsus respondit, illum nondum patri æquādum, qui nondum reliquisset filium. Sentiens & hoc eße non infi/mum erga rempub. meritum, si non solum ipse te præstiteris egregium uirum, sed aliquem tui similem gi/gnas educesq́; patriæ.

13 Megabyzes quum apud Hellespontios agens au/

Locus eligendus urbi disset q. Chalcedonij decem & septē annis urbē condidissent ante Byzantios, dixit Chalcedonios id tem/poris fuiße cæcos, qui quū adesset locus urbi cōdēdæ multo cōmodior, deteriorē elegissent. Hoc dicto scri/bit Herodotus Megabyzen apud Hellespontios im/mortalem sui memoriam reliquiße. Quòd si uerū est, erat tum temporis mira dictorum caritas.

14 Simonides interrogatus utra res eßet optabilior,

Diuitiae diuitiæ an sapientia, Dubito, inquit, ut qui uideam sa/pientes frequentare diuitum fores: innuens philoso/phos uerbis quidem cōtemnere diuitias, sed re tamē eas captare.

Euri/

Euripides, quum populus Atheniensis tumultua/retur, offensus sententia quadam in illius tragœdia quæ tum agebatur, & autorem efflagitaret ut eam mutaret, progressus in scenam dixit se ut populum doceret, non ut ab eo disceret, fabulas solere componere: Eruditio sibi conscia contempsit multitudinis iudicium. 15

Fiducia artis

Idem apud Alcestidem tragœdiarum scriptorem aliquando questus est, quòd summo tridui labore ad nixus non potuisset nisi tres uersus absoluere. Cōtrà Alcestidi glorianti quòd ipse perfacile centum absoluisset uno die, At tui, inquit, ad triduum modo, mei in omne æuum duraturi sunt. 16

Fiducia artis

Euripides cuidam dicenti, Carmen condidisti ex modis ad tripudium accommodis, alio dictum hoc ridente, Ni stupidus eßet, inquit, non risißet, quòd res serias Lydijs modis temperarim. Lydij modi lasciuiores sunt. Porrò quæ per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare. Refert hoc Plutarchus in libello περὶ τοῦ ἀκούειν. Quum Euripides choreã agentibus succinuißet cãtionẽ quandã modulatã, unus illorũ risit. Cui poeta, Ni stupidus eßes & expers affectuũ, haudquaquam risisses me canente Mixolydium. 17

Temperantia

Alexis poeta Callimedontem rhetorem, ut delitijs deditum taxauit his uersibus 18

ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει,
ὑπὲρ δὲ μήτρας, Καλλιμέδων ὁ κάραβος.

Pro

Luxus Pro patria uel quilibet uelit mori,
At metræ amore, Callimedon solus cupit.
Perit Latinis ioci gratia, nam πάτρα patriam significat, μήτρα non matrem sed uuluam aut piscẽ sonat. Pisces olim erant in delitijs.

19 Cuidam uidenti ipsum iam senio fessum ægre lenteq; incedere, ac roganti quid ageret, Paulatim, inquit, morior, siue pedetentim morior. Significans senes non uiuere, sed lente mori.

20 Menander centum & quinq; fabulas scripsisse traditur, ex quibus tantũ octo uicit. Itaq; quum à Philemone longe impari, fauore populi sæpenumero uinceretur, forte illi factus obuiam dixit, Quæso Philemon, bona uenia dic mihi, quum me uincis non erubescis? Victi solent erubescere, at sic uincere Menander iudicabat erubescendum.

Populi iudicia

21 Philoxenus poeta quum audisset suos uersus à laterarijs perperam recitari, lateres ipsorum comminuit dicẽs, Vos mea corrumpitis, ego uicissim uestra.

22 Philippides poeta comicus Lysimacho cum primis charus fuit ac familiaris: cui quum Lysimachus offerret liberalitatẽ suam, diceretq;, Quid uis tibi impartiam rerum mearum? Quodcunq; uoles, inquit, modo ne arcani quippiam: significans esse periculosum nosse magnatũ arcana, quorum si quid effutias, actũ est de capite: quanq̃ & alioqui solent odisse conscios eorum quæ nolint efferri.

secreta regum

Actius

23 *Actius poeta interrogatus quur non ageret causas, quum in tragœdijs optime tractaret argumenta, Quoniam, inquit, in tragœdijs ea dicuntur quæ ipse volo, in foro aduersarij dicerent quæ minime uellem. Idem fit in dialogis, ubi qui scribit opus, unicuiq; tribuit orationem qualem putat esse commodam, in iudicijs secus fit.* Poetica fictio

24 *Antigenides Thebanus Ismeniæ discipulo quũ scite canens populo minus probaretur, Mihi, inquit, cane & Musis: admonens prorsus esse contemnendum imperitæ multitudinis iudicium, quum artis abunde magnum præmium sit ipsa conscientia.* Fiducia artis

25 *Leo Byzantius quum à ciuibus accusaretur, adhortantibus nonnullis ut ad hostes confugeret, in concionem prodiẽs, Ego, inquit, à uobis ciues mei, quàm uobiscum interfici malo.* Pietas in patriam

26 *Cuidam obijcienti oculorum infirmitatem, quum exprobrator esset gibbo deformatus, Humanum, inquit, obprobrasti uitium, quum ipse Nemesim in tergo portes. Nemesim appellauit uitium, quo uicissim ipse posit redargui.* Recriminatio

27 *Aeschylus poeta Tragicus aliquando spectans Isthmia certamina, quum alter pugilum esset cæsus, totumq; theatrum exclamaret, O Chium Iouem fudisti, Vide, inquit, cuiusmodi sint hominum mores, cæsus silet, & spectatores uociferãtur. Solent icti ob dolorem exclamare. Hic cõtrà, qui dolebat silebat, qui* Præposteriori mores

læsi non erant clamabant.

28 *Pytho rhetor Byzantius quum esset supra modum obeso corpore, prodissetq; in concionem suasurus cōcordiam Byzantijs seditione ciuili tumultuantibus, statim populi risus obortus est ex ipso corporis*

Concordia *habitu. At ille risum uertit in rem seriam, Ridetis, inquit, ciues? Quum tale corpus habeam, uxorem habeo multo me obesiorem, & tamen concordes quod uis grabbatulum capit ambos, discordes ne tota quidem domus. Hoc proœmio usus ingressus est orationem.*

29 *Pytho Atheniēsibus ob res feliciter gestas ipsum admirantibus ac prædicantibus quòd Cotyn regem*

Deo debetur gratia *interemisset, Dijs, inquit, habenda est gratia, quibus autoribus hoc facinus præclare gestum est. Nam ipse nihil aliud quàm manum & operam meam commodaui. Euentus rei in manu dei est, et huic debetur gratia si quid feliciter cesserit. Sed interim uult nostram operam accedere*

30 *Lysander Lacedæmonius militem qui de uia deflexerat castigauit. Ei dicenti ad nullius rei rapinam se*

Integritas militis *ab agmine recessisse, Ne speciem quidem, inquit, rapturi præbeas uolo.*

31 *Thrasibulus quum moliretur exigua manu ciuitatem Atheniensium à triginta tyrannorum dominatu liberare, cuidam è conscijs dicenti, quantas gratias tibi debebunt Athenæ per te libertatem consequutæ,*

Dij fa

Dij faxint, inquit, ut quantas ipse illis debeo, uidear Pietas in
retulisse. Significans neminem patriæ parem referre patriam
gratiam, etiam si uitam impendat.

Quum Gorgias sophista recitaret in Olympiacis 32
ludis apud Græcos orationem de concordia, Melan-
thus quidam, Hic, inquit, de cōcordia totius Græciæ Pax dome-
disserit, qui sibi, uxori & ancillæ, tribus duntaxat ut stica
concorditer uiuant nondum persuasit.

Theodorus Atheniensis, cognomento ἄθεος, di 33
cere solitus est, se doctrinam auditoribus dextra por
rigere, sed illos sinistra accipere. Sentiēs illos benedi
cta in malam accommodare partem.

Stratocles Atheniensis quū de parta uictoria nū- 34
cium accepisset, protinus ad populū retulit, utq; sup-
plicatio dijs immortalibus decerneretur persuasit.
Aliquanto pòst quum certior nuncius adferretur ac-
ceptæ cladis, populo indignante quòd delusus esset,
Ecquis, inquit, uestrum quicquam damni accepit, Voluptas
quòd totum hoc triduum mea opera hilares lætique temporaria
fuistis?

Theramenes unus triginta tyrannorum, domo in 35
qua multi accumbebant in cœnantes illapsa, solus in-
columis euasit. Hanc ob rem quum ab alijs felix præ-
dicaretur, ille magna exclamans uoce, O fortuna, in- Fortuna
quit, cui me occasioni seruas? Sensit uir prudēs se nō
esse seruatum, sed maiori malo reseruatum. Nam ali-
quanto pòst interfectus est.

56 *Idem quum iussu tyrannorum porrectam ueneni potionem fortiter hausisset, quod ex ea superfuerat sic illisit solo, ut clarum sonum ederet, reddensq; seruo publico qui eam tradiderat, Critiæ, inquit, propino. Vide igitur ut hoc poculum continuo ad illũ perferas. Erat is Critias è triginta tyrannis crudelissimus.*

Fortiter

57 *Celebratur Iasonis Thessali dictum, quo se purgare solet ijs quibus molestiam aut uim attulisset. Qui magnis in rebus se iustitiæ cultorẽ habere uelit, eum in paruis interdum illam uiolare oportet. Velut in bello quo tuta sit resp. agri aut ædificia quorundam ciuium interdum perduntur.*

58 *Cleon posteaquam reip. administrationem capessere destinasset, testatus est se iam omnium amicitiarum uincula uelle soluere: quòd amici plerunque obstant, ne liceat ubiq; rectum tenere clauum.*

Priuatus affectus

59 *Inter Neronem & Thraseam graues intercedebant inimicitiæ, uerum cuidam multa criminose iactanti de Thrasea, dicentiq;, causam ab illo perperã esse iudicatã, obstitit Nero exclamãs, Vtinã me tam Thrasea diligat, q̃ est iudex rectus et æquus. Hostis hosti testimoniũ perhibuit, de fama periclitãti. nullũ autem grauius testimonium, quàm inimici de inimico.*

Testimonium inimici

40 *Nero sibi compararat auleum quoddam insigne, tum precio, tum pulchritudine. Id uidens Seneca, De claresti*

Mediocritas

clarasti, inquit, te esse pauperem. Causam rogãte Ne rone, Quoniam si istuc amiseris, inquit, non poteris aliud parare simile. Euenit ut illud auleũ naufragio periret. In hoc autem profecerat Senecæ admonitio. ut Nero iacturam adamatæ rei ferret moderatius. Qui nummum habet unicum, quo amisso non queat alterum promere, pauper est. Tutissimum igitur est mediocribus ac parabilibus delectari.

Seruus Dolobellæ *quum interrogaretur ãn domi nus eius auctionem proposuisset, Domũ, inquit, uen- didit. Luxum heri notans, quũ id falsum esset. Qui do mum uendidit, non opus habet ut seruum exponat auctioni.* 41 Luxus

Plãcus *quũ in causa quadã adesset amico, uelletq; testẽ molestũ pturbare, interrogauit quo se artificio tueretur. Sciebat enim illũ esse sutorẽ. At ille lepide retorquens in Plancũ, Gallã, inquit, subigo. Id quidẽ sutorium habetur instrumentum, sed tecte exprobra bat illi adulteriũ cũ* Meuia Galla, *quo nomine Plan- cus male audiebat.* 42 Arte retortum conuitium

Post *Mutinensem fugam, percontantibus qd age ret* Antonius, *quidam è familiaribus eius respondis- se fertur, Id quod canis in* Nilo, *bibit & fugit.* Cõstat *enim, in Aegypto canes è* Nilo *currẽtes bibere: nimi rum metu crocodilorum eo in flumine regnantium.* 43 Bibit et fugit

Lucius Cæcilius, *quum* C. Cæsar *alijs qui secũ pi la lusitabant centum sestertia daret, illi uni eius sum-* 44 Lepide

mæ dimidiũ, Quid,inquit, num ego una manu ludo ac nõ duabus?Si officiũ erat colludere,nõ minus præstiterat ille quàm cæteri.

45 *Libere* Laberius ex equite Romano factus mimus annos iam natus sexaginta,huc adigente Cesare,in actione quadam induxit habitum Syri,qui ueluti flagris cæsus,ac proripienti se similis exclamabat,

Porrò Quirites libertatem perdidimus.

Ac paulo post adiecit,

46 Necesse est multos timeat quem multi timent.

Ad has uoces populus uniuersus oculos & ora conuertit in Cæsarem,intelligens illius impotentiam his dictis lapidatã. Hoc modo qua licuit Laberius ulus est sortem suam.

47 *Ex ambiguo tecte* Titius quidam studiose pila ludere solet,sed idem noctu signa sacra frangere putabatur. hunc quũ gregales in campo desiderarent, Vespa Terentius hoc colore excusauit, ut diceret illum fregisse brachium. Nam diuorum imagines brachijs gestabant donaria. Huc allusit Vespa.

48 *Rex cogitabundus* Pylades histrio Augusti temporibus celebris,quũ Hylas discipulus, quem ad æqualitatis contentionem prouexerat,in scena canticum quoddam saltaret,cuius clausula erat, τὸν μέγαν ἀγαμέμνονα, id est, magnum illum Agamemnonẽ,ac sublimẽ ueluti metiretur,è cauea proclamauit, σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς, id est,tu longum facis non magnũ. Tunc populus

pulus efflagitauit ut Pylades idem canticum saltaret iterum. Quumq; ad locum uenisset quem reprebēderat, expreßit Agamemnonem cogitabundum: nil magno duci magis conuenire ratus quàm pro omnibus cogitare. Ea res magnum ducem facit, non proceritas corporis.

Idem Hylam negligenter saltantem Oedipodem hac uoce castigauit, σὺ βλέπεις, id est, tu uides: quũ ille Oedipodem iam cæcũ exprimere debuerit. 49 Imitatio mala

Idem Pylades quum saltans Herculem furentem nonnullis inceßum histrioni conuenientem minus seruare uideretur, deposita persona ridentes increpuit dicens, μωροὶ, μαινόμενον ὀρχοῦμαι, id est, Stulti furentem salto. Significãs hoc ipsum quod uidebatur indecorum, maxime decorum esse. 50 Decorum

Appius homo dicax usque adscurrilitatem, Caio Sextio dixit, Cœnabo apud te, nam uni locum esse uideo: notans illũ quòd luscus esset. Cui Sextius ex tempore, Manus, inquit, laua, & cœna: tecte obijciens illi impudicitiam, aut certe rapacitatem. 51 Ab inexpectato

Appius maior quum in senatu ageretur de agris publicis, ac premeretur Lucilius ab his qui à pecore eius depasci publicos agros dicerent, Non est, inquit, Lucilij pecus illud, erratis. Hactenus defendere uidebatur, sed adiecit, ego liberum puto, qua lubet pascitur. Iocus est ab inexpectato. Expectabatur enim ut probaret hoc pecus non eße Lucilij, sed alterius 52

cuiusp̄iā, ac reū sublevaret, nunc irrisum grauabat.

55 Appius populo Romano exprobrabat, sibi acceptum ferri debere quòd ex muto & elingui facundum haberet consulem: de L. Volumnio collega sentiens. Ibi L. Volumnius, Quàm mallem, inquit, tu à me strennue facere, quàm ego abs te scite loqui dedicissem. *Facta dictis potiora*

54 Appius Claudius dicere solitus est, Populo Romano longe melius committi negotium quàm ociū. Sentiens multitudinem bellis excitari ad uirtutem, in pace defluere ad uoluptates ac luxum, ex quibus nascitur rerum publicarum ac regionum exitium. *Ocium inutile*

55 Ischomachus mimus cum primis celebris, medico percontante rusticum qui ob ingurgitationem male habebat, num ad uomitum cœnasset. Nequaquam, inquit, sed in uentrem. Iocus Graecis festiuior est, quòd εἰς sonat pariter & in, & usque ad, εἰς ἔμετον, εἰς κοιλίαν. *Ridicule*

56 Item quum mendica quædam uentris tormina pateretur, ac medicus percontaretur, nū haberet in uentre, Qui potest, inquit, quum triduo nihil comederit? Et huius dicti festiuitas iucundior est Græcis, quibus in uentre habere dicitur quæ fert uterū. Nam id medicus percontabatur, an esset grauida. *Ab ambiguo*

57 Antiocho cui cognomen erat ἐπιφανὴς, id est, illustris, Polybius inuertit nomē, appellans illū ἐπιμανῆ, id est, insanum, quòd cum infimis quibusdam *Nominis depravatio*

plebeijs

plebeijs atq; etiam cum hospitibus præter regiam dignitatem uoluptatibus indulgeret.

STRATONICVS

1 *Stratonicus citharœdus natione Atheniensis, non minus festiuis dictis quàm arte musica celebris, ad quietem iturus assidue iubebat puerum sibi infundere uinum, non quòd sitiam, inquit, sed ne sitiam.* Sitim præuenire

2 *Idem quum se contulisset Corinthū, anicula quædam diu attente illum inspexit, nec dimouebat ab illo oculos admiranti similis: quumq; ille dixisset, quid uis mater, & quam ob causam me sic aspicis? Demiror, inquit, si te mater decem menses pertulit in utero, quum hæc ciuitas unicum tantum diem habens te doleat.* Molestie

3 *Idem nauigarat in Pontum ad regē Berisadem, ubi diu moratus uoluit illinc in Græciam aufugere: quū id rex uideretur non passurus, Bene, inquit Stratonicus, cogitas ô rex, qui statueris hic manere: suam fugam subindicans, ac regis consilium probans, quasi & ille de migrando cogitasset, & ipse non nisi grauibus causis commotus pararet abitum.* Facete

4 *Idem Byzantij quum citharœdus quispiam belle cecinisset procœmiū, cætera minus feliciter, surrexit, ac præconis in morem pronunciauit, quisquis indicarit citharœdum qui bene cecinisset procœmiū, drachmas accipiet mille.* Initium bellum

5 *Item interrogatus, qui nam essent in Pamphylia*

miserrimi, Phaselitæ, inquit, sed addebat, in toto orbe miserrimos esse Sidetas. Vtraq; gens est in Pamphylia. Phaselitarum sordes prouerbio notatæ sunt, Phaselitarum sacrificium, quòd salsis piscieulis sacrificarent dijs. Miseros dixit parcos.

6 *Idem interrogatus utri essent barbariores, Bœoti*
Barbaries *an Thessali, nominauit Elæos: significans hos utrisq; barbariores, quum illi haberentur barbarißimi. Hoc erat lepidus, si ab Elæo fuisset proposita quæstio, ut forte fuit.*

7 *Idem aliquando trophæum quum erexisset, hunc*
Citharœdi mali *inscripsit titulum, Aduersus male canentes citharœdos. Notans tales ubiq; q̃plurimos esse quos ipse uicisset.*

8 *Idem percontanti quod nauigiorum genus esset*
Ab inexpectato *tutißimũ, longorũ an contrà, respõdit, ea quæ subducta sunt. Significans nullum uectorem in ulla naui tutum esse, nisi quum nauis protracta est in siccũ, quod olim hybernis mensibus fieri solet.*

9 *Idem Rhodi quũ artis suæ specimen edidisset, neq;*
Applausus *quisquam plausu alioue gestu signũ fauoris dedisset, absceßit illinc dicens: Quũ id quod nullo constet impendio non præstetis, qui sperem me à uobis præmium acceptum?*

10 *Idem Ptolemæo rege de musica cum ipso contentiosius disserente: Aliud est, inquit, ò rex sceptrũ, aliud plectrum. Significans non eße regium de musica*
Decorum
cum musico disputare.

Idem

Idem inuitatus aliquãdo, ut audiret citharœdum 11
canentem, posteaquàm audierat recitauit illum uersiculum Homericum, (στιχ. Id est,
τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσ
Huic dedit hoc pater altitonans, uerum abnuit illud.
Cuidam roganti, quo pacto: exposuit, male citharã canere dedit, bene canere negauit.

Alius alio præstat

Idem quum trabes delapsa quendã è conuiuis oc 12
cidisset, dixit ἄνδρες δοκῶ εἰσὶ θεοὶ, εἰ δὲ μὴ εἰσὶ, δοκῶ εἰσί. Id latine reddi non potest: iocus est ex amphibologia: δοκῶ sonat trabi, si subscribas iota, & sine hac sonat opinor. Viri opinor dij sunt, quòd si non sunt, trabi sunt. nisi forte δοκοὶ legendum acuto accentu, ut intelligas trabes sunt.

Ex uocum affinitate

Idem Seriphi agens hospitem suum percontatus 13
est, ob quam causam illic homines iuberentur uertere solum: quum ille respondisset, flagitiosos apud Seriphios exilio mulctari, Quin tu quoq;, inquit, aliquid flagitij committis, ut ex his locorum angustijs emigres? Notans regionem esse incommodã, & oppidum frigidum.

Exilium optabile

Idem quum Rhodi ageret, taxans eius gentis lu- 14
xum delitiasq;, dicebat illos ædificare perinde quasi essent immortales, obsonare quasi breue tempus uicturos. Auidius enim fruimur his, quæ breui scimus auferenda.

Luxus

De Phaone malo tibicine dixit, quòd nõ caneret 15
harmoniam

Citharœdus malus

harmoniam,sed eadmum. Phaon autem quum se ge/
reret pro tibicine,iactaretq; se Megaris habere cho/
rum, Nugaris, inquit Stratonicus,non habes,sed ha/
beris: Significans illum discipulum esse potius quàm
magistrum, aut chorum ipso doctiorem esse.

16 Idem Stratonicus aiebat,se uehementer demirari
Molestii Satyri sophistæ matrem,quæ illum decem menses tu
lisset,quem nulla ciuitas decem dies ferre posset.

17 Idem quum Satyrum accepisset apud Ilium pere
grinari, festiuiter in illum torsit illud prouerbio ia-
Ilio mala ctatum, In Ilio semper mala:ludens ex ambiguo uo/
cis. Aliter enim mala dicuntur quæ misera tristiaq;
sunt,aliter homines mali.

18 Idem Minnaco fabro,ut opinor, secum de musica
Vltra disceptanti,Non animaduertis,inquit,te supra malle
malleum um loqui. Simillimum est huic illud Apellis,Ne sutor
ultra crepidam.

19 Idem quum quendam sibi notum haberet obuium
Laudando calceis pulchre extersis,specie laudantis uituperauit
uituperare dicens, Nũquam calceos tam belle potuisse abstergi,
nisi abstersisset ipse.

20 Idem quum forte uenisset Miletũ, quæ tum à con
Conuenæ uenis inhabitabatur,uidissetq; omnia sepulchra titu/
los habere peregrinorum, Abeamus,inquit,hinc pu
er, nam hic hospites uidentur mori,ciuium nullus.

21 Idem Zetho de musica differenti, Te unũ,inquit,
A nomine nequaquam oportet de musica loqui, qui tibi nomen
omnium

omnium à Musis alienißimum elegeris, teipsum pro Amphione appellans Zethum. Amphion, ut est in fabulis, cantu citharæ condidit Thebas, at Zethus frater rusticus fuit. Apparet illum sibi mutaße nomen.

22 *Idem quum doceret Macedonem quendam, nec ille quicquam proficeret, exasperatus in discipulum, In Macedoniam, inquit, pro eo quod alij dicunt εἰς μακαρίαν, sicui precantur exitium. Obiter notauit & Macedonicæ gentis barbariem.* Macedonia

23 *Idem quum uideret sacellum malo sordidoq; balneo uicinum, anathematibus pulchre exornatum, posteaquam è balneo exijt male lotus, Non miror, inquit, hic multas pendere tabulas. Quisquis enim hic lauit, illic suspendit tabulam ueluti seruatus. Indicans magnum esse, si quis è tali balneo exißet incolumis. Allusit autem ad morem nautarum aut militũ è mari belloq; seruatorum.* Balneum sordidum

24 *Idem quum egrederetur Heracleam ciuitatẽ, portas ac mœnia circunspiciebat: percontanti uero cuidam quid circunspiceret, Pudet, inquit, si uidear exire è lupanari: notans corruptos eius ciuitatis mores. Sunt eius nominis ciuitates multæ, sed de Heraclea Thraciæ sensit opinor.* Ciuitas lupanar

25 *Idem in eum qui quum prius fuißet olitor, postea factus musicus de arte secum contenderet, pronunciauit senarium Græcum uulgo celebrem,*

ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Id est.

Quam

Quam quisq; nouit artem, eam canat licet.
Mutato uerbo detorsit ad iocum quod est in prouerbio, ἕρδοι τις, &c.

26 Idem quum in Maronia potaret cum quibusdam, dicebat se posse scire ad quem locum spectaret ciuitatis, si tecta facie ipsum ducerent. Quum duxissent, rogassentq; quò spectaret, Ad cauponã, inquit: sentiens totam ciuitatẽ nihil aliud esse quàm cauponam. Itaq; quocunq; uerteretur tectis oculis sciebat se spectare cauponam. Maronia Ciconum ciuitas est dedita negociationi. Antiuerpia

27 Idem quum in Arcadia malam terram, ac falsam aquam balneator exhiberet; iocatus est, se terra mariq; obsideri. Apparet in balneis terrae fuisse usum, qui nunc est fullonibus.

28 Idem quum apud Sicyonios uicisset aduersum se cithara certantes, consecrauit in Aesculapij templo trophaeum cum hac inscriptione, Stratonicus à male cithara canentibus. Hoc si idem est cũ eo quod paulo antè memorauimus, miror ab codẽ autore eodem in loco bis idem referri. Referuntur enim haec apud Athenaeum.

29 Idem quendam qui male cecinerat rogauit, cuius esset cantio: quum ille respondisset, Carcini, Multo magis, inquit, quàm hominis. Carcinus enim Graece cancrum sonat. Est autem eadem uox cantoris cuiusdam nomen, quem notant Graecorum prouerbia. A nomine

Idem

Idem quum puer illius in balneo cum balneatore 30 litigaret de pecunia. Nam mos erat, ut hospites plu ris lauarent quàm ciues. Scelerate, inquit puero, ob Phaselitae æs me propemodũ Phaseliten reddideras. Nam hoc accidit in Phaselide, de qua gente male sentiebat tan quam sordida. Proin ministrum obiurgãs, notat gen tis malitiam.

Idem cuidam laudanti ipsum, ut aliquid ab eo ac 31 ciperet, Ego, inquit, maior mēdicus sum. Sentiens non Mendicus à esse musicorũ dare laudanti, sed accipere à laudatis. mendico

Idem quum doceret in ciuitatula perquàm exi 32 gua, iocatus est mutatione literæ, non est πόλις, sed Deprauatio μόλις, id est, non est ciuitas, sed uix. Sentiens uix di nominis gnam nomine ciuitatis.

Idem quum esset Pellæ, & in puteũ descendisset, 33 rogauit num esset aqua potabilis: quum dixissent qui Res uerbis aquam hauriebant, nos istam bibimus, Non est igi contraria tur, inquit, potabilis: quòd illos uideret pallidos luri dosq́ue. Nam id interpretabatur malæ ualetudinis ar gumentum, quam ex aqua contraxerant.

Idem quũ audisset nixus matris Timothei regis, 34 Si, inquit, opificem peperisset, non deum, quales emi Regum na sisset uoces? Irridens quorundam fœdam adulatio tiuitas nem, qui regum filijs tribuebant diuinitatem, quum uox parientis regem æque miserabilis sit ac partu rientis quemlibet plebeium. Ipse autem Stratonicus filius erat opificis.

Idem

35 Certare cum rege — Idē Polyidæ glorianti quòd discipulus ipsius Philopus canendo uicisset Timotheum, Miror, inquit, si ignoras, quòd discipulus tuus condit decreta, Timotheus autē leges. Iocum captans ex ambiguo uocis. Nomos enim Græcis & legē sonat, & modulos cantionis. Itaq; periculosum est regem uincere.

36 Ex mutata litera — Idem psaltæ cuidā molestius obstrepenti, ψάλλ' ἐς κόρακας dixit, pro βάλλ' ἐς κόρακας, abi ad coruos: ludens unius literæ mutatione.

37 Magnus stultus — Idem quum uidisset Propin citharœdū Rhodium, corpore quidem magnum, sed arte pusillum, percontantibus qualis uideretur, respondit prouerbiali dicto, Nullus, malus, magnus, piscis. Singulis uerbis hypostigme separatis, alium efficiens sensum, de quo nobis dictum est in Chiliadibus.

38 Cum dijs — Idem quum in ludo suo haberet pictas Musas nouem, Apollinem unum, discipulos autem tantum haberet duos, rogatus à quodam quot haberet discipulos, Cum dijs, inquit, XII. De huius ioci genere nobis alibi dictum est.

39 Templa uacua — Idem uersans apud Malissam quum uideret templa multa, homines paucos, stans in medio foro, clamauit, Audite templa.

40 Præconum turba — Idem apud Abderitas agens, conspicatus illic singulis ciuiū singulos esse præcones, adeo ut propémodum maior esset præconum numerus quàm ciuium, à cœna cœpit per ciuitatem summis pedum digitis ingredi

ingredi, demißis in terrã oculis. Percontantibus autem Abderitis, quid mali repente accidißet illius pedibus, ita respondit, Cætera quidem belle ualeo toto corpore, & ad cœnam curro celerius ipsis adulatoribus: illud unũ metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Sentiens illic præconum plena omnia.

Idem quũ in sacrificio malus quidam tibicen esset cantaturus, Bene ominandũ est, inquit, libantes precemur deos. Significans opus deorum auxilio ut bene caneret. 41 *Citharœdus malus*

Citharœdus quidam malus Stratonicum excipiebat conuiuio, atq; super cœnam ostentabat illi artem suam. Erat autem apparatus splendidus. Itaq; Stratonicus quum illo canente non haberet qui cũ loqueretur, confregit poculũ, & poposcit maius. Id quum accepißet cum multis cyathis, soli calicem ostendit, moxq; sese uino ingurgitauit & obdormijt. Quũ forte superuenissent aliquot comessabũdi, cãtori qui con uiuium exhibebat noti, Stratonicus expergiscens factus est ebrius. At illi quũ intellexissent, quòd multũ aßiduéq; bibendo fuisset inebriatus, Stratonicus compendio respõdit, Hic insidiator & sceleratus cantor, me ueluti bouẽ ad præsepe, dum cœna accipit, occidit. Boues multo cibo saginantur priusq̃ mactantur. 42

Idem in citharœdum imperitum, cui nomen erat Cleon, sed uulgo dicebatur bos, Olim, inquit, asinus lyræ dictum est, nunc bos est lyræ. 43 *Bos lyræ*

44 Idem Rhodios quũ uideret delitijs dissolutos, & calido potu utentes, appellauit albos Cyrenæos, & ciuitatem illorum appellauit procorum ciuitatem, quod colore quidem differrent à Cyrenæis, qui nigri sunt, luxu & uoluptatũ studio similes. Sic hodie quidam appellant albos Mauros. Eiusdem feruntur & alia libere salseq; dicta, in quibus dicitur imitatus Simonidem & Philoxenum. Si rogas quod libertatis præmium tulerit, offenso Nicocle Cypriorum rege, uenenum bibit & mortuus est. Hic primus fertur auxisse chordarum numerum, & harmonias docuisse, & diagramma reperisse.

45 Phœnicides cum apponeret pisces in cõuiuio, sed
Empta his duntaxat qui dedissent symbolũ, dixit, Mare quidem esse commune, sed pisces in eo natos eorum esse qui emissent.

46 Theocritus Chius posteaquam Diocli lurconi pe
Luxus risset uxor, & in funebri cœna quam illi parabat, nihilo secius opsonia uoraret, flens interim, Desine miser, inquit, nihil profeceris, opsonijs indulgens. Sentiens illi semper flendi fore materiam, si pergeret deliciari. Olim uesci piscibus pro delitijs habebatur, & infami uocabulo dicebantur opsophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.

47 Idem quum Anaximenes esset dicturus, ita præ
Loquacitas fatus est: incipit uerborũ flumen, mentis gutta: significans illum esse multiloquũ, sed minime sapientem.

Idem

Idem quum duceretur ad Antigonum regē, atq; hi qui ducebant iuberent hominem bono eſſe animo, fore enim incolumem ſimul atq; ueniſſet ad oculos regis, Omnem, inquit, ſpem ſalutis mihi adimitis: mordens regem quod luſcus eſſet. Rex audito ioco, iuſſit hominem agi in crucem. 48 Iocus intem peſtiuus

Chiroſophus Dionyſij adulator, quum uideret regem cū aliquot familiaribus ridentē, ipſe quanquam longo abeſſet interuallo, nec audiret, pariter riſit. Rogauit Dionyſius num audiret quæ dicerentur, Negauit. quur igitur, inquit, rides? Quoniam perſuaſum habeo quicquid iſtuc eſt quòd inter uos agitis, eſſe aliquid ridiculum. Ridicula Græcis dicuntur interdum non deridenda, ſed feſtiua. 1 Ex ambiguo

Arcadion adulator odio Philippi Macedonis ſponte deſeruit patriam. Euenit autem, ut Philippo Delphis agente adeſſet. Eum rex accerſitum rogauit, quouſque fugies Arcadion? Donec, inquit, perueneró, ubi nemo norit Philippum. Quis non miretur eam libertatem in adulatore? Sed hac libertate delectatus rex, uocauit illum ad cœnam, itáque cum eo in gratiam rediit. Quanquam libertati ſuberat adulatio, ſubindicans Philippum nuſquam non eſſe celebrem. 2

Melanthus Alexandri Pheræi paraſitus, interrogatus quomodo fuiſſet interfectus Alexander, per coxam, inquit, in meum uentrem. Sentiens idem 3 Ventris ſtudium

 uulnus

uulnus etiam suo inflictum uentri, cui iam erat esuriendum, mortuo qui consueuerat alere.

4 *In Archippum Atheniensium ducem, contractis & incuruis humeris, iecit scomma, dicens eum, οὐ προεστάναι τῆς πόλεως ἀλλὰ ἐκκεκυφέναι.* Nam io*cus latinis uerbis reddi nō potest.* Quanquam *legendum arbitror προκεκυφέναι, id est, nō antestetisse, sed antecubuisse. Stat enim qui erecto est corpore, προκύπτει qui se ante alium incuruat.*

5 Interrogatus *quid sentiret de tragœdia* Diogenis, *negauit se uidiße, quòd esset obtecta uerborum inuolucris.* Notans *ambitiosa uerborū copia rem obscurari.* Refert Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν.

Verborum ampullæ

6 *Agis Argiuus adulator uidens* Alexandrum *ingentia munera dedisse cuidam ridiculo, exclamauit,* O *rem uehementer absurdam.* Quū Alexander *hac uoce excitatus dixisset,* Quid *tu ais?* Fateor, *inquit* Agis, *me pati non posse, quū uideam uos è* Ioue *prognatos omnes pariter aßentatoribus delectari. Siquidem &* Iupiter Vulcanum *habet pro* Morione, & Hercules Cercopibus, & Bacchus Silenis *delectari cōsueuit.* Tales *uidemus & apud te magni fieri.* Pe*stilentißimum adulationis genus, sub libertatis imagine blandiri.*

Libertas adulatrix

7 *Seuerus imperator quū è* Britannia *rediret, non solum uictor, sed etiam in æternum pace fundata, uoluens animo quid ominis sibi occurreret,* Aethiops *quidam*

Omen

quidam è numero militari, claræ inter scurras famæ, ac iocorum celebrium, cum corona è cupreßu facta ei occurrit. Cæsar & coloris, & coronæ tactus omine, Nam cupreßus funebris est, iratus iußit hominē submoueri. At scurra discedens peius omen addidit linguа, dicens, Totum fuisti, totum uicisti, iam deus esto uictor. Scurræ iocus uaticiniū erat. Nam Cæsar aliquanto pòst periit.

Praxaspes Cambyzen regem admonuit, ut parcius uino indulgeret. Turpē enim eße in rege ebrietatem, in quem unum omnium eßent coniecti oculi: cui rex, Vt scias, inqt, quàm mihi nūquam excidam, approbabo etiam post uinum & oculos & manus in officio eße. Bibit deinde solito largius, iamq; uinolentus iubet obiurgatoris filium produci, alleuatāq; supra caput sinistra manu stare: tunc in cor adolescentis figit sagittam, nam id dixerat se petiturum: recisoq; pectore iaculū cordi infixum ostendit patri, rogans num satis certam haberet manum. At ille negauit Apollinem potuiße certius mittere. 8 Impius adulator

Nicesias Alexandro abigenti muscas, quòd ab illis diceret se morderi, Magis, inqt, ab aliis quæ plus tui habent, gustato sanguine. Adulatores notauit, ut omnibus muscis plus sugentes. 9 Muscæ regum

Clisophus Atheniensis adulator, Philippo increpanti cur semper aliquid peteret, Obliuiscor, inquit. Lepidus iocus, sed pugnans cū laudatißima sentētia, 10 Petax

Beneficij accepti meminiße, dati obliuisci oportet.

11 *Idem à Philippo donatus equo saucio uẽdidit, & ab eo post interrogatus, ubi nam esset equus, ex ulnere, inquit, illo confectus est. Ludens ex ambiguo. Nam πέπρακται, sonat uenditus est & cõfectus est.* Petax

12 *Idem Philippo iacienti in ipsum scommata, & admodum hilari, Ergo post hac, inquit, te non alam, lepide inuertens rem. Nam reges in hoc alunt parasitos ut illorũ dictis exhilarentur. Quod si ipsi reges per se norint ludere, & in alios ridicula dicere, nihil opus sit parasitus, quum ipsi norint parasitos agere. Alioqui parasiti magis alunt reges, quàm reges parasitos. Quanquam Plutarchus in Symposiacis, ita refert, οὐκ ἐγώ σε τρέφω, id est, non ego te alo. notans regem quod uersa rerum uice, pro rege ageret morionem. Tu me alis, ut ridiculis dictis te exhilarem, non ego te.* Ex inuersione / Salse

13 *Bithys parasitus quum Lysimachus rex uesti ipsius curasset affigendum scorpium ligneum, aut ut Plutarchus ait, rubetam, pulchre aßimilatum uero, perturbatus resilijt. Ridentibus omnibus ubi dolum sensit. Et ego, inquit, te uicißim terrebo rex, Quum ille dixisset fac, Da mihi, inquit, talentũ: exprobrans regi sordes & parsimoniam.* Parsimonia exprobrata

14 *Philoxenus, cui cognomen Pternocopis, patria Corinthius, orto sermone quod turdi magno uenderentur, quũ forte adesset Corydus, qui male audiebat,* Ex nomine

quod

quod corpus suum ad quæstum prostituisset, Atqui ego, inquit, memini fuisse tempus, quo Corydus obolo parabatur: Ludens ex ambiguo. Nam Corydus etiam auiculæ nomen est.

Idem opinor, dixit eas esse iucundissimas carnes 15 quæ carnes non sunt, & suauissimos pisces qui pisces Mediocritas non sunt. Itē dixit amœnissimam esse nauigationem grata iuxta terram, & ambulationem iuxta aquam.

Philoxenus poeta Dionysio recitāte sua carmina, 16 quū alij per assentationē laudarent, exclamauit, Abducite me in lapicidinas. Subindicans hoc esse tolerabilius quàm audire laudareq; tam mala poemata. Libere Nam antea rex offensus miserat illum in lapicidinas.

Idem interrogatus quur in tragœdijs induceret 17 mulieres malas, quum Sophocles eas induceret bonas, argutissime respondit: quoniam, inquit, ille tales Argute inducit, quales esse deberent, ego quales sunt.

Idem apud Pythonem prandens, appositis oleis, 18 quum paulopost inferretur patina piscium, percusso A carmine uasculo quod habebat oleas, Homericum hemistichium dixit μάστιξεν δ' ἐλάαν, id est, scutica incitauit, ut traherent. Nam de auriga dictum est. Sensit Homeri autem Philoxenus oleas quàmprimum auferendas, alludens interim ad Græcam uocem ἐλαιῶν, quæ sonat olearum, & ἐλάαν quod sonat trahere currum aut aliquid simile.

Idem uocatus ad conuiuiū, quum esset appositus 19

ater panis, Caue, inquit, multos apponas, ne facias tenebras. Nigra enim obscurant: & atras tenebras dicimus, quum color albus plurimum habeat lucis, unde & oculis noxius.

20 Corydus parasitus compotante ipsi meretricula, cui nomen erat Gnome, quum uinum deficeret, ipse iußit imponi duos supra centum obolos, Gnomen autem conferre quantũ populo uideretur: notans illam è populo quæstum facere.

21 Idem quum Plyctor citharœdus lentem sorberet, ac lapidem lenti admixtum manderet, O miser, inquit, etiam lenticula te ferit. Significans illũ dignum qui ab omnibus lapidaretur, posteaquam lens illi lapidem incußerat.

22 Idem quum apud Ptolemæum Mattya, cibi laudatißimi genus circunferretur, sed apud Corydum semper deficeret, Vtrũ, inquit, Ptolemæe sum ebrius, an uideor mihi uidere ista circumferri? Admonens se nihil aliud quàm spectatorem esse Mattyæ. Ebrijs autem uidentur omnia uersari in gyrum.

Spectator conuiuij

23 Idem Chærephonti parasito dicenti, non poßum ferre uinum, Ne id quidẽ, inquit, quod in uinum. Sentiens illi non esse quod impenderet in uinum. Fert autem qui tolerat, & fert qui confert precium.

Ex ambiguo

24 Idem quum Chærephon nudus in conuiuio distenderetur, ô Chærephon, inquit, nunc te ueluti Lecythos intueor, quousq; plenus sis. In Lecythis uitreis apparet

Voracitas

apparet, quousq; plenæ sunt, si eximãtur è thecis. Ita in cute illius apparebat expletio totius corporis.

25 *Idem quum Demosthenes ab Harpalo poculũ ingẽs dono accepisset, Hic, inquit, alios Acrocothonas, hoc est, bibulos appellat, quum ipse magnam paterã attraxerit. Cothon cyathus est fictilis. Attrahit qui accipit donum, & attrahit uinum qui bibit.* *Munera*

26 *Idem solitus nigros panes inferre in conuiuiũm, quum alius intulisset nigriores, dixit, illum non inferre panes, sed panum umbras, ob immodicam nigredinem.* *Vmbra*

27 *Pausimachus in parasitum qui ab anicula alebatur, dicebat illi qui cum anu consuetudinem habebat, diuersum quiddam accidere atque ipsi uetulæ. Nam illum semper aliquid uentre concipere, illam nunq̃. Sentiens illum subinde fieri saturum, illam manere sterilem* *Vetulæ concubinus*

28 *Cinesias uidens Alexandrum Magnum à pharmaco quod sumpserat uehementer turbatum, Quid, inquit, nobis faciendum est, quum uos dij talia patiamini? Quum Alexãder ægre sustulisset oculos, Quales, inquit, dij sumus, metuo ne dijs inuisi.* *Dij miseri*

29 *Pantaleon in Arsinoen Lysimachi uxorem uomere solitam torsit hunc uersiculum,* *Libertas infelix*

κακῶν κατάρχεις τὴν δ' ἐμοῦσαν εἰσάγων. .I.

Dominare prauis, qui hanc uomentem induxeris.

Quod ubi resciuit Lysimachus, in mustelæ cauea in

clusit hominem, ac tanquam feram circumferri iusſit, aluitq; usque ad mortem. Huic certe bonum dictū male cesſit.

50 Arcesilaus quum Apellem Chium ægrum inuiſens etiam egere ſenſiſſet, postridie reuiſit illum decem drachmas ſecum adferens, & proxime aſſidens,

Benigne

Hic nihil eſt, inquit, præter Empedoclis elementa, Ignem & aquam, terrā atq; uolubilis ætheris orbes. Ac ne cubas quidem, inquit, ſatis commode, ſimulq; moto ceruicali, furtim ſubiecit pecuniam. Hanc quū anicula quæ ægrotanti miniſtrabat, reperiſſet, & Apelli narraſſet: ille ridens, Diſpeream, inquit, niſi hoc Arceſilai furtū eſt, κλέμμα à κλέπτω, quod Græcis & celo ſignificat & furor.

51 Apelles quum uidiſſet tabulam à Protogene pictam, quam Demetrius in bello ſeruarat deprecantibus Rhodijs, aliquandiu præ ſtupore tacitus eam eſt contemplatus, tandem in hanc uocem erupit: Ingens labor ac mirandum opus, deſunt tamen Gratiæ quæ hoc aliaq; eiuſdem auferant, atque in cœlo reponant, eam tabulam. Protogenes nondum abſoluerat.

Opus immortalitate dignū

52 Quum Megabyzes aliquando in officinam Apellis ueniſſet, cœpiſſetque neſcio quid de pingendi arte loqui, Apelles non ferens regem de his iudicantem quæ non didicerat, Quamdiu, inquit, ſilebas, omnes te ob aurum, purpuram, ac diadema uenerantes, magnum uirum eſſe putabant: nunc pueri mei

De arte artifex

ri *pei qui colores terunt, ob inscitiam te rident. Plinius pro Megabyze ponit Alexandrum Magnum.*

33 *Pictori parum perito de celeritate glorianti, & ostensa tabula dicenti, hanc modo pinxi, Etiamsi tacuisses, inquit Apelles, res ipsa loquitur quod eam ex tempore subito pinxeris.* Celeritas inepta

34 *Apelles quum Laidem adhuc uirginem uidisset ex Pireæo ferentem aquam, admiratus insignẽ formam, duxit illam in conuiuium sodalium. Cæterum irrisus ab illis, quod pro meretrice uirginem adduxisset in conuiuiũ, Ne miremini, inquit, ego eam alo, ut aliquando fruar. Nam priusquam totum excesserit triennium, eam formosam reddam.* Spes boni futuri

35 *Idem dicere solet sibi cum Protogene omnia esse paria, aut illi etiam meliora, uno se præstare, quod ille manum de tabula nesciret tollere. Sentiens Protogenem peccare nimia diligentia, quam morosam appellant, quæ frequenter officit, non pictori tantum sed & oratori. Huic uitio affinis fuit uir eximie doctus Paulus Aemilius Veronensis, qui sibi nunquam satisfaciebat, sed quoties recognoscebat sua, mutabat pleraque: diceres opus non correctũ, sed aliud: idq; subinde faciebat. Quæ res in causa fuit, ut citius elephãti pariãt quàm ille quicq̃ ædere posset. Nam historiam quam ædidit, plusquam triginta annis habuit præ manibus. Et suspicor huc adactum* Morosa diligentia

ctum ut euulgaret. Nec multum abfuit ab hoc uitio Thomas Linacrus Anglus, uir undequaque doctissimus.

36 *Nunquam tam occupatus fuit, ut diem prætermitteret in quo nihil omnino pingeret artem exercens. Vnde subducēs sese à negocijs dicere solet, Hodie nullam lineam duxi. Quæ uox abijt in prouerbium, de quouis officio prætermisso.*

Artis exercitatio

37 *Idem tabulas in pergula proponere solet, postq̃ eas latitans, quid prætereuntes reprehenderent auscultabat. Sutor quidam reprehendit, quòd in crepidis pauciores una intus fecisset ansas: tulit hoc tacitus Apelles: postridie quum idem circa crus aliquid notaret, Apelles indignatus prospexit, denuncians illi, ne sutor ultra crepidā iudicaret. Quod & ipsum in prouerbium uenit.*

Iudicare de arte aliena

38 *Protogenes Rhodi uiuebat. Eò Apelles uidendi eius profectus est, continuoq; petit officinam, in qua tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ, anicula quædam custodiebat. Ea Protogenē negauit esse domi, rogauitq; à quo quæsitum diceret reuerso. Ab hoc, inquit Apelles, arreptoq; peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis, per tabulam. Reuerso Protogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ac lineam ille contemplatus, continuo dixit, Profecto Apelles Rhodum uenit. Nec enim in alium cadit tam absolutum opus. Mox induxit alio colore lineam*

E lineâ iudicare

neam illa subtiliorem, anuiq; mandauit ut si rediret hospes, diceret ostensa linea, Hic est quem quæris. Re*uersus* Apelles, *& uinci erubescens, tertio colore li/neas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati lo/cum.* Protogenes *uictum se confessus in portum deuo lat, hospitem quærit, domumq; ducit uictus uictorem.* Ex minimo *uestigio artifex agnoscit artificem.*

A*gatharchus pictor sese iactabat de pingendi ce leritate, quum* Zeuxis *diutius immoraretur operi.* At Zeuxis *respondit, Ea quæ citò fiunt, citò perire: contrà, quæ paulatim exacta cura absoluerētur, æta tem ferre.* Iuxta Valerium *ita respondit, Diu pingo, quia pingo æternitati. Citò nata, citò pereunt, diu e/laborata ferunt ætatem. Beta citò nascitur, buxus paulatim.* 39

Cito nata non durant

Zeuxis *certamen artis exercuit cum* Parrhasio. *Quum enim* Zeuxis *tam scite effinxisset uuas, ut in scenam aues aduolarent,* Parrhasius *detulit linteum pictum, ita ueritate repræsentata, ut* Zeuxis *alitum iudicio tumens, flagitaret tandē remoto linteo osten di picturam.* Mox *intellecto errore,* Vicisti, *inquit,* Parrhasi. *Nam ego aues fefelli, tu artificem. Rari can doris inter artifices exemplum.* 40

Idem *postea pinxit puerum uuas ferentē, ad quas quum aues aduolaßēt, proceßit iratus operi,* Vuas, *in quit, melius pinxi quàm puerum. Nam si hoc consum maßem, aues puerum timere debuerant. Ingenuitatis exem/* 41

Imitatio

exemplum. At aues uiderunt in puero nullum eße motum, itaque aut mortuum aut dormientem arbitratæ sunt.

42 *Scopas Theßalus statuarũ artifex demiranti cur in ædibus suis tantum haberet rerum superuacanearum & insitatarum, Imò his, inquit, superuacaneis felices sumus ac beati, non illis necessarijs. Quũ ea quæ sunt uitæ necessaria sint suapte natura preciosißima, tamen quia quotidiana sunt, multisq́; communia, cõtemnuntur. Cæterum quanti sint precij, declarat extrema neceßitas, quæ si incidat, quilibet libens omnes gemmas, aulea & aurum suum uno pane commutet: Cætera magis ad ostentationem pertinent q̃ ad salutem. Suspicor hunc eundem eße, de quo refert M. Tullius libro de Oratore secundo. Quum cœnaret Gramnone in Theßalia Simonides apud fortunatum hominẽ & nobilem, cecinissetq́; id carmẽ quod in eum scripsißet, in quo multa de laudibus Castoris & Pollucis admiscuerat, quòd ornandi gratia poetæ solent facere, Scopas dixit, dimidium se eius quod pactus eßet pro carmine daturum, reliquum peteret à suis Tyndaridis quos æque laudaßet. Quidam soli uolunt laudari. Euocatus est Simonides per duos iuuenes, qui nusquã postea uisi sunt, interim ruina conclauis Scopas obtritus est cum suis conuiuis, incolumi Simonide.*

Superuacua

43 *Polycletus statuarius dicere solet, eorum opificium*

cium esse molestißimum, quibuscunque lutum perue- niret ad ungues, Plastas opinor ac figulos notās. Ad monuit autem eas artes exercendas, unde non con- spurcaretur opifex. Tale nimirum philosophiæ stu- dium. Philoso phia ars

44 Idem duas statuas eodem argumento fecerat, al- teram ad artis iudicium, alteram ad opinionem uul- gi, & ad cuiusuis prætereuntis iudicium. Ambabus perfectis admittit turbam. Prior illa quam ex arte fe cerat magnopere laudata est, altera non item. Tum Polycletus, Atqui scitote, inquit, quòd hanc quam tantopere laudatis, ego feci: eam quam uituperatis, uos fecistis. A populo factam dixit, quā ad iudicium populi fecerat. Vicit tamen artis species impruden- tes. Si moniti fuissent, utram ad illorum iudicium fin- xisset, eam prætulissent. Populi iudicia

45 Arato destinanti tyrannorum communi odio abolere tabulam insignis artificij, quæ Aristratum in curru uictorem habebat, Nealces supplex inter- cessit, ut opus incolume seruaretur, dicens cum ty- rannis non cum tyrannorum imaginibus belligeran- dum esse. Honos artis

46 Quum Philippus locum quendam Ithomatam nō minus munitū, si præsidiū imponeretur, q̄ erat Acro corinthus occupasset, & sacrificio peracto per uatē ad ipsū exta essēt delata, accepta Arato ac Demetrio Phario demōstrauit: et ipse animi dubius rogabat eos Diuinatio

quid

quid exta portenderent, utrum Meßenijs locum red deret, an retineret. Hic Demetrius arridens, Si animum, inquit, uatis geris, locũ dimittes: sin regis, utroque cornu bouem retinebis. Pelopõnesum bouis ænigmate signãs, quam facile tueretur, si duas arces præsidio tueretur. Aratus autem rogatus à Philippo suã sententiam dicere, post diutinum silentium hunc in modum respondit, Permulti sunt ô Philippe Cretensium montes, permulti Bœotiorum ac Phocensium tumuli terra prominentes, item plurimi Acarnaniorũ, partim in mediterraneis, partim in oris maritimis siti, qui natura munitißimi sunt: & tamen quum horũ nullũ ceperis, omnes tamen sponte imperata faciunt. Latrones rupes & saxa incolunt, ac præcipitijs se tuentur: regi autem nihil beneuolentia firmius aut munitius esse potest.

47 Regum amicitia Philippus Arato uenenum dãdum curarat, quòd non repente occideret, sed lenta tabe consumeret. Id ubi sensit Aratus, nec inueniretur remedium, dißimulauit, & ingressus cubiculum uni tantum ex familiaribus dixit, O Cephale hæc sunt præmia regiæ amicitiæ. Non semper tutum regibus optima dare consilia.

48 Quum ex Atheniensium socijs quidam contumeliæ causa rogaßet captiuũ Laconem, num qui in prælio occubuißent fuißent strennui uiri, Magni profecto, inquit Lacon, faciendum fusum, sagittam sentiẽs, si stren-

si strennui ignauiq; discrimen noßet. Significans illic ubi res sagittis aut saxis agitur, nullum eße fortis & ignaui discrimen: sed ubi cominus res geritur, ibi demum apparet qui sint uiri, qui non.

Turbo Adriani Caesaris praefectus, admonitus ab eo, ut curam haberet suae ualetudinis, sibiq; daret uacationem à negocijs, respondit, Non decere Caesaris praefectos nisi stantes mori. Ignauum eße sentiens in lecto decumbentem expirare. 49 Ocium

Idem quum adhuc nihil aliud esset quàm centurio, & ante praefectos à Caesare uocaretur in consilium, Turpe est, inquit, ô Caesar, exclusis praefectis cum centurione agere. 50 Modestia

Milo Crotoniates athleta, iam senex quũ uidisset athletas alios in curriculo sese exercẽtes, fertur inspexisse lacertos suos, lachrymãsq; dixisse, At hi iã mortui sunt. Merito fleuit, qui felicitatem corporis uiribus metiebatur. Animi uigor serius senescit, si tamen senescit unquam. 51 Animi bona

Philippides dictus ἡμεροδρόμος, quod uno die mille quingenta stadia conficiens Lacedaemonẽ peruenit. Idem, ni fallor, quum uictoriam Atheniensium aduersus Medos in Marathone partã, senatui de pugnae exitu solicito nunciaret, μέγα χαίρετε, inquit, νικῶμεν, id est, multum ualete, uincimus, moxq; expirauit. 52 Nuncius fidelis

Perseus quum cuidam noto daret pecuniam, cau 53

tionem fecit in foro apud mensarium. Hanc diligentiam quum amicus admirans diceret, Adeóne legaliter Perseę? Scilicet, inquit, ut amanter recipiam, nec legaliter reposcam. Fit enim sæpenumero, ut qui cum amico bona fide sine testibus ac syngraphis agunt, pòst cogantur cum eo legibus agere. Dicti nonnulla gratia est in Græcis, νομικῶς & φιλικῶς.

Cautio tuta

54 Timon Atheniensis dictus μισάνθρωπος, interrogatus cur omnes homines odio prosequeretur, Malos, inquit, merito odi, cæteros ob id odi, quòd malos non oderint. Sentiens non esse uere probos, qui nõ detestantur improbos.

55 Eidem asscribunt quòd dicere solitus sit, duo præcipua esse malorum omnium elementa, auaritiam atque ambitionem. Ambitio male profundit, quod male collegit auaritia.

Malorum fons

56 Alexinus sophista inter ambulandum multa mala dixit in Stilpontem Megarensem: cæterum ubi quispiam eorum qui aderant dixisset, Atqui ille te nuper laudauit. Per Iouem, inquit, uir enim optimus est ac præstantissimus. Tam facile ex obtrectatore factus est laudator, non ob aliud nisi quòd ab eo laudatus esset.

Laus conciliat amicos

57 Gorgias Leontinus sophista, centesimum septimum agens annum, rogatus quare tandiu uellet in uita manere, Quia nihil, inqt, habeo, quod accusem senectutem.

Senectus uirilis

Socrates

Socrates dicitur eum execrari solitus, qui primus utilitatem à natura seiunxißet. Naturã appellat honesti ratione m homini à natura insitam. 58

Philotimus medicus cuidam ostendenti digitũ ex ulceratum, quum epar haberet tabidum, id enim ex colore deprehendit, Non est tibi, inquit, ô bone periculum ab unguium uitio. Idem ferè fit ab hominibus, ut de leuioribus malis querantur, grauiora dißimulent. 59 Malum dißimulatum

Archyta Tarentinus Pythagoricus dixit, nullam pestem capitaliorem hominibus à natura datã quàm uoluptatẽ. Ex hoc enim fonte prodit quicquid est in hominum uita scelerum & calamitatum. 60 Voluptas

Prodicus dicere solet, optimum condimentum eße ipsum ignem. Sentiens bono stomacho satis esse opsonium eße coctum, etiamsi nihil accedat deliciarum. 61 Frugalitas

Menedemus quum audißet quòd frequenter ab Alexino laudaretur, At ego, inquit, illum semper uitupero: declarans se non posse corrumpi laudibus, quo minus eum reprehenderet, qui reprehensione dignus erat. 62 Laude in corruptus

Cuidam qui in foro Romæ loricatus ambulabat, prætexens id se metu facere, perquàm scite dixit Vibius Crispus, Quis tibi sic timere permisit? Ludens ex inopinato. Expectabatur enim, ut obiurgaret hominem quòd præter consuetudinem Ro- 63 Ab inexpectato

manũ armatus incederet. At ille increpuit hominẽ, q̃ sic timeret, quũ liceret manere domi si q̃d timeret.

64 *Quidam deciderat in puteum profundum. Eum quum uidisset quispiam, commiserans hominem dixit, Miser quomodo in puteum decidisti? Tum ille, Quid refert quomodo inciderim? hoc potius agendum, quomodo hinc possim educi. Hoc refertur à diuo Augustino.*

Commiseratio in malis

65 *Medicus quidam ægrotanti dederat pharmacum, eoq́ue sumpto conualuit ægrotus. Euenit ut aliquanto pòst idem morbus recurreret, ægrotus quũ ad idem pharmacum quo prius conualuerat confugeret, nec sentiret remedium, accersit medicum, admirãs qui factum esset, ut eadem medicina quæ prius depulisset morbũ, postea magis aggrauaret. Huius rei causam sciscitanti medicus facete respõdit, Fateor idem fuisse pharmacum, sed ideo non profuit, quia ego non dedi. Sentiens medicorum esse dare pharmaca, qui norunt quando & quomodo dandum. Quæ prosunt iuueni, nocent seni: & contrà, quæ iuuãt cœlo tepido, lædũt frigido. Et hoc refertur ab Augustino.*

66 *Euclidi cum fratre simultas erat, is quum minitãs dixisset, Dispeream ni te ultus fuero: Euclides cõtrà, Dispeream, inquit, ni tibi persuasero. Hoc dicto soluta est simultas, & reditum est in gratiam.*

Reconciliatio

67 *Aristo dicere solet, eos uentos esse nobis molestissimos, qui abstrahunt pallia. Nam his contra uentos munimur.*

munimur. Ita grauißime lædunt amici, qui expiscantur arcana.

Gnathæna meretrix reprehensa à Stilpone philosopho, quòd adolescentes corrumperet, Tu, inquit, egoq́; Stilpon in eodem hæremus crimine, qui adolescentes tecum uersantes inutilia quædam & amatoria sophismata doces, ut nihil referat cũ philosopho uersentur an cum meretrice. 68 *Philosophus meretrici similis*

Eadem parasito quem alebat anus, eratq́; obeso corpore, Eleganter, inquit, ô adolescens es affectus corpore. At ille, Quid igitur futurum putas, si non secundus in lecto dormirem? Fame, inquit Gnathæna, perisses: subnotans illum uetulæ concubitu ali. Iocus est ab inexpectato. 69 *Ab inexpectato*

Eadẽ quũ Pausanias quidã nomine Laccus, saltans in cadũ incidißet, Laccus, inquit, in cadũ incidit. Nã Græci laccum uocant quod nos lacum. Cadus in lacum incidere solet, lacũ in cadũ incidere absurdũ est. 70 *A nomine*

Eadẽ quũ quidã uini paulum infudisset in psycterium, id est uasculi genus refrigerando uino paratũ, diceretq́;, hoc uinum sedecim annorum est, Pusillum est, inquit, pro tot annorum ætate. Hoc ipsum asscribitur Phrynæ. 71 *Parsimonia*

Eadem quũ in conuiuio duo adolescentes pro ipsa inter se pugnarent, uictum ita consolata est, Bono animo es puer, non enim est certamen coronariũ, sed argentarium. Sentiens in aliis certaminibus uictorem 72 *Certamen argentariũ*

ferre coronam, hic uictori numerandam pecuniam, ut melior sit conditio uicti quàm uictoris.

73 Eadem ei qui filiæ ipsius minam dederat, nec postea quicquam adferebat ipsi, nihilo minus solito more ad eam uentitans, Heus, inquit, puer, num putas te quemadmodũ semel data mina ad Hippomachũ pædotribam, ita semper ad me commeaturum?

Petax meretrix

74 Eadem adolescenti qui sua sponte uenerat ad conuiuiũ, præbibit his uerbis, Cape, inquit, superbe: quũ ille commotior dixisset, Qui superbus? Imò, inquit Gnathæna, quis te superbior, qui nec uocatus uenias. Iocus est ex ancipiti: nec uocatus uenit, qui non uocatus uenit, quod est impudẽtiæ: & nec uocatus uenire dicitur, qui uocatus uenire recusat, quod est supbiæ.

Conuiua ultroneus

75 Eadem à duobus cõducebatur, quorum alter erat miles, alter mastigias seruus. Milite uero per contumeliam illam appellante lacum, An, inquit, quia duo amnes in me influunt, Lycus et Eleutherus? Lycus et Eleutherus fluuiorum nomina sunt, sed illa allusit ad seruum amatorem & liberum. Lupus esurit, liber ar rogans est.

76 Nico meretrix, cui cognomen erat capra, parasitum quempiam obuium habens à morbo gracilem, Quàm macilentus, inquit? Quũ is respõdisset, Quid me putas triduo comedisse? Aut lecythum, inquit, aut soleas. Parasitus sentiebat se nihil aut minimũ edisse, illa respondet quasi de cibi genere interrogata.

Ab inex pectato

Callistion

Callistion cognomento Ptochelena, quum à quo dam esset conducta seruo, isq; quoniam æstiuo tempore nudus accumbebat, ostenderet in corpore notas plagarũ, Vnde, inquit, illa miser? quumq; is dixißet, se puerum iure fuisse perfusum. Tum illa, Nimirũ uitulino: sentiens eße flagrorum uestigia. Ex carnibus uitulinis coqui faciunt ius, ex pelle uitulorum fiunt lora. 77

Thais glorioso cuidam amatori, qui quum multa pocula sumpsisset cõmodato, diceret se uelle illa confringere, aliaq; parare, Perdes, inquit, quod cuique proprium est. Ambiguo sermone notans esse commodatitia. Poterat autem intelligi, si conflentur perire quod cuiq; poculo proprium est. 78 Ex ambiguo

Lais Corinthia cuidam amatori, qui mißo sigillo iubebat illam uenire, Non possum, inquit, lutum est. Olim terræ genere signabant, at illa lutum esse dixit, quasi ob lutum uiarum non posset accedere. Luteum sigillum nihil morabatur, argentum quærebat. 79 Ex ambiguo

Eadem Myronem salsißime repulit, sed præstat hoc Ausonij uerbis referre, 80

Canus rogabat Laidis noctem Myron.
Tulit repulsam protinus.
Causamq; sensit, & caput fuligine
Fucauit atra candidum.
Idemq; uultu, crine non idem Myron,
Orabat oratum prius.

Sed illa formam cum capillo comparans,
Similemq; non ipsum rata,
Fortasse & ipsum, sed uolens ludo frui,
Sic est adorta callidum:
Inepte quid me quod recusaui rogas?
Patri negaui iam tuo.

Hoc uidetur imitatus imperator.

Leontium, quoniam ipsa cum amatore discumbente ingressa est Glycera, & amator ad hanc uidebatur procliuior, sedebat mœsta. Hanc quũ notus quispiam appellasset dicens, Qur mœres Leontiũ? Vterus, inquit, mihi dolet. ὑστέρα Græcis uterum siue uuluam sonat, & eadem uox sonat, posterior: significabat autem posteriorem Glyceram magis placuisse, idq; sibi dolere.

31 Adolescens quidam in Aegypto deperibat in Theonidem meretricem: quumque illa peteret ingentem mercedem, tandem adolescens somniauit se rem habere cum ea, atque ita liberatus est amore. Petit illa mercedem. Negante iuuene itum est ad iudicem. Bocchoris pronunciat ut iuuenis in uasculo adferret tantum pecuniæ, quantum illa postularat. Iubet adesse meretriculam, & umbra frui pecuniæ circumlatæ. Hoc iudicium Lamia uelut iniquum reprehēdit, Iuuenis somnio liberatus est, inquit, ab amore: at umbra pecuniæ non exemit Theonidi pecuniæ amorem.

Phryne

Phryne iam anus dixit, à multis fæcem emi pro- pter uini gloriam. Sentiens multos ideo secum con- gredi ut gloriari poßent, cum Phryne rem habuiße. Sicut uini magni nominis etiam fex emitur, ut iacta re poßint se tale uinum habere domi. 82 Vetula amata

Eadem ætate florens in conuiuio cui complures aderant fœminæ, quum iuxta morem ioci conuiuialis quod unusquispiam faceret, idem omnes facere coge rentur, prior manum bis aquæ immersam admouit fronti. Quoniam autẽ omnes erant fucatæ, aqua per lituram fucorum defluens, rugarũ specie uultus omni um deformabat, quum ipsa interim Phryne quæ na- turali forma pollebat, speciosior etiam appareret, di luta facie. 83 Fucata

Quum amatores, quoniã gratis non admittebantur, filiæ domũ expugnaturi, uectes, ligones, & ba- listas admouerent, Phryne prodijt, Quũ ista, inquit, haberetis domi, quin potius afferebatis precium? Sentiens ita facilius expugnari meretricum ædes, dando quàm fodiendo. 84 Precium expugnat

Phryne Praxitelem à quo deamabatur rogauit, ut ex operibus quod haberet pulcherrimum sibi do- naret. Promisit quidẽ amans, sed illa sensit artificem dißimulare quod eßet optimũ. Itaq; subornauit ser- uum qui Praxiteli in foro sua uendenti nunciaret, in cendium in officinam incidiße, ac pleraq; illius opera cõflagraße, non tamẽ omnia. Praxiteles exclamauit, 85 Callide

Nihil sibi relictum, si Satyrum & Cupidinē flamma corripuisset. At Phryne occurrens iussit illum bono esse animo, nihil enim triste accidisse. Sed hoc commento deprehendit in quod opus ille plurimum artis contulisset, & Cupidinem abstulit.

86 Phryne cuidam iueniliter iactanti quòd multas haberet, se studio tristem exhibebat: ac roganti causam, Ob hoc ipsum irascor, inquit, quòd multis inuolutus fueris: de plagarū notis sentiens, quas in illius corpore deprehendit. erat enim seruus, at ille gloriabatur de puellis, quibus potitus fuerat.

87 Eadem auaro cuidam amatori blandienti dicentiq́; Tu Praxitelis Venuscula es, Et tu, inquit, Phidiæ Cupido. Blandimentum blandimento pensans, & obiter auaritiā homini cupido exprobrans. Nam Phidias à parsimonia nomen habere uidetur.

Amator blandus

88 Eadē cum insidiaretur pudicitiæ Xenocratis, & in easdem ædiculas ab illo esset admissa, ac precibus tandem impetrasset, ut lectuli partem qui illic unicus erat ipsi concederet: reuersa ad illos qui eam subornauerāt, ac rogata quid profecisset, Ego, inquit, à statua redeo non à uiro. Idem elegantius narrat Valerius Maximus. Pacta cū adolescentibus ut Xenocratem ad coitū solicitaret: sese in illius probe poti lectulum coniecit. postridie quū adolescentes exprobrarent quòd tam formosa puella poti senis animū pellicere non potuisset, pactumq́; uictoriæ precium flagitarent,

tarent, facete elusit, dicens, se de homine non de statua cum illis pignus posuisse.

Lamiam metricem Demetrius rex adamabat parum sobrie. Ea quum iam senescens in conuiuio tibijs cecinisset, Demo quae & Mania dicta est, interrogata à Demetrio, quid uideretur Lamia, Anus, inquit: aliud respondens atq; expectabat rex. Nam ille sciscitabatur, quàm scite uideretur canere. 89 Ab inexpectato

Rursus appositis bellarijs quum rex diceret, uides quàm multa mihi mittat Lamia? Plura, inqt, tibi mittentur à matre mea, si uelis cum ea dormire. Notans anus solere donare ijs à quibus subiguntur. 90

Anicula Theophrasto licitanti quiddam, idq; admodũ Attice, hospes, inquit, non uendo tanti. Notans illũ quasi non esset Atticus natura, qui supra modum affectaret Atticismum. Id enim solent hospites, dum in aliena lingua uolunt uideri diserti. 91 Affectatio

Phocionis cognomẽto Probi uxor dicere solebat, suum mundum esse praeclara gesta mariti. Ita frugalitatem suam excusauit alijs matronis obijcientibus quòd parum pro dignitate culta esset. 92 Mundus matronae

Quũ Cyperij aduersus Astyagẽ Medorũ regem infeliciter pugnassent, mulieres in urbem fugientibus obuiã ierunt, ac nudatis uẽtribus, Quò, inquiũt, ignauissimi ruitis? An nescitis uos huc iterũ intrare non posse, unde semel naturae lege egressi fuistis? Inuerso ordine matres animãt mares, quae solent à periculis auocare. 93 Animose

Poppea

93 Animose Poppea quæ prius adultera Neronis, mox repudiata Octauiæ mariti potens facta, subornauit quendam ex Octauiæ ministris, qui ei seruilem amorem obijceret. Ancillis Octauiæ ad quæstiones pertractis, quædam cruciatu uictæ falsis annuerūt, quædam perstiterunt dominæ suæ sanctitatē prædicantes. Ex his una instanti Tigillino respōdit, castiora esse Octauiæ muliebria, quàm os eius. Significans illum esse fellatoribus obsequētem, aut cunnilingum.

94 Pudicitia matronalis Chiomatha Orthiagontis uxor, quū misso precio à suis reduceretur, ac tribunus illam officij gratia ad flumē prosequeretur, clàm mandauit uni seruorū, ut Romanū illū se prosequentē occideret. Id ubi caput præcisum sub ueste tectum ad maritū detulit, & ad illius pedes abiecit, marito admirante dicēteq́ꝫ, num præclarum duceret seruare fidem, Præclarū inquit, sed hoc præclarius, unum duntaxat qui mecū concubuerunt uiuere. Fœmina aliquanto prudētior Lucretia, quæ non sua, sed stupratoris nece testata est suam pudicitiam.

95 Pudica uxor Canna Sinorito Galatæ nupserat, Eam Synorix iuuenis præpotens adamabat, & clàm interfecto Sinorito, de nuptijs Cannam solicitare cœpit. Illa quo coniugis mortē ulcisceretur dissimulauit dolorē, & coniugij spem præbuit. Tandem Synorigē ad se uenire iubet in templū Dianæ, cui erat dicata, quasi uellet hāc esse cōiugij testem, & adstans altari, ceu deæ

libatu

libatura e poculo bibit toxicum, moxq; tradidit Synorigi: qui simulatq; reliquum ebibisset, uenerata deam, Te, inquit, dearum praestantißima testor, me huius tantum diei gratia hactenus Sinorito fuisse superstitem.

96 Olympias Alexandri mater indigne ferens quòd Alexander pateretur se dici filium Iouis, Non desinet, inquit, Alexander me Iunoni inuisam facere. Solent enim uxores extremo odio persequi pellices. Iouis filius

97 Eadem quum accepißet Alexandrum filium, ut alij, Philippum maritum, adamare fœminam à qua putabatur amatorijs uenenis corruptus, accersiuit ad se mulierē: quumq; praeter insignem formam comperisset in ea mores liberales, & ingenium egregie dextrum, Valeant, inquit, qui te insimulant ueneficij. Nam tute quidem pharmacum in teipsa ac philtrum habes. Mores pro philtris

98 Eadem quum accepißet adolescentem quendam aulicum duxisse uxorem, elegante quidem forma, sed famae parum secundae: Ille, inquit, non sapit, qui uxorem oculis, non etiam auribus duxerit. Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autē nec auribus, nec oculis, sed digitis ducunt, solam spectantes dotem. Bona fama

99 Intaphernis uxor, Dario permittente ut unum ex suis eligeret, cuius uitā sibi donari uellet, fratrem elegit: demirante rege causamq; sciscitante, Alius, inquit, Frater marito potior

inquit, maritus, alij liberi si deus uolet possunt contingere: alium fratrem parentibus uita defunctis non est quòd sperem.

100 Matronæ ornamenta Cornelia Gracchorum mater, quũ Campana matrona illius hospitio utens, ornamenta sua quibus illud seculum nihil habebat pulchrius, ipsi ostenderet, traxit eam sermone donec liberi redirent é schola. Tum, & hæc, inquit, ornamenta mea sunt. Sentiens matronæ nihil esse pulchrius, neq; preciosius, quàm liberos recte educatos.

1 In deterius omnia Omnibus Dionysio tyranno exitium imprecantibus, una fœmina anus quotidie diluculo deos cõprecari solet, ut eßet incolumis sibiq; superstes. Accita à rege mulier rogata est, unde tanta in regem beneuolentia. Quoniam, inquit, quũ puella essem, & grauem tyrannum haberemus, optabam mortem illius. Eo interfecto deterior arcẽ occupauit. Et huius exitium optabam. Nunc quum te habeamus, superioribus etiam grauiorẽ, uereor ne si tu pereas succedat etiam deterior, eoq; caput meum pro tua salute deuoueo. Tam facetã audaciã Dionysius punire erubuit.

2 Tyranni species Cuculo minores auiculas percõtanti, qur ipsam fugerent, Quoniã, inquiebant, suspicamur te aliquan do futurum accipitrẽ. Coccyx enim specie non multum differt ab accipitre. Cauendum ab his, qui tyrannidis specimen moribus ædunt. Hoc ad Lysiadem accommodauit Plutarchus in uita Arati.

Illu

ILLVSTRISS. PRINCIPI IVNIORI GVILIELMO, duci Cliuensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Rauenspurgo, &c. Des. Erasmus Roterod. S. D.

APVD PRISCOS illos, illustrissime princeps, nõ Græcos modo, uerumetiam Latinos, actoribus ac patronis causarũ forensiũ certus aquæ modus per clepsydras infundebatur, ne superuacanea uerborum copia quum iudicibus tædium adferret, tum ipsi etiam causæ officeret, deniq; alijs agere uolentibus aditum præcluderet. At non idem fieri solet in philosophicis orationibus, in quibus tamdiu proferendus est sermo, quam diu auditor alacriter haurit ea quæ dicuntur, præsertim si quæ dicuntur, cõferunt uel ad liberalẽ eruditionem, uel ad bene beateq; uiuendũ. Itaq; perquàm eleganter Plato Antisthenem prolixius disserentem admonuit his uerbis, Videris, inquit, ignorare, quòd orationis modus non est is qui dicit, sed is qui audit. Sic & Carneades quum esset in disserendo uocalior, admonitus est à gymnasij principe, ut uocem moderatius promeret: sed quũ ille à gymnasiarcha peteret ut sibi praescriberet modum, sanè quàm apposite respondit

ſpondit, Iſthuc quod à me petis,rectius ſumes ab auditoribus. Iam uidemus quoſdam non clepſydris, ſed clepſammidijs metiri conuiuiũ, Hoc ut fateor ad frugalitatis diſciplinam utiliter fieri, atq; etiam neceſſario, duntaxat apud eos qui neſciunt unquam à menſa ſurgere, niſi hirudinum ritu ſic diſtenti, ut tantũ non crepent ac diſsiliant: ita nõ conueniret opinor ei qui lautos & elegãtes homines ſuauiter excipere uellet: ſed hunc oporteret apparatus modum à cõuiuarum orexi petere. At ego in hoc argumento conuiuatoris perſonam indui, ac poſteaquam cœnæ tot inſtructæ miſsibus, quot actus permittuntur comœdiæ, ſecundas menſas non omniuo ieiunas adieceram, mihi uidebar ſic egiſſe partes meas, ut ſi non Lucullus quiſpiam, certe mundus ac lautus ἑστιάτωρ *uideri poſſem: atq; adeo metuebam, ne apud frugalitatis amatores citius luxuriæ quàm ſordium crimen incurrerẽ. Verum ſimulatq; prodijt opus, tanta auiditate diſtractum eſt, ut protinus à Typographo cœperit efflagitari denuo: ſiue hic eſt argumenti, ſiue quod magis arbitror, tuus ornatiſsime princeps genius, quẽ confidimus non ſolum ditioni tuæ, ſed & ſtudijs fore felicem. Itaq; prioribus ſex libris recognitis & auctis, adiecimus duos, quos tu uel poſtcœnium uel pomenta, ſiue* ἐπιδορπίσματα *ſi libet uocare poteris, ne à conuiuij metaphora recedamus. Vale.*

Apophthegmatum

APOPHTHEGMATVM

LIBER SEPTIMVS

MILESII THALETIS.

AEC præcipue celebran tur, Multa uerba nequa quam arguunt sapientem opinionẽ. Græcis carmen esse uidetur, 1 *Paucilo quium*

ὅτι τὰ πολλὰ ἔπη φρονίμην ἀπεφήνατο δόξαν.

Sapiens enim nõ nisi quum res postulat, nec pluribus utitur uerbis quàm opus est. Quemadmodum deus omnium sapientißimus, sermonis est parcißimi.

Vnum quiddam diuina egregiũ, unum quiddam præclarum elige. Solues enim hominum loquacium linguas sine fine garrientes, ἀπεράντολόγους: quod interpres miror quare reddidit, non paucorum. Satis est ad parandam honestam famam unũ quiddam insigne prædicere, quàm diuinare de friuolis aut quibuslibet. Sapiens enim uates est optimus. Et præstat uno opere ædito, sed egregio, parare famam eruditionis, quàm minus accurate scribere de singulis. 2 *Vnum eximium*

Rogatus, quid eßet omnium uetustißimũ, respondit, Deus. Quur ita? ὅτι ἀγένητος, hoc est, nũquam esse cœpit. Quid esset pulcherrimum, ait, Mũdus: est 3 *Aenigmata*

enim opus dei, quo nihil est pulchrius. Quid maximum, Locus. Capit enim omnia. Quid uelocißimū, Mēs, Discurrit enim per uniuersa hominis cogitatio. Quid robustißimū, Necessitas siue fatū. Superat enim omnia. Quid sapientißimum, Tempus. Nam inuenit omnia: hæc ænigmatum instar habent.

4 *Dicebat nihil interesse inter uitā & mortem, ob id opinor, quòd utraq; res æque esset secundum naturam, nec mortem malam esse magis quàm natiuitatem.* Argute *Cuidam uero obstrepenti, quur igitur, inquit, tu non moreris, salse respondit, Ob hoc ipsum quia nihil refert. Potius enim habetur, quod accersitur.*

5 *Percontanti utrū fuisset prius, nox an dies? Nox,* salse *inquit, uno die fuit prior. Elusit ineptum percontatorem. Si nox uno die præceßit diem, dies igitur fuit ante noctem. Nox enim finis est diei.*

6 *Rogatus num lateret deos homo iniuste agens, re*Deus omni *spondit, Ne cogitans quidem. Significans deo nihil* scius *omnino esse occultum. At uulgus putat quæ corde uoluunt latere deum.*

7 *Adultero sciscitanti, an abiuraturus eßet adulte*Grauiter *rium, Non est, inquit, periurium adulterio peius. Significans illum stulte dubitare de peierando, qui facinus periurio par non dubitaßet committere. Eoq; in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet iusiurandum. Quisquis enim audet dare uenenum, audebit & eum periurio inficiari.*

Percontanti

Percontanti quid eßet difficile, Seipsum, inquit, noße. Atqui hoc uulgus putat eße facillimum. Aliena rectius perspicimus quàm nostra, & sibi quisq; adulator est. 8 Sapienter

Rogatus quid eßet facile Alterum, ait, admonere. Omnes recta consilia ægrotis damus. Interpres perperam uertit, ab alio moneri, quum sit ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, hoc est alteri dare consiliũ. quis enim est tam stupidus qui non admoneat aliũ? sibi pauci cõsulunt. 9 Admonitio facilis

Sciscitanti quid eßet dulcißimum, Potiri, inquit. Nam ea demum delectant, quæ cõtingunt expetita. Quæ ultro obijciuntur, non perinde iuuant. 10 Potiri dulce

Rogatus quo pacto quis facillime ferret infortunium suũ, Si quis, inquit, uideat hostes maioribus malis obnoxios. Quidam enim ex contemplatione felicitatis alienæ suam calamitatem exasperant. 11 Patientia

Interrogatus quo pacto quis optime iustißimeq; uiueret, Si, inquit, quæ in alijs reprehendit, ea ne faciat ipse. In alienis enim erratis perspicaces sumus, ad sua quisq; lusciosus est. 12 Sapienter

Percontanti quis eßet felix, Qui corpore, inquit, sanus est, animo eruditus, siue castigatus. Cupiditates enim animorum morbi sunt. 13 Felicitas uera

Dicebat amicorum absentium æque ac præsentium oportere meminiße. Amicitia enim est animorũ coniunctio, quos non dirimit locus. Multi nõ amant nisi tantisper dum uident. 14 Amicitia

15 Non esse fucandam faciem, sed animum honestis
Animi cultus studijs exornandum. Quòd hæc forma ueros conciliet ac perpetuos amicos.

Lucrum damnosum 16 Vetuit per iniuriam ditescere. Quòd lucrū fraude partum damnum sit, non lucrum.

Arcana nulli committenda 17 Μὴ διαβαλλέτω σε λόγος πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας. Id ita uertit interpres: ne te in ius uocet sermo contra coniunctos tibi ac socios dictus. Ego magis arbitror Thaletē admonere, ne quid amicis quibus fidimus, committamus, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Pietas in parentes 18 Quale, inquit, præmium rependeris parentibus tuis, tale à liberis tuis expecta.

Prouidentia 19 Dixit, facillimum esse philosopho ditari si uellet, idq; tali facto probauit, Omnem oleam antequam florere cœpisset in agro Milesio coemit. Animaduerterat enim præscientia quadam olearum ubertatem fore. Hoc pacto os obturauit, qui iactabant, in philosophis paupertatem nō esse uirtutis sed necessitatis. Huius meminit Cicero lib. de Diuinatione primo.

SOLON SALAMINIVS

1 Quum Pisistratus occuparet remp. resq; uideretur ad manifestā spectare tyrannidē, neq; quisquam auderet illius conatibus obsistere, ipse productis armis & ante ædes positis cœpit inclamare ciues: at
Senectus audax ubi Pisistratus ad illum mitteret qui percōtarentur, qua re fretus hoc auderet, Senectute, inquit. Alios

senectus

senectus reddit formidolosiores, illi conciliauit audaciam, quòd parum uitæ superesset, etiamsi nullus occideret. Ita Plutarchus in cõmentario, an seni sit gerenda resp. Diogenes Laertius rem aliquanto fusius narrat.

2 *Postquam uidit rerum summam esse penes Pisistratum, arma deposuit ante curiam, dicens, O patria tibi & dictis & factis sum opitulatus. Hoc pacto testatus sibi non defuisse uoluntatem consulendi reip. in Aegyptum nauigauit.* Pietas in patriam

3 *A Crœso interrogatus an quem uidißet ipso beatiorem, Telum nominauit Atheniensem, priuatũ hominem, sed qui relictis liberis ac nepotibus bene institutis feliciter obijsset diem. Interrogatus dein cui post illum tribueret felicitatis elogium. Cleobin & Bitũ argiuos fratres nominauit, qui cum summa pietatis laude defuncti fuerant. Indignatus rex, nullo igitur loco me ponis? Ego, inquit Solon, facile confiteor te regem opibus & imperio florentem: beatũ non appellarim, priusquam feliciter hanc uitam absolueris. Refert Herodotus in primo.* Ante mortem nemo beatus

4 *Præmia decreta his qui in Olympijs aut Nemeis uicissent cõtraxit, eaq; maiora decreuit ijs qui in bello pro patria fortiter occubuissent: dicens illos & dũ exercentur, magnis impendijs exerceri, & si uicerint, magis aduersus patriam quàm aduersus hostes coronari: & quum senuerint, ad nihil utiles euadere,* Sumptus inutiles

haud aliter quàm detrita pallia, ut qui nec bello sint utiles, nec gerendæ reip. accommodi.

5 Leges *Huic attribunt & illud longe celebratißimum, leges arancarum telis esse similes: quanquam idem & alijs asscribitur, nominatim Anacharsidi.*

6 Amicitia principum *Illud argutißime dixit, tyrannorũ amicos calculis supputatorijs esse simillimos: qui ut arbitrio supputantis ponuntur, interdum ualent multa milia, interdum minimum, interdum nihil.*

7 Grauiter Rogatus quamobrẽ nullam legem tulisset in parricidas, Non expectabam, inquit, hoc scelus unquam in hac ciuitate poße committi. Quòd illa immania non existant, nisi ubi luxus regnat, nec ulla est legum reuerentia. Refert hoc M. Tullius in oratione pro Sex. Roscio Amerino.

8 συμπαθὴς Interrogatus qui fieri poßet, ut quàmminimum iniuriarum existeret inter homines, Si, inquit, qui iniuria affecti non sunt, æque doleant atq; hi qui affecti sunt. Quisquis enim uiolat leges, non unum ciuem lædit, sed totam remp. quod quidem in ipso est. At nunc dum alijs læsis aut quiescimus, aut gaudemus etiam, impunitas improborum audaciam in plurimos inuitat.

9 Diuitiae Dicebat opulentiam esse matrem saturitatis, saturitatem ferociæ ac uiolentiæ. Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

PITTA-

PITTACVS MITYLENAEVS

1 Huic tribuitur illud decantatißimum, dimidium plus toto, de quo nobis satis dictũ est in Chiliadibus. Modus

2 De eodem memorant exemplum clementiæ uix credibile. Tyrrheum Pittaci filium Cumis in tonstrina sedentẽ faber quidam ærarius impacta securi occidit. Cumani homicidam uinctum miserunt ad Pittacum ut de eo supplicium sumeret. At ille cognita causa dimisit hominem dicens, Ignoscentiam esse potiorem pœnitentia: Sentiens utilius esse condonare, quàm meminisse iniuriæ & ulcisci. Sunt qui referant homicidã ab Alcæo fuisse dimissum cum hoc elogio, Melius est ignoscere quàm punire. Clementer

3 Legem tulerat, ut qui per temulentiã sceleris aliquid cõmisissent, duplo plecterentur. Solet enim uulgus hominum ebrietatis obtentu crimen extenuare. Id eo factum ferunt, quòd insula uino abundaret. Ebrietas

4 Crœso percontanti quod esset maximum imperium, inquit, ποικίλȣ ξύλȣ, id est, uarij ligni, leges innuens. Nam olim in tabulis ligneis leges inscribebantur. Porrò ubi summa est legum autoritas, ibi est minimum tyrannidis. Legum autoritas

5 Probabat uictorias citra sanguinem partas, nam magno ciuium cruore emptas, hoc est, Cadmeas ut uocant, non existimabat esse uictorias. Victoria incruenta

6 Huius est illud πολυθρύλλητον, Aequalẽ ducito: quum ipse domi haberet opulentiorẽ, ac proinde Coniugium par

morosam & imperiosam. Id latius explicuimus in Chiliadibus.

BIAS PRIENAEVS

1 Salse Quum ingenio suo patriam suam obsidione liberasset, rex Alyattes intellecta uiri prudentia protinus eũ ad se accersiuit, At is respondit ἐγὼ ἀλιάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν: id est, ego Alyatten iubeo cepas edere: quod perinde est ac si dixisset, iubeo illum plorare: extremum regis contemptum professus. Attigimus & hoc in Chiliadibus.

2 Libere Euenit ut cum scelerosis quibusdam & impijs naui ueheretur, qui cum ob extortam tempestatem periclitarentur, deorum opem implorabant. Tum Bias, Silete, inquit, ne uos hic illi nauigare sentiant. Deus impiorũ precibus iritatur magis ad uindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

3 Salse Impio cuidam sciscitanti quid esset pietas, nihil respondit. Roganti quur sileret? Quoniam, inquit, percontaris de rebus nihil ad te pertinentibus.

4 Adulatio Interrogatus quod esset animal omnium maxime noxium? Si de feris, inquit, percontaris, tyrannus: si de mitibus, adulator.

Hæc de septem Sapientum dictis arbitror esse satis, uel quia sunt omnibus obuia, uel quia magna ex parte sunt fabulosa, uel quia pleraq; sunt eius generis, ut à quouis dici poßint. Quid enim habet Cleobulus, quur inter sapientes numerari debeat?

ANTI-

ANTISTHENES ATHE NIENSIS

Antisthenes ridere solet Athenienses subinde glo 1
riantes quòd eßent autochthones, hoc est, indigenæ, Salse
eo quòd non aliunde eò commigrassent, nec patriam
sedem mutaßent unquam: dicens hoc laudis illis esse
cum testudinibus cochleisq; commune. Nam & *hæc*
animantia nunquam mutant domicilium in quo na-
scuntur.

Discipulos suos admonere solet, ut sibi essent So- 2
cratis condiscipuli : declarans quàm esset alienus ab Modeste
inani gloria.

Voluptatem in tãtum execrabatur, ut diceret, se 5
malle insanire quàm uoluptate affici. μανείην ἢ ἡ-Temperate
σθείην*, id est, insaniã potius quàm delecter.* Insaniã
aufert medicus: uoluptas quum æque mentem eripiat
homini, uix sanabile malum est.

Cum his mulieribus habendam consuetudinem di 4
xit, quæ beneficium beneficio pensent. αἳ χάριν εἴσον Matrimo
ται*, id est, quæ gratiam habituræ sint: sentiens absti* nium
nendũ ab his quæ precio uendunt inhonestã uolupta
tem, nec pariunt, nec amant mutuum: aut à ualetudi-
narijs, deformibus ac male moratis, quæ gignunt fœ-
tus pœnitendos.

Quum adolescens quidam Ponticus *genere, se in* 5
numerum discipulorum illius recipi cuperet, patri
quærẽti quibus rebus esset opus, Libro, *inquit, nouo,* Docilitas

stilo nouo, nouaq; tabella: significans animum à uitijs uacuum, studium uigil, & memoriam fidelem. Solēt autem adolescentes uoluptatibus ac delicijs occupatam mentem ad præceptorē adferre, quæ res ferè in causa est ut minus proficiant. At philosophia totum animum sibi postulat.

6 Coniugium *Adolescenti consulenti cuiusmodi uxorem ducere expediret, Si formosam duxeris, inquit, habebis communem: sin deformem, habebis pœnam. Iucūdius id eloquens Græce, quibus quod ad uoces attinet, minimum interest inter* κοινὴν *&* ποινὴν*: quod ad rem attinet, plurimum. Suadebat itaq; media stataq; ut uocant forma ducendam, quæ nec fastidium uiro moueret ob deformitatem, nec ob insignem formam peteretur ab adulteris. A. Gellius hoc dictum Bianti tribuit.*

7 Generose *Quum accepisset Platonem de ipso male loqui, nihil commotus, Regium est, inquit, quum feceris bene, audire male. Quanquam hoc idem alijs asscribitur. Excelsi animi est, ingratitudine hominum nō deterreri à studio bene merendi de omnibus.*

8 Initiatio *Quum Orphicis mysterijs initiaretur, ac sacerdos diceret, illum bonis plurimis fruiturum apud inferos post hanc uitam, Quur, inquit, ergo tu non abrumpis uitam? Significans non initiatis paratam esse beatam uitam à rogo, sed his qui pie sancteq; uixerint. Et hoc, aut simillimum huic alijs tribuitur.*

Cuidam

Cuidam approbanti quòd esset hybrida, hoc est, non è duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia, Nec è duobus, inqt, luctatoribus natus & tamē luctator sum: sentiens nō tam referre, unde natus sis, sed qui sis. Is uere liber est, quem philosophia liberum facit: & is uere Græcus est, qui Græcorum disciplinis institutus est. 9 Genus

Interrogatus cur paucos haberet discipulos, Quoniam depello illos, inquit, uirga argētea. Sentiēs ideo paucos uenire, quòd magna mercede doceret. Vulgus autem pluris facit pecuniam quàm sapientiam. 10 Salse

Rogatus quamobrē seuerus esset obiurgator erga discipulos, Et medici, inquit, erga ægrotos: significās se in uitia sæuire, non in homines, nec uitia sanari blandiendo. 11 Seueritas

Conspicatus aliquando mœchum fugientem, insequentibus qui illum cōprehenderent, Infelix, inquit, quantum periculum unico obolo uitare poteras: sentiens scorti cōgressu libidinem sedari potuisse, quum nunc de uita periclitaretur. 12 Adulterium

Aiebat si ad alterutrū adigeret necessitas, satius esse in coruos incidere, quàm in adulatores, εἰς κόρακας ἢ εἰς κόλακας. Nam corui nō comedūt nisi mortuos, adulator etiam uiuos deuorat. Et hoc alteri tribuitur. 13 Adulatio

Rogatus quid esset mortalibus beatissimum, Felicem, inquit, mori. Hæc sententia consentit cum illa Solonis 14 Felicitas uera

Solonis, Qui feliciter absoluit uitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam uitam.

15 Memoria *Amico cuidam deploranti quòd commentarios suos perdidißet, Oportuit, inquit, ista animo potius q̃ chartis inscribere. Librorũ fiducia frequenter in causa est, ut minus exerceamus memoriam. In tuto est, quod animo impreßum est. Licet enim circumferre, & semper in promptu est.*

16 Inuidia *Dicere solitus est, non aliter ac ferrum absumitur rubigine, ita inuidos suo ipsorum uitio contabascere. Ferrum enim, etiam si nemo lædat, ex se gignit unde corrumpatur.*

17 Immortalitas nominis *Vulgus hominum è structuris, statuis, trophæis ac libris sibi promittit immortalitatem. Antisthenes ijs qui appeterent immortalitatẽ, unicam uiam ostẽdit, ut iuste pieq; uiuerent.*

18 Honos uirtutis *Rogatus quæ res portenderet ciuitatibus exitiũ, Cũ in his, inqt, nullũ esse potest bonorũ ac malorũ discrimen. Sentiens eam remp. non poße consistere, ubi nec eßet honos uirtuti, nec pœna scelerosis. Hoc apud Homerum stomachatur Achilles.* ἐν δ' ἰῇ τιμῇ.

19 Laus a laudatis *Quum illi diceretur, quòd à quibusdam improbis laudatus eßet, Vereor, inquit, ne quid imprudens fecerim mali. Sentiens à talibus neminem laudari nisi ob malefacta.*

Fratrum

Fratrum inter se concordiam dixit quouis muro firmius munimentũ. Id dictum & ad ciuium concordiam accommodari potest. 20 Concordia

Admonebat ea esse paranda uiatica, quæ simul cũ naufrago enatarent. Sentiens bonas artes ubique esse in precio, nec posse à fortuna eripi. Idem asscribitur Aristippo. 21 Bona animi

Opprobranti quòd interdum cum improbis haberet consuetudinem, Et medici, inquit, cum ægrotis uersantur, nec tamen ægrotant ipsi. Sentiens philosophum ideo uersari cum improbis, ut eos reddat meliores. 22 Solerter

Absurdum esse dicebat, triticum repurgare à lolio, bellum ab inutili milite, & à rep. non secernere inuidos. Significans inuidos tam esse inutiles ciuitati, q̃ lolium est tritico, & ignauus bello 23 Grauiter

Rogatus quid emolumenti cepisset ex philosophia, Vt mecum, inquit, loqui siue uiuere possim. Doctus etiamsi solus sit, nõ sentit tædium solitudinis, sed multa præclara suo cum animo uersans, quasi secum loquitur: indoctis molestissima est solitudo, atq; etiã inutilis. 24 Solitudo

Quum in cõuiuio quidam diceret, cane tibijs, Tu mihi eas infla, inquit, Non recusauit obsequium, si ille uicißim obsequeretur. Sed interim indicauit non esse philosopho decorum tibijs canere. 25 Indecora

Quum Diogenes ab ipso peteret tunicã, iußit ut dupli- 26

Frugalitas duplicaret pallium, sic eum tunicæ speciem præbiturum: admonens oportere paucißimis esse cōtentum.

27 Dediscere Rogatus quæ disciplina cum primis esset neceßaria, Mala, inquit, dediscere. Id enim non modo primū est, uerumetiam difficilimum.

28 Moderatio Qui nos maledictis incesserent, eos magis tolerandos dicebat quàm qui nos lapidibus impeterent. Verba enim non lædunt, si quis contemnat. Vide uero num forte hic sit sensus, tolerantiores eße, qui conuitia patienter ferrent, quàm si quis lapidibus impetitus ferat. Quorundam enim dicta grauius sauciant q̃ lapides. Quòd si indecorum esset graui uiro lapidibus repetere à quo petitus fuerat, æque indecorū sit in conuitiantem regerere conuitia.

29 Inuisens Platonem aduersa ualetudine laborantem, uidit peluim in quā uomuerat, Bilem, inquit, Platonis uideo, fastum non uideo. Solet enim quemadmodum Diogenes Platonis arrogātiam notare. Itaque quum in pompa quadam equestri, quidam equus ere bro binnitu ferociaq; spiritus excelsos testaretur, eoq; uehementer à Platone laudaretur, uersus ad Platonem, Videris, inquit, & tu bonus equus futurus. Fastus

30 Electio magistratuum Admonuit Athenienses, ut asinos æque atq; equos deligerent ad agriculturam. Quum illi dicerent hoc animal esse alienum ab aratione, Quid refert, inquit, quum in uestra rep. duces sint qui nunquam didicerunt administrandi rationem, sed hoc satis est, quòd à uo-

à uobis delecti sunt? Sentiens multo absurdius esse, ei commendare remp. qui gubernandi artem nõ tenet, quàm si asinum pro equo adhibeas aratro.

31 Vulgi iudicia
Cuidam dicenti, plerique te laudant, At quid, inquit, mali feci? significans quæ recta sunt semper pau*cissimis placuisse.*

32 Dediscere mala
Rogatus à quodam quid sibi faciendum suaderet, *ut probus uir & honestus euaderet, Si mala, inquit, quæ tibi adsunt, ab his qui nouerunt didiceris esse fugiẽda. Sensit, uirtutis caput esse, caruisse uitijs. Id nõ à quolibet discendum, sed ab his duntaxat, qui norũt quæ sint uera mala, quæ uera bona.*

33 Deliciæ
Quodam prædicante delicias, Hostium, inquit, *filijs contingat in delicijs uiuere: ut rem pestilentem detestans, quòd plerique pro summo bono amplectuntur.*

34 Forma
Quidam adolescens curarat sese ex ære sculpen*dum, & ad eam imaginem sese conformabat. Huic Antisthenes, Si æs posset uocem edere, qua de re potissimum gloriaretur? De pulchritudine, inquit adolescens. Nõ igitur, inquit, erubescis, qui cum inanimo gloriaris? significans magis gloriãdum de bonis animi quàm de forma, quam haberet cum statua communem.*

35 Solertes
Adolescentes quosdam Ponticos, qui uidendi So*cratis gratia se contulerant Athenas, duxit ad Anyti domum, dicens illum Socrate multo sapientiorem,*

ut qui

ut qui Socratem accusasset. Hoc dicto renouatum est ciuibus extincti Socratis desiderium, & Anytum expulerunt.

36 *Adolescens quidam Ponticus pollicebatur se rationem Antisthenis habiturum, si nauis ipsius quæ salsamenta uehebat appulisset. Antisthenes accepto nouo uase, unà cum adolescente ibat ad mulierẽ quæ uendebat farinam, & impleto uase cœpit onustus discedere. Mulieri uero poscenti farinæ precium, commonstrato adolescente, Hic, inquit, dabit, si nauis cũ salsamentis appulerit. Significans inanes esse in diem pollicitationes, quũ farina quotidie sit præsenti pecunia emenda.*

Pollicitatio

37 *Quum Antisthenes ipse salsamenta per forum gestaret, id quibusdam admirãtibus, quòd philosophus officio tam sordido fungeretur, idq; in publico, ac nõ potius seruo delegasset, Quid, inquit, admiramini? hæc mihi porto non alijs. Sentiens nullum esse sordidum obsequiũ quod sibi quis impẽderet: deinde nõ esse indecorum, cum portare salsamenta, qui salsamentis uesceretur.*

Argute

38 *Cuidam obijcienti quòd Antistheni mater esset Phrygia, Et deorum, inquit, mater. Ridiculum arbitrans, cuiquã probro dari patriam, quum in damnatissimis regionibus interdum nascantur felicissima ingenia.*

Solerter

39 *Dicere solet, hostibus à dijs omnia optãda esse bona, ex-*

na, excepta fortitudine: quòd illa omnia aliquando futura sint eorum qui fortitudine praecellerent, non eorũ qui possiderent, quòd ob ignauiam ea tueri non possint. Sensit frustra parari bona, si qui parauit tueri nesciat. Fortitudo

40 Si quam uidisset mulierem egregie cultam, adibat aedes illius, iubebatq; uirum proferre arma & equum: quae si placuissent, patiebatur mulierem indulgere delicijs, quòd esset qui defenderet: sin minus, suadebat ut eũ ornatũ deponeret, ne praeda fieret alijs. Fortitudo

41 Antisthenem quoniam multa conscripsit uolumina, Timon appellare solet παντοφυῆ φλέδωνα, id est, ingeniosum nugatorem. Non tamen dixit εὐφυῆ sed παντοφυῆ, quòd ingenio ad quiduis uersatili uaria tractaret argumenta, & in his quaedam parum digna philosopho. Loquacitas

42 Huius placita non indigna sunt quae cõmemorentur. dicebat τὴν ἀρετὴν εἶν διδακτικὴν, id est, uirtutem disci posse. Aduersus eos, qui putant nasci cum homine, aut naturae affectus studio uinci non posse. Studium

43 τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους. Qui uirtute praediti sunt, eosdem & nobiles esse. Habent enim id unde uera nascitur nobilitas. Aduersus eos qui maiorum imaginibus, aut diuitijs metiuntur nobilitatem. Nobilitas

44 Virtutem sibi sufficere ad felicitatem, nec ulla re

Tolerantia *opus habere,nisi robore Socratico. Socrates ad omnium rerum patientiam obdurucrat.Imbecillitas corporis impedit frequenter uirtutis usum.*

45 *Virtutem esse rem operum, non autem plurimis* Virtus in actione *uerbis multisq; disciplinis egere. Aduersus eos qui iuris ac Theologiæ pietatisq; professionem studio reddunt difficillimã ac prolixam,perq; uitã omnem nihil aliud quàm de uirtute disputant. Notat hoc Horatius, Virtutem uerba putas,ut lucum ligna.*

46 *Sapientem sibi sufficere, eo quòd omnia quæ sunt* Sapiens *aliorum,sunt & huius,qui cum omnibus habet amicitiam,& amicitia facit omnia communia.*

47 *Ἀδοξίαν εἶν ἀγαθὸν ἴσον τῷ πόνῳ, id est, ob*Ocium *scuritatem esse bonum par labori. Aduersus illud Epicuri λάθε βιώσας. Multi student ignoti esse quo uiuant in ocio. At ignobilitas quoniã patet quorumlibet contemptui,non minus adfert negociorũ quàm famæ claritas, quanquam & hæc graue est onus.*

48 *Negabat sapientem uiuere iuxta leges ab homi*Virtus legibus non eget *nibus institutas,sed iuxta normam uirtutis: Sentiens non ideo quid faciendum aut uitandum,quia leges iubent aut uetant: sed quia ipsa ratio dictat,hoc esse honestum, illud turpe. Leges non omnia præscribunt, at uirtutis regula docet ubiq; quid sit honestum,quid turpe. Coacta uirtus,uirtus non est.*

49 *Quidam censebant sapienti nõ esse ducendã uxo*Coniugium *rem, ipse contrà censebat esse ducendam, at non uo*

luptatis

uptatis, sed liberorum gratia: debetur hoc naturæ & patriæ. Sed cum optima indole præditis congre/dietur, ut ex bonis nascantur boni. Quin & amabit uxorē, non uulgari more, sed iudicio: is enim uere & constanter amat, qui iudicio amat. At sapiens opti/me dijudicat, quæ sint amore dignæ: aduersus eos qui uxores se iactant habere pro matulis.

Sapienti nihil esse nouū aut subitū, eo quòd quic/ 50
quid homini potest accidere, sit iam præmeditatus, Prouidentia
ut nunquam dicat, non putaram.

Ἀξιέραστος ὁ ἀγαθὸς, id est, dignus amari quisquis 51
bonus est. Non est uerus aut syncerus amor, nisi quē Amor
conciliat uirtus.

Aiebat homines uirtute præditos eos sibi parare 52
propugnatores, qui & fortes sint & iusti. Nolunt e/ Iustę
nim defendi si quid iniusti admittant. Improbi con/trà fortes defensores quærunt, iustos nolunt.

Ἀναφαίρετον ὅπλον εἶναι ἀρετὴν, id est, uirtu/ 53
tem esse armaturā, quæ detrahi non possit. Nam en/ Armata
sis & clypeus excutiuntur, sapiens nunquam non uirtus
armatus est, eoq; uinci non potest.

Dicebat esse satius cū paucis bonis pugnare aduer 54
sus omnes malos, q̄ cum multis malis aduersus pau/ Paucitas bo
cos bonos. Vel quia in bello nō tam multitudo, quàm norum
uirtus militū ac ducū parit uictoriam: uel quia præ/stat esse de numero bonorū, q ubiq; pauci sunt, quàm de grege malorum, quorum ubiq; plena sunt omnia.

55 *Obseruandos esse hostes, quòd hi primi omnium*
Vtilitas ex hoste *sentiant si quid delinquas. In hoc igitur utiliores sunt nobis quàm amici, ut errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus.*

56 *Virum iustum pluris faciendum quàm cognatum.*
Cognatio uirtutis *Arctiora enim sunt uincula uirtutis, quàm sanguinis, Et omnis bonus bono proximo cognatus est propter animorum similitudinem.*

57 *Viri ac mulieris eandem esse uirtutem. Idem sen*
Sexus *sit Socrates, sexum muliebrē non minus esse docilem ad omnia uirtutis munia, quàm uirilem, si pariter in stituatur. At uulgus sexū incusat quasi ad uirtutem indocilem.*

58 *Honesta siue pulchra esse quæ bona sunt, turpia*
Vere pulchra *quæ mala. Stoicum est dogma, nihil expetendū præ ter uirtutem, nihil fugiendum præter uitium: quum uulgo ingens probrum sit paupertas, magna gloria diuitijs per fas nefasq; partis abundare. Nec minus in cæteris præpostera sunt iudicia uulgi.*

59 *Omnia mala habenda pro peregrinis. Vulgus ho*
Consuetudo *minum ea tantum probat quibus assueuit: ab exoticis abhorret, non quia per se mala sint, sed quia peregri na. At sapienti nihil peregrinum esse debet, nisi quod cum uitio coniunctum, neq; enim ideo temulentia de testanda, quòd alicubi non sit in usu, sed quòd per se turpis. Nunc ex usu regionum de rebus iudicat populus.*

Tutißimum

Tutißimum esse murum prudentiam, quòd is nec collabitur, nec proditur. Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis, aut suffoßionibus, aut, ut nihil horum, proditione capiantur. Sapientis decreta sunt inexpugnabilia, 60 Virtus inta

Quum in theatro populus Atheniensium tumultuaretur ob uersiculum recitatum, 61 Virtus per se honesta

τί δ' αἰσχρὸν εἰμὴ τοῖσι χρωμένοις δοκεῖ. Id est,

Quid turpe ni uideatur hoc utentibus,

Subiecit alterum,

αἰσχρὸν τόγ' αἰσχρὸν, κἂν δοκῇ, κἂν μὴ δοκῇ.

Quod turpe turpe est, siue credas, siue non.

Eleganter correxit inutilē sententiā. Refert Plutar.

Quibusdam admirantibus Ismeniam, quòd esset insignis tibicen, Nequam, inquit, hominem eße oportet. nam si bonæ frugis eßet, nō eßet egregius tibicē. Iudicabat eos non poße bonos uiros euadere, qui tantum operæ Dionysiacis artibus impendißent. 62 Tibicen uir improbus

ANACHARSIS SCYTHA

Hermippus scribit illum mox ut Athenas uenerat adiße Solonis ædes. Percontanti famulo, quis & unde: iußiße, renunciaret adeße Anacharsidem, qui & Solonem uidere, & si fieri poßet, etiam hospes fieri cuperet. Solon per puerum respondit, in patria solere fieri hospites: significans inter Græcos & Scythas non eße ius hospitij. Ad hæc uerba, quibus abigebatur Anacharsis, perinde quasi iußus eßet introire, 1 Ingenue

ingressus est ad Solonem, dicens se iam esse in patria, & aequum esse ut hospitio iungerentur. Huius responsi dexteritate delectatus Solon, lubẽs recepit hominem ad intimam familiaritatem, ex primo statim sermone deprehendens animum philosophicum, qui iudicaret esse patriam, ubicunq; bene est homini. Ciues enim mundi sumus omnes.

2 *Patria perniciosa* — *Reuersus in patriam conatus est ad Graecorũ instituta nouare Scytharũ leges. Eam ob causam à fratre in uenatu sagitta percussus est. Moriens dixit, se ob eruditionem incolumem à Graecia dimissum, per inuidiam in patria perire. Graeca sonant iucundius,* διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν φθόνον.

5 *Vini parcus usus* — *Dicebat uitem ferre tres botros, primũ uoluptatis, alterũ ebrietatis, tertium molestiae. Sentiens parcum uini usum esse iucundum quia sedat sitim, largiorem gignere temulentiam: largißimum parere rixas, caedes ac morbos. Simile huic quod alibi dictũ est. Primam craterã pertinere ad sitim, alteram ad uoluptatem, tertiam ad ebrietatem, quartam ad insaniam. Dictũ erit iucundius, si cogites in Scythia non esse uites.*

4 *Vulgi iudicia* — *Admirabatur, qui conueniret ut artifices apud Graecos certarent, sed de his iudicarent artis expertes. Sentiens de artifice neminem rectè iudicare, nisi artificem. In theatro certabant histriones, mimi, cantores & sophistae, recitabant poetae: quorum artes*

quum

quum populus nesciret, tamen alijs applaudebant, alios explodebant.

5 Rogatus qua ratione quis effugeret ne fieret uinolentus, Si semper, inquit, præ oculis habeat ebriorum indecoros mores. Nihil enim similius insano quàm ebrius. At ebrius existimat se decere omnia. In alijs spectandum quàm fœda res sit temulentia. Ex alijs exemplum

6 Aiebat se demirari qui conueniret ut Græci qui legibus suis uiolentiam & iniuriam puniunt, athletas ob hoc ipsum honorarent, quòd se mutuo percuterent. Salse damnans crudelem populi uoluptatem, ac in moribus inconstantiam. Quod enim iniustum est, semper iniustum est. Quanquam heu nimiũ Ethnicarum reliquiarum adhuc residet in moribus Christianorum, tamen illis prodigiosis uoluptatibus gladiatorum, pugilum & athletarũ delicijs liberati sumus per Christum. Salse

7 Quum rogasset quendam quanta esset spissitudo tabularum nauticarum, isq; respondisset, quatuor digitorum, Tantillum, inquit, absunt à morte qui nauigant. Notauit negotiatorum auaritiam, qui lucri gratia semet in manifestum uitæ discrimen cõijciunt. Scythæ nesciunt nautica commercia, sed pascuis ac uenatu uiuunt. Nauigatio

8 Oleum dicebat esse uenenum insaniam gignens, eo quòd athletas uideret unctos in se inuicem insanire. Nec olei usum, ut arbitror, nouerant Scythæ, ut Athletæ insani

quod nec apud illos proueniret, nec aliunde importaretur. Athletæ non pugnant nisi uncti: putant enim corpus fieri robustius: at Scytha simulabat se credere, illis oleum esse causam insaniæ.

9 Mendaciũ in contractibus Aiebat se mirari qui fieret, ut Athenienses q pro biberent mentiri, tamen in cauponũ tabernis palàm mentirentur. Qui uendũt merces emuntq́, lucri causa fallũt quęcunq; possunt, quasi quod priuatim esset turpe, fiat honestum si publice facias in foro. At in contractibus maxime fugiendum erat mendacium. Sed tum maxime mentiuntur homines, quum maxime negant se mẽtiri. Apud Athenienses lex erat quæ iubebat ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν.

10 Mos præposterus Admirabatur & illud, quòd Græci initio conuiuij cyathis pusillis uterentur, saturi maioribus: Sentiens potum non in aliud adhibendũ nisi ad sedandam sitim. Absurdum igitur esse, tum plus bibere, quum iam sitis esset sedata.

11 Continentia Statuis atque imaginibus illius inscribebatur. γλώσσης, γαστρὸς, αἰδοίων κρατεῖν. id est, linguæ, uentri, pudendis temperandum. Quòd maximorum malorum causa sit lingua effrenis, & luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddat.

12 Vinolentia Interrogatus num in Scythia essent tibiæ, respondit ne uites quidẽ: Significans saltationes, reliquasq́; eius generis uoluptates è uinolentia nasci aliq;.

13 Percõtanti quæ naues essẽt tutissimæ, Quæ, inqt, in siccum

in ſiccum protractæ ſunt. Solent enim olim naues iis menſibus quibus mare nauigabile non eſt, machinis quibuſdam in ſiccum pertrahi. Anacharſis ſenſit omnem nauigationem eſſe periculoſam. At ille de genere nauigii percontabatur. Sunt enim liburnicæ, onerariæ, actuariæq; naues, aliæq; diuerſi generis, in quibus alia eſt alia aduerſus tempeſtatem inſtructior. Nauigatio Hoc idem aſe tribuitur Stratonico

Aiebat ſe nihil admirabilius uidiſſe apud Græcos, quàm quòd fumum in montibus relinquerent, ligna in ciuitatem conueherent. Senſit opinor de acapnis, quæ ita ſiccantur uel ſole uel igni in montibus, ut poſtea ardeant abſq; fumo. 14 ἄκαπνα

Roganti utrum arbitraretur plures eſſe mortuos an uiuos, Nauigantes, inquit, in utro numero ponis? Dubitans an hi eſſent inter uiuos habendi, qui uitam undarum ac uentorum arbitrio commiſiſſent. 15 Nauigatio

Exprobranti cuidam Attico quòd natus eſſet in Scythia, Mihi, inquit, probro eſt patria, tu patriæ. Egregie inculpatus eſt, cui nihil poteſt obiici præter patriam. At quemadmodum laudi eſt, apud barbaros natum Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe eſt, apud Græcos natum ad barbaros mores degeneraſſe. 16 Acriter

Interrogatus quid eſſet in homine peſſimum, & quid optimum, reſpõdit, Lingua. Sentiens idem membrum plurimam adferre utilitatẽ, ſi recta ratione gubernetur: peſtilentiſſimum eſſe, ſi ſecus. 17 Lingua

18 Dicere ſolet, præſtare unicum habere amicũ multi precij, quàm multos nullius precij. Græca ſonãt iucundius, ἕνα φίλον ἔχειν πολλοῦ ἄξιον, ἢ πολλοὺς μηδενὸς ἀξίους.
Amicus inſignis

19 Aiebat forum eſſe locum mutuis hominum fraudibus ac rapinis deſtinatum: notans mores uendentium per fas nefasq; lucra uenantium.
Forum

20 Ab adoleſcente in conuiuio pulſatus, Adoleſcens, inquit, ſi nunc uinum non fers, ubi ſenueris aquam feres. Moderationis erat, quòd adoleſcentis proteruiã uino imputauit. Qui uero bibunt intemperantius uinum ea, præſertim ætate cui magis conuenit aqua, ij frequenter ſenes ob inopiam coguntur aquam bibere, aut ὑδροφορεῖν, quum ei ætati neceſſarius ſit uini uſus.
Patienter

21 Cuidam obijcienti quòd eſſet barbarus, Anacharſis, inquit, barbarus eſt apud Atheniẽſes, ſed uiciſſim Athenienſes barbari ſunt apud Scythas. Græci, ſed imprimis Attici, quoniam apud ipſos florebant diſciplinæ liberales ac leges politicæ, reliquas nationes contumeliæ cauſa nominabant barbaras, quum barbarum dicatur quicquid eſt peregrinum atq; inuſitatum. Nunc quum Græcia nihil ſit barbarius, hæc ploi lautia demigrauit ad quoſdam Italos, quibus omnes aliæ nationes barbaræ ſunt.
Barbaries

22 Huic illud quoq; tribuitur multo uulgatiſſimum, Leges aranearum telis eſſe ſimiles, in quibus infirmiora
Leges

miora animalia hærerēt, ualentiora perrumperent. Ita leges humiles ac tenues constringunt, à potentibus impune uiolantur. Meminit Valerius.

Quidam in conuiuio uidens uxorem Anacharsidis, Vxorē, inquit, deformem duxisti Anacharsi. Hic Anacharsis, Prorsus ita mihi uidetur, inquit, sed heus puer infunde mihi meratius, ut eam reddam formosam: indicans uinum adimere homini rectum iudicium. Refert Athenæus libro nono. 25

MYSON

Myson incertæ patriæ μισάνθρωπος fuisse traditur, non alienus à moribus Timonis Atheniensis. Hunc quum quidam forte deprehendisset in solitudine ridentem, rogabat quid rideret quum esset solus, Atqui ob hoc ipsum, inquit, rideo: subindicans sibi gratissimam esse solitudinem. 1 Solitudo

ANAXAGORAS CLAZOMENIVS

Quum ab Atheniensibus esset damnatus exilio, cuidam dicenti, priuatus es Atheniensibus, Imò illi, inquit, me. Sentiens Atheniensibus magis opus esse Anaxagora quàm contrà. Qui præclaros uiros eijciunt è ciuitate, remp. lædunt potius quàm eos quos expellunt. 1 Animose

Quum in exilio agenti nunciata esset mors filiorum, Sciebam, inquit, me genuisse mortales. Idem hoc tribuitur Xenophonti. 2 Fortiter

Absens

3 *Absens morti addictus est. Id nunciant, Iam olim*
Grauiter *inquit, istam sententiam tulit natura æque in illos atque in me. Sentiens Athenienses non minus addictos morti, quàm esset is quē damnarant. Alijs aliud mortis genus obtingit, sed omnibus eadem est moriendi necessitas.*

4 *Cuidam moleste ferenti, quòd non in patria sed*
Mortis locus *peregre moreretur, Bono animo es, inquit, idē enim undelibet ad inferos descensus est.*

5 *Peciclis præceptor fuisse legitur, cui in admini-*
Grauiter *stranda rep. magno fuit usui. Verum quum Pericles negoeijs intentus desijsset agere curam Anaxagoræ iam ad decrepitam prouecti senectutem, constituit inedia finire uitam. Id simul ut renunciatum est Pericli, anxius accurrit, & argumentis, precibus, & lachrymis conatus est hominē à spontaneæ mortis proposito reuocare, idq; magis sua ipsius causa q̄ philosophi. Cui Anaxagoras retecta facie iam moribundus, nihil aliud respondit quàm hæc, O Pericles, & quibus lucerna est opus infundunt oleum: exprobrās illi neglectum amici, unde tātam capere poterat utilitatem. Lucerna curatur ob usum uulgarem, & talis consiliarius neglectus perijt.*

6 *Post diutinam peregrinationem domum reuer-*
Lucrum ex damno *sus, reperit patriam possessionesq; suas desertas. Nisi, inquit, ista perissent, ego saluus non essem: quòd calamitas illum adegisset ad philosophiam. Rebus au-*
tem

tem integris mansisset intra penates suos. Ita sæpenumero prospera sunt homini, quæ uidentur aduersa: & quod damnum putatur ingens, lucrum est maximum.

STILPON MEGARENSIS

Habebat filiam parum secundæ famæ, cuidam ita que dicenti, dedecorat te filia, Nihilo magis, inquit, quàm ego illam decoro. Sentiens neminem alienis factis dehonestari, sed suis quenq; moribus æstimãdum esse. Neq; enim illa fuisset honestior ob patris celebritatem, nisi paternas uirtutes fuisset imitata. Plutarchus in libro de tranquillitate pluribus uerbis hoc idem enarrat. Nam Metrocli obijcienti quòd filiam haberet impudicam, Vtrum, inquit, hoc meum peccatum est an filiæ? Quum Metrocles respondisset, illius peccatum, sed tuum infortunium, hunc in modum excepit Stilpo, Quid ais? an non quæ peccata sunt, eadem sunt lapsus? Annuit Metrocles. At lapsus, inquit Stilpo, quorum sunt, eorũdem sunt & frustrationes? Et hoc confesso Metrocle. Porrò quorũ sunt frustrationes, horum sunt & infortunia. Ita placido prudentiq; sermone demonstrauit, filiæ duntaxat esse infortunium, cuius esset peccatum, ac Cynici conuicium nihil aliud esse quàm latratum. 1 Argute

In somnis uisus est illi Neptunus iratus, quòd non immolasset hecatomben quemadmodum mos erat. At philosophus hoc uiso nihil perturbatus respõdit, 2 Tranquillitas

Quid

Quid ais Neptune? Itáne ueluti puer huc uenisti cum tua querimonia, quòd pecunia mutuo sumpta nõ explerim nidore ciuitatem? Atqui pro rei familiaris modulo sacrificaui tibi apuas aliquot. Ad hæc arridens Neptunus, uisus est illi porrecta dextera dixisse, In tuam gratiam ingentem apuarum prouentum largiar ciuitati Megarensium. Quod & euenisse tradunt.

5 Demetrius Antigoni filius quum Megara cepisset, iussit Stilponis domum seruari indemnem. Admonitus igitur Stilpon, ut libellum daret rerum omnium quas amisisset, Ego, inquit, nihil bonorum meorum amisi, nam eruditio & eloquentia mihi sunt incolumes, quòd hæc uere sunt οἰκεῖα, hoc est domestica propriáq; bona. Idem hoc suprà commemoratum est alijs uerbis.

Honos uirtuti habitus

4 Callebat argutias dialecticas, quarum una parum illi feliciter cessit. De statua Mineruæ quam Phidias finxerat, ita percõtatus est. Num Iouis Minerua dea est? Quum responsum esset, est. At hæc, inquit, nõ est Iouis, sed Phidiæ. Id quum esset concessum, collegit: Non est igitur hæc dea. Ob hanc uocem apud Areopagitas impietatis reus peractus est. Ille uero sic conatus est elabi, ut diceret, non negasse illam esse deã, sed deum, hoc est, masculum. Nam θεὸς apud Atticos communis est generis. Attamen iussus est ire exulatum. Theodorus autem cognomento ἄθεος, his auditis

Argute in feliciter

auditis dixit, Vnde hoc nouit Stilpon, nisi forte sublatis uestibus inspexit Mineruam?

5 Crateti percõtanti num dij adorationibus & precibus delectarentur, Istuc, inquit, ô stulte ne percõteris in uia, sed solum interroga: subindicans aut nullos esse deos, aut nõ solicitari rebus humanis, sed non expedire tales uoces apud multitudinem efferri, cui necessarium esset deorum metu contineri. Huic simillimum est quod tribuitur Bioni, qui eam quæstionem proponenti, uersu Homerico, ni fallor, respondit,

οὐκ ἀπ᾽ ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον ταλαπείριε πρέσβυς

Non abiges miserande senex turbam procul à me?

Non omnia uulgo proferenda

6 Crates Cynicus ad propositã quæstionem nõ respondebat, sed pro responso uentris crepitum emisit. Hic Stilpon, Scicbam, inquit, te quamuis uocẽ emissurum potius quàm eam quam oportuit.

Moderate

7 Stilpo Crateti dedit caricam, simulq; proposuit quæstiunculam. Quum Cynicus protinus nucem deuorasset, Caricam, inquit Stilpo, perdidi. Hic Crates, non caricam modo sed & quæstiunculam, cuius illa fuit arra. Sentiens se frustra captatum munusculo ad respondendum.

Cynice

8 Vidẽs Cratetẽ hybernis mensibus frigore rubentẽ, Ἀσκείς, inquit, μοι χρεῖαν ἔχειν ἱματίου καινοῦ. Lepos q̃ est in uocis ambiguo, latine reddi nõ potest. καινοῦ cõiunctim sonat nouo, et καὶ νοῦ disiunctim sonat et mẽte. Discrimẽ aurib. uix sentiri potest, scripto potest

Lepide

potest ostendi. Videris, inquit, egere pallio nouo, siue pallio & mente. Nouum requirebat gelu, mentem Cynici stultitia, qui uestem non accommodaret tempori.

9 Dictum retortum Quum omnium oculi cõiecti essent in Stilpõtem, Quidam isti, inquit, Stilpon mirantur te ut beluam. Nequaquam, inquit ille, sed ut uerum hominem. Solent peregrinæ bestiæ in spectaculũ produci. Vulgares homines nemo miratur. Sed philosophum pleriq; spectabant, nõ ut quemuis hominem, sed ut hominem uerum. Nam id spectaculum est rarißimum. Obiter notauit interpellatorem, quòd ipse nõ eßet uerus homo, nec spectatu dignus.

SIMON ATHENIENSIS

1 Libertas Hunc Pericles ad se inuitauit, pollicens sese omnia neceßaria præbiturum. At Simon negauit se uenditurum libertatem. Delectauit hunc imago muris syluestris paruo uiuentis, potius quàm domestici in summis delicijs, sed perpetua cum solicitudine uersantis.

MENEDEMVS ERETRIENSIS

1 Banausi magistratus Quum aliquando decretum tulisset ad populum, quidam ita tetigit illum, ut diceret, non esse sapientis neq; tabernaculum cõsuere, neq; decretum scribere: subnotans quòd ex patre coriario natus eßet, ipse quondam eiusdem opificij. Nam olim tabernacula ẽ pellibus

pellibus caprarum consuebantur.

Cuidam sciscitanti num sapienti ducenda esset uxor? Num ego, inquit, uidcor tibi sapiens? Quũ annuisset, Ego, inquit, uxorem duxi. Superuacuum erat de eo dubitare, quod uideret factum ab eo quem iudicabat sapientem. 2 Exempla sapientum

Antigono consulenti, deberet ne ad comessationẽ quandam adire, post silentium nihil aliud respondit, quàm, Regis filius est. Subindicãs luxum indecorum esse regno natis. Aut potentibus licere quod libet. 3 Indecora

Quendam friuolis nugis obstrepentem, rogauit num fundum haberet: ut is respondit sibi plurimas esse possessiones, Abi igitur, inquit, & illas cura, ne tibi eueniat, ut & illa perdas, & priuatum elegantem amittas. Notans illum ad dicendum nõ esse idoneum, sed magis ad agriculturam. 4 Garrulitas

A Nicocreonte Cypri tyranno uocatus ad solenne conuiuium cum Asclepiade amico cæterisq; philosophis dixit, Si honestum est tales conuocare uiros, oportuit id quotidie fieri: sin minus, etiam tum frustra fieri. Ad id quum tyrannus respondisset, diem illum esse sibi festum, eoq; singulo quoq; mense uacare audire philosophos: liberius respondit Menedemus, Hoc postulare sacrificium, ut per omne tempus audiret philosophos. Quid multis? Eò processit hominis libertas, ut nisi tibicen quispiam eos auocasset, perituri fuerint. In naui quum periclitarentur Asclepiades 5 Libertas periculosa

dixit, Tibicinis modulatio seruauit nos, Menedemi libertas perdidit.

6 Percontanti cuidam Alexino an patrem cædere desiisset, respōdit, Neq; cecidi neq; desii. Quum alter subiecisset, oportere soluere ambiguitatem per ναὶ & οὐκ, aut affirmando aut negando, Ridiculum, inquit, est uestras sequi leges, quum liceat in portis occurrere. Alter captabat illum insidiosa percontatione, siue enim respondisset, desii, siue non desii, agnouisse crimen. Ille hoc præsentiens exclusit sophisticum cauillum. Sic & Socrates apud Platonem obiurgatur à sophistis, quòd secus responderat quàm ipsis esset commodum.

Argutiæ sophisticæ

7 Quum Bion acriter diuinos insectaretur, ait illum trucidare mortuos, quòd aduersus illos studiose pugnaret, qui iamdudum essent explosi sepultiq;.

Iugulare mortuos

8 Ad quendam dicentem, maximū esse bonū, si quis omnium potiri queat quæ optat. Sed multo maius, inquit, bonū est, non optare nisi quod oportet.

9 Dicebat plurimos nauigare Athenas studiorū gratia, qui primum essent sapientes, deinde fierent philosophi, hoc est, sapientiæ amantes, dein rhetores: denique progressu tēporis euadere idiotas. Meminit Plutarchus. Multum profecit qui didicit se nihil scire. Et infeliciter proficit, qui semper uergit in deterius.

Degenerare

PLATO ATHENIENSIS

1 Quum Plato ad tragicum certamen paratus, audito

dito Socrate mutasset cõsilium, poemata sua exussit, Potiora
præfatus Homerico carmine, sectanda

ἥφαιστε πρόμολ᾽ ὧδε, πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.
Huc ades ô Vulcane, Platoni nunc opus est te.

Cum Dionysio Hemocratis filio de tyrãnide dissé 2
rens, ait non statim esse præstantius quod uni tãtum Libere
sit utile, nisi & uirtute cæteris antecelleret. Offensus
tyrannus dixit, οἱ λόγοι σου γερόντιῶσι, id est, uer
ba tua sapiunt seniũ. Contrà Plato, οἱ δὲ σοῦ τυραννιῶσι, id est, tua uero tyrannidem sapiunt.

Apud Aeginetas lex erat, ut si quis Atheniensis 3
Aeginam uenisset capitalis esset. Huc quum esset de- Iocus sa
ductus Plato ut uenundaretur, capitis postulatus est lubris
à Carmendio qui legem eam tulerat, sed tempestiuo
cuiusdam ioco liberatus est. Ait enim legem habere,
si quis homo, at hunc esse philosophum.

Plato dicitur ter nauigauisse in Siciliam, nec sine 4
periculo, nec sine cauillis obtrectantium. Molon ita- Salse
que qui gerebat hostilem in Platonem animum, nega
bat esse mirum si Dionysius esset Corinthi, sed si Pla
to in Sicilia. Nam tyrannum expulerat necessitas,
Platonem inuitabat ambitio, ut uulgus quidem inter
pretabatur. Et tamen Dionysium esse Corinthi adeò
mirabantur omnes, ut iam abierit in prouerbium, de
re inexpectata & incredibili.

Adolescentem quòd lusisset aleam grauiter incre 5
puit, qui quũ dixisset, sic obiurgas ob rem paruã, At

Assuescere malis — paruum non est, inquit, assuescere. Tale quiddã subin dicat Demea Terentianus in Adelphis. Mitto rem, consuetudinem ipsorum.

6 Immortalitas — Rogatus ecquod esset futurum ipsius monumentum, quemadmodum superiorum, Primum, inquit, parandũ est nomen, ita monumenta futura sunt multa. Sensit hominis memoriam optime seruari in mentibus hominum, optimeq; propagari scriptis uirorum eloquentium.

7 Moderate — Iratus seruo quum eum castigare pararet, & forte interueniret Xenocrates, Flagella, inquit, hunc puerum, nam ipse sum iratus. Sibi diffusus est homo philosophus, sentiẽs animi commotionem. At uulgus hominum tum maxime punit, quum irascitur.

8 Moderate — Rursus alteri cuidam famulo sic comminatus est: loris te cæderem ni iratus essem. Nihil iræ fidendum. Sapuit Syrus ille Terẽtianus, qui se conijcit in angulum, edormiturũ quod biberat uillum. At ira minus sui compos est quàm ebrietas.

9 Modeste — Quum aliquando conscendisset equum, mox descendit, dicens, se uereri μὴ ἱππότυφίας ληφθῇς, id est, ne equestri fastu corriperetur. Superbum animal est equus, et equitare quiddam habet magnificũ parumq; philosopho dignum.

10 Temulentia — Temulẽtiæ deditis suadebat, ut poti ad speculum sese contemplarentur, ita fore, ut ab eo uitio recederent, conspecta fœditate.

Nega-

Negabat oportere inebriari præterquàm in festis, 11
in quibus ipse deus uinum porrigit. Festos dies decet Hilaritas
hilaritas, ebrietas semper fœda est. in festis

Somnolentiã improbabat, eoq; scripsit in Legibus 12
κοιμώμενος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, id est. Nemo Vigilantia
dormiens ulla re dignus est.

Quum à Dionysio fastidiretur, poposcit congre- 13
diendi copiam: ea data hunc in modum disseruit, Si
quem sentires in Siciliam appulisse hoc animo ut ti-
bi male faceret, qui tamen nõ data opportunitate ni-
hil mali faceret, an hunc impune dimitteres? Quum
Dionysius respondisset, nequaquam ô Plato. Oportet
enim hostium non facta solum, uerum & animi pro-
positum ulcisci. Plato subiecit, Tum si quis tibi bene Commode
uolens uenisset in Siciliam, ut tibi boni quippiam ad- dicere
ferret, nõ faciat autem destitutus occasione, num par
esset hunc nulla relata gratia contemptum abijcere?
Dionysio percontante quis esset ille, Aeschines, in-
quit, uir & morum sanctimonia cum quouis amico-
rum Socratis conferendus, & qui possit dicendo me-
liores reddere cum quibus habeat consuetudinem. Is
quum huc multũ maris emensus adnauigarit ut suam
philosophiam tibi impertiret, hactenus neglectus est.
Hæc tam commoda oratio effecit, ut rex & Platonẽ
cui prius erat infensior amplecteretur, et Aeschinem
splendide magnificeq; tractaret.

Dionem ob formam & ob rerum gestarum ma- 14

Ferocia gnitudinem quum plurimi fieret ab omnibus, admonuit, caueret metueretq; contumaciam, cui comes esset solitudo. Insolenter enim utētem rebus prosperis amici destituunt.

15 Exemplum ex alijs. Si quando fortè incidisset in eos qui præter decorum quippiam agerent, digressus consueuit dicere, nuncubi ego talis? Nemo suam turpitudinem perspicit, sed sibi quisque assentator est. Ex alijs igitur discēdum, quàm indecora sint quæ præter honestatem geruntur.

16 Ocium E disputatione discedens solitus est admonere discipulos, Videte pueri ut ocium in re quapiam honesta collocetis. Significans ocium omnia mala docere adolescentes.

17 Exercitatio Solet admonere, ut neq; corpus sine animo exerceamus, neq; animū sine corpore, ut pariter utriusq; curam habeamus. Nam alterum athletarum est, alterum inertium.

18 Felicitas intractabilis Rogatus à Cyrenensibus ut ipsis leges scriberet, ac reip. statum componeret, recusauit dicens, Perdifficile esse condere leges tam felicibus: indicans eos non facile parere salubribus monitis, qui successu rerum elati sibi fœlices uiderentur.

19 Affectata oratio Polus sophista reperisse dicitur quasdam orationis delicias, ueluti cōtraria inter se reddita, membra comparia, similiter desinentia, quibus immodice putatur usus. His ornamentis quum se iactaret insolentius,

tius, Plato sic hominem taxauit, ὦ πῶλε ἵνα προσέπω σε κατά σε, id est, O Pole, ut te tuo alloquar modo. Polus Græce sonat pullum equinum: ipso itaq; statim nomine tetigit hominis arrogantiam. Imitatus est & ὁμοιόπτωτον: πῶλε σε, κατά σε.

Antisthenem qui disserendo fuerat prolixior, sic admonuit, Ignoras quòd orationis modus sit nõ is qui dicit, sed qui audit. 20 Breuiloquentia

Dicebat in morte amicorũ quiescendũ esse, partim eo quòd nondum liqueret, bonũ esset an malũ quod accidisset: partim quòd acerbe ferenti nihil à luctu esset cõmodi. Tollitur enim dolor, si quis secum considerat, quale sit quod euenit. 21 Luctus

In Aristippum dixit, Illi soli datum esse & pãnis & chlamyde uti, quòd apud Dionysium in purpura saltauit. Ad id alludens Horatius: Omnis, inquit, Aristippum decuit color. Hoc dictum quidam tribuunt Stratoni. 22

XENOCRATES CHALCEDONENSIS

Quum Alexander Magnus illi misisset ingentem pecuniarum summam, ex ea duntaxat tres minas recepit, reliquum referri iussit, dicens, ipsi pluribus esse opus, qui plures aleret. 1 Pecuniæ contemptus

Passerẽ qui fugiens imminentẽ accipitrem sese in Xenocratis sinũ cõiecisset, texit fouitq;, ac demulcẽs dimisit dicens, supplicem non esse prodendum. 2 Innocentia

3 A Bione dictis lacessitus, Non sum, inquit, tibi responsurus, neq; enim tragœdia quum à comœdia taxatur, dignatur eam respōso. Nota est ueteris comœdiæ licentia, in qua multa scommata iaciuntur & in ipsos poetas, & fabularum personas: at tragœdia nō dignatur uicißim humiles personas attingere.

Animose

4 Ad quendam nec geometriæ, nec musices, nec astrologiæ peritum, ad scholā tamen ipsius commeantem, Abi, inquit, ansam philosophiæ nō habes: hoc est, non es ad philosophiam docilis, nullis instructus disciplinis. Alij ferunt illum ita loquutum, παρ' ἐμοὶ πόκος οὐ κνάπτεται, id est, apud me uellus nō maceratur: lana rudis non statim traditur uestiario sed fulloni.

Docilitas

5 Quū Platoni Dionysius diceret, aliquis auferet tibi caput, Xenocrates qui tū præceptori aderat, Nō prius, inquit, quàm hoc: suum ostendens caput.

Amicitia

6 Quum in conuiuio cæteris multa garrientibus solus nihil diceret, interroganti quur unus omnium sileret, Quoniam, inquit, loquutum fuisse pœnituit aliquando, siluisse nunquam. Hoc Plutarchus in libello περὶ τῶν ὑγιεινῶν tribuit Simonidi.

Taciturnitas

7 Alexander ad hunc legatos misit cum aliquot talentis, quos ille in Academiam perductos parcæ, tenuiq; cœna excepit. Postridie interrogātibus cui uellet adnumerari pecuniam, Quid, inquit, Itáne uos ex hesterna cœna non intellexistis me pecunia non indi-

Pecuniæ contemptus

indigere? Philoſophus Ethnicus reiecit à ditiſsimo liberaliſsimoq́; rege ultro delatam ingentem pecuniæ ſummam: & nunc pro ſanctis haberi uolunt, qui extremam profeſsi paupertatem in tantum ut horreant etiam ærei nummi contactum non aliter quàm uiperæ, non referendis artibus uenantur diuitum ac pauperum liberalitatem.

Dixit nihil referre, utrum pedes an oculos inferas *in ædes alienas: uidelicet deterrens ab omni curioſitate rerum ad nos nihil attinentium.* 8 Curioſitas

Dicebat pueris aures eſſe muniendas follibus potiuſquam athletis: quòd plus ſit periculi ne puerorũ aures occupentur prauis ſermonibus, quàm ne athletarum aures pateant ad ictus. Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reuerentia. 9 Pueri reuerentia

CRANTOR SOLENSIS

Senarium hunc ex Bellerophonte Euripidis probare ſolet, 10 Fortiter

οἴμοι, τί δ᾽ οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

Eheu, quid heu? nobis quod hominum eſt accidit. Senſit quicquid ulli hominum accidit, hoc unicuiq; poſſe accidere. Nihil igitur nec inexpectatum uideri oportere, nec intolerabile.

ARCESILAVS

Si quando probabat aliquid, dicere ſolitus eſt, 11
φημὶ ἐγὼ, id eſt, aio, ſiue mihi uidetur, ſiue fateor. Modeſte
Si quid diſplicebat, dicebat, οὐ συγκαταθήσεται

τούτοις οὐδ᾽ εἶναι, id est, his non assentietur ille, nominato quopiam: simul & in asseuerando seruans modestiam, & in contradicendo fugiens inuidiam.

2 Percontanti qui fieret ut ab alijs sectis multi deficerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli descißerent
Procliuitas ad deteriora ad alios, Quoniam, inquit, ex uiris galli fiunt, ex gallis uiri nequaquam. Sentiens homines esse proniores ad uoluptatem quàm ad uirtutē. Gallos dixit sacerdotes Cybelis exiratos. Porrò uoluptatem duplicem fœminarum est potius quàm uirorum.

3 Quum hospites quosdam unà cum amicis excipe-ret conuiuio, cœna quidem apposita est, sed deerat panis, uidelicet pueris oblitis emere. Hic ipse ridens,
Moderatio Quàm, inquit, res est apta conuiuijs apparandis esse sapientem. Sentiens philosophos in rebus uulgaribus minus sapere quàm idiotas. Sed interim dedit exem-plum philosophicæ moderationis, quis enim ibi non incanduißet ira?

4 Paupertatē comparabat Ithacæ patriæ Vlyssis,
Paupertas quòd iuxta Homerum, aspera quidem esset, sed bona κουροτρόφος, id est, iuuenum altrix: dum eos consuefacit frugaliter & continenter uiuere, & ad om-nem uirtutis functionem exercens.

5 Dicere solitus est, quemadmodū ubi multi essent
Legum mul- medici, ibi multi sunt morbi: ita ubi permultæ leges
titudo eßent, ibi plurimum esse uiciorum.

6 Diuitem quendam immodice delicatū, capillitio arte

arte composito, oculis uolubilibus ac lubricis, quum is alioqui castus & integer haberetur, ita taxauit, Quid refert, inqt, aduersi an auersi cinædi sitis? Sensit mentis integritati corporis etiam habitũ & cultum oportere congruere, Mollicies

BION BORYSTHENITES

1 Percontanti Antigono Homerico uersu,

τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες; Genus pudendum

Sentiens Bion se traductũ de generis ac gentis ignobilitate, respondit ingenue, Pater meus libertus erat, cubito sese emungens: significans eũ fuisse salsamentarium. addebat illum Borysthenitẽ fuisse genere, non facie, sed in fronte gestare scripturam amari domini: matrem fuisse e lupanari. quũ cætera item nude commemorasset, adiecit uersum Homericum,

ταύτης τῆς γενετῆς, τούτου πατρὸς εὔχομαι εἶναι.

2 *Cuidam obijcienti, quòd adolescentem quendam ad se non pellexisset, Tenellus, inquit, caseus non attrahitur hamo. Significans pueros delicatos nõ esse ad philosophiam accommodos.* Docilitas

3 *Alteri percõtanti quis esset maxime anxius, Qui in maximis, inqt, rebus cupit esse fortunatus. Is enim mille curis distorquetur ut assequatur ardua, & assequutus æque torquetur ne amittat.* Tranquillitas

4 *Rogatus, esset ne ducenda uxor, Si deformem, inquit, duxeris habebis pœnam: sin formosam, habebis communem. In Græcis uocibus plusculum est iucunditatis* Coniugium

ditatis, πoινὴν & κoινὴν. Hoc Antistheni *ascribitur.* A. Gel. *tribuit Bianti lib. 5. cap.* XI.

5 Senectus *Senectutem dicebat portum esse malorum, quòd omnes huc cõfugerent, sperantes miseriarum finem. Mori autem unicuiq; in promptu est.* Id Ethnici *quidam existimabãt esse præclarum, Christiana pietas docet esse nepharium scelus.*

6 Immortalitas *Gloriam dicebat esse matrem annorum, ob id opinor, quòd cum hominis uita sit breuis, honesta memoria in multa secula propagatur.*

7 Forma *Formam dicebat esse bonum alienũ. Sentiens extra hominem esse, quod ipse sibi nec dare potest, nec tueri datum. Animi bona uerè nostra sunt.*

8 Diuitiæ *Diuitias dicebat esse neruos actionum, quòd sine his nihil agatur. Alius dixit neruos belli.*

9 Profusio *In quendam qui prædia sua deuorauerat, Amphiaraum, inquit, terra absorbuit, tu terram.*

10 Tolerantia *Aiebat, magnum esse malum, non posse ferre malum. Absq; hoc enim nulli potest esse uita suauis.*

11 Salse *Damnabat homines qui sic exurerent, quasi sensu uacarent, sic adurerent quasi sentirent. Ob id ni fallor, quòd in bellis exurantur omnia. Rursum si leuiter attingantur ab igni, offenduntur. Id enim appellat adurere.*

12 Liberalitas *Dicebat esse optabilius suã messem alteri largiri, quàm alienam decerpere. Sensit felicius esse dare quàm accipere.*

Aiebat

Aiebat facilem eße ad inferos uiam. Nam illuc homines abire clausis oculis. Morientibus enim clauduntur oculi. 13 Mors facilis

Alcibiadem hoc elogio taxauit, quòd adolescens uiros abduxißet ab uxoribus: iuuenis factus, uxores à uiris. 14 Lib ere

Rhodi quum Athenienses darent operam rhetoricis, ipse philosophiam docebat. Ob id reprehensus, ita respondit: Triticum aduexi, & hordeum uendo? Sentiens absurdũ eße, ab ipso requiri deteriora, quũ attulißet meliora. Nam philosophia ueluti triticum cibus est hominum, hordeum equorũ: simul innuens solum philosophum loqui, rhetores hinnire potius. 15 Philosophia potior rhetorica

In fabulis est, Danaidas puellas apud inferos huic addictas eße supplicio, ut pertusis uasis deferant aquam in dolium pertusum. Bion dicebat, grauius fore supplicium, si integris uasis ac non pertusis idem facerent: tum enim irent onustiores. 16 Correctio

Cuidã immodice loquaci, ut sibi subueniret oranti, respõdit, Abunde tibi morem geram, si aduocatos miseris, non uenias ipse. 17 Loquacitas

Euenit ut cũ scelerosis nauigans incideret in praedones. Illis dicentibus, actum est de nobis si agnoscamur, Et de me, inquit, nisi agnoscamur. Bonis innotuiße salus est. 18 Innocentia tuta

Arrogantiam dicebat eße profectus obstaculum. Indocilis enim est, qui mauult doctus uideri q̃ eße. 19 Indocilis

In diuitem

20 *In diuitem quendam sordidum ita loquutus est:*
Auarus *hic facultates suas non poßidet, sed ipsum poßident facultates.*

21 *Diuites sordidos dicebat ita facultatum suarũ curam habere, quasi eßent propriæ: rursus ex iisdẽ nihil capere utilitatis, quasi eßent alienæ.*

22 *Aiebat iuuenes uti debere fortitudine, senes ualere prudentia. Nam his rerũ usus cõciliauit sapientiã.*
Prudentia senilis
23 *Dicebat prudentiam tanto cæteris uirtutibus antecellere, quãto cæteris sensibus præstaret uisus. Nam oculi prælucent toti corpori, nec ulla est uirtus absq; prudentia. Nam quomodo iustus reddet cuiq; suum, nisi prudentia commonstret quid cui debeatur.*

24 *Docebat nulli exprobrandam eße senectutem,*
Senectus *ad quam omnes optant peruenire. Absurdum enim est aliis probro dare, quod quis optat sibi cõtingere.*

25 *Conspiciens quendam tristi uultu qui habebatur*
Inuidia *inuidus, Nescio, inquit, utrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quippiam. Inuidus enim non minus discruciatur aliena felicitate quàm suo infortunio.*

26 *Impietatem dicebat malam eße contubernalem fiduciæ, & adiecit uersiculum Euripidis,*
δουλοῖ γὰρ ἄνδρα κἂν θρασύσπλαγχνός τις ᾖ. Id est,
Securitas *Seruum facit, quamuis ferocụlum uirum.*
Sensit ibi non eße libertatẽ, ubi est mala conscientia: nec eum poße libere loqui, cui crimẽ impietatis uere potest

poteſt obijci: nec frui tranquillitate animi, qui numẽ habet iratum.

Dicebat amicos, *quales quales eſſent retinendos eſſe, ne uideamur aut malos recepiſſe in familiaritatem, aut bonos reieciſſe.* 27 Prudenter

Dicere *ſolitus eſt: quemadmodum proci* Penelopes, *quoniam cum* Penelope *commiſceri non potuerant, cum illius ancillis rem habuerunt: ita qui philoſophiam aſſequi non poßunt, in alijs friuolis diſciplinis ſeſe exercent.* 28 Grauiter

Familiares *ſuos admonebat, ut hoc argumẽto perſentiſcerent ſe profeciſſe in philoſophia, ſi iurgãtes & conuiciantes perinde audirent ac ſi recitarent uerſus illos* Homericos, 29 Moderatio

ξεῖν᾽, ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ᾽ ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε, θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν. I.
Quando uir haud nequam, nec ſtultus amice uideris, Permultum ſalue atq; uale, Dij proſpera donent.

LACYDES CYRENAEVS

Acceſſitus *ab* Attalo *rege, reſpondit, imagines eminus eſſe ſpectandas: innuens arctam aßiduamq; familiaritatem ſæpe minuere uirtutis admirationem.* 30

CARNEADES

Carneades *fertur admodum fuiße uocalis. Itaq; quodam tempore gymnaſiarchus, id eſt, ſcholæ princeps, miſit qui diceret, ne tantopere clamaret. cui reſpondit, da mihi uocis modum. Ad quod rurſus* 31

elegantes

eleganter princeps, Modum habes, nempe auditores Siquidē pro numero auditorū temperanda uox est.

52 *Principum institutio* Dicere solet, diuitū ac regum filios nihil rectè discere præter quàm equitare: quòd his omnes adulentur, solus equus non curans regē gerat an priuatum, tergo excutit quisquis equitanti fuerit imperitus.

ARISTOTELES STAGIRITES

1 *Aemulatio* Quum Xenocratis æmulatione cœpißet habere scholam, hoc carmen usurpauit,

Αἰσχρὸν σιωπᾶν, ξενοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. Id est, Silere turpe, ac Xenocratē pati loqui. Alij pro Xenocrate ponunt Isocratem.

2 *Libertas intempestiua* Callisthenem discipulum liberius multa dicentem apud Alexandrum Homerico carmine admonuit,

ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις.

Talia nate loquens haud multo tempore uiues.

Nec male diuinauit, nam libertas illi fuit exitio.

3 *Calumnia ex calumnia* In ius uocatus quòd Hermiā mulierē quam amabat, hymno quasi deam celebraßet, calumniæ molestiam Homerico uersu testatus est, in ipso statim defensionis initio,

ὀδύσ. η ὄγχνη ἐπ' ὄγχνη γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

4 *Vanitas* Rogatus quid lucri facerent mendaces, Vt uera, inquit, loquentibus non credatur.

5 *Benignitas in quosuis* Increpanti quòd homini malo dedißet eleemosynam, Non mores, inquit, sed hominem commiseratus sum. Etiam improbis in neceßitate succurrit uir bonus. Debetur

nus. Debetur enim hoc officium si non meritis illius qui iuuatur, certe naturæ. Et bonus fieri potest qui malus est.

Illud amicis ac discipulis inter disserendum frequenter solet ingerere, Visum accipere lumen à circunfuso aere, animum autem à disciplinis liberalibus. Sentiens ingenium adolescentum mathematicis disciplinis acui, & ad reliqua philosophiæ mysteria reddi perspicax. 6 Lux animi

Crebro taxabat Atheniēses, quòd quum duas res, frumenta ac leges inuenissent, frumentis uterentur, legibus nequaquam. Alludens ad Triptolemū Atheniensem, cuius ministerio Ceres usa est in ferendis legibus ac tritico. 7 Salse

Eruditionis radices dicebat amaras esse, sed fructus dulces. 8

Percontanti quid cito senesceret, Gratia, inquit. Sentiens iniuriæ memoriam esse tenacissimam, beneficij breuissimam. 9 Beneficij obliuio

Interrogatus quid esset spes, Vigilātis, inqt, somnium. Multa sibi promittūt inania qui spe ducuntur. Et Maro: Qui amant sibi somnia fingunt. 10

Diogenes Aristoteli obtulit caricam, cogitans si non acciperet, illum sententiam aliquam esse meditatum. At Aristoteles accepta carica, dixit, Et caricam & sententiam perdidit Diogenes. Huic simillimum est, quod antè tributum est Crateti. 11 Captatio

12 Quum iterum illi caricam porrigeret Diogenes, accepit, & sublato in cœlum uultu more puerorum, Magnus, inquit, Diogenes: moxq; illi reddidit caricam. Notans opinor ab illo captari laudem munificentiæ.

13 Dicere solet, tria ad parandam sapientiam potißimum necessaria, naturam, doctrinam, & exercitationem. Inuita Minerua frustra laboratur: recte discitur à doctis: exercitatio consummat eruditionem.

Doctrina quibus paretur

14 Quum accepisset quendam in ipsum dixiße conuicia, Absentē, inquit, uel loris cædat: docens ea prorsus esse contemnenda quæ nō lædunt, nisi quis se lædi putet.

Magnanime

15 Pulchritudinem dicebat quauis epistola efficaciorem ad cōmendationē. Sunt qui hoc aßcribant Diogeni. Aristotelē uero formā solitū appellare donum, quia gratis contigit à natura. Eandem Socrates appellauit exigui temporis tyrannidē, quòd formæ gratia mox deflorescat: Plato naturæ prærogatiuam, quod paucis contingat: Theophrastus silentem fraudem, quòd absq; uerbis persuadeat: Theocritus eburneum detrimentum, quòd grata quidem sit aspectui, sed multorum incommodorum causa: Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absq; satellitio, quòd formosi impetrent quicquid uolunt, nulla adhibita ui. Refert Laertius.

Forma

16 Interrogatus qua re differrent docti ab indoctis,

Qua

Qua uiui,inquit,à mortuis. Sentiens hominem absq; literis statuam esse uerius quàm hominem. Eruditio

Dicebat eruditionem in prosperis esse ornamentum,in aduersis refugium. Parentes qui recte liberos suos instituissent,aiebat multo honorabiliores esse ijs qui tantum genuissent, quòd ab his contigisset uiuere, ab illis etiam bene uiuere. 17

Cuidam glorianti quòd esset à magna celebriq; ciuitate, dicebat hoc nihil referre,sed an celebri patria dignus esset. 18 Salse

Rogatus quid esset amicus, Vna,inquit, anima in duobus corporibus. 19 Amicus

Aiebat quosdam homines ita parcere,quasi semper essent uicturi: rursus alios ita profundere, quasi mox essent morituri. 20 Profusio

Percontanti qui fieret,ut cum formosis diutius ac libentius confabulemur, respondit eam percontationem esse caeci. Caecus enim non sentit formae illecebram,nihilo magis quàm colorum gratiam. 21 Caeca percontatio

Percõtanti quid lucri cepisset ex philosophia, Vt ea,inquit, nullo imperante faciam, quae uulgus facit metu legum. Idiota à furto abstinet,quia lex minatur pœnam: philosophus abstinet, quia per se turpe est, etiã nisi liceat impune. 22 Virtus non cogitur

Interrogatus quo pacto fieret,ut discipuli quamplurimum proficerent, Si,inquit, praecedentes gnauiter insequantur,sequentes non morentur. 23

24 *Quũ garrulus quispiam ubi multa nugatus esset*
Salse in garrulum *apud Aristotelem, tandem dixisset, fortaßis obstrepo tibi nugis meis, Non herele, inquit, neq; enim aduerti animum.*

25 *Reprehensus quòd munus dedisset improbo, Non*
Benignitas *homini dedi, inquit, sed humanæ sorti. Hoc superius alijs uerbis commemoratum est.*

26 *Rogatus quomodo amici essent tractãdi, Quomodo, inquit, nos ab illis tractari cuperemus.*

27 *Eruditionem dicebat optimum esse uiaticum ad senectutem. Nam cætera senem aut destituunt, aut grauant etiam.*

28 *Illud frequenter habebat in ore, ὦ φίλοι, οὐδεὶς*
Amicus rara res *φίλος. Sentiens multos esse amicos nomine, paucißimos aut nullos re.*

29 *Admonebat neminem de se debere prædicare, uel*
Modestia *in laudem, uel in uituperationem: quòd illud eßet hominis uani & inanis, alterum stulti ac uecordis.*

30 *Idem admonebat ut uoluptates contẽplemur non*
Voluptas *uenientes sed abeuntes, hoc est, non à fronte, sed à tergo. Venientes enim fucata specie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.*

31 *Dicebat Athletas, qui à libris arcentur, om-*
Imperitia *nemq; uitam in cauillis scurrilibusq; iocis trasigunt, similes euadere gymnasiorũ statuis, nempe pingues & saxeos.*

32 *Qum iam natus annos ferè sexaginta duos, adeo laboraret*

laboraret ut admodum tenuis uitæ ſpes ſupereſſet, conuenerunt ad illum diſcipuli rogantes, ut ex ipſis aliquem deligeret, qui in locum eius ſuccederet. Inter auditores erant duo præcipui, Theophraſtus Lesbius, & Menedemus Rhodius. Ariſtoteles reſpondit, ſe quod petebatur facturum, ubi daretur opportunitas. Paulo poſt, quũ rurſus ad eum eadem de cauſa conueniſſent, dixit uinum quod biberet ſibi parum eſſe commodum, ac quæri iuſsit exoticum uel Rhodium uel Lesbium. Id ſimul atque curatum eſt, guſtato Rhodio dixit, Firmum hercle uinum & iucundum. Mox guſtato Lesbio, Vtrunq;, inquit, egregie bonum, ſed Lesbium ſuauius eſt. Id ubi dixit, nulli dubium fuit, quin lepide ſimul & uerecunde ſucceſſorem ſibi ea uoce, non uinum delegiſſet: probauit utrunque, nec tamen auditoribus eligendi ius ademit. Sed Græcus ſermo pluſculum habet ciuilitatis: quod οἶνος, id eſt, uinum apud Græcos ſit generis maſculini: ut hæc uox, ὁ λέσβιος ἡδίων, poſsit & ad perſonam accommodari. Ciuiliter

THEOPHRASTVS ERESIVS

1 Dicebat potius eſſe fidendum effreni equo, quàm uerbo incompoſito. Nemo non metuit inſidere equo infreni, at plus eſt periculi à lingua effreni. Lingua

2 Ad eum qui in conuiuio perpetuò ſilebat, Si inquit, indoctus es, prudenter facis: ſin doctus es, imprudenter. Iucundius effertur à Plutarcho: ſi ſtultus Silentium

es, rem facis sapientem: si sapiens, stultam. Est aliqua sapientiæ pars, silentio stultitiam tegere.

5 Temporis parsimonia Habebat semper in ore, nullum esse sumptum preciosiorem tempore. Solum enim hoc recuperari non potest, & tamẽ uulgo nihil habetur uilius tempore.

4 Ridicule In quendam Casandri amicum simis naribus iecit hoc scomma, Demiror, inquit, oculos tuos non canere quũ illis nasus sit additus: quòd nasus fistulæ speciem præberet. Refert Plutarchus in Symposiacis.

DEMETRIVS PHALEREVS

1 Animose Quum audißet Athenienses fuiße demolitos statuas suas, quas illi posuerant, At uirtutem, inquit, non euerterunt, cuius gratia illas posuerant.

2 Superciliosi Dicebat supercilia pusillum esse corporis membrum, tamen totam offuscare uitam. Insuaues enim sunt ad omnem uitæ consuetudinem tristes ac superciliosi.

3 Fortuna cæca Aristophanes in comœdia Plutũ inducit cæcum. At hic dicebat non solum Plutum, id est, diuitias, eße cæcum, uerũ etiam Fortunam Pluti ducem: ut iam sit illud prouerbij, cæcus cæco dux. Fortuna sæpe largitur indignis sua munera.

4 Orationis uis Quantum in bello ualeret ferrum, tantum dicebat in rep. ualere orationem. Illic enim res geritur uiribus, hic persuasione.

5 Indoctus Conspicatus iuuenem intemperantiæ deditum, Ecce, inquit, quadratus Mercurius, habẽs syrma, uentrem, puden-

trem, pudenda, & barbam. Sentiens illum non esse hominem sed statuam, qualis in uijs solet poni Mercurio: hoc illi dissimilem, quòd effœminatorum more traheret uestem, quòd deditus esset uentri ac libidini, quodq; barbatus esset, quum nihil horum habeat Mercurius.

Hominum fastuosorum sublimitatem dicebat amputandam, sed relinquendam sobrietatē. Talia enim ingenia non sunt desperanda, sed quod redundat recidendum est. 6 Ingenia erecta

Admonebat adolescentes, ut domi parētes, in uia obuios, in solitudine reuererētur seipsos. Pudor teneram ætatē optime deterret à peccando, qui nusquam non adest, si quis reuereatur seipsum. 7 Reuerentia

Aiebat ueros amicos in rebus lætis adesse uocatos, in aduersis inuocatos et ultrò. At uulgo fit secus. 8 Amicus in aduersis

Ptolemæum regem adhortari solet, sibi pararet libros de regno deq; militari imperio gerendo tractantes, eosq; diligenter euolueret, propterea quòd ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur. 9 Lectio utilis

Quū exularet, ac Thebis inglorius humilisq; uiueret, audissetq; Cratetem philosophum, qui ipsum inuiseret, multa placide prudenterq; de moderate ferendo exilio disserentem, Male sit, inquit, negocijs & occupationibus, per quas hactenus talem uirum non licuit cognoscere. 10 Philosophia

Aa 4 CRATE

CRATES THEBANVS CYNICVS

1 *Vulgo dictus est θυρεπανοίκτης, id est, ostiorum apertor, quòd in omnes domos irrumperet, & si quid displicuisset, reprehenderet Cynica libertate. Id cognominis hodie rectius in quosdam πλωχοτυράννους.* Curiositas

2 *Rogatus quid illi è philosophiæ studio accessisset emolumenti, respondit,* Paruo contentus

θέρμων τε χοίνιξ, καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν. Id est, Chœnix lupini, & absq; cura uiuere. Sentiēs se minimo contentū ob libertatē suauiter uiuere.

3 *Amore laborantibus ostendit remedia. Amori, inquit, medetur fames: sin aliter, tempus: quòd si nec his uti possis, laqueus. Luxus ferè alit amorem: tempus omnia aut tollit, aut certe mitigat. Hæc remedia si nihil prosunt, superest laqueus, ut morbus finiatur suspendio. Græca sonant iucundius, λιμὸς, χρόνος, βρόχος.* Amoris remedia

4 *Dicebat philosopho nulla re opus esse. Eoq; pecuniam deposuit apud trapezitam hac conditione, ut si liberi essent idiotæ, traderet eam illis: sin philosophi, nummos distribueret in plebem: quòd indoctis opus esset pecunia, philosopho nec opus nec utilis.* Philosophus non eget

5 *Celebratur illius ephemeris ad hunc habens modum, Ponito coquo minas decē, medico drachmam: adulatori talenta decem, consiliario fumum: scorto talentum,* Sumptus præposteri

ſcorto talentum, philoſopho triobolum. Notabat ho minum ſtultitiam, qui in res honeſtas & cum primis neceſſarias minimum ſumerent impendij, ad turpia prodigi.

Filium Paſiclem, ſimul ut exceſſerat ex ephebis, perduxit ad ancillæ domiciliũ, dicens, hoc tibi eſt pa trium coniugium. Nam mœchi tragici præmia refe runt exilia ac cædes, comici ſcortatores ex luxu ac temulentia lucrifaciunt inſaniam. Senſit quaſi tragi cam eſſe rem adulterium, quòd huius ferè atrox ſit exitus: uti ſcortis rem eſſe comicam, id enim non pu nitur ſupplicio capitis, ſed tamẽ qui depereunt in me retricem, in comœdijs inducuntur inſanis ſimiles: at cum ancilla tua rem habere, nihil eſt periculi. Hoc ac cipiatur uelut ab ethnico dictum. 6 Venus pa rabilis

Quum pro quodam ſupplicaret gymnaſij princi pi, procumbens attigit coxã illius pro genibus. Nam ſupplices ex more genua contingebant. Indignanti gymnaſiarcho, Quid, inquit, an non hæc æque tua ſunt ac genua? Notans obiter uulgi ſuperſtitionem, qui certa membra certis rebus dedicauit: uelut aurẽ memoriæ, naſum irriſioni, genua miſericordiæ, quum hæc ad totum hominem pertineant. 7 Ridicule

Negabat inter homines quempiam inueniri poſ ſe, qui non aliqua in parte laboretur, addens nullũ in ueniri malum Punicum, in quo non ſit aliquod granũ ſupputre. 8 Nemo ſine uicio

9 *Nicodromus citharœdus huius dictis lacessitus,*
Facete *impegit illi pugnum in os & suggillauit*. At Crates *fronti imposuit tabellam in qua scriptum erat*, Nico/*dromus faciebat : itaq; cum liuore suo obambulans traduxit citharœdum, festiuiter alludens ad artifi/cum morem, qui operibus suis inscribunt*, Apelles *aut Phidias faciebat*. Simile quiddã narratur de Dio/gene pulsato.

10 A magistratu obiurgatus quòd præter leges ac
Facetum morem Atheniensium sindone uestiretur, ait, Quid si Theophrastum uobis ostendam sindone amictum? diffidentes, ac ut ostenderet flagitantes, adduxit ad tonstrinam: ostenditqúe Theophrastum, qui tum for te tondebatur, linteo amictum, quod Græci à con/tegendis humeris ὠμόλινον uocant: submonens o/mnibus ad usum uti licere. Nam si per se turpe esset uti linteis, ne in tonstrina quidem esset honestum.

11 Demetrio Phalereo indignatus est quòd ipsi pa/
Paucis contentus nes ac uinum misisset, dicens, Vtinam fontes etiã pa/nes ferrent. Sentiens uino philosopho nihil opus esse, atq; hoc ipsum esse submolestum, quòd panis nõ æque parabilis esset ac potus.

12 Erat corpore deformi, quumqúe in certaminibus
Vires formæ præstant nudatus ob id esset risui, sublatis manibus dicere so/let, De oculis ô Crates reliquoq; corpore bono ani/mo esto, nam istos qui nunc te derident, mox conspi/cies morbo contrahi, teq; beatum prædicare, ac sese

ignauia

ignauiæ damnare. Significās formam nihil facere ad uictoriam, sed robur ac laborum tolerātiam qua cæteros antecedebat.

13 Rogatus quoad esset philosophandum, Donec, inquit, exercituum duces qui sunt, uidebuntur esse agasones: sentiens opinor, ibi maxime opus esse philosophia, ubi qui populo præsunt stolidi sunt & indocti, & homines quibus imperant habent pro asinis.

14 Adulatio — Eos qui cum adulatoribus uiuerent aiebat esse desertos, non aliter quàm uituli sunt inter lupos. Neq; enim illos adesse quos oportet, neq; cū ijs qui adsunt habere societatem, quum sint insidiatores.

15 Patriæ neglectus — Alexandro percontanti num cuperet restitui patriam suā, Quid opus est, inquit? Fortaßis eam alius Alexander restitutam diruet.

16 Tranquillitas tuta — Dicebat se pro patria habere gloriæ neglectū & paupertatem, in quæ nullum ius haberet fortuna. Aiebat se Diogenis ciuem esse, qui nullis inuidiæ patebat insidijs. Opes enim ac nominis splendor conciliant inuidiam.

17 Pudor inutilis — Metrocles hoc uitio laborabat, ut inter disserendum subinde crepitum uentris emitteret. Eam ob causam domi mœrens sese continebat. Huic mederi studens Crates, de industria multum lupinorum deuorat, ac Metroclis ædes adijt: persuasitq; nihil esse mali quod accidisset, imò potius fore prodigiosum, nisi

nisi homo humano more flatum uentris emitteret, atque interim ipse inter colloquendum erebro crepitũ uentris edidit. Hoc pacto & seruauit pusillanimem, & discipulum sibi parauit.

18 *Quendam delitijs luxuiq; deditum ita per iocum* Seditio *admonuit, Ne pro lenticula semper augens patinam in seditionem nos cöijcias. Sentiens è luxu cupedijsq; plerũq; nasci dißidia. Lenticula philosopho cibus est. λοπὰς carnes habet, & in diuitum mensis circumfertur.*

19 *Diuitum opes dicebat eße similes ficis arboribus* Profusio *in præruptis locis, è quibus ut homines nihil caperẽt fructus, sed corui tantum ac miluij: ita ex illorum facultatibus tantum alerẽtur scorta & adulatores. Refert Plutarchus.*

20 *Mundum muliebrem dicebat esse quod ornat fœminam, ornat autem id quod eam reddit compositiorem ac modestiorem, Verum id non præstat, inquit, neq; smaragdus, neq; purpura, sed quæcunque adderent uim ac speciem honestatis ac uerecundiæ. Græcis κόσμος & mundum sonat & ornamentum. Inde κοσμεῖν ornare.* Ornatus mulierum

EPICTETVS

1 *Eos qui barba & pallio uerbisq; magnificis philosophos agebant, dicere solet eße philosophos ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν, id est, factis procul, uerbis tenus.*

Idem

Idem conspiciens quendam impuris moribus audacem, confidenti lingua, improbo tamen studio philosophiæ disciplinas contrectare, inclamabat deũ atque hominum fidem, his uerbis increpans hominem, O homo, uide quò mittas, num purgatum sit uas. Nam si ad arrogantiam ista immiseris, interierint: si computruerint, in urinam aut in acetum uertentur, aut si quid his deterius. Sensit eruditionem esse perniciosam, si in animum inciderit prauis affectibus corruptum: & quo quæq; disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit improbo. Velut bono theologo nihil melius, malo nihil pestilentius. 2

Idem philosophiæ summã duobus uerbis comprehendere solitus est, ἀνέχου καὶ ἀπέχου, id est, sustine & abstine, quorũ prius admonet, ut mala quæ incurrunt æquo animo toleremus: posterius, ut à uoluptatibus temperemus. Ita enim fiet ut nec aduersis deijciamur, nec prosperis corrumpamur. Refert Gellius libro decimoseptimo, capite undeuigesimo. 5 Breuiloquentia

METROCLES

Libros suos exussit dicens, 4 Modeste
τὰ δ' ἐς ὀνείρων νερτέρων φαντάσματα.
Sunt inferorum hæc somniorum imagines.
Sentiens esse nugas ac deliramenta quæ scripserat.

Dicebat res alienas emi pecunia, ut domum uestémque, sed disciplinas liberales emi tempore. Requirunt enim diuturnum studium, quum pecunia 5 Eruditio studio uenalis

data

data statim fias possessor fundi.

HIPPARCHIA METRO CLIS SOROR

6 *Adamauit Cratetem, apud parentes minitans se sibi conscituram necem ni philosopho nuberet. Ab hoc affectu quum nec parentum uerbis, nec Cratetis adamati suasu reuocari poßet, Crates surgens de tracto pallio nudauit tergum gibbo deformatum, Nequis circumueniatur, inquit, hic est sponsus: & proiecto baculo & pera, Hæc, inquit, dos est. Super his delibera, neque enim mihi coniunx esse poterit, nisi cui placeat idem institutũ. Quum accepisset conditionem puella, mox substrato pallio cũ illa congressus est parentibus adstãtibus. Itaq; consummatum est Cynicum matrimonium.*

Mulier Cynica

7 *Theodorum impium, cui cognomen erat* ἄθεος, *huiusmodi sophismate cõstrinxit, Quod faciẽs Theodorus non diceretur iniuste agere, idem si faciat Hipparchia nõ diceretur iniuste agere. Quum annuisset ille, subiecit, sed Theodorus seipsum percutiens nõ diceretur iniuste agere, nec igitur Hipparchia si idem faceret. Ad id Theodorus nihil respondit, sed sustulit illius pallium, ut enudaret pudenda. Quum illa nihil hac re turbaretur, obiecit ei uersu iambico, quòd à muliebribus officijs ad uirile institutum defecisset,*

Argutia muliebris

τίνη τὰς παρ' ἱστοῖς ἐκλιποῦσα κερκίδας.

Radios

Radios apud telas reliquit fœmina. Quidam codices habebant τίνι, id est, cui, quidam τλὼν, legendum suspicor γυνὴ, ut omisso articulo legamus γυνὴ παρ᾽ ἱστοῖς ἐκλιποῦσα κερκίδας. Cui illa, Num tibi uideor male mihi cõsuluisse, quæ quod temporis impensura fueram telis, impendi disciplinis? Mulier erudita

ZENO CITTIEVS

Dicitur consuluisse oraculum, quo pacto posit uitam optime instituere. respondit deus, εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς, id est, si concolor fieret mortuis. Ille sentiens se uocari ad lectionem ueterum, contulit sese ad philosophiã. Dicitur autem Zeno natura fuisse colore fusco. Studium ac uictus parsimonia maciẽ & pallorem conciliat homini. 1 Studium

Negociator purpuram uehens, naufragium fecit iuxta Pireum, atq; hac occasione sese contulit ad philosophiam. Itaq; solitus est dicere, Tum bene nauigaui, quum naufragium feci. Alij narrant, eum quũ Athenis esset, audissetq; merces perisse naufragio, dixisse, Bene facis fortuna, quæ me ad philosophiam, alij ad pallium, appellis. 2 Iactura felix

Antigonus rex admirantibus quamobrem tanti faceret Zenonem, respondit, Quoniam quum multa à me acceperit, nunquã tamen emollitus est. Eius mortem quum audisset, ingemuit dicens, Quale theatrũ perdidi. Erat enim Zenon acerrimi iudicij, & ab assentando alienissimus. 3 Integritas

In quem-

4 In quendam circa formæ curam studiosiorẽ quàm
Molliores deceret uirum, quum imbricem lente ac circumspe-
cte transiret, Merito, inquit, suspectum habet lutum,
in quo non potest seipsum ut in speculo cernere.

5 Quum Cynicus quispiã dicens, in lecytho suo ni-
Par pari hil esse olei, peteret à Zenone, Zeno negauit se datu-
rum, sed tamẽ abeuntem admonuit, expenderet uter
ipsorum esset impudentior. Postulatoris impudentiã
impudenti negatione pensabat.

6 Ipse simul & Cleanthes assidebant Chæremoni-
dæ, quũq; sentiret affectum amoris, surrexit. Hoc ad-
Continentia mirante Cleanthe, Etiam à bonis, inquit, medicis au-
dio, aduersus inflationes optimum esse remediũ quie-
tem. Subduxit se uir integerrimus imminenti peri-
culo.

7 Quidam in cõuiuio accumbens Zenoni, eum qui
Admonitio sub ipso sedebat pulsabat pede, Zeno uicissim pulsa-
ciuilis bat illius genua, & ad ipsum cõuerso, quid igitur pu-
tas hunc pati, qui infra te accumbit? Ita multi offen-
duntur quamuis leui incommodo, quum alios ipsi ma-
ioribus afficiant, nec sentiant.

8 Eleganter ac polite loquentium sermones aiebat
Oratio esse similes pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti,
grauis atq; undiq; scripturam habenti more nomismatis, ni-
hilo tamen esse meliorẽ. Rursus qui magis studerent
utilia dicere quàm nitida, similes esse dicebat tetra-
drachmis, temere ac ruditer percussis, quæ sæpe pi-
cturatis

auratis illis nummis præponderarent. In nummo non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus ac materia: ita non refert quàm sit elegans oratio, sed quàm grauis & utilis.

Ad Aristonem discipulum multa temere garrientem, quædam etiam præcipitanter confidenterq́; Fieri, inquit, non potest, quin te pater ebrius prosemina rit: oderat futilem loquacitatem, ipse in dictis tum breuis tum grauis. 9 Loquacitas

Quodam in conuiuio immoderatius uorante obsonia, neque quicquam alijs reliquum faciente, Zeno piscem ingentem qui apponebatur, è patina sustulit, quasi solus illum deuoraturus. Quum alter intuens Zenonem, significaret se mirari impudentiam, Quid, inquit, putas conuictoribus tuis accidere quotidie, si meā opsophagiam ferre non potes? 10 Admonitio ciuilis

Adolescentem curiosius quiddam q̄ pro ætate sciscitantē, adduxit ad speculum, utq́; se contemplaretur admonuit. Mox rogauit an uideretur tali uultui conuenire quæstiones eiusmodi proponere. 11 Ad speculum

Quendam dicentem, sibi in multis displicere Antisthenem, abusus Sophoclis dicto, rogauit nunquā haberet Antisthenes quæ placerent: ille respondit, se nescire. Hic Zeno, Et non te pudet, inquit, si quid ab Antisthene perperam dictum est, excerpere ac meminisse: si quid recte dictum, id ne animaduertere quidem, nec tenere? Idem morbus nunc habet plurimos, qui in 12 Carpendi morbus

libris aliorum tantum ea uenantur quæ carpant, bene dictorum nulla neq; gratia neq; memoria.

13 Paucilo quus Ad quendam dicentem, breues esse philosophorũ sententias, Vera prædicas, inquit, oportet enim & syllabas illorum, si fieri poßit, eße breues. Veritas multis uerbis non eget, & rectius meminimus, quæ paucis uerbis comprehensa sunt.

14 Obtrectatio Quodam de Polemone narrante quòd alia proponeret, alia loqueretur: Zeno contracta fronte, Quanta, inquit, mercede erat contentus? Subindicans, ni fallor, ut indiligentius dissereret, discipulorum parsimoniam fuisse in causa.

15 Vox modesta Dicebat eos qui disserunt, similes esse oportere tragœdiarum actoribus, quibus uox magna, bonaq; latera debent esse, quum os immodice non diducant, quod faciunt ij, qui plurima loquuntur, sed supra uires. Dum enim os diducunt, declarant se satagere uerius quàm agere.

16 Attentio Iis quæ rectè dicerentur, negat esse relinquendum locum, uelut præclaris artificibus ad spectandum. Cõtrà, auditores dicebat adeo debere esse attentos ad ea quæ disseruntur, ut non uacat dare signum approbationis. Dum enim applauditur & acclamatur, perit aliquis audiendi fructus.

17 Garrulitas Adolescenti cuidam multa garrienti, Aures, inqt, tuæ in linguam defluxere: submonens, adolescẽtis esse audire multa, loqui pauca.

Alteri

Alteri formoso dicenti, sibi non uideri futurum ut 18
sapiens amaret, Nihil, inquit, esset uobis formosis in- Amor
felicius. Quisquis enim docet, admonet, instituitq́; uerus
ad uirtutem adolescentes, utique amat. Atque is demum uerus est amor. Nam qui uulgo dicuntur amare, suum uenantur commodum, cum incommodo adamati.

Dicebat plerosque philosophos in multis ἀσό- 19
φους εἶναι, id est, non sapere, sed in fortuitis uulgari- Grauiter
busq́; rebus esse impitos: & adijciebat illud Scaphei, qui quum animaduerteret quendam è discipulis uehementer inflatum, percusso illo dixit, Bene non est in magno, sed in bene est magnum. οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖται, ἀλλὰ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Magnum enim est quicquid rectè fit, at non statim bonum est, quod magnum.

Adolescenti confidenter loquenti, Non dixerim, 20
inquit, ô adolescens quæ mihi succurrunt. Subno- Garrulitas
tans, è sermonis procacia colligi & morum impudicitiam.

Aiebat hominibus nihil magis deesse quàm tem- 21
pus: longe dissentiens ab ijs qui bonam uitæ partem Temporis
perdunt somno, temulentia, nugis & alea, quasi mul- parsimonia
tum temporis supersit homini.

Interrogatus quis esset amicus, Alter, inquit, ego. 22

Seruum in furto deprehensum cædi iussit: quumq́; Amicus
is se sic excusaret, ut diceret, sibi fuisse in fatis ut fu- 23

Salse raretur: Et cædi, inquit. Seruus allegabat fatorum necessitatem ad excusationem commißi. Eam necessitatem retorsit & ad supplicium, quod ipsum etiam erat in fatis.

24 Formam aiebat esse uocis florem, aut contrà: quem admodũ ab alijs refertur, uocẽ esse formæ florem. Nam loquentis oratonem cõmendat forma, & rursus oratio composita gratiam addit formæ.

Gratior est pu. u. c. c. u.

25 Conspicatus cuiusdam è familiaribus puellum notis liuidum, Video, inquit, animi tui uestigia: notans illius impudicitiam. In Græcis plusculum est gratiæ, quòd θυμὸς & animum significet, & animi uehementem concitationem aut furorem. Erant autem, ut opinor, suauijs impressæ notæ.

Notæ insaniæ

26 In quendam unguentis delibutum, Quis est hic, inquit, qui mulierem olet? Significans effœminatorum esse, unguentis uti.

Vnguẽta

27 Dionysio cuidam dicenti, quur me unum omnium non corrigis? Non enim, inquit, tibi credo: subindicans sibi non esse spem, illum si corriperetur fore meliorem.

Libere

28 Adolescentem multa temere garrientem hoc dicto corripuit, Ob id binas habemus aures, os unicũ, ut plurima audiamus, loquamur paucißima.

Garrulitas

29 Ptolemæi legatis qui multos eruditos ad conuiuium inuitarant, percontantibus quid de ipso regi suo essent renunciaturi, ait, Vidisse uos senem qui in conuiuio

Taciturnitas

uiuo tacere nouerit. Quum enim cæteri ad ostentationem multa dixissent, unus Zeno perpetuum tenuit silentium.

Percontanti quo pacto esset affectus erga conuitia, Perinde, inqt, atq; si legatus absq; respōso dimittatur. Significans eos qui non habent quod respondeant, ad conuitia solere confugere, eaq; non pluris oportere fieri quàm si nihil esset responsum. 30 Moderatio

Quum Crates apprehenso Zenonis pallio eum à Stilponte retrahere niteretur, Commodissime, inquit, ô Crates philosophum auribus teneas: nam si per uim egeris, corpus erit apud te, animus apud Stilpontem. 31 Persuasio pro ui

Vbi iam profecerat, tamen modestiæ gratia commeabat ad Polemonem, apud quem & in dialecticis exercebatur. Vnde Polemon solitus est dicere, Non me clàm est Zeno, te per posticum irrepere, furarique dogmata, quibus Phœnicum more indutus es. Notans illum furtim discere gratis, quæ alijs esset uenditurus. 32 Discendi auiditas

Quum dialecticus quidam in sermone, quem illi θερίζοντα, id est, metentem appellant, ostendisset septem species dialecticas, rogauit quantum posceret mercedis: ac poscenti centum, dedit ducentos. Tantus erat amor discendi. 33

Celebratissimam Hesiodi sententiam solet inuertere. Quum enim ille primas tribuat ei qui per se sapiat, 34 Correctio

piat, secundas qui recte admonenti obtemperet, Zeno ordine inuerso sic pronunciabat,

κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
ἐσθλὸς δ' εὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ. I.

Optimus ille quidem qui paret recta monenti,
Sed probus ille quoq; est, qui nouerit omnia per se.

Addebat causam, quòd qui ex se nosset omnia, nihil haberet præter intelligentiam: at qui recte monenti parêret, præter intelligentiam haberet etiam effectum. Nam parêre dicitur, qui quod didicit optimum esse facit.

35 Rogatus quur quum esset natura seuerus, in conuiuio tamen hilaresceret, lepide respondit, Et lupinum quum sit suapte natura amarum, tamen aqua maceratum dulcescere. Naturale est, cibo potuq; rigato corpore discuti tristitiam.

Hilaritas in cōuiuio

36 Dicere solet, satius esse labi pedibus quàm lingua, eoq; conuiuia quantum poterat uitabat, quòd ibi solutus uino & aliorum fabulis prouocatus facilius labi posset.

Lingua lubrica

37 Dicebat, τὸ εὖ γίνεσθαι παρὰ μικρὸν, οὐ μὴν μικρὸν εἶναι, id est, ut aliquid fiat bene, nasci quidē paulatim, sed tamen non esse paulum. Quanquam hoc quidam asscribunt Socrati.

Adde pusillum pusillo

38 Quibusdam sic excusantibus luxuriem suam, ut dicerent se ex eo quod abundaret facere sumptum, argutißime respondit, Ignosceretis ne coquo, si quū ob-

Profusio

sonis

sonia plus æquo falsa daret, diceret sibi copiam esse sa lis? Sentiens uictum non esse moderandum ex rerum co pia, sed ex usu ac necessitate naturæ.

CLEANTHES ASSIVS

Antigono discipulo roganti quur sordidam ope/ 1
ram præstaret hauriendo aquam è puteo, unde per Discendi
iocum pro Cleanthe dictus est φρεάντλης, ita re/ auiditas
spondit, Num haurio tantum, an non & fodio, & ri/
go hortum, deniq; nihil non facio philosophiæ causa? Alius negasset factum, philosophus auxit quod ob/iiciebatur, gloriæ sibi ducens quod ille uertebat probro.

Collectam pecuniolam aliquando proiecit coram 2
familiaribus dicens, Cleanthes alterum Cleanthem Industria
alere posset si uellet.

Asinus appellatus agnouit conuicium, dicens, se so 3
lum esse parem ferendæ Zenonis sarcinæ. Siue quòd Tolerantia
Zenoni non multum esset supellectilis, siue quòd unus illius austeritate nihil offenderetur. 4

Cuidam illi probri causa obiicienti quòd esset ti/ Timiditas
midus, Ideo, inquit, minimum pecco. Bona est timidi/ laudata
tas quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

Suam uitam diuitum uitæ solet hoc nomine præ/ 5
ferre, Dum illi, inquit, pila ludunt, ego fodiens duram Labor
humum exerceo.

Interdũ quum foderet, solet seipsum increpare. Id 6

ſorte admiratus Ariſton, Quem,inquit, increpas? Tū Cleanthes ridens, Senem,inquit,qui canos quidem habet,ſed mentem non habet: ſeipſum innuens.

7 Cuidam reprehendenti Arceſilaum,quòd officia uitæ tolleret, Deſine, inquit, hominem uituperare.

Libere Nam ille licet dictis tollit officia,tamen factis commendat. Id audiens Arceſilaus, Non moueor,inquit, adulatione. Hic Cleanthes, Scilicet,inquit,adulor tibi,dicens te aliud loqui,aliud facere. Cleanthes mitigauit dictum obtrectatoris,ſed ita ut à crimine inconſtantiæ non liberaret Arceſilaum. Turpiſſimum enim eſt philoſopho ſecus docere quàm uiuit. Si uita proba eſt, cur docet diuerſa? Si doctrina ſana eſt,quur eam ſecus uiuendo refellit?

8 Cuidam ab eo petenti dictum aliquod, quod crebro occineret filio ſuo, protulit illud ex Electra, σίγα, σίγα, λεπτὸν ἴχνος, id eſt, tace tace tenue ueſtigium. Innuens pueris maxime conuenire ſilentium. (Silentiū)

9 Quū audiſſet à Lacone quodam probari laborē, delectatus eo dicto ſubiecit hemiſtichium Homericum, (Labor)

αἵματος εἰς ἀγαθοῖο φίλον τέκος. Id eſt,

Sanguine præclaro ſatus es chariſſime fili.

10 Diſſerens adoleſcenti cuidam quem uidebat parum attentum,rogauit ſentiret ne. Illo affirmāte ſe ſentire, quur igitur ego non ſentio te ſentire? Solent enim qui intelligunt,oculis ac geſtu,interdum & uerbis ſignificare ſe quæ dicuntur intelligere. (Attentiō)

Sositheus poëta coram populo Cleanthem præsentem hoc carmine proscidit, 11
ὃς κλέανθους μωρία βοηλατεῖ. Id est,
Quos Cleanthis fatuitas agitat,
Interpres uertit insania: unde pro moria legisse uidetur μανίας. Nec tanto conuitio tactus, quicquam mutauit de uultu. Qua patientia delectati auditores, applaudentes philosopho, Sositheum eiecerunt. Quum Sositheus diceret, se pœnitere quòd illum aspersisset, respondit Cleanthes, Absurdum fore, si quum poëtæ frequenter illudant Libero patri & Herculi, nec illi succenseant, ipse ob leue conuicium indignaretur. De dijs enim multa probrosa scripsere poëtæ, ueluti quum Bacchum faciunt mollem, timidum, ac temulentum: Herculem faciunt seruientem Omphalæ usque ad sandalio commitigatum caput. Moderatio

Peripateticis dicebat idem accidere quod lyris, quæ quum alijs bene sonent, seipsas non audiunt. Sentiens opinor illos licet alijs uerbis idem docere quod Stoicos, & tamen ipsos id non animaduertere. Potest & hic accipi sensus: peripateticos præclare docere, sed uitam à doctrina dissidere. 12 Vita à uerbis dissentiens

Ex sententia Zenonis dicebat, hominis mores è specie posse deprehendi. Id ut confutarent adolescentes aliquot faceti, cinædum in agro duratum adduxerunt ad Cleanthem, postulantes ut è specie de moribus pronunciaret. Reperit manus callosas, & cutem 13 Physiognomon

sole adustam. Itaque quum aliquandiu siluisset, iussit hominem abire. Ille digressus sternutamento concussus est: mox Cleanthes, Habeo, inquit, hominem, mollis est. Non enim facile sternutant, qui semper sub dio uiuunt.

14 Solitudo Conspiciens quendam solitarium ac secum loquentē, Haud, inquit, loqueris cum homine malo. Quidam ita referunt, Vide ne cum homine improbo loquaris. Malis enim periculosa est solitudo.

15 Senectus uegeta Ad quendam contumeliæ causa obijcientem senectutem, Et ego, inquit, abire cupio, uerum ubi reputo me omni ex parte sanum, siue legendum est, siue scribendum, rursus maneo. Significās, se quidem haud quaquam esse uitæ cupidum, uerum ob senectutem neminem debere è uita decedere, donec uires suppetunt ad uitæ munia.

16 Intumuerat illi gingiua, cui malo biduano ieiunio sic medicatus est, ut iam ueluti sano medici omnia consueta permitterent. Sed ille perseuerauit abstinere, dicens sibi iam eße confectum uiæ principium. Itaque perijt.

17 Sententiam hanc,

Correctio φίλοις τε δοῦναι, σῶμα τ' ἐς νόσους πεσὸν
δαπάναισι σῶσαι. Id est,
Largiri amicis, corpus in morbos cadens
Impendijs seruare.
correxit hunc in modum,

πόρναις

πόρναις τε δοῦναι, σῶμά τ' εἰς νόσους πεσὸν
δαπάναις ἀποτρίψαι. Id est,
Donare scortis, corpus in morbos cadens
Impendijs conterere.
Prior enim sententia tendebat ad mollitiem, quam nudauit Cleanthes.

SPHAERUS Bosporanus Cleanthis discipulus.

18 Quum diceret, opinionem non cadere in sapientem, rex Ptolemaeus cupiens hoc paradoxon ipsa re cōfutare, curauit mala punica ueris simillima ex cera cōfecta apponi in conuiuio. Ad quae quum Sphaerus decceptus porrigeret manus, rex exclamauit, illū falsae speciei fuisse assensum. Ad id dextrè Sphaerus, Non sic, inquit, assensus sum ut crederem esse mala punica, sed probabile putarem esse mala punica. Argute

19 Reprehendēti Mnesistrato, quòd Ptolemaeum non appellasset regem, Imò, inquit, quum talis sit, tamen regem esse fateor: indicans illum esse nomine regis indignū, se tamē cognominis honorē illi nō inuidere.

CHRYSIPPUS SOLENSIS

1 De hoc dictum est, si dij uellent uti dialectica, non alia usuros quàm Chrysippea. Dialectica

2 In quodam opere toties citarat uersus Euripidis ex Medea, ut ibi tota fabula fuerit inspersa. Hunc librum quidam portans, & rogatus quid ferret, Chrysippi, inquit, Medeam. Salse

Erat

3 Erat illi statua pro corporis modo tenuis ac pusilla, quam eques uicinus ferè occultabat: Vnde Carneades per iocum dicere solet, eum non esse Chrysippum, sed κρύψιππον. Nam Chrysippus ab aureo equo dicitur, Crypsippus à κρύπτω, quasi dicas ab equo occultatum.

Iocus ex nomine

4 Cuidam reprehendenti, quòd non apud Aristonem cum pluribus daret operam philosophiæ, Nunquam, inquit, philosopharer, si cum pluribus auscultarem. Dictū lepidius est apud Græcos, quòd πολλοὶ interdum sonat multi, interdum uulgus hominū. Sensit nō statim esse optima, quæ placent cum plurimis.

Pauci boni

5 Ad dialecticum quendā Cleanthi multis ac prolixis sophismatibus obstrepentem, Desine, inquit, senem à magis ad rem pertinentibus auocare, sed nobis iunioribus ista proponito.

Iuuenū est dialectica

6 In conuiuijs cætera quietus, tantū ex more agitabat crura. Vnde famula quæ illi inseruiebat, dicere solet, Chrysippi sola crura inebriari.

Facete

PYTHAGORAS

7 Dicebat uitam humanam esse similem panegyri, hoc est, solenni hominum conuentui: ad quem alij conueniunt certaturi, alij negociaturi, nonnulli spectatores modo futuri. Ac cæteros quidem omnes esse solicitos, solum spectatorem tranquillum frui celebritate: hunc spectatorem aiebat esse philosophum, qui non ob aliud in hoc mundi theatrum prodijsset, quàm ut

Philosophus mundi spectator

naturas rerum ac mores hominum contemplaretur.

Rogatus à quodam, quando esset congrediendum 8
cum fœmina, Cum uoles, inquit, teipso fieri debilior. Venus
Multa Venus eneruat hominem.

Admonebat discipulos, ut quoties à negocijs diur 9
nis uesperi domum ingrederentur, uersiculum hunc
apud se repeterent,
πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη.

Aiebat in ciuitates primũ irrepsisse delicias, mox 10
saturitatem, deinde uiolentiam, postremo exitium. Grauiter

Theano Pythagoræ uxor, rogata quando mulier 11
esset munda à uiro, respondit, à suo semper, ab alieno
nunquam. De Pythagoræ symbolis non pauca dixi/
mus in Chiliadibus, quo minus hic libuit ea repetere.

EMPEDOCLES AGRIGENTINUS

Quũ uideret ciues suos delicijs deditos, sumptuo/ 12
se tamen ædificare, dixit, Agrigentini sic indulgent Grauiter
uoluptatibus, quasi postridie morituri: sic ædificant,
quasi semper uicturi.

HERACLITUS EPHESIUS

Dicebat iniuriam magis extinguendam quàm in/ 13
cendium. Ex leuissimis offensis, si negligantur, nascun Initijs ob/
tur atroces tragœdiæ. Sed ad restinguendum incendi standum
um accurrũt omnes, gliscenti uero simultati citius ad/
dunt iritamenta.

Dicebat ciues non minus oportere pugnare pro 14
legibus quàm pro mœnibus. Quòd absque legibus
nullo

nullo pacto poßit esse ciuitas incolumis, absq; mœnibus poßit.

15 *Remp. ut deploratam contempsit, eiq; dare leges* Libere *quũ rogaretur recusauit. Seceßit autem in templum Dianæ, ibiq; cum pueris ludebat talis. Circũstanti & admiranti populo, Perditi, inquit, an non præstat hoc agere, quàm uobiscum remp. administrare?*

16 *Interrogatus aliquando, qur sileret, Ut uos, inquit, loquamini.*

XENOPHANES COLOPHONIVS

17 *Empedocle dicente, sapientem inueniri non posse.* Salse *Et merito, inquit. Nam sapientem esse oportet, qui agnoscat sapientem: notans illum qui hoc dicebat, suo uitio non inuenire sapientem.*

18 *Dicebat,* τοῖς τυράννοις ὁμιλεῖν ἢ ἥδιστα ἢ ἥκιστα, *id est, cum tyrannis congrediendum aut iucundißime aut minime. Nihil est uiolentius aure tyranni, ait Satyricus: apud bonos etiam principes admonendi libertas uerbis placidioribus est temperanda. Id qui non potest, abstineat ab illorũ congressu.*

DEMOCRITVS MILESIVS

1 *Ignotus uenit Athenas, & colloquio de philoso-* Multiscius *phia cum Socrate habito dixit, Hic philosophus similis est Pentathlo, quòd calleret naturalia, moralia, mathematica, adhæc disciplinas quas* ἐγκύκλους *uocant, deniq; omnium artium peritiam.*

2 *Huius fertur & illud,* λόγος ἔργου σκιή. *id est,*

Oratio operis est umbra. Significans ex egregijs fa- Gloria ex
ctis nasci laudes hominum eloquentium, non contrà. benefactis
Primam igitur oportet esse curam factorum, gloria
consequitur ultrò.

Dicere solet, si corpus animũ in ius uocaret, haud 3
quaquam futurum ut ille muneris male administrati Grauiter
crimen effugeret. Animus in corpore ueluti præsidio
collocatus est, & tamen pleraq; mala corpori ab ani-
mo ueniunt.

Qum arroderet cucumerem, sensit humorẽ esse 4
mellei saporis, rogauitq; famulam unde emisset, illa Studium
nominauit hortũ. Surrexit Democritus, Et duc me,
inquit, eò, ac locum indica. Demirante muliercula
quid sibi uellet, Vt, inquit, dulcedinis causam inueni-
am, inuenturus si locum inspexero. Hic muliercula ri-
dens, quiesce, inquit, ô bone. Nam ego imprudens cu-
cumerem immiseram in ollam mellitam. At ille offen-
sus, Molesta es, inquit, ego tamen incumbam quæ-
ramq; causam: quasi cucumeri peculiaris sit ac genui-
na dulcedo. Sit hoc exemplum studij indefatigabilis.

Dixit preciosissimum impendium esse tempus, 5
πολυτελέστατον ἀνάλωμα χρόνος. Citat Plutar- Temporis
chus in uita Antonij. Quanquam hoc dictum cõplu- parsimonia
ribus tribuitur.

Qum apud Dionysium quæreretur quod æris ge 6
nus esset omnium optimum, Ex quo, inquit, Atheni- Libertas
enses statuas fecerunt Harmodio & Aristogitoni: immodica

nimium

nimium libere significans tyrannos è medio tollendos. Nam ob eiectos tyrannos Athenienses illis statuas erexerunt. Hoc, ni me fallit memoria, alteri cuidam asscribitur.

ANAXARCHVS

7 Libertas immodica Anaxarchus Abderites philosophus inuisum habuit Nicocreontem Cypri tyrannum: itaq; quum in cœna quadam Alexander rogasset, qualis illis uideretur, Præclara, inquit, sed oportuit & Satrapæ cuiusdam caput apponi: oculos detorquēs in Nicocreontem qui aderat.

8 Fortiter Alexandro mortuo, quum Anaxarchus tempestate esset delatus in Cyprum, Nicocreon memor contumeliæ, philosophum arreptum in mortarium coniecit, ferreis pistillis contundi iussit. Hic illam uulgo celebratam uocem emisit: πτίσσε τὸν ἀναξάρχου θύλακον, ἀνάξαρχον δ' οὐ πλήσσεις; id est, tunde Anaxarchi manticam, nam Anaxarchum non percutis. Sentiens corpus non esse partem hominis, sed animi domicilium tantum. Animus autem non potest tundi.

9 Libere Quum uideret ex Alexandri uulnere, quod ictu sagittæ acceperat, manare sanguinem, dixit uersu Homerico,

τοῦτο μὲν αἷμα, καὶ οὐκ ἰχὼρ οἷόσπερ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. id est,

Hic quidem sanguis est, non ille liquor, qualis diuis solet

ſolet ire beatis. Admonens regē ſuæ conditionis, qui pro deo affectabat haberi. Quanquam hoc quidam non ab Anaxarcho, ſed ab ipſo Alexandro dictum tradunt.

In conuiuio quum Anaxarchus Alexandro propinaret, oſtenſo calice prædixit fore, ut uulnus acciperet, abutens ad id uerſu, 10 Diuinatio

βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί. id eſt,
Ferietur aliquis mox deûm humana manu.

Quum à Cypriorum tyranno Nicocreonte torqueretur ut conſcios proderet, poſt multa in regem dicta conuicia, tandē per iracundiam & linguæ amputationē minanti, Non erit, inquit, effœminate adoleſcens hæc quoq; corporis mei pars tuæ ditionis: ſimulq; dentibus abſciſſam & commanducatam linguam in os eius ira patens expuit. 11 Silentij fides

Quū Alexandrū ſe ob Cliti necem diſcruciantē uideret, Clito, inquit, cōtigit iuſtitia quæ dijs aßidet: pſuadere cupiens quiquid à rege fieret, ius fasq; eſſe. Nam & Alexander pro deo ſe haberi ſuſtinebat. 12 Adulanter

ZENO ELEATES

Zeno accuſatus quòd coniuraſſet in perniciē Nearchi tyranni, quum in quæſtionibus iuberetur edere nomina coniuratorum, nominauit pleroſq; illi amiciſsimos. De his quū tyrannus ſumpſiſſet ſupplicium, rogaretq; nunquis ſupereſſet etiam, Tu ſolus, inquit, reip. pernicies. Tandem & linguam dentibus am- 15 Fortiter

putatam in os tyranni, quod ob iracundiam hiabat, expuit.

14 Quum maledictis lacessitus incandesceret, reprehensus quòd philosophus urbis improborum commoueretur, Si cõuicia, inquit, æquo animo admisero, ne laudes quidem sentiam. Lapidis est non sentire discrimen inter laudantem & uituperantem: sed philosophi est non ita commoueri, ut ab honesto recedat.

Ira sapientis

15 Quum ascenderet in theatrum cithara canente Amœbeo, uersus ad discipulos dixit, Eamus, ut pernoscamus, quam uocem, quemq; concentum ædant, intestina, nerui, lingua, & ossa, quibus adest ratio, numerus & ordo. Si in rebus inanimis tantũ ualent illa, quanto plus ualebunt si in omni hominis uita seruentur?

Harmonia uitæ

16 Dicebat è suis quemq; insomnijs deprehendere posse quantũ in philosophia profecisset: si nihil illic uel appeteret uel faceret nefariæ rei. Tum enim animus in profunda tranquillitate cõstitutus ueros affectus prodit. Contrà quæ uigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in somnis.

Somniorum obseruatio

PYRRHO ELIENSIS

17 Deprehensus aliquando solus, ac secum loquens, rogatus quid solus ageret, Meditor, inquit, esse probus. Sentiẽs ad id utilẽ esse solitudinẽ, inutilẽ turbam.

Solitudo

18 Quum obiurganti sororẽ Philistam, quidam obijceret, quòd oblitus esset suæ professionis (docebat enim

enim omnia esse indifferentia) sic elusit. Non enim, inquit, in muliercula declarabitur indifferentia. Facete

19 *Rursus quum canem inuadentem repulisset, idem obijcienti respondit, perdifficile esse prorsus hominē exuere. Maluit agnoscere lapsum humanum, quàm dogma rescindere.* Homo

20 *In tempestate conspiciens cæteros animo esse deiectiores quum ipse nihil moueretur, ostendit porcellum in naui secure edentem, dicens, oportere sapientem eam animantis imitari securitatem.* Securitas philosophica

21 *Admirari solet illū Homeri uersiculū præ cæteris,* οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν. *Id est, Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum. Quòd alijs defluentibus alij succedant, Sentiens in rebus humanis nihil esse diuturnum aut stabile.* Vita fugax

TIMON NICAEVS

22 *Gaudebat hortorum secessibus ac solitudine, unde Hieronymus Peripateticus de illo dixisse fertur, Quemadmodū apud Scythas & qui fugiunt, & qui insequuntur torquent sagittas: itidem inter philosophos, alios persequendo discipulos capere, alios fugiendo. Sequitur fama fugientem, & ob id ipsum auidius expetitur qui scholam uitat.* Capere fugiendo

23 *Cum uidisset Arcesilaum inter assentatores euntem, Quid tu, inquit, uenisti huc, ubi sumus nos, qui liberi sumus?* Libertas

24 *In quendā omnia mirantē ita lusit, Quin & illud mira/* Facete

miraris, quòd quũ tres simus, quatuor habemus ocũlos. Timon enim luscus erat, unde & Cyclops dictus est, & discipulum habebat luscum Dioscoridem. Meminit huius & Socrates alicubi apud Platonem.

XENOPHON

25 Dicebat esse prudentis cordatiq; uiri, etiã ab inimicis utilitatem capere. Vulgatum est, neq; solem, neq; aquam, neq; ignem magis utilẽ esse hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestijs ac serpẽtibus noxijs utilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod uertat in suum bonum.

Vtilitas ex inimicis

26 Dicebat tum maxime colendos esse deos, quũ homini res sunt secundæ, ut quũ incideret necessitas confidenter illos imploremus, utpote beneuolos iam & amicos. Recte Xenophon: sed uulgus hominũ contrà facit: in felicitate profunda est diuorum obliuio: quũ urget calamitas, tum demum ad illos cõfugimus.

Diuorum cultus

STRATO PHYSICVS

27 Quibusdam obijcientibus quòd Menedemus plures haberet auditores quàm ipse, Quid mirũ, inquit, si plures reperiuntur, qui lauari cupiũt, quàm ungi? Vnguntur qui se parant certamini. Subindicauit Menedemi philosophiam esse dilutam, ac facile inueniri qui audiant de uirtute disserentẽ, perpaucos autem qui uirtutẽ exerceant. Nam huc prouocabat Strato.

Virtutis usus

PHOCION

PHOCION DVX ATHENIENSIS

Hunc quum pro concione dicentem quidam petulantißime maledicus interpellaret, multis cõuicijs in illum debacchans, omisit quod cœperat, locumq; dedit maledico. Posteaquam ille uix dicendi fecißet finem, Phocion reuersus in suggestum, placido uultu perinde quasi nihil esset dictum, cœptam orationem prosequutus est. De pedestribus, inquit, copijs audistis, superest ut de uelitibus ac leuis armaturæ milite dicam. 28 Moderate

Quũ adhuc floreret Leosthenes, interrogatus ab oratoribus, quid ipse boni fecißet reip. Nihil aliud, inquit, nisi quòd donec ego uobis fui dux, nulli dicta est oratio funebris, sed omnes uita defuncti in maiorum monumentis sepulti sunt. Alij iactabant cruentas uictorias, Phocion existimabat egregij ducis esse, sic administrare rem militarem, ut nulli aut quàm paucißimi ciues pereant. Mos autem erat Athenis, eos qui in acie cecidißent apud populum laudare, ac cenotaphia erigere. 29

APOPHTHEGMATVM

LIBER OCTAVVS

PRAEFATIO

VNC à philosophis ad sophistas, hoc est quod dici solet, ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους transeamus: quod genus hominũ miror olim in delicijs fuiße, non uulgo tantũ, sed summis etiam principibus, quũ nec essent germani poetæ, nec γνήσιοι rhetores, nec synceri philosophi, sed tamen horum omnium simij, tantum ad captandam auram popularem, ac linguæ modulatu deliniendas ociosæ multitudinis aures compositi, si paucos tamen excipias. Vnde mirum quàm horum dicta frigeant præ philosophicis aut etiam poeticis, ut interdum parasiti & meretrices dicere uideantur argutiora. Sed hic liber habet præterea uariam dictorum satyram, in quibus fortaße reperies iuxta poetam epigrammaticũ, quædã bona, quædã mediocria, sed mala plura. Verũ ut molestus est cõuiuator, qui præter modũ laudat ea quæ apponit: ita ciuilitatis est parcius extenuare apparatũ: eo quòd & qui laudat, & qui deijcit immodice, diuersa quidẽ uia, sed tamen pari studio uenari gratiam uideatur. Sit igitur hoc

hoc lectoris iudiciū. Nos simpliciter τὰ παρ' ἡμῶν apponemus.

LEO BYZANTIVS SOPHISTA

1 Venit Athenas populo dißidijs tumultuanti concordiam suasurus, ubi prodißet in suggestum, corpore admodum pusillo, omnium risus obortus est. Ille fortuitam occasionem uertens in proœmium, Quid, inquit, ò uiri Athenienses, si conspiceretis uxorem meam, quæ tam pusilla est ut uix pertingat ad genua mea. Ad hanc uocem quum maior etiam populi risus sublatus esset, subiecit, At nos tam pusillos, si quando dißidemus, uix ciuitas Byzantium capere potest. Ita fermè Plutarchus in præceptis politicis. Sed eandem fabulam multo aliter narrat Philostratus in Sophistis. Nempe quum prodißet ad populum dicturus de concordia, ipsa statim specie risum mouit populo, quòd obesus eßet, ac uentre prægrandi. At ille nihil turbatus risu multitudinis, Quid, inquit, ridetis uiri Athenienses? Vxor mihi est me multo obesior, & tamen concordes unus capit lectulus, discordes ne tota quidem domus. Quod refert Philostratus, & probabilius est & festiuius. Solerter

2 Quum Philippus adornaret bellum aduersus Byzantios, Leo adijt illum percontans hunc in modum, Quid, inquit, accidit tibi Philippe, ut bellū instituas? Vt, inquit, tua patria ciuitatum pulcherrima huc adducatur, ut intelligat se à me diligi, eoq; ad fores amasio- Admonitio commoda

amasiorum meorum uenio. Ad hæc Leo, *At qui re damari cupiunt, haud quaquam cum gladijs uenire solent ad fores amasiorum. Amantes enim non egent bellicis instrumentis, sed ciuilibus.* Hoc dicto in diuersum flexo regis animo patriam suam liberauit. Ita Philostratus.

5 Pasiadi obijcienti lippitudinem oculorũ, Corporis, inquit, uicium exprobras, haud uidens filium tuum Nemesim humeris baiulantem. Erat enim Pasiadi filius contractis humeris. Nemesim autem dixit redargutionem insolẽtiæ, quam ueteres fingebant esse deam. Imprudenter in alterum torquet conuicium, si in promptu sit quod ipsi uicißim obijciatur.

Conuicium retortum

ION SOPHISTA

4 Dicebat rem morosam esse ægrotationem. Nam ægrotis & uxor molesta est, & medicum incusant, & lectulum moleste ferunt. Ex amicis autem & qui accedit grauis est, & qui discedit molestus. Sic animus ægrotus & lætis & tristibus offenditur.

Animus ægrotus

PROTAGORAS Abderita ἄθεος.

5 Dicebat de dijs nihil certo sciri, sint, an non sint: ob id libri illius in foro exusti sunt, quòd docerent impietatem. Ne quis arbitretur noui exempli rem esse, quod nunc exuruntur libri hæreticorum.

Impie

6 Euathli discipuli dilemma quomodo apud iudices in ipsum retorserit, notius est quàm ut sit hoc loco commemorandum.

THEO

THEODORVS ATHENIEN
sis,cognomento ἄθε@.

Obijcientibus quòd doctrina ipsius multi redde- 7
rentur deteriores,respondit,id aliorum uitio accide- Interpretatio
re,qui doctrinam ipsius sinistra exciperent, quũ ipse sinistra
dextra porrigeret.Hoc hominum genere hisce tem-
poribus plenus est mundus,quibus nihil tam circum-
spectæ dici potest,quod non deprauent ad calumniã.
Refert Plutarchus libro de animi tranquillitate.

FAVORINVS

In Fauorinum sophistam hæc tria iactata sunt,ut 8
miranda uixq; credenda . Quum Gallus esset , scire Prodigiosa
Græce: quum Eunuchus, accusatum fuisse de adulte-
rio : postremo quòd cum imperatore simultatem ge-
rens,uiueret.

Huius æream statuam deiecerant Athenienses,ut 9
hominis Cæsari inimicißimi. Erant enim Athenien- Honor de
ses uectigales Adriano Cæsari.Id posteaquam ei nun tractus
ciatum est,nihil commotus dixit,Vtilius erat Socra-
ti ab Atheniensibus ærea priuari statua,quàm bibe-
re cicutam . Contempsit statuæ iacturam , uita in-
columi.

AESCHINES

Aeschines quum Rhodi exul recitaret orationem 10
suam aduersus Demosthenem , Rhodij demirati sunt Ciuiliter
quòd tali oratione fuißet dãnatus ab Atheniensibus,
At desineretis,inquit Aeschines,admirari,si audisse-

tis quæ ad hæc respondit Demosthenes: mira ciuilita te & se exemit à crimine, & iudices excusauit, damnationis iniustæ causam reijciens in uiolentiam eloquentiæ Demosthenicæ. Ita fermè Philostratus. Deinde quum recitatam Demosthenis orationem omnes supra modum admirarentur, Quid, inquit, si ipsam bestiam audißetis sua uerba resonantem: sentiens in Demosthene magnam Demosthenis partẽ abesse, si quæ scripsit ab alio recitarentur.

NICETES

11 Salse Nicetes Smyrnæus sophista telonæ cuidam in iudicio uehementius incandescenti dicentiq;, Desine latrare in me: admodũ salse respõdit, Si tu desinas mordere. Nam utrunq; canum est.

ISAEVS SOPHISTA

12 Pudice Isæus sophista Aßyrius quum primam ætatem dicaßet uoluptatibus, simul ut ad uirilem peruenit, uelut alius subitò factus miram induit morum seueritatem. Itaq; percontanti cuidam num illa, fœminam ostendens, uideretur formosa, πέπαυμαι, inquit, ὀφθαλμῶν, id est, desij laborare ab oculis. Ab altero quopiã interrogatus, quis piscis, aut quæ auis esset ad uescendum suauißima? Sobrie πέπαυμαι, inquit, ταῦτα σπουδάζων, id est, ista curare desij. Et adiecit, ξυνῆκα γὰρ τοὺς Ταντάλου κήπους τρυγῶν, id est, sensi enim me è Tantali hortis fructus colligere. Subindicans omnes eiusmodi uoluptates quibus iuuentus

gentus capitur, nihil aliud esse quàm umbras ac somnia, qualia de Tantalo fabulantur poetæ.

13 *Lacedæmoniis periclitantibus, ac de ciuitate mœnibus cingenda consultantibus, Homericum carmen recitauit,*

ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ. *Id est,* Concordia

Scutum hæsit scuto, galeæ galea, atque uiro uir.

Et adiecit, Sic mihi state Lacedæmonii, & muris cincti sumus.

14 *Pythonis proditoris accusationem tribus dictis absoluit, Coarguam Pythonem, inquit, proditionis, oraculo à deo reddito, populo qui uinxit, Philippo qui dimisit. Græca sunt lepidiora,* ἐλέγξω πύθωνα προδεδωκότα τῷ χρήσαντι θεῷ, τῷ δήσαντι δήμῳ, τῷ ἀναζεύξαντι φιλίππῳ. *Neque enim deus pronunciasset oraculo nisi talis esset: neque populus uinxisset, nisi talis fuisset: neque rex abiisset, nisi eum cuius gratia uenerat non reperisset, aut rex è castris illum non dimisisset.* Breuiloquiũ

SCOPELIANVS

15 *Scopelianus eos qui conuiciis agerent, existimantes se hoc pacto declarare animi magnitudinem, aniculas appellare solet, non tantum ebrias, sed & rabidas.* Conuicia anicularum

16 *Polemoni obiicienti quòd inter dicendum pulsaret tympanum, Tympanizo, inquit, sed Aiacis clypeo: haud inficians se in agendis causis interdum uti uerbis* Vehementia in dicendo

uerbis ac figuris uehementioribus, at non inani strepitu, sed ad causæ patrocinium accommodis.

DIONYSIUS SOPHISTA

17 Dionysius sophista familiaribus dicere consueuit, mel summo digito non caua manu gustandũ esse. Sentiens uoluptates quàm parcissime admittendas.

POLEMON SOPHISTA

18 Antonius imperator absente Polemone occuparat domum illius, uelut omnium apud Smyrneos pulcherrimam. At Polemon noctu reuersus è peregrinatione, pro foribus clamauit, se indigna pati, qui proprijs ædibus arceretur. Cognouit imperator ac cessit. Pòst ubi Romam uenit Polemon, imperator ciuili- Libere ter illi exprobrans quòd acciderat, Date, inquit, Polemoni diuersorium, nec quisquam illum eijciat. Mox histrio quidam tragœdiarum, ex Olympijs Asiæ, cui erat præfectus Polemon, appellauit Antonium Cæsarem aduersus Polemonem, quòd protinus initio fabulæ ab illo fuisset eiectus è scena. Percontatus est Cæsar quo tempore fuisset eiectus: quumq; is respondisset, circiter meridiem: admodum urbane respõdit, At me quidem eiecit circa medium noctis, nec tamen appellaui iudicem.

19 Quum laboraret morbo articulari, Pergami in templo obdormijt: huic apparuit Aesculapius, iubẽs Assuetudo ut à frigido potu abstineret. ad quẽ Polemon, O præclare, inquit, quid autem si bouem curares? subindicans

cans iam diu aſſuetum duris,fruſtra uocari ad de/ licias.

Procõſul torquebat prædonem quendam,quũq; dubitaret quod ſupplicij genus eſſet de illo ſumptu/ rus,ſuperueniẽs forte fortuna Polemon,Iube, inquit, illum ediſcere ueterũ ſcripta. Ipſe quidem Polemon multa edidicerat, ſed in exercitatione nihil ducebat laborioſius ac moleſtius quàm ediſcere: eoq; Fabius iubet hoc tædium protinus à pueris deuorari. 20 Facete

Occurrens ſophiſtæ cuidam,inteſtina,mænides pi ſces & alia quædam uilia portanti obſonia, O uir e/ gregie,inquit,non poteſt Darij & Xerxis animũ re ƈte actione exprimere,qui talibus utitur cibis. 21 Cibus

Timocrati philoſopho apud Polemonem dicenti, Fauorinum eſſe loquacem,Et omnis,inquit,anus. No tans in Fauorino corporis habitum,quòd eſſet eunu/ chus. Viſus eſt excuſare uicium, ſed re uera condu/ plicauit. 22 Salſe

Hiſtrionem tragœdiarum qui in Olympijs, ô Iu/ piter pronunciarat,oſtenſa terra: ô terra, manu in cœlum proiecta:ſubmouit à præmijs (Præſidebat e/ nim ei certamini) dicens, hic manu commiſit ſolœ/ ciſmum. 23 Geſtus

Quum articuli morbo lapideſcerent,medicos ad/ monuit ut effoderent,inciderentq; Polemonis lapici dinas. Dicebatq;,comedendum eſt,manus non habeo: ambulandum eſt,pedes non habeo:dolendum eſt, & 24 locus in mor bum propr.

manus

manus habeo & pedes.

25 *Curarat ut uiuus inferretur sepulchro, ac familia*
Industria *ribus quibus datum erat negocium occludēdi monu-mentum, Obde, inquit, obde, ne me sol cernat tacentē.*

SECVNDVS SOPHISTA

26 *Tale declamationis argumentum erat proposi-*
Argute *tum, Qui seditionem mouerit moriatur, qui sedaue-rit præmium ferat. Quidam & mouerat & sedauit, petit præmium. Hanc quæstionem paucis absoluit. Quod est prius? mouisse, quod posterius? sedasse. Itaque prius da pœnas motæ seditionis, ac deinde si potes, accipe præmium recte factorum.*

GORGIAS SOPHISTA

27 *Gorgiæ sophistæ palàm exhibenti sese ad respon-*
Friuolæ quæstiones *dendū quod cuiq; libuisset proponere, Xenophon nō ille Socraticus, sed alius quidam inuidens, adijt illū, atq; hanc proposuit quæstionem, Dic mihi Gorgia, quamobrem fabæ uentrem inflent, quum ignem non inflent. Ad quem placide Gorgias, Istuc quidem tibi dispiciēdum relinquo: cæterum illud iam olim cognitum habeo, terram aduersus istiusmodi homines pro ducere ferulas.*

28 *Dicebat tragœdiam esse deceptionem, qua qui al-*
Poesis fallacia bona *terum decepisset, iustior esset eo qui non decepisset: & qui deceptus esset, sapientior foret eo qui non esset deceptus. Fallit enim tragœdia tractans argumenta conficta, sed adeo scite, ut uera credantur. Iustior*

autem ille uidetur qui fallendo prodest: & sapientior est qui per fictas fabulas discit, quid sit turpe, quid sit honestum. Refert Plutarchus de poetis audiendis.

HERODES SOPHISTA

Herodes in accusatorē, qui de causa pauca, de generis sui claritate multa iactarat, Tu, inquit, nobilitatem habes in talis. Romani siquidem nobilitatis signum gerebant in calceis. Id erat eburnum additamentum tali specie. Ita Plinius notat quosdam qui nihil haberēt nobilitatis præter imagines. Rursus quū aduersarius gloriaretur quòd in unam quandam Italiæ ciuitatem multa beneficia contulisset, Idem ego, inquit, de me prædicare possem, si in uniuersa terra causam dicerem. Significans se de innumeris ciuitatibus fuisse præclare meritum. 29 Nobilitas in talis

Vxoris Regillæ mortem luxit impotentius, adeo ut picturas & ornamenta domus coloribus atraret, uelis pullis tegeret, ac lapide Lesbio obscuraret omnia. Nam is funestus ac niger est. Quodam igitur die quum Lucius, qui frustra conatus fuerat Herodi persuadere ut lugeret moderatius, pueros uideret in fonte ædibus uicino lauātes raphanides, rogabat cui pararetur ea cœna, qui responderunt, Herodi. Tum Lucius, Iniuriam facit Regillæ, qui albis radiculis uescatur in atra domo. Id ubi renunciatum est Herodi, amouit ab ædibus funestam speciem, ne apud probos uiros traduceretur. 30 Luctus immodicus

Idem

31 *Idem Lucius quum Romam uenisset obuiam fa-ctus imperatori Marco, percontatus est illum quò iret, et cuius rei gratia: cui imperator, Honestum est et seni discere, eo ad Sextum philosophum ut discam quæ nondum scio. Hic Lucius sublatis in cœlum ma-*
Libere *nibus, O Iupiter, inquit, iam senex tabellam gestans puerorum more commeat in ludum, quum noster rex Alexãder triginta duos annos natus uita defunctus sit. Hic citius probarim Cæsaris & studium et mode rationem, quàm Lucij libertatem.*

32 *Dolorẽ ex prioris filiæ Panathenaidis obitu con-*
Luctus *ceptum utcunq; lenierant Athenienses, intra urbem eam sepelientes, & obitus diem ceu funestum ex an-no sustollentes. Cæterum quum Elpinicem alteram fi liam exanimem indecore lugeret, proiectus humi ac uociferans, quas inferias tibi faciam filia, quid tecum sepeliam? superueniens Sextus philosophus, Maxi-mum, inquit, munus dederis filiæ, si moderate lugeas.*

33 *Viginti pueris ob uirtutem compluribus in locis statuas posuerat. Hac de re quũ accusaretur à Quin tilijs Græciæ præfectis, quòd superuacaneis impẽdijs*
Sumptus inanes *indulgeret, Quid, inquit, uobis incommodi est, si ego ludo de saxis meis?*

34 *Videns Quintilios Troianos quidem esse, cæ-*
Libere *terum à Cæsare plurimi fieri, dixit, Ego etiam Iouem Homericum odi, quòd Troianis fuit amicus. Nimium libere profitens, sibi molestum esse, quòd*

impe-

imperator tantum honoris haberet Quintilijs.

Proteo Cynico fine fine ipsum cõuicijs incessente, Cõsenuimus, inquit, ambo, tu quidẽ male loquẽs, ego male audiens. Sensit immedicabile malum esse cui il letã diu assueuerat, & se moderatius ferre quod iam nouum non esset. 35 Maledicentia

Atheniensibus sic admirãtibus hominis eloquentiam, ut dicerent illum esse de numero decem oratorum, nihil elatus est hac laude quæ uidebatur maxima, tantum respondit, Certe Andocide sum melior. Is, ut opinor, fuit sophista quispiam notæ uulgaris. 36 Modestie

ANTIOCHVS SOPHISTA

Antiochus sophista quum male uulgo audiret, ueluti formidolosus, quòd nec prodiret in concionẽ, nec reip. munia capesseret, Non uos, inquit, metui, sed me ipsum: agnoscens bilem suam uehementiorem quàm ut cohiberi posset. Sensit idem Plato, qui sunt iracundioris ingenij, ad disciplinas quidem esse idoneos, ad gerendam remp. non item. 37 Iracundia

ALEXANDER SOPHISTA

Alexander sophista legatione fungens pro Seleucia apud Antonium primũ, uidensq; illum minus attentum, clariore uoce dixit, Ausculta me Cæsar. Cæsar autẽ acerbitate confidentiáq; uocis exasperatus, Ausculto, inquit, intelligoq; te. Tu enim es ille qui colis comam, qui dentes candidas, qui polis ungues, qui semper oles unguentum. 18 Improbitas

HERMOGENES

39 Antiochus hoc dicto taxauit Hermogenem, ut diceret illum inter pueros esse senem, inter senes puerum: siue ob ualetudinem ante tempus imbecillem, siue ob dictionis genus neglectius. Alij per iocum dicebāt, illius uerba plane, iuxta Homerū, esse πτερόεντα, quod ea ueluti pennas abijceret.

Sermo in compositus

PILAGER

40 Rogatus quamobrem non delectaretur educandis pueris, Quoniam, inquit, nec me ipso delector. Agnoscebat naturæ suæ uitium. Erat enim iracundus & morosus, eoq; nec appositus ad teneram ætatem instituendam: quum hodie stulti parentes nullis libentius committant liberos suos, quàm huiusmodi truculentis & asperis.

Iracundia

ADRIANVS SOPHISTA

41 Adrianus sophista in conuiuio sophistarū, ad quos adhibitus erat tanquam egregij cuiuspiam arcani consors futurus, quum sermo fuisset ortus de characteribus dictionis, & in quo quisque præcelleret, & quid in quoque potissimum imitandum esset, At ego, inquit, describam characteres, haudquaquam recensens incisiunculas, intellectulos, membra, aut rhythmos, sed meipsum mihi imitandum proponens, omniumq; inuenta ex tempore proferens fluxu quodam orationis ac linguæ permittam hæc omnia. Quid de hoc Adriani dicto iudicandum existiment, uiderint Critici.

Imitatio

Critici, illud scio, Horatium non temere exclamasse, O imitatores seruum pecus. Et hodie uidemus quosdam qui se totos addixerunt exprimendo Ciceroni, frigidos & elumbes euadere. Quòd si quos delectat illud orationis genus leue & γλαφυρὸν, equidem nec obsto cuiquã nec inuideo. At ipse malim Epicteti rudem & indolatam phrasim, sed naturalẽ, quàm Isocratis omni flosculorum genere picturatam. Huius Adriani dictionem Herodes sophista solet appellare κολοσσοῦ μεγάλα παράγματα, id est, colossi magna fragmenta: simul in iuuene notans orationem nondum satis compositam, simul laudans & uocis & animi magnitudinem. Colosi fragmenta

42 Quidam è familiaribus miserat illi pisces in disco argẽteo, picturato auro: at ille delectatus uasculo nõ remisit, tantum ei qui miserat respondit, Bene facis, quòd etiam pisces: quasi discus esset dono missus, pisces tantum nouitatis gratia additi. Quidam autem dicunt ioco factum, ut castigaret discipuli uitium, qui sordidior esse dicebatur. Nam eo admonito discũ reddidit. Quum essem apud Coloniam Agrippinam, senatus bonoris gratia misit uinum in cantharis testaceis, nec eos repeti mos est. Id admiratus, rogaui causam. Responsum est, olim uinum solere mitti cantharis argenteis: hoc bonoris quum esset habitum cuidam ex eorum numero, qui magnam nobilitatis partem existimant rapto uiuere, postridie mane profe- Facete

ctus est cum argenteis cantharis. Re comperta misit
Facete ad illum senatus qui cantharos reposceret. At ille, Vltro, inquit, dono dedistis, & ego gratias egi. Hoc casu admoniti mutarunt consuetudinem.

PAVSANIAS CAPPADOX

45 Quoniam more suæ gentis crassa lingua sonabat,
Salse confundens consonantes, breues producens, productas corripiens, uulgo dictus est coquus, qui preciosa obsonia male condiret.

PROCLVS

44 Proclus Naucratites filium habebat intemperantem, gallis gallinaceis, coturnicibus, catellis, & equis alendis indulgentem, quem pater adeo non increpabat, ut unà cũ illo potius iuuenaretur. Quo
Argute nomine quum ab amicis obiurgaretur, Citius, inquit, desinet, cum senibus colludẽs, q̃ cum æqualibus.

ANTIPATER

45 Antipater Hieropolites quum ducturus esset Se-
Lepide ueri Cæsaris filiam, forma parum felici, & familiariũ quispiam interrogaret quãdo laturus esset τὰ ἀνακαλυπτήρια; sic appellabantur munera, quæ sponsæ amici deferebant sponso tertio die, quo sponsa debebat exhiberi spectanda: Hermocrates lepidissime respondit, ἐγκαλυπτήρια μὲν οὖν τοιαύτην λαβών, id est, Encalypteria potius, quum talem ducat. ἀνακαλύπτω est retego, ἐγκαλύπτω tego. Quod deforme est, tegi magis oportet quàm retegi.

Hera-

HERACLIDES SOPHISTA

Scripſerat libellum cui titulum indiderat πόνου ἐγκώμιον, id eſt laboris laudatio. Eum quum Ptolemæus ſophiſta fortè obuius uideret habētem præ manibus, rogabat quid moliretur. Quum ille reſpondiſſet, πόνου ἐγκώμιον. Ptolemæus accepto codice, deleuit π, & adiecit, Tempus eſt ut legas titulum encomij, reperitqúe ſcriptum, ὄνου ἐγκώμιον. Ptolemæus huc alluſit, quòd ſi labor mereretur laudem, eadem opera laudandus eßet aſinus animal labori natum. 46 Induſtria

HIPPODROMVS SOPHISTA

Hippodromus *ſophiſta Clementi tragœdiárum actori longe præſtantißimo, quum apud* Amphictyones *optime re geſta negata eßet uictoria, quòd* Byzantius *eßet, atq; id temporis* Byzantium *à Romanis obſideretur, proſiliens clamauit, Valeant applaudentes, ac perperam de re iudicātes, ego, inquit, Clementi uictoriam decerno. Quum alter hiſtrio appellaſſet* Cæſarem, *obtinuit* Hippodromi *ſuffragium.* 47 Iudicium in corruptum

Quodam *tempore quum illi uehementer à Græcis applauderetur, multáq; magnifica acclamarentur, in quibus illum æquabant* Polemoni, *Homerico uerſu reſpondit,* τί μ᾽ ἀθανάτοισιν ἐίσκεις; *id eſt, Quid me immortalibus æquas? Simul & candidi hominis laudem auferens, qui Polemonem tam præ-* 48 Modeſtè

claro testimonio ornarit: & modestiæ, qui laudem in uidiosam repulerit.

49 Homerus Quodam tragœdiam appellante sophistarum matrem, correxit dictum, Ego, inquit, dico Homerum esse patrem. Siue quòd nimia sit tragicorum grandiloquentia, siue quòd fons tragœdiarum sit Homerus. Pulchrius autem est ex ipso haurire fonte.

50 Homerum appellare solet uocem sophistarũ, Archilochum spiritum: quòd ille suppeditet uerba splendida, hic acrimoniam & uehementiam.

QVIRINVS SOPHISTA

51 Admonitio retorta Quum ab Asianis reprehenderetur, quòd in accusando mitior ac lenior esset quàm ipsi docerent, Multo, inquit, satius est, ut uos meam accipiatis lenitatem, q̃ ego uestram crudelitatem. Tumebant Asiani rhetores, & immodicis delectabantur.

52 Fortiter Amicis ipsum de morte filij consolantibus, Quando, inquit, potius apparebo uir quàm nunc? Sentiens dolorem quidem esse acerbũ, sed hoc fortitudinis laudem fore splendidiorem.

PHILISCVS

53 Pronunciatio Philiscus illaudatus rhetor, quum causam ageret pulchre uestitus, sed tumultu irruens in tribunalia, uoce semimuliebri, lingua supina, quóuis potius spectans quàm ad ea quæ agebãtur: auersatus dicentem imperator, studuit illi os occludere, totáque actione àquam intercipiebat, breues subinde percontatiunculas obij-

las obijciens. Ad quas quum parum apposite respon-
deret Philiscus, Virum, inquit imperator, arguit cæ-
saries, rhetorem uox. Græca plusculum habent lepo-
ris, τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥή-
τορα φωνή: notans illum, quòd attonsa cæsaries de-
clararet uirum, sed oratio non declararet esse rheto-
rem, sed fœminam potius.

CASSIVS SEVERVS

1 In aduocatione quadã, quum M. Pomponius Mar-
cellus latini sermonis molestißimus exactor, solœcis-
mum ab aduersario factum arguere perseueraret, in-
terpellatis iudicibus dilationem petijt, ut litigator su-
us alium grammaticum adhiberet, quòd diceret sibi
cum aduersario non de iure, sed de solœcismo contro-
uersiam futuram.

Molesti loqui

M. POMPONIVS MARCELLVS

2 Quum ex oratione Tiberij Cæsaris quiddam re-
prehendisset, contrà affirmante Atteio Capitone id
esse Latinum, & si non esset, futurum certe, Iam inde,
inquit, mentitur Capito. Tu enim Cæsar ciuitatẽ da-
re potes hominibus, uerbis non potes. Aeditio Aldi-
na corrupte legit, uerba nõ potes. Hominibus datur
ciuitas, qui recipiũtur in ius ciuiũ: uerbis datur ciui-
tas, quæ recipiũtur in cõsuetudinem sermonis Roma-
ni. Quẽadmodũ multæ uoces nõ Græcæ tantũ, sed et
Britãnicæ, & Gallicæ, & Persicæ ciuitate Romana
donatæ sunt. Id publicus usus potest, Cæsar nõ potest.

Libere

REMNIVS PALEMON

5 Is flagrabat libidinibus usq; ad infamiam oris, unde quidam in turba osculum ingerentem, quum refugiens deuitare non posset, dicto non infaceto repulit, Vis tu, inquit, magister, quoties festinantem aliquem uides obligurire. *Salse*

EPICVRVS ATHENIENSIS

4 Improbat institutum Pythagoræ, qui quum doceret amicorum communia esse omnia, iubebat ut discipuli quod quisque habebat, deponerent in commune, dicens, id esse diffidentium uerius quàm amicorũ. Etenim si quis uerè sit amicus, nihilominus habeo pro meis quæ ille poßidet, quàm si deposuisset. Porrò qui diffidit, aut non est ipse uerus amicus, aut de alterius animo dubitat. *Amicorum communia*

CTESIBIVS

5 Arcesilaus quum inuiseret Ctesibium ægrotantẽ, sensissetq; hominem egere, clàm crumenam pecunijs plenam subiecit ceruicali, quã ut reperit Ctesibius, ait, ἀρκεσιλάου τοῦτο παίγνιον, id est, Arcesilai hic ludus. *Benignitas*

EVRIPIDES

6 Celebratur illud Euripidis dictum, Vnicum consilium rectum magnam militum manum uincere. Quo prudenter admonuit, nõ perinde referre quàm numerosum educas exercitum, sed quàm cordati sint exercitus duces. In bello siquidẽ longe plus habet momẽti prudentia *Ducum prudentia*

prudentia solertiaq́;, quàm uires consilij expertes.

Idem cuidam opprobranti graueolentiam oris, 7
Multa nimirum, inquit, in illo occulta computrue- Silentium
runt. Significans se posse continere arcana. Solent
autem res in occulto congestæ computrescere.

DIONYSIODORVS TIBICEN

Gloriari solet, quòd nemo pulsus suos audisset, 8
neq; in triremi, neq; ad fontem quemadmodum Isme- Laus a lau-
niæ. Sentiens se nunquam captasse plausus sordido- datis
rum & imperitorum, sed sat habuisse probari paucis
eruditis. Ita Laertius in Cratete.

STRATHIAS

Colax Bianti *stupido sic adulatus est, Plus bibisti* 9
quàm rex Alexander. *Quod in Alexandro turpissi-* Adulatio
mum erat, illi laudi tribuit. Neq; enim statim laude
dignum est, quod fit à principibus.

ALEXANDER MAGNVS

Quum inuitaretur ut Darij filias quas habebat 10
captiuas inuiseret, prædicabantur enim puellæ admi-
rabili esse forma, noluit ire, dicens, Sibi non commit- Continentia
tendum, ut quum uiros uicisset, à mulieribus uin-
ceretur.

DVELLIVS

Duellius *qui primus* Romæ *è nauali pugna tri-* 11
umphum obtinuit, iam senex tremuloq́; corpore, in Pudicitia con
iurgio quodam audiuit exprobari sibi graueolenti- iugalis
am oris: rediit domum tristis, & expostulauit cum

Bilia uxore, quam uirginem duxerat: qur huius uitij nunquã admonuißet, quo licuißet mederi. Admonuissem, inqt illa, nisi putassem omnibus uiris ad eundem modum olere animam. Et hoc apophthegma superius alteri tributum retulimus. Si Bilia uere sensit quod dixit, argumentũ est insignis pudicitiæ: sin finxit, magna est ciuilitas erga maritũ, magna item tolerantia, quæ tam diu pertulerit hoc incommodum absq; fastidio.

QVIDAM

12 Facete Quidam iratus agasoni uolebat eum percutere: quũq; is clamaret, Atheniensis sum: ad asinũ uersus, At tu, inqt, Atheniensis nõ es: eiq; multas plagas inflixit. Meminit Plutar. in libello de cohibẽda iracũdiã.

PROMETHEVS

13 Vsus rectus Quum ignẽ e cœlis in terras deportasset, eũq; primum uisum Satyrus complecti uellet & exosculari: Heus inquit, ni caues hirce, profecto dolebit tibi mentum. Admonens etiam quæ natura pulcherrima sunt maximeq; neceßaria, tamen fieri perniciosa, nisi recte utaris.

BOS

14 Auxilia mutua Bos sub onere deficiens rogauit camelum conseruum, ut se oneris parte recepta subleuaret: cui recusanti, Imò, inquit, & meipsum & hæc omnia portabis. Idq; factum est mortuo boue. Ita Plutarchus in libro de tuenda bona ualetudine.

PORTIA

PORTIA MINOR

Quum laudaretur apud eam mulier quædam ut bene morata, quæ tamen iterarat matrimoniũ, Felix, inquit, ac pudica matrona non nubit nisi semel. Non passa est illam inter bene moratas numerari, quæ citra necessitatem ascisceret alterum uirum. Nam multas huc cogit egestas. Porrò coitus gratia nubere, nõ est uere pudicarum. Eoq; dixit, felix, excusans necessitatem. 15 Pudicitia

ANNIA

Propinquis admonentibus ut alteri nuberet: esse enim illi & ætatem integram, & faciem bonam, quorum alterum spem faceret prolis, alterum promitteret amorem mutuum, Nequaquam, inquit, hoc faciam. si enim bonum uirum nacta fuero, nolo timere ne perdam: sin malum, quid necesse est, post optimum perpeti pessimum? 16 Pudice

MARTIA Catonis filia minor

Rogata quur à morte mariti nollet iterum nubere, Quoniam, inquit, non inuenio uirũ qui me magis uelit, quàm mea. Non probauit coniugium, quod non conciliaret amor mutuus. Quæ ducitur dotis causa, conductum habet concubinum uerius quàm coniugem. 17 Nuptiæ dotis causa

Eadem quum diutius lugeret maritum, rogata quem esset habitura diem luctus ultimum: respondit, Quẽ & uitæ. Sic illa Ethnica, magno sanè cũ decore 18 Pudice

core plurimarum Christianarum, quæ uiro nondum elato iam nupserunt.

VALERIA

19 Pudicitia Valeria Messalarũ soror, rogata qur amisso Seruio uiro, nulli uellet nubere, Quoniam, inquit, mihi semper uiuit maritus Seruius.

PYTHIAS

20 Pudor liberalis Pythias Aristotelis filia rogata quis esset color pulcherrimus, Is inquit, quem in ingenuis gignit pudor. Agnoscas uel ex hoc dicto philosophi filiam. Solent autem fœminæ alijs coloribus aliæ delectari.

21 Luctus Philosophus quidam priscus, sed ἀνώνυμος, huiusmodi sermone Arsinoes reginæ luctũ compescuit. Quum Iupiter, inquit, inter dæmones rerum faceret partitionem, Luctus non aderat, sed distributione iam peracta uenit. Huic igitur quum Iupiter aliquid honoris tribuere uellet, nec esset quod daret, quippe iam consumptis omnibus, tandẽ assignauit illi honorem qui mortuis impenditur, ueluti lacrymas & mœrores. Quemadmodum igitur, inquit, cæteri dæmones bene uolunt ijs à quibus coluntur, itidem & Luctus. Quòd si fuerit abs te cõtemptus ô mulier, haud quaquã uenturus est ad te: contrà si diligenter abs te colatur honoribus illi designatis à Ioue, mœroribus ac lamentis, diliget te, semperq; tibi suppeditabit aliquid earũ rerũ quibus abs te perpetuo possit honorari. Refert Plutarchus in cõsolatione ad Apollonium.

DEMOS/

DEMOSTHENES MYTILENAEVS

Pulsauit fores hominis musicæ ac citharæ dediti: quumq́; is audito pulsu iußiſſet illū introire, Faciam, inquit, si prius alligaris citharam. Subnotans illū nihil aliud quàm cithara canere. Refert Plutarchus Sympoſiacon libro ſecundo. 22 Studium immodicum

ATTILIVS

Dixit ſatius eſſe ocioſum eſſe quàm nihil agere. Refert Plinius Iunior ad Minutium Fundanum, Satius eſt enim, inquit, ut Attilius noſter eruditißime ſimul & facetißime dixit, ocioſum eſſe quàm nihil agere. Quanquam hoc dictum aſſcribitur Catoni ſeniori. Ocioſus eſt, qui uacat ab externis actionibus: nihil agit, qui negocijs infrugiferis, nihil ad beate uiuendum conferentibus occupatur. Quemadmodum qui moliuntur, nec ſatis ſuccedit quod agunt, ſatagere dicūtur: ita nihil agunt, qui fruſtraneis actionibus tumultuantur. Plinius enim putat, eos qui militaribus negocijs diſtrahuntur nihil agere: contrà qui ſe philoſophiæ dedunt, ocioſos eſſe. 23 Nihil agere

Dicere ſolet, ſic adoleſcentes in foro auſpicari à cauſis centūuiralibus, ut pueri ſolēt in ſcholis ab Homero: quod utrunq́; ſit maximum, quum oporteat paulatim per gradus ad id quod ſummum eſt peruenire. Meminit Plinius ad Maximum. 24 Profectus

PLINIVS MAIOR

Dicebat, nullum eſſe librum tam malum qui non aliqua 25

Lectionis multitas aliqua parte prodeßet. Verum dixit de his qui norunt ex quibuscunque libris si quid inest frugiferũ excerpere. Sed sunt qui in libro quantumuis bono nihil uenantur, nisi quod reprehendant.

26 Temporis parsimonia Idem quum recitatorem quiddam perperam pronunciantem amicorum quispiam reuocasset, & ut repeteret coegißet, Quid, inquit, an intellexeras? quũ ille annuißet, quur ergo, inquit, reuocabas? Decẽ amplius uersus ista tua interpellatiõe perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis.

27 Temp. pars. Idem nepotem suum ambulantem uidens, obiurgauit. Poteras, inquit, has horas non perdere. Nam qui lectica uehebantur, aut recitantẽ audiebant, aut si libuißet aliquid etiam enotabant, aut dictabant aliquid, quorum nihil licet ambulanti.

PASSIENVS PAVLVS

28 Ridicule Paßienus Paulus eques Romanus, sed dubiæ sanitatis, quũ recitans elegias suas sic auspicaretur, Prisce iubes: Priscus Iabolenus qui tum aderat, Ego uero, inquit, non iubeo. Protinus ingens omnium risus coortus est. Fingunt enim poetæ suo arbitrio quicquid libet. At Priscus non tulit poeticam fictionem.

THRASEA

29 Homo Referente Plinio Iuniore, dicere solet, Qui uicia odit, homines odit. Sentiens nullũ eße hominẽ, qui nõ multis uicijs sit obnoxius, licet alijs alij laborent. Ac sæpenumero accidit, ut qui alios insectantur, ipsi grauioribus madeant uicijs.

VIRGINIVS

Cluuius historiographus sic affatus est Virginium, cuius res gestas attigerat, Scis Virgini quæ fides historiæ debeatur. Proinde si quid in historijs meis aliter legis ac uelles, rogo ignoscas. Ad hæc Virginius, Tu ò Cluui, tûne ignoras ideo me fecisse quod feci, ut esset liberum uobis scribere quæ libuisset? Vox excelsi animi testis, & recte factorum conscientia contenti. 30 Animose

FRONTINVS

Vetuit sibi extrui monumentũ his uerbis, Impensa monumenti superuacanea est, memoria nostri durabit si uita meruimus. Excelsi animi est, quum præclara gesseris, gloriam contemnere. 31 Animose

ARCHITAS

Architas quum in agro comperisset quosdam è famulis admisisse quiddam, sentiens se commotiorem in illos, nihil quidem tum fecit, tantum abiens dixit, Fortunati, inquit, estis quòd irascor uobis. 32 Moderate

AVFIDIVS MODESTVS

Quintum in morbo sibi dicentem manus esse frigidas, hoc scommate taxauit, Atqui calidas, inquit, è prouincia extulisti: notans eum quòd proconsul administrans prouinciam, multa furatus esset. Meminit Plutarchus in Symposiacis libro secundo. 33 Salse

QVIDAM

Quidã imperatorẽ incusauit, quòd illius insidijs, 34
& ocio

Iocose & ocio & somno fuisset priuatus, uidelicet quòd illi-
us benignitate è paupere factus esset diues. Refertur
eodem loco.

QVIDAM

55 Libere Quidam Antigoni amicus quũ ab eo petißet ta-
lentum, nec accepißet, postulauit ab eo deductores
ac corporis custodes. Rogatus quamobrẽ, Ne, inqt,
insidijs impetar: affingens se talentum humeris ferre.

ARISTARCHVS THEODECTAE PATER

56 Salse Dicere solitus est, Olim uixerant septem sapien-
tes, nunc haud facile totidẽ inuenias idiotas. Notans
sophistarũ turbam, qui se pro sapientibus iactabant,
ut uix supereßet qui profiteretur indoctum.

SELEVCVS REX

57 Regum curæ Subinde dicere solet, si multi scirent, quantum sit
negocij, tantummodo tot epistolas scribere ac lege-
re, nec humi proiectum diadema tollerent. Huius mo-
lestiæ nequaquam est rudis Erasmus, etiamsi rex
non sit.

CANVS TIBICEN

58 Facete Dicebat homines ignorare, quanto plus ipse ca-
nens uoluptatis caperet, quàm alij: alioqui auditores
non darent mercedem, sed acciperent. Virtus iucun-
da est eam exercentibus: unde mirum est quosdam ad
id mercede uelle conduci ut bene uiuant, quum ipsa
uirtus abunde magnum sui sit præmium.

LAMPIS

LAMPIS NEGOCIATOR

Interrogatus quomodo sibi paraßet diuitias, magnas, inquit, haud difficulter, exiguas uero cum labore ac tarde. Sentiēs initio paulatim magnáq; uigilantia corrasam pecuniam. Cæterū parata iam ingenti sorte, facile est amplis lucris ditescere. Primū autoritas ac fama tarde paulatimq; nec sine negocio paratur. At q iam innotuit facile magnā assequitur laudē. Meminit Plutar. in libello, an seni sit capessenda resp. 39 Argute

ISMENIAS

Ismenias tibicen canebat in sacrificio, quūq; non litaretur, is qui conductus fuerat arreptis tibijs canebat ridicule, & hoc canente litatum est. Incusantibus autem ijs qui aderant, diuinitus, inquit, contingit uenuste canere. Hic Ismenias ridens, At me, inquit, canente dij uoluptate capti commorabantur, te uero festinante illos abigere, arripuerunt hostiam. Refert Plutarchus Symposiacon libro secundo. Conductitius ille sibi laudem arrogabat, quòd ipso canente litatum sit, quasi dij magis delectati sint ipsius cantu quàm Ismeniæ. Id lepidißime retorsit Ismenias: ideo non fuisse litatū, quòd dij gaudentes erudita musica, diutius amarent adeße sacrificio. At quū ille tam ridicule caneret, quasi studeret deos abigere, ne uacui recederent, arripuerunt uictimam. 40 Facete

PAVSON PICTOR

Pauson pictor receperat à quodam equū pingen- 41

Correctio dum specie uolutantis sese,& pinxit currentem. Indignante eo qui conduxerat, Pauson ridens,inuerte, inquit,tabulam:eo facto iam non currere sed uolutari uidebatur. Ita quædam errata quæ uidentur maxima, minimo negocio corriguntur, si quis commode interpretetur.Refert Plutarchus in libello,quur Pythia uates desiisset carmine reddere oracula.

42 Serbidius Scæuola uir tum iuris prudentia tum

Industria M. Antonini Imperatoris amicitia celebris, dicere solitus est,ius ciuile uigilantibus scriptũ esse,non dormitantibus. Sentiens iuris prudentiam non sine summo studio percipi:quemadmodũ Aristoteles sic edidit libros naturaliũ ut non essent editi, nisi uiua uox doctoris accederet.Refertur lib.pãdect.42.Tit.quæ in fraud.cred.lege,pupillus.Verũ ut Scæuola merito requirit studiũ ac uigilantiam à Iurisprudentiæ candidatis,ita nemo non improbabat sententiam Iodoci, qui Mechliniensi senatui præsedit.Nusquam enim nõ magna contentione tuebatur,neminẽ posse uel unius legis intelligentiam consequi qui quicquam sciret in bonis literis.Et quũ in conuiuio quodam mecũ disputans incaluisset, addebat uix esse treis in orbe qui leges Cæsareas intelligerent. Aderat huic conuiuio Ioannes Syluagius Caroli tum regis Cancellarius, Georgius ab Haloino,Blasius iureconsultus,& alij nonnulli. Fatebatur tamẽ Bartolũ leges ad plenum intellexisse, quum constet illum tot locis hallucinatũ esse.

PAPINIA-

PAPINIANVS

Baßianus Antoninus imperator magna labora-bat inuidia, quòd fratrem occidendum curaßet. Eoq́; Aemylio Papiniano prætorij præfecto, ob eximiam Iuris prudentiã summæ apud Romanos autoritatis, negocium dederat, ut hoc facinus apud senatum defenderet. At is respondit, multo facilius parricidium perpetrari quàm defendi. Ob hanc liberam uocem Baßianus occidit uirum immortalitate dignum. Fui olim cum quodã Iureconsulto in aulicis negocijs diu multumq́; uersato, qui dicebat sibi nihil esse grauius quàm quod interdum palam iniqua animo reclamante cogeretur exequi: nec id satis, cogeretur excogitare fucos, quibus quod erat iniquum uideretur æquum. Sed hæc ipsi principes interdum non intelligunt, aliquoties ne sciunt quidem. 43 Libertas noxia

Prætorijs uiris ab imperatore Adriano petentibus, ut sibi de iure respondere liceret, rescripsit, hoc munus non peti solere sed præstari. Quare accingerentur si qui sibi fiderent, & populo sui specimẽ darent. Nam Augustus quo maior esset iurisperitorum autoritas, constituerat, ut qui respondere uellent, id ex autoritate Cæsaris facerent, quum antea liberũ fuisset respondendi munus subire quicunq; sui fiduciam haberent. Sic & hodie creantur doctores medicinæ, iuris, artium, Theologiæ, quum hoc nomẽ promeruisse sit pulchrius quàm obtinuiße. 44 Virtus præstanda non profitenda

45 Saluius Iulianus tum eximia iuris cognitiõe tum
Industria multorum principum amicitia clarus, solitus est dicere: & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere uellem. Refertur, pandect. lib. 40. Tit. de fidei commissis. L. apud Iulianum. Hæc sententia optimo iure placuit laudatissimis uiris. Sed hodie passim audimus has uoces: Iam adultus sum, serũ est discere. Imò hoc turpius est nescire quæ cognitu digna sunt, quòd adultus es.

46 Quum post cladem acceptam ad Persas quidam
Virtus sibi præmium est ab Arcadia transfugissent, auxilia pollicentes, producti sunt in conspectum Xerxis. Ibi Persis percontantibus quid agerent Græci, responderunt eos celebrare Olympia, ac gymnetica equestriaq; certamina spectare. Rursus percontantibus quod esset certaminis præmium, responderũt coronam oleaginam. Hic Tritantechines Artabani filius, uersus ad exercitus præfectũ, papæ, inquit, Mardoni, in cuiusmodi uiros nos incitasti ad pugnandum, qui non pecuniarũ gratia certamina agitant, sed uirtutis ac laudis. Ea uox tum uisa est timida, ut sæpenumero prudẽtia habetur pro ignauia. Refert Herodotus in Vrania.

47 Quum Xerxi nunciatum esset, quàm fortiter,
Præpostera quamq; etiã feliciter Artemisia rem gessisset in pugna nauali, dixisse fertur: sibi fœminas fuisse uiros, contra uiros fuisse fœminas, quòd parum dextre se gessissent. Refert Herodotus lib. 8.

Aristo Chius dicere solet, dialecticorum argutias similes esse telis arancarum, quòd plurimū haberent artificij, minimum utilitatis. Nam is cum cæteris Cynicis putabat logicen ac physicen à philosophia submouendam, solam ethicen diligenter exercendam. Huius sententiæ princeps fuit Socrates. 48 Nugax subtilitas

Idem κυνικώτερον *etiam, dialecticorum subtilitates dicebat similes luto uiarum, ad nihil utili, nisi quòd ingredientes impellit ad lapsum. An illi rectè damnarint uniuersam dialecticam alij uiderint. Illud experimentis compertum habeo, nullos magis aberrare à uero, quàm qui superstitiose in hoc studiorum genere sunt uersati.* 49 Dialectica

Diogenes conuicijs lacessitus à quodam de crimine proditionis infami, gaudeo, inquit, me tibi factum inimicum, quando tu non hostes, sed amicos lædere soles. 50 Salse

Idem à caluo quodam maledictis aspersus, Ego quidem, inquit, tibi nullam facio iniuriam, quin potius laudo capillos tuos, qui malam caluariam effugerint: subnotans illū non iudicio sed cerebri uicio maledicum esse. 51 Salse

Lacon quidam gymnasiarchum ligna ἄκαπνα *exhibentem facetißimo ioco incusauit, dicens, quòd per eum ne lacrymas quidē illic effundere daretur. Fumus enim excutit lacrymas oculis. Acapna ligna inde dicta sunt quòd fumo careant.* 52 Facete

53 Facete Alius quendam quotidie conuiuantē,plagiarium ac tyrannū appellauit,per quem tot annis nunquam uidisset mēsam suam. Ioci lepos est in fictione, Plagiarium appellauit, quod liberalitate sua homines sibi redderet obnoxios:tyrannum, quod per illum non liceret cuiquam domi suæ uiuere.

54 Nulli fidendum Quidam ambientes amicitiæ fœdus inire cum Lacone, uolebant se quocūq; uellet uinculo astringere, quo certius esset, amicitiam fore synceram. Quibus ille, una est, inquit, de amicitia certitudo, si etiam uolentes lædere non possent. Nam reliquæ omnes prorsus infirmæ sunt. Conuenit cum illo Chilonis, sic habendum amicum, ut cogites illū posse fieri inimicum.

55 Grauiter Socrati tribuitur & illud, nec à mortuo petendū colloquium, nec ab auaro beneficiū. Nam mortui aut non respondent, aut lædunt. ita auarus aut non dat quod rogatur, aut infeliciter cedit accipiēti, quod datur animo inimico.

56 Diues indoctus Idem conspiciens prædiuitem quendam sed indoctum. Ecce, inquit, aureum mancipium. Indoctus seruus est & cupiditatum, & eorum quæ possidet.

57 Profusio Conspiciens quendam quibuslibet citraq; delectum elargientem, male inquit, pereas, qui ex gratijs quum sint uirgines facias scorta.

58 Vita inanis Aiebat sibi uideri, quòd dij semper riderent spectantes inanes hominum curas, quorum quum omnia sint exigui tēporis ac momenti, tamen non pari cura tractan-

tractantur. Sic enim tumultuantur homines, quasi & magna sint & perpetua, quæ hic geruntur.

Interrogatus quare nõ scriberet libros, quoniam, inqt, chartæ iis qui scripturi sunt pluris eßent emendæ. Socrates nihil scripsit in uita, iudicans librorum copiam officere studiosis sapientiæ. 59 Librorum multitudo

TRAIANVS

Traianus Imperator initio procuratores habebat rapaces, qui prouinciales calumniis expilabant. Quorum unus fertur, unumquenq; diuitum sic conuenire solitus. Quid habes? Vnde habes? Hæc ubi dixerat, addebat tertiũ, pone quod habes. Sed admonitus à Pompeia Plotina uxore, cohibuit eiusmodi uexationes prouinciarũ, addens uocem optimo iure laudatam: Fiscum esse Lienem, quòd eo crescente, reliqui artus contabescant. Sensit optimus princeps iniquum esse, sic explere fiscum unius, ut nihil habeant subditi, præsertim quum boni principis sit, quicquid habet populus. 1 Fiscus Lien

Diogenes Cynicus interrogatus de quodam adolescente qualis uideretur, Arcadẽ esse respondit. Siue significans illum eße stupido ingenio, siue ut eruditi quidam malunt, mollem & pathicum, quod Arcades ferantur glandibus uictitare: teste epigrammate. 2 Salse

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

Glans autem apud Latinos interdum obscœnam habet significationem.

3 Scipio super cœnam interrogatus, quem egregi-
Indoles um imperatorē habitura esset respub. si quid ipsi hu-
manitus accidisset, uel hunc, inquit, Marium intuens,
iam tum in illo perspiciens ingenium maximis rebus
natum. Refert Eutropius lib. 5.

4 Quum Syllana crudelitas magna licentia sæuiret
Libere in capita ciuiū, nam occisi feruntur supra nouem mi-
lia, percussoribus libere per urbē uagantibus, ac cæ-
teris metu attonitis, Qu. Catulus palam ausus est di-
cere Syllæ, Cum quibus tandē uicturi sumus, si in bel-
lo armatos, in pace inermes occidimus? Eutropius.

5 C. Caligula frequenter exclamare solet, utinam
Vox tyran uniuersus populus Romanus unicam ceruicem habe-
nica ret. Talia portenta tulit olim mundus pro monar-
chis. Eutropius refert.

6 Traianus Cæsar solitus est dicere, principes om-
Degeneratio nes multum abesse à Neronis quinquennio. Nam Do-
mitius Nero primis annis quinq; summa cum laude
gessit imperium, priusquam ad Caligulæ auunculi sui
crudelitatem appelleret animum.

7 Sergius Galba in grauissimis bellis seuerissima di-
Disciplina sciplina habuit milites suos, adeo ut simul atq; uenis-
militaris set in castra, protinus uulgaretur ille Trochaicus:
Disce miles militare, Galba est non Getulicus.

8 Otho Saluius cum uideret aut deponendum im-
Pietas in perium, aut magna ciuium strage tuendum, statue-
temp. rat sponte mori: & amicis ac militibus hortantibus,
ne tam

ne tam cito de belli euẽtu desperaret, negauit sibi suã uitam esse tanti, ut hac de causa bellum ciuile nasceretur. Quis non miretur hunc animum in principe ethnico eoq; XXXVIII annos nato?

9 *Nerua Cocceius in cœna cui asidebat Veiẽto qui sub Domitiano consularẽ dignitatem fuerat adeptus, sed multos clàm apud illum detulerat, quum orta Catuli mentione, qui calumniator insignis fuerat, diceret, Quid nam faceret Catulus, si Domitiano superuixißet? Ianius Mauricus respondit, Nobiscum, inquit, cœnaret. Satis libere submonens imperatorem quòd Veientonem haberet familiarem, simillimum Catulo quem ut calumniatorem execrabatur.* Libere

10 *Optimo iure laudibus uehitur illa uox Traiani, qui amicis incusantibus, quòd parum memor imperatoriæ maiestatis, nimium eßet omnibus expositus, respondit, Talem præstabo imperatorẽ priuatis, qualem optarem ipse priuatus.* Comitas in principe

11 *Flauius Vespasianus quum admoneretur ab amicis ut caueret à Metio Pomposiano, quòd de hoc rumor increbuerat, fore ut aliquando regnaret, non solum sibi non metuit ab illo, sed & consulem fecit. Id admirantibus amicis, Erit, inquit, olim memor tanti beneficij.* Beneficentia conciliat amicos

12 *Titus Vespasianus quum à duobus clarißimi ordinis eßet in ipsum coniuratum, ac facinus eò processisset, ut iam inficiari non poßent, deduxit illos in spe*

ôaculum, atq; inter illos medius consedit: ac petitis de industria mirmillonũ gladijs, uelut exploraturus aciem, unum uni, & alterum alteri commisit, tanquã prouocans ad id quod moliebantur: illis autem per-
Constanter culsis, & animi præsentiam admirãtibus, Videtis ne, inquit, principatum fato dari, frustráq; tentari facinus potiundi spe, uel amittendi metu.

13 Idem fratrem Domitianũ insidias molientem, non
Clementer est ultus, sed his uerbis admonuit. Quid opus te parricidio petere, quod me uolente obuenturum est, imò quod iam habes, imperij particeps? Haud temere in Christiano reperias tantum mansuetudinis.

14 Iulius Maximinus proditione militum interfectus
Crudeliter est, unà cum filio Diadumeno etiamnum puero: quo tempore cõclamatum est à militibus: Ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendũ. Allusisse uidentur ad græcam parœmiam. νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

15 Constantius Chlorus amicis admonentibus quòd
Princeps in augendo fisco uideretur indiligẽtior, respondit pu-
charus blicas opes rectius à priuatis haberi, quàm intra unũ claustrum reseruari. Bonus princeps qui magis à suis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues poßident.

16 Iulianus imperator eunuchos, coquos, tonsores,
Famulitium eiecit è palatio. Rogatus quam ob causam, negauit si-
superfluum bi esse opus eunuchis, quũ uxor deceßisset, nec opus

esse

esse coquis, quod simplicissimis cibis uesceretur. De tonsoribus dixit, unum multis sufficere.

17 *Valentinianus nondum imperator templum Fortunæ ingrediẽs cum Iuliano, hinc atq; hinc stantibus æditui, qui aquam introeuntibus aspergerent: ubi uidit in chlamyde purpurea guttam aquæ, pugno percussit æditum: Hoc, inquit, non est purificare, sed inquinare. Nam illi tales aspersiunculas appellabant purificationes.* Libere

18 *Theodosius iunior tam admirabili fuit ingenij lenitate, ut quum ab amicis rogaretur, quamobrem neminem eorum à quibus lædebatur, supplicio capitis afficeret, Vtinam, inquit, mihi liceret & mortuos ad uitam reuocare. Ad priuatas iniurias oportet principem esse facilem ad ignoscẽdum, in ijs quæ lædunt remp. decet esse seuerum.* Clementer

19 *Idẽ quũ in amphitheatro Cõstantinopoleos sederet spectator, & populus damnatũ efflagitãs clamaret, Crudeli bestiæ artifex obiectus pugnet: cõpescuit immitẽ turbæ uocẽ dicens, Nescitis, inquit, quod nos consueuimus clementer spectare: innuens ubicunque adest princeps, illic oportere omnia mitius geri.* Clementer

20 *Xanthippe de Socrate marito prædicare solet, quòd semper uidisset illum eodem uultu reuertẽtem domum quo exierat. Argumentũ uere constantis animi, quũ alij domo egressi si quid accidit triste, redeãt turbidi: si quid læti, gestientes.* Constantia

Pytha-

21 *Pythagoras posteaquam uenerat Phliuntem, & cum Leonte Phliasiorum principe docte & copiose quædam disseruisset, Leon ingenium & eloquentiam hominis admiratus quæsiuit ex eo, qua maxime arte confideret, cui Pythagoras respondit, Se nullam quidem artem scire, sed esse philosophum, id est sapientiæ studiosum. Huius uerecundia, sapientis cognomen arrogans, quo se prius uenditarant σοφοί, uertit in titulum modestiæ.*

Modestie

22 *Antipater Cyrenaicus mulierculis quibusdã cæcitatem ipsius deplorãtibus, Quid agitis, inquit, an uobis nulla uidetur uoluptas nocturna? Nocte omnes cæci sumus, nec tamen lamentamur. Habet animus quo se delectet, etiam occlusis sensibus. Respõsum Antipatri conueniebat fœminis, omnia uoluptate metientibus.*

Fortiter

25 *Asclepiades non ignobilis nec inexercitatus philosophus, cuidam interroganti, quid incõmodi cæcitas ipsi attulisset, Vt uno, inquit, puero ambulem comitatior. Significans sibi minimum molestam cæcitatem corporis, quum animo cerneret.*

Fortiter

24 *Theodorus Lysimacho mortem minitanti, Preclaram, inquit, rem effecisti, si Cantharidis uim consequutus es. Cantharis insectum est minutum quidem, quod tamen letale gerit uenenum. Itaq; qui mortem homini minantur, nihil minantur magni, quum idem posit contemptißimum animalculum scorpius.*

Fortiter

Thra-

THRASEA

Thrasea dicere solitus est, suspiciendas esse causas, aut amicorũ, aut destitutas, aut ad exemplũ pertinentes: amicorum quòd ex lege gratiarum amicorũ communia sunt omnia: destitutas, quòd in his potissimum & constantia agentis & humanitas cernere- tur: ad exemplum pertinentes, quia plurimum referret bonum an malum ducem haberent. Frequenter enim bonæ causæ uitio patronorum uincuntur. Expedit autem ad bonos mores, ut in iudicijs succumbat prauitas, superet innocentia. Refert Plinius in epistola ad Quadratum. 1 *Officium bene collocandum*

Pollio dicebat, commode agendo factum est, ut sæpe agerem: sed sæpe agendo factũ est ut minus commode, quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis q̃ facultas, nec fiducia sed temeritas paratur. Quod accurate factum uelimus, raro faciendum est. Hac ratione duci uidentur Itali quidam eruditi, qui licet pulchre calleant latine, tamen uix unquam adduci possunt ut in familiari congressu latine loquantur. At si quãdo compellit necessitas, dicunt exacte, quasiq; de scripto. Noui Venetiæ Bernardum Ocricularium ciuem Florentinum, cuius historias si legisses, dixisses alterum Salustium, aut certe Salustij temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum latine loqueretur: subinde interpellabam, sur do loqueris uir præclare, uulgaris linguæ uestratis tam 2 *Accurate potius quam sæpe*

tam ſum ignarus quàm Indicæ. Verbum latinũ nunquam quiui ab eo extundere.

3 Quum Antipater intra Lamiam à Græcorum copijs eſſet concluſus, ac uelut ob res fœliciter geſtas Athenienſes dijs immolarent uictimas, Demoſthenes ad quendam amicorum nomine Ageſiſtratum, ait ſibi nõ eandem eſſe cum cæteris ſententiã. Noui enim, inquit, Græcos ſtadium pugnare, & ſcire & poſſe, Dolichon autem non item. Dolichus autem continet uiginti quatuor ſtadia. Notauit ſuos, quòd protinus una contenti uictoriola, deponerent bellandi ſtudiũ, quum oporteat eiuſmodi ſucceſſibus non frui, ſed uti ad maiorum rerum occaſionem.

Perſeuerantia

4 Quodam tempore uox Demoſthenem inter concionandum defecit ob multitudinis fremitum. Id obijcientibus ita reſpõdit, Hiſtriones è uoce iudicare par eſt, oratorem è mente. Græca iucũdius ſonant. ὑποκριτὰς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης. Hiſtrio ſeruit populo, orator conſulit. Ille delectat, hic prodeſt. Ad bene conſulendum non refert quàm ſis uocalis, ſed quàm oportuna ſuadeas. Actori uoce opus eſt, quæ uincat multitudinis fragorem: orator talis eſſe debet, ut populus ipſum ultro tacitus & attentus auſcultet.

Clamoſi

5 Idẽ Epicli opprobranti quod ſemper dicturus meditaretur, Erubeſcerem, inquit, optimo iure, ſi tantæ multitudini conſulens dicerem ex tempore. Quod alij

Extemporalis dictio

alij præclarum esse ducunt, subito ex imparato dice-re, id uir cordatus iudicabat esse temeritatis.

6 *Quodam tempore quum populus obstreperet dicenti, ait se breue quiddam uelle illis narrare. Facto multitudinis silentio, Adolescens, inquit, quidam æstiuo tempore asinum conduxerat ab Athenis Megaram usq; . Sole uero circa meridiem uehementer æstuante, uterq; uolebat subire umbram asini, sed uterque alterum prohibebat: hic dicebat asinum conductum, non umbram: alter contendebat per conductionem & asini & umbræ ius esse factum. Atq; hæc loquutus Demosthenes abijt è suggesto. populo uero retinenti, ac narrationis finem flagitanti, De asini, inquit umbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem audire non uultis. Retulimus hoc in Adagijs.* Asini umbra

7 *Lycurgus rhetor ob generis nobilitatem liberior erat in dicēdo quàm ut populus interdum ferre posset. Itaq; quum aliquando populi strepitu exploderetur è suggesto, exclamauit ô Cercyræa scutica, q̃ multis talentis digna es. Notans populum à quo eijciebatur, magnæ quidem autoritatis ac nominis, sed inutilem rebus gerēdis. De Cercyrea scutica dictum est nobis in prouerbijs.* Libere

8 *Idem forte obuius Xenocrati qui à Telone obtorto collo pertrahebatur in metœcium, quo in loco carcer erat Athenis, fustem impegit in caput Telonæ, ac Xenocratē quidē liberauit, Telonem uero tanquam indigna* Audacter

indigna patrantem in carcerem coniecit. Id Lycurgi factum ab omnibus collaudabatur. Itaq; post aliquot dies Xenocrates factus obuiam Lycurgi liberis, Cito, inquit, ô puer retuli gratiam patri tuo, qui uulgo laudatur quòd in re difficili tulerit auxilium. Sentiens laudem esse præmiũ rectè factorum, et eam demum opitulationem esse gratam, quæ adfertur in ipso discriminis articulo. Fuste enim illi patrocinatus est, nõ oratione. Nimirum hoc est, βουβῆσαι μόγις.

9 Studiose *Obijcientibus quòd eloquentiæ studio rhetoribus daret mercedem, Si quis, inquit, profiteatur se filios meos mihi redditurum meliores, nõ mille drachmas, sed omnium facultatum dimidium effunderem. Plurimum ab hominum uulgo discrepans, qui perisse existimant quod liberis instituendis impenditur.*

10 *Inter leges quas tulisse fertur hæc erat una, Ne qua mulier maritata proficisceretur Eleusinem: id statuit ueritus, ne à diuitibus dato precio corrumperentur: addita est pœna drachmarum sex milia. Ei legi quum uxor Lycurgi nõ obtemperasset, sycophantis qui deprehenderant ac detulerant dedit talẽtum.* Ciuiliter *Ea res quum illi postridie uitio daretur apud populum, Atqui ego, inquit, dare conspectus sum non accipere. Quidam ferunt leges ad quæstum. Hanc notam à se depulit, qui nec in uxoris gratiam uoluit abrogare legem, sed mulctam de suo dependit.*

11 *Isocrates inter familiares dicere solitus est, se quidem*

dem docere decem minis, cæterum qui ipsum docuisset audaciam & uocalitatem, mercedis loco daturũ decem milia. Nam uocis exilitas & animi timiditas reddebant Isocratem ad dicendum inutilem. Hæc autem quoniam naturæ sunt non artis, à præceptoribus dari non possunt. Natura bona

12 *Percontanti qui fieri posset, ut quum ipse non esset ad dicendum accõmodus, alios redderet idoneos: Quoniam cotes, inquit, ipsæ quidem secare non possunt, ferrum tamen reddunt acutum*. Hoc uidetur imitatus Horatius, Modeste

Fungar uice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi.

13 *Interrogatus quid esset rhetorica, Ex paruis, inquit, facere magna, ex magnis parua*. Est enim hæc nonnulla rhetorices pars, amplificare & extenuare, qua de re diligenter præcepit Fabius. Sed præstigij genus est, quod respondit Isocrates. Quin illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, ut auditori quoq; magna uideantur, & contrà. Exaggeratio

14 *In conuiuio Nicocreontis Samiorum tyrãni, quũ à cõuiuis iuberetur dicere, His, inquit, in quibus ego ualeo, nunc non est tempus: in his uero quæ hoc tempus requirit, ego non ualeo*. Recusauit inter pocula dicere, qui apud sobrios de rebus serijs disserere con Tempestiue

15 *Vbi conspexit Sophoclem tragœdiarum scriptorẽ sequi puerum quendã forma illius ca* (sueuerat.

Caste ptum. Oportet, inquit, ô Sophocles hominem nõ manus tantum apud se cõtinere, uerum & oculos. Vox homine Christiano non indigna.

16 Tarditas Ephorum Cumanum qui scholam ipsius reliquit nullo profectu, atque ob id à patre Demophilo denuo missus est, ut ab integro data mercede discipulũ ageret, διφρον appellabat. Diphros enim græcis dicitur currus, quod duos ferat, pugnantem et aurigam. Tales opinor olim fuisse cathedras (nam διφρ☉ interdum & cathedram sonat) quæ duos caperent: quales adhuc uidemus episcoporum ueteres quæ capiunt præsulem & aßessorem. Apud R. D. Guilhelmum archiepiscopum Cantuariensem seruatur huiusmodi sella, quæ dicitur fuisse beati Thomæ Acrensis. Item Roffæ in ecclesia cathedrali similis adhuc uisitur. Isocrates autem ex uocis etymologia captaui t iocum in stupidum discipulũ, qui bis attulerit mercedem. διφρ☉ enim dici uidetur, ἀπὸ τοῦ δὶς φέρειν, id est, à bis ferendo.

17 Libere Cn. Piso iuuenis etiamnum Manilium Crispum reum egit, euidenter nocẽtem: cumq; licet præpotentem multis ac magnis criminibus urgebat, quod uideret illũ eripi gratia Pompeij qui Pisoni reo aderat. Itaq; quum Pompeius uelut exprobrans iuuenilẽ temeritatem Pisoni, qui nõ uereretur nobilem & opulentum atq; ipsi cum primis amicum ad iudices pertrahere, dixisset, Quin eadem opera me quoq; accuses: in

ses:intrepide respōdit Piso, Da uades reipūb. te si po-
stulatus fueris, ciuile bellum non excitaturum, tuum
nomen priusquam Manilij deferam. hic elegans epi-
phonema subijcit Valerius Maximus, Eodem, inquit,
iudicio duos sustinuit reos, accusatione Manilium, li-
bertate Pompeium: et alterum lege peregit, alterum
professione.

18 Thales Milesius interrogatus quantum distaret à mendacio ueritas, Quantum, inquit, oculi ab auribus. Sentiens ea demum esse indubitatæ fidei quæ con tuemur oculis, rumoribus ac fabulis hominum haud tuto credi. Eodem pertinet Homericum figmentum de somnijs, quorum quæ subuolant per portam corneam, uera sint, quæ per eburneā, uana. Corneæ portæ inuolucro designans oculos ob coloris similitudinem: eburneæ os ob candorem dentium. Rumores

19 Isocrates ad patrem qui dicebat se cum filio non misisse nisi unicum mancipium, Abi igitur, inquit, & habebis duo. Id bifariam potest intelligi. Redi tu domum apud me relicto filio, quem posteaquam ita firmaro, ut tibi non minus dicto sit audiens quàm quilibet seruorū tuorum, pro uno mancipio habebis duo. Aut, abi domū, ac puta tibi ea pecunia quam pactus es pro filio instituendo, iam me quoque tuum esse factum, ut non minori curæ mihi futurus sit tuus adolescens, quàm si tuum essem mancipium. Simile quiddā tribuitur & Aristippo. Institutio

20 Cn.Lentulus Marcellinus consul in concione gra
uiter questus est de Magni Pompeij immodica poten
tia. Huius orationem quum populus clara uoce ac/
Libere clamans approbasset, Acclamate,inquit, acclamate
Quirites dum licet. Iam enim uobis impune facere
non licebit. Significans illius potentiam breui eò ma
gnitudinis euasuram,ut nulla in re tutũ esset ullo pa/
cto resistere,si quid illi collibuisset.

21 Helius Mancia Formianus, libertini filius, ulti/
mæ senectutis, L. Libonem apud Pompeium accusa/
bat, in quo certamine Pompeius Liboni fauens He/
lio & generis humilitatem & senium exprobrãs, di
xit illum ab inferis remissum, ut claros uiros accusa/
ret.Hoc conuicium incontanter retorsit hoc modo,
Libere Nõ mentiris,inquit,Pompeie,planè ab inferis reuer/
sus sum.Sed dum illic moror,uidi Cn.Domitium Ae/
nobarbum deplorantem, quod summo genere natus,
uitæ inculpatissimæ, patriæ amantissimus,in ipso iu/
uentutis flore tuo iussu esset occisus. Vidi pari clari/
tate cõspicuum Brutum,ferro laceratum,querentem
id sibi prius perfidia, deinde etiã crudelitate tua ac/
cidisse.Vidi Cn.Carbonem acerrimum pueritiæ tuæ
bonorumq; patris tui defensorem,quum tertium con
sul esset,catenis quas tu illi iniici iusseras,uinctum ob/
testantem,se aduersus omne fas et nefas,quum in sum
mo esset imperio à te equite Romano trucidatum.
Vidi eodem habitu & quiritatu, prætorium uirum
Perpen/

Perpennam sæuiciam tuam execrantem, atq; hos omnes eadem uoce indignantes, quod indemnati sub te adolescentulo carnifice cecidissent. Has Manciæ uoces, fortaßis aliquis temeritatem appellet citius q̃ libertatē. Scitū est, quod subnectit Valerius. Eo tempore & fortißimū erat Pompeio maledicere & tutißimum. Fortißimū ob summam potentiam, tutißimum ob reuocatam ueterum facinorum inuidiam.

Diphilus tragœdiarū actor, quum in ludis Apollinaribus ad eum uersiculum uenisset, Miseria nostra magnus est, directis in Pompeiū Magnum manibus pronunciauit. Actio in tantum placuit populo, ut aliquoties fuerit reuocatus, nec histrio ueritus est iterare simili gestu. Dubites utrum potius mirari conueniat, actoris audaciam an populi. Simili audacia usus est in eadem fabula, quū uentum esset ad eum uersiculum: Virtutem istā ueniet tempus quo grauiter gemas. Tametsi mihi uidetur carmen esse mutilum. Suspicor addendum, Serua uirtutem istam, aut aliud simile uerbum, ut sit uersus Trochaicus. 22 Libere

Seruius Galba C. Iulium consummatis uictorijs in foro ius dicentem, huiusmodi dictis ausus est interpellare: C. Iuli Cæsar pro Cn. Pompeio Magno quondam genero tuo in tertio eius consulatu pecuniam spopondi, quo nomine nunc appellor, Quid agam? Num dependam? Hac uoce palàm illi exprobrans quod Pompeij bona uendidißet, cui fuerat affinitate 23 Libere

Ff 3 iunctus

iunctus. Aequum autem uidebatur, ut qui bona generi uendiderat, ea dependeret, quæ nondum orto inter illos bello fuissent contracta. Cæsar hac inuidia commotus, æs alienum Pompeij è fisco resolui iussit.

24 Quum Philippus Macedonum rex cognitionem exerceret parum sobrius, ac perperam aduersus mulierem quandam tulisset sententiam, illa sentiens errorem esse uini, non regis, exclamauit: Prouocarem, inquit, ad Philippum sed sobrium. Excussit regi muliebre conuicium temulentiam, adegitq; ut experge factus causam eandem animo præsentiore cognosceret. Hic dubites utrum potius admirari debeas, fœminæ libertatem, an tanti principis humanitatem. Simile quiddam & ante retulimus, sed sub uiri persona.

Libere

25 Scipio Aemilianus creatus censor addito collega Mummio, uiro magnæ quidem nobilitatis, sed uitæ dissolutioris, pro rostris dixit se ex maiestate reipublicæ omnia gesturum, siue ciues sibi dedissent collegam, siue non dedissent: innuens satius fuisse nõ habere collegam censuræ, quàm talem collegam.

Libere

26 P. Rutilius amico cuidam rem iniustã petenti per negabat. Quumq; is commotus per summã indignationem diceret: Quid ergo, inquit, mihi opus est tua amicitia, si quæ rogo non facis? Imò, inquit Rutilius, quid mihi opus est tua, si quid inhonestæ rei propter te facturus sum?

Iuste

27 Quum M. Bruto tota ferè Lusitania sese dedidisset, so-

set, sola urbs Ciania pertinaciter arma retineret, tentatum est per Bruti legatos ut data pecunia perseuerarent esse sui iuris. Verum his populus Cianiensis uno ore respondit, sibi ferrum à maioribus relictum, quo urbem tuerentur, non aurum quo libertatem redimerent. Fortiter

28 *Iulianus imperator, ni fallor, quũ in frequenti turba quidam ipsum his uerbis appellaret aduersus aduersarium suum: Thalaßius inimicus pietatis tuæ nostra per uim eripuit, Agnosco, inquit, ab illo me fuisse læsũ, proinde dic illi ut mihi potiori inimico prius satisfaciat: mandauitq; præfecto ne prius cognosceretur illorum negotium, quàm ipse cum Thalaßio rediret in gratiam. Quod alter adduxerat ad maturandam uindictam, Cæsar torsit in cunctationem.* Præter spem

29 *Cyrus rex rogatus ab hospite quid ad prandium apparari iuberet, Nihil aliud, inquit, q̃ panem, nam spero me prope Crinum cœnaturum. Mira frugalitas in rege barbaro, cui panis erat pro obsonio, & sitim aquæ spe deferebat in cœnã. Refert Ammianus.* Frugalitas

30 *Sigismundus imperator, Alberti socer, quũ alijs multis nominibus tum illo præcipue commendabilis fuit, quod ut ipse linguarum ac literarum peritiam amauit, ita uiros eruditione præstantes semper ornare ac puehere studuit. Quo nomine quũ à Germanis principib. qui latinas literas oderãt, reprehẽderetur:* Honos eruditioni debitus

quod homines obſcuro genere natos ob literarũ commendationẽ foueret: Quid ni, inquit, eos amem, quos natura cæteros antecellere uoluit? Germani plurimum tribuunt generis nobilitati, At uir prudens intellexit in eruditis eſſe quiddam ſtemmatis præſtantius. Illi habent ædium parietes clypeis & imaginibus depictos, hi animum habent optimis diſciplinis exornatum. Porrò ut natura animus præſtantior eſt corpore, ita ornamenta ingenij lõge pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus. Qui nihil aliud habet quàm maiorum imagines, opinione nobilis eſt uerius quàm re. At qui uirtute præditus eſt, unde manat etiam illa uulgaris nobilitas, germanam ac natiuam habet nobilitatem.

31 *Spes* — *Plato dicere ſolet, ſpes eſſe uigilantium ſomnia. Ad quod alluſiſſe uidetur Vergilius, quum ait. An qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt? Nam dictu mirũ eſt quàm uarias imaginationes patiantur in animo ſuo, qui uehementer ſperant aliquid. Atq; his inanibus ſimulacris perinde ſemet oblectant, ac ſi iam tenerent quæ ſibi pollicentur.*

32 *Nox apta contemplationi* — *Scopelianus ſophiſta, quoniam ſomni parciſſimus noctem exiſtimabat ſtudijs & exercitationi mentis accommodam, ſubinde ſolitus eſt exclamare,* ὦ νύξ, σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν. *id eſt. ô nox, nam tu ſanè maxima ex parte conſors es*

ſors es ſapientiæ deorum. Habet enim hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intẽderit ad rerum ſublimium ſpeculationem.

Quum Alexander Thebanorũ mœnia diruiſſet, 33
Phryne meretrix pollicita eſt ſe ſuis impendijs repoſiturã, modo ciues paterentur, hoc inſculpi elogium. Gloriae amor
Ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ Φρύνη. *id eſt,* Alexander *quidem ſubuertit, ſed* Phryne *reſtituit. Hic merito quis dubitet, utrum ſit admiratione dignius: an quod ſcortum corporis uſura tantas opes collegerit: an quod tanto nominis amore teneretur, ut titulum tam chare uoluerit emptum. Nam ut præclarius eſt reſtituere, quàm demoliri: ita ſpecioſior fuiſſet laus Phrynes ſcorti quàm Alexandri regis.*

Pythagoras *uidens quendam è diſcipulis attentiorem curando corpori, idq́ agere ut obeſus eſſet ac nitida cute, Hic, inquit, non deſinit ſibi carcerẽ moleſtiorem ſtruere. Senſit hominem eſſe animum, corpori ſeu carceri incluſum, quod quo reddas habitius, hoc magis grauatur animi uis.* 34 Obeſitas

Plotinus philoſophus Platonicus, Amelio pictori 35
roganti, ut corporis formã pateretur effingi, nõ paſſus eſt, Quid, inquit, *an non ſatis eſt nos hanc imaginem circumferre, niſi & imaginis imaginem relinquamus poſteris oſtentandam? Iudicauit cum* Pythagora Corpus hominis umbra

thagora corpus esse thecam mentis, utcunque eam exprimentem. Minimum autem hominis uidere eum, qui nihil aliud uidet quàm corpus.

36 Sophocles iam extremæ senectutis, à filijs accusatus est dementiæ. At is pro apologia iudicibus recitauit fabulã, quam proxime scripserat, rogans num ea uideretur delirantis. Fertur & hoc dixisse: Si sum Sophocles non deliro, si deliro nõ sum Sophocles. Sentiens in eruditis ac sobrijs animi uim non elanguescere, sed reuigescere potius usu & exercitatione.

Senectus sana

37 Aelianus sophista scripsit in Gymnidem tyrannum. Hunc quum Philostratus Lemnius offendisset legentem indignabundo & concitato similẽ, percontatus est, quid argumenti esset præ manibus: Scribo, inquit, Gymnidis accusationem. Laudarem, inquit Philostratus, si uiuentẽ accusasses. Id enim erat uiro dignũ. Nam lacerare defunctũ cuiuis in prõptu est.

Laruas insectari

38 Diogenes in caupona prandens Demosthenẽ forte prætereuntem inuitauit ut accederet. id cum ille pudore recusaret, Erubescis, inquit, Demosthenes cauponam ingredi? Atqui hic herus tuus quotidie uersatur. innuit oratores nihil aliud esse quam mancipia populi. Nec esse par, ut illic pudeat seruum populi uideri, ubi populus assidue uiueret.

Rhetores serui populi

39 Idẽ quibusdã admirantibus carmẽ illud Hesiodi. ὀυδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽, ἐιμὴ γέιτων κακὸς ἔιη. .I. Ne bos quidem pereat, ni uicinus sit malus.

Salse

Atqui

Atqui Meſenij, inquit, ſimul cum bubus periere, uobis uicinis. Exprobrauit Athenienſibus ignauiã, qui Meſenijs uicinis aduerſus Lacedæmoniorũ uim non fuerint opitulati.

Quum Ariſtoteli grauiter affecto medicus quidam præſcriberet cum autoritate, nec ullam adferret rationem, Ne me, inquit, perinde curaris, ut bubulcum, aut foſſorẽ, ſed prius doce me cauſam quur iſta præſcribas, atq; ita demum habebis obſequentẽ. Docens uiris cordatis non ita imperandum, quemadmodum imperamus aſinis. 40 *Imperium humanum*

Alcibiades Socrati miſerat munus præclarum. *Id quum Socrates uideretur recuſaturus*, Xanthippe *diſuaſit, aſſeuerans donum eſſe magnificum, & indignum quod reſpueretur.* Tum Socrates, Alcibiades, *inquit, hæc mittit ambitioſe, & nobis noſtra eſt ambitio. Sentiens interdum eſſe magnificentius magna contemnere, quàm magna largiri.* 41 Facete

Zoilus interrogatus, *quamobrem ita ſtuderet omnibus maledicere, quoniã, inquit, maleſacere, quum cupiam non poſſum.* Expedita *malitia morbum ingenue confitentis & amantis.* 42 Maledicentia

Gnathæna meretrix adoleſcentem, qui fama ipſius illectus, ex Helleſpõto uenerat in Atticam, eſſetq; in conuiuio loquacior, ita compeſcuit. An non dicebas, inquit, te ex Helleſponto huc profectum? Quum annuiſſet, & qui fit, inquit, ut primariã eius regionis 43

ciuitatem

ciuitatem non noueris. percontanti, quam? Sigæum, inquit Gnathæna. atq; ita ciuiliter admonuit illum silentij. Nam σιγᾷν græce silere est. inde dictum uidetur Sigæum.

44 Minaciter *Philippus rex multa questus apud* Romanorum *legatos de moribus & calumnijs* Thessalorum, *tandem elatus ira, hanc uocem adiecit, nondum omnium dierum solem occidisse. Hic sermo non* Thessalis *modo uerũetiam* Romanis *suspectus utriusq; gentis fremitum excitauit. Tit. Liuius* 4. Decadis *lib.*9.

45 Deus insepultus *Alexandri mater* Olympias *quũ audißet filij cadauer insepultum fuisse abiectum, inter lamẽta dixit hoc quoq; :* O *fili tu qui studebas cœli particeps esse, huc toto impetu properans, ne ijs quidem potiri ualuisti quæ sunt mortalium omnium communia, terra ac sepultura . Alexander uiuus ambiebat diuinos honores: defuncto nec ultimus ille cõtigit honos quem quiuis homo persoluit homini, quãlibet humili. Narrat enim* Qu.*Curtius &* Plutarchus, *Alexandri corpus multis diebus insepultum iacuiße ob graues procerum concertationes de succeßione principatus. Fuit & alter* Alexander *Epiri rex* Olympiadis *frater, cuius corpus amne in hostium castra deuectum est, itaq; ab his fœde laceratum.* Vnius *tamen mulieris opera sepultum est, licet mutilum. Refert Tit.* Liuius Decadis *primæ libro octauo.*

46 *Pollio Romulus qui centesimũ exce sserat annum Augusto*

Augusto percontanti, qua tandem ratione illum cor
poris animiq; uigorem seruasset: intus, inquit, mul/
so, foris oleo. Tradit Plinius naturam hominibus du Senectutis
os dedisse liquores optimos, oleum foris adhibẽdum alimenta
corpori, uinum intus. Mel autem ob humidam cali/
damq; uim admodum senibus accommodũ est. Nunc
mel in totum à mensis submouimus, & oleum corpo
ri infundimus.

Cato uticensis dixit, C. Cæsarem sobrium acces/ 47
sisse ad euertendam remp. Id Quintilianus ita refert, Acute
ut putet nihil dici posse significantius. Sensit enim il/
lum hoc iam olim animo agitasse, quod postea fecit.

Plato tantũ tribuebat Aristoteli, ut quũ ille forte 48
fortuna non adesset in Academia, exclamarit, ἀπέ/ Ingenium
στιν ὁ τῆς ἀληθείας φιλόσοφος, id est, abest uerita/
tis philosophus. Rursus quũ alio tempore abeßet, di/
xit, ὁ νοῦς οὐκ ἦλθεν. Non uenit intellectus, innuens
se ab illo uno intelligi.

Aristophontem Aeschines tradit, apud Athenien 49
ses gloriari solitum, quòd quum nonagies quinquies Innocentia
eßet uocatus in ius, semper fuerit absolutus. At Ce- illibata
phalus homo popularis iustius gloriabatur, quòd
quum plura decreta scripsisset, quàm alius suorum
temporum quisquam orator, tamen nunquam coa/
ctus sit causam dicere. Certius innocentiæ signũ est,
ita rem gerere, ut nemo uelit accusare, quàm si postu
latus elabaris è iudicio. Elabuntur interdũ & nocen/
tes. At

-tes. At qui absoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circumfert.

1 *Institutio liberorum* Quidam accusatus quod patrē pulsasset, hoc modo defendit impium facinus, Et ille, inquit, patrem suum uerberauit, & hic, ostenso filio, me uerberabit, posteaquam adoleuerit. Adeo nobis hoc gentilitium est. Videmus hoc ferè uulgo euenire, ut qualis quisq; fuerit in parentes, tales experiatur in se liberos.

2 *Exemplum reciprocum* Alius quidam quum à filio pertraheretur, uentumq; esset ad domus limē, desine inquit, fili, nam & ego patrē hucusq;. Agnouit se cōmeruisse q̄ sic à filio tractaretur, tantū postulauit ut esset æqua retaliatio.

3 *Luxus seditionum parens* Heraclitus philosophus in seditione rogatus, ut apud populum sententiam diceret, quo pacto ciuitas redigi posset in concordiam, conscenso suggesto poposcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ inspersit, mox de Glechone admiscuit, id est uel pulegij syluestris uel leguminis genus. Dein epoto calice discessit, nec uerbū addidit: hoc pacto innuens ita demum ciuitatem carituram seditionibus, si repudiatis delicijs assuescerent paruo contenti esse. Et hic Heraclitus suo respondit nomini. Nam σκοτινὸς dictus est, id est, tenebricosus. Referatur & hoc inter ἄφωνα apophthegmata.

4 *Piscator ictus* Simonides Cæus in conuiuio rogatus à Pausania Lacedæmonio ut aliquid proferret quod resiperet sapientiam, ridens, Memineris, inquit, te hominē esse.

Ea uox

Ea uox tum quidem contempta est Pausaniæ: uerum post ubi Chalcœcæ phano inclusus obsideretur, fame ac frigore moriturus, ter inclamauit Caum hospitē, qui prudenter admonuisset.

5 Sordes ambitiosæ

Diogenes quum Rhodios quosdam adolescentes elegantiore cultu conspexisset, dixit, τῦφος οὗτος ἐστιν id est, hic fastus est. Rursum quum uidisset Lacedæmonios substricta tunica parce sordideq́; cultos ἄλλος inquit, οὗτος τῦφος ἐστιν, id est, hic alius fastus est. Significans non minus peccare eos qui ad ostentationem sordide uestiuntur, quàm qui splendido uestitu sese iactitant. Vnde scitū est illud diui Hieronymi, pullas uestes æque ut candidas deuita.

6 Patienter

Adolescens quidam posteaquam Zenonē aliquandiu audierat, domum reuersus à patre rogatus, quod tandē operæ precium fecisset in philosophiæ studio, ostendam, inquit. Quū nihil aliud diceret, pater iracundus, existimans impendium perisse, cœpit flagris cædere filium. Eam parentis sæuiciam adolescens æquissimo animo tulit. Ac rursus efflagitanti patri, ut aliquod specimen profectus ederet, expectanti egregium aliquod sophisma: hoc, inquit, è philosophia fructus retuli, ut patris iram possim cōmode perpeti.

7

Demetrius Cynicus damnabat artē saltatoriam, uelut inutilem gesticulationem ad tibiæ modos. Cui gesticulator quidam non imperitus, cupiens arti suæ uindicare gloriam, iussit ut submotis tibicinibus spectaret

spectaret ipsum saltantem. Assensus est Demetrius.
Saltatio muta Ille saltauit Homericam fabulam, adulterium Veneris ac Martis, ambos Vulcani uinculis irretitos adamantinis, ac sole prodente dijs cæteris exhibitos, Venerem erubescentem, uarios deorum astantium affectus, Mercurium optantem talia uincula, Martē damnatum ut pēderet mœchagria, ac præterea quicquid ad eam fabellam pertinet. Ibi Cynicus artem admiratus, dixit: audio homo quæ facis, nō uideo tantum. Sed mihi manibus ipsis loqui uideris. In huius artis laudem scripsit Lucianus, Plato non probat. & tamen apud Christianos saltatur ineptius.

8 Lesbonax Mitylenæus histriones ac gesticulatores appellare solet χειρόσοφους, quod manibus saperent non lingua. Erat enim saltationis genus, quo graues etiam historiæ citra uocem uel recitantis, uel tibicinis, solo corporis gestu sic repræsentabātur, ut spectatores prope plus intelligerent ex saltatione, quàm si quis recitasset. Hæc ars cōuenit Benedictinis.
Gesticulatio

9 Philoxenus quondam cœnans apud Dionysium, quoniam animaduertit regi appositum piscem Mullum insigni magnitudine, quum ipsi appositus esset perpusillus (In piscium enim genere laudantur adulti) pisciculum auribus admouit. Id factum admiranti Dionysio causamq́; percōtanti, In manibus, inquit, est Galatea, de qua uolebam ex hoc quædā percontari. Verum negat se per ætatem quicquam adhuc
Facete

scire

ſcire, ſed ait proauum ſuum iſtic eſſe in tuo diſco, qui multa poßet commemorare ſi liceat colloqui. Exhilaratus rex miſit illi ſuum mulum.

Apelles ætate complures erant in arte pingendi nobiles, quorum opera quum pro ſuo candore miraretur, collaudatis omnibus dicebat illis deeſſe unam illam uenerem, quam Græci χάριτα uocant: ingenue profitens cætera omnia illis cōtigiße, in hac una neminem ipſi parem eße. Simile quiddam eſt in phraſi, quod allicit ac remoratur lectorem aut auditorē, quū tamē nec habeat nomen nec arte præcipi poßit. 10 Venus operis

Idem quum tempeſtatis ui Alexandriam delatus eßet, quidam Apellis æmuli ſubornarūt planum, hoc eſt, ſcurram regium qui eum uocaret ad cœnam. Is non ſuſpicans dolum uenit. At quum rex qui illi erat inſenſus indignaretur, & oſtenſis uocatoribus iuberet indicari à quo uocatus eſſet: Apelles arrepto carbone extincto è foculo, imaginem deliniauit in pariete, ut rex protinus ex inchoato opere agnoſceret planum ſuum. Eadem opera & artis ſuæ, & ciuilitatis ſuæ ſpecimen dedit. Sit & hoc ſi libet apophthegma mutum. 11 Ciuiliter

Pictor quidam interrogatus quem habuiſſet artis magiſtrum, digito populum oſtendit, ſentiens ſe ad multitudinis iudicium pingere, & obſeruantem quid quiſq; probaret aut improbaret, artem fuiße conſequutum. Idem ab Apelle factitatum legimus, qui poſt 12 Populi iudicium

tabulā latitans subauscultabat spectatorum censuras. Numeretur & hoc inter ἄφθογγα ἀποφθέγματα.

15 Socrates Alcibiadem adolescentē primum ob im peritiam trepidantem, ut fit, apud tantam multitudi nem uerba facere, lepida εἰσαγωγῇ animauit. An non putas, inquit, ô Alcibiades contemnendum suto rem? Annuit. An non præconem? quum & hic an nuisset, An non cōtemneres, inquit, tabernaculorum opificem? Quum similia quædam proposuisset, & is fateretur hos esse contemnendos, tum Socrates: At qui, inquit, ex his constat Athieniensium populus quē tu uereris. Quorum si singulos putas contemnendos, qui minus etiam contemnas condensatos? Sensit non referre apud quàm multos dicas, sed apud quàm cor datos. Fit enim hoc miro modo, ut quos singulos de spicias, congregatos reuerearis. In conuiuio Platonis Socrates admiratur Agathonis audaciā, qui coram tot hominum milibus præsenti animo recitasset suam tragœdiam: cui quum Agathon respondisset se citius uelle coram multis hominum milibus dicere, quàm

Solerter apud unum Socratem: Atqui in illis, inquit, milibus & Socrates erat. Fit enim et illud miro modo, ut quē unum reuercare, in turba mixtum contemnas.

14 Idem conspiciens hominem prædiuitem & arro

Diues in gātem, sed nulla uirtute præditum, Hic, inquit, equus

doctus est argēto circumtectus. Solent enim equi stragulis, phaleris, ac bullis argenteis exornari, quum interim

tamen

tamen nihil aliud sint quàm equi.

Apud Ephesum quum Alexāder conspectam effigiem sui corporis ad uiuum magna arte expressam admiraretur, atq; interim forte equus inductus picto in eadem tabula equo adhinniret, deceptus imitatione, Apelles, Equus, inquit, ô rex multo melius expressus est quàm tu. 15 Imitatio

Quum Alexander etiamnum pubescens citharæ daret operam, & præceptor artis subinde moneret quam chordam quo modo pulsare deberet, & puer parum obsequens doctori dixisset, quid si hanc pulsarem? Citharœdus lepide respondit, Si isthuc quæris tanquam mox rex futurus, nihil refert, si ut artifex futurus, plurimum interest. 16 Artes regiæ

Alexāder Macedo præter modum delectatus est Homero, adeo ut illum ad uerbum edidicerit, ac dormiēs etiam ceruicali suppositum haberet. Eum aliàs summum uirtutis præconem, interdum poetam βασιλικὸν appellare consueuit: cuius carmina censebat non ad citharam ut aliorum, sed ad tubam potius esse canenda. Addebat illud, se malle Homeri Thersiten esse quàm Cherili Achillem. Cherilus erat Alexandri poeta nō satis fœlix, qui quū fertur ita pactus, ut pro quoq; bono uersu acciperet Philippeum aureū, pro malo colaphū. Idē quū im Sigeo ad Achillis tumulū astitisset, O fortunate, inqt, adolescens, qui tuæ uirtutis præconē Homerū inueneris. Refert Cic. in oratione pro Archia. 17 Homeri laus

18 Aristobulus historicus librum cõscripserat de rebus ab Alexandro Macedone gestis, in quo multa supra ueri fidem adulantissime affinxerat. eum quum illi in nauigatione recitasset, Alexander arreptum è manibus librum in fluuium Hydaspen demersit, et ad Aristobulum cõuersus, Tu, inquit, dignior eras ut eódem praecipitareris, qui solus me sic pugnantem facis, ac uel uno iaculo interficis elephantem.

Adulatio

19 Socrates animaduertens Antisthenem ambitiosius ostentare uestem laceram & detritam, facete hominem increpauit, οὐ παύσῃ, inquit, ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν, id est, non desines te nobis comere? Significans eiusdem esse ambitionis uilitatem amictus ostentare, & delicato cultu sese uenditare.

Sordes ambitiosae

20 Milo Crotoniates quum iam consenuisset, uidens Athletas in certamine exerceri, suos lacertos intuitus iam senio defectos, illacrymasse fertur ac dixisse: At hi quidem iam mortui sunt. Corporis uigorẽ adimit aetas, animi uis ad extremam usq; durat aetatem.

Senectus

21 Cyrus apud Xenophontẽ moriens, extremae iam senectutis negabat se unq̃ sensisse senectutem factam imbecilliorẽ quàm fuisset adolescentia. Maxima pars incommodorũ ob quae uulgo male audit senectus ab intemperantia uitae proficiscitur.

Senectus

22 Pythius natione Lydus in urbe Phrygiae Celenis, nã ibi regnabat, homo prædiues, sed auri studio praeter modum deditus, totam ferè ciuitatem in fodiendis

metallis

metallis occupatam tenebat, ut iam uix quicquam aliud agi uacaret. Huius morbo uxor solerti remedio medicata est. Absente marito curat & mensam & omnem mensæ supellectilem adfabre ex auro confici, deniq; & cibariorum effigies quibus nouerat maritum præcipue delectari. Reuerso cum cõuiuij tempus eßet, apponitur mensa aurea cum reliquo uasorum apparatu. Atque hoc sanè spectaculo diues aliquamdiu pauit oculos, Tandem quum interpellaret stomachus, iubet apponi cibos. Apponuntur illa aurea ciborum simulacra, spectanda non edenda. Hic quum incandesceret ira Pythius, flagitans apponi quod edi poßet iamdudum spectaculorum esse satis. Tum uxor, An non sentis, inquit, Pythi, dum nihil aliud quæris quàm aurum, agricolationem deseri, & ciues tuos ad famẽ uocari, breui perituros si quà cœpisti pergas? Hoc ciuili commento cordata mulier maritum ab immodico auri studio reuocauit.

Antianira Amazonum regina demirãtibus quod *nupsisset claudo, satis cynice respõdit* ἄϱιστα χωλὸς οἰφεῖ, *id est, claudus optime uirum agit. Sensit maritum adhibendum nõ ad oculorum oblectamenta, sed ad usum coniugij. Feruntur autem claudi salaciores eße cæteris, & ob id ad gignendam prolem magis accommodi.* 23 Claudi salaces

Pacuuius Ario uicino querebatur quod in horto *suo funestam haberet arborem, unde prima uxor sese* 24 Vxor molesta

suspendisset, dein altera, postremo tertia. cui salsissime respondisse fertur Arius, Miror te in tot successibus inuenisse lachrymas. Item, Deum immortalem, quot tibi dispendia arbor illa suspendit. Adiecit, amice quæso te da mihi ex ista arbore quos inseram surculos, Hoc postremum à nobis ante relatũ est. Arius μισογυνὴς fortunatũ existimabat ab uxore liberari.

25 Coniugij molestiæ Narratur & illud Catonis dictum, si sine uxoribus mundus esse posset, uita nostra nõ esset absq; dijs. Sensit felicißimam hominum uitam fore, si datũ esset à coniugio liberos uiuere. Sed ut idem ait apud A. Gellium, cum illis incommode uiuitur, sed sine illis omnino non uiuitur, ut merito dici poßit uxor neceßarium malum.

26 Libere Orsines Satrapes, quum Alexandrum & huius amicos muneribus amplißimis bonorasset, Bagoæ eunucho nihil dedit, Sed admonitus ab amicis, quod is Alexandro cum primis esset charus, respondit se regis amicis honorem habere nõ scortis, nec apud Persas eße moris, ut uiri mares ducant. Agnoscas in hoc Satrapa mentem Cyro generis autore dignam. Honorare nouerat, adulari nõ poterat, quum hodie quoque cernantur in aulis, qui scortis, morionibus ac lenonibus principum plus deferant honoris, quàm generæ ac uirtute præcellentibus uiris.

27 Medius ex Alexãdri parasitis unus, solet alios adhortari, ne metuerent quoduis crimen in quemuis intendere

tendere. Adiecit ſcelerato præcepto cauſam appoſitam: Vt maxime, inquit, ſanet uulnus qui delatus eſt, manet tamen cicatrix. Non arbitror quenquam eſſe diabolum tam impium, qui rem magis nephariã poſſit ſuggerere. Et quo fœdius eſt crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis ſuſpitio, uel in innocentiſsimum. Audiui ducem quendam his uerbis adhortantem ſuos milites nauticos ad quiduis prædandi temeritatem. Rapite quicquid poteſtis, ſiue merces ſint amicorum, ſiue hoſtium: nam ut qui ſpoliati ſunt ſic agant apud principem, ut compellamur reſtituere, ſemper aliqua prædæ portio remanet apud nos. Calumniæ cicatrix

28 *Gorgias ſophiſta quum forte fortuna legiſſet Platonis dialogum ſui cognominis, qui Gorgias inſcribitur, dixiſſe fertur,* ὡς καλῶς οἶδε πλάτων ἰαμβίζειν, *ut pulchre nouit Plato iambiſsare, hoc eſt mordere. Nam is pes primum ab Archilocho ni fallor, repertus eſt ad maledicendum: unde & nomen habet, uel à muliere petulante & baccha, uel à mittendis iaculis. Siquidem in eo dialogo proſcindit ſophiſtas, id quod nuſquam non facit.*

29 *Rhodius quidam, de quo nobis antea dictum eſt, ob intempeſtiuam libertatem à tyranno coniectus in caueam, in qua more nocentis beſtiæ alebatur ad cruciatum & ignominiam, amputatis naribus ac fœdata uulneribus facie, quum ab amicis admoneretur, ut inedia ſibi malorum finem quæreret:* Spes pertinax

Cuncta, inquit, homini quoad uiuit speranda sunt. Citius illum laudarim, quàm istos qui ob causas non admodum graues cõfugiunt ad laqueum, aut ad præcipitium.

30 Anniceris quidam Cyrenæus aurigandi peritia fuit insignis: & ut egregius artifex, ita gloriosus artis ostentator, uenit in academiam Platonis: atque illic rationes omnes procurrendi, recurrendi, flectendi currum, & per easdem interdum orbitas redeundi ostentabat. Admirantibus cæteris, Plato negabat sibi uideri probabile, eum uirum qui totum animum inutili studio dedißet, ad ullam rem grauem ac frugiferam esse idoneum.

Artes inutiles

31 Themistocles quum aduersus barbaros describeret Athenis exercitum, & in theatro ex illius gentis more producti essent galli gallinacei, atque inter sese commißi mira pertinacia inter se depugnarent ad necem usq;, rem ludicrã uertit in seriam cohortationem. Sic enim ciues suos affatus est. At isti, inquit, neque pro aris ac focis, neq; pro liberis depugnant, sed tantum quod uinci turpe sit. Quo igitur animo uos esse par est, quibus pro salute patriæ, pro charißimorum incolumitate, pro libertate certamen est?

Subactis à barbaris Lacedæmonijs Leptines dicit Græciã esse factã μονόφθαλμον, id est, luscã, sentiens Atticam et Laconicã eße cordatißimas Græciæ partes. Meminit Aristoteles in rhetoricis.

Apud

Apud Iaßios, populum magna ex parte piscibus uictitantem, citharœdus quidam in foro ostentabat artem. Verum simul atq; tintinabulũ crepitu signum dedit adeße pisces uenales, turba subito deseruit cantorem, & ad piscium mercatum aduolauit: uno excepto, qui quod surdaster eßet, tintinabuli sonitum non audierat, aut certe nõ attenderat. Huic citharœdus propius accedens, gratias egit, quod & artem honoraßet, & ipsum non paßus sit esse prorsus desertum. Tum ille, an crepuit tintinabulũ? Vt annuit, ualebis, inquit, egregie magister, seseq; mox ad pisces proripuit. Citharœdo liberum erat sibi canere & musis. Longe maior est nobis cura uentris quàm artium liberalium. 32 *Ventris cura prima*

Romæ in foro pendebat tabula quædam habens imaginem pastoris uetuli cum pedo. de hac Teutonum orator rogatus quanti eam æstimaret, satis Germanice respondit, se nolle sibi dono dari talem uiuum ac uerum. Barbarus non agnouit artificium, tantum spectabat formam. Atqui quæ natura deformia sunt, plus habent & artis & uoluptatis in tabula. 33 *Craßa iudicia*

Gorgias Leontinus extremæ iam ætatis, quũ sentiret somnum letalem obrepere, amico qui aßidebat percontanti quo pacto haberet: Somnus inquit, iam incipit me fratri suo commendare. Homerus enim somni fratrẽ appellat mortẽ. Nã mors Græcis masculus est. Simile quiddam de Diogene retulimus antea. 34 *Mors senilis*

35 *Ismenias insignis tibicen discipulis suis non minus ostendebat male canentes ac scite canentes, dicens, ad hunc modum canere oportet, ad hunc nequaquam. Admonuit & Qu. Fabius, in scriptis rhetorum non tantum indicari debere bene dicta, sed & mala.*

36 *Philosophus miles* Demochares dixit, quemadmodum nemo posit è thymbra siue satureia facere bonam lanceam, ita nec è Socrate probum militē. *Sentiens militibus conuenire ferociam, quum Socrates esset omnium iniuriarum tolerantissimus. Quidam hoc tribuunt Crateti.*

37 *Iracundus* Melanthius negabat eam iram uideri grauē quæ mentem cogat emigrare, sed quæ prorsus excludat domo. *Sentiens probis etiam ingenijs adiunctam esse iracundiam, sed hoc uicium esse tolerabile si celeriter animus ad se redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus insideat animo, ita ut excussa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies est.*

38 *Ingeniosi* Isocrates pueros candidos, ac felici ingenio natos appellare solet θεῶν παῖδας, id est, deorum filios: eo quòd hominis mens diuinæ sit originis, qua qui præcellit, deos parentes referre uidetur. *Prisci dæmonibus attribuebant corpora, eosq; deorum filios appellabant. Dæmones autem à scientia dicti sunt, quasi δαήμονες. Idem de duobus auditoribus suis*

bus suis Theopompo & Ephoro, quorum prior erat acerrimo ingenio, alter leni, dicere solet, Se alteri adhibere calcaria, alteri frenos. Præcipuum est ut doctor animaduertat genium ac naturam discipulorum. Meminit Marcus Tullius libro de claris oratoribus.

Demonax Cynicus philosophus, quum uideret Athenienses hoc agere, ut Barbarorum exemplo gladiatorum spectacula in urbem inducerent, nolite, inquit, ò canes istam crudelitatem prius admittere in ciuitatem uestram, quàm Misericordiæ aram sitis demoliti. Significans nõ cõuenire, in ea ciuitate in qua Misericordia pro dea coleretur, spectari plusquam ferinam crudelitatem. 39 Gladiatorum immanitas

Cornificius poeta, uidens milites in bello quod inter Augustum & Antonium gerebatur, frequenter fugere, appellauit eos lepores galeatos. 40

Philoxenus poeta quum in Sicilia fundum ac domum opulentam nactus esset, & animaduertisset illius gentis luxum ac delicias: per deos, inquit, hæc bona me non perdent, sed ego potius illa. Moxq; cessit alijs hæreditatem, & è Sicilia abnauigauit. 41 Diuitiarum contemptus

Furnius Antonij partes sequutus fuerat. At posteaquam uictoria cessit Augusto, metuens sibi subornauit filium, qui à uictore ueniam peteret. Petijt & impetrauit. Tum Furnius his uerbis Cæsari gratias egit. Hæc una ò Cæsar abs te mihi facta est iniuria, effecisti 42 Adulans libertas

effecisti ut mihi & uiuendum & moriendum sit ingrato: significans tantam esse eius beneficij magnitudinem, ut nulla ex parte par esset referendæ gratiæ. Reprehensionis colore blanditus est principi.

43 *Cillicon quidam siue Acheus Miletum patriam prodiderat Prienensibus. Quo nomine merito habebatur omnibus exosus, cuius perfidiam lanius quidam Theagenes sic ultus est. Cillicon adijt Theagenem in macello empturus carnes. Lanius dißimulato odio porrigit carnium partem, ueluti resecturus quod superesset. Cillicon profert dextram ex aduerso retenturus carnes: Theagenes machæra sublata proditoris manum amputauit. ac ne id uideretur errore factum, addidit, ista saltē manu posthac non proditurus es ullam ciuitatem.* Applaudebatur lanio, *quòd impium pro dignitate tractaßet. Hinc adagium Cillicontis exitiū: retulimus hoc in Chilidiabus.*

Proditio

44 *Celebratur C. Cæsaris dictum quod prætextatus adhuc deprompsiße fertur, in quendam modulatius orantem. Si legis cantas, si cantas male cantas. Quidam latrant orantes uerius quàm loquūtur. Sunt qui rhetoricam pronunciationem affectantes, medij sunt inter canentem & loquentem. Meminit huius Quintus Fabius.*

Pronunciatio

45 *Tiberius Cæsar Attilio Butæ uiro prætorio, quū ad inopiam per luxum ac socordiam redactus fateretur ac deploraret paupertatem suam, serò, inquit, experrectus*

Luxus inopiæ parens

experrectus es. Dormiunt temulentiæ ac luxui dediti uerius quàm uiuunt. Nam uita uigilia est. Refert Seneca in epistolis.

46 Cato senior dicebat priuatarum rerum fures in compedibus uitam agere, publicarũ in auro & purpura conspicuos incedere. Olim simplex furtum non puniebatur capite, sed uincti cõpedibus præstabant operam. At longe grauius crimen est peculatus quàm furtum. Et tamẽ qui fiscũ principis, qui remp. compilant, magnates fiunt.

Fures magni

47 Galba parasitus obijcientibus quod in ocio uiueret, Nemo, inquit, cogitur ad reddendam ocij sui rationem: innuens nullos tutius uiuere quàm ociosos. Nam rerum gestarum rationem poscuntur qui tractant negocia, at ab ociosis ea ratio non potest exigi.

Facetæ

48 Pythagoras tria præcipue dicebat à dijs optanda in hac uita: Bonam ualetudinem, formam ac diuitias, quod homo cætera sibi præstare posset. Quanquam illud ὑγιαίνειν non minus ad animi sanitatẽ quàm ad corporis pertinet.

Bona præcipua

1 Cato senior aiebat se demirari, quòd non rideret aruspex, quoties aspiceret aruspicem: sentiens totum hoc diuinationum genus imposturam esse, qua populo fiebat fucus. Id quum non fugeret eius artis peritum, mirabatur, quod aruspex aruspicem posset uidere absq; risu. Solẽt enim impostores inter se ridere multitudinis stultitiã. Refert M. Tul. lib. de Diuin. 2.

Diuinatio uana

Demonax

2 Absurda Demonax Cynicus interrogatus quid sentiret de conflictu duorum, quorum alter inepte proponebat, alter absurde respondebat, ait sibi uideri alterũ mulgere hircum, alterum supponere cribrum.

3 Superstitio Pericles quum urgeret belli necessitas, Palladis ornamẽta uendidit quadraginta talentis auri: & admirantibus ab illo rem sacrilegam admitti, respondit ex hostium manubijs posse illi reddi cultum nihilo deteriorem.

4 Debere et mentiri Persæ dicere solent esse duo peccata, quorũ prius sit esse debitorem, alterũ mentiri: quod obærati plerunq; mentiuntur, dum pollicentur in diem, nec præstant quod pollicentur.

5 Argute Messala uir exactissimi iudicij ac Romanæ linguæ obseruantissimus quum audisset M. Portium Latronem declamantem, dixit, sua lingua disertus est: Desiderans uidelicet in eo Latini sermonis elegantiam, quum ingenium esset felix. Sed hunc Latronem Seneca cæteris omnibus anteponit.

6 Memoria Cassius Seuerus, quum ex senatus consulto libri illius exurerentur, Nunc, inquit, superest ut ipse uiuus comburar, qui illos edidici. Quod animo insculptum est, nisi cum uita eripi non potest.

7 Facete Montanus Attilij Butæ carmen recitabat. Quũq; quidam indignaretur, quod toto die recitasset, negaretq; ad illius recitationes accedendum, Nacta Pinarius ait, Nunquid possum liberalius agere? paratus sum

sam illum audire, ab exortu solis usq; ad occasum. Gaudebat enim is poeta subinde repetere ortus & occasus descriptionem. Notat autem & Oratius eos qui ornatus gratia uel immodice, uel nō suo loco affectant tales descriptiones:

Aut flumen Rheni, aut pluuius describitur arcus.

8 *Quū à Montano recitarentur uersus, quibus exortus solis describebatur, Varus eques Romanus dixit: incipit Buta dormire. Rursus quum succederet descriptio occasus: Quid dicit, inquit, iam nox est? Ibo & Butam salutabo: eodem scommate taxans, & affectatum carminis decus, & Butæ præposteram uitam.* Vita praepostera

9 *Demetrius dicere solet, nihil sibi uideri infelicius eo cui nihil in uita accidisset aduersi: quod oporteat talem hominē aut sibi ignotum esse, ut qui nunquam sui periculum fecerit, aut dijs inuisum ut quem præterierint, uelut ignauum, nec idoneum ad fortunæ conflictum.* Prosperitas perpetua

10 *Libertinus quidam prædiues aiebat sibi facilem fuisse uiam ad diuitias posteaquam pœnituerat ipsum bonæ mentis. Sed hanc illiberalem uocem Demetrius grauiter castigauit, apud Senecam, per Ironiam ostendens commodissimam ad parandas opes uiam, si quàm impudentissime aduletur.* Adulatio

11 *Crispus Passienus dicebat adulationi non esse claudendum ostium, sed aperiendum, uerum ut solet*

amicæ

amicæ, quæ si impulit, grata est, gratior si effregit.

Adulatio utilis Sensit non probandos eos qui prorsus non ferunt ullam adulationem, quam ut affectare turpe est, ita ingerentem se non oportet omnino repellere. Prodest enim in hoc ut homo perspiciat qualis esse debeat.

12 Adulatio tecta Plancus aiebat, non esse occulto aut dissimulate blandiendū, quod periret procacia si lateat. Fortasse pro procacia, quod erat scriptum, legendum est, procatio: ut sit sensus. Adulator ut procus captat gratiam: procus autem si tam tecte ambiat, ut puella non sentiat, perdit operam.

13 Salse Latro Portius cuius ingenium supra modum miratur Seneca, fuit enim illi condiscipulus, quum Maxillus rhetor exilitatem orationis suæ imputaret controuersiæ, diceretq́, necesse est me per spinosum locum ambulantē suspensos habere pedes: non me hercule, inquit, tui pedes spinas calcant, sed habent, Nam alter ariditatem ingenij imputauit materiæ.

14 Coacta Asinius Pollio dicebat in causa uerecunda nunquam tentari debere improbam quæstionem. Notauit rhetores, qui in declamando mouerēt quæstiones nihil ad causam facientes.

15 Affectatio Oscus rhetor erat non infacundus, sed illud dictionem illius uiciabat quòd nihil diceret absq; schemate, cui quum Pacatus rhetor Massiliæ mane occurrisset, Poteram, inquit, dicere aue Osce. Schematum affectatorem salutauit schemate, quum nusquam minus

nus locus sit schemati, quàm in quotidiana uulgariq; salutatione, Per Ironiam itaq; usus est occupatione, ut diceret, quod non decebat, quum sine tropo dicere poßet, aue Osee.

16 *Seuerus Caßius, qui alienas sententias paucis immutatis uocibus usurparent pro suis, dicere solet, eos esse similes furibus qui poculis alienis mutarent ansas ne poscent agnosci.* Furta sententiarum

17 *Demonax dicebat nequaquā hominibus irascendum esse si delinquerent, sed corrigenda uicia, nimirum exemplo medicorum, qui non indignantur ægrotis, sed morbo medentur. Nam hominis est peccare, dei uero aut hominis deo proximi, emendare peccata.* Clementia

18 *Accusatus quod nunquam sacrificaßet Mineruæ, Nunquam, inquit, existimaui illi meis uictimis opus esse: notans ineptam uulgi superstitionem, qui putabat deos hostiarum nidore delectari.* Superstitio

19 *Idem Phauorini dictionem ut nimium compositam ac mulieri congruentiorem quàm philosopho solet dicterijs incessere. Id indigne ferens Phauorinus adijt cynicum percontans quis esset ille à quo de rideretur: homo, inquit, cuius auribus difficile est imponere. Philosophum ut uestis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.* Oratio modulatior

20 *Rogatus à Sophista quopiam, quod uiaticum attulißet ad philosophiam, admodum Cynice respon-* Cynice

dit ὀρχεῖς, id est, testes, significans se nudũ accessisse.

21 Alteri percontanti, quam philosophiæ sectam po-
Barba non facit philosophũ tissimum amplecteretur. Quis, inquit, tibi indicauit me esse philosophum? Moxq; uehementer secum ridens abijt. Interrogatus quid rideret, An nõ magno pere ridiculum, inquit, si tu me ex barba iudicas philosophum, ipse barbam non habens?

22 Adolescenti lasciuius culto, qui quæstionẽ Sophi-
Salse sticam proposuerat, nihil aliud respondit quàm, περαίνει ὦ παῖ. Vox anceps est ad conficientem quod colligit, & ad obscœnũ sensum. Quumq; adolescens indignatus respondißet, at ego tibi uirum ostendam. Demonax admiranti similis, Quid, inquit, num etiam uirum habes?

23 Athleta quidam ab eo reprehensus quod uictor
Toleranter in Olympijs cultu molli floridoq; uteretur, lapidem illi incußit in caput, ita ut sanguis ex uulnere profflueret. id factum indigne ferentes qui aderant, hortati sunt ut adiret proconsulem, Nequaquam, inquit, ô uiri ad proconsulem, sed ad medicum potius. Prius esse debet homini, ut malo accepto medeatur, quàm ut regerat in alterum.

24 Proteo cuidam obijcienti quod morderet omnes
Libere nec tamen cynicum uiueret, amice, inquit, non uiuis hominem.

25 Physico quodam multa de antipodibus disseren-
Friuola te, ostensis in puteo umbris, rogauit, num illos antipodas

podas diceret, Ridens absurdam quæstionem. Quanquam nunc compertum est, esse ueros antipodas.

Herodem sophistam immodice lugentem Pollucis obitum præmaturum, quum uellet illi currus & equos uelut ascensuro iungere, atq; etiam cœnam apparare, adijt Demonax. En tibi, inquit, à Polluce literas. exhilarato Herodi & quid uellet Pollux sciscitanti, Incusat, inquit, te, quod cuncteris ad ipsum uenire: significans Pollucem ad ipsum non rediturum, sed recte parari currum, si uellet sequi defunctum. 26 Luctus

Alium quendam filij mortem inconsolabiliter lugentem, & in tenebris abditum adijt, certo promittens se filij umbram ab inferis reuocaturum, si tres ex hominum numero sibi nominare posset, qui nullius luxissent obitum. Quumq; is cogitationem per omnis notos circunferens, ne unum quidem reperisset luctus expertem. Quid igitur, inquit, teipsum discrucias homo, quasi nouum aliquid acciderit? 27 Luctus

Quum à quodam quæsisset aliquid, atq; ille uerbis obsoletis ac priscis responderet, Ego, inquit, amice te nunc percontor, at tu perinde respondes, quasi regnaret Agamemnon. 28 Obsoleta

Cuidam dicenti, Eamus in Aesculapij templum ô Demonax, pro filij salute deprecaturi deũ, Adeóne, inquit, surdastrum existimas deum, ut nos nisi in templo non sit auditurus. 29 Superstitio

Ad Agathoclẽ peripateticũ arroganter iactantẽ, 30

sese & solum & primum esse dialecticorum: si solus,
Arrogantia inquit,es,qui primus esse potes: si primus, qui solus?

31 Quum apud Athenienses audisset præfatione so-
Absurde lemni à sacris submoueri barbaros,rogabat quamob
rem id facerent, quum ea sacra tradidisset ipsis Eu-
molpus natione Thrax,nimirum Barbarus.

32 Quum legatus nauigaturus in Asiam, nauē con-
Facete scendisset, & à quodam interrogaretur, num metue
ret,ne naufragio eiectus à piscib. deuoraretur: Quid,
inquit, metuam à piscibus,qui tot pisces deuorarim?

33 Quendam infeliciter declamantem admonuit, ut
Nemo sui sese diligenter exerceret: quumq; is respondisset,nun
iudex quam apud me non declamo, Nil igitur mirum, in-
quit,si dicis inepte, qui hactenus semper stulto audi-
tore solitus sis uti.

34 Quum Athenis quidam Romanus senator filium
Ambiguus ad Demonactem adduxisset, eleganti forma, uestitu
morsus delicato,ac delicijs effœminatum,diceretq; salutat te
ò Demonax filius meus: pulcher est, inquit,& te di-
gnus, & matri non absimilis. utrumq; poterat dici
in laudem. Nunc patrem notauit ex filij moribus,&
matri similem dixit mollem & euiratum delicijs.

35 Conspicatus augurem quendam in publico uatici
Diuinatio nia sua uendentē, si potes, inquit, ea quæ parcæ sta-
tuerunt arte tua depellere, exiguam mercedem po-
stulas, Sin quæ fatis decreta sunt omnino sunt euen-
tura,quid tua prodest diuinatio? Bis miser esse cupit,
qui

qui mala quæ uitari non poßunt amat præscire.

Senex quidam Romanus bene robusto corpore, *qui armatus sese ad palum exercuerat, rogauit De/monactem num magna uehementia uideretur depu/gnasse, Nimirum, inquit, aduersus hostem ligneum: innuens illum in uera pugna fore meticulosum.* 36 *Pugna ludicra*

Cuidã qui purpura indutus sese insolentius osten tabat, in aurem dixit, Heus tu, hoc ante te gestabat ouis, & ouis erat: significans illum nihilo minus stu pidum esse si gestaret purpuram. 37 *Vestis*

Quum aliquando in balneis refugeret ingredi a/quam feruentiorem, & alius illum appellaret meti/culosum, Quid, inquit, an hoc pro patria passurus essem? Sentiens temeritatis esse nõ fortitudinis, subire periculum, ni ob causam grauem & honestam fiat. 38 *Fortitudo*

Percontanti qualia putaret esse apud inferos: ex/pecta, inquit, & simul atq; illuc uenero, per literas tibi significabo omnia: impie sentiens, nullos esse in/feros. Nec enim credebat animarũ immortalitatem. 39 *Impie*

Admeto poetæ insulso iactanti epigramma mo/nostichon, quod testamẽto mandasset suæ addendum statuæ: carmen erat. 40 *Salse*

Corpus humo tegitur, Admetus ad astra uolauit: respondit adeo sibi placere carmen, ut magno em/ptum cuperet, si iam nunc esset asscriptum. Tecte op tans illi mortem, qui uita erat indignus.

Demonacti seni crura intumuerant. id uidẽs qui/ 41

dam, quid isthuc, inquit, mali est Demonax? Tum il-
Senectus le, Charon, inqt, me momordit. Pro cane dixit Cha-
rontem, innuens senectutem morti uicinam.

43 Ira Ad Lacedæmonium flagris sæuientem in ser-
uum, desine, inquit, te seruo tuo similem ostendere.
Seruus enim est, qui suis cupiditatibus imperare non
potest.

44 Arrogantia Cynico cuidam arroganter iactanti, pallium, pe-
ram & baculum, ac subinde uociferanti, se Antisthe-
nis Cratetis ac Diogenis sectatorē esse: impudenter,
inquit, mentiris, quum sis hyperidæ discipulus. Allu-
sit ad uocem ὑπεροϱᾶν quod est per arrogantiam
despicere. Est autē & rhetoris nomen Hyperides.

45 Mollicies Proconsul cynicum quendam à quo publice fue-
rat proscissus ob unguenta ac molliciem, ad supplici-
um abripi iußit, Huic deprecator aderat Demonax
dicens ignoscendum cynico, si quid dixisset mordaci-
us, id esse sectæ uicium non hominis. At quū procon-
sul non negaret ueniam, sed si quid simile denuo com
mitteret, rogaret, quas pœnas esset daturus: profecto,
inquit Demonax, tum hominem totum inungi, ac for
cipe uelli iubebis. plusquam cynice momordit, qui
cynicæ mordacitatis agebat patronum.

46 Grauiter Alteri cui imperator ingentem exercitū commi-
serat, sciscitanti, quomodo poßet delegatam prouin-
ciam quàm optime gerere, Si, inquit, ira uacaris, &
quam minimum loquens plurima audieris. ira ad
omnem

omnem functionem inutilis est, & prouerbio quoq; princeps iubetur, & æqua & iniqua audire.

Rogatus an philosophus etiam placentis uescere tur: Quid, inquit, num putas apes stultis tantum mel lificare? Placentæ melle condiebantur, saccari usu nondum reperto. 47 Facete

In Ruffinum claudum multo tempore familiarem peripateticis dixit, nihil esse turpius peripatetico claudo. Allusit huc, quòd peripatetici dicuntur ab inambulatione, quæ non conuenit claudo. 48 Iocose

Epicteto cynico suadenti ut uxore ducta daret operam liberis, Neq; enim id indignum esse philoso pho. Da mihi, inquit, igitur unam è filiabus tuis. Notans illũ inepte suadere alteri, quòd ipse non faceret. 49 Monitor

In Herminum peripateticum qui semper in ore habebat decem Aristotelis Categorias, ita lusit. Equidem arbitror Hermine te non indignum decem categorijs. Iocus est ex ambiguo uocis. Categoriæ Græcis uel prædicamenta dicuntur uel accusationes. 05 Ambigue

Iurisperito dixit, leges prorsus uideri inutiles, ut quibus boni nõ egerent, mali nihilo fierent meliores. 51 Leges

Morientem amici rogabant, quomodo uellet sepeliri. ne quid, inquit, ista res uos habeat solicitos. Fœtor me sepeliet.

Dicentibus indignum facinus si talis uiri corpus laceraretur à canibus. Quid, inquit, incommodi si & mortuus alicui sim usui? 52 Sepultura

54 Bion eos qui auscultarent adulatoribus dicebat
Adulatio esse similes amphoris, quæ auribus circumaguntur.
55 Pindarus cuidam cõmemoranti, quod ipsius lau-
Laudata des ubiq; prædicaret, ego, inquit, pro isto officio bo-
uirtus nam repono gratiam, efficiens ut uera prædices. Ve-
ra uirtus nihil moratur hominũ laudes. Eas qui præ
dicant plus debent ijs quos laudant quàm ipsis de-
bent qui laudantur.

ALPHONSVS ARAGONVM REX

1 Eques quidam ingens patrimoniũ per luxum ac
Iuste libidinem absorbuerat, atq; insuper magnam æris ali
eni uim contraxerat. Pro hoc intercedentibus qui-
busdam apud Alphonsum Aragoniæ regẽ, ne saltem
quæ debebat corpore luere cogeretur, Alphonsus
respondit: si tantam pecuniam uel in sui regis obse-
quium, uel patriæ commodis, uel subleuandis propin
quis impendisset, audirẽ. Nunc quoniam tantas opes
impendit corpori, par est, ut luat corpore.
2 Commemorantibus quendam ex Hispaniæ reg i-
Eruditio bus dixisse, non decere Principes uiros scire literas,
exclamauit eam uocem bouis esse non hominis. Non
omnes literæ conueniunt principi, sed eæ quæ politi
cen tradunt, aut ethicen, quæq; recte ac secus gesto
rum exempla commonstrant, id quod facit historia.
3 Hunc quum adissent legati Matricienses, in quo
Caute rum agris tum agebat Alphonsus, consulentes utri
iuberet ipsos gratificari, Nicolao ne Picinino an
Fran-

Francisco Sphortiæ, respondit ambos pro amicis habendos, sed nihilosecius, ab ambobus tāquam ab inimicis cauendum. Id temporis inter Nicolaū & Franciscum simultas intercedebat, ac rex nondum statuerat utrum uellet in societatem recipere, quum utrunque ob dißidium non poßet.

Idem dicere solet, ita demum matrimonium tranquille citraq; querimonias exigi poße, si maritus surdus fiat, uxor cæca: innuēs opinor fœmineum genus obnoxium eße Zelotypiæ, atque hinc oriri rixas & querimonias: rursum maritis permolestam eße uxorum garrulitatem, qua molestia cariturus sit, si fiat surdus: nec illa uexabitur adulterij suspitione, si careat oculis. 4 Coniugium tranquillum

Aiebat si sibi contigißet nasci temporibus quibus Romana resp. florebat, se constructurū fuiße contra curiam templum Ioui Positorio, in quo priusquā uenirent in senatum patres conscripti, odium, amorem ac priuatos affectus omnes deponerēt. Allusit ad priscorum morem, qui Iouem multis cognominibus insignicbant, nunc Statorem, nunc Gamelion, nunc Genethlion, nunc Philiū, nunc Xenion appellantes. At si tam multa poßit Iupiter, illud in primis præstandū erat, ut in Synodis, in iudicijs, in senatibus in quibus de rep. consultatur, nihil haberent momenti affectus priuati. Nam hi sunt qui frequenter & ciuitates & 5 Integre

regna bellis committunt, ac peßundant denique.

6 *Quum forte mulierem quandam impudentius saltantẽ aspexisset, Expectate, inquit, mox Sibylla ædet oraculum. Sentiens saltationem insaniæ genus esse. Sibylla autem uates, nõ ædebat oracula nisi furore correpta. Mihi quoq; sæpenumero qui saltationẽ tumultuosam agitant, nisi sunt afflati furore quodam, præsertim fœminæ.*

Saltatio fœda

7 *Admonitus ne nimia lenitas exiret in contemptũ, & ex contẽptu nasceretur pernicies: Magis, inquit, cauendum, ne seueritas conciliet inuidiam, unde maius exitij periculum.*

Lenitas

8 *Quum eques quidã ab hostibus captus, & ab ijsdem emissus carcere, regem adißet, in solatiũ calamitatis multa postulauit ab eo & impetrauit. Quo digreßo rex dixit ad familiares, Dispereã, inquit, ni me tui, ne uxorem etiam meam deposceret eques meus.*

Postulator improbus

9 *Familiares illi rusticum quendam uelut ignauiæ exemplum ostenderunt, qui porrectus humi uescebatur uuis. Hic rex, utinam mihi sic per ocium comedere datum eßet à superis. Simile quiddã narratur de Ptolemæo rege: quum antea se iactaret reperiße immortalitatem, tandem podagra discruciatus, conspiciebat Aegyptios aliquot plebeios sic temere apud flumen discumbentes: Vtinam, inquit, saltem ex istis unus essem.*

Ocium dulce

Equiti

Equiti subinde aliquid à rege flagitanti, sed mox quod acceperat profundenti: Si pergam, inquit, tibi dare quæ petis, citius me pauperem effecero quàm te diuitem: nam qui tibi donat, nihil aliud quàm aquam infert pertuso dolio. 10 Profusio fun do caret

Interrogatus quos è ciuibus haberet charißimos, Qui magis, inquit, pro me metuunt quàm me. Sentit illos esse ex animo amicos, qui principē magis amāt quàm timent. 11 Ciuium charitas

Aiebat olim inter Iouem, Neptunum & Plutonē omnium rerum partitionem trifariam esse factam, et horum unumquenq; sua sorte contentum eße, nec oc cupare aliena: at inter homines, neminem sua portione contentum esse, nec ullam partitionem eße stabilem, sed omnes πλεονεκτεῖν. 12 Ambitio principum

Percōtantibus utri rei plus debere se fateretur, libris an armis: Ex libris, inquit, & arma & armorū iura didici: hac uoce profitēs se libris debere omnia. 13 Eruditio

Magnopere laudare solet dictū nescio cuius, hostibus fugientibus pōtem argenteum extruendum esse: siue quod existimaret multo optabilius eße, hostes in fugam uertere q̃ occidere: siue quod putaret hostes pecunia solicitandos, ut ab acie discederent. 14 Clementer

Dicebat sibi uideri eos maxime insanire, qui uxorem fugitiuam perquirerent. Significans magnæ felicitatis eße ab improba muliere liberari. 15 Facete

Improbo

16 *Grauiter* Improbo cuidam ac uecordi, iactanti reperiße se uirum sapientem, Et qui fieri potuit, inquit, ut sapientem dignosceret stultus?

17 *Regum curæ* Quum cœnanti senex quidã importunus & garrulus sine fine obstreperet, exclamaße fertur & dixiße, Asinorum conditionem eße potiorem quàm regum. Nam illis dum pascuntur dominos parcere, regibus neminem.

18 *Fortiter* Demetrius graui calamitate affectus, dixit referente Seneca, Hoc unum dij immortales queri possum, quod non antehac mihi uoluntatem uestram notam fecistis. Prior enim ad ista uenißem, ad quæ nunc uocatus aßum. Maluißem offerre quàm tradere.

19 *Caute scribendum* M. Antonius orator, rogatus quã ob causam nullam unquam orationẽ scripto mandasset, Vt, inquit, inficiari queam à me dictũ eße, si quid forte aliquando dixi, quod opus non erat. Labilis est hominum memoria, ut ægre reperias duos, qui quæ simul audierunt eodem modo referant. Hinc parata tergiuersatio, non dixi, aut non sic dixi, aut dixi quidem, sed hoc adieci.

20 *Præsensio* Calanus Indus ad mortem proficiscens, quum conscenderet rogum ardentem, O præclarum, inquit, discessum è uita, quum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, animus in lucem excesserit. Hunc quũ Alexãder admoneret, diceret si quid uellet, Optime, inquit

inquit, propediẽ te uidebo. Idq; euenit, nam Alexander paucis post diebus mortuus est. Refert M. T. lib. de diuinatione primo.

Quidam causam detulit ad oratorem, is negauit, detulit ad alterum, qui recepit. At is qui detulerat dicere solet, sibi gratiorem fuisse orationem eius qui negarat, quàm eius qui recepit: quod ille comiter recusasset, hic grauate & inamœno uultu recepisset. 21 Comitas sermonis

C. Cotta qui in ambitione fuit artifex, dicebat se se operam suam, in eo quod non contra officium peteretur, solere polliceri omnibus, sed impertire ijs apud quos optime poni arbitraretur. Sensit nulli promittendum, quod esset præter honestum: nulli tamen negandum, quod non contra officium peteretur. Comitatis est benigne polliceri, sed quoniam omnibus opera præstari non potest, eligendi sunt quibus eam impertias. Vtrunq; refert Qu. Cic. ad fratrem de petitione consulatus. 22 Comitas in pollicendo

Gallus iurisperitus, si quis negocium ad ipsum detulisset in quo de facto quærebatur, dicere solet, Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem ito. Sensit Gallus aliud esse officium iureconsulti, aliud oratoris. Nec esse necesse de his quæ ad alienam professionẽ pertinent, respondere. Refert M. Tullius in topicis ad Trebatium. 23 Pro sua quisque professione

C. Lucilius dicere solet, nolle se sua scripta legi, nec à doctissimis, nec ab indoctissimis, quod hi nihil intel- 24 Exacta iudicia

intelligerent, illi plus saperent, quàm ut posset illorũ iudicio satisfacere. Id exprimebat huiusmodi uersu Trochaico.

Persium non curo legere, Lælium Decimum uolo. Erat Persius illius ætatis omnium doctissimus habitus, Lælius erat uir bonus, & non illiteratus, sed nihil ad Persium. Refert M. Tul. quum alijs aliquot locis, tum libro de oratore secundo.

25 Antimachus Clarius poeta, quum conuocatis auditoribus recitaret ingens uolumen quod conscripserat, & ab omnibus esset destitutus, excepto Platone,

Vnus pro multis

Legam, inquit, nihilo minus, Plato enim mihi instar est omnium. Refert M. T. libro de claris oratoribus.

26 Seruilius Vacia uir prætorius ac prædiues, odio

Ocium sine literis

negotiorum abdiderat se in uillam suam, quam habebat non procul à Cumis, nec alia re notus fuit, quàm eius uillæ ocio. Itaq; qui negotijs premebantur, exclamare solent, O Vacia, solus scis uiuere. Huius tamen ignauum & sine literis ocium damnans Seneca Ep. lv. negat illum scire uiuere, sed latere, Eoq; nonnunquam uillam præteriens ioco dicere solet, Hic situs est Vacia: subindicans nihil interesse inter mortuum & inerti ocio abditum.

27 Quintilianus uehementer probat dictum cuiusdã

Confidenter

oratoris, qui apud Cæsarẽ, ut opinor, accusabat Cossutianum Capitonem hominem arrogantem, & ipso etiam

etiam uultu præ se ferentem cõfidentiam. Erubescit inquit, Cæsarẽ timere. Cæsar erat ea potentia, ut merito fuerit à quouis metuendus. At illi reo tantũ aderat arrogantiæ, ut sibi turpe duceret, si uideretur timere Cæsarem. Hoc dictum Fabius adolescens audiuit, ut ipse refert libro sexto, capite de conclusione.

Vrbane Flauius Virginius antisophistam quendam suum interrogauit, quot milia passuum declamasset, taxans eum quod in declamando discurreret, nimiũq; crebras, longas ac tumultuarias haberet ambulationes, quum M. Tul. oratori non concedat procursiones nisi raras, moderatas ac breues. Eandem ob causam Sura Manilius Domitio Afro dictus est non agere, sed satagere. Vtrunq; refert Fabius capite de pronunciatione. 28 Salse

Salsum est & illud Caßij Seueri, qui aduersus patronos immodice discurrentes, ut interdum se proriperent in aliena tribunalia, popoſcit lineam, alludens ad certamina cursus, in quibus una linea designabat unde cursus inciperet, altera ubi desineret. Idem accommodari potest in eos qui digreßionibus immodicis diuertunt ab instituto. 29 Salse

Proculeius querebatur de filio, quod expectaret mortem patris: quumq; filius respondisset, Ego uero non expecto, Imò, inquit, rogo ut expectes. Detorsit uerbum in contrarium sensum. Expectat mortem patris 30 Argute

tris qui inhiat, & expectat qui non accelerat mortē patris. Refert Fabius libro nono.

51 *Archytas dixit iudicem & aram idem eße, pariter enim ad utrunque confugiunt, qui iniuria afficiuntur. Sentiens tales oportere iudices esse, ut oppreßis sint præsidio. Refert Aristoteles rhet. 3.*

Refugium

52 *Pericles dicebat Samios esse similes pueris, qui porrectam offulam reciperent quidem, sed interim plorantes, eò quod illi parerent imperatis, sed non sine tædio & querimonia. Similiter Demosthenes dixit populum Atheniensem esse similem ijs qui in naui nauseant. Siquidem ij cum magno tædio laborāt, tamen eò peruehuntur quò tendit nauis.*

Apte

FINIS

PRAEFATIO IN INDICEM NOMINVM.

VO promptius inuenias optime lector, illud admonēdus es, in Indice personarum non poni prænomina quæ sæpe multis sunt communia, sed illud nomen tantum quod frequens usus huic aut illi maxime propriū fecit. Exempli causa. Augusti dicta non queres in Octauio, sed in Augusto: & Iulij Cæsaris non quæres in Caio, sed in Iulio. Quòd si acciderit, ut illud etiam nomen quod maxime usu tritum est, sit aliquibus commune, prænomen præfixum, aut cognomen additum tollet ambiguitatem. Vt, Octauius Augustus. M. Craßus, Craßus orator, Cato senior, siue Censorius, & Cato Vticensis. Et Vespasianus pater, Vespasianus filius. Ad eundem modum de cæteris.

INDEX PERSONARVM.

Galba

Meander

 Orbilius

Plinius

R Rem-

Titus

INDEX SENTENTIARVM

culcitra

e factis

fides

fratrum

graue

ira

minæ

nihil

patien/

poetica

ſero

ſolitudo

uoluptas

INDICIS
FINIS

ERRATA

pag.64.uersu 9.lege Thraciam. pag. 89.uersu 7. Leobotan. pag.124. Plistonax dicitur Pausaniæ filius, quum paulo superius duo Pausaniæ commemorentur, unus Cleombroti alter Plistonactis filius. Apud Plutarchum ita refertur, πλεισώναξ ὁ παυσανίου, hoc modo Græci patris nomine discernunt filium, an eodem modo per filij nomen discernant patrem, mihi nondum liquet. Quanquã hoc apophthegma è Plutarchi græcis collectaneis adieci, quũ non habeatur nec in uersione Philelphi, nec in uersione Raphaelis. Et suspicor in Plutarchi codice temere additum, præsertim quum idem dictum paulo superius tribuatur Antalcidæ. Aldus excudebat Moralia Plutarchi ex exemplari parum emendato, eoq; Ioannes Lascaris autor erat, ut æditio proferretur in aliud tempus, donec obtigisset exemplar emendatius, sed auditus non est. pag.444.lin.14. Philippo. ibidem uer.16. Philippi. pag.476.uer.5. foris ungendo. 529.uer.7. inficiatus. 532.uer.1. in margine, animose. 582.uer.17. insultare. 586.uer.1. in male olentem. pag.625. durum. 761.uer.4. in aliquib. βουλαπτῶ.

INDEX FOLIORVM

æ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S
T V X Y Z *Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh*
Ii Kk Ll Mm.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBE-
NIANA PER HIERONYMVM FRO-
BENIVM ET NICOLAVM EPI-
SCOPIVM ANNO
M. D. XXXV

FRO
BEN.

